ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ
ΠΕΡΣΙΚΑΙ

ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΣΚΙΩ.

Μεταφρασθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι

ὑπὸ

ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ.

ΣΜΥΡΝΗ,

ΕΚ ΤΗΣ ΙΩΝΙΚΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ.

MDCCCXXXVI.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Τὸ παρὸν βιβλίον μεταγλωττισμένον ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ εἰς τὸ Γαλλικὸν, τὸ μετέφρασα διὰ τὸν ἐμαυτόν μου· τὸ δημοσιεύω τώρα καὶ διὰ τοῦ τύπου πρὸς χρῆσιν τοῦ κοινοῦ. Ἐὰν τὸ εὕρῃς καλὸν, ἀνάγνωσέ το· ἐὰν κακὸν, ἄφησέ το.

Πρόσεξε ἀνεξετάστως μὴ τὸ καταδικάσῃς· διότι τοῦτο δὲν εἶναι ἴδιον ἀνθρώπου λογικοῦ. Ἐγνώρισα κάποιαν ψυχὴν τὴν ὁποίαν ὅλος ὁ κόσμος ἔλεγε κακὴν· καὶ ἐγὼ, τὸ ἐναντίον, τὴν εὗρηκα πολλὰ καλήν. Ἐὰν τοῦτο ἦτο σφάλμα μου, μὴ τὸ ἀποδώσῃς εἰς ἐμὲ: ἀπόδωσέ το κάλλιον εἰς τὸ λογικόν μου, μόνον ὁδηγὸν τὸν ὁποῖον ὁ πλίστης μου ἔμ ἔδωκε διὰ νὰ μὴν ἐξομοιοῦμαι μὲ τὰ κτήνη, καὶ τοῦ ὁποίου τὴν αὐθεντείαν ὀφείλω νὰ γνωρίζω κυριαρχικήν.

Οἱ Πέρσαι τοὺς ὁποίους ἐδῶ βλέπεις νὰ ἔχωσιν ἀλληλογραφίαν, ἐσυγκατοικοῦσαν μετὰ τοῦ Γάλλου μεταφραστοῦ, καὶ ἀπερνοῦσαν μαζὶ τὴν ζωήν. Ἐπειδὴ τὸν ἐθεώρησαν ὡς ἄνθρωπον ἄλλου κόσμου, τίποτε δὲν τὸν ἔκρυπταν. Τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι μετοικήσαντες ἀπὸ τόπον τόσον μακρυνὸν, δὲν ἐδύναντο πλέον νὰ ἔχωσι μυστικά. Τὸν ἐκοινοποιοῦσαν τὰς πλειοτέρας ἐπιστολάς των. Αὐτὸς τὰς ἀντέγραφε. Ἔκλεψε μάλιστα,

λέγει, καὶ πολλὰς ἐξ αὐτῶν, τὰς ὁποίας καλὰ ἐφύλαττοντο μὴ τὰς ἰδῇ: τόσον ἦσαν θαυμαστηρόφαι διὰ τὴν ματαιότητα καὶ τὴν ζηλοτυπίαν τὴν Περσικήν.

Ὅλος ὁ κόπος αὐτοῦ τοῦ φίλου τῶν Περσῶν μας, ἢ κάλλιον, αὐτοῦ τοῦ γενναίου φίλου ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἦτο νὰ μεταφέρῃ τὸ σύγγραμμα εἰς τὰ ἤθη τοῦ ἔθνους του. Ὅλος ὁ κόπος ὁ ἰδικός μου ἦτο νὰ τὸ μεταφέρω εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκω. Αὐτὸς ἔκαμε καὶ ἄλλο: ἐλάφρωσε, λέγει, τὸν ἀναγνώστην, ὅσον ἐδυνήθη, ἀπὸ τὸ ἰδίωμα τῆς γλώσσης τῆς ἀσιατικῆς καὶ τὸν ἐγλύτρωσεν ἀπὸ τὴν ἀπειρίαν τῶν ὑψηλῶν ἐκφράσεων, αἵτινες ἤθελαν τὸν πέμψειν ἄχρι τῶν νεφῶν· Δὲν ἔκαμα ἴσως ὀλιγώτερον κ' ἐγὼ: τὸν ἐλάφρωσα ἀπὸ τὸν κόπον τῆς ἀναγνώσεως τῶν μακρῶν μου σημειώσεων· τὰς ὁποίας εἶχα συλλεγμένας νὰ προσθέσω κατὰ τὸ τέλος: τὸν ἄφησα μὲ ὀλίγας· καὶ τὸν ἐγλύτρωσα ἀπὸ λεπτολογίαν ἴσως περιττήν.

Αὐτὸς ἔκαμε κάτι πλειότερον: ἀφαίρεσε, λέγει, καὶ τὰς διεξοδικὰς ταπεινὰς, ἢ δουλικὰς φιλοφροσύνας, τὰς ὁποίας οἱ Ἀσιανοὶ εὐαρεστοῦνται νὰ ἐξοδεύωσι πλειότερον ἀσώτως παρὰ ἡμᾶς· παρέλειψεν ἀπειραρίθμους μικρολογίας, αἵτινες μετὰ πολλοῦ κόπου ὑποφέρουν τὸ φῶς, καὶ διὰ τοῦτο πάντοτε ὀφείλουν ν' ἀποθαίνωσι μεταξὺ δύο φίλων. Σὲ συμβουλεύω, ἐὰν ἔχῃς νὰ ἐκδώσῃς συλλογὴν ἐπιστολῶν, νὰ μὴ κάμῃς τὸ αὐτὸ· διότι θέλεις ἰδεῖν λειποθυμοῦντα τὰ συγγράμματά σου.

Ἐδῶ εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον μ' ἔκαμε νὰ θαυμάσω· αὐτὸ πολλάκις ἔκαμε νὰ θαυμάσῃ καὶ τὸν φίλον τῶν Περσῶν μας Γάλλον: Νὰ βλέπῃ αὐτοὺς τοὺς Πέρσας κάποτε τόσον διδαγμένους εἰς τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Γάλλων, ὅσον ἦτο καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος: ἐγνώριζαν ὡς καὶ τὰ παρασμικρότερα περιστατικὰ, κ' ἐπαρατηροῦσαν πράγματα τὰ ὁποῖα, ὡς λέγει ἐξέφυγαν ἀπὸ πολλοὺς Ἱερμανούς, περιηγηθέντας τὴν Γαλλίαν. Ἀποδίδει τοῦτο εἰς τὴν μακρὰν διαμονήν των εἰς τὴν πατρίδα του χωρὶς νὰ λογαριάζῃ ἐὰν εἰς τὸν Ἀσιανὸν ἦν' εὐκολώτερον νὰ διδαχθῇ τὰ ἤθη τὰ Γαλλικὰ κατὰ τὸ διάστημα ἑνὸς χρόνου, παρὰ εἰς τὸν Γάλλον νὰ δὲ διδαχθῇ τὰ ἤθη τὰ Ἀσιατικὰ κατὰ τέσσαρας· διότι ὅσον εἶναι μονόχρονος ὁ πρῶτος, τόσον εἶναι κοινωνικὸς ὁ δεύτερος.

Ἡ συνείθια συγχωρεῖ πρὸς πάντα μεταφραστὴν, ἀκόμη καὶ πρὸς τὸν βαρβαρώτερον ὑπομνηματιστὴν, νὰ στολίζῃ τὴν κεφαλὴν τῆς μεταφράσεώς του, ἢ τοῦ ποιήματιδίου του, μὲ τὸν παιγνιχὸν τοῦ πρωτοτύπου διὰ νὰ μεγαλύνῃ τὴν ὠφέλειαν, τὴν ἀξιομισθίαν, καὶ τὸ ἀξιόλογον. Δὲν τὸ ἔκαμα: ἐμιμήθην εἰς τοῦτο τὸν Γάλλον μεταφραστήν: εὔκολα θέλεις προμαντεύσειν τοὺς λόγους. Ὁ κυριώτερος εἶναι ὅτι πολὺ φοβοῦμαι μὴ σὲ ἀηδιάσω μὲ πρᾶγμα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ πολὺ ἀηδὲς, θέλω νὰ εἴπω προλεγόμενα, θεμέλια ἐπὶ κεφαλῆς ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΕΙΣΤΟΛΩΝ.

Αὐγούστου 1836. Ὁ ΕΚΔΟΤΗΣ.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΕΡΣΙΚΑΙ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΙΛΟΝ ΤΟΥ ΡΟΥΣΤΑΝ

Εἰς Ἰσπαχάν.

Μίαν ἡμέραν ἐνδιατρίψαμεν εἰς Κόμ. Ἀφοῦ ἐπροσφέραμεν τὰς εὐλαβητικάς μας προσευχὰς ἐπάνω τοῦ τάφου τῆς παρθένου, ἥτις ἐγέννησε δώδεκα προφήτας, ἐξαναρχήσαμεν τὸν δρόμον μας· χθὲς δὲ, εἰκοστὴν πέμπτην ἡμέραν τῆς ἀπὸ Ἰσπαχὰν ἀναχωρήσεώς μας, ἐφθάσαμεν εἰς Ταυρίδα.

Ὁ Ῥίκας κ' ἐγὼ εἴμεθα ἴσως μεταξὺ τῶν Περσῶν οἱ πρῶτοι, οἵτινες δι' ἐπιθυμίαν μαθήσεως ἐκβήκαμεν ἀπὸ τὴν πατρίδα μας, καὶ παραιτήσαμεν τὰς γλυκύτητας ἡσύχου ζωῆς, διὰ νὰ ὑπάγωμεν ἐπιπόνως ζητοῦντες τὴν σοφίαν.

Ἐγεννήθημεν εἰς βασίλειον ἀνομαστὸν· δὲν ἐνομίσαμεν ὅμως ὅτι τὰ ὅρια αὐτοῦ πρέπει νὰ ἦναι καὶ ὅρια τῶν γνώσεών μας, οὐδ' ὅτι ὀφείλομεν νὰ φωτιζώμεθα ἀπὸ μόνον τὸ ἀνατολικὸν φῶς.

Μήνυσέ με τὶ λέγουν περὶ τῆς περιηγήσεώς μας· μὴ μὲ κολακεύσῃς ποσῶς: δὲν πιστεύω ὁ ἀριθμὸς τῶν εὐφημητῶν μας νὰ ἦναι μέγας. Διεύθυνε τὴν ἐπιστολήν σου εἰς Ἔρζερον, ὅπου θέλω χρονοτριβήσειν ὀλίγον. Ὑγίαινε, φιλτατε Ῥουστάν. Εἶσαι βέβαιος ὅτ', εἰς ὁποιονδήποτε μέρος τοῦ κόσμου καὶ ἂν ἤμαι, θέλεις ἔχειν ἕνα φίλον πιστόν.

Ἐκ Ταυρίδος τὴν 15 τῆς σελήνης Σαφὰρ 1, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΜΑΥΡΟΝ ΕΥΝΟΥΧΟΝ

Εἰς τὸ σεράγιόν του. εἰς Ἰσπαχάν.

Σὺ εἶσαι ὁ πιστὸς φύλαξ τῶν ὡραιοτέρων τῆς Περσίας γυναικῶν· σ' ἐμπιστεύθηκα ὅτ' εἶχα εἰς τὸν κόσμον ἀκριβώτερον· σὺ κρατεῖς εἰς τὰς χεῖρας σου τὰ κλειδία αὐτῶν τῶν μοιραίων θυρῶν, αἱ ὁποῖαι δι' ἐμὲ μόνον ἀνοίγονται. Ἐνῷ σὺ ἐπαγρυπνῇς αὐτὴν τὴν πολύτιμον παρακαταθήκην τῆς καρδίας μου, τούτη ἐπαναπαύεται καὶ ἀπολαύει τελείαν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν. Σὺ ἔχεις τὴν φυλακὴν ἐνκαιρῷ σιωπώσης νυκτὸς, ὡς καὶ ἐνκαιρῷ θορυβούσης ἡμέρας. Ἡ ἀκούραστος ἐπιμέλειά σου ὑποστηρίζει τὴν ἀρετὴν ὅταν κλονίζεται. Ἐὰν αἱ φυλασσόμεναι ἀπὸ σὲ γυναῖκες θελήσωσι νὰ παραβῶσι τὰ χρέη των, σὺ θέλεις τὰς κάμειν νὰ χάσωσι τὰς ἐλπίδας των. Σὺ εἶσαι ἡ μάστιξ τοῦ ἐλαττώματος καὶ ὁ στύλος τῆς πιστότητος.

Σὺ καὶ τὰς προστάζεις καὶ τὰς ὑποτάσσεσαι. Τυφλῶς ἐκτελεῖς ὅλα των τὰ θελήματα, καὶ τὰς ὑποχρεόνεις ὁμοίως νὰ ἐκτελῶσι τοῦ σεραγίου τοὺς νόμους· σὺ φιλοδόξως φὰς ὑπηρετεῖς τὰς ὑπηρεσίας τὰς πλέον ποταπάς· σὺ μὲ σέβας καὶ μὲ φόβον καθυποβάλλεσαι εἰς τὰς νομίμους αὐτῶν διαταγάς· σὺ τὰς δουλεύεις ὡς σκλάβος τοῦ σκλάβου των. Ἀλλὰ κατά τινα ἀμοιβαίαν ἐξουσιαστικὴν δύναμιν, σὺ τὰς προστάζεις αὐθεντικῶς, ὡς ἄλλος ἐγὼ, ὅταν φοβῆσαι τῶν νόμων, τῆς αἰδῶ, καὶ τῆς μετριοφροσύνης τὴν ἐξασθένησιν.

Ἐνθυμοῦ πάντοτε τὸ μηδὲν, ὅθεν σ' ἔσυρα ὅτε ἦσουν ὁ ἔσχατος τῶν σκλάβων μου, διὰ νὰ σὲ θέσω εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν καὶ νὰ σ' ἐμπιστευθῶ τὰς θυμηδίας τῆς καρδίας μου. Μένε εἰς βαθείαν ὑπόκλισιν πλησίον ἐκείνων, αἵτινες συμ-

μερίζονται τὸν ἔρωτά μου· ἀλλ' εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν κάμνετας νὰ αἰσθάνωνται καὶ τὴν ἐσχάτην ἐξαρτησίαντων. προμήθευέτας ὅλας τὰς ἀθώας ἡδονάς· ἀπάτα τὰς ἀνησυχίας των· ξεφάντονέτας διὰ τῆς μουσικῆς, διὰ τοῦ χοροῦ, διὰ τῶν ἀξιολόγων ποτῶν· κατάπειθέτας συχνὰ νὰ συνέρχωνται. Ἐὰν θελήσωσι νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἐμπορεῖς νὰ τὰς ὁδηγήσῃς: καταίβαζε ὅμως χεῖρα θανατηφόρον ἐπάνω ὅλων ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἤθελαν παρουσιασθῆν ἔμπροσθέν των. Παρακίνειτας εἰς τὴν καθαριότητα τὴν εἰκονίζουσαν τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς: λάλει πρὸς αὐτὰς κάποτε περὶ ἐμοῦ. Ἐποθοῦσα νὰ τὰς ἐξαναΐδω εἰς τὸν θελκτικὸν αὐτὸν τόπον τὸν ὁποῖον στολίζουσιν. Ὑγίαινε.

Ἐκ Ταυρίδος, τὴν 18 τῆς Σελήνης Σαφὰρ, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Γ.

ΖΑΧΗ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Ταυρίδα

Ἐπροστὰξαμεν τὸν ἀρχιευνοῦχον νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἐξοχὴν· αὐτὸς θέλει σὲ εἰπεῖν ὅτι κἀνὲν ἀπευκταῖον δὲν μᾶς συνέβη. Ὅτ' ἐχρειάσθη ν' ἀφήσωμεν τὰ φορεῖα μας διὰ νὰ διέλθωμεν τὸν ποταμὸν, ἐμβήκαμεν κατὰ τὴν συνήθειαν εἰς κιβώτια: δύο σκλάβοι μᾶς ἔφεραν ἐπάνω τῶν ὤμων των, καὶ οὕτως ἀπεφύγαμεν ὅλα τὰ βλέμματα.

Πῶς ἐδυνάμην νὰ ζήσω εἰς τὸ σεράγιόν σου τῆς Ἰσπαχὰν, φίλτατε Οὐσβὲκ: εἰς αὐτοὺς τοὺς τόπους οἱ ὁποῖοι ἀκατάπαυστα ἐνθυμίζοντές μας τὰς παρελθούσας μου ἡδονὰς, καθ' ἑκάστην βιαιότερον ἠρέθιζαν τὰς ἐπιθυμίας μου; Ἐπεριπλανώμην ἀπὸ κατοικίας εἰς κατοικίαν, πάντοτε σ' ἐζητοῦσα καὶ ποτὲ δὲν σ' εὕρισκα: παντοῦ ὅμως ἀπαντοῦσα σκληρόν τι μνημόσυνον τῆς παρελθούσης εὐδαιμονίας μου. Τώρα ἐβλεπόμην ἐδῶ ὅπου κατὰ πρῶτον ἐπὶ ζωῆς μου σ' ἐδέχθην

εἰς τὰς ἀγκάλας μου· Τώρα ἐκεῖ ὅπου ἀπεφάσισες περὶ τῆς περιφήμου ἐκείνης μεταξὺ τῶν γυναικῶν σου ἔριδος. Ἑκάστη ἐξ ἡμῶν διϊσχυρίζετο ἀνωτέρα τῶν ἄλλων τὴν ὡραιότητα: ἐπαρουσιάσθημεν ἐμπρός σου, ἀφοῦ ἐξηντλήσαμεν ὅ τ' ἦφαντασία δύναται νὰ χορηγήσῃ πρὸς στολισμὸν καὶ εὐπρέπειαν: ἴδες μ' εὐχαρίστησιν τῆς τέχνης μας τὰ θαύματα· ἐθαύμασες ἕως ποῦ μᾶς εἶχε φέρειν ὁ πόθος νὰ σὲ ἀρέσωμεν. Ἀλλὰ πάραυτα ἐπρόσταξες τὰ δανεικὰ αὐτὰ θέλγητρα νὰ παραχωρήσωσιν εἰς φυσικωτέρας χάριτας· ἐκαταφάνισες ὅλον τὸ ἔργον μας: ἐχρειάσθη νὰ γυμνωθῶμεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ στολίδια τὰ ὁποῖα σ' εἶχαν γενῆν ἀκαλόβολα: ἔγινε χρεία νὰ φανῶμεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου μὲ τῆς φύσεως τὴν ἁπλότητα. Ὡς τίποτε ἐλόγιασα τὴν αἰδῶ· δὲν ἀπέβλεψα, εἰμὴ πρὸς τὴν δόξαν μου. Εὐδαίμων Οὐσβὲκ! ὁποῖα θέλγητρα μ' ἐπίδειξιν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀνεπετάχθησαν! Πολὺν καιρόν σ' ἐβλέπαμεν νὰ πλανᾶσαι ἀπὸ καταγοητεύσεως εἰς καταγοήτευσιν: ἡ ψυχήσου ἀβέβαιος, ἐστάθη πολὺν χρόνον χωρὶς νὰ προσηλωθῇ: πᾶσα νέα χάρις σ' ἐζητοῦσε καὶ νέόν τινα φόρον: ὅλαι εἰς μίαν στιγμὴν ἐγεμίσαμεν ἀπὸ τὰ φιλήματάσου. Ἔφερες τὰ περίεργα βλέμματάσου εἰς τοὺς τόπους τοὺς πλέον ἀποκρύφους: μᾶς ἐπρόσταξες διὰ μιᾶς νὰ λάβωμεν χιλίας θέσεις διαφορετικάς: πάντοτε νέαι προσταγαί, καὶ πάντοτε νέα ὑποταγὴ. Σὲ τ' ὁμολογῶ, Οὐσβέκ, πάθος ἔτι ζωηρότερον παρὰ τὴν φιλοδοξίαν μοῦ διήγειρε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ σὲ ἀρέσω. Ἐθεωρήθην ἀνεπαισθήτως νὰ γίνωμαι ἡ κυρία τῆς καρδίας σου. Μ' ἐπῆρες, μὲ ἄφησες, ἐπανῆλθες· ἐγὼ δέ ἔξευρα νὰ σέ κρατήσω: ὁ θρίαμβος ἦτον ὅλος δι' ἐμὲ, ἡ δὲ ἀπελπισία διὰ τὰς ἀντιζήλαςμου. Μᾶς ἐφάνη ὅτι ἡμεῖς μόνοι ἤμεθα εἰς τὸν κόσμον, τὰ δὲ περικυκλοῦντα ἡμᾶς ὅλα ὅτ' ἦσαν ἀνάξια νὰ μᾶς ἐνασχολήσωσιν.

Εἴθε νὰ ἤθελαν ἐνθαρρύνθῃ αἱ ἀντίζηλαί μου νὰ μείνωσι μάρτυρες ὅλων τῶν ἐρωτικῶν δειγμάτων ὅσα παρὰ σοῦ

ἔλαβα! Ἐὰν καλῶς εἶχαν ἰδεῖν τὴν ὑπερβολικήν χαράν μου, ἤθελαν αἰσθανθῆν τὴν μεταξὺ τοῦ ἰδικοῦ μου καὶ ἰδικοῦτων ἔρωτος διαφοράν· ἤθελαν ἰδεῖν ὅτι, ἐὰν περὶ θελγήτρων ἐδύναντο νὰ διαφιλονεικήσωσι μ' ἐμὲ, περὶ αἰσθαντικότητος δὲν ἐδύναντο . . Ἀλλὰ ποῦ εἶμαι; ποῦ μὲ φέρει ἡ ματαία τούτη διήγησις; Δυστύχημα νὰ μὴν ἀγαπᾶταιτις ποσῶς· ὄνειδος ὅμως νὰ μὴν ἀγαπᾶται πλέον. Σὺ μᾶς ἀφίνεις, Οὐσβὲκ, διὰ νὰ ὑπάγῃς νὰ περιπλανᾶσαι εἰς βάρβαρα κλίματα. Τί! ὡς μηδὲν λογίζεσαι τὸ πλεονέκτημα τοῦ ἀγαπᾶσθαι! Ἀλλοίμονον! οὔτε τι χάνεις ἐξεύρεις! Ἐκβαλλω στεναγμοὺς οἱ ὁποῖοι παντάπασι δὲν ἀκούονται! Τὰ δάκρυάμου ῥέουν καὶ σὺ δὲν εὐφραίνεσαι! Φαίνεται ὅτι ὁ Ἔρως ἀναζῇ μέσα εἰς τὸ σεράγιον, ἡ δὲ ἀναισθητότης σου ἀκαταπαύστως σὲ ἀπομακρύνει! Ἄ! φίλτατε Οὐσβέκ, ἐὰν ἔξευρες νά ἦσαι εὐδαίμων.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Φατμέ, τὴν 21 τῆς σελήνης Μαχαρράμ, ι. 1711

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Δ.

ΖΕΦΙΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Εἰς Ερζερον

Τέλος αὐτὸ τὸ μαῦρον τέρας ἀπεφάσισε νὰ μ' ἀπελπίσῃ. Θέλει νὰ μ' ἀφαιρέσῃ τὴν σκλάβαν μου Ζελίδαν, τὴν Ζελίζαν, ἡ ὁποία με δουλεύει μὲ τόσην προσπάθειαν, καὶ τῆς ὁποίας αἱ ἐπιδέξιαι χεῖρες παντοῦ φέρουν τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὰς χάριτας. Δὲν τὸν ἀρκεῖ ὁ ἀποχωρισμὸς οὗτος νὰ μὲ ἦναι μόνον ὀδυνηρός! θέλει νὰ μὲ ἦναι καὶ ἐπονείδιστος. Ὁ ἐπίβουλος! θέλει νὰ θεωρῇ ὡς ἐγκληματικὰς τὰς ἀφορμὰς τοῦ θάῤῥους μου· καὶ διότι βαρύνεται ὄπισθεν τῆς θύρας ὅπου πάντοτε τὸν ἀποπέμπω, τολμᾷ νὰ ὑποθέτῃ ὅτι ἤκουσεν ἡ ἴδε πράγματα τὰ ὁποῖα οὐδὲ νὰ φαντασθῶ ἐξεύ-

ρω. Εἶμαι πολὺ δυστυχής! οὔτε τὸ καταφύγιόν μου, οὔτε ἡ ἀρετήμου δύνανται νὰ μ' ἀσφαλίσωσιν ἀπὸ τὰς μωρὰς ὑποψίας του· ἕνας οὐτιδανὸς σκλάβος ἦλθε νὰ μὲ κτυπήσῃ ἕως μέσα εἰς τὴν καρδίαν σου, καὶ εἶναι χρεία νὰ ὑπερασπισθῶ τὴν ἐμαυτήν μου! Ὄχι! παραπολὺ σέβομαι τὸ ὑποκειμενόν μου, καὶ δὲν θέλω ταπεινωθῆν ὡς νὰ καταντήσω καὶ εἰς δικαιολογήματα: ἐγγυητὴν τῆς διαγωγῆς μου ἄλλον παρὰ σὲ τὸν ἴδιον, παρὰ τὸν ἔρωτάσου, παρὰ τὸν ἰδικόν μου, καὶ, ἐὰν πρέπει νὰ σὲ τὸ εἴπω, φίλτατε Οὐσβὲκ, παρὰ τὰ δάκρυάμου δὲν θέλω.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Φατμέ, τὴν 27 τῆς σελήνης Μαχάρραμ 1711

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ε.

ΡΟΥΣΤΑΝ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Ερζερον

Σὺ εἶσαι τὸ ἀντικείμενον ὅλων τῶν συνομιλιῶν τῆς Ἰσπαχὰν· ὅλος ὁ κόσμος λαλεῖ περὶ τῆς ἀναχωρήσεώς σου. Τινὲς τὴν ἀποδίδουν εἰς τοῦ νοός σου τὴν ἐλαφρίαν, τινὲς δὲ εἰς κάποιαν λύπην: οἱ φίλοι σου μόνοι σὲ ὑπερασπίζονται, καὶ ψυχὴν δὲν καταπείθουν. Κἀνεὶς δὲν ἐμπορεῖ νὰ καταλάβῃ πῶς ἐσὺ ἐδυνήθης νὰ παραιτήσῃς τὰς γυναῖκας σου, τοὺς συγγενεῖς σου, τοὺς φίλους σου, τὴν πατρίδα σου, διὰ νὰ ὑπάγῃς εἰς ἄγνωστα πρὸς τοὺς Πέρσας κλίματα. Ἡ μήτηρ τοῦ Ῥίκα εἶναι ἀπαρηγόρητος· σὲ ζητεῖ τὸν υἱόν της τὸν ὁποῖον ἐσὺ, λέγει, τῆς ἀφαίρεσες. Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, φίλτατε Οὐσβέκ, αἰσθάνομαι τὸν ἐμαυτόν μου φυσικὰ διατεθειμένον νὰ εὐφημήσω ὅ τι καὶ ἂν πράξῃς, ἀλλὰ δὲν δύναμαι καὶ νὰ σὲ συγχωρήσω τὴν ἀπουσίαν σου: ὁποιουσδήποτε δὲ λόγους καὶ ἂν μὲ δώσῃς περὶ τούτου, ποτὲ ἡ καρδία μου δὲν θέλει

τοὺς ἀποδεχθῆν. Ὑγίαινε, καὶ ἀγάπα με πάντοτε.

Ἐκ τῆς Ισπαχὰν, τὴν 28 τῆς σελήνης Ῥεβιάθ, Ι. 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ς

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΙΛΟΝΤΟΥ ΝΕΣΣΙΡ.

Εἰς Ισπαχάν.

Μετὰ ἡμερούσιον ἀπὸ τὴν Ἐριβὰν διάστημα ἀφήσαμεν τὴν Περσίαν κ' ἐμβήκαμεν εἰς τὰς ὑπὸ τὴν ὑποταγὴν τῶν Τούρκων γαίας. Δώδεκα δέ ἡμέρας ἔπειτα ἐφθάσαμεν εἰς Ἔρζερον ὅπου θέλομεν χρονοτριβήσειν τρεῖς ἢ τέσσαρας μῆνας.

Πρέπει νὰ σὲ τ' ὁμολογήσω, Νεσσίρ· ἠσθάνθηκα κρύφιόν τινα πόνον ὅτ' ἔχασα τὴν Περσίαν ἀπὸ τὴν ὄρασίν μου, κ' εὑρέθηκα εἰς τὸ μέσον τῆν ἀπίστων Ὀσμανλίδων. Ὅσον ἔμβαινα εἰς τοὺς τόπους τούτων τῶν βεβήλων, τόσον μ' ἐφαίνετο ὅτι ἐγινόμην βέβηλος καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος.

Ἡ πατρίς μου, ἡ οἰκογένειά μου, οἱ φίλοιμου ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸ πνεῦμα μου· ἡ τρυφερότης μου ἐξύπνισε· κάποια ἀνησυχία ἀπετέλεσε νὰ μὲ ταράξῃ, καὶ μ' ἔκαμε νὰ γνωρίσω ὅτι δὲν ὄφειλα ὑπὲρ τῆς ἡσυχίας μου νὰ ἐπιχειρισθῶ τοιαύτην ἐπιχείρησιν.

Ἀλλ' ὅ τι μᾶλιστα μοῦ βλίβει τὴν καρδίαν εἶναι αἱ γυναῖκες μου. Δὲν ἐμπορῶ νὰ τὰς συλλογισθῶ χωρὶς νὰ κατατηχθῶ ἀπὸ τὴν λύπην.

Ὄχι διότι τὰς ἀγαπῶ, Νεσσὶρ· ὡς πρὸς τοῦτο εὑρίσκομαι εἰς κάποιαν ἀναισθητότητα, ἥτις δὲν μ' ἀφίνει παντάπασιν ἐπιθυμίας. Εἰς τὸ πολυγύναικον σεράγιον ὅπου ἔζησα, ἐπρόλαβα τὸν ἔρωτα καὶ τὸν ἠφάνισα δι' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἔρωτος: ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἰδίας ψυχρότητός μου ἐξέρχεται κρυφία τις ζηλοτυπία, ἥτις μὲ κατατήκει. Βλέπω στρατιὰν γυναικῶν σχε-

δὸν ἀφημένων εἰς τὴν ἐξουσίαν των· δὲν ἔχω εἰμὴ χαμαιρπεῖς ψυχὰς διὰ νὰ μ' ἀποκριθῶσι περὶ αὐτῶν. Δυσκολεύομαι νὰ βεβαιωθῶ ἐὰν οἱ σκλάβοι μου ἦναι πιστοί. Τὶ θέλει γενῆν ἐὰν δὲν ἦναι! Ὁποῖαι θλιβεραὶ εἰδήσεις δύνανται περὶ αὐτῶν νὰ μ' ἔλθωσιν εἰς τοὺς ἀπομακρυσμένους τόπους τοὺς ὁποίους ὑπάγω νά διατρέξω! Εἰς τοῦτο τὸ κακὸν οἱ φίλοι μου θεραπείαν νὰ φέρωσι δὲν δύνανται: ὁ τόπος εἶναι τοιοῦτος, ὥστε αὐτοὶ ὀφείλουν νὰ ἀγνοῶσι τὰ θλιβερά του ἀπόῤῥητα: καὶ τί ἤθελαν οὗτοι δυνηθῆν νὰ κάμωσιν; Ἄραγε δὲν ἤθελα χιλιάκις προκρίνειν σκοτεινήν τινα ἀτιμωρησίαν μᾶλλον παρὰ λαμπρὰν διόρθωσιν; Εἰς τὴν καρδίαν σου, φίλτατε Νεσσὶρ, καταθέτω ὅλας τὰς θλίψεις μου: τούτη μόνη ἡ παρηγορία μὲ μένει εἰς τὴν ὁποίαν εἶμαι κατάστασιν.

Ἐκ τῆς Ερζέρου, τὴν 10 τῆς σελήνης Ῥεβιὰβ ἀ. 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ζ

ΦΑΤΜΕ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Εἰς Ερζερον

Εἶναι δύο μῆνες ἀφότου ἀνεχώρησες, φίλτατε Οὐσβὲκ, καὶ ἀπὸ τὴν σκοτούραν μου δὲν ἐμπορῶ ἀκόμη νὰτὸ βεβαιωθῶ. Περιτρέχω ὅλον τὸ σεράγιον ὡς νὰ ἤσουν μέσα εἰς αὐτό· δὲν ἐμπορῶ νὰ ἐκβῶ ἀπὸ τὴν ἀπάτην αὐτήν· πῶς θέλεις νὰ ἦναι γυναῖκα ἥτις σὲ ἀγαπᾶ; ἥτις ἦτο συνειθισμένη νὰ σὲ κρατῇ εἰς τὰς ἀγκάλας της; ἥτις ἄλλην παρὰ τὴν φροντίδα πῶς νὰ σὲ δώσῃ τῆς τρυφερότητός της δείγματα δὲν ἔχει; ἐλευθέρα ἐκ πλεονεκτήματος γενέσεως, σκλάβα διὰ τὸ βίαιον τοῦ ἔρωτός της;

Ὅτε σ' ἐνυμφεύθηκα, τὰ ὀμμάτιά μου ἀκόμη δὲν εἶχαν ἰδεῖν ἀνδρὸς πρόσωπον: ἕως τώρα σὺ εἶσαι ὁ μόνος τοῦ ὁποίου ἡ θεωρία μ' ἐσυγχωρήθη· διότι δὲν βάλλω εἰς τὴν τάξιν τῶν

ἀνδρῶν αὐτοὺς τοὺς τρομεροὺς εὐνούχους, τῶν ὁποίων ἡ μικροτάτη ἀτελειότης εἶναι νὰ μὴν ὑπάρχωσι παντελῶς ἄνδρες. ὅταν παραβάλλω τοῦ προσώπου σου τὴν εὐμορφίαν καὶ τοῦ ἰδικοῦ των τὴν ἀσχημίαν, δὲν ἐμπορῶ νὰ ἐμποδισθῶ ἀπὸ τοῦ νὰ νομίζωμαι εὐτυχής. Ἡ φαντασία μου παρὰ τὰ μαγευτικὰ τοῦ ὑποκειμένου σου θέλγητρα, θελκτικωτέραν ἄλλην ἰδέαν δὲν μὲ χορηγεῖ. Σὲ τ' ὀμνύω, Οὐσβὲκ, καὶ ἐὰν μὲ ἦτο συγχωρημένον νὰ ἐκβῶ ἀπὸ τὸν τόπον τοῦτον, ὅπου ἐξ ἀνάγκης εἶμαι κλεισμένη διὰ τὴν γυναικείαν μου φύσιν· καὶ ἐὰν ἐδυνάμην κρυφιοτρόπως νὰ ξεφύγω τὴν περικυκλοῦσαν με φυλακὴν, καὶ ἐὰν μ' ἐδίδετο ἄδεια νὰ ἐκλέξω μεταξὺ ὅλων τῶν ἀνδρῶν τῶν ζώντων εἰς τούτην τῶν ἐθνῶν τὴν μητρόπολιν, Οὐσβὲκ, σὲ τ' ὀμνύω, παρὰ σὲ ἄλλον δὲν ἤθελα ἐκλέξειν. Παρὰ σὲ ἄλλον ὁ κόσμος ἀξιώτερον ἀγάπης δὲν δύναται νὰ ἔχῃ.

Μὴ στοχασθῇς ὅτι ἡ ἀπουσία σου μ' ἔκαμεν ἀμελήσω ὡραιότητα ἥτις σὲ εἶναι ἀκριβή. Ἂν καὶ ὀφείλω νὰ μὴ θεωρῶμαι ἀπὸ κανένα· ἂν τὰ στολίδια, διὰ τῶν ὁποίων στολίζομαι, ἦναι ἄχρηστα εἰς τὴν εὐτυχίαν σου, ζητῶ ὅμως νὰ διατηρήσω τὴν συνείθειαν τοῦ ἀρέσκειν: ποτὲ δὲν πλαγιάζω χωρὶς νὰ μυρωθῶ μὲ τὰς εὐωδεστέρας μυρωδίας. ἐνθυμοῦμαι τοὺς εὐτυχεῖς ἐκείνους χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους ἤρχουσουν εἰς τὰς ἀγκάλας μου. εὐάρεστόν τι καὶ ἀπατηλὸν ὄνειρον μὲ δείχνει τ' ἀκριβὸν αὐτὸ τοῦ ἔρωτός μου ἀντικείμενον· ἡ φαντασίαμου χάνεται βυθιζομένη εἰς τὰς ἐπιθυμίας της, καθὼς εὐαρεστεῖται βυθιζομένη εἰς τὰς ἐλπίδας της. Συλλογίζομαι κάποτε ὅτι, βαρυμένος ἀπὸ περιοδίαν ἐπίπονον, ἔρχεσαι νὰ ἐπιστρέψῃς: ἡ νύκτα ἐξοδεύεται εἰς ὄνειρα τὰ ὁποῖα οὐδὲ εἰς τὴν προτεραίαν ἀνήκουν, οὐδὲ εἰς τὸν ὕπνον: σὲ γυρεύω εἰς τὸ πλευρόν μου, καὶ σὺ, μὲ φαίνεται, ὅτι μὲ φεύγεις: τέλος αὐτὴ ἡ ἰδία φωτιὰ ἡ ὁποία μὲ κατακαίει, διαλύει τὰς

καταγοητεύσεις μου καὶ μὲ ἀνακαλεῖ εἰς τὸν ἐμαυτόν μου. Εὑρίσκομαι δὲ τότε τόσον ἐμψυχωμένη ...! Ἐσὺ δὲν ἤθελες τὸ πιστεύσειν, Οὐσβὲκ· ἀδύνατον νὰ ζῇ τις εἰς τούτην τὴν κατάστασιν· ἡ φλόγα ῥέει μέσα εἰς τὰς φλέβας μου. Διατὶ δὲν ἐμπορῶ νὰ σ' ἐκφράσω ὅ τι τόσον καλὰ αἰθάνομαι! καὶ πῶς αἰσθάνομαι τόσον καλὰ ὅ τι νὰ σ' ἐκφράσω δὲν ἐμπορῶ; κατ' αὐτὰς τὰς στιγμς, Οὐσβὲκ, ἤθελα δώσειν τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ κόσμου δι' ἕνα καὶ μόνον ἀπὸ τὰ φιλήματά σου. Πόσον εἶναι δυστυχὴς ἡ γυναῖκα ὅταν ἔχῃ ἐπιθυμίας τόσον βιαίας, καὶ ὑστερεῖται τὸν ὅστις μόνος δύναται νὰ τὰς εὐχαριστήσῃ· ὅταν, ἀφημένη εἰς τὸν ἑαυτόν της, μὴν ἔχουσα τίποτε ἀφ' ὅσα δύνανται νὰ τὴν διασκεδάσωσιν, ἀναγκάζεται νὰ ζῇ μὲ τοὺς συνειθισμένους της ἀναστεναγμοὺς, καὶ μὲ τὴν μανίαν τοῦ παροξυνομένου πάθους της· ὅταν, ἐνῶ δὲν ἦναι εὐτυχὴς, οὐδὲ τὸ πλεονέκτημα ἔχῃ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν ἄλλου! στολίδιον ἄχρηστον σεραγίου, φυλαττομένη διὰ τὴν τιμὴν καὶ ὄχι διὰ τὴν εὐτυχίαν τοῦ συζύγου της!

Πολὺ σκληροὶ εἶσθ' ἐσεῖς οἱ ἄνδρες! Κατευφραίνεσθε ὅτι ἡμεῖς ἔχομεν πάθη, τα ὁποῖα δὲν δυνάμεθα νὰ εὐχαριστήσωμεν: μᾶς μεταχειρίζεσθε ὡς νὰ ἤμεθ' ἀναίσθηται; καὶ ἠθέλετε παροργισθῆν ἐὰν δὲν ἐδειχνόμεθα αἰσθαντικαί: νομίζετε ὅτι αἱ ἐπιθυμίαι μας, νεκρωμέναι τόσον πολὺν καιρὸν, θέλουν ἐρεθισθῆν διὰ τῆς θεωρίας σας. Κοπιαστικὸν εἶναι νὰ γενῇ τις ἀγαπητός· Εἶναι ὅμως εὐκολώτερον διὰ τῆς ἀπελπισίας τῶν αἰσθήσεών μας νὰ ἐπιτύχετε ὅ τι ἀπὸ τὴν ἀξιομισθίαν σας δὲν τολμᾶτε νὰ προσμένετε.

Ὑγίαινε, φίλτατε Οὐσβὲκ, ὑγίαινε. Συλλογίζου ὅτι δὲν ζῶ εἰμὴ διὰ νὰ σὲ λατρεύω: ἡ ψυχή μου ὅλη εἶναι γεμάτη ἀπὸ σέ· ἡ δὲ ἀπουσία σου ἀντὶ νὰ σὲ κάμῃ νὰ λησμονηθῇς, ἤθελεν ἐμψυχώσειν τὸν ἔρωτά μου, ἐὰν οὗτος ἐδύνατο νὰ κα-

τασταθῇ βιαιότερος.

Ἐκ τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν 12 τῆς Σελήνης Ῥεβιὰβ, 1, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Η.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΙΛΟΝ ΤΟΥ ΡΟΥΣΤΑΝ

Εἰς Ἰσπαχάν

Ἡ ἐπιστολή σου μ' ἐγχειρίσθη εἰς Ἔρζερον, ὅπου εἶμαι. Πολὺ ὑπόπτευα ὅτ' ἡ ἀναχώρησίς μου θέλει προξενήσειν θόρυβον· τὸ ἀψήφισα ὁλότελα. τὶ θέλεις ν' ἀκολουθῶ; τὴν φρόνησιν τῶν ἐχθρῶν μου, ἢ τὴν ἰδικήν μου;

Ἐφάνην εἰς τὴν αὐλὴν ἐκ τῆς τρυφεροτέρας νεότητός μου: ἐμπορῶ νὰ τὸ εἴπω, ἡ καρδία μου δὲν ἐφθάρη ποσῶς: συνέλαβα μάλιστα μεγάλον σκοπὸν: ἐτόλμησα νὰ ἦμαι ἐνάρετος μεταξὺ τῶν αὐλικῶν. Ἅμα ἐγνώρισα τὸ ἐλάττωμά των, ἀπεμακρύνθην ἀπ' αὐτοὺς. Ἐξαναπλησίασα ἔπειτα διὰ νὰ τοὺς ἐκπροσωπήσω. ἔφερα τὴν ἀλήθειαν ἕως τῶν ποδῶν τοῦ θρόνου· ἐλάλησα γλῶσσαν ἕως τότε ἀγνώριστον εἰς αὐτούς· ἐσύγχισα τὴν κολακείαν, καὶ ἐξέπληξα ἐνταυτῷ καὶ τοὺς λατρευτὰς καὶ τὸ εἴδωλον.

Ἀλλ' ἀφοῦ ἴδα ὅτι ἡ εἰλικρίνειά μου μ' εἶχεν ἀποκτήσειν ἐχθρούς· ὅτι εἶχα σύρειν ἐναντίονμου τὸ μῖσος τῶν ὑπουργῶν, χωρὶς νὰ ἔχω τὴν εὔνοιαν τοῦ ἡγεμόνος· ὅτ' εἰς διεφθαρμένην αὐλὴν, παρὰ τὴν ἀσθενῆ μου ἀρετὴν, ὑποστήριγμα ἄλλο δὲν εἶχα, ἀπεφάσισα νὰ τὴν ἀφήσω. Ὑπεκρίθην μεγάλην πρὸς τὰς ἐπιστήμας κλίσιν· ἡ δὲ βίαιος αὕτη ὑπόκρισις μ' ἐκατάστησε τῳόντι τῶν ἐπιστημῶν ἐρωτόληπτον. Δὲν ἀνεκατώθην πλέον εἰς καμμίαν ὑπόθεσιν, καὶ ἀπεσύρθην εἰς τὸ ἀγροκήπιον. Ἀλλ' ὡς καὶ αὐτή μου ἡ ἀπόφασις εἶχε τὰς δυσχερείας της: ἔμενα ἐκθεμένος εἰς τὴν κακίαν τῶν

ἐχθρῶν μου, καὶ σχεδὸν ἀφαίρεσα ἀπὸ τὸν ἐμαυτόν μου τὸ μέσα τοῦ προφυλάττεσθαι. κάποιαι νουθεσίαι μ' ἔκαμαν μὲ τὰ σωστά μου νὰ συλλογισθῶ ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας μου· ἀπεφάσισα νὰ ἐξορισθῶ ἀπὸ τὴν πατρίδα μου· αὐτὸ δὲ τὸ ἀπόσυρμά μου ἐκ τῆς αὐλῆς μ' ἐχορήγησε τὴν ἐξῆς ἐπαινετὴν πρόφασιν. Ὑπῆγα πρὸς τὸν βασιλέα· τὸν ἐπαράστησα τὸν πόθον μου νὰ διδαχθῶ τὰς ἐπιστήμας τῆς Δύσεως· τὸν ἔδωκα νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἐδύνατο νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὰς περιηγήσεις μου· Ἐπέτυχα χαριέντως τὸ νεῦμα του· ἀνεχώρησα, καὶ τοιουτοτρόπως ὑπέκλεψα ἕνα θῦμα ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου.

Ἰδοὺ Ῥουστὰν, ἡ ἀληθὴς τῆς περιηγήσεώς μου ἀφορμή. ἄφησε τὴν Ἱσπαχὰν νὰ λαλῇ· μὴ μὲ ὑπερασπίζεσαι, εἰμὴ ἔμπροσθεν τῶν ἀγαπώντων με. Ἄφησε εἰς τοὺς ἐχθρούς μου τὰς πονηρὰς μεθερμηνεύσεις των: εἶμαι παραπολὺ εὐτυχὴς, ἐὰν ἄλλο παρὰ τοῦτο τὸ κακὸν δὲν ἐμπορέσωσι νὰ μὲ κάμωσι.

Τώρα λαλοῦν περὶ ἐμοῦ: ἴσως πολὺ ἐγρήγορα θέλω λησμονηθῆν· οἱ δὲ φίλοιμου... Ὄχι, Ῥουστὰν, παντάπασι δὲν θέλω ν' ἀφεθῶ εἰς τοῦτον τὸν θλιβερὸν στοχασμὸν: πάντοτε θέλω τοὺς εἶσθαι ἀκριβός· ἐλπίζω εἰς τὴν πιστότητά των, ὡς καὶ εἰς τὴν ἰδικήν σου.

Ἐκ τῆς Ἐρζέρου, τὴν 20 τῆς σελήνης Γεμμάδι, 2, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Θ.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΥΝΟΥΧΟΣ ΠΡΟΣ ΙΒΒΙΝ

Εἰς Ἔρζερον.

Σὺ ἀκολουθεῖς τὸν παλαιὸν δεσπότην σου εἰς τὰς περιηγήσεις του: περιτρέχεις τὰς ἐπαρχίας καὶ τὰ βασίλεια· αἱ λύπαι δὲν δύνανται νὰ λάβωσιν ἐπιῤῥοὴν εἰς τὸ πνεῦμα σου.

πᾶσα στιγμὴ σὲ δείχνει νέα πράγματα· ὅτι βλέπεις σὲ ἀναγαλλιάζει, καὶ σὲ κάμνει ἀνεπαισθήτως ν' ἀπερνᾷς τὸν καιρόν.

Δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ καὶ εἰς ἐμὲ, ὁ ὅστις, εἰς τρομερὰν φυλακὴν ἔγκλειστος, εἶμαι πάντοτε περικυκλωμένος ἀπὸ τὰ αὐτὰ ἀντικείμενα, καὶ κατατήκομαι ἀπὸ τὰς αὐτὰς λύπας. Στενάζω καταπλακωμένος ὑπὸ τὸ βάρος πεννηνταετῶν φροντίδων καὶ ἀνησυχιῶν· κατὰ δὲ τὸ διάστημα τῆς μακρυνῆς αὐτῆς ζωῆς, δὲν δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι ἀπήλαυσα μιᾶς ἡμέρας γαλήνην, οὐδὲ μιᾶς στιγμῆς ἡσυχίαν.

Ὅτε ὁ πρῶτος δεσπότης μου ἐσύλλαβε τὸν σκληρὸν σκοπὸν νὰ μ' ἐμπισευθῇ τὰς γυναῖκας του, καὶ μὲ δελεάσματα, καὶ μυρίους φοβερισμοὺς μὲ ὑποχρέωσε ν' ἀποχωρισθῶ ἀπὸ τὸν ἐμαυτόν μου, ἀποσταμένος νὰ δουλεύω τὰς δουλείας τὰς πλέον κοπιαστικὰς, ἐλόγιασα νὰ θυσιάσω τὰ πάθη μου εἰς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν εὐτυχίαν μου. Πόσον ἤμην δυστυχής! ὁ νοῦς μου προκατειλημμένος δὲν μὲ ἄφινε νὰ βλέπω τὸν χαμὸν· ἔβλεπα μόνον τὴν ἀποζημίωσιν : ἤλπιζα ὅτ' ἤθελα ἀπελευθερωθῆν ἀπὸ τὰς προσβολὰς τοῦ ἔρωτος διὰ τῆς ἀδυναμίας νὰ τὸν εὐχαριστήσω. Ἀλλοίμονον! μοῦ ἔσβυσαν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν παθῶν, ὄχι ὅμως καὶ τὴν αἰτίαν τῶν παθῶν μου· καὶ, ἐνῷ δὲν ἐλαφρώθηκα, εὑρέθην καὶ περικυκλωμένος ἀπὸ ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα ἀκαταπαύστως μὲ ἠρέθιζαν. Ἐμβῆκα εἰς τὸ σεράγιον, ὅπου τὸ πᾶν μ' ἔμπνεε τὸν πόθον τοῦ ὅτι εἶχα χάσειν· κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἠσθανόμην ἐμαυτὸν ἐμψυχωμένον: μυρίαι φυσικαὶ χάριτες ἐφαίνοντο ἀνακαλυπτόμεναι ὑπὸ τὴν ὄρασίν μου μόνον διὰ νὰ μὲ ἀπελπίσωσι : πρὸς συμπλήρωσιν τῆς δυστυχίας μου, πάντοτε εἶχα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἄνδρα εὐτυχῆ. Κατ' αὐτὸν τῆς ταραχῆς μου τὸν καιρὸν, ποτὲ δὲν ὡδήγησα γυναῖκα εἰς τὴν κλίνην τοῦ κυρίου μου, οὐδὲ ποτὲ τὴν ἔκδυσα χωρὶς νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸν οἰκίσκον μου μὲ τὴν λύσ-

σαν εἰς τὴν καρδίαν, καὶ δεινὴν ἀπελπισίαν εἰς τὴν ψυχήν.

Ἰδοὺ πῶς ἀπέρασα τὴν ταλαίπωρην νεότητά μου. Δὲν εἶχα ἔμπιστον ἄλλον παρὰ τὸν ἐμαυτόν μου: καταβαρυμένος ἀπὸ ἀηδίας καὶ λύπας ἠναγκαζόμην νὰ τὰς καταπίνω. Ὡς καὶ αὐτὰς τὰς γυναῖκας, τὰς ὁποίας ἐπειραζόμην νὰ κυτάζω μὲ τόσον τρυφερὰ ὄμματα, δὲν ἐκύταζα, εἰμὴ μὲ σοβαρὰ βλέμματα: ἤμην χαμένος ἐὰν ἀνεκάλυπταν τὴν ταραχήν μου: ὁποίαν ἐκ τούτου ὑπεροχὴν ἤθελαν λάβειν ἐπάνω μου! Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἐνῷ μίαν τῶν ἡμερῶν, ἔβανα γυναῖκα εἰς τὸ λουτρικὸν ἀγγεῖον, τόσον ἐνθουσιάσθηκα ὥστ' ἔχασα ὁλοκλήρως τὸ λογικὸν, κ' ἐτόλμησα νὰ φέρω τὴν χεῖρα μου εἰς τρομερόν τινα τόπον. Κατὰ πρῶτον, συλλογισθεὶς, ἐνόμισα ὅτ' ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτον ἡ τελευταία τῶν ἡμερῶν μου· ἐστάθην ὅμως ἱκανὰ εὐτυχὴς ν' ἀποφύγω μυρίους θανάτους. Ἀλλ' ἡ ὡραιότης τὴν ὁποίαν εἶχα κάμειν τῆς ἀδυναμίας μου ἔμπιστον, πολὺ ἀκριβὰ μ' ἐπώλησε τὴν σιωπήν της: ὁλωσδιόλου ἔχασα τὴν ὁποίαν εἶχα ἐξουσίαν ἐπάνω της: μὲ ὑποχρέωσεν εἰς συγκαταβάσεις, αἱ ὁποῖαι μυριάκις μ' ἔφεραν εἰς κίνδυνον νὰ χάσω τὴν ζωήν.

Τέλος, τῆς νεότητος αἱ πυρώσεις ἀπέρασαν. εἶμαι γέρων, κ' εὑρίσκομαι ὡς πρὸς τοῦτο εἰς στάσιν τινὰ ἥσυχον. Κυτάζω τὰς γυναῖκας μὲ ἀδιαφορίαν, καὶ τὰς ἀνταμείβω μὲ τὴν αὐτὴν περιφρόνησιν, καὶ μὲ τὰ αὐτὰ βάσανα, ὅσα ὑπέφερα ἀπὸ μέρους των. Πάντοτε ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἐγεννήθην διὰ νὰ τὰς προστάζω. Τὰς μισῶ ἀφότου τὰς ἐξανοίγω μὲ ψυχρότητα· τὸ δὲ λογικόν μου μὲ συγχωρεῖ νὰ θεωρῶ ὅλας τὰς ἀδυναμίας των. Ἂν καὶ τὰς φυλάττω δι' ἄλλον, ἡ ἡδονὴ νὰ τὰς κάμω νὰ μὲ ὑποτάσσωνται μὲ δίδει κρυφήν τινα χαράν: ὅταν ἀπ' ὅλα τὰς ὑστερῶ, ὅλα μὲ φαίνεται ὅτι ἐγὼ τ' ἀπολαμβάνω, κ' ἐκ τούτου μὲ προξενεῖται ἔμμεσός τις ἱκανοποίησις: εὑρίσκομαι εἰς τὸ

σεράγιον ὡς μέσα εἰς μικρὸν αὐτοκρατόριον· ἡ δὲ φιλοδοξία μου μόνον πάθος τὸ ὁποῖον μὲ μένει, ἱκανοποιεῖται ὀλίγον. Βλέπω μ' εὐχαρίστησιν ὅτι τὸ πᾶν ἀπὸ ἐμὲ κρέμαται, καὶ ὅτι κατὰ πᾶσαν στιγμὴν εἶμαι ἀναγκαῖος: ἑκουσίως ἀναδέχομαι ὅλων αὐτῶν τῶν γυναικῶν τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖον μὲ στερεόνει εἰς τὴν ὁποίαν εἶμαι θέσιν. Αὐταὶ λοιπὸν δὲν ἔχουν νὰ κάμωσι μὲ ἀχάριστον: μ' εὑρίσκουν πρόθυμον εἰς ὅλας των τὰς ἡδονὰς τὰς πλέον ἀθώας· πάντοτε παρουσιάζομαι ἔμπροσθέν των ὡς περιτείχισμα ἄσειστον: σχεδιάζουν σχέδια, ἐγὼ δὲ αἰφνιδίως τὰς σταματῶ· ἐφοπλίζομαι μὲ τὸ ὄχι. ἀνατριχιάζω ἀπὸ συνειδοφοβίαν· παρὰ τὰς λέξεις καθῆκον, ἀρετὴ, αἰδὼς, ἄλλας εἰς τὸ στόμα ποτὲ δὲν ἔχω. Τὰς ἀπελπίζω, ἀκαταπαύστως λαλῶν περὶ τῆς ἀδυναμίας τοῦ γένους των, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ δεσπότου: παραπονοῦμαι ἔπειτα ὅτ' εἶμαι ὑπόχρεως νὰ δείχνω τόσην αὐστηρότητα, καὶ φαίνομαι πῶς θέλω νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι ἄλλην παρὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον, καὶ τὴν μεγάλην πρὸς αὐτὰς προσπάθειάν μου ἀφορμὴν δὲν ἔχω.

Μὴ νομίσῃς δὲ ὅτι δὲν ἔχω καὶ ἐγὼ ἀπειραρίθμους δυσαρεσκείας, καὶ ὅτι καθεκάστην αἱ φιλέκδικαι αὐταὶ γυναῖκες δὲν πασχίζουν νὰ μὲ πωλῶσιν ἀκριβωτέρας ὅσας πρὸς αὐτὰς δίδω. Ἔχουν ἀναποδίας τρομερὰς. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐμοῦ ὑπάρχει κάποια ῥηχοπαλίῤῥοια ἐξουσίας καὶ ὑποταγῆς: κάμνουν πάντοτ' ἐπάνω μου νὰ πίπτωσιν αἱ ἐξευτελιστικώτεραι ὑπηρεσίαι: φιλοδόξως προσποιοῦνται περιφρόνησιν ἀπαραδειγμάτιστον· καὶ χωρὶς νὰ σεβασθῶσι τὸ γῆρας μου μὲ κάμνουν νὰ ἐγείρωμαι δεκάκις τῆς νυκτὸς διὰ τιποτένια πράγματα: εἶμαι ἀκατάπαυστα καταβαρυμένος μὲ προστα-γὰς, μὲ ἐντολὰς, μὲ ὑπηρεσίας, μὲ παράλογα τῆς φαντασίας θελήματα: φαίνεται ὅτι ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην ἐνασχολοῦνται πρὸς γυμνασίαν μου, καὶ ὅτι αἱ φαντα-

σίαι των ἐνεργοῦν διαδοχικῶς. Συχνὰ τὰς ἀρέσσει νὰ μὲ κάμνωσι ν' ἀναδιπλασιάζω τὰς φροντίδας μου· βάνουν ἄλλους νὰ μ' ἐμπιστευθῶσι ψευδῆ ἀπόρρητα : τώρα ἔρχονται καὶ μὲ λέγουν ὅτι ἕνας νέος ἐφάνη περὶ αὐτὰ τὰ τείχη: ἄλλοτε, ὅτι ἠκούσθη θόρυβος, ἢ ὅτι κάποιος μέλλει ν' ἀποδώσῃ ἐπιστολήν. Αὐτὰ ὅλα μὲ ταράττουν· αὐταὶ δὲ γελοῦν δι' αὐτὴν τὴν ταραχὴν, κ' εὐφραίνονται νὰ μὲ βλέπωσιν οὕτως βασανιζόμενον. Ἄλλοτε μὲ κολλοῦν ὀπίσω τῆς θύρας των, καὶ ὡς ἀλυσσοδεμένον μὲ κρατοῦν ἐκεῖ νύκτα καὶ ἡμέραν. Ἐξεύρουν καλὰ νὰ ὑποκρίνωνται ὅτι εἶναι ἄρρωσται, λειποθυμημέναι, τρομασμέναι : αἱ προφάσεις δὲν λείπουν διὰ νὰ μὲ κάμωσιν ὅπως θέλωσι. Εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις χρειάζεται ὑποταγὴ τυφλὴ, καὶ φιλαρέσκεια ἀπεριόριστος : ἡ ἄρνησις εἰς τὸ στόμα ἀνθρώπου, ὁποῖος εἶμαι ἐγὼ, ἤθελεν εἶσθαι πρᾶγμα ἀνήκουστον· καὶ, ἐὰν ἐδίσταζα νὰ τὰς ὑποκούσω, ἤθελαν ἔχειν τὸ δικαίωμα νὰ μὲ τιμωρήσωσι. Ἐπρόκρινα κάλλιον νὰ χάσω τὴν ζωὴν, φίλτατε Ἴββη, παρὰ νὰ καταντήσω εἰς τόσον ἐξευτελισμόν.

Δὲν φθάνει τοῦτο: ποτὲ δὲν εἶμαι βέβαιος μίαν στιγμὴν νὰ ἔχω τὴν εὔνοιαν τοῦ δεσπότου μου : ἔχω τόσους εἰς τὴν καρδίαν του ἐχθροὺς, οἱ ὁποῖοι ἄλλο παρὰ τὸν χαμόν μου δὲν διαλογίζονται : αὐταὶ ἔχουν ὡροτέταρτα, κατὰ τὰ ὁποῖα παντάπασι δὲν εἰσακούομαι. ὡροτέταρτα, κατὰ τὰ ὁποῖα τίποτε δὲν τὰς ἀρνεῖται τις· ὡροτέταρτα, κατὰ τὰ ὁποῖα πάντοτ' ἔχω ἄδικον. Ὁδηγῶ εἰς τὴν κλίνην τοῦ δεσπότου μου γυναῖκας παρωργισμένας: πιστεύεις ἄραγε ὅτι ἐκεῖ ἔχω ὑπερασπιστήν τινα, καὶ ὅτι ὁ ὑπερασπιστής μου εἶναι ὁ ἰσχυρότερος; Τὸ πᾶν ἔχω νὰ φοβῶμαι ἀπὸ τὰ δάκρυά των, ἀπὸ τοὺς ἀναστεναγμούς των, ἀπὸ τὰ φιλήματά των, καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἡδονάς των: αὐταὶ εἶναι εἰς τὸν θριαμβευτικὸν αὐτῶν τόπον :

τὰ θέλγητρά των μὲ γίνονται φρικτὰ· αἱ παροῦσαι διαμιᾶς ἐξαλείφουν ὅλας τὰς παρελθούσας μου ἐκδουλεύσεις· τίποτε δὲν ἐμπορεῖ νὰ μὲ ἀποκριθῇ περὶ δεσπότου ὅστις πλέον δὲν εἶναι εἰς τὸν ἑαυτόν του.

Ποσάκις μὲ συνέβη νὰ πλαγιάσω ὑπὸ τὴν εὔνοιαν τοῦ δεσπότουμου, καὶ νὰ ἐγερθῶ ὑπὸ τὴν ὀργήν του! Τὴν ἡμέραν ὅπου τόσον ἀναξίως ἐμαστιγώθην ἐκτὸς τοῦ σεραγίου, τὶ εἶχα κάμειν; Ἄφησα γυναῖκα εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ δεσπότουμου· ἅμα τὸν ἴδε φλογισμένον, ἔχυσε δακρύων χείμαρρον· ἐπαραπονέθη, καὶ τόσον τεχνικὰ οἰκονόμησε τὰ παράπονά της, ὥστε αὐτὰ ἐμεγάλυναν ἀναλόγως μὲ τὸν ὁποῖον ἔκαμνε νὰ συλλαμβάνεται ἔρωτα. Πῶς ἐμποροῦσα νὰ ὑποστηριχθῶ εἰς τοιαύτην κριτικὴν στιγμήν; Ἐχάθην ὅτε ὀλιγώτερον τὸ ἐπρόσμενα· ἔγινα τὸ θῦμα ἐρωτικῆς διαπραγματεύσεως, καὶ συνθήκης, τὴν ὁποίαν οἱ στεναγμοὶ εἶχαν ὑπαγορεύσειν. Ἰδοὺ, φίλτατε Ἴββη, ἡ σκληρὰ κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν πάντοτε ἔζησα.

Πόσον εἶσαι εὐδαίμων! αἱ φροντίδες σου μόνον περιορίζονται περὶ τὸ ὑποκείμενον τοῦ Οὐσβὲκ· σὲ εἶναι εὔκολον νὰ τὸν ἀρέζῃς, καὶ νὰ διατηρῆσαι ὑπὸ τὴν εὔνοιάν του ἄχρι τῆς τελευταίας τῶν ἡμερῶν σου.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν τελευταίαν τῆς σελήνης Σαφὰρ, 1711

ΕΠΙΣΤΟΛΗ I

ΜΙΡΖΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΙΛΟΝ ΤΟΥ ΟΥΣΒΕΚ

Εἰς Ἔρζερουν

Σὺ ἦσουν ὁ μόνος ὅστις ἐδύνατο νὰ μ' ἀποζημιώσῃ διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ῥίκα, οὐδὲ ἦτον ἄλλος παρὰ τὸν Ῥίκα ὅστις ἐδύνατο νὰ μ' ἀποζημιώσῃ διὰ τὴν ἰδικήν σου. Σὺ μᾶς λείπεις, Οὐσβὲκ· σὺ ἦσουν τῆς συναναστροφῆς μας ἡ

ψυχή. Πόση χρειάζεται βία πρὸς διάῤῥηξιν τῶν δεσμῶν, ὅσους ἡ καρδία καὶ ὁ νοῦς ἐσχημάτισαν!

Ἡμεῖς ἐδῶ πολὺ φειλονεικοῦμεν: αἱ φειλονεικίαι μας ὡς ἐπιτοπολὺ στρέφουν περὶ τὴν ἠθικήν. Χθὲς ἐζητεῖτο ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἦναι εὐδαίμονες διὰ τῶν ἡδονῶν καὶ τῆς εὐχαριστήσεως τῶν αἰσθήσεων, ἢ διὰ τῆς ἐργασίας τῆς ἀρετῆς. Πολλάκις σὲ ἄκουσα νὰ λέγῃς ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐγεννήθησαν διὰ νὰ ἦναι ἐνάρετοι, καὶ ὅτ' ἡ δικαιοσύνη τοὺς εἶναι ποιότης τόσον ἰδιάζουσα, ὅσον καὶ ἡ ὕπαρξις. Ἐξήγησέ με σὲ παρακαλῶ τὶ ἐννοεῖς μὲ τοῦτο.

Ὡμίλησα μὲ Μολλάδες, οἱ ὁποῖοι μ' ἀπήλπισαν μὲ τὰς ἐκ τοῦ Ἀλκορανίου ῥήσεις των· διότι δὲν τοὺς λαλῶ ὡς ἀληθὴς πιστὸς, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος, ὡς πολίτης, ὡς οἰκογενείας πατήρ. Ὑγίαινε.

Ἐκ τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν τελευταίαν τῆς σελήνης Σαφὰρ, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΑ

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΜΙΡΖΑΝ

Εἰς Ἰσπαχὰν.

Σὺ ἀπαρνεῖσαι τὸ λογικόν σου διὰ νὰ δοκιμάσῃς τὸ ἰδικόν μου: ταπεινόνεσαι ὡς καὶ νὰ μὲ συμβουλευθῇς· μὲ νομίζεις ἱκανὸν νὰ σὲ διδάξω. Φίλτατε Μίρζα, εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον ἀκόμη πλειότερον μ' εὐχαριστεῖ παρὰ τὴν ὁποίαν περὶ ἐμοῦ συνέλαβες καλὴν ἰδέαν· ἡ φιλία σου εἶναι ἥτις μὲ τὴν προμηθεύει.

Διὰ νὰ πληρώσω ὅ,τι μὲ διορίζεις, δὲν ἐνόμισα ὅτι ὀφείλω νὰ μεταχειρισθῶ πολὺ ἀφηρημένους λόγους. Ὑπάρχουν κάποιαι ἀλήθειαι, πρὸς τὰς ὁποίας ἡ κατάπεισις δὲν ἀρκεῖ, ἀλλ' εἶναι χρεία καὶ νὰ τὰς αἰσθανθῇ τις: τοιαῦται εἶναι αἱ περὶ ἠθικῆς ἀλήθειαι. Τὸ ἑξῆς ἱστορικὸν

διηγημάτιον θέλ' ἴσως πλειότερον σὲ θέλξειν παρὰ τὴν λεπτολόγον φιλοσοφίαν.

Ἦτο ποτὲ εἰς τὴν Ἀραβίαν μικρός τις λαὸς Τρωγλοδυτικὸς καλούμενος, καταγόμενος ἐκ τῶν παλαιῶν ἐκείνων Τρωγλοδυτῶν, οἱ ὁποῖοι, ἐὰν πιστεύσωμεν τοὺς ἱστορικούς, ὡμοίαζαν τὰ ζῶα μᾶλλον παρὰ τοὺς ἀνθρώπους. Τοῦτοι δὲν ἦσαν τόσον ἀνομοιόπλαστοι, παντάπασι δὲν ἦσαν ὡς αἱ ἀρκοῦδαι μαλλιαροὶ, δὲν ἐσύριζαν παντελῶς, εἶχαν καὶ ὀμμάτια· ἦσαν ὅμως τόσον κακότροποι, καὶ τόσον θηριώδεις, ὥστε κἀμμίαν ἐπιεικείας ἢ δικαιοσύνης ἀρχὴν δὲν ἐγνώριζαν.

Ἐβασιλεύοντο ἀπὸ βασιλέα ἀλλογενῆ, ὅστις θέλων νὰ διορθώσῃ τὸ κακὸν αὐτῶν φυσικὸν, τοὺς ἐμεταχειρίζετο μὲ αὐστηρότητα: ἀλλ' ἐσυνόμωσαν ἐναντίον του, τὸν ἐφόνευσαν, καὶ ἐξωλόθρευσαν ὁλην τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν.

Συνῆλθαν ἔπειτα διὰ νὰ ἐκλέξωσι κυβέρνησιν· καὶ μετὰ πολλὰς διαφωνίας, ἐχειροτόνησαν ἄρχοντας. Ἀλλὰ μόλις τοὺς ἔκλεξαν καὶ τοὺς ἔγιναν ἀνυπόφοροι, ὥστ' ἐθανάτωσαν καὶ τούτους.

Ἐλεύθερος ἀπὸ τὸν νέον τοῦτον ζυγὸν, ὁ λαὸς αὐτὸς δὲν ἐσυμβουλεύθη πλέον παρὰ τὸ ἄγριον φυσικόν του. Οἱ ἰδιῶται ὅλοι ἐσυμφώνησαν εἰς κανένα πλέον νὰ μὴν ὑποταχθῶσιν, ἀλλ' ἕκαστος νὰ ἐπαγρυπνῇ τ' ἀτομικά του μόνα συμφέροντα, χωρὶς νὰ συμβουλευθῇ τὰ τῶν ἄλλων.

Αὐτὴ ἡ ὁμόγνωμος ἀπόφασις καθ' ὑπερβολὴν ἤρεζεν ὅλους τοὺς ἰδιώτας. Ἔλεγαν: Τίς ἡ χρεία νὰ ὑπαγένω νὰ κατασκοτόνωμαι, ἐργαζόμενος δι' ἀνθρώπους περὶ τῶν ὁποίων δὲν μὲ μέλει; Θέλω ἐγνοιασθῆν μόνον περὶ τοῦ ἐμαυτοῦ μου· θέλω ζήσειν εὐτυχής: τὶ μὲ μέλει ἐὰν οἱ ἄλλοι δὲν ἦναι εὐτυχεῖς. Θέλω προμηθευθῆν ἀπ' ὅλα τ' ἀναγκαῖα μου· φθάνει ἐγὼ νὰ τὰ ἔχω· ἐὰν δὲ οἱ ἄλλοι Τρωγλοδύται

ταλαιπωρῶνται, τοῦτο μὲ εἶναι παντάπασιν ἀδιάφορον.

Ἦλθεν ὁ μῆνας ὁ σπορητὸς, καὶ πασένας εἶπε: Θέλω γεωργήσειν τὸν κάμπον μου τόσον, ὅσον νὰ μὲ χορηγήσῃ τὸν σῖτον, τοῦ ὁποίου ἔχω ἀνάγκην διὰ νὰ τραφῶ· μεγαλητέρα ποσότης ἤθελε μὲ εἶσθαι ἀνωφελὴς: δὲν θέλω νὰ κοπιάζω διὰ τὸ οὐδὲν.

Τὰ χωράφια αὐτοῦ τοῦ μικροῦ βασιλείου δὲν ἦσαν ὅλα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως: ἄλλα ἐξ αὐτῶν ἦσαν ὀρεινὰ καὶ ἄνυδρα· ἄλλα δὲ πεδινὰ καὶ ποτιστὰ ἀπὸ πολλοὺς ῥύακας. Αὐτὸ τὸ ἔτος ἡ ἀνομβρία ἦτο πολὺ μεγάλη· εἰς τρόπον ὥστε τὰ ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν τόπων χωράφια παντάπασιν ἀστόχησαν, ἐνῷ τὰ δυνάμενα νὰ ποτίζωνται ὑπῆρξαν πολὺ καρποφόρα: οὕτως οἱ λαοὶ οἱ ὀρεινοὶ σχεδὸν ὅλοι ἀπὸ πεῖναν ἐχάθηκαν διὰ τὴν ἀσπλαγχνίαν τῶν πεδινῶν, οἵτινες δὲν ἠθέλησαν μ' ἐκείνους νὰ συμμερισθῶσι τὴν ἐσοδίαν των.

Τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἦτο πολὺ βροχερὸν· οἱ μὲν ὑψηλοὶ τόποι ἐκαρποφόρησαν ὑπὲρ τὸ μέτρον, οἱ δὲ χαμηλοὶ ἐκαταποντίσθησαν. Τὸ ἥμισυ τοῦ λαοῦ καὶ πάλιν ἐφώναξε ψωμάκι· ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ταλαίπωροι ἔτυχαν ἀνθρώπους τόσον σκληροὺς, ὅσον ἦσαν καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὸ προηγούμενον ἔτος.

Ἕνας τῶν πρωτίστων κατοίκων εἶχε πολὺ ὡραίαν γυναῖκα· ὁ γείτονάς του ἐρωτεύθη καὶ τὴν ἥρπασεν: ἐγεννήθη ἐκ τούτου μεγάλη λογομαχία· μετὰ δὲ πολλὰς ὕβρεις καὶ κτυπήματα, ἐσυμφώνησαν ν' ἀναφερθῶσιν εἰς τὴν ἀπόφασιν ἄλλου Τρωγλοδύτου ἐπὶ τῆς δημοκρατίας χαίροντος κάποιαν ὑπόληψιν. Ἦλθαν πρὸς τοῦτον καὶ ἠθέλησαν νὰ τὸν εἴπωσι τὰ δικαιολογήματά των. Τί μὲ μέλλει, εἶπεν ἐκεῖνος, ἐὰν αὐτὴ ἡ γυναῖκα ἦναι ἰδική σου ἢ ἰδική του; ἔχω νὰ γεωργήσω τὸν κάμπον μου· δὲν θέλω βέβαια ὑπάγειν νὰ ἐξοδεύσω τὸν καιρόν μου πρὸς τὴν τελείωσιν τῶν διαφορῶν

σας, οὐδὲ θέλω ἀμελήσειν τὰς ὑποθέσεις μου διὰ νὰ ἐνασχοληθῶ εἰς τὰς ἰδικάς σας. Σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ ἀφήσετε ἥσυχον, καὶ πλέον νὰ μὴ μ' ἐνοχλῆτε μὲ τὰς λογομαχίας σας. Ἐδῶ τοὺς ἄφησε, καὶ ὑπῆγε πρὸς ἐργασίαν τοῦ χωραφίου του. Ὁ ἁρπακτὴρ, ὅστις ἦτον ὁ ἰσχυρότερος, ὥμοσεν ὅτι ἤθελεν ἀποθάνειν κάλλιον παρὰ ν' ἀποδώσῃ αὐτὴν τὴν γυναῖκα· ὁ δὲ ἄλλος κατάκαρδα αἰσθανθεὶς τοῦ γειτόνου τὴν ἀδικίαν καὶ τοῦ κριτοῦ τὴν σκληρότητα, ἐπέστρεφεν ἀπηλπισμένος, ὅτε καθ' ὁδὸν ἀπήντησε γυναῖκα νέαν καὶ ὡραίαν ἐπανερχομένην ἀπὸ τὴν βρύσιν. Δὲν εἶχε πλέον γυναῖκα· τούτη τὸν ἤρεσε: τὸν ἤρεσεν ἔτι πλειότερον ἀφοῦ ἔμαθεν ὅτι ἦτο γυναῖκα ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἠθέλησε νὰ λάβῃ κριτὴν, καὶ ὁ ὁποῖος ἐδείχθη τόσον ἀναίσθητος εἰς τὴν δυστυχίαν του: τὴν ἥρπασε καὶ τὴν ἔφερεν εἰς τὴν οἰκίαντου.

Ἄλλος κατεῖχε κάμπον ἱκανὰ εὔφορον, τὸν ὁποῖον ἐκαλλιεργοῦσε μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν: δύω τῶν γειτόνων του ἑνωθέντες τὸν ἐδίωξαν ἀπὸ τὴν οἰκίαν, καὶ ἐκατακράτησαν τὸν κάμπον: ὡμογνώμησαν νὰ ὑπερασπίζωνται συναλλήλους ἐναντίον ὅλων, ὅσοι ἤθελαν τολμήσειν νὰ τὸν σφετερίσωσι· καὶ τῳόντι ἐβαστάχθησαν οὕτω κατὰ πολλοὺς μῆνας. Ἀλλὰ τούτων ὁ ἕνας, βαρυμένος νὰ συμμερίζεται ὅ τι μόνος ἐδύνατο νὰ ἔχῃ, ἐφόνευσε τὸν ἕτερον, καὶ κατεστάθη μόνος κύριος τοῦ κάμπου. Ἡ ἐξουσίατου δὲν ὑπῆρξε πολυχρόνιος: δύω ἄλλοι Τρωγλοδύται ἦλθαν νὰ τὸν κτυπήσωσι: τοῦτος εὑρέθη παραπολὺ ἀδύνατος, ὥστε νὰ ὑπερασπισθῇ τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἐσφάγη ἀπὸ ἐκείνους.

Ἄλλος πάλιν Τρωγλοδύτης, σχεδὸν ὁλόγυμνος, ἴδε μαλλίον πωλούμενον καὶ ἠρώτησε τὴν τιμήν. Ὁ πωλητὴς εἶπε καθ' ἑαυτὸν: Φυσικὰ πλειότερον παρ' ὅ τι μὲ χρειάζεται ἀργύριον διὰ ν' ἀγοράσω δύο σίτου μέτρα δὲν ἔπρεπε νὰ ἐλπίζω ἀπὸ τὸ μαλλίον μου, πλὴν ἐγὼ θέλω νὰ τὸ πωλήσω

τετράκις πλειότερον διὰ ν' ἀγοράσω ὀκτὼ σίτου μέτρα. Ἀνάγκη ἦτον ὁ ἀγοραστὴς νὰ στέρξῃ καὶ νὰ πληρώσῃ τὴν ζητουμένην τιμήν. Εἶμαι πολὺ χαρούμενος, εἶπεν ὁ πωλητὴς· τώρα θέλω ἔχειν σῖτον. Τί λέγετε, εἶπεν ὁ ἀγοραστὴς: σεῖς ἔχετε χρείαν σίτου; ἐγὼ δὲ ἔχω διὰ πώλημα: ἴσως ἡ τιμὴ μόνον θέλει σᾶς τρομάξειν, διότι πρέπει νὰ ἐξεύρετε ὅτι ὁ σῖτος εἶναι καθ' ὑπερβολὴν ἀκριβὸς, καὶ ὅτι παντοῦ κυριεύει πεῖνα· ἀποδώσετέ με ὅμως τὸ ἀργύριόν μου, καὶ ἐγὼ θέλω σᾶς δώσειν ἕνα σίτου μέτρον, διότι δὲν θέλω ἀλλέως νὰ τὸν ξεκάμω, καὶ ἐὰν ἐσεῖς ἐμέλλετε ν' ἀποθάνετε ἀπὸ τὴν πεῖναν.

Ἐν τῷ μεταξὺ δεινὴ ἀῤῥωστία κατερήμονε τὴν ἐπαρχίαν. Ἔμπειρος ἰατρὸς ἔφθασεν ἀπὸ τὸν γειτονικὸν τόπον, καὶ τόσον πρόσφορα ἔδωκεν ἰατρικὰ ὥστε ἰάτρευσεν ὅλους ὅσοι ἀφέθησαν εἰς τὰς χεῖρας του. Ἀφοῦ ἡ ἀῤῥωστία ἔπαυσεν ὑπῆγε πρὸς ὅλους, ὅσους εἶχεν ἐπισκεφθῆν διὰ νὰ ζητήσῃ τὸν μισθόν του· ἀλλὰ δὲν ἀπήλαυσε τίποτε: ἐγύρισεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἔφθασε βαρυμένος ἀπὸ τόσον μακρυνοῦ ταξειδίου κόπους. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἔμαθεν ὅτι ἡ αὐτὴ ἀῤῥωστία ἐγίνετο καὶ πάλιν ἐπαισθητὴ, καὶ ὅτι πλέον παρὰ ποτὲ ἔθλιβεν ἐκείνην τὴν ἀχάριστον γῆν. Τούτην τὴν φορὰν δὲν ἐπρόσμειναν ἐκεῖνος νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτοὺς, αὐτοὶ ὑπῆγαν πρὸς ἐκεῖνον. Ἀμέτε τοὺς εἶπεν, ἄδικοι ἄνθρωποι, τὸ ὁποῖον ἔχετε φαρμάκι εἰς τὴν ψυχὴν εἶναι θανατηρότερον παρὰ τὸ τοῦ ὁποίου τὴν θεραπείαν ζητεῖτε· εἶσθε ἀνάξιοι νὰ κατοικῆτε τὴν γῆν, διότι ὁλότελα δὲν ἔχετε φιλανθρωπίαν· οὐδὲ γνωρίζετε τῆς ἐπιεικείας τοὺς κανόνας: νομίζω ὅτι ἤθελα ὑβρίσειν τοὺς τιμωροῦντας ἐσᾶς θεοὺς, ἐὰν ἠναντιονόμην εἰς τὴν δικαίαν αὐτῶν ὀργήν.

Ἐκ τῆς Ἑρζέρου, τὴν 3 τῆς σελήνης Γεμμάδι, α. 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΒ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΜΙΡΖΑΝ

Εἰς Ἰσπαχάν

Ἴδες, φίλτατε Μίρζα, πῶς δι' αὐτὴν τὴν κακίαν των οἱ Τρωγλοδύται ἐχάθηκαν, καὶ ἔγιναν θύματα, τῶν ἰδίων ἀδικιῶν. Ἐκ τόσων οἰκογενειῶν δύο μόναι ἔμειναν, αἱ ὁποῖαι ἀπέφυγαν τοῦ ἔθνους τὰς δυστυχίας. Ἦσαν εἰς αὐτὸν τὸν τόπον δύο πολὺ παράδοξοι ἄνθρωποι: εἶχαν φιλανθρωπίαν, ἐγνώριζαν τὴν δικαιοσύνην, ἀγαποῦσαν τὴν ἀρετήν· ἐνωμένοι τόσον διὰ τὴν εὐθύτητα τῆς καρδίας των, ὅσον καὶ διὰ τὴν διαφθορὰν τῆς καρδίας τῶν ἄλλων, ἔβλεπαν τὴν γενικὴν ἀπερήμωσιν, καὶ μὲ οἶκτον τὴν ἠσθάνοντο: τοῦτο ἦτο νέα ἑνώσεως ἀφορμή. Ἐκοπίαζαν, κοινῶς φροντίζοντες, ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος· παρὰ τὰς ὁποίας γλυκεῖα τις καὶ τρυφερὰ φιλία γεννᾷ διαφορὰς ἄλλας δὲν εἶχαν· κατοικοῦντες τὸν πλέον παράμερον τῆς πατρίδος τόπον, ἀποχωρισμένοι τῶν ἰδίων συμπατριωτῶν, οἵτινες ἦσαν τῆς παρουσίαστων ἀνάξιοι, διῆγαν ζωὴν εὐδαίμονα καὶ ἡσυχην: ἡ γῆ καλλιεργουμένη ἀπὸ τὰς ἐναρέτους χεῖρας των ἐφαίνετο ὅτι ἐξαυτομάτου ἔδιδε τὰ προϊόντατης.

Ἀγαποῦσαν τὰς γυναῖκαστων· καὶ ὑπερανταγαπῶντο μὲ τρυφερότητα. Ἡ προσοχή των ὅλη ἐπεριορίζετο πῶς ν' ἀναθρέψωσι μὲ ἀρετὴν τὰ τέκνατων: ἐπαρίσταναν εἰς αὐτὰ τῶν συμπατριωτῶν των τὰς δυστυχίας, καὶ ἀκατάπαυστα ἔβαναν πρὸ ὀφθαλμῶν των αὐτὸ τὸ τόσον θλιβερὸν παράδειγμα: τὰ ἔκαμναν μάλιστα νὰ αἰσθανθῶσιν ὅτι τῶν μερικῶν τὸ συμφέρον εὑρίσκεται πάντοτε εἰς τὸ συμφέρον τὸ γενικόν· ὅτι νὰ θέλῃ τις νὰ τὸ ἀποχωρίσῃ εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ νὰ θέλῃ τὸν χαμόν του· ὅτ' ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὀφείλει κάτι νὰ μᾶς ἀξίζῃ· ὅτι ποσῶς δὲν πρέπει νὰ τὴν θεωρῶμεν ὡς γυμνασίαν κοπιαστικὴν· καὶ ὅτ' ἡ πρὸς

ἄλλους δικαιοσύνη εἶναι ἀγάπη πρὸς ἡμᾶς αὐτούς.

Ἐγρήγορ' ἀπήλαυσαν τῶν ἐναρέτων πατέρων τὴν παρηγορίαν, ἡ ὁποία εἶναι νὰ ἔχωσι τέκνα ὁμοιάζοντα μὲ αὐτούς. Ὁ ἀνατραφεὶς ὑπὸ τὰ ὄμματά των νέος λαὸς ἐπλήθυνε μ' εὐτυχῆ συνοικέσια: ὁ μὲν ἀριθμὸς ἐπερίσσευσεν, ἡ δ' ἕνωσις ὑπῆρξε πάντοτε ἡ αὐτή· ἡ δὲ ἀρετὴ ἀντί ν' ἀδυνατήσῃ μέσα εἰς τὸ πλῆθος, τὸ ἐναντίον ἐνδυναμώθη μὲ μέγαν παραδειγμάτων ἀριθμόν.

Ἐδῶ! τὶς δύναται νὰ παραστήσῃ τούτων τῶν Τρωγλοδυτῶν τὴν εὐδαιμονίαν; Λαὸς τόσον δίκαιος ἔπρεπε νὰ ὑπεραγαπᾶται ἀπὸ τοὺς θεούς. Ἅμα ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ νὰ τοὺς γνωρίσῃ, παρευθὺς ἔμαθε καὶ νὰ τοὺς φοβῆται· ἡ δὲ θρησκεία ἦλθε νὰ καταγλυκάνῃ ὅτι ὑπὲρ τὸ δέον τραχὺ εἶχεν ἡ φύσις ἀφήσειν εἰς τὰ ἤθητων.

Ἐθεσμοθέτησαν ἑορτὰς εἰς τιμὴν τῶν θεῶν· Αἱ κοράσίδαι, ἐστολισμέναι μὲ ἄνθη, καὶ οἱ νεανίσκοι τὰς ἑώρταζαν διὰ τῶν χορῶν καὶ τῶν συμφωνιῶν ἀγροτικῆς μουσικῆς· ἐγίνοντο ἔπειτα φαγοπότια ὅπου ἡ χαρὰ καὶ ἡ λιτότης ἐπίσης ἐβασίλευαν. Εἰς τούτας τὰς συνελεύσεις ἦτον ὅπου ἐλαλοῦσεν ἡ φύσις ἁπλῆ· ἐδῶ ἦτον ὅπου ἐμάνθαναν νὰ δίδωσι καὶ νὰ δέχωνται τὰς καρδίας των· ἐδῶ, ὅπου ἡ παρθενικὴ αἰδὼς ἐκφράζετο, κοκκινίζουσα, ὁμολογίαν ἐκπληκτικὴν μὲν, πάραυτα δὲ βεβαιομένην μὲ τῶν γονέων τὴν συγκατάνευσιν· ἐδῶ, ὅπου αἱ τρυφεραὶ μητέρες ἠρέσκοντο μακρόθεν νὰ προβλέπωσι γλυκείαν καὶ πιστὴν ἕνωσιν.

Ὑπήγεναν εἰς τὸν ναὸν διὰ νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν χάριν τῶν θεῶν. Δὲν ηὔχοντο διὰ τὰ πλούτη, οὐδὲ διὰ τὴν ἀφθονίαν τὴν δυσβάστακτον· παρόμοιαι εὐχαὶ ἦσαν ἀνάξιαι τῶν εὐδαιμόνων Τρωγλοδυτῶν· δὲν ἔξευραν νὰ τὰς ἐπιθυμήσωσιν εἰμὴ διὰ τοὺς συμπατριώτας των: δὲν ἐ-

πρόσπιπταν εἰς τοὺς πόδας τῶν θυσιαστηρίων, εἰμὴ διὰ νὰ ζητήσωσι τὴν ὑγείαν τῶν πατέρων των, τὴν ἕνωσιν τῶν ἀδελφῶν των, τὴν τρυφερότητα τῶν γυναικῶν των, τὸν ἔρωτα καὶ τὴν εὐπείθειαν τῶν τέκνωντων. Αἱ κορασίδαι ἤρχοντο καὶ αὐταὶ νὰ προσφέρωσι τὴν τρυφερὰν τῆς καρδίας των θυσίαν, καὶ παρὰ τὴν χάριν νὰ καταστήσωσιν ἕνα τῶν Τρωγλοδυτῶν εὐδαίμονα ἄλλην ἀπὸ τοὺς θεοὺς δὲν ἐζητοῦσαν.

Τὸ βραδὺ, ὅτε τὰ ποίμνια ἄφιναν τὰ λειβάδια, τὰ δὲ βόδια, ἀποσταμένα, εἶχαν φέρειν ὀπίσω τὸ ἄροτρον, συνήρχοντο· καὶ, δειπνοῦντες δεῖπνον λιτὸν, ἐτραγουδοῦσαν τὰς ἀδικίας τῶν προτέρων Τρωγλοδυτῶν, καὶ τὰς δυστυχίας αὐτῶν: ἔψαλλαν τὴν ἀρετὴν ἀναγεννωμένην μὲ νέον λαὸν, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ: ἐδόξαζαν τὰ μεγαλεῖα τῶν θεῶν, τὰς χάριτάς των πάντοτε παρούσας εἰς τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτὰς, καὶ τὴν ὀργήν των τὴν ἀναπόφευκτον κατὰ τῶν μὴ φοβουμένων αὐτούς: ἐπερίγραφαν ἔπειτα τὰς τερπνότητας τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν καταστάσεως πάντοτε στολιζομένης μὲ τὴν ἀθωότητα. Μετ' ὀλίγον ἐδίδοντο εἰς ὕπνον, τὸν ὁποῖον ποτὲ αἱ μέριμναι καὶ αἱ λύπαι δὲν διέκοπταν.

Ἡ φύσις ἐχορήγει εἰς τὰς ἐπιθυμίας των ὅ τι καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας των. Εἰς τοῦτον τὸν μακάριον τόπον ἡ πλεονεξία ἦτον ἀλλότριος: ἐγίνοντο δωρήματα ὅπου ὁ δίδων ἐνόμιζεν ὅτι αὐτὸς πάντοτε ἔχει τὸ ὄφελος. Ὁ Τρωγλοδυτικὸς λαὸς ἐθεωρεῖτο ὡς μία καὶ μόνη οἰκογένεια: τὰ ποίμνια σχεδὸν πάντοτε ἦσαν συγχισμένα, καὶ νὰ τὰ καταμερίσωσιν ἦτον ὁ μόνος κόπος τὸν ὁποῖον ἐφοβοῦντο.

Ἐξ Ἐρζέρου, τὴν 6 τῆς Σελήνης Γεμιδί, a, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΓ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΜΙΡΖΑΝ·

Δὲν ἤθελα δυνηθῆν νὰ σὲ λαλήσω τὰ ἱκανὰ περὶ τῆς ἀρετῆς τῶν Τρωγλοδυτῶν. Ἕνας ἐξ αὐτῶν ἔλεγε μίαν τῶν ἡμερῶν : ὁ πατήρμου σκοπὸν ἔχει αὔριον νὰ ὀργώσῃ τὸ χωράφιόντου : θέλω ἐγερθῆν δυ' ὥρας πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὅταν ὑπάγῃ εἰς τὸ χωράφιόντου θέλει τὸ εὑρεῖν ὀργωμένον.

Ἄλλος ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν : Μὲ φαίνεται ὅτι ἡ ἀδελφή μου ἔχει κλίσιν πρὸς τὸν δεῖνα ἐκ τῶν συγγενῶν μας νέον Τρωγλοδύτην· πρέπει νὰ λαλήσω πρὸς τὸν πατέραμου, καὶ νὰ τὸν καταφέρω νὰ τελειώσῃ αὐτὸ τὸ συνοικέσιον.

Κάποιος ἦλθε πρὸς ἄλλον νὰ εἴπῃ ὅτι κλέπται εἶχαν ἁρπάσειν τὸ ποίμνιόντου : Πολὺ μὲ κακοφαίνεται, ἀπεκρίθη, διότι εἰς αὐτὸ ἦτο καὶ δάμαλις καταλευκος τὴν ὁποίαν ἤθελα νὰ προσφέρω εἰς τοὺς θεούς.

Ἄλλος πρὸς ἄλλον ἠκούετο νὰ λέγῃ: Πρέπει νὰ ὑπάγω νὰ εὐχαριστήσω τοὺς θεοὺς εἰς τὸν ναὸν, διότι ὁ ἀδελφός μου, ὅστις τόσον ἀγαπᾶται ἀπὸ τὸν πατέραμου, καὶ ὑπεραγαπᾶται καὶ ἀπὸ ἐμὲ ἐξαναπόκτησε τὴν ὑγείαντου.

Ἤ : ὁ δεῖνα κάμπος συνορεύει μὲ τὸν τοῦ πατρός μου, οἱ δὲ καλλιεργοῦντες αὐτὸν εἶναι καθ' ἑκάστην ἐκθεμένοι εἰς τοῦ ἡλίου τὰς φλόγας· ἀνάγκη νὰ ὑπάγω εἰς τὸ σύνορον νὰ φυτεύσω δύο δένδρα, διὰ νὰ ἐμπορῶσι κάποτε οἱ πτωχοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι ν' ἀναπαύωνται ὑπὸ τὴν σκιάν των.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐνῷ πολλοὶ Τρωγλοδύται ἦσαν συναθροισμένοι, ἕνας γέρων ἐλάλησε πρὸς νέον, τὸν ὁποῖον ὑπόπτευεν ὅτι ἔπραξε κακήν τινα πρᾶξιν, καὶ τὸν ἐπέπληξε περὶ αὐτῆς. Ἡμεῖς δὲν πιστεύομεν ὅτι τοῦτος ἔπραξεν αὐτὸ τὸ ἁμάρτημα, εἶπαν οἱ νέοι Τρωγλοδύται· ἀλλ' ἐὰν τὸ ἔπραξεν εἴθε ν' ἀποθάνῃ ὁ ἐσχατώτερος τῆς οἰκογενείας του.

Ἀνηγγέλθη πρὸς ἄλλον Τρωγλοδύτην, ὅτι ξένοι εἶχαν λεηλατήσειν τὴν οἰκίαντου, καὶ τὴν γυμνώσειν ὁλότελα. Ἐὰν δὲν ἦσαν ἄδικοι, ἀπεκρίθη, ἤθελα εὐχηθῆν οἱ θεοὶ νὰ τοὺς δώσωσι πολυχρονιωτέραν παρὰ τὴν ὁποίαν εἰς ἐμὲ ἔδωκαν χρῆσιν.

Τόσαι εὐτυχίαι δὲν ἐθεωρήθησαν χωρὶς φθόνον : οἱ γειτονικοὶ λαοὶ συνηθροίσθησαν, καὶ, ἐπὶ προφάσει ματαίᾳ, ἀπεφάσισαν ν'ἁρπάσωσι τὰ ποίμνιά των. Εὐθὺς ἀφοῦ ἡ ἀπόφασίς των ἔγινε γνωστὴ, οἱ Τρωγλοδύται εἰς προϋπάντησιν ἀπέστειλαν πρέσβεις, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐλάλησαν οὕτως :

Τί σᾶς ἔκαμαν οἱ Τρωγλοδύται; Ἀφήρπασαν ἄραγε τὰς γυναῖκας σας, ἔκλεψαν τὰ ποίμνιά σας, ἐλεηλάτησαν τοὺς ἀγρούς σας; ὄχι· ἡμεῖς εἴμεθα δίκαιοι, καὶ φοβούμεθα τοὺς θεούς. Τὶ λοιπὸν ζητεῖτε ἀπὸ ἡμᾶς; Θέλετε μαλίον διὰ νὰ κάμετε ἐνδύματα ; Θέλετε γάλα ἐκ τῶν ποιμνίωνμας, ἢ καρποὺς ἐκ τῶν γαιῶν μας; Βαλετε κάτω τὰ ὅπλα, ἔλθετε εἰς τὸ μέσον μας, καὶ θέλομεν σᾶς δώσειν ἀπ' ὅλα ταῦτα. Ἀλλ' ὁμνύομεν εἰς ὅ τι ἔχομεν ἱερώτερον πῶς, ἐὰν ἐμβῆτε ὡς ἐχθροὶ εἰς τὰς γαίας μας, θέλομεν σᾶς θεωρήσειν ὡς λαὸν ἄδικον, καὶ σᾶς μεταχειρισθῆν ὡς ἄγρια θηρία.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἀπερρίφθησαν μὲ περιφρόνησιν.

Οἱ ἄγριοι ἐκεῖνοι λαοὶ ἐμβῆκαν ἔνοπλοι εἰς τὴν γῆν τῶν Τρωγλοδυτῶν, τοὺς ὁποίους ἐνόμιζαν ὑπερασπιζομένους ἀπὸ μόνην τὴν ἀθωότητά των. Τοῦτοι ὅμως ἦσαν κάλλιστα παρεσκευασμένοι εἰς ὑπεράσπισιν : εἶχαν θέσειν τὰς γυναῖκας των μεταξὺ ἑαυτῶν κατὰ τὸ μέσον. Ἐτρόμαξαν διὰ τὴν ἀδικίαν τῶν ἐχθρῶν, ὄχι ὅμως καὶ διὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Νέος ἐνθουσιασμὸς ἐκατακυρίευσε τὰς ψυχάς των : τοῦτος ἤθελε ν' ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ πατρός του, ἐκεῖνος ὑπὲρ τῆς γυναικός του καὶ τῶν τέκνων του, ἄλλος ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν του, ἕτερος ὑπὲρ τῶν φίλων του, ὅλοι ὑπὲρ τοῦ Τρωγλοδυ-

τικοῦ λαοῦ: ἡ θέσις τοῦ πίπτοντος εἰς τὴν στιγμὴν ἐλαμβάνετο ἀπὸ ἄλλον, ὅστις, ἐκτὸς τῆς κοινῆς ὑπερασπίσεως, εἶχε καὶ θάνατον μερικὸν νὰ ἐκδικηθῇ.

Τοιαύτη ἐστάθη τῆς ἀδικίας καὶ τῆς ἀρετῆς ἡ μάχη. Οἱ ἄνανδροι ἐκεῖνοι λαοί, παρὰ τὸ λάφυρον ἄλλο μὴ ζητοῦντες, δὲν αἰσχύνθησαν νὰ τραπῶσιν εἰς φυγήν, κ' ἐπαραχώρησαν εἰς τὴν ἀρετὴν τῶν Τρωγλοδυτῶν, χωρὶς κἂν νὰ θελχθῶσιν ἀπὸ αὐτήν.

ἐξ Ἐρζέρου, τὴν 9 τῆς Σελήνης Γεμμάδι, 2, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΔ

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΜΙΡΖΑΝ

Ἐπειδὴ ὁ λαὸς πᾶσαν ἡμέραν ἐπληθύνετο, οἱ Τρωγλοδύται ἐνόμισαν ὅτι καιρὸς ἦτο νὰ ἐκλέξωσι βασιλέα: ἐσυμφώνησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ δώσωσι τὸν στέφανον εἰς τὸν ὅστις ἦτον ὁ δικαιότερος· ἔρριψαν δὲ ὅλοι τὰ ὀμμάτια ἐπάνω τινὸς, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν σεβασμίου, καὶ διὰ τὴν πολυχρόνιον ἀρετὴν σεβαστοῦ γέροντος. Τοῦτος δὲν ἠθέλησε νὰ παρευρεθῇ εἰς αὐτὴν τὴν συνέλευσιν· ἐτραβίχθη εἰς τὴν οἰκίαν του θλιβόμενος κατάκαρδα.

Ὅτε πρὸς αὐτὸν ἀπέστειλαν πρέσβεις νὰ τὸν ἀναγγείλωσι τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ γενομένην ἐκλογήν: Μὴ γένοιτο, εἶπεν, ἐγὼ νὰ πράξω αὐτὸ τὸ ἄδικον εἰς τοὺς Τρωγλοδύτας, ὥστε νὰ νομίσῃ ὁ κόσμος ὅτι μεταξὺ τῶν Τρωγλοδυτῶν παρ' ἐμὲ δικαιότερος ἄλλος δὲν εἶναι. Σεῖς μὲ προσφέρετε τὸν βασιλικὸν στέφανον, καὶ, ἐὰν ἀφεύκτως τὸ θέλετε, ἀνάγκη πᾶσα νὰ τὸν ἐπάρω· διαλογισθῆτε ὅμως ὅτι ἀπὸ λύπην θέλω ἀποθάνειν, διότι ἐπὶ τῆς γενέσεώς μου ἴδα ἐλευθέρους τοὺς Τρωγλοδύτας· σήμερον δὲ τοὺς βλέπω ὑποζυγομένους. Προφέρων αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἔχυσε δακρύων χείμαρρον.

Μαύρ' ἡμέρα! ἔλεγε· καὶ διατὶ νὰ ζήσω τόσον; Ἔπειτα ἐφώναξε μὲ φωνὴν σοβαρὰν: Βλέπω πόθεν προέρχεται τοῦτο, ὦ Τρωγλοδύται! ἡ ἀρετή σας ἀρχίζει νὰ σᾶς βαρύνῃ. Κατὰ τὴν ὁποίαν εὑρίσκεσθε κατάστασιν, μὴν ἔχοντες ἀρχηγὸν, ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἦσθε ἐνάρετοι καὶ στανικῶς σας: χωρὶς τῆς ἀρετῆς δὲν ἠθέλετε δυνηθῆν νὰ ὑπάρξετε, καὶ ἠθέλετε πέσειν εἰς τῶν πρώτων πατέρων σας τὴν δυστυχίαν. Ἀλλ' ὁ ζυγὸς οὗτος σᾶς φαίνεται παραπολὺ σκληρὸς: ἀγαπᾶτε κάλλιον νὰ ἦσθε ὑποκείμενοι εἰς ἡγεμόνα, καὶ νὰ ὑποτάσσεσθε εἰς τοὺς παρὰ τὰ ἤθη σας ὀλιγώτερον αὐστηροὺς νόμους του. Ἐξεύρετε ὅτι τότε θέλετε δυνηθῆν νὰ εὐχαριστήσετε τὴν φιλοδοξίαν σας, ν' ἀποκτήσετε πλούτη, καὶ, ἡδυπαθοῦντες, νὰ γενῆτε χαῦνοι καὶ ἄνανδροι, καὶ ὅτι δὲν θέλετε ἔχειν ἀρετῆς χρείαν, φθάνει μονον ν' ἀποφύγετε νὰ ὑποπέσετε εἰς μεγάλ' ἀνομήματα. Ἐσταμάτησεν ὀλίγον· τὰ δὲ δάκρυά του πλειότερον παρὰ ποτὲ ἔῤῥεαν. Καὶ τὶ ἀπαιτεῖτε νὰ κάμω; Πῶς γίνεται ἐγὼ νὰ δίδω προσταγὰς εἰς Τρωγλοδύτην; Θέλετε ἄραγε αὐτὸς νὰ πράξῃ πρᾶξιν ἐνάρετον διότι ἐγὼ τὴν προστάζω; αὐτὸς ὅστις καὶ χωρὶς ἐμοῦ καὶ διὰ μόνης τῆς ἐμφύτου κλίσεώς του ἤθελεν ἐπίσης τὴν πράξειν; Ὦ Τρωγλοδύται! εἶμαι κατὰ τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν μου: τὸ αἷμα μου εἶναι παγωμένον εἰς τὰς φλέβας μου: ἐγρήγορα ὑπάγω νὰ ἐξαναΐδω τοὺς ἱεροὺς πάππους σας: διατὶ θέλετε νὰ τοὺς λυπήσω, ὑπόχρεως νὰ τοὺς εἴπω ὅτ' εἰς ἄλλον παρὰ τῆς ἀρετῆς τὸν ζυγὸν σᾶς ἄφησα;

Ἐξ Ἐρζέρου, τὴν 10 τῆς σελήνης Γεμμάδι, 2, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΕ.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΥΝΟΥΧΟΣ ΠΡΟΣ ΙΑΡΩΝΑ ΜΑΥΡΟΝ ΕΥΝΟΥΧΟΝ·

Εἰς Ἔρζερον.

Παρακαλῶ τὸν οὐρανὸν νὰ σὲ φέρῃ καὶ πάλιν εἰς τούτους

τοὺς τόπους, καὶ νὰ σὲ ὑποκλέψῃ ἀπὸ πάντα κίνδυνον. Ἂν καὶ ποτὲ δὲν ἐγνώρισα αὐτὴν τὴν ἐνεχυρίασιν, ἥτις ὀνομάζεται φ ι λ ί α, ἂν καὶ ὁλάκαιρος ἦμαι εἰς τὸν ἐμαυτόν μου περιτυλιγμένος, σὺ μ' ὅλα ταῦτα μ' ἔκαμες νὰ αἰσθανθῶ ὅτ' εἶχ' ἀκόμη μίαν καρδίαν· καὶ, ἐνῷ ἤμην ὀρειχάλκινος δι' ὅλους τούτους τοὺς σκλάβους τοὺς ζῶντας ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου, μ' εὐχαρίστησιν ἔβλεπα τὴν παιδικήν σου ἡλικίαν ν' αὐξάνῃ.

Ὁ καιρὸς ἦλθεν ὅτε ὁ δεσπότης μου ἔῤῥιψε τὰ ὀμμάτιά του ἐπάνω μου. Ἡ φύσις ἦτον ἀκόμη πολὺ μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ λαλήσῃ ὅτε ὁ σίδηρος σὲ ἀπεχώρισεν ἀπὸ τὴν φύσιν. Ποσῶς δὲν θέλω σὲ εἰπεῖν ἐὰν σ' ἐσυμπόνεσα, ἢ ἐὰν ἠσθάνθην ἡδονὴν νὰ σὲ ἴδω ὑψωμένον ὅπου καὶ ἐγὼ εἶμαι. Κατεσίγασα τοὺς θρήνους καὶ τὰ δάκρυά σου: ἐνόμισα ὅτι σὲ βλέπω καὶ δεύτερον ν' ἀναγεννᾶσαι, καὶ νὰ ἐξέρχεσαι ἀπὸ δουλείαν ὅπου πάντοτε ὤφειλες νὰ προστάζεσαι, διὰ νὰ ἔμβῃς εἰς δουλείαν ὅπου ἔμελλες καὶ νὰ προστάζῃς. Ἐφρόντισα περὶ τῆς ἀνατροφῆς σου. Ἡ πάντοτε ἀχώριστος ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν αὐστηρότης πολὺν καιρὸν σ' ἔκαμεν ἀγνοῇς ὅτι μὲ ἤσουν ἀκριβός. Σὺ μὲ ἤσουν μ' ὅλον τοῦτο· καὶ θέλω σὲ εἰπεῖν ὅτι σὲ ἀγαποῦσα ὡς πατὴρ τὸν υἱόντου, ἐὰν τὰ ὀνόματα π α τ ὴ ρ καὶ υ ἱ ὸ ς δύνανται νὰ συμφωνήσωσι μὲ τὴν κατάστασίν μας.

Σὺ ὑπάγεις νὰ διατρέξῃς τοὺς τόπους τοὺς κατοικημένους ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς, οἵτινες ποτὲ δὲν ἐπίστευσαν. Ἀδύνατον νὰ μὴ μολυνθῇς ἀπὸ πολλοὺς μολυσμούς. Πῶς ὁ προφήτης ἤθελε δυνηθῆν νὰ σὲ θεωρῇ μεταξὺ τόσων ἑκατομμυρίων ἐχθρῶν του; Ἐπιθυμοῦσα μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ὁ δεσπότης μου ν' ἀπέλθῃ εἰς προσκύνησιν τῆς Μέκκας: ἐσεῖς ἠθέλετε ὅλοι καθαρισθῆν εἰς τὴν γῆν τῶν ἀγγέλων.

Ἐκ τοῦ Σεραγίου τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν 10 τῆς σελήνης Γεμμάδι, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΣ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΟΛΛΑΚ ΜΕΧΜΕΤ ΑΔΗΝ, ΦΥΛΑΚΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΤΑΦΩΝ.

Εἰς Κὸμ.

Διατί ζῇς ἀνάμεσα εἰς τοὺς τάφους, θεῖε Μολλὰκ; σὺ μᾶλλον ἔγεινες διὰ τὴν κατοικίαν τῶν ἀστέρων. Κρύπτεσαι ἀναμφιβόλως, φοβούμενος μὴ σκοτεινιάσῃς τὸν ἥλιον: ἐσὺ ποσῶς δὲν ἔχεις κηλίδας ὡς αὐτὸ τὸ ἄστρον, ἀλλ' ὡς αὐτὸ σκεπάζεσαι ἀπὸ σύνεφα.

Ἡ ἐπιστήμη σου εἶναι ἄβυσσος βαθυτέρα παρὰ τὸν Ὠκεανὸν: ὁ νοῦς σου διαπεραστικώτερος παρὰ τὸ Ζουφαγὰρ, τὴν δίστομον ἐκείνην τοῦ Ἀλῆ ῥομφαίαν: ἐξεύρεις ὅ τι γίνεται μεταξὺ τῶν ἐννέα χορῶν τῶν οὐρανίων δυνάμεων: σὺ ἀναγινώσκεις τὸ Ἀλκοράνιον ἐπάνω τοῦ στήθους τοῦ θείου ἡμῶν Προφήτου, καὶ ὅταν ἀπαντᾷς σκοτεινόν τι χωρίον, ἄγγελος ἐκ διαταγῆς του ἐξαπλόνει τὰς ταχείας αὐτοῦ πτέρυγας καὶ καταιβαίνει ἀπὸ τὸν θρόνον διὰ νὰ σὲ ἀνακαλύψῃ τὸ μυστήριον.

Διὰ σοῦ ἐδυνάμην νὰ ἔχω οἰκειοτάτην μετὰ τῶν Σεραφεὶμ ἀνταπόκρισιν· διότι τέλος, τρισκαιδέκατε ἰμὰν, δὲν εἶσαι σὺ τὸ κέντρον ὅπου ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ λήγουσιν, καὶ τὸ μεταξὺ ἀβύσσου καὶ ἐμπυρίου οὐρανοῦ ἐνταμικὸν σημεῖον;

Εὑρίσκομαι εἰς τὸ μέσον βεβηλου λαοῦ: δός με τὴν ἄδειαν νὰ καθαρισθῶ μαζί σου: ὑπόφερε νὰ στρέψω τὸ πρόσωπόν μου πρὸς τοὺς ὁποίους κατοικεῖς ἱεροὺς τόπους: διάκρινέ με ἀπὸ τοὺς κακοὺς ὡς διακρίνεται κατὰ τὴν ἀνατολὴν τῆς αὐγῆς ἡ λευκὴ ἀπὸ τὴν μαύρην κλωστήν: βοήθει με μὲ τὰς συμβουλάς σου: φρόντιζε περὶ τῆς ψυχῆς μου· μέθυσέ την μὲ τὸ πνεῦμα τῶν προφητῶν· θρέψε την

μὲ τοῦ παραδείσου τὴν ἐπιστήμην, καὶ συγχώρησε νὰ καταθέσω εἰς τοὺς πόδας σου τὰς πληγάς της. Διεύθυνε τὰς ἱερὰς ἐπιστολάς σου εἰς Ἔρζερον, ὅπου θέλω μείνειν ὀλίγους μήνας.

Ἐκ τῆς Ἐρζέρου, τὴν 10 τῆς σελήνης Γεμμάδι, 3, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΖ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΟΛΛΑΚ ΜΕΧΜΕΤ ΑΛΗΝ.

Δὲν ἐμπορῶ, θεῖε Μολλὰκ, νὰ καθησυχάσω τὴν ἀνησυχίαν μου· δὲν δύναμαι νὰ προσμένω τὴν ὑψηλὴν ἀπόκρισίν σου. Ἔχω ἀμφιβολίας, καὶ πρέπει νὰ τὰς σταματήσω: αἰσθάνομαι ἀποπλανημένον τὸ λογικόνμου· γύρισέτο πρὸς τὸν εὐθὺν δρόμον· ἔλα νὰ μὲ φωτίσῃς, πηγὴ φωτὸς· κεραυνοβόλησε μὲ τὸν θεῖον κάλαμόν σου τὰς ὁποίας ἔρχομαι νὰ σὲ προτείνω δυσκολίας· κάμε με νὰ οἰκτιρήσω τὸν ἐμαυτόν μου, καὶ νὰ κοκκινήσω διὰ τὸ ὁποῖον ἔρχομαι νὰ σὲ ζητήσω ζήτημα.

Πόθεν προέρχεται νὰ μᾶς ὑστερῇ ὁ Νομοθέτης μας ἀπὸ τὸ χοιρίσειον κρέας καὶ ἀπ' ὅλα τὰ ὀνομαζόμενα ἀκάθαρτα ζῶα; Πόθεν προέρχεται νὰ μᾶς ἀπαγορεύῃ νὰ ἐγγίζωμεν τ' ἀποθαμένα σώματα, καὶ, διὰ νὰ καθαρίσωμεν τὴν ψυχήν μας, νὰ μᾶς προστάζῃ ἀκατάπαυστα νὰ πλύνωμεν τὸ σῶμα μας; Μὲ φαίνεται ὅτι τὰ πράγματα ἀφ' ἑαυτῶν οὐδὲ καθαρὰ εἶναι οὐδὲ ἀκάθαρτα· δὲν ἐμπορῶ νὰ ἐννοήσω εἰς τὰ ἐγγιζόμενα καμμίαν ἔμφυτον ποιότητα δυνατὴν νὰ τὰ καταστήσῃ τοιαῦτα. Ὁ πηλὸς δὲν μᾶς φαίνεται ῥυπαρὸς εἰμὴ διότι πλήττει τὴν ὅρασιν, ἢ ἄλλην τινὰ τῶν αἰσθήσεών μας· ἀλλ' αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν δὲν εἶναι πλειότερον ῥυπαρὸς παρὰ τὸν χρυσὸν καὶ τοὺς ἀδάμαντας. Ἡ ἰδέα τοῦ διὰ τῆς ἁφῆς πτώματος τινὸς προσγινομένου μολυσμοῦ

μᾶς ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ὁποίαν περὶ αὐτοῦ ἔχομεν φυσικὴν ἀποστροφήν. Ἐὰν τὰ σώματα τῶν μὴ πλυνομένων ποτὲ οὐδὲ τὴν ὄσφρησιν ἔπλητταν οὐδὲ τὴν ὅρασιν, πῶς ἐδύνατό τις νὰ φαντασθῇ τοὺς τοιούτους ὅτ' εἶναι ἀκάθαρτοι;

Αἱ αἰσθήσεις λοιπὸν, θεῖε Μολλὰκ, ὀφείλουν νὰ ἦναι οἱ μόνοι κριταὶ τῆς καθαρότητος ἢ τῆς ἀκαθαρσίας τῶν πραγμάτων. Ἀλλ ἐπειδὴ τὰ ἀντικείμενα προσβάλλουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὄχι κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον, ἐπειδὴ ὅ τι πρὸς τούτους δίδει εὐάρεστόν τι αἴσθημα, γεννᾷ πρὸς ἄλλους ἄλλο δυσάρεστον, ἕπεται ὅτι ἡ τῶν αἰσθήσεων μαρτυρία δὲν ἐμπορεῖ ἐδῶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κανόνας, παρεκτὸς ἐὰν εἴπωμεν ὅτι πασένας κατὰ τὴν φαντασίαν του δύναται περὶ τούτου ν' ἀποφασίσῃ, καὶ νὰ διακρίνῃ ὡς πρὸς ὅ τι τὸν ἀποβλέπῃ τὰ καθαρὰ ἀπὸ τὰ μὴ καθαρὰ πράγματα.

Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, ἱερὲ Μολλὰκ, δὲν ἤθελεν ἄραγε ἀνατρέψειν τὰς ἀπὸ τὸν ἡμέτερον θεῖον προφήτην καταστατθείσας διακρίσεις, καὶ τὰς διὰ τῆς χειρὸς τῶν ἀγγέλων γραφθείσας θεμελιώδεις τοῦ νόμου βάσεις;

Ἐξ Ἐρζέρου, τὴν 20 τῆς σελήνης Γεμμάδι, 2, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΗ.

ΜΕΧΜΕΤ ΑΛΗΣ ΔΟΥΛΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΩΝ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Ἔρζερον.

Μὲ προβάλλετε πάντοτε προβλήματα τὰ ὁποῖα μυριάκις ἐπροβλήθησαν εἰς τὸν ἡμέτερον ἅγιον προφήτην. Διατὶ δὲν ἀναγινώσκετε τὰ παραδοθέντα ἀπὸ τοὺς διδασκάλους; Διατὶ δὲν προστρέχετε πρὸς αὐτὴν τὴν καθαρὰν πηγὴν πάσης νοήσεως; αὐτοῦ ἠθέλετε εὑρεῖν λυμένας ὅλας τὰς ἀπορίας σας.

Ἄθλιοι! οἱ ὁποῖοι πάντοτ' ἐμπεριδεμένοι εἰς τὰ γήϊνα,

ποτὲ μὲ ὄμμα ἀσάλευτον δὲν ἐθεωρήσατε τὰ οὐράνια, καὶ οἱ ὁποῖοι σέβεσθε τῶν μολλάκων τὴν στάσιν, χωρὶς νὰ τολμήσετε οὐδὲ νὰ τὴν ἀγκαλιάσετε οὐδὲ νὰ τὴν ἀκολουθήσετε!

Βέβηλοι! οἱ ὁποῖοι ποτὲ δὲν ἐμβαίνετε εἰς τὰ μυστήρια τῆς αἰωνιότητος! τὰ φῶτα σας ὁμοιάζουν τῆς ἀβύσσου τὸ σκότος, καὶ τοῦ νοῦ σας οἱ διαλογισμοὶ εἶναι ὡς ὁ ὑψούμενος ἀπὸ τοὺς πόδας σας κονιορτὸς ὅταν, κατὰ τὸν φλογερὸν τοῦ Χαλβὰν μῆνα, ὁ ἥλιος μεσημερίζῃ.

Οὕτω τοῦ νοῦ σας τὸ Ζενὶθ δὲν φθάνει εἰς τὸ Ναδὶρ τοῦ νοῦ τοῦ ἐλαχίστου τῶν Ἰμάμιδων. Ἡ μωρά σας φιλοσοφία ὁμοιάζει τὴν μηνύουσαν τὴν ἀνεμοζάλην καὶ τὸ σκότος ἀστραπήν: εἶσθε κατὰ τὸ μέσον τῆς τρικυμίας, καὶ περιπλανᾶσθε κατὰ τὴν θέλησιν τῶν ἀνέμων.

Πολὺ εὔκολον εἶναι νὰ σᾶς ἀποκριθῶμεν εἰς τὴν ἀπορίαν σας· ἀρκεῖ νὰ σᾶς διηγηθῶμεν ὅ τι ποτὲ συνέβη εἰς τὸν ἡμέτερον προφήτην, ὅτε, πειραζόμενος ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς, δοκιμαζόμενος ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ἐσύγχισεν ἐπίσης καὶ τούτους κ' ἐκείνους.

Ὁ Ἰουδαῖος Ἀβδίας Ἰβησαλὼν τὸν ἠρώτησε, διατί ὁ θεὸς ἀπηγόρευσε νὰ τρώγωμεν τὸ χοίρινον κρέας. Ὄχι ἀλόγως, ἀπεκρίθη ὁ Μαωμὲθ· εἶναι ζῶον ἀκάθαρτον, καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι νὰ σᾶς καταπείσω. Ἔκαμεν ἐπάνω τῆς παλάμης του μὲ πηλὸν τὸ σχῆμα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἐρρίψεν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐφώναξε: Σηκώσου. Πάραυτα ἄνθρωπος ἐσηκώθη καὶ εἶπεν: Εἶμαι Ἰάφεθ, υἱὸς τοῦ Νῶε. Εἶχες ἄραγε τὰς τρίχας τόσον λευκὰς ὅτε ἀπέθανες; τὸν εἶπεν ὁ ἅγιος προφήτης: Ὄχι, ἀπεκρίθη, ἀλλ' ὅτε μ' ἐξύπνισες, ἐνόμισα ὅτι τῆς κρίσεως ἡ ἡμέρα ἔφθασε, καὶ τόση φρίκη μ' ἐκυρίευσεν ὥστ' αἰφνιδίως αἱ τρίχες μου ἤσπρισαν.

Διηγήσου με λοιπὸν, ἐπανέλαβεν ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ θεοῦ, ὅλην τῆς κιβωτοῦ τοῦ Νῶε τὴν ἱστορίαν. Ὁ Ἰάφεθ ὑπήκουσε, καὶ λεπτομερῶς καὶ μὲ ἀκρίβειαν ἱστόρησεν ὅ τι κατὰ

τοὺς πρώτους συνέβη μῆνας· ἔπειτα ἐλάλησεν οὕτω:

Ἐβάλαμεν ὅλων τῶν ζώων τὰς βρώμας κατὰ τὸ ἕνα τῆς κιβωτοῦ μέρος· ἐκείνη δὲ τόσον ἔγυρεν, ὥστ' ἐφοβήθημεν μέχρι θανάτου, μάλιστα αἱ γυναῖκες μας, αἱ ὁποῖαι ἐπαραπονοῦντο ἀξιόλογα. Ὁ ἡμέτερος πατὴρ Νῶε ὑπῆγεν εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ ἐπάρῃ τὸν ἐλέφαντα, καὶ νὰ τοῦ γυρίσῃ τὴν κεφαλὴν κατὰ τὸ κλίνον τῆς κιβωτοῦ μέρος. Αὐτὸ τὸ μέγα ζῶον τόσας ἔκαμε βρώμας ὥστ' ἐξ αὐτῶν ἐγεννήθη χοῖρος. Πιστεύετε, Οὐσβέκ, ὅτι ἐκτοτε ἀπέχομεν καὶ θεωροῦμεν ὡς ἀκάθαρτον αὐτὸ τὸ ζῶον;

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ χοῖρος καθ' ἑκάστην ἀνεκάτονεν ἐκείνας τὰς βρώμας, ἡ κιβωτὸς ἐγέμισεν ἀπὸ τόσην δυσωδίαν ὥστε οὐδ' αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐμπόρεσε νὰ κρατηθῇ ἀπὸ τοῦ νὰ πταρμισθῇ· καὶ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν μύτην του ποντικὸς, ὅστις περιερχόμενος, ἐρυκάνιζεν ὅ τι εὕρισκεν ἐμπρός του· τοῦτο ἔγινε τόσον ἀνυπόφορον εἰς τὸν Νῶε, ὥστε ἐνόμισε πρέπον νὰ συμβουλευθῇ καὶ πάλιν τὸν θεόν. Ὁ θεὸς τὸν ἐπρόσταξε βαρέως νὰ κτυπήσῃ τὸν Λέοντα κατὰ τὸ μέτωπον, ὅστις ὡσαύτως ἐπταρμίσθη καὶ ἔκβαλε γάτον ἀπὸ τὴν μύτην του. Πιστεύετε ὅτι αὐτὰ τὰ ζῶα εἶναι ἀκόμη ἀκάθαρτα; Πῶς σᾶς φαίνεται;

Ὅταν λοιπὸν ἐσεῖς δὲν βλέπετε τὸν λόγον τῆς ἀκαθαρσίας κάποιων πραγμάτων, ἡ αἰτία εἶναι ὅτι πολλοὺς ἄλλους ἀγνοεῖτε λόγους, καὶ δὲν ἔχετε τὴν γνῶσιν τῶν ὅσα συνέβησαν μεταξὺ τοῦ θεοῦ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων. Σεῖς δὲν ἐξεύρετε τὴν ἱστορίαν τῆς αἰωνιότητος· πῶς δὲν ἀνεγνώσατε τὰ εἰς τὸν οὐρανὸν γραφθέντα βιβλία· ὅ τι σᾶς ἀνεκαλύφθη εἶναι πολὺ μικρὸν τῆς θείας βιβλιοθήκης μέρος· καὶ ὅσοι, ὡς ἡμεῖς, πλησιέστερον ἐπλησίασαν, ἐνόσῳ ἦναι εἰς τούτην τὴν ζωὴν, εὑρίσκονται καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ σκότος καὶ τὴν ἀκαταληψίαν. Ὑγιαίνετε. Ὁ Μαωμὲθ

νὰ ἦναι εἰς τὴν καρδίαν σας.

Ἐκ Κὸμ, τὴν τελευταίαν τῆς Σελήνης Χαλβὰν, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΘ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΙΛΟΝ ΤΟΥ ΡΟΥΣΤΑΝ,

Εἰς Ἰσπαχάν.

Ὀκτὼ ἡμέρας ἐνδιατρίψαμεν εἰς Τοκὰτ, μετὰ τριανταπέντε ἡμερῶν δρόμον ἐφθάσαμεν εἰς Σμύρνην.

Ἀπὸ Τοκὰτ εἰς Σμύρνην κἀμμία πόλις ἀξία νὰ ὀνομασθῇ δὲν ἀπαντᾶται. Μ' ἔκπληξιν ἐθεώρησα τὴν ἀδυναμίαν τοῦ αὐτοκρατορίου τῶν Ὀσμανλίδων. Αὐτὸ τὸ ἄῤῥωστον σῶμα δὲν ὑποστηρίζεται ἀπὸ γλυκεῖαν καὶ συγκερασμένην δίαιταν· ἀλλ' ἀπὸ ἰατρικὰ βίαια τὰ ὁποῖα τὸ ἀδυναμίζουν καὶ τὸ ὑπονομεύουν ἀκατάπαυστα.

Οἱ Πασσάδες, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπιτυχαίνουν τὰ ἀξιώματά των εἰμὴ διὰ μεγάλης ἀργυρίου ποσότητος, ἐμβαίνουν ἀφανισμένοι εἰς τὰς ἐπαρχίας, καὶ τὰς λεηλατοῦν ὡς κατακτητοὺς τόπους. Ἡ προπετὴς στρατιὰ δὲν ὑποτάσσεται παρὰ εἰς τὰς ἀλογορεξίας της. Τὰ φρούρια εἶναι κατεδαφισμένα, αἱ πόλεις κατερημωμέναι, οἱ ἀγροὶ παραιτημένοι, ἡ γεωργία καὶ τὸ ἐμπόριον παντάπασιν ἠμελημένα,

Ἡ ἀτιμωρησία βασιλεύει εἰς αὐτὴν τὴν αὐστηρὰν κυβέρνησιν. οἱ καλλιεργοῦντες τὰς γαίας χριστιανοὶ, οἱ συνάζοντες τὰ δοσίματα Ἑβραῖοι καταδυναστεύονται μυριοτρόπως.

Ἡ ἰδιοκτησία τῶν γαιῶν εἶναι ἀβέβαιος, καὶ ἐπομένως ὁ πόθος νὰ τὰς καταστήσωσιν εὐφόρους ὀλιγοστός· δὲν ὑπάρχει τίτλος οὐδὲ κατοχικὸν δικαίωμα, τὸ ὁποῖον

νὰ ὑπερισχύῃ κατὰ τῆς ἀλόγου τῶν κυβερνούντων ὀρέξεως.

Αὐτοὶ οἱ βάρβαροι τόσον ἠμέλησαν τὰς τέχνας, ὥστε καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐπαράβλεψαν. Ἐνῷ τῆς Εὐρώπης τὰ ἔθνη πᾶσαν ἡμέραν τελειοποιοῦνται, τοῦτοι μένουν εἰς τὴν ἀρχαίαν των ἀμάθειαν, καὶ οὐδὲ στοχάζονται νὰ ἐπάρωσι τὰ νέα ἐκείνων ἐφευρέματα, εἰμὴ ἀφοῦ μυριάκις ἴδαν νὰ τὰ μεταχειρισθῶσιν ἐναντίον των.

Δὲν ἔχουν πεῖραν κἀμμίαν ἐπάνω τῆς θαλάσσης, παντάπασι ναυκληρικὴν ἐπιδεξιότητα. Λέγεται ὅτι μία φοῦκτα ἀνθρώπων, ἐξερχομένων ἀπὸ ἕνα βράχον, κάμνουν τοὺς Ὀθωμανοὺς νὰ ἱδρόνωσι, καὶ ἀποσταίνουν τὸ αὐτοκρατόριόν των.

Ἀνίκανοι εἰς τὸ ἐμπόριον, σχεδὸν μόλις ὑποφέρουν τοὺς πάντοτε φιλοπόνους καὶ ἐπιχειρηματίας Εὐρωπαίους νὰ ἔρχωνται εἰς τὰς πόλεις των καὶ νὰ τὸ καταπιάνωνται: νομίζουν ὅτι κάμνουν χάριν εἰς τούτους τοὺς ξένους, δίδοντές τους τὴν ἄδειαν νὰ τοὺς πλουτίζωσι.

Καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν ὁποίαν διῆλθα εὐρύχωρον τοῦ τόπου ἔκτασιν, παρὰ τὴν Σμύρνην ἄλλην πόλιν πλουσίαν καὶ δυνατὴν ἀξιοθεώρητον δὲν ἀπάντησα. Εἶναι δὲ οἱ Εὐρωπαῖοι οἵτινες τὴν κατασταίνουν τοιαύτην· οὐδὲ κρέμαται ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐὰν καὶ τούτη δὲν ὁμοιάζῃ μὲ τὰς ἄλλας ὅλας.

Ἰδοὺ, φίλτατε Ρουστὰν, ἡ ἀκριβὴς ἰδέα αὐτοῦ τοῦ αὐτοκρατορίου, τὸ ὁποῖον, πρὶν δύω ἑκατονταετηρίδων, θέλ' εἶσθαι τὸ θέατρον τῶν θριάμβων δορυκτήτορός τινος.

Ἐκ Σμύρνης, τὴν 2 τῆς σελήνης Ραχμαζὰν, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Κ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΖΑΧΗΝ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ

Εἰς τὸ Σεράγιον τῆς Ἰσπαχάν.

Σεῖς μὲ ὑβρίσετε, Ζάχη· κ' αἰσθάνομαι εἰς τὴν καρδίαν μου κινήματά τινα, τὰ ὁποῖα δικαίως ἠθέλετε φοβηθῆν, ἐὰν ὁ ἀπομακρυσμός μου δὲν σᾶς ἔδιδε καιρὸν ν' ἀλλάξετε διαγωγὴν, καὶ νὰ καταπραΰνετε τὴν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ταράττομαι δικαίαν ζηλοτυπίαν.

Μανθάνω ὅτι σᾶς εὕρηκαν μόνην μετὰ τοῦ Ναρδὶρ, εὐνούχου λευκοῦ, ὅστις μὲ τὴν κεφαλήν του θέλει πληρώσειν τὴν ἀπιστίαν του καὶ τὴν ἐπιβουλήν του. Πῶς! τόσον ἐλησμονήσετε τὴν ἑαυτήν σας, ὥστε νὰ μὴν αἰσθανθῆτε ὅτι δὲν σᾶς εἶναι συγχωρημένον νὰ δέχεσθε εἰς τὴν κάμεράν σας εὐνοῦχον λευκὸν, ἐνῷ ἔχετε μαύρους διωρισμένους εἰς τὰς ὑπηρεσίας σας; Ὅσον θέλετε, λέγετέ με ὅτ' οἱ εὐνοῦχοι δὲν εἶναι ἄνδρες, καὶ ὅτ' ἡ ἀρετή σας σᾶς θέτει ὑπεράνω τῶν στοχασμῶν, τοὺς ὁποίους ἤθελε σᾶς γεννήσειν ἀτελὴς ὁμοιότης· τοῦτο οὐδὲ διὰ σᾶς, οὐδὲ δι' ἐμὲ ἀρκεῖ: διὰ σᾶς, διότι κάμνετε πρᾶγμα ἀπηγορευμένον ἀπὸ τοῦ σεραγίου τοὺς νόμους: δι' ἐμὲ, διότι μὲ ἀφαιρεῖτε τὴν τιμὴν, ἐκθετόμεναι εἰς ἀλλότρια βλέμματα· τὶ λέγω εἰς ἀλλότρια βλέμματα! ἴσως εἰς ἀποκοτίας ἐπιβούλου, ὅστις σᾶς ἐμόλυνε μὲ τὰς ἀνοσιουργίας του, καὶ πλειότερον ἀκόμη μὲ τὸν πόθον καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀδυναμίας ἀπελπισίαν του.

Θέλετε μὲ εἰπεῖν ἴσως ὅτι πάντοτε μ' ἐστάθητε πιστή. Ἔ! καὶ ἐμπορούσετε νὰ μὴν ἦσθε; Πῶς ἠθέλετε ἀπατήσειν τὴν ἄγρυπνον τῶν μαύρων εὐνούχων προσοχὴν, οἱ ὁποῖοι εἶναι τόσον ἐκστατικοὶ διὰ τὴν ὁποίαν διάγετε διαγωγήν; Πῶς ἠθέλετε δυνηθῆν νὰ συντρίψετε αὐτοὺς τοὺς

μοχλοὺς καὶ αὐτὰς τὰς θύρας τὰ ὁποῖα σᾶς κρατοῦν ἔγ. κλειστην : Καυχᾶσθε δι' ἀρετὴν, ἤτις δὲν εἶναι ἐλεύθερη· ἴσως δὲ αἱ ἐπιθυμίαι σας αἱ ἀνόσιαι μυριάκις σᾶς ἀφαίρεσαν τὴν ἀξιομισθίαν καὶ τὸ πρόστιμον αὐτῆς τῆς διὰ τὴν ὁποίαν τόσον καυχᾶσθε πιστότητος.

Θέλω νὰ μὴν ἐπράξετε τὸ ὁποῖον ἔχω ἀφορμὴν νὰ ὑποπτεύωμαι· νὰ μὴν ἔφερεν ἐπάνω σας τὰς ἱεροσύλους χεῖρας του αὐτὸς ὁ ἐπίβουλος· νὰ μὴν ἐστέρξετε νὰ ἐπιδαψιλεύσετε εἰς τὴν ὅρασίν του τὰς θυμηδίας τοῦ δεσπότου του· σκεπασμένη μὲ τὰ φορέματά σας, νὰ ἀφήσετε αὐτὸ τὸ μεταξὺ ἐκείνου καὶ σᾶς ἀσθενὲς μεσότειχον· κτυπημένος καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀπὸ σέβας ἅγιον, νὰ ἐχαμήλωσε τὰ ὀμμάτιά του· ἀποτυχὼν μ' ὅλην του τὴν αὐθάδειαν, νὰ ἐτρόμαξε διὰ τὰς ὁποίας αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν ἑτοιμάζει κολάσεις. Καὶ, ἐὰν ὅλα τοῦτα ἦσαν ἀληθῆ, δὲν ἤθελεν εἶσθαι ὀλιγώτερον ἀληθὲς ὅτι ἐπράξατε πρᾶγμα ἐναντίον τοῦ καθήκοντός σας. Ἐὰν δὲ ἀδωρήτως τὸ ἐπαραβιάσατε χωρὶς νὰ πληρώσετε τὰς ἀτάκτους ὀρέξεις σας, τὶ δὲν ἠθέλετε κάμειν διὰ νὰ τὰς εὐχαριστήσετε; Τὶ ἠθέλετε κάμειν ἀκόμη ἐὰν ἐδύνασθε νὰ ἐξέλθετε ἀπὸ τὸν ἱερὸν αὐτὸν τόπον, ὅστις διὰ νὰ σᾶς εἶναι φυλακὴ ἀνυπόφορος, ὡς εἶναι διὰ τὰς συντρόφους σας ὑπερασπιστικὸν ἄσυλον ἐναντίον τῶν προσβολῶν τοῦ ἁμαρτήματος, ναὸς ἱερὸς ὅπου τὸ γένος σας χάνει τὴν ἀδυναμίαν του, καὶ κατασταίνεται ἀνίκητον μ' ὅλα τῆς φύσεως τὰ ἐλαττώματα; Τὶ ἠθέλετε κάμειν, ἐὰν, ἀφημέναι εἰς τὴν ἐξουσίαν σας, δὲν εἴχετε πρὸς ὑπεράσπισιν ἄλλο παρὰ τὸν πρὸς ἐμὲ ἔρωτά σας, βαρέως καὶ αὐτὸν πληγωμένον, καὶ τὸ καθῆκον σας, τὸ ὁποῖον τόσον ἀναξίως ἐπροδώσετε; Πόσον τὰ ἤθη τοῦ τόπου ὅπου ζῆτε εἶναι ἅγια, τὰ ὁποῖα σᾶς ἀποσποῦν ἀπὸ τὰ τολμήματα τῶν μηδαμινωτέρων σκλάβων! Σεῖς ὀφείλετε νὰ μὲ ὁμολογῆτε χάριτας διὰ τὴν στενοχωρίαν εἰς τὴν ὁποίαν ζῆτε,

ἐπειδὴ δι' αὐτῆς καὶ μόνης γίνεσθε τοῦ ζῆν ἄξιαι.

Δὲν ἐμπορεῖτε νὰ ὑποφέρετε τὸν ἀρχιευνοῦχον, διότι πάντοτ' ἔχει τὰ ὀμμάτια ἐπάνω τῆς διαγωγῆς σας, καὶ σᾶς δίδει φρονίμους συμβουλάς. Ἡ ἀσχημάδα του, λέγετε, εἶναι τόση, ὥστε δὲν δύνασθε ἀκόπως νὰ τὸν ἰδῆτε· ὡς νὰ ἐβάνοντο ἀξιολογώτερα ἀντικείμενα εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἀμαξοδρομίας. Ἡ πίκρα σας εἶναι ὅτι ἀντ' αὐτοῦ δὲν ἔχετε τὸν λευκὸν εὐνοῦχον ὁστις σᾶς ἀτιμάζει.

Ἀλλὰ τί σᾶς ἔκαμεν ἡ πρώτη σας σκλάβα; Σᾶς εἶπεν ὅτι αἱ μετὰ τῆς Ζελίδας οἰκειότητές σας ἦσαν ἀντισεμνοπρεπεῖς: ἰδοὺ ὁ λόγος τοῦ μίσους σας.

Ὄφειλα νὰ ἦμαι, Ζάχη, κριτὴς αὐστηρὸς· ἐγὼ δὲ εἶμαι σύζυγος, ζητῶν νὰ σᾶς εὕρω ἀθῶαν. Ὁ ἔρως μου πρὸς τὴν Ροξάνην, τὴν νέαν σύζυγόν μου, μὲ ἄφησεν ὁλην τὴν τρυφερότητα τὴν ὁποίαν ὀφείλω νὰ ἔχω διὰ σᾶς, ἤτις δὲν εἶσθε ὀλιγώτερον ὡραία. Διαμερίζω τὸν ἔρωτά μου μεταξύ σας καὶ τῶν δύο· ἡ δὲ Ροξάνη ἄλλο παρὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἀρετὴ δύναται νὰ προσθέσῃ εἰς τὸ κάλλος πλεονέκτημα δὲν ἔχει.

Ἐκ Σμύρνης, τὴν 12 τῆς σελήνης Ζιλκαδὲ, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΛΕΥΚΟΝ ΕΥΝΟΥΧΟΝ.

Πρέπει νὰ τρέμετε ἀνοίγοντες τούτην τὴν ἐπιστολὴν, ἢ μᾶλλον ἔπρεπεν, ὅτε ὑπεφέρατε τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ Ναρδίρ. Σεῖς οἱ ὁποῖοι, εἰς γῆρας ψυχρὸν καὶ χαυνωτικὸν, δὲν δύνασθε ἀνεγκλήτως νὰ ὑψώσετε τὰ ὀμμάτια ἐπάνω τῶν φοβερῶν τοῦ ἔρωτός μου ἀντικειμένων· σεῖς εἰς τοὺς ὁποίους ποτὲ δὲν εἶναι συγχωρημένον νὰ θέσετε πόδα ἱερόσυλον εἰς τὴν θύραν τοῦ τρομεροῦ τόπου, ὅστις τ' ἀποκρύπτει ἀπ' ὅλα τὰ βλέμματα, ὑποφέρετε ὥστ' ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων ἡ διαγωγὴ σᾶς ἐμπιστεύθη, νὰ κάμνωσιν ὅ τι

σεῖς δὲν ἠθέλετ' ἔχειν τὰν αὐθάδειαν νὰ κάμετε; καὶ δὲν ἐξανοίγετε τὸν κεραυνὸν ὁλονέναν ἕτοιμον νὰ πέσῃ ἐπάνωτων, καὶ ἐπάνω σας!

Καὶ τ' εἶσθε σεῖς; τί ἄλλο παρὰ εὐτελῆ ἐργαλεῖα, τὰ ὁποῖα δύναμαι νὰ συντρίψω κατὰ τὴν φαντασίαν μου; οἱ ὁποῖοι δὲν ὑπάρχετε, εἰμὴ ἐνόσῳ ἐξεύρετε να ὑπατάσσεσθε; οἱ ὁποῖοι δὲν εἶσθε εἰς τὸν κόσμον, εἰμὴ διὰ νὰ ζῆτε ὑπὸ τοὺς νόμους μου, ἢ διὰ ν' ἀποθάνετε εὐθὺς ἀποῦ τὸ προστάζω; οἱ ὁποῖοι δὲν ἀναπνέετε, εἰμὴ ἐνόσῳ ἡ εὐτυχία μου, ὁ ἔρως μου, αὐτὴ ἡ ζηλοτυπία μου ἔχουν ἀνάγκην τῆς χαμαιρπείας σας; καὶ τέλος, οἱ ὁποῖοι ἄλλην μερίδα νὰ ἔχετε δὲν δύνασθε παρὰ τὴν ὑπόκλισιν, ἄλλην ψυχὴν παρὰ τὰς θελήσεις μου, ἄλλην ἐλπίδα παρὰ τὴν εὐδαιμονίαν μου;

Ἐξεύρω ὅτι τινὲς ἀπὸ τὰς γυναῖκας μου ἀνυπομόνως ὑποφέρουν τοὺς αὐστηροὺς νόμους τοῦ καθήκοντος· ὅτ' ἡ ἀδιάκοπος μαύρου εὐνούχου παρουσία τὰς ἀηδιάζει· ὅτι βαρύνονται αὐτὰ τὰ δυσειδῆ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα τὰς ἐδόθησαν διὰ νὰ τὰς ὑπαγενοφέρνωσιν εἰς τοὺς ἄνδρας των· τὸ ἐξεύρω: σεῖς ὅμως, οἱ ὁποῖοι ἐνδίδετε εἰς αὐτὴν τὴν ἀταξίαν, θέλετε τιμωρηθῆν εἰς τρόπον ὥστε νὰ τρομάξωσιν οἱ κακομεταχειριζόμενοι τὴν ἐμπιστοσύνην μου.

Ὀμνύω εἰς ὅλους τοῦ οὐρανοῦ τοὺς προφήτας, καὶ εἰς τὸν μεγαλήτερον ὅλων, τὸν Ἀλῆν, ὅτι, ἐὰν ἀπομακρύνεσθε ἀπὸ τὸ καθῆκον σας, θέλω θεωρήσειν τὴν ζωήν σας ὡς τὴν τῶν ἐντόμων τὰ ὁποῖα εὑρίσκω ὑπὸ τοὺς πόδας μου.

Ἐκ Σμύρνης, τὴν 14 τῆς σελήνης Ζιλκαδὲ, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΒ.

ΙΑΡΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΕΥΝΟΥΧΟΝ.

Ὅσον ὁ Οὐσβὲκ ἀπομακρύνεται τοῦ σεραγίου, ἄλλο τόσον στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰς ἱερὰς γυναῖκας του· ἀ-

ναστενάζει, χύνει δάκρυα· ὁ πόνος του γίνεται δριμύτερος, αἱ ὑποψίαι του ἰσχυρότεραι. Θέλει ν' αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν φυλάκων. Μετ' ὀλίγον μ' ἀποπέμπει μὲ ὅλους τοὺς Μαύρους, ὅσοι τὸν ἀκολουθοῦν. Πλέον δὲν φοβεῖται διὰ τὸν ἑαυτόντου: φοβεῖται δι' ὅ τι τὸν εἶναι μυριάκις ἀκριβώτερον παρὰ τὸν ἑαυτόν του.

Ἔρχομαι λοιπὸν νὰ ζήσω ὑπὸ τοὺς νόμουςσου, καὶ νὰ συμμερισθῶ τὰς φροντίδας σου. Μεγαλοδύναμε Θεὲ! πόσα χρειάζονται πράγματα διὰ νὰ καταστήσωσιν ἕνα καὶ μόνον ἄνθρωπον εὐτυχῆ!

Ἡ φύσις ἐφαίνετο ὅτι ἔβαλε τὰς γυναῖκας ὑπὸ τὴν ἐξαρτησίαν, καὶ ὅτι τὰς ἔσυρεν ἔπειτα: ἡ ἀταξία ἐγεννᾶτο μεταξὺ τῶν δύο γεννῶν, διότι τὰ δικαιώματά των ἦσαν ἀμειβαῖα. Ἡμεῖς ἐμβήκαμεν εἰς τὸ σχέδιον νέας ἁρμονίας: ἐβάλαμεν μεταξὺ τῶν γυναικῶν καὶ ἡμῶν τὸ μῖσος, μεταξὺ δὲ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν τὸν ἔρωτα.

Τὸ μέτωπόν μου ἐντὸς ὀλίγου γίνεται σοβαρόν. Θέλω ἀφίνειν νὰ πίπτωσι βλέμματα σκυθρωπά. Ἡ χαρὰ θέλει φύγειν ἀπὸ τὰ χείλη μου· Τὸ ἐξωτερικὸν θέλ' εἶσθαι ἥσυχον, τὸ δὲ πνεῦμα ἀνήσυχον. Δὲν θέλω προσμείνειν τοῦ γηρατείου τὰς ζαρωματίας διὰ νὰ δείξω τὰς λύπας του.

Ἤθελα ἔχειν εὐχαρίστησιν ν' ἀκολουθήσω εἰς τὴν Δύσιν τὸν δεσπότην μου· ἀλλ' ἡ θέλησίς μου εἶναι κτῆματου. Θέλει νὰ φυλάττω τὰς γυναῖκας του· θέλω τὰς φυλάττειν μὲ πιστότητα. Ἐξεύρω πῶς πρέπει νὰ συμφερθῶ μὲ αὐτὸ τὸ γένος, τὸ ὁποῖον, ὅταν δὲν ἔχῃ τὴν ἄδειαν νὰ ἦναι μάταιον, ἀρχίζει νὰ γίνεται ὑπερήφανον, καὶ τὸ ὁποῖον δυσκολώτερον εἶναι νὰ ταπεινώσῃ τις, παρὰ νὰ μηδενίσῃ. Πίπτω ὑπὸ τὰ βλέμματά σου.

Ἐκ Σμύρνης, τὴν 12 τῆς σελήνης Ζιλκαδὲ, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΓ

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΙΛΟΝ ΤΟΥ ΙΒΒΗΝ.

Εἰς Σμύρνην.

Ἐφθάσαμεν εἰς Λιβόρνον μετὰ σαράντα ἡμερῶν θαλασσοπλοΐαν. Αὐτὴ ἡ πόλις εἶναι νέα, καὶ μαρτυρεῖ τὴν ἀγχίνοιαν τῶν Δουκῶν τῆς Τοσκάνας, οἱ ὁποῖοι ἐκ βαλτώδους χωρίου μετεσχημάτισαν τὴν εὐδαιμονεστέραν τῆς Ἰταλίας πόλιν.

Αἱ γυναῖκες ἐδῶ χαίρουν μεγάλην ἐλευθερίαν· Ἐμποροῦν νὰ βλέπωσι τοὺς ἄνδρας διά τινων θυρίδων τὰς ὁποίας ὀνομάζουν ζηλίας· Ἐμποροῦν πᾶσαν ἡμέραν νὰ ἐξέρχωνται μέ τινας γραίας, αἱ ὁποῖαι τὰς συνοδεύουν· Φοροῦν ἕνα καὶ μόνον σκέπασμα. Οἱ ἀνδράδελφοί των, οἱ θεῖοι των, οἱ ἀνεψιοί των ἐμποροῦν νὰ τὰς βλέπωσι χωρὶς κἂν νὰ εἰδοποιῆται περὶ τούτου ὁ ἄνδρας.

Εἶναι θέαμα μεγάλον διὰ ἕνα Μαωμεθανὸν νὰ βλέπῃ κατὰ πρώτην φορὰν χριστιανικὴν πόλιν. Δὲν λαλῶ περὶ πραγμάτων τὰ ὁποῖα κατὰ πρῶτον πλήττουν ὅλους τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν οἰκοδομῶν, τῶν φορεμάτων, τῶν πρωτίστων συνειθιῶν: ὡς καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα τῶν εὐτελῶν πραγμάτων ὑπάρχει ἀλλόκοτόν τι, τὸ ὁποῖον αἰσθάνομαι, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν δύναμαι νὰ εἴπω.

Αὔριον θέλομεν ἀναχωρήσειν διὰ Μασσαλίαν: ἡ ἐκεῖ διατριβή μας δὲν θέλει εἶσθαι πολυχρόνιος. Ὁ σκοπὸς τοῦ Ῥίκα καὶ ὁ ἰδικός μου εἶναι ἀμέσως ν' ἀπέλθωμεν εἰς Παρισίους, τὴν καθέδραν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Αὐτοκρατορίου. Οἱ ταξειδευταὶ πάντοτε ζητοῦν τὰς μεγάλας πόλεις, αἵτινες λογίζονται ὡς κοιναὶ πατρίδες ὅλων τῶν ξένων. Ὑγίαινε. Εἶσου βέβαιος ὅτι πάντοτε σ' ἀγαπᾷν θέλω.

Ἐκ Λιβόρνου, τὴν 12 τῆς Σελήνης Σαφὰρ, 1712.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΔ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ

Εἰς Σμύρνην.

Ἀπὸ ἑνὸς μηνὸς εἴμεθα εἰς Παρισίους, καὶ πάντοτε εὑρισκόμεθα εἰς κίνησιν ἀδιάκοπον. Πολλῶν πραγμάτων ἔχει τις χρείαν πρὶν κατοικήσῃ, πρὶν εὕρῃ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τοὺς ὁποίους κατευθύνεται, καὶ πρὶν προβλεφθῇ ἀπὸ τ' ἀναγκαῖα τὰ ὁποῖα ὅλα ἐλλείπουν ἐνταυτῷ.

Οἱ Παρίσιοι εἶναι τόσον μεγάλοι ὅσον καὶ ἡ Ἰσπαχὰν: αἱ οἰκίαι τόσον ὑψηλαὶ ὥστε ἤθελέ τις τὰς ἐκλάβειν ὅτι κατοικοῦνται ἀπὸ ἀστρολόγους. Βλέπεις καλὰ ὅτι, πόλις οἰκοδομημένη εἰς τὸν ἀέρα, ἔχουσα τὰς οἰκίας ἓξ ἢ ἑπτὰ τὴν μίαν ἐπάνω τῆς ἄλλης, εἶναι καθ' ὑπερβολὴν πολυάνθρωπος, καὶ ὅτι ἀξιόλογος γίνεται ἐμπεριδεμὸς, ὅταν ὅλος ὁ κόσμος ἦναι καταιβασμένος εἰς τὴν στράταν.

Δὲν ἤθελες ἴσως τὸ πιστεύσειν· μῆνα ὁλόκληρον ἔχω ἐδὼ καὶ ψυχὴν ἀκόμη δὲν ἴδα νὰ προβατήσῃ. Παρὰ τοὺς Γάλλους ἄλλοι ἄνθρωποι δὲν ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον ἱκανώτεροι νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὴν μηχανήν των: τρέχουν, πετοῦν. Τὰ ἀργοκίνητα τῆς Ἀσίας ἁμάξια, τὸ κανονικὸν τῶν καμήλων μας βῆμα, ἤθελαν τοὺς κάμειν νὰ πέσωσιν εἰς λειποθυμίαν. Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ ὅστις δὲν ἔγεινα δι' αὐτὸ τὸ προβάτημα, καὶ ὅστις συχνὰ ὑπάγω μὲ τοὺς πόδας, χωρὶς ν' ἀλλάξω τοῦ προβατεῖν τὸν τρόπον, κάποτε λυσσάζω ὡς ἄλλος χριστιανὸς· διότι ὑποφερτὸν ἐὰν τίς με καταλασπώσῃ ἀπὸ ποδῶν ἄχρι κεφαλῆς· δὲν δύναμαι ὅμως νὰ συγχωρήσω τ' ἀγκωνοκτυπήματα, ὅσα δέχομαι τακτικὰ καὶ περιοδικά. Τοῦτος ἔρχεται ὀπίσω μου, μὲ προπερνᾷ καὶ μὲ ἀναγκάζει νὰ κάμω μισαλλόγυρον· ἐκεῖνος ἔρχεται ἀπὸ τὸ ἄλλο πλάγιον, μὲ συναπαντᾷ σταυροειδῶς, κ' αἰφνιδίως μ' ἐξα-

ναθέτει ὅθεν ὁ πρῶτος μὲ εἶχεν ἐπάρειν· ἀκόμη, δὲν ἔκαμα ἑκατὸν βήματα καὶ εἶμαι πλειότερον συντριμμένος, παρὰ ἐὰν εἶχα διατρέξειν δέκα λεύγας.

Μὴ νομίζῃς ὅτι κατὰ τὸ παρὸν ἀκριβῶς δύναμαι νὰ σὲ λαλήσω περὶ τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἐθίμων τῶν εὐρωπαϊκῶν· ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν ἔχω εἰμὴ ἀμυδρὰν περὶ αὐτῶν ἰδέαν, καὶ μόλις νὰ θαυμάσω ἔλαβα καιρόν.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας εἶναι ὁ δυνατώτερος τῆς Εὐρώπης ἡγεμών. Αὐτὸς δὲν ἔχει χρυσοῦ μεταλλεῖα, ὡς ὁ γείτονάς του ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας· ἀλλ' ἔχει πλειότερα πάρ' ἐκεῖνον πλούτη, διότι τὰ ἐξάγει ἀπὸ τὴν ἀνεξαντλητοτέραν παρὰ τὰ μεταλλεῖα ματαιότητα τῶν ὑπηκόων του. Ἐθεωρήθη νὰ καταπιασθῇ ἢ νὰ ὑποστηρίξῃ μεγάλους πολέμους, μὴν ἔχων ἄλλους πόρους παρὰ τίτλους τιμητικοὺς νὰ πωλήσῃ· καὶ, ὡς ἀπὸ θαύματος ἀνθρωπίνης ἀλαζονείας, τὰ στρατεύματά του εὑρίσκοντο πληρωμένα, τὰ φρούριά του προμηθευμένα, καὶ οἱ στόλοι του ἐφοδιασμένοι.

Περιπλέον αὐτὸς ὁ βασιλεὺς εἶναι μέγας μάγος· ὡς καὶ τὸν νοῦν τῶν ὑπηκόων του ἐξουσιάζει· καὶ τοὺς κάμνει, ὡς θέλει, νὰ στοχάζωνται. Ἐὰν εἰς τὸ θησαυροφυλάκιόν του δὲν ἔχει, εἰμὴ μίαν καὶ μόνην χιλιάδα σκούτων, αὐτὸς δὲ χρειάζεται δύο, δὲν ἔχει παρὰ νὰ τοὺς καταπείσῃ ὅτι ἕνα σκοῦτον ἰσοδυναμεῖ μὲ δύο σκοῦτα, κ' ἐκεῖνοι τὸ πιστεύουν. Ἐὰν ἔχῃ πόλεμον δυσβάστακτον, καὶ δὲν ἔχῃ παντάπασιν ἀργύρια, ἀρκεῖ νὰ τούς βάλῃ εἰς τὴν κεφαλὴν ὅτι ἀργύριον εἶναι καὶ χαρτίου κομμάτιον, καὶ πάραυτα κατεπείσθησαν. Τόσον εἶναι μεγάλη ἡ εἰς τὰ πνεύματα τῶν ὑπηκόων του ἰσχὺς καὶ δύναμις, ὥστε καταντᾷ ὡς καὶ νὰ τοὺς κάμνῃ νὰ πιστεύωσιν ὅτι διὰ τῆς ἀφῆς του ἰατρεύονται ἀπὸ πάσης λογῆς κακὸν!

Ὅ τι σὶ λέγω περὶ τοῦ ἡγεμόνος τούτου δὲν πρέπει

νά σὲ θαυμάζῃ. Εἶναι καὶ ἄλλος μάγος παρὰ τοῦτον ἰσχυρότερος, ὅστις δὲν ἐξουσιάζει ὀλιγώτερον τὸ πνεῦμα τούτου παρ' ὅτι τοῦτος ἐξουσιάζει τὸ τῶν ἄλλων. Ὁ μάγος οὗτος ὀνομάζεται Ἄπας: τώρα τὸν κάμνει νὰ πιστεύῃ ὅτι τὰ πολλὰ δὲν εἶναι πολλὰ, ὅτι τὸ φαινόμενον ἄσπρον δὲν εἶναι ἄσπρον· ἢ ὅτι τὸ φαινόμενον μαῦρον δὲν εἶναι μαῦρον· καὶ μυρί' ἄλλα τοιούτου εἴδους πράγματα.

Καὶ διὰ νά τὸν κρατῇ πάντοτε μεταξὺ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐλπίδος, καί νά μὴ τόν ἀφήσῃ ποσῶς νὰ χάσῃ τοῦ πιστεύειν τήν ἕξιν, ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν τὸν δίδει πρὸς γυμνασίαν του κάποια πίστεως ἄρθρα. Πρὸ δύο χρόνων τὸν ἔπεμψε μέγα σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ὠνόμασε κονστιτουσιόν, καὶ ὑπὸ ποινὰς μεγάλας ἠθέλησε νά ὑποχρεώσῃ τὸν ἡγεμόνα καὶ τοὺς ὑπηκόους του νὰ πιστεύωσιν εἰς ὅλα τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα. Ἐπέτυχεν ὡς πρός τὸν ἡγεμόνα, ὅστις πάραυτα ὑπετάχθη κ' ἔδωκεν εἰς τοὺς ὑπηκόους του τὸ παράδειγμα· ἀλλὰ τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἐπαναστατήσαντες, εἶπαν ὅτι κἀνὲν ἀπὸ τὰ γραφόμενα εἰς τοῦτο τὸ σύνταγμα δὲν ἤθελαν νὰ πιστεύωσι. Πρωταίτιοι δὲ ὅλης αὐτῆς τῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις διαιρεῖ ὅλην τὴν αὐλήν, ὅλο τό βασίλειον, ὅλας τὰ οἰκογενείας ἦσαν αἱ γυναῖκες. Αὐτὴ ἡ κονστιτουσιὸν τὰ ἀπαγορεύει ν' ἀναγινώσκωσι βιβλίον λεγόμενον ἀπ' ὅλους τοὺς χριστιανοὺς οὐρανοκατάβατον: τοῦτο εἶναι κυρίως τὸ Ἀλκόρανιόν των. Αἱ γυναῖκες ἀναξιοπαθοῦσαι διὰ τὴν γενομένην ὕβριν εἰς τὸ γένος των, διήγειραν τὸ πᾶν ἐναντίον τῆς κονστιτουσιόν: ἐπῆραν τοὺς ἄνδρας μὲ τὸ μέρος των, οἱ ὁποῖοι κατὰ τούτην τὴν περίστασιν δέν θέλουν νὰ ἔχωσι κἀνένα προνόμιον. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ Μουφτὴς αὐτὸς δὲν συλλογίζεται ἄσχημα· καὶ μὰ τὸν

μέγαν Ἀλλὴν! ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐδιδάχθη τὰς ἀρχὰς τοῦ ἁγίου ἡμῶν νόμου· διότι, ἐπειδὴ αἱ γυναῖκες εἶναι πλάσεως κατωτέρας παρὰ τὴν ἰδικήν μας, καὶ ἐπειδὴ οἱ ἡμέτεροι προφῆται μᾶς λέγουν ὅτι αὐταὶ ποσῶς δὲν θέλουν ἐμβῆ εἰς τὸν παράδεισον, τὶς ἡ χρεία ν' ἀνακατόνωνται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν βιβλίου, τὸ ὁποῖον ἔγινε διὰ νὰ διδάξη τοῦ παραδείσου τὸν δρόμον;

Ἤκουσα νὰ διηγῶνται περὶ τοῦ βασιλέως πράγματα τερατώδη, καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι μὲ δισταγμὸν θέλεις τὰ πιστεύσειν.

Λέγεται ὅτι ἐνῷ αὐτὸς ἐπολεμοῦσε τοὺς ἐνωθέντας ὅλους ἐναντίον του γείτονας, εἶχεν εἰς τὸ βασίλειόν του ἀναρίθμητον ἀριθμὸν ἀθεωρήτων ἐχθρῶν, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐπερικύκλωναν. Προσθέτεται καὶ ὅτι τοὺς ἐζήτησεν ἐπέκεινα τῶν τριάντα χρόνων, καὶ ὅτι, μ' ὅλην τὴν ἀκούραστον ἐπιμέλειαν τινῶν δερβισῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν ἐμπιστοσύνην του, δὲν ἐδυνήθη νὰ εὕρη κἀνένα ἐξ αὐτῶν. Ζοῦν μαζί του, εἶναι εἰς τὴν αὐλήν του, εἰς τὴν μητρόπολίν του, μέσα εἰς τὰ στρατεύματά του, εἰς τὰ δικαστήριά του, καὶ ὅμως λέγεται ὅτι ἡ λύπη μόνον θέλει τὸν μείνειν ὅτι ἀπέθανε χωρὶς νὰ τοὺς εὕρη. Ἤθελεν εἰπεῖν τις ὅτι ἐν γένει ὑπάρχουν, καὶ ὅτι μερικῶς δὲν εἶναι πλέον τίποτε: εἶναι σῶμα χωρὶς μέλη. Ἀναμφιβόλως ὁ οὐρανὸς θέλει νὰ τιμωρήσῃ τὸν ἡγεμόνα τοῦτον, διότι δὲν ἦτον ἱκανὰ μέτριος πρὸς τοὺς ὁποίους ἐνίκησεν ἐχθροὺς, ἐπειδὴ τὸν δίδει ἀθεωρήτους τῶν ὁποίων καὶ ἡ φύσις καὶ ἡ μοῖρα εἶναι ὑπεράνω τῆς ἰδικῆς του.

Θέλω ἐξακολουθεῖν νὰ σὲ γράφω, καὶ θέλω σὲ μάθειν πράγματα πολὺ ἀλλότρια τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς φύσεως τῆς Περσικῆς. Ἡ γῆ, ἡ φέρουσα ἡμᾶς ἀμφοτέρους, εἶναι ἡ αὐτὴ, ἀλλ' οἱ τοῦ τόπου ὅπου ζῶ καὶ οἱ τοῦ τό-

που ὅπου εἶσαι ἄνθρωποι εἶναι πολὺ διαφορετικοί.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 4 τῆς σελήνης Ῥεβιάθ, 2, 1712.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΕ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ

Εἰς Σμύρνην.

Ἔλαβα ἐπιστολὴν τοῦ ἀνεψιοῦ σου Ῥέδη: μὲ μηνύει ὅτι ἀφίνει τὴν Σμύρνην μὲ γνώμην νὰ ἴδῃ τὴν Ἰταλίαν· ὅτι ὁ μόνος τοῦ ταξειδίου του σκοπὸς εἶναι νὰ διδαχθῇ καὶ νὰ γενῇ ἐκ τούτου ἀξιώτερός σου. Σὲ συγχαίρω ὅτι ἔχεις ἀνεψιὸν ὅστις μίαν ἡμέραν θέλ' εἶσθαι τοῦ γηρατείου σου ἡ παρηγορία.

Ὁ Ῥίκας σ' ἔγραψεν ἐκτεταμένην ἐπιστολὴν: μὲ εἶπεν ὅτι πολὺ σ' ἐλαλοῦσε περὶ τοῦ τόπου τσύτου. Τοῦ πνεύματός του ἡ ζωηρότης τὸν κάμνει μὲ' ἑτοιμότητα νὰ συλλαμβάνῃ ὅλα: ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, ἐπειδὴ βραδύτερα συλλογίζομαι, δὲν εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ σὲ εἴπω τίποτε.

Σὺ εἶσαι τὸ ὑποκείμενον τῶν τρυφερωτέρων συνομιλιῶν μας: δὲν ἐμποροῦμεν ἱκανὰ νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς καλῆς ὑποδοχῆς τὴν ὁποίαν εἰς Σμύρνην μᾶς ἔκαμες, καὶ τῶν ἐκδουλεύσεων ὅσας ἡ φιλία σου καθ' ἑκάστην μᾶς προσφέρει. Εἴθε, ἐλευθέριε Ἰββὴν, παντοῦ νὰ εὕρῃς φίλους ὡς ἡμᾶς εὐγνώμονας καὶ πιστούς!

Εἴθε νὰ σ' ἐξαναΐδω ἐγρήγορα, καὶ μὲ σὲ νὰ ἐξαναεύρω τὰς μακαρίας ἐκείνας ἡμέρας αἱ ὁποῖαι τόσον ἡδονικὰ μεταξὺ δύο φίλων παρέρχονται. Ὑγίαινε,

Ἐκ Παρισίων, τὴν 4 τῆς Σελήνης Ῥεβιάθ, 2, 1712.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΣ

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΩΞΑΝΗΝ

Εἰς τὸ σεράγιον τῆς Ἰσπαχάν.

Πόσον εὐδαιμονεῖτε, Ῥωξάνη, νὰ ἦσθε εἰς τὸν γλυκὺν τῆς Περσίας τόπον, καὶ ὄχι εἰς τοῦτα τὰ φαρμακευμένα κλίματα, ὅπου οὐδὲ ἡ αἰδὼς, οὐδὲ ἡ ἀρετὴ γνωρίζεται! Πόσον εὐδαιμονεῖτε! Ζῆτε εἰς τὸ σεράγιόν μου, ὡς εἰς τὴν διαμονὴν τῆς ἀθωότητος, ἀπρόσιτος ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν ὅλων τὰ παράνομα τολμήματα: εὑρίσκεσθε μὲ χαρὰν εἰς τὴν μακαρίαν τοῦ ἁμαρτάνειν ἀδυνατότητα: ποτὲ ἄνδρας δὲν σᾶς ἐμόλυνε μὲ τὰ ἀσελγῆ του βλέμματα: ὡς καὶ αὐτος ὁ πενθερός σας εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν συμποσίων ποτὲ δὲν ἴδε τὸ εὔμορφον στόμα σας: ποτὲ δὲν ἐλείψετε νὰ προσαρμόσετε ἱερὸν φακιόλιον διὰ νὰ τὸ σκεπάσετε. Εὐδαίμων Ῥωξάνη! ὁσάκις ὑπήγετε εἰς τὴν ἐξοχὴν πάντοτε εἴχετε εὐνούχους προβατοῦντας ἐμπρόσσας διὰ νὰ δώσωσι τὸν θάνατον εἰς ὅλους τοὺς αὐθάδεις, ὅσοι δὲν ἔφυγαν τὴν θεωρίαν σας. Ἐγὼ ὁ ἴδιος εἰς ὄντινα ὁ οὐρανὸς σᾶς ἔδωκε διὰ νὰ μὲ καταστήσετε εὐδαίμονα, ὁποῖον κόπον δὲν ἐδοκίμασα ἑωσοῦ κατασταθῶ κύριος αὐτοῦ τοῦ θησαυροῦ, τὸν ὁποῖον μὲ τόσην ὑπερασπίζεσθε σταθερότητα! Ὁποία θλίψις δι' ἐμὲ κατὰ τὰς πρώτας τοῦ γάμου μας ἡμέρας ὅτι δὲν σᾶς ἔβλεπα! καὶ ὁποία ἀνυπομονησία ὅτε σᾶς ἴδα. Δὲν τὴν εὐχαριστούσετε μ' ὅλον τοῦτο αὐτὴν τὴν ἀνυπομονησίαν· τὸ ἐναντίον, τὴν ἠρεθίζετε μὲ τὰς πεισματώδεις ταραγμένης αἰδοῦς ἀρνήσεις: Μ' ἐσυγχίζετε μ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἄνδρας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀκαταπαύστως κρύπτεσθε. Ἐνθυμεῖσθε τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὅπου σᾶς ἔχασα μεταξὺ τῶν σκλάβων σας, αἱ ὁποῖαι μ' ἐπρόδωκαν καὶ σᾶς ὑπέκλεψαν ἀπὸ τὰς συζητήσεις μου; Ἐνθυμεῖσθ' ἐκείνην τὴν ἄλλην, ὅπου, βλέπουσα τὰ δάκρυά σας

ἀδύνατα, ἐμεταχειρίσθητε τῆς μητρός σας τὴν ἐξουσίαν διὰ νὰ σταματήσετε τὴν μανίαν τοῦ ἔρωτός μου ; Ἐνθυμεῖσθε τὸ ὁποῖον εὑρήκατε καταφυγῆς μέσον εἰς τὴν εὐτολμίανσας, ὅτε καθ' ὅλα τ' ἄλλα ἀπετύχετε; ἐπήρετε μαχαιρίδιον κ' ἐφοβερίσετε νὰ θυσιάσετε σύζυγον ὅστις σᾶς ἀγαποῦσεν, ἐὰν ἐξηκολούθει ν' ἀπαιτῇ ἀπὸ σᾶς ὅ τι ὑπεραγαπούσετε πλειότερον καὶ παρ' αὐτόν τὸν σύζυγόν σας. Δύο ἐπέρασαν μῆνες κατ' αὐτὸν τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἀρετῆς τὸν πόλεμον. Ὑπερέβητε τῆς σωφροσύνης τὰ ὅρια : οὐδὲ μετὰ τὴν ἤτταν ἐπαραδόθητε ' ἕως εἰς τὴν τελευταίαν ἄκραν ὑπερασπίσθητε παρθενίαν ἀποθνήσκουσαν : μ' ἐθεωρήσετε ὡς ἐχθρὸν ὅστις σᾶς εἶχεν ἀτιμάσειν, καὶ ὄχι ὡς σύζυγον ὅστις σᾶς εἶχεν ἀγαπήσειν : πλειότερον παρὰ τρεῖς μῆνας ἐστάθητε, καὶ δὲν ἐτολμούσετε νὰ μὲ κυτάξετε χωρὶς νὰ κοκκινήσετε : τὸ ἦθος σας τὸ συγχισμένον ἐφαίνετο ὅτι μ' ἐπιπλήττει διὰ τὴν ὁποίαν ὑπεροχὴν ἐλάβα . Δὲν εἶχα οὐδὲ τὴν κατοχὴν ἥσυχην ' μὲ ὑπεκρύπτετε ὅ τι ἐδύνασθε ἀπὸ αὐτὰ τὰ θέλγητρα καὶ τὰς χάριτας . καὶ ἤμην μεθυσμένος ἀπὸ τὰς μεγαλητέρας εὐνοϊκὰς συγκαταθέσεις χωρὶς νὰ ἐπιτύχω τὰς παραμικροτέρας.

Ἐὰν ἤσασθε εἰς τοῦτον τὸν τόπον ἀναθρεμμένη, δὲν ἠθέλετε ταραχθῆν τόσον. Αἱ γυναῖκες ἐδῶ ἔχασαν πᾶσαν ἐντροπὴν: παρουσιάζονται ἔμπροσθεν τῶν ἀνδρῶν μὲ πρόσωπον ἀσκεπὲς, ὡς νὰ ἤθελαν νὰ ζητήσωσι τὴν ἤτταν των, τοὺς γυρεύουν μὲ τὰ βλέμματά των ' τοὺς βλέπουν εἰς τὰ τσαμία, εἰς τοὺς περιπάτους, εἰς αὐτὰς τὰς οἰκίας των ' ἡ συνήθια νὰ ὑπερετῶνται ἀπὸ εὐνούχους εἶναι πρὸς αὐτὰς ἄγνωστη . Ἀντὶ τῆς εὐγενοῦς αὐτῆς ἁπλότητος καὶ τῆς ἐρασμίου αἰδοῦς ἥτις βασιλεύει μεταξύ σας, ἐδῶ βλέπει τὶς κτηνώδη ἀναίδειαν εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ἀδύνατον νὰ συνεθίσῃ .

Ναὶ, Ῥωξάνη, ἐὰν ἤσασθ' ἐδῶ, ἠθέλετ' αἰσθανθῆν τὴν ἑαυτήν σας ὑβριζομένην ἀπὸ τὴν δεινὴν ἐπονειδιστίαν ὅπου μ' ἐξευτελισμὸν ὑπεπέσατε, ἠθέλετε φεύγειν τοὺς βδελυκτοὺς τούτους τόπους, καὶ ἠθέλετε ἀναστενάζειν δι' αὐτὰ τὸ γλυκὺ καταφύγιον ὅπου εὑρίσκετε τὴν ἀθωότητα, ὅπου εἶσθε βεβαία τοῦ ἑαυτοῦ σας, ὅπου κἀνεὶς δὲν σᾶς τρομάζει κίνδυνος, ὅπου, τέλος, ἐμπορεῖτε νὰ μὲ ἀγαπᾶτε χωρὶς φόβον νὰ χάσετε ποτὲ τὸν ὁποῖον μὲ χρεωστεῖτε ἔρωτα.

Ὅταν μὲ τὰ καλήτερα χρώματα λαμπρύνετε τοῦ χρωματισμοῦ σας τὴν λάμψιν, ὅταν μὲ τὰ πολυτιμώτερα μύρα μυρίζετε ὅλον τὸ σῶμα σας· ὅταν στολίζεσθε μὲ τὰ καλήτερα φορέματά σας, ὅταν ζητῆτε νὰ διακριθῆτε ἀπὸ τὰς συντρόφους σας κατὰ τὰς χάριτας τοῦ χοροῦ καὶ τῆς μελωδίας τῶν ἀσμάτωνσας· ὅταν χαριέντως μάχεσθε μ' ἐκείνας περὶ θελγήτρων, περὶ εὐθυμίας καὶ γλυκύτητος δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ ὅτι ἔχετε ἄλλον παρὰ τὸν σκοπὸν νὰ μὲ ἀρέσετε: ὅταν δὲ σᾶς βλέπω μετριοφρόνως νὰ ἐρυθριᾶτε, τὰ βλέμματά σας νὰ γυρεύωσι τὰ ἰδικά μου, μὲ τοὺς γλυκεῖς καὶ χαδευτικοὺς λόγους νὰ εἰσχωρῆτε εἰς τὴν καρδίαν μου, δὲν δύναμαι, Ῥωξάνη, ν' ἀμφιβάλλω περὶ τοῦ ἔρωτός σας.

Ἀλλὰ τὶ ἐμπορῶ νὰ στοχασθῶ περὶ τῶν γυναικῶν τῆς Εὐρώπης; Ἡ τέχνη τοῦ φυκιασιδόνεσθαι, τὰ στολίδια διὰ τῶν ὁποίων στολίζονται, αἱ φροντίδες τὰς ὁποίας λαμβάνουν διὰ τὸ ὑποκείμενόν των, ἡ ἐνασχολοῦσα αὐτὰς ἀδιάκοπος τοῦ ἀρέσκειν ἐπιθυμία, εἶναι τόσαι κηλίδες εἰς τὴν ἀρετήν των καὶ καταισχύνη εἰς τοὺς ἄνδρας των.

Δὲν στοχάζομαι, Ῥωξάνη, ὁ'τι αὐταὶ τολμοῦν τοιαῦτα τολμήματα ὁποία παρομοία διαγωγὴ δύναται νὰ κάμῃ πιστευτὰ, καὶ ὁ'τι φέρουν τὴν ἀσωτείαν εἰς αὐτὸ τὸ ἄκρον τῆς ὑπερβολῆς, ἥτις προξενεῖ φρίκην: ἀπολύτως νὰ παραβιά-

ζωσι τὴν γαμικὴν πίστιν. Πολὺ ὀλίγαι γυναῖκες ὑπάρχουν ἱκανὰ διεφθαρμέναι διὰ νὰ φθάσωσιν ἕως αὐτοῦ: ὅλαι φέρουν χαραγμένον εἰς τὰς καρδίας των κάποιον χαρακτῆρα ἀρετῆς, τὸν ὁποῖον ἡ γένεσις δίδει, ἡ δὲ ἀνατροφὴ ἀδυνατίζει, δὲν ἀπαλείφει ὅμως. Εὔκολα ἐμποροῦν νὰ χαυνωθῶσι τὰ ἐξωτερικὰ χρέη των τ' ἀπαιτούμενα ἀπὸ τὴν αἰδῶ· ἀλλ' ὅταν πρόκειται περὶ τῶν τελευταίων βημάτων, ἡ φύσις ἐπαναστατεῖ. Ἐὰν λοιπὸν σᾶς ἐγκλείωμεν τόσον στενὰ, ἐὰν σᾶς φυλάττωμεν διὰ τόσων σκλάβων, ἐὰν τόσον βιαίως χαλινόνωμεν τὰς ἐπιθυμίας σας ὅταν πετῶσιν ὑπὲρ τὸ δέον μακρὰν, ἡ ἀφορμὴ εἶναι ὄχι ὅτι φοβούμεθα τῆς ἀπιστίας τὸ ἔσχατον, ἀλλ' ὅτι ἐξεύρομεν πῶς ἡ καθαρότης δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἦναι παραπολὺ μεγάλη, καὶ πῶς ἡ ἐλαχίστη κηλίδα ἐμπορεῖ νὰ τὴν φθείρῃ.

Σᾶς συγκλαίω, Ῥωξάνη. Ἡ σωφροσύνη σας, τόσον πολὺν καιρὸν δοκιμασμένη, ἦτον ἀξία συζύγου ὅστις ποτὲ δὲν ἤθελε σᾶς ἀφήσειν, καὶ ὅστις ἤθελε δυνηθῆν αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ καταστείλῃ τὰς ἐπιθυμίας, τὰς ὁποίας ἡ ἀρετή σας μόνη ἐξεύρει νὰ ὑποταξῃ.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 4 τῆς Σελήνης Ῥεγὲβ, 1712.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΖ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΝΕΣΣΙΡ.

Εἰς Ἰσπαχάν.

Τώρα εἴμεθα εἰς Παρισίους, αὐτὴν τὴν ὑπερήφανον ἀντίζηλον τῆς πόλεως τοῦ Ἡλίου.

Ὅτε ἀνεχώρησα ἀπὸ Σμύρνην, ἐπεφόρτισα τὸν φίλον μου Ἰββὴν νὰ σὲ παραδώσῃ κουτίον ὅπου ἦσαν τινὰ διὰ σὲ δῶ-

ρα: διὰ τοῦ αὐτοῦ μέσου θέλεις λάβειν καὶ τούτην τὴν ἐπιστολήν. Μ'ὅλον ὅτι ἀπομακρυσμένος ἐκείνου πεντακοσίας ἢ ἑξακοσίας λεύγας, τὸν δίδω ὅμως τὰ νέα μου καὶ δέχομαι τὰ ἰδικά του τόσον εὐκόλως, ὡς νὰ ἦτον ἐκεῖνος μὲν εἰς Ἰσπαχὰν, ἐγὼ δὲ εἰς Κόμ. Πέμπω τὰς ἐπιστολάς μου εἰς Μασσαλίαν, ὅθεν ἀδιακόπως ἀναχωροῦν πλοῖα διὰ Σμύρνην: ἐκεῖθεν δὲ αὐτὸς μὲ τὰ καραβάνια τῶν Ἀρμενίων, ἀναχωροῦντα πᾶσαν ἡμέραν διὰ Ἰσπαχὰν, στέλλει τὰς διὰ τὴν Περσίαν.

Ὁ Ῥίκας χαίρει τελείαν ὑγείαν· ἡ ἰσχυρὰ κρᾶσις του, ἡ νεότης του καὶ ἡ εὐθυμία του ἡ φυσικὴ τὸν θέτουν ὑπεράνω πάσης δοκιμασίας.

Ἐγὼ ὅμως δὲν εἶμαι καλὰ· τὸ σῶμα μου καὶ τὸ πνεῦμα μου εἶναι κατηφειασμένα: παραδίδομαι εἰς διαλογισμοὺς γενομένους καθ' ἑκάστην θλιβερωτέρους· ἡ ὑγείαμου, ὀλιγοστεύουσα, μὲ στρέφει πρὸς τὴν πατρίδα μου, καὶ μὲ κατασταίνει τοῦτον τὸν τόπον πλειότερον ξένον.

Ἀλλὰ, φίλτατε Νεσσὶρ, σὲ ὁρκίζω, κάμε εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀγνοῶσιν αἱ γυναῖκες μου τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εἶμαι. Ἐὰν μὲ ἀγαπῶσι, θέλω νὰ φειδευθῶ τὰ δάκρυά των· ἐὰν δὲ δὲν μὲ ἀγαπῶσι, ποσῶς δὲν θέλω ν' αὐξήσω τὴν αὐθάδειάν των.

Ἐὰν οἱ εὐνοῦχοι μου μ' ἐνόμιζαν εἰς κίνδυνον, ἐὰν ἐδύναντο νὰ ἐλπίζωσιν ἀνάνδρου φιλαρεσκείας τὴν ἀτιμωρησίαν, ἐγρήγορα ἤθελαν παύσειν νὰ ἦναι κωφοὶ εἰς τὴν χαδευτικὴν αὐτοῦ τοῦ γένους φωνὴν, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς ἀποτόμους πέτρας γίνεται ἀκουστὸν καὶ ἀνακινεῖ τὰ ἄψυχα πράγματα.

Ὑγίαινε, Νεσσὶρ. Ἔχω εὐχαρίστησιν νὰ σὲ δίδω τῆς εὐγνωμοσύνης μου δείγματα.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 5 τῆς Σελήνης Χαχβάν, 1712

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΗ

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ....

Χθὲς ἴδα πρᾶγμα ἀρκετὰ παράξενον, ἂν καὶ καθ' ἑκάστην γίνεται εἰς τοὺς Παρισίους.

Ὅλος ὁ λαὸς συνέρχεται μετὰ τὸ δεῖπνον, καὶ ὑπάγει νὰ παίξῃ σκηνῆς εἶδος, τὸ ὁποῖον ἤκουσα νὰ ὀνομάζωσι κωμωδία. Ἡ μεγάλη κίνησις εἶναι ἐπάνω πατώματος, ὀνομαζομένου θέατρον. Κατὰ τὰ δύο πλάγια, ἐντὸς παραμερισμένων σκηνωματίων καλουμένων θεωρητήρια, βλέπονται ἄνδρες καὶ γυναῖκες παίζοντες ἐντάμα βουβὰς σκηνὰς, σχεδὸν ὁμοίας μὲ τὰς συνεθιζομένας εἰς τὴν Περσίαν μας.

Ἐδῶ μία ἐρωμένη περίλυπος ἐκφράζει τὸν μαρασμόν της· ἄλλη τολμηροτέρα, καταρουφᾷ μὲ τὰ ὀμμάτια τὸν ἐραστήν της, ὅστις ὁμοίως τὴν κυτάζει: ὅλα τὰ πάθη εἶν' ἐπάνω τῶν προσώπων ἐζωγραφημένα, κ' ἐκφράζονται μ' εὐγλωττίαν, ἡ ὁποία διότι ἄφωνος, εἶναι καὶ ζωηροτέρα. Ἐκεῖ αἱ θεατρίναι φαίνονται ἡμίσωμαι, καὶ διὰ σεμνοπρέπειαν ὡς ἐπιτοπολὺ ἔχουν χειροθήκην διὰ νὰ κρύψωσι τοὺς βραχίονάς των. Κάτω εὑρίσκεται πλῆθος ὀρθίων ἀνθρώπων, οἵτινες περιπαίζουν τοὺς ὄντας ὑψηλὰ ἐπάνω τοῦ θεάτρου· οἱ δὲ τελευταῖοι τοῦτοι περιγελοῦν μὲ τὴν ἀράδα των τοὺς κάτω.

Ἀλλ' οἱ πλειότερον κοπιάζοντες εἶναι ἄνθρωποί τινες, λαμβανόμενοι δι' αὐτὸ τοῦτο εἰς ἡλικίαν ὄχι τόσον προβεβηκυῖαν διὰ νὰ ὑποφέρωσι τὴν κούρασιν. Τοῦτ' εἶναι ὑπόχρεοι παντοῦ νὰ εὑρίσκωνται· περνοῦν ἀπὸ τόπους τοὺς ὁποίους αὐτοὶ μόνοι γνωρίζουν· ἀναβαίνουν μέ θαυμάσιον ἐπιδεξιότητα ἀπὸ πατώματος εἰς πάτωμα· εἶναι ἐπάνω, κάτω, εἰς ὅλα τὰ θεωρητήρια: ἐδοῦτοῦν, διὰ νὰ εἴπω οὕτω, χάνονται, ἐξαναφαίνονται, συχνὰ ἀφίνουν τῆς σκηνῆς τὸν τόπον καὶ ὑπάγουν εἰς ἄλλον νὰ παίξωσι: βλέπονται μά-

λιστά τινες ἐξ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι, ὡς ἐκ θαύματος, τὸ ὁποῖον δὲν ἤθελέ τις τολμήσειν ἀπὸ τὰς βακτηρίας των νὰ ἐλπίσῃ, περιπατοῦν καὶ ὑπάγουν ὡς καὶ οἱ λοιποί. Τέλος ἀπέρχονται εἰς θαλάμους, ὅπου παίζεται κωμωδία τις ἰδιαιτέρα: ἀρχίζουν ἀπὸ σεβαστικοὺς χαιρετισμοὺς καὶ καταντοῦν ἐξακολουθοῦντες τὰ φιλήματα: λέγουν ὅτι ἡ παραμικροτέρα γνωριμία δίδει τὸ δικαίωμα εἰς τοῦτον νὰ πλατάξῃ ἐκεῖνον. Φαίνεται ὅτι ὁ τόπος ἐμπνέει τρυφερότητα. Τῳόντι, λέγουν ὅτι αἱ βασιλεύουσαι ἐκεῖ βασίλισσαι δὲν εἶναι παντάπασι σκληραὶ, καὶ, ἐὰν ἐξαιρέσῃ τις δύο ἢ τρεῖς τῆς ἡμέρας ὥρας ὅπου ἐκεῖναι εἶναι ἱκαναὶ ἄγριαι, ἐμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ ὑπόλοιπον τοῦ χρόνου εἶναι χειροήθεις, καὶ ὅτι εὔκολα τὰς ἀφίνει ἡ μέθη τὴν ὁποίαν ἐμέθυαν.

Ὅτι σὲ λέγω ἐδῶ τὸ αὐτὸ σχεδὸν γίνεται καὶ εἰς ἄλλον τινὰ τόπον, ὀνομαζόμενον Ὄπερα: ἡ διαφορὰ ὅλη στέκει ὅτι λαλοῦν εἰς τὸν ἕνα καὶ τραγουδοῦν εἰς τὸν ἄλλον. Ἕνας τῶν φίλων μου προχθὲς μὲ ὡδήγησεν εἰς τὸ θεωρητήριον, ὅπου ἐκδύνετο μία τῶν πρωτίστων θεατρίνων. Τόσον καλὰ ἐγνωρίσθημεν ὥστε τὴν ἐπαύριον ἔλαβα τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν.

Κύριε.

«Εἶμαι ἡ δυστυχεστέρα τοῦ Κόσμου κόρη· ἐστάθην πάν-«τοτε ἡ ἐναρετωτέρα τῆς Ὄπερας θεατρίνα· Πρὸ ἑπτὰ ἢ ὀ-«κτὼ μηνῶν ἤμην εἰστὸ ὁποῖον ἐχθὲς μὲ ἴδετε θεωρητήριον: »ἐνῷ ἐνδυνόμην ὡς ἱέρισσα τῆς Ἀρτέμιδος, νέος ἀβ[illegible]ᾶς «ἦλθε νὰ μ' εὕρῃ· καὶ χωρὶς νὰ σεβασθῇ τὸ λευκόν μου ἔν-«δυμα, τὸ κάλυμμά μου, καὶ τὸ στέμμα μου, μὲ ἥρπασε «τὴν ἀθωότητά μου. Ὅσον θέλω ἂς ὑπερμεγαλύνω τὴν θυ-«σίαν τὴν ὁποίαν δι' αὐτὸν ἔκαμα, ἀρχίζει νὰ γελᾷ, καὶ μὲ «βεβαιόνει ὅτι μ' εὗρηκε πολὺ βέβηλον. Εἶμαι μολοντοῦ-«το ἔγκυος, καὶ πλέον δὲν τολμῶ νὰ παρουσιασθῶ ἐπάνω

« τοῦ θεάτρου: διότι ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τῆς τιμιότητος,
« ἔχω ἀκατανόητον εὐαισθησίαν. καὶ πάντοτε ὁμολογῶ
« ὅτι εὐκολώτερον εἶναι νὰ κάμῃ τις κόρην καλογεννημέ-
« νην νὰ χάσῃ τὴν ἀρετὴν παρὰ τὴν σεμνοπρέπειαν. Μ'
« αὐτήν μου τὴν εὐαισθησίαν, κρίνετε καλὰ ὅτι ὁ νέος αὐτὸς
« ἀββᾶς δὲν ἤθελεν ἐπιτύχειν, ἐὰν δὲν μὲ ὑπέσχετο νὰ
« μὲ νυμφευθῇ: ἀφορμὴ τόσον νόμιμος μ' ἔκαμε νὰ παρα-
« μελήσω τοὺς συνήθεις μικροὺς κανονισμούς, καὶ ν' ἀρχί-
« σω ὅθεν ἔπρεπε νὰ τελειώσω. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀνεμπιστο-
« σύνη του μὲ ἀτίμασε, πλέον δὲν θέλω νὰ ζῶ εἰς τὴν
« Ὄπεραν ὅπου, ἀνάμεσόν μας, κανεὶς δὲν μὲ δίδει τίποτε
« διὰ νὰ ζήσω: διότι, τώρα ὅσον προβαίνω τὴν ἡλικίαν καὶ
« χάνω ἀπὸ τὸ μέρος τῶν θελγήτρων, ὁ μισθός μου, ὅστις
« πάντοτε εἶναι ὁ αὐτὸς, φαίνεται ὅτι ὀλιγοστεύει πασα-
« μέρα. Ἔμαθα παρά τινος τῶν ἀκολούθων σας ὅτι εἰς
« τὴν πατρίδα σας πολὺ ὑπολήπτεται ἡ καλὴ χορεύτρια,
« καὶ ὅτι, εἰς τὴν Ἱσπαχὰν, δὲν ἤθελ' ἀργήσειν νὰ
« κάμω τὴν τύχην μου. Ἐὰν μὲ χαρίσετε τὴν ὑπεράσπι-
« σίν σας καὶ μ' ἐπάρετε μαζί σας εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον,
« « θέλετ' ἔχειν τὸ προτέρημα να εὐεργετήσετε κόρην, ἥτις
« μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν διαγωγήν της δὲν θέλει καταστα-
« θῆν ἀναξία τῆς καλωσύνης σας. Εἶμαι... »

Ἐκ Παρισίων, τὴν 2 τῆς Σελήνης Χαλβὰλ, 1712.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΘ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ

Εἰς Σμύρνην.

Ὁ Πάπας εἶναι ἀρχηγὸς τῶν Χριστιανῶν. Εἶναι παλαιὸν εἴδωλον ἐκ συνηθίας θυμιατιζόμενον. Ἄλλοτε ἦτο φοβερὸς καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Βασιλεῖς, διότι οὕτως

εὐκόλως τοὺς ἀπεθρόνιζεν, ὡς οἱ μεγαλοπρεπεῖς Σουλτάνοι μας ἀποθρονίζουν τοὺς Βασιλεῖς τῆς Ἰμιρήττου καὶ τῆς Γεωργίας· Ἀλλὰ δὲν τὸν φοβοῦνται πλέον. Λέγεται διάδοχος ἑνὸς τῶν πρώτων χριστιανῶν, ὅστις καλεῖται Ἅγιος Πέτρος: Καὶ τῳ ἀληθείᾳ ἡ διαδοχὴ εἶναι πλουσία διότι ἔχει ἀπείρους θησαυροὺς, καὶ πολὺν ὑπὸ τὴν κυριότητά του τόπον.

Οἱ Ἐπίσκοποι εἶναι ἄνθρωποι τοῦ νόμου ὑποκείμενοι εἰς αὐτὸν, κ' ἔχουν ὑπὸ τὴν αὐθεντείαν του δύο πολὺ διαφορετικὰς λειτουργίας. Ὅταν ἦναι εἰς σύνοδον συντάσσουν, ὡς ἐκεῖνος, ἄρθρα πίστεως: ὅταν δὲ ἦναι εἰς τὰ ἴδια ἄλλην παρὰ τὴν ἐξαίρεσιν τῆς πληρώσεως τοῦ νόμου λειτουργίαν δὲν ἔχουν. Διότι θέλεις ἐξεύρειν ὅτι ἡ χριστιανικὴ Θρησκεία εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀπειρίαν πράξεων πολὺ δυσκόλων. Καὶ ἐπειδὴ ἐκρίθη ὅτ' εἶναι ὀλιγώτερον εὔκολον νὰ πληρώσῃ τις τὰ χρέη του παρὰ νὰ ἔχῃ ἐξαιρέτας τούτων Ἐπισκόπους, ἐλήφθη τὸ τελευταῖον τούτων διὰ τὴν κοινὴν ὠφέλειαν· εἰς τρόπον ὥστε, ἐάν τις δὲν θελήσῃ νὰ φυλάξῃ τὸ ραχμαζάνιον, ἐάν τις δὲν θελήσῃ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τοὺς κανονισμοὺς τοῦ γάμου, ἐάν τις θελήσῃ ν' ἀθετήσῃ τὰ ταξίματά του, ἐάν τις παρανόμως θελήσῃ νὰ νυμφευθῇ, κάποτε δὲ ἐάν τις θελήσῃ νὰ παραβῇ καὶ τὸν ὅρκον του, ὑπάγει πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον ἢ πρὸς τὸν Πάπαν, ὅστις πάραυτα δίδει τὴν ἐξαίρεσιν.

Οἱ Ἐπίσκοποι ἐξ ἰδίας θελήσεως δὲν συντάσσουν ἄρθρα πίστεως: ὑπάρχει ἄπειρος διδασκάλων ἀριθμὸς, Δερβίσαι οἱ πλειότεροι, οἵτινες μεταξύ των ἀναφύουν ἐπάνω τῆς θρησκείας μυρία νέα ζητήματα: τοὺς ἀφίνουν πολὺν καιρὸν νὰ λογομαχῶσιν· ὁ δὲ πόλεμος διαρκεῖ ἑωσοῦ ἀπόφασίς τις ἔλθῃ νὰ τὸν τελειώσῃ.

Οὕτως ἐμπορῶ νὰ σὲ βεβαιώσω ὅτι παρὰ τὸ βασίλειον

τοῦ Χριστοῦ ἄλλο δὲν ὑπῆρξεν ὅπου τόσοι ἔγιναν ἐμφύλιοι πόλεμοι.

Ὅσοι δημοσιεύουν νέαν τινὰ πρότασιν παρευθὺς ὀνομάζονται αἱρετικοί. Πᾶσα αἵρεσις ἔχει καὶ ἴδιον ὄνομα, τὸ ὁποῖον εἶναι διὰ τοὺς ὀπαδούς της ὡς λέξις συνακτική. Ἀλλ' ὅστις δὲν θέλει, δὲν εἶναι αἱρετικὸς: δὲν ἔχει παρὰ νὰ μοιράσῃ εἰς τὴν μέσην τὸ διαφερόμενον, καὶ νὰ δώσῃ διάκρισίν τινα πρὸς τοὺς κατηγοροῦντας αὐτὸν ὡς αἱρετικόν· ὁποιαδήποτε δὲ ἦναι ἡ διάκρισις, καταληπτὴ ἢ ἀκατάληπτος, κάμνει τὸν ἄνθρωπον λευκὸν ὡς τὴν χιόνα, κ' ἐμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ ὀρθόδοξος.

Ὅ τι σὲ λέγω εἶναι καλὸν διὰ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, διότ' ἤκουσα νὰ λέγωσιν ὅτ' εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν Πορτουγαλλίαν εὑρίσκονται κάποιοι Δερβίσαι οἵτινες δὲν ἐπαίρνουν ἀπὸ ἀστεϊσμοὺς, καὶ οἵτινες καίουν τὸν ἄνθρωπον ὡς ἄχυρα. Ὅταν τις πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τούτων τῶν ἀνθρώπων, εὐτυχὴς ὅστις πάντοτ' ἐπαρακάλεσε τὸν θεὸν μὲ μικροὺς ξυλίνους κόκκους εἰς τὴν χεῖρα, ὅστις ἔφερεν ἐπάνω του δύο κομμάτια ῥούχου προσηρμοσμένα εἰς δύο σειρίτια, καὶ ὅστις κἄποτε ὑπῆγεν εἰς ἐπαρχίαν καλουμένην Γαλικίαν! χωρὶς τούτου ὁ πτωχὸς εἶναι πολὺ ἐμπεριδεμένος· καὶ ἂν ὡς ἐθνικὸς ὤμνυεν ὅτι εἶναι ὀρθόδοξος, πολὺ δυνατὸν αὐτοὶ νὰ μὴ μείνωσι σύμφωνοι περὶ τῶν τίτλων του, καὶ νὰ τὸν καύσωσιν ὡς αἱρετικόν: ἂς ἐζητοῦσε νὰ διακριθῇ ἀπὸ τοὺς αἱρετικοὺς· κἀμμία διάκρισις: ἤθελεν εἶσθαι στάκτη καὶ πρὶν ἀκόμη στοχασθῶσι νὰ τὸν ἀκούσωσι.

Οἱ ἄλλοι δικασταὶ πιθανολογοῦν ἀθῶον τὸν κατηγορούμενον· τοῦτοι πάντοτε τὸν πιθανολογοῦν ἔνοχον. Ὅταν ἀμφιβάλλωσιν, ἔχουν ὡς κανόνα νὰ καταπιάνωνται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς αὐστηρότητος· ὡς φαίνεται διότι νομίζουν τοὺς ἀνθρώπους κακούς. Ἀλλ' ἔχουν πάλιν τόσον καλὴν

περὶ αὐτῶν ἰδέαν, ὥστε ποτὲ δὲν τοὺς κρίνουν ἱκανοὺς τοῦ ψεύδεσθαι: διότι δέχονται τὴν μαρτυρίαν τῶν θανασίμων ἐχθρῶν, τῶν φαυλοβίων γυναικῶν, τῶν ἐπαγγελλομένων ἐπάγγελμα ἄτιμον. Εἰς τὰς ἀποφάσεις των, ἐκφράζονται μικράς τινας φιλοφρονήσεις πρὸς τοὺς φοροῦντας θειαφομένον ὑποκάμισον, καὶ τοὺς λέγουν ὅτι πολὺ τοὺς κακοφαίνεται νὰ βλέπωσιν αὐτοὺς οὕτω κακοενδυμένους, ὅτ' εἶναι γλυκεῖς, ὅτι ἐδελύσσονται τὸ αἷμα, καὶ ὅτ' εἶναι εἰς ἄκρον λυπημένοι διότι τοὺς ἐκαταδίκασαν: ἀλλὰ διὰ νὰ παρηγορηθῶσι δημεύουν πρὸς ἰδίαν ὠφέλειαν ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τῶν ταλαιπώρων τούτων.

Μακαρία ἡ Γῆ ἡ κατοικουμένη ἀπὸ τῶν προφητῶν τὰ τέκνα! Τοῦτα τὰ θλιβερὰ θεάματα εἶναι ἀγνώριστα εἰς αὐτοὺς τοὺς τόπους. Ἡ ἁγία θρησκεία τὴν ὁποίαν οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἔφεραν ὑπερασπίζεται ἀπ' αὐτὴν αὐτῆς τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπ' αὐτὰ τὰ βίαια μέσα διὰ νὰ ὑποστηριχθῇ.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 4 τῆς Σελήνης Χαλβὰλ, 1712.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ

Εἰς Σμύρνην.

Οἱ κάτοικοι τῶν Παρισίων εἶναι τόσον περίεργοι ὥστε ἡ περιέργειά των καταντᾷ εἰς παραφροσύνην. Ὁ'τ' ἔφθασα, ἐθεωρούμην ὡς οὐρανοκαταίβατος: γέροντες, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία, ὅλ' ἤθελαν νὰ μὲ βλέπωσι. Ἐὰν ἐξηρχόμην, ὅλος ὁ κόσμος ἐπρόβαινεν εἰς τὰ παράθυρα· ἐὰν ἤμην εἰς τὸν Κεραμικὸν, πάραυτα ἔβλεπα κύκλον σχηματιζόμενον τριγύρω μου· ὡς καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες περικυκλοῦσαι με, κατέγραφαν οὐράνιον τόξον πικιλμένον ἀπὸ μυρία χρώματα

Ἐὰν ἤμην εἰς τὰ θέατρα, κατὰ πρῶτον εὕρισκα ἑκατὸν κυλινδροφεγγίτας κατευθυνομένους ἐπάνω τοῦ προσώπου μου: τέλος, ποτὲ ἄνθρωπος τόσον δὲν ἐθεωρήθη ὅσον ἐγώ. Κάποτ' ἐχαμογελοῦσα ἀκούων ἀνθρώπους, οἵτινες ποτὲ δὲν ἐξῆλθαν ἀπὸ τὸ οἰκημά των, νὰ λέγωσι πρὸς ἀλλήλους: πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἔχει ἦθος περσικόν· Θαυμάσιον πρᾶγμα! παντοῦ εὕρισκα εἰκόνας μου, ἔβλεπα τὸν ἐμαυτόν μου πολλαπλασιαζόμενον εἰς ὅλα τὰ ἐργαστήρια, ἐπάνω ὅλων τῶν καπνοδόχων, τόσον ἐφοβοῦντο μὴ δὲν δυνηθῶσιν ἱκανὰ νὰ μὲ ἴδωσι.

Τόσαι τιμαὶ δὲν ἦσαν ὀλίγον ἐνοχλητικαί: δὲν ἐνομιζόμην ἄνθρωπος τόσον περίεργος, οὐδὲ τόσον σπάνιος. Ἂν καὶ ἔχω πολὺ καλὴν περὶ τοῦ ἐμαυτοῦ μου ἰδέαν, ποτὲ ὅμως δὲν ἐφαντάσθην ὅτι ἔμελλα νὰ ταράξω τὴν ἡσυχίαν μεγάλης πόλεως ὅπου παντάπασιν ἤμην ἄγνωστος. Τοῦτο μὲ ὑποχρέωσε ν' ἀφήσω τὸ Περσικὸν, καὶ νὰ ῥαχωθῶ τὸ Εὐρωπαϊκὸν φόρεμα, διὰ νὰ ἴδω ἐὰν ἀκόμη ἔμενεν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν μου κάτι θαυμάσιον. Ἡ δοκιμασία αὕτη μ' ἔκαμε νὰ γνωρίσω ὁ τι ἀληθῶς ἤξιζα: ἐλεύθερος ἀπ' ὅλα τὰ ξένα στολίδια, ἴδα τὸν ἐμαυτόν μου ἐκτιμώμενον κατὰ τὸ δικαιότερον. Ἔλαβ' ἀφορμὴν νὰ παραπονεθῶ ἐναντίον τοῦ ῥάπτου μου, ὅστις διαμιᾶς μὲ εἶχε κάμειν νὰ χάσω τὴν κοινὴν προσοχὴν καὶ ὑπόληψιν, διότι αἰφνιδίως μετέπεσα εἰς τρομερὸν μηδενισμόν. Κάποτ' ἐστεκόμην μίαν ὥραν εἰς συντροφίαν χωρὶς νὰ μὲ κυτάξῃ κανεὶς, ἢ νὰ μὲ δώσῃ εὐκαιρίαν ν' ἀνοίξω τὸ στόμα: ἀλλ' ἐάν τις κατὰ τύχην ἐμάνθανεν εἰς τὴν συντροφίαν ὅτ' ἤμην Πέρσης, πάραυτα ἤκουα τριγύρω μου βοΐσμὸν: Ἄ! Ἄ! ὁ κύριος εἶναι Πέρσης! Πρᾶγμα πολὺ παράξενον! Πῶς δύναται νὰ ἦναι Πέρσης!

Ἐκ Παρισίων, τὴν 16 τῆς Σελήνης Χαλβάλ, 1712

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΑ.

ΡΕΔΗΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Εἰς Παρισίους.

Κατὰ τὸ παρὸν εἶμαι εἰς Βενετίαν, φίλτατε Οὐσβέκ. Δύναταί τις νὰ ἴδῃ ὅλας τοῦ Κόσμου τὰς πόλεις, καὶ νὰ ἐκπλαγῇ φθάνων εἰς Βενετίαν: Πάντοτε θέλ εἶσθαι ἐκστατικὸς νὰ βλέπῃ πόλεις, πύργους, καὶ τσαμία νὰ ἐξέρχωνται κάτωθεν τοῦ νεροῦ, καὶ νὰ εὑρίσκῃ λαὸν ἀναρίθμητον εἰς τόπον ὅπου ἔπρεπε νὰ ἦναι ὀψάρια.

Ἀλλ' αὐτὴ ἡ βέβηλος πόλις ὑστερεῖται τὸν πολυτιμώτερον τοῦ Κόσμου θησαυρὸν, τουτέστι βρυσικὸν νερὸν: αὐτοῦ οὐδ' ἕνα καὶ μόνον νόμιμον νίψιμον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελέσῃ τις. Βδελύσσεται ἀπὸ τὸν ἡμέτερον ἅγιον προφήτην. Οὐδέποτε χωρὶς ὀργῆς τὴν θεωρεῖ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ Οὐρανοῦ.

Παρεκτὸς τούτου, φίλτατε Οὐσβὲκ, ἤθελα εἶσθαι ὑπέρχαρης νὰ ζῶ εἰς πόλιν, ὅπου καθ ἑκάστην ὁ νοῦς μου μορφόνεται. Διδάσκομαι τοῦ Ἐμπορίου τὰ ἀπόκρυφα, τῶν ἡγεμόνων τὰ συμφέροντα, τὴν μορφὴν τῆς κυβερνήσεώς των· δὲν ἀμελῶ οὐδὲ τὰς Εὐρωπαϊκὰς δεισιδαιμονίας: καταγίνομαι εἰς τὴν Ἰατρικὴν, εἰς τὴν φυσικὴν, εἰς τὴν ἀστρονομίαν· σπουδάζω τὰς τέχνας· τέλος, ἐξέρχομαι ἀπὸ τὰ νέφη τὰ ὑποῖα εἰς τὴν χώραν τῆς γενέσεώς μου μ' ἐκάλυπταν τὰ ὀμμάτια.

Ἐκ Βενετίας, τὴν 16 τῆς Σελήνης Χαλβὰλ, 1712.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΒ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ .....

Ὑπῆγα προχθὲς νὰ ἴδω οἰκίαν ὅπου πτωχικώτατα τρέφονται περίπου τριακόσιαι ψυχαί. Ἐγρήγορα ἐτελείωσα,

διότι ἡ ἐκκλησία καὶ τὰ οἰκοδομήματα δὲν ἀξίζουν νὰ θεωρηθῶσι. Οἱ ὄντες εἰς αὐτὴν τὴν οἰκίαν ἦσαν ἱκανὰ εὔθυμοι· ἐξ αὐτῶν πολλοὶ ἔπαιζαν χαρτία ἢ ἄλλα παιγνίδια εἰς ἐμὲ παντάπασιν ἀγνώριστα. Ἐνῷ ἔκβαινα, ἕνας ἐξ αὐτῶν ἔκβαινεν ὡσαύτως, καὶ ἐπειδὴ μὲ ἤκουσεν ὅτι ζητῶ τὸν δρόμον τὸν φέροντα εἰς Μαρὰς, μέρος τῶν Παρισίων τὸ μακρυνότερον, ἐκεῖ ὑπάγω, μὲ εἶπε, καὶ θέλω σᾶς ὁδηγήσειν· ἀκολουθεῖτε με. Μὲ ὡδήγησε θαυμάσια, μ' ἔσυρεν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐμπεριδεμοὺς, κ' ἐπιδέξια μ' ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὰς ἁμάξας, καὶ τὰ ὀχήματα. Ἤμεθα κοντὰ νὰ φθάσωμεν, ὅτε μ' ἐπῆρεν ἡ περιέργεια: Καλέ μου φίλε, τὸν εἶπα, δὲν δύναμαι ἄραγε νὰ μάθω τὶς εἶσθε; Τυφλὸς εἶμαι, Κύριε, μ' ἀπεκρίθη. Πῶς! ἐπανέλαβα, εἶσθε τυφλὸς! καὶ διατὶ νὰ μὴ παρακαλέσετε τὸν τίμιον ἐκεῖνον ἄνθρωπον μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπαίζετε τὰ χαρτία διὰ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ; Εἶναι κ' ἐκεῖνος τυφλὸς μ' ἀπεκρίθη: εἶναι τετρακόσια ἔτη ἀφότου τριακόσιοι τυφλοὶ εἴμεθα εἰς τὴν ὁποίαν μ' εὑρήκατε οἰκίαν. Ἀλλὰ χρεία νὰ σᾶς ἀφήσω: Ἰδοὺ τὸν ὁποῖον ἐζητούσετε δρόμον· ὑπάγω νὰ χωθῶ μέσα εἰς τὸ πλῆθος· ἐμβαίνω εἰς αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν ὅπου, σᾶς ὀμνύω, πλειότερον θέλω στενοχωρήσειν ἐγὼ τοὺς ἀνθρώπους παρ' ὅτι θέλουν μὲ στενοχωρήσειν ἐκεῖνοι.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 17 τῆς Σελήνης Χαλβὰλ, 1712.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΓ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΕΔΗΝ

Εἰς Βενετίαν.

Τὸ Κρασίον εἰς Παρισίους εἶν' ἐξ αἰτίας τῶν δοσιμάτων τόσον ἀκριβὸν, ὥστε φαίνεται ὅτ' ἡ ἐδῶ κυβέρνησις ἐπεχειρίσθη νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ θείου Ἀλκα-

βανίου, τὸ ὁποῖον ἀπαγορεύει νὰ τὸ πίνωμεν.

Ὅταν στοχάζωμαι τὰ ὀλέθρια τούτου τοῦ ποτοῦ ἀποτελέσματα, δὲν δύναμαι νὰ ἐμποδισθῶ ἀπὸ τοῦ νὰ τὸ θεωρῶ ὡς τὸ τρομερώτατον ἀφ' ὅσα ἡ φύσις ἔδωκε δῶρα εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐάν τι πρᾶγμα ἐδυσφήμησε τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν μονάρχων μας, τοῦτο ἦτον ἡ ἀκρασία των· αὐτὸ εἶναι τῶν ἀδικιῶν καὶ τῶν σκληροτήτων αὐτῶν ἡ φαρμακερωτέρα ἀφορμή.

Θέλω τὸ εἰπεῖν πρὸς ὄνειδος τῶν ἀνθρώπων: Ὁ νόμος ἀπαγορεύει εἰς τοὺς ἡγεμόνας μας τὴν χρῆσιν τοῦ κρασίου, αὐτοὶ δὲ τὸ πίνουν μὲ τόσην ὑπερβολὴν, ἥτις τοὺς ἀποβαθμίζει καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐξ ἐναντίας, ἡ χρῆσις αὐτοῦ συγχωρεῖται πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ἡγεμόνας, καὶ οὐδὲ παρατηρεῖ τις ὅτι τοῦτο τοὺς κάμνει νὰ ὑποπίπτωσιν εἰς σφάλμα. Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἶναι αὐτὴ ἡ διαφωνία. Κινούμενοι ἀπὸ ἀσωτίαν ἀκόλαστον μανιωδῶς ἐπαναστατοῦμεν ἐναντίον τῶν ἐντολῶν· ὁ δὲ νόμος, ὅστις ἔγινε διὰ νὰ μᾶς καταστήσῃ δικαιοτέρους, συχνὰ δὲν χρησιμεύει εἰμὴ νὰ μᾶς καταστήσῃ ἐνοχωτέρους.

Ἀλλ' ὅταν ἀποδοκιμάζω τὴν χρῆσιν τούτου τοῦ ποτοῦ, τὸ ὁποῖον μᾶς κάμνει νὰ χάνωμεν τὸ λογικὸν, δὲν καταδικάζω ὁμοίως καὶ ὅσα ποτὰ τὸ κατασταίνουν εὔθυμον. Τοιαύτη εἶναι τῶν ἀνατολικῶν ἡ φρόνησις, ὥστε μὲ τόσην ἐπιμέλειαν νὰ ζητῇ φάρμακα ἐναντίον τῆς λύπης, μὲ ὅσην καὶ ἐναντίον τῶν κινδυνωδεστέρων ἀῤῥωστιῶν. Ὅταν συμβαίνῃ εἰς Εὐρωπαῖον κἄποιον δυστύχημα παρὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἑνὸς φιλοσόφου καλουμένου Σένεκα, ἄλλο θεραπείας μέσον δὲν ἔχει· ἀλλ' Ἀσιανοὶ παρὰ τούτους συνετώτεροι, καὶ φυσικοὶ ὡς πρὸς τοῦτο καλήτεροι, ἐπαίρνουν καὶ ποτὰ πρόσφορα νὰ καταστήσωσιν εὔθυμον τὸν ἄνθρωπον, καὶ νὰ καταγλυκάνωσι τῶν δεινῶν του τὸ μνημόσυνον.

Δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα θλιπτικώτερον ἄλλο παρὰ τὰς παρηγορίας ὅσαι συνάγονται ἐκ τῆς ἀναγκαιότητος τοῦ κακοῦ, ἐκ τῆς ἀνωφελείας τῶν ἰατρικῶν, ἐκ τοῦ γραπτοῦ τῆς μοίρας, ἐκ τῆς τάξεως τῆς προνοίας, καὶ ἐκ τῆς δυστυχίας τῆς ἀνθρωπίνης καταστάσεως. Εἶναι περιγέλιον νὰ θέλῃ τις νὰ γλυκάνῃ τὸ κακὸν διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθη δυστυχής: ἀξίζει πολὺ κάλλιον ν' ἀφαρπάσῃ τις τὸν νοῦν καὶ νὰ τὸν φέρῃ ἔξω ἀπὸ τοὺς συλλογισμούς του, καὶ ἀντὶ νὰ μεταχειρισθῇ τὸν ἄνθρωπον ὡς λογικὸν, νὰ τὸν πολιτευθῇ ὡς αἰσθητικόν.

Ἡ ψυχὴ, ἑνωμένη μὲ τὸ σῶμα, ἀκαταπαύστως τυραννεῖται ὑπ αὐτοῦ. Ἐὰν τοῦ αἵματος ἡ κίνησις ἦναι παραπολὺ βραδεῖα, ἐὰν τὰ ζωτικὰ πνεύματα δὲν ἦναι ἱκανῶς καθαρὰ, ἐὰν δὲν ἦναι ποσότητος ἀρκετῆς, ἡμεῖς πίπτωμεν εἰς τὴν κατήφειαν καὶ τὴν ἀθυμίαν. Ἀλλ' ἐὰν ἐπαίρνωμεν ποτὰ ν' ἀλλάξωσιν αὐτὴν τοῦ σώματός μας τὴν διάθεσιν δυνατὰ, ἡ ψυχήμας ἀντικατασταίνεται ἱκανὴ νὰ δεχθῇ εὐφραντικὰς ἐντυπώσεις, καὶ αἰσθάνεται κρυφήν τινα ἡδονὴν βλέπουσα τὴν μηχανήν της ν' ἀναλαμβάνῃ, διὰ νὰ εἴπω οὕτω, τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωήν της.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 25 τῆς Σελήνης Ζιλκαδὲ, 1713.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΔ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ.

Εἰς Σμύρνην.

Τῆς Περσίας αἱ γυναῖκες εἶναι ὡραιότεραι παρὰ τὰς τῆς Γαλλίας· αἱ τῆς Γαλλίας ὅμως νοστιμώτεραι. Δύσκολον εἶναι νὰ μὴν ἀγαπᾷ τις τὰς πρώτας, καὶ νὰ μὴν εὐχαριστῆται μὲ τὰς δευτέρας: ἐκεῖναι εἶναι τρυφερώτεραι καὶ μετριοφρονέστεραι, τοῦται εὐθυμότεραι, καὶ χαριέστεραι.

Ὅτι κατασταίνει τὸ αἷμα τόσον καλὸν εἰς τὴν Περσίαν εἶναι ἡ τὴν ὁποίαν αἱ γυναῖκες ἐκεῖ διάγουν κανονικὴ ζωὴ· ἐκεῖναι ποτὲ δὲν παίζουν, οὐδὲ ἀγρυπνοῦν· ποσῶς δὲν πίνουν κρασίον, οὐδὲ ποτὲ σχεδὸν ἐκθέτονται εἰς τὸν ἀέρα. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὸ σεράγιον ἔγινε μᾶλλον διὰ τὴν ὑγείαν παρὰ διὰ τὰς ἡδονάς· αὐτοῦ ἡ ζωὴ εἶναι μοναπλῆ ἡ ὁποία ποσῶς δὲν βλάπτει· τὸ πᾶν ὑπόκειται εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ εἰς τὸ καθῆκον· ὡς καὶ αἱ ἡδοναὶ εἶναι σοβαραὶ, ἡ δὲ χαρὰ σεμνὴ· καὶ σχεδὸν ποτὲ κάνεὶς δὲν τὰς ἀπολαύει, πάρεξ ὡς ἀδείας καὶ ἐξαρτησίας δείγματα.

Καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοὶ εἰς τὴν Περσίαν δὲν ἔχουν τὸ εὔθυμον τῶν Γάλλων· δὲν βλέπει τις εἰς αὐτοὺς αὐτὴν τοῦ πνεύματος τὴν ἐλευθερίαν, οὐδ' αὐτὸ τὸ εὐχάριστον ἦθος τὸ ὁποῖον ἐδῶ ἁπαντῶ εἰς ὅλας τὰς τάξεις καὶ εἰς ὅλας τὰς καταστάσεις.

Εἶναι πολὺ χειρότερα εἰς τὴν Τουρκίαν, ὅπου τις δύναται νὰ εὕρῃ οἰκογενείας εἰς τὰς ὁποίας ἀπὸ τὸν πατέρα ὡς τὸν υἱὸν ψυχὴ δὲν ἐγέλασεν ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως τῆς μοναρχίας.

Αὐτὴ τῶν Ἀσιανῶν ἡ σοβαρότης πηγάζει ἐκ τῆς μεταξύ των ὀλίγης συγκοινωνίας: δὲν βλέπονται εἰμὴ ὅταν ἦναι ἀναγκασμένοι ἀπὸ τὰ νομισμένα. Αὐτὴ ἡγλυκεῖα τῆς καρδίας ἐνεχυρίασις, ἡ φιλία, ἥτις ἐδῶ καταγλυκαίνει την ζωὴν, τοὺς εἶναι σχεδὸν ἀγνώριστη: ἀποσύρονται εἰς τὰς οἰκίας των ὅπου πάντοτ' εὑρίσκουν συντροφίαν ἥτις τοὺς περιμένει· εἰς τρόπον ὥστε πᾶσα οἰκογένεια εἶναι, διὰ νὰ εἴπω οὕτω, μονομένη.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐνῷ ἐσυνομιλοῦσα περὶ τούτου μ' ἐντόπιόν τινα, μὲ εἶπε: Ἀπὸ τὰ ἤθη σας τὸ ὁποῖον μάλιστα δὲν μὲ ἀρέζει εἶναι ὅτ' εἶσθε ὑπόχρεοι νὰ ζῆτε μὲ σκλάβους, τῶν ὁποίων καὶ ἡ καρδία καὶ τὸ πνεῦμα πάντοτε μετέχουν ἀπὸ τῆς στάσεώς των τὴν εὐτέλειαν. Οἱ ἄνανδροι οὗ-

τοι ἀδυνατίζουν τὰ ὁποῖα ἐκ φύσεως ὁ ἄνθρωπος ἔχει τῆς ἀρετῆς αἰσθήματα, καὶ τ' ἀφανίζουν ἀρχίζοντες νηπιόθεν νὰ σᾶς περικυκλόνωσι.

Διότι τέλος, ἀποῤῥίψατε τὰς προλήψεις· τὶ δύναταί τις νὰ προσμένῃ ἐκ τῆς ἀνατροφῆς τὴν ὁποίαν δέχεται ἀπὸ ἄθλιον ὅστις θεμελιόνει τὴν τιμήν του εἰς τὴν φύλαξιν τῶν γυναικῶν ἄλλου ἀνδρὸς, καὶ κομπάζει διὰ τὸ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων εὐτελέστερον ὑπούργημα· ὅστις εἶναι καταφρονητός δι' αὐτὴν τὴν πιστοσύνην του, ἥτις εἶναι ἡ μόνη ἀπὸ τὰς ἀρετάς του, διότι εἶναι πιστός κινούμενος ἀπὸ φθόνον, ἀπὸ ζηλοτυπίαν, καὶ ἀπὸ ἀπελπησίαν· ὅστις, φλεγόμενος ἀπὸ ἐκδίκησιν καὶ κατὰ τῶν δύο γενῶν, τῶν ὁποίων εἶναι τὸ βδέλυγμα, συγκατανεύει νὰ τυραννᾶται ἀπὸ τὸν ἰσχυρότερον, φθάνει νὰ ἐμπορῇ αὐτός ν' ἀπελπίζῃ τὸν ἀσθενέστερον· ὅστις, ἀπὸ τὴν ἀτελειότητάτου, ἀπὸ τὴν ἀσχημίαν του, καὶ ἀπὸ τὴν κακομορφίαν του ἐξάγων ὅλην τὴν λάμψιν σῆς στάσεώς του, δὲν ὑπολήπτεται πάρεξ διότι εἶναι ὑπολήψεως ἀνάξιος· ὅστις τέλος, διὰ παντὸς ζαρομένος εἰς τὴν θύραν ὅπου ἐπροσκολλήθη, σκληρότερος παρὰ τοὺς κρατοῦντας αὐτὴν στροφέας καὶ σύρτας, καυχᾶται εἰς ἀνάξιον πεννηταετοῦς βίου θέσιν, ὅπου, φορτομένος τοῦ Δεσπότου τὴν ζηλοτυπίαν, ἐγύμνασεν ὅλην τὴν χαμαίρπειάν του;

Ἐκ Παρισίων, τὴν 14 τῆς Σελήνης Ζιλχαγὲ, 1713.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΕ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΞΑΔΕΛΦΟΝ ΤΟΥ ΓΕΜΧΙΑ ΔΕΡΒΙΣΗΝ ΤΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ ΤΗΣ ΤΑΥΡΙΔΟΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ.

Τὶ Δοξάζεις περὶ τῶν Χριστιανῶν, Ὑψηλὲ Δερβίση; νομίζεις ἆραγε ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως θέλουν

εἶσθαι ὡς οἱ ἄπιστοι Τοῦρκοι, οἵτινες θέλουν χρησιμεύσειν ὡς γάδαροι πρὸς τοὺς Ἑβραίους διὰ νὰ τοὺς φέρωσι μὲ μεγάλην γοργότητα εἰς τὸν ἅδην; Ἐξεύρω καλῶς ὅτι δὲν θέλουν ὑπάγειν εἰς τὰς μονὰς τῶν Προφητῶν, καὶ ὅτι ὁ μέγας Ἀλῆς δὲν ἦλθε δι' αὐτοὺς: ἀλλὰ, διότι δὲν ἐστάθησαν ἱκανὰ εὐτυχεῖς νὰ εὕρωσιν εἰς τοὺς τόπους των τσαμία, νομίζεις ὅτι διὰ τοῦτο ἐκαταδικάσθησαν καὶ εἰς αἰώνιον κόλασιν, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς θέλει τοὺς τιμωρήσειν διότι δὲν ἐπίστευσαν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν εἰς αὐτοὺς δὲν ἐγνώρισε; Δύναμαι νὰ σὲ τὸ εἴπω· πολλάκις ἐξέτασα αὐτοὺς τοὺς Χριστιανοὺς, τοὺς ἠρώτησα, διὰ νὰ ἴδω ἐὰν εἶχαν κάποιαν ἰδέαν περὶ τοῦ μεγάλου Ἀλῆ, ὅστις ἦτον ἀπάντων τῶν ἀνθρώπων ὁ ὡραιότατος· εὗρηκα ὅτι οὐδὲ νὰ λαληθῇ περὶ αὐτοῦ ἤκουσαν.

Δὲν ὁμοιάζουν ποσῶς μὲ τοὺς ἀπίστους ἐκείνους, τοὺς ὁποίους οἱ ἅγιοί μας Προφῆται ἐπέρασαν ἀπὸ τῆς μαχαίρας τὴν κόψιν, διότι δὲν ἤθελαν νὰ πιστεύσωσι τοῦ Οὐρανοῦ τὰ θαύματα: εἶναι μᾶλλον ὡς οἱ κακόμοιροι ἐκεῖνοι, ὅσοι ἔζοῦσαν εἰς τὸ σκότος τῆς εἰδωλολατρίας πρὶν ἔλθῃ τὸ θεῖον φῶς καὶ φωτίσῃ τὸ πρόσωπον τοῦ μεγάλου ἡμῶν Προφήτου.

Προσέτι, ἐάν τις ἀπὸ σιμὰ ἐξετάσῃ τὴν θρησκείαν των, θέλει εὑρεῖν εἰς αὐτὴν τρόπον τινὰ σπέρματα τῶν δογμάτων μας. Πολλάκις ἐθαύμασα τὰ μυστήρια τῆς προνοίας, ἥτις ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ἠθέλησε νὰ τοὺς προετοιμάσῃ εἰς τὴν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν γενικὴν ἐπιστροφὴν. Ἤκουσα νὰ λαλῶσι περί τινος βιβλίου τῶν διδασκάλων των ἐπιγραφομένου ἡ θριαμβεύουσα πολυγαμία, διὰ τοῦ ὁποίου ἀποδείχνεται ὅτι ἡ πολυγαμία ἐπαραγγελθη εἰς τοὺς χριστιανούς. Τὸ βάπτισμά των εἰκονίζει τὰ νόμιμα πλυσίματά μας· οἱ δὲ χριστιανοὶ πλανῶνται μὲ τὴν

ὁποίαν εἰς αὐτὸ τὸ πρῶτον πλύσιμον ἀποδίδουν δραστηριότητα, δοξάζοντες ὅτι δύναται νὰ ἐξαρκέσῃ ἀντὶ τῶν ἄλλων ὅλων. Οἱ ἱερεῖς καὶ μοναχοί των προσεύχονται, ὡς ἡμεῖς, ἑπτάκις τῆς ἡμέρας. Ἐλπίζουν ν' ἀπολαύσωσι παράδεισον ὅπου διὰ τῆς τῶν σωμάτων ἀνεργέσεως θέλουν γεύεσθαι μυρίας τερπνότητας. Ἔχουν, ὡς ἡμεῖς, νηστείας προσδιωρισμένας, σκληραγωγίας διὰ τῶν ὁποίων ἐλπίζουν νὰ κάμψωσι τὴν θείαν εὐσπλαγχνίαν. Ἀποδίδουν λατρείαν τινα πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς ἀγγέλους, καὶ δυσπιστοῦν εἰς τοὺς πονηρούς. Ἔχουν ἁγίαν εὐκολοπιστίαν εἰς ὅσα ὁ θεὸς κάμνει θαύματα διὰ τῆς λατρείας τῶν ὑπηρετῶν του. Ἀναγνωρίζουν, ὡς ἡμεῖς, τὴν ἀνικανότητα τῆς ἀρετῆς των καὶ τὴν ὁποίαν ἔχουν ἀνάγκην πρεσβευτοῦ πλησίον τοῦ θεοῦ. Παντοῦ βλέπω τὸν Μαωμεθισμὸν, ἂν καὶ πούποτε δὲν εὑρίσκω τὸν Μαωμέθ. Ἂς κάμῃ τις ὅ τι θελήσῃ, ἡ ἀλήθεια ἐκφεύγει, καὶ πάντοτε διαπερνᾷ τὰ περικυκλόνοντα αὐτὴν νέφη. Θέλει ἐλθεῖν ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ αἰώνιος παρὰ τοὺς ἀληθεῖς πιστοὺς ἄλλους δὲν θέλει βλέπειν ἐπάνω τῆς γῆς. Ὁ χρόνος ὅστις ὅλα τὰ δαπανᾷ θέλει ἀφανίσειν καὶ αὐτὰς τὰς πλάνας. Ὅλ' οἱ ἄνθρωποι θέλουν θαυμάζειν, βλέποντες ἑαυτοὺς ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημαίαν: τὸ πᾶν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Νόμος, θέλει δαπανηθῆν; τὰ θεῖα βιβλία θέλουν ἁρπαχθῆν ἀπὸ τὴν γὴν, καὶ φερθῆν εἰς τὰ οὐράνια ἀρχεῖα.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 20 τῆς Σελήνης Ζιλχαγέ, 1713

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΣ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΕΔΗΝ·

Εἰς Βενετίαν.

Μεγάλη εἶναι ἡ χρῆσις τοῦ καφὲ εἰς Παρισίους: ὁ ἀ-

ριθμὸς τῶν δημοσίων οἰκιῶν ὅπου διαμοιράζεται εἶναι μέγας· Εἵστινας ἐξ αὐτῶν τῶν οἰκιῶν λέγονται νέα· εἰς ἄλλας παίζεται τὸ ζατρίκιον. Εἶναι καὶ μία ἐξ αὐτῶν ὅπου ὁ καφὲς καρυκεύεται εἰς τρόπον τοιοῦτον, ὥστε κατασταίνει πνευματώδεις τοὺς λαμβάνοντας· τοὐλάχιστον ἀπὸ τοὺς ἐξερχομένους ὅλους τοῦ καφενείου ψυχὴ δὲν ὑπάρχει νὰ μὴ πιστεύῃ ὅτι ἔχει πνεῦμα τετράκις πλειότερον παρ' ὅτι εἶχεν ὅτε ἐμβῆκε.

Ἀλλὰ τὸ ὁποῖον μὲ δυσαρεστεῖ περὶ αὐτῶν τῶν καλῶν πνευμάτων εἶναι, ὅτι δὲν γίνονται ὠφέλιμα πρὸς τὴν πατρίδα των, καὶ ὅτι ἠδύνοντο ἐξοδεύοντα τὸ τάλαντον εἰς παιδαριώδη πράγματα. Λόγου χάριν, ὅτ ἔφθασα εἰς Παρισίους, τοὺς εὕρηκα πυρομένους ἐπάνω φιλονεικίας ἥτις εἶναι ἡ λεπτοτάτη ἀφ' ὅσας ἐμπορεῖ τις νὰ φαντασθῇ: ὁ λόγος ἦτο περὶ τῆς ὑπολήψεως ἀρχαίου τινος ποιητοῦ Ἕλληνος, οὗτινος ἀπὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν ἀγνοεῖται καὶ ἡ πατρὶς καὶ ὁ χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖον ἀπέθανε. Ἀμφότερα τὰ μέρη ὡμολογοῦσαν ὅτι ἐχρημάτισε ποιητὴς ἔξοχος: τὸ ζήτημα ἦτο περὶ τῆς πολλῆς ἢ ὀλίγης ἀξιομισθίας τὴν ὁποίαν εἰς αὐτὸν ὤφειλαν ν' ἀποδώσωσι. Πασένας ἤθελε ν' ἀποκόψῃ τὴν τιμήν· μεταξὺ ὅμως αὐτῶν τῶν διαμοιραστῶν τῆς ὑπολήψεως, τινὲς ἐζύγιζαν βαρύτερα παρὰ τοὺς ἄλλους: ἰδοὺ ἡ λογομαχία. Αὐτὴ ἦτο πολὺ ζωντανή, διότι ἐκ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου μέρους ἐλέγοντο ἐξ ὅλης καρδίας ὕβρεις τόσον χονδραί, ἐγίνοντο χωρατὰ τόσον πικρά, ὥστε δὲν ἐθαύμαζα ὀλιγώτερον τοῦ διαφιλονεικεῖν τὸν τρόπον παρὰ τὸ διαφιλονεικούμενον ὑποκείμενον. Ἐὰν τις, ἔλεγα κατ' ἐμαυτὸν, ἦτον ἀρκετὰ ξεμυαλισμένος ὥστε νὰ ὑπάγῃ ἔμπροσθεν ἑνὸς τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ ποιητοῦ Ἕλληνος καὶ νὰ ἐγγίσῃ τὴν ὑπόληψιν τιμίου τινὸς πολίτου, δὲν ἤθελε

διορθωθῆν ἄσχημα! καὶ νομίζω ὅτι αὐτὸς ὁ τόσον τρυφερὸς ζῆλος ὑπὲρ τῆς ὑπολήψεως τῶν ἀποθαμμένων ἤθελε γενῆν θερμότερος πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς τῶν ζώντων. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, ἐπρόσθετα, ὁ θεὸς νὰ μὲ γλυτώσῃ νὰ σύρω ποτ' ἐπάνωμου τὴν ἔχθραν τῶν τιμητῶν τοῦ ποιητοῦ τούτου, τὸν ὁποῖον ἡ διαμονὴ δύο χιλιάδων ἐτῶν ἐντὸς τοῦ τάφου δὲν ἐδυνήθη ν' ἀσφαλίσῃ ἀπὸ τοιοῦτον ἄσπονδον μίσος! Τώρα κτυποβολοῦν τὸν ἀέρα· ἀλλὰ τὶ ἤθελε γενῆν ἐὰν ἡ μανία των ἐμψυχόνετο ἀπὸ τὴν παρουσίαν ἑνὸς ἐχθροῦ;

Τοῦτοι περὶ τῶν ὁποίων σ' ἐλάλησα φιλονεικοῦν εἰς γλῶσσαν χυδαίαν· καὶ πρέπει νὰ τοὺς διακρίνωμεν ἀπ' ἄλλο εἶδος φιλονείκων λαλούντων γλῶσσαν βάρβαρον, ἥτις φαίνεται ὅτι κάτι προσθέτει εἰς τὴν μανίαν καὶ τὴν ἰσχυρογνωμίαν τῶν μαχομένων. Εἶναι μέρη τῆς πόλεως ὅπου τὶς βλέπει μιγάδα μαύρην καὶ πυκνὴν τῶν διαφόρων τούτων εἰδῶν τῶν ἀνθρώπων: αὐτοὶ τρέφονται ἀπὸ διακρίσεις· ζοῦν ἀπὸ σκοτεινοὺς συλλογισμοὺς, καὶ ἀπὸ ψευδῆ συμπεράσματα. Τοῦτο τὸ ἔργον, ὅπου τὶς ὤφειλε ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνας, δὲν τοὺς ἀφίνει ὑστερημένους τῶν ἀναγκαίων. Ἔθνος ὁλόκληρον, διωγμένον ἀπὸ τὸν τόπον του, ἐθεωρήθη νὰ διέλθῃ τὰς θαλάσσας διὰ νὰ κατοικήσῃ τὴν Γαλλίαν, μὴ φέρον μεθ' ἑαυτοῦ πρὸς ἀπάντησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς ἄλλο παρὰ τὸ τρομερὸν τῆς φιλονεικίας τάλαντον. Ὑγίαινε.

Ἐκ Παρισίων, τὴν τελευταίαν τῆς Σελήνης Ζιλχαγὲ, 1713.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΖ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ

Εἰς Σμύρνην.

Ὁ Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας εἶναι γέρων. Δὲν ἔχομεν εἰς

τὰς ἱστορίας μας παράδειγμα μονάρχου, ὅστις ἐβασίλευσε τόσον πολὺν καιρὸν. Λέγουν ὅτι κατέχει εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τὸ τάλαντον τοῦ κατασταίνειν τοὺς ὑπηκόους του εὐπειθεῖς: κυβερνᾷ μὲ τὴν αὐτὴν ἀγχίνοιαν τὴν οἰκογένειάν του, τὴν αὐλήν του, τὴν ἐπικράτειάν του. Συχνὰ τὸν ἤκουσαν νὰ λέγῃ ὅτι ἀπ' ὅλας τοῦ Κόσμου τὰς κυβερνήσεις, ἡ τῶν Τούρκων, ἢ ἡ τοῦ σεβαστοῦ μας Σουλτάνου τὸν ἀρέζει κάλλιον· τόσον ψηφᾷ τὴν πολιτικὴν τῶν ἀνατολικῶν!

Ἐσπούδασα τὸν χαρακτῆρα του, κ' εὗρηκα διαφωνίας τὰς ὁποίας μὲ εἶναι ἀδύνατον νὰ συμβιβάσω: φέρ' εἰπεῖν, ἔχει ὑπουργὸν δεκαοκτὼ μόνον χρόνων τὴν ἡλικίαν, καὶ μίαν ἐρωμένην ὀγδοηκοντούτην: ἀγαπᾷ τὴν θρησκείαν του καὶ δὲν ἐμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τοὺς λέγοντας ὅτι πρέπει νὰ φυλάττεται μὲ αὐστηρότητα: ἂν καὶ φεύγῃ τὸν θόρυβον τῶν πόλεων καὶ συναναστρέφεται ὀλίγον, ἀπὸ τὸ πρωνὸν ἕως τὸ βραδὺ εἰς ἄλλο δὲν καταγίνεται, εἰμὴ πῶς νὰ κάμῃ νὰ λαλῶσι περὶ αὐτοῦ: ἀγαπᾷ τὰς νίκας καὶ τὰ τρόπαια· ἀλλ' ὅσον ἔχει αἰτίαν νὰ φοβῆται τὸν καλὸν στρατηγὸν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐχθρικοῦ στρατεύματος, ἄλλο τόσον φοβεῖται νὰ τὸν βλέπῃ καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων του. Εἰς ἄλλον παρὰ τοῦτον δὲν συνέβη ποτὲ, νομίζω, νὰ ἦναι γεμάτος ἀπὸ πλούτη πλειότερα παρ' ὅσα κἀνεὶς ἡγεμὼν δὲν ἐμποροῦσε νὰ ἐλπίσῃ, κ' ἐνταυτῷ καταπλακωμένος ἀπὸ πτωχείαν τὴν ὁποίαν κἀνεὶς ἰδιώτης δὲν ἐδύνατο νὰ ὑποφέρῃ.

Ἀγαπᾷ νὰ χαρίζῃ πρὸς τοὺς ὅσοι τὸν δουλεύουν, ἀλλὰ μὲ τὴν αὐτὴν [ἐλευθεριότητα ἀνταμείβει τὰ συχνάσματα, ἢ μᾶλλον τὴν ὀκνηρίαν τῶν αὐλικῶν του, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ τὰς ἐπιπόνους τῶν στρατηγῶν του ἐκστρατείας: συχνάκις προκρίνει τὸν, ὅστις τὸν ἐκδύνει ἢ τὸν δίδει τὸ χειρομάν-

δηλον, ὅταν κάθηται εἰς τὴν τράπεζαν, ἀπὸ τὸν ὅστις τοῦ ἐπαίρνει πόλεις ἢ τοῦ κερδίζει μάχας: νομίζει ὅτι ἡ κυριαρχικὴ μεγαλειότης δὲν πρέπει νὰ στενοχωρῆται κατὰ τὴν διανομὴν τῶν χαρίτων· καὶ, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ ἐὰν ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον εὐεργετῇ ἦν' ἀξιομισθίας ἄνθρωπος, θαῤῥεῖ ὅτ' ἡ ἐκλογή του θέλει τὸν καταστήσειν τοιοῦτον: τὸν ἴδαν λοιπὸν νὰ δίδῃ σητηρέσιον εἰς ἄνθρωπον ὅστις εἶχε φύγειν δύο λεύγας, καὶ καλῆς ἐπαρχίας τὴν κυβέρνησιν εἰς ἄλλον ὅστις εἶχε φύγειν τέσσαρας.

Εἶναι μεγαλοπρεπὴς, μάλιστα κατὰ τὰς οἰκοδομάς του· πλειότερα ἔχει ἀγάλματα εἰς τοὺς κήπους τοῦ παλατίου του παρὰ πολίτας εἴς τινα μεγάλην πόλιν. Ἡ φυλακή του εἶναι τόσον δυνατὴ, ὅσον καὶ ἡ τοῦ ἡγεμόνος ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου ἀναποδογυρίζονται ὅλ' οἱ θρόνοι· τὰ στρατεύματά του εἶναι ὁμοίως πολυάριθμα, οἱ πόροι του ὁμοίως μεγάλοι, καὶ οἱ θησαυροί του ὁμοίως ἀνεξάντλητοι.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 7 τῆς Σελήνης Μαχαῤῥάμ, 1713.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΗ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ

Εἰς Σμύρνην.

Εἶναι μέγα ζήτημα μεταξὺ τῶν σοφῶν ἐὰν ἦν' ἐπωφελέστερον ν' ἀφεθῇ, ἢ ν' ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τὰς γυναῖκας ἡ ἐλευθερία. Μὲ φαίνεται ὅτ' εἶναι πολλοὶ λόγοι ὑπὲρ καὶ κατά. Ἐὰν οἱ Εὐρωπαῖοι λέγωσιν ὅτι δὲν εἶναι γενναιότητος ἴδιον νὰ κατασταίνῃ τις δυστυχῆ τὰ ὁποῖα ἀγαπᾷ ὑποκείμενα, οἱ Ἀσιανοί μας ἀποκρίνονται ὅτ' εἶναι χαμαίρπεια νὰ παραιτηθῶσιν οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἡ φύσις τοὺς ἔδωκεν ἐξουσίαν ἐπάνω τῶν γυναικῶν. Ἐὰν τοὺς εἴπῃ τις ὅτι ὁ μέγας τῶν

ἐγκλείστων γυναικῶν ἀριθμὸς εἶναι πρᾶγμα ἐμπεριδετικόν, ἀποκρίνονται ὅτι δέκα γυναῖκες ὑποτασσόμεναι ἐμπερδεύουν ὀλιγώτερον παρὰ μίαν ἥτις δὲν ὑποτάσσεται. Ἐὰν πάλιν οἱ Ἀσιανοὶ προτείνωσιν ὅτ' οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν δύνανται νὰ ἦν' εὐδαίμονες μὲ γυναῖκας αἱ ὁποῖαι δὲν τοὺς εἶναι πισταὶ, τοῦτοι ἀπαντοῦν ὅτι ἡ τὴν ὁποίαν αὐτοὶ τόσον μεγαλύνουν πιστοσύνη δὲν ἐμποδίζει τὴν πάντοτε ἀκολουθοῦσαν ἀηδίαν μετὰ τῶν παθῶν τὴν ἱκανοποίησιν· ὅτι αἱ γυναῖκες μας εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον ἰδικαί μας· ὅτι κτηματουχία τόσον ἥσυχος δὲν μᾶς ἀφίνει τίποτε νὰ ἐπιθυμῶμεν, οὐδὲ τίποτε νὰ φοβώμεθα: ὅτι μικρά τις σπουδαρέσκεια εἶναι ἄλας τὸ ὁποῖον κεντᾷ καὶ προλαμβάνει τὴν διαφθοράν. Ἴσως ἄλλος ἄνθρωπος σοφώτερός μου ἤθελε δυσκολευθῆν ν' ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ τοιούτου· διότι, ἐὰν οἱ Ἀσιανοὶ κάμνωσι πολὺ καλὰ νὰ ζητῶσι τὰ πρόσφορα εἰς τὸ καταπραΰνειν τὰς ἀνησυχίας των μέσα, οἱ Εὐρωπαῖοι κάμνουν καὶ αὐτοὶ πολὺ καλὰ νὰ μὴν ἀνησυχῶσι παντελῶς.

Ἔπειτα λέγουν, κ' ἐὰν ὡς ἄνδρες ἤμεθα δυστυχεῖς, ὡς ἐρασταὶ πάντοτε ἠθέλαμεν εὑρεῖν τὸ μέσον τῆς ἀποζημιώσεως. Διὰ νὰ δύναται ὁ ἄνδρας μὲ λόγον νὰ παραπονῆται περὶ τῆς ἀπιστίας τῆς γυναικός του, ἀνάγκη πᾶσα νὰ μὴν ἦναι εἰμὴ τρεῖς ἄνθρωποι εἰς τὸν κόσμον· ἐὰν ἦναι τέσσαρες, πάντοτε θέλουν εἶσθαι ἐξ' ἴσου.

Ἄλλος ὁ λόγος νὰ ἐξεύρωμεν ἐὰν ὁ φυσικὸς νόμος καθυποβάλλῃ τὰς γυναῖκας ὑπὸ τοὺς ἄνδρας. Ὄχι, μ' ἔλεγε προχθὲς φυλογυνότατός τις φιλόσοφος: ἡ φύσις τοιοῦτον νόμον ποτὲ δὲν ὑπαγόρευσε. Ἡ ἐξουσία τὴν ὁποίαν ἐπάνω των ἔχομεν εἶναι ἀληθὴς τυραννία· δὲν μᾶς ἄφησαν νὰ τὴν ἐπάρωμεν εἰμὴ διότι ἔχουν πλειοτέραν παρὰ ἡμᾶς γλυκύτητα, καὶ ἑπομένως πλειότερον ἀνθρωπισμὸν καὶ πλειοτέραν λογικότητα. Αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα, τὰ

ὁποῖα ἀναμφιβόλως ἔπρεπε νὰ τὰς δώσωσι τὴν ὑπεροχὴν ἐὰν ἤμεθα λογικοὶ, τὰς ἔκαμαν νὰ τὴν χάσωσι διότι ποσῶς δὲν εἴμεθα.

Ἐὰν δὲ ἦναι ἀληθὲς ὅτι ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἐπάνω τῶν γυναικῶν εἰμὴ τυραννικὴν ἐξουσίαν, εἶναι ἐπίσης ἀληθὲς ὅτι αὐταὶ ἔχουν ἐπάνω μας φυσικὴν ἐξουσίαν· τὴν ἐξουσίαν τοῦ κάλλους, εἰς τὸ ὁποῖον τίποτε δὲν ἀντιστέκεται. Ἡ ἰδική μας δὲν εἶναι κοινὴ ὅλων τῶν τόπων· ἀλλ' ἡ τοῦ κάλλους εἶναι παγκόσμιος. Διατί λοιπὸν νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς προνόμιον; Μήπως διότ' εἴμεθα ἰσχυρότεροι; Ἄλλα τοιοῦτον προνόμιον εἶναι προφανὴς ἀδικία. Ἡμεῖς μεταχειριζόμεθα πᾶν εἶδος μέσου διὰ νὰ καταστείλωμεν τὴν εὐτολμίαν των. Αἱ δυνάμεις ἤθελαν εἶσθαι ἴσαι, ἐὰν καὶ ἡ ἀνατροφὴ ἦτον ἴση. Ἂς τὰς δοκιμάσωμεν κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ ἀνατροφὴ δὲν ἐξησθένισε προτερήματα, καὶ θέλομεν ἰδεῖν ἐὰν ἤμεθα τόσον ἰσχυροί.

Πρέπει νὰ τ' ὁμολογήσωμεν, ἐὰν καὶ προσβάλῃ τὰ ἤθη μας: μεταξὺ τῶν πλειότερον πολιτισμένων λαῶν, αἱ γυναῖκες πάντοτ' ἔλαβαν ἐξουσίαν ἐπάνω τῶν ἀνδρῶν των· αὐτὴ διὰ νόμου ἐκαταστήθη πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους εἰς τιμὴν τῆς Ἴσιδος, καὶ πρὸς τοὺς Βαβυλωνίους εἰς τιμὴν τῆς Σεμιράμιδος. Περὶ Ῥωμαίων ἐλέγετο ὅτι ἐπρόσταζαν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, πλὴν ὅτι ὑπετάσσοντο εἰς τὰς γυναῖκας των. Δὲν λέγω ποσῶς τοὺς Σαυρομάτας, οἵτινες ἀληθῶς ἦσαν ὑποδουλωμένοι εἰς τοῦτο τὸ γένος· ἦσαν παραπολὺ βάρβαροι, καὶ δὲν εἶναι δίκαιον ν' ἀναφέρωμεν εἰς μαρτυρίαν τὸ παράδειγμά των.

Βλέπεις, φίλτατε Ἰββὴν, ὅτι ἐπῆρα τὰς κλίσεις τούτου τοῦ τόπου, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ἀγαποῦν νὰ ὑποστηρίζωσι δόξας ἐκτάκτους καὶ νὰ παραδοξολογῶσιν. Ὁ προφήτης ἀπεφάσισε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζήτημα, κ' ἐκανό-

νισε τὰ δικαιώματα τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου γένους. Αἱ γυναῖκες, λέγει, ὀφείλουν νὰ τιμῶσι τοὺς ἄνδρας των: οἱ ἄνδρες νὰ τιμῶσι τὰς γυναῖκας των· τοῦτοι ὅμως ὑπερέχουν ἐκείνων ἕνα βαθμόν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 26 τῆς Σελήνης Γεμμάδι, 2, 1713.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΘ.

ΧΑΤΣΗ ΙΒΒΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΟΥΔΑΙΟΝ ΒΗΝ ΙΩΣΗΝ ΜΑΩΜΕΘΑΝΟΝ ΠΡΟΣΗΛΥΤΟΝ.

Εἰς Σμύρνην.

Μὲ φαίνεται, Βὴν Ἰωσῆ, ὅτι ἡ γένεσις τῶν ἐκτάκτων ἀνθρώπων πάντοτε προσημαίνεται διὰ λαμπρῶν σημείων, ὡς νὰ ἔπασχεν ἡ φύσις κρίσιν τινὰ, ἡ δὲ οὐράνιος δύναμις νὰ μὴν ἐδύνατο νὰ παράξῃ χωρὶς βίας.

Δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα τόσον θαυμαστὸν ὅσον ἡ γένεσις τοῦ Μαωμέθ. Ὁ Θεὸς, ὅστις κατὰ τὰς βουλὰς τῆς ἰδίας προνοίας, ἐξ ἀρχῆς ἀπεφάσισε νὰ πέμψῃ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τοῦτον τὸν μέγαν προφήτην διὰ νὰ δεσμεύσῃ τὸν Σατανᾶ, δύο χιλιάδας χρόνων πρὸ τοῦ Ἀδὰμ, ἔπλασεν ἕνα φῶς, τὸ ὁποῖον διαβαῖνον ἀπὸ ἐκλεκτοῦ εἰς ἐκλεκτὸν, ἀπὸ προγόνου τοῦ Μαωμὲθ εἰς πρόγονον, ἔφθασε τέλος ἄχρις ἐκείνου, ὡς μαρτύριον αὐθεντικὸν ὅτ' ἦτον ἀπόγονος τῶν Πατριαρχῶν.

Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ προφήτου ὁ Θεὸς δὲν ἠθέλησε κανένα παιδίον νὰ συλληφθῇ χωρὶς ἡ γυναῖκα νὰ παύσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι ἀκάθαρτος, καὶ χωρὶς ὁ ἄνδρας νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν περιτομήν.

Ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον περιτμημένος, ἡ δὲ χαρὰ ἐξ αὐτῆς τῆς γενέσεώς του ἐφάνη ἐπάνω τοῦ προσώπου του: ἡ γῆ τρὶς ἐσείσθη, ὡς νὰ ἔμελλε νὰ γεννήσῃ αὐτὴ ἡ ἰδία· ὅλα τὰ εἴδωλα ἔπεσαν τἀπίστομα· οἱ θρόνοι τῶν βα-

σιλέων ἀνεποδογύρισαν· ὁ Ἑωσφόρος ἐρρίφθη εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης· καὶ ἀφοῦ σαράντα ἡμέρας ἔπλευσεν, ἐξῆλθε τῆς ἀβύσσου κ' ἔφυγεν ἐπάνω τοῦ ὄρους Κάβης, ὅθεν μὲ φωνὴν τρομερὰν ἐπροσκάλεσε τοὺς Ἀγγέλους.

Τὴν νύκτα ἐκείνην μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ὁ θεὸς ἔθεσεν ὅριον, τὸ ὁποῖον κανείς των δὲν ἐδυνήθη νὰ παρέλθῃ. Τῶν Μάντεων καὶ Νεκρομάντεων ἡ τέχνη εὑρέθη χωρὶς ἀρετῆς. Φωνὴ οὐρανόθεν ἠκούσθη λέγουσα αὐτοὺς τοὺς λόγους: Ἔπεμψα εἰς τὸν κόσμον τὸν φίλον μου τὸν πιστόν.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰσβὴν Ἀβὴν, ἱστορικοῦ Ἄραβος, αἱ γενεαὶ τῶν πτηνῶν, τῶν νεφῶν, τῶν ἀνέμων, καὶ ὅλα τῶν ἀγγέλων τὰ τάγματα συνῆλθαν διὰ ν' ἀναθρέψωσιν αὐτὸ τὸ παιδίον καὶ διεφιλονείκησαν αὐτὴν τὴν προτίμησιν. Τὰ πτηνὰ ἔλεγαν μὲ τὰ κηλαδήματά των ὅτ' ἦτο καλοβολώτερον αὐτὰ νὰ τὸ ἀναθρέψωσι, διότι εὐκολώτερα ἐδύναντο νά συλλέξωσι πολλοὺς πολλῶν τόπων καρπούς. Οἱ ἄνεμοι ἐσύριζαν καὶ ἔλεγαν: Μᾶλλον ἀνήκει εἰς ἡμᾶς, διότι ἐμποροῦμεν παντοχόθεν νὰ τοῦ φέρωμεν τὰς εὐαρεστοτέρας εὐωδίας. Ὄχι, ὄχι, ἔλεγαν τὰ νέφη, ὄχι· εἰς τὰς ἰδικάς μας φροντίδας θέλει ἐμπιστευθῆν, διότι κατὰ πᾶσαν στιγμὴν θέλομεν τὸ κάμνειν νὰ μετέχῃ ἀπὸ τὴν δροσερότητα τῶν ὑδάτων. Ἐδῶ οἱ ἄγγελοι ἀναξιοπαθοῦντες ἐκραύγαζαν: Τὶ λοιπὸν θέλει μᾶς μείνειν νὰ κάμωμεν ἡμεῖς; Ἀλλὰ φωνὴ οὐρανόθεν ἠκούσθη, ἥτις ἐτελείωσεν ὅλας τὰς φιλονεικίας: Δὲν θέλει ἀφαιρεθῆν ἀπὸ τῶν θνητῶν τὰς χεῖρας, διότι μακάριοι οἱ μαστοὶ οἵτινες θέλουν τὸ γαλακτοτροφήσειν, καὶ αἱ χεῖρ' αἵτινες θέλουν τὸ ψηλαφήσειν, καὶ ἡ οἰκία, τὴν ὁποίαν θέλει κατοικήσειν, καὶ ἡ κλίνη ὅπου θέλει ἀναπαυθῆν!

Μετὰ τοσαύτας καὶ τοιαύτας μαρτυρίας, φίλτατε Ἰωσῆ, πρέπει τις νὰ ἔχῃ σιδήρινον καρδίαν διὰ νὰ μὴ πιστεύῃ τὸν ἅγιον Νόμον του. Τί πλειότερον ὁ οὐρανὸς ἐδύνατο νὰ κάμῃ διὰ ν' ἀξιοπιστώσῃ τὴν θείαν του ἀποστολὴν, παρεκτὸς ν' ἀνατρέψῃ τὴν φύσιν, καὶ ν' ἀφανίσῃ αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους ἤθελε νὰ καταπείσῃ;

Ἐκ Παρισίων, τὴν 20 τῆς Σελήνης Ρεγέβ, 1713

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Μ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ.

Εἰς Σμύρνην.

Εὐθὺς ἀποῦ ἀποθάνῃ μεγάλος τις, συνέρχονται εἰς τσαμίον, κ' ἐκφωνοῦν ὁμιλίαν ἐπιτάφιον, ἥτις εἶναι λόγος πρὸς ἔπαινόν του, μὲ τὸν ὁποῖον πολύ τις ἤθελε δυσκολευθῆν ν' ἀποφασίσῃ δικαίως περὶ τῆς ἀξιομισθίας τοῦ μακαρίτου.

Ἤθελα νὰ ἐξορίσω τὰς ἐπιταφίους πομπὰς. Πρέπει νὰ κλαίωμεν τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὸν καιρὸν τῆς γενέσεώς των καὶ ὄχι τοῦ θανάτου των. Τὶ χρησιμεύουν αἱ τελεταὶ καὶ ὅλαι αἱ πένθιμαι προπαρασκευαὶ, τὰς ὁποίας ὁ ἀποθαίνων βλέπει κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμὰς, αὐτὰ τῆς οἰκογενείας του τὰ δάκρυα, καὶ ὁ πόνος τῶν φίλων του, εἰμὴ νὰ τοῦ μεγαλύνωσι τὸν χαμὸν, τὸν ὁποῖον μέλλει νὰ ὑποφέρῃ;

Εἴμεθα τόσον τυφλωμένοι, ὥστε δὲν ἐξεύρομεν πότε ὀφείλομεν νὰ χαρῶμεν ἢ νὰ λυπηθῶμεν: σχεδὸν ποτὲ δὲν ἔχομεν ἄλλας παρὰ ψευδεῖς λύπας ἢ ψευδεῖς χαράς.

Ὅταν βλέπω τὸν Μόγολον ὅστις κατὰ πᾶν ἔτος ὑπάγει ἀνοήτως καὶ θέτεται ἐπάνω ζυγαρίας καὶ ζυγίζεται ὡς βόδιον· ὅταν βλέπω τοὺς λαοὺς χαίροντας διότι ὁ ἡγε-

μὼν οὗτος ἔγινεν ὑλικώτερος, τουτέστιν ἀνικανώτερος νὰ τοὺς κυβερνᾷ· αἰσθάνομαι οἶκτον, Ἴββη, διὰ τὴν ἀνθρωπίνην μωρίαν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 20 τῆς Σελήνης Ῥεγέβ, 1713.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΑ,

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΜΑΥΡΟΣ ΕΥΝΟΥΧΟΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Ἕνας τῶν μαύρων εὐνούχων σου, ὁ Ἰσμαήλ, ἀπέθανε πρὸ ὀλίγου, μεγαλοπρεπὴ δεσπότη· καὶ δὲν ἐμπορῶ νὰ ἐμποδισθῶ ἀπὸ τοῦ νὰ θέσω ἄλλον εἰς τὸν τόπον του. Ἐπειδὴ τώρα οἱ εὐνοῦχοι εἶναι καθ' ὑπερβολὴν σπάνιοι, ἐστοχάσθην νὰ διακονηθῶ ἀπὸ σκλάβον μαῦρον, τὸν ὁποῖον ἔχεις εἰς τὴν ἐξοχήν· δὲν ἐδυνήθην ὅμως ἕως ὥρας νὰ τὸν πείσω νὰ καθιερωθῇ εἰς τοῦτο τὸ ὑπούργημα.

Ἐπειδὴ βλέπω τέλος πάντων ὅτι τοῦτο εἶναι πρὸς ὄφελός του, ἠθέλησα προχθὲς νὰ μεταχειρισθῶ πρὸς αὐτὸν ὀλίγην αὐστηρότητα· καὶ, συμφώνως μὲ τὸν ἐπιστάτην τῶν κήπων σου, ἐπρόσταξα καὶ στανικῶς του νὰ βαλθῇ εἰς στάσιν νὰ σὲ ὑπηρετήσῃ τὰς ὑπηρεσίας, αἱ ὁποῖαι μάλιστα εὐαρεστοῦν τὴν καρδίαν σου, καὶ νὰ ζῇ ὡς ἐγὼ εἰς τούτους τοὺς τρομεροὺς τόπους τοὺς ὁποίους οὐδὲ νὰ κυτάξῃ τώρα τολμᾷ: ἀλλ' ἄρχισε νὰ οὐρλιάζῃ ὡς νὰ ἤθελε νὰ τὸν ἐκδάρῃ τις, καὶ τόσον ἠγωνίσθη ὥστ' ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὰς χεῖρας μας καὶ ἀπέφυγε τὴν μοιραίαν μάχαιραν. Τώρα δὲ μανθάνω ὅτι θέλει νὰ σὲ γράψῃ διὰ νὰ σὲ ζητήσῃ χάριν, ὑποστηρίζων ὅτι δὲν συνέλαβ' αὐτὸν τὸν σκοπὸν, εἰμὴ ἀπὸ ἀχόρταγον ἐπιθυμίαν ἐκδικήσεως ἐπάνω περιγέλων τινῶν κεντητικῶν τοὺς ὁποίους, λέγει ὅτι μ' ἔκαμε. Σὲ ὀμνύω ὅμως, μὰ τοὺς ἑκατὸν χιλιάδων προφήτας, πῶς ἔπραξα τοῦτο διὰ τὸ καλὸν τῆς ὑπηρεσίας σου, τὸ μόνον πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μὲ εἶναι ἀκριβὸν, καὶ παρὰ τὸ ὁποῖον τίποτε ἄλλο δὲν κυ

τάζω. Πέφτω κατακέφαλα εἰς τοὺς πόδας σου.

Ἐκ τοῦ Σεραγίου τῆς Φατμὲ, τὴν 7 τῆς Σελήνης Μαχαρράμ, 1713

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΒ.

ΦΑΡΑΝ ΠΡΟΣ ΟΥΣΕΒΕΚ ΤΟΝ ΥΠΕΡΤΑΤΟΝ ΔΕΣΠΟΤΗΝ ΤΟΥ

Ἐὰν ἤσουν ἐδῶ, μεγαλοπρεπῆ δεσπότη, ἤθελα φανῆν εἰς τὴν ὅρασίν σου ὁλοσκέπαστος ἀπὸ λευκὸν χαρτίον· καὶ δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἀρκετὸν διὰ νὰ γράψω ὅλας τὰς ὕβρεις, ὅσας μετὰ τὴν ἀναχώρησίν σου μ' ἔκαμεν ὁ πρῶτος μαῦρος εὐνοῦχος σου, ὁ κάκιστος ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ὑπὸ πρόφασίν τινων περιγέλων τοὺς ὁποίους διϊσχυρίζεται ὅτι ἔκαμα ἐπάνω τῆς δυστυχοῦς στάσεώς του, ἔβαλλεν εἰς πρᾶξιν κατὰ τῆς κεφαλῆς μου ἐκδίκησιν ἀνεξάντλητον· παρώξυνεν ἐναντίον μου τὸν σκληρὸν ἐπιστάτην τῶν κήπων σου, ὅστις, ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς σου, μὲ ὑποχρεόνει εἰς ἐργασίας ἀκαταμαχήτους, διὰ τὰς ὁποίας ἐστοχάσθηκα μυριάκις ν' ἀφήσω τὴν ζωὴν χωρὶς νὰ χάσω μίαν στιγμὴν τὸν πόθον νὰ σὲ δουλεύσω. Ποσάκις εἶπα κατ' ἐμαυτὸν: Ἔχω δεσπότην γεμάτον γλυκύτητος, ἐγὼ δὲ εἶμαι ὁ δυστυχέστερος σκλάβος ὅστις νὰ ἦναι ἐπάνω τῆς γῆς.

Σὲ τ' ὁμολογῶ, μεγαλοπρεπῆ δεσπότη, δὲν ἐπίστευα ὅτι μ' ἐμέλλοντο μεγαλήτεραι ταλαιπωρίαι: ἀλλ' ὁ ἐπίβουλος οὗτος εὐνοῦχος ἠθέλησε νὰ βάλῃ τὸ πλήρωμα εἰς τὴν δυστροπίαν του. Εἶναι κάμποσαι ἡμέραι ἀποῦ ἐξ ἰδίας του ἐξουσίας, μὲ προώρισεν εἰς τὴν φύλαξιν τῶν ἱερῶν σου γυναικῶν, τοὐτέστιν εἰς ἐκτομὴν, ἡ ὁποία δι' ἐμὲ ἤθελεν εἶσθαι χιλιάκις σκληροτέρα παρὰ τὸν θάνατον. Ὅσοι, γεννώμενοι, εἶχαν τὴν δυστυχίαν νὰ δεχθῶσιν ἀπὸ τοὺς σκληροὺς συγγενεῖς των παρομοίαν περιποίησιν!, παρηγοροῦνται ἴσως καθ' ὅτι ποτὲ ἄλλην παρὰ τὴν ἰδικήν των στάσιν δὲν ἐγνώρισαν: ἀλλὰ νὰ

νὰ μὲ καταιβάσῃ τις ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ νὰ μὲ ὑστερήσῃ ἀπὸ αὐτὴν, ἤθελ' ἀπαιθάνω τῆς λύπης, ἐὰν δὲν ἀπαίθαινα ἐκ τῆς βαρβαρικῆς αὐτῆς πράξεως.

Φιλῶ τοὺς πόδας σου, ὑψηλὲ δεσπότη, μὲ βαθεῖαν ταπείνωσιν. Κάμε εἰς τρόπον ὥστε νὰ αἰσθανθῶ τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς τόσον σεβομένης ἀρετῆς, καὶ νὰ μὴν εἰπωθῇ ὅτι ἐκ διαταγῆς σου εὑρίσκεται ἐπάνω τῆς γῆς ἕνας δυστυχὴς περισσότερος.

Ἐκ τῶν κήπων τῆς Φατμέ, τὴν 7 τῆς Σελήνης Μαχαρράμ, 1713.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΓ

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΦΑΡΑΝ

Εἰς τοὺς κήπους τῆς Φατμέ.

Δεχθῆτε τὴν χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν σας, καὶ ἀναγνωρίσετε τοὺς ἱεροὺς τούτους χαρακτῆρας· κάμετε νὰ τοὺς φιλήσωσιν ὁ μέγας εὐνοῦχος καὶ ὁ ἐπιστάτης τῶν κήπων μου. Τοὺς ἀπαγορεύω νὰ ἐπιχειρισθῶσι τίποτε ἐναντίον σας: εἰπέτε τους ν' ἀγοράσωσι τὸν εὐνοῦχον, ὅστις μὲ λείπει. Ἐκτελεῖτε τὰ χρέη σας, ὡς νὰ μὲ εἴχετε πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν: ἐξεύρετε ὅτι ὅσον μεγάλαι εἶναι αἱ καλωσύναι μου, τόσον πλειότερον θέλετε τιμωρηθῆν ἐὰν τὰς κακομεταχειρισθῆτε.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 25 τῆς Σελήνης Ρεγέβ, 1713.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΔ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΕΔΗΝ.

Εἰς Βενετίαν.

Τρία εἴδη ἐπαγγελμάτων εὑρίσκονται εἰς τὴν Γαλλίαν, ἡ ἐκκλησία, τὸ σπαθίον, καὶ τὸ δικαστικὸν φόρεμα.

Ἕκαστον τούτων φέρει μεγίστην περιφρόνησιν πρὸς τ' ἄλλα δύο: ὁ δεῖνα, λόγου χάριν, τὸν ὁποῖον τις ὤφειλε νὰ καταφρονῇ διότι εἶναι μωρὸς, καταφρονεῖται πολλάκις μόνον διότι εἶναι ἄνθρωπος δικαστικοῦ φορέματος.

Ὡς καὶ οἱ μηδαμινότεροι τεχνῖται φιλονεικοῦν περὶ τῆς ἐξοχότητος τῆς τέχνης τὴν ὁποίαν ἔκλεξαν· πασένας ὑψόνεται ὑπεράνω ἐκείνου ὅστις ἔχει διαφορετικὸν ἐπάγγελμα, κατ' ἀναλογίαν τῆς ἰδέας τὴν ὁποίαν συνέλαβε περὶ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἰδικοῦ του.

Οἱ ἄνθρωποι ὁμοιάζουν ὅλοι, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, τὴν γυναῖκα ἐκείνην τὴν ἐκ τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἐριβὰν, ἡ ὁποία, λαβοῦσα κάποιαν χάριν ἀπό τινα τῶν μονάρχων μας, χιλιάκις τὸν ἐπευχήθη εἰς τὰς ὁποίας τὸν ἔδωκεν εὐλογίας, νὰ τὸν κάμῃ ὁ οὐρανὸς κυβερνήτην τῆς Ἐριβάν.

Ἀνέγνωσα εἴς τινα διήγησιν ὅτι γαλλικὸν πλοῖον ἤραξεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον τῆς Γουϊνέας, καὶ ὅτι τῶν ἐπιβατῶν τινες ἠθέλησαν νὰ ἐξέλθωσι διὰ ν' ἀγοράσωσιν ὀλίγα πρόβατα. Τοὺς ὡδήγησαν πρὸς τὸν Βασιλέα, ὅστις ὑποκάτω δένδρου ἔκρινε τοὺς ὑπηκόους του. Ἐκάθητο ἐπάνω τοῦ θρόνου του, τοὐτέστιν ἐπάνω κομματίου ξύλου, οὕτως ὑπερήφανος, ὡς νὰ ἦτο καθήμενος ἐπάνω τοῦ θρόνου τοῦ μεγάλου Μογόλου: εἶχε τρεῖς ἢ τέσσαρας φύλακας μὲ λόγχας ξυλίνους· σκιάδιον ὡς κρεβατοούρανον τὸν ἐσκέπαζεν ἀπὸ τὴν καῦσιν τοῦ ἡλίου· ὅλα του τὰ στολίδια καὶ τὰ τῆς βασιλίσσης, τῆς γυναικός του, συνίσταντο ἀπὸ τὸ μαῦρον δέρμα των καὶ ἀπὸ κάποια δακτυλίδια. Ὁ Ἡγεμὼν οὗτος, πλειότερον μάταιος παρὰ ταλαίπωρος, ἠρώτησεν ἐκείνους τοὺς ξένους ἐὰν ἐγίνετο πολὺς περὶ αὐτοῦ λόγος εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐνόμιζεν ὅτι τ' ὀνομά του ἔπρεπε νὰ φέρεται ἀπὸ τὸν ἕνα πρὸς τὸν ἄλλον πόλον· καὶ, μὲ τὴν διαφορὰν τοῦ δοριχτήτορος ἐκείνου περὶ τοῦ ὁποίου εἰπόθη

ὅτι εἶχεν ἀναγκάσειν ὅλην τὴν γῆν νὰ σιωπήσῃ, τοῦτος ἐπίστευεν ὅτι ἡ οἰκουμένη ὅλη ὤφειλε νὰ λαλῇ περὶ αὐτοῦ.

Ὅταν ὁ Κὰν τῆς Ταρταρίας γευματίσῃ, ὁ κήρυξ φωνάζει ὅτι ὅλοι τῆς γῆς οἱ ἡγεμόνες δύνανται νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὸ γεῦμα, ἐὰν τοὺς καλοφαίνεται· ὁ δὲ βάρβαρος οὗτος, ὅστις δὲν τρώγει παρὰ γαλα, ὅστις δὲν ἔχει οἰκίαν, ὅστις δὲν ζῇ εἰμὴ μὲ ληστείας, θεωρεῖ ὡς σκλάβους του ὅλους τοῦ κόσμου τοὺς Βασιλεῖς, καὶ τακτικὰ τοὺς ὑβρίζει δὶς τῆς ἡμέρας.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 28 τῆς Σελήνης Ῥεγέβ, 1713.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΕ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς .....

Χθὲς τὸ πρωνὸν, ὡς ἤμην εἰς τὴν κλίνην, ἤκουσα τὴν θύραν μου μὲ σφοδρότητα νὰ κτυπᾷ: ἠνοίχθη αἰφνηδίως, ἢ βιαίως ἐβάλθη μέσα ἀπὸ ἄνθρωπον μὲ τὸν ὁποῖον εἶχα λάβειν κάποιαν σχέσιν, καὶ ὁ ὁποῖος μ' ἐφάνη ὅλος ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ του.

Ἡ ἐνδυμασία του ἦτο παραπολὺ μετρία· ἡ φενάκη του στραβοβαλμένη καὶ ἀκτένιστη· δὲν εἶχε λάβειν καιρὸν νὰ δώσῃ νὰ ἐξαναῤῥάψωσι τὸ μαῦρον περποῦντον του· καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν εἶχε παραιτήσειν τὰς φρονίμους προφυλάξεις, μὲ τὰς ὁποίας εἶχε συνείθιαν νὰ μετασχηματίζῃ τοῦ πενιχροῦ ἐνδύματός του τὸ παράλυμα.

Σηκωθῆτε, μὲ εἶπεν· ἔχω ἀνάγκην ἀπὸ σᾶς σήμερον ὅλην τὴν ἡμέραν: χίλια ἔχω ν' ἀγοράσω πράγματα, καὶ θέλω εἶσθαι πολὺ εὐχαριστημένος ἐὰν ὑπάγω μαζί σας. Ἀνάγκη πρῶτον νὰ ὑπάγωμεν εἰς τοῦ ἁγίου Ὀνωρίου τὴν

στράταν διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν πρός τινα συμβολαιογράφον, ὅστις εἶν' ἐπιφορτισμένος νὰ πωλήσῃ πεντακοσίων χιλιάδων λιβρῶν γῆν· θέλω νὰ μὲ δώσῃ τὴν προτίμησιν. Ἐρχόμενος ἐδῶ, ἐσταμάτησα ὀλίγον εἰς τὸ φωβοῦργον τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ, ὅπου ἐνοικίασα οἰκίαν διὰ δύω χιλιάδων σκούδων· κ' ἐλπίζω σήμερον νὰ γενῇ τὸ συμφωνητικόν.

Εὐθὺς ἀποῦ ἐνδύθηκα, ἤμόλις ἤμην ἐνδυμένος, ὁ φίλος μ' ἔκαμε δρομαίως νὰ καταιβῶ. Ἂς ἀρχίσωμεν, εἶπε, πρῶτον ν' ἀγοράσωμεν ἅμαξαν, καὶ ἂς τὴν ἐφοδιάσωμεν ἀπ' ὅλα τ' ἀναγκαῖα. Τῇ ἀληθείᾳ κατὰ τὸ διάστημα μόλις μιᾶς ὥρας ἠγοράσαμεν ὄχι μόνον ἅμαξαν, ἀλλὰ καὶ ἑκατὸν χιλιάδων φράγκων πραγματείας: ὅλα τοῦτα ἔγιναν μ' ὀγλιγωράδα, διότι ὁ φίλος οὐδὲ ἐπραγμάτευσε τίποτε, οὐδὲ ἐλογάριασεν ὁλότελα· οὕτως οὐδὲ μετετόπισε κἀνὲν ἀπ' ὅσα τὸν ἐπαρουσιάσθησαν. Ἐγὼ ἐνόμιζα ὡς ὄνειρον ὅλα ταῦτα· καὶ ὅτ' ἐξέταζ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, εὕρισκα εἰς αὐτὸν παράδοξόν τινα συμπλοκὴν πλούτου καὶ πτωχείας· εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἔξευρα τὶ νὰ πιστεύσω· Ἀλλὰ, τέλος, ἔλυσα τὴν σιωπὴν· καὶ ἀφοῦ τὸν ἐτράβιξα κατὰ μέρος, τὸν εἶπα: Κύριε, τὶς θέλει πληρώσειν ὅλα τοῦτα; Ἐγὼ, ἀποκρίνεται: ἔλθετε εἰς τὴν κάμεράν μου· θέλω σᾶς δείξειν ἀπείρους θησαυροὺς, καὶ πλούτη ζηλευόμενα ἀπὸ τοὺς μεγαλητέρους μονάρχας: ἀλλὰ δὲν θέλουν ζηλεύεσθαι καὶ ἀπὸ σᾶς, ὅστις πάντοτε μ' ἐμὲ θέλετε τὰ συμμερίζεσθαι. Τὸν ἀκολουθῶ. Ἀναβαίνομεν εἰς τὸ πέμπτον πάτωμα· καὶ διὰ κινητῆς σκάλας σκαλόνομεν εἰς ἄλλο ἔκτον, τὸ ὁποῖον ἦτον οἰκίσκος ἀνοικτὸς καὶ εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἄλλο δὲν εἶχεν εἰμὴ δύο ἢ τρεῖς δωδεκάδας χωματίνων λεκάνων, γεμάτων ἀπὸ διάφορα ὑγρά. Ἐσκώθηκα μὲ τὰ χαράγματα, μὲ εἶπε, καὶ παρευθὺς ἔκαμα ὅ τι κάμνω ἀπὸ εἰκοσιπέντε χρόνων, ἤγουν ὑπῆγα νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ

ἔργον μου: ἴδα ὅτι ἔφθασεν ἡ μεγάλη ἡμέρα, ἥτις ἔμελλε νὰ μὲ καταστήσῃ πλουσιώτερον παρὰ πάντ' ἄλλον ἄνθρωπον ἐπάνω τῆς γῆς. Βλέπετε τὸ ξανθόχροον τοῦτο ὑγρὸν; Αὐτὸ τώρα ἔχει ὅλας τὰς ὁποίας οἱ φιλόσοφοι ἀπαιτοῦν νὰ ἔχῃ ποιότητας διὰ νὰ γενῇ τῶν μετάλλων ἡ ἀλλοίωσις. Ἀπ' αὐτὸ ἐτράβιξα τούτους τοὺς κόκκους τοὺς ὁποίους βλέπετε, οἵτινες κατὰ τὸ χρῶμα εἶναι χρυσίον ἀληθινὸν, ἂν καὶ ὀλίγον ἀτελεῖς κατὰ τὴν βαρύτητα. Τὸ ἀπόκρυφον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὁ Νικόλαος Φλαμέλης ἀνεκάλυψεν, ὁ δὲ Ῥαιμόνδης Λύλλης καὶ ἑκατομμύριοι ἄλλοι πάντοτ' ἐζήτησαν, ἔφθασεν εἰς ἐμὲ, καὶ εἶμαι σήμερον εὐδαίμων μυητός. Εἴθε οἱ τόσοι, ὅσους μ' ἐκοινοποίησεν ὁ οὐρανὸς, θησαυροὶ νὰ μὲ χρησιμεύσωσι καὶ πρὸς δόξαν του!

Ἐκβῆκα καὶ καταίβηκα, ἢ μᾶλλον ἐκρημνίσθην ἀπὸ τὴν σκάλαν ἐκείνην· καὶ, ὅλος ὀργὴ, ἄφησ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, τόσον πλούσιον, εἰς τὸ νοσοκομεῖον του. Ὑγίαινε, φίλτατε Οὐσβὲκ. Αὔριον θέλω ἐλθεῖν νὰ σὲ ἴδω· καὶ, ἐὰν θέλῃς, θέλομεν ἐπιστρέψειν ἐντάμα εἰς Παρισίους.

Ἐκ Παρισίων, τὴν τελευταίαν τῆς Σελήνης Ῥεγέβ, 1713

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΖ

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΕΔΗΝ

Εἰς Βενετίαν.

Ἐδὼ βλέπω ἀνθρώπους φιλονεικοῦντας χωρὶς τέλος περὶ θρησκείας· μὲ φαίνεται ὅμως ὅτι μάχονται εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ περὶ τοῦ, τίς ὀλιγώτερον θέλει τὴν φυλάξειν.

Ὄχι μόνον δὲν εἶναι καλήτεροι χριστιανοὶ, ἀλλ' οὐδὲ καλήτεροι πολῖται; καὶ τοῦτο μὲ πικραίνει· διότι ὑπ' ἐ-

ναδήποτε θρησκείαν καὶ ἂν ζῇ τὶς, ἡ φύλαξις τῶν νόμων, ὁ ἔρως πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἡ εὐσέβεια πρὸς τοὺς γονεῖς εἶναι παντοτ' αἱ πρῶται θρησκευτικαὶ πράξεις.

Ἀληθῶς, τὸ πρῶτον τοῦ θρήσκου ἀνθρώπου ἀντικείμενον δὲν πρέπει ἄραγε νὰ ἦναι τὸ ἀρέσκειν εἰς τὴν θεότητα, ἥτις ἐστερέωσε τὴν ὁποίαν αὐτὸς θρησκείαν ἐπαγγέλεται; Ἀλλὰ τὸ ἀσφαλέστερον διὰ νὰ φθάσῃ τις εἰς τοῦτο μέσον εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ φύλαξις τῶν κανόνων τῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τὰ καθήκοντα. Διότι ὑπ' ὁτιναδήποτε θρησκείαν καὶ ἂν ζῇ τὶς, εὐθὺς ἀποῦ ὑποθέσῃ μίαν, ἀνάγκη πᾶσα νὰ ὑποθέσωμεν καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους, διότι αὐτὸς ἐστερέωσε θρησκείαν, διὰ νὰ τοὺς καταστήσῃ εὐδαίμονας· ὅτι ἐὰν ὁ θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους, ὁ ἄνθρωπος εἶναι βέβαιος ὅτι ἀρέζει τὸν Θεὸν ὅταν τοὺς ἀγαπᾷ καὶ αὐτὸς, τοὐτέστιν ὅταν ἐκπληρόνῃ πρὸς αὐτοὺς ὅλα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τὰ καθήκοντα, καὶ ὅταν δὲν βιάζῃ τοὺς νόμους ὑπὸ τοὺς ὁποίους ζῶσι.

Μὲ τοῦτο εἶναι τις πολὺ βεβαιότερος ν' ἀρέσῃ τὸν θεὸν παρὰ μὲ τὴν φύλαξιν τῆς δεῖνα ἢ τῆς δεῖνα τελετῆς: διότι ἀφ' ἑαυτῶν αἱ τελεταὶ δὲν ἔχουν κἀνένα καλωσύνης βαθμὸν· δὲν εἶναι καλαὶ, εἰμὴ διότι ἀναφέρονται πρὸς τὸν θεὸν, καὶ διότι ὑποθέτομεν ὅτι ὁ θεὸς τὰς ἐπαράγγειλεν. Ἀλλὰ τούτη ἡ ὕλη ἔχει χρείαν μεγάλης ἐρεύνης: εὔκολα δύναταί τις ν' ἀπατηθῇ, διότι μεταξὺ δύω χιλιάδων θρησκειῶν πρέπει νὰ ἐκλέξῃ τὰς τελετὰς μιᾶς θρησκείας.

Ἄνθρωπός τις ἔκαμνε πᾶσαν ἡμέραν εἰς τὸν θεὸν αὐτὴν τὴν προσευχήν: Κύριε, παντάπασι δὲν προσέχω εἰς τὰς ὁποίας ἀκαταπαύστως περὶ σοῦ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι φιλονεικίας: ἤθελα νὰ σὲ δουλεύω κατὰ τὴν θέλησίν σου· πᾶς ἄνθρωπος ὅμως, τὸν ὁποῖον συμβουλεύομαι, θέλει νὰ σὲ δουλεύω κατὰ τὴν ἰδικήν του. Ὅταν θελήσω νὰ κάμω

τὴν προσευχήν μου, δὲν ἐξεύρω μὲ ὁποίαν γλῶσσαν ὀφείλω νὰ σὲ λαλήσω. Δὲν ἐξεύρω προσέτι εἰς ὁποίαν θέσιν ὀφείλω νὰ τεθῶ: τοῦτος λέγει ὅτι πρέπει νὰ προσεύχωμαι ὄρθιος· ὁ ἄλλος θέλει νὰ ἦμαι καθήμενος· ἕτερος ἀπαιτεῖ τὸ σῶμα μου νὰ ἦναι ἐπάνω τῶν γονάτων μου. Δὲν ἀρκεῖ τοῦτο· τινὲς διϊσχυρίζονται ὅτι ὀφείλω νὰ νίπτωμαι πᾶσαν ταχυνὴν μὲ κρύον νερὸν· ἄλλοι βεβαιόνουν ὅτι θέλεις μὲ ἀποστραφῆν, ἐὰν δὲν μὲ κοπῇ μικρὸν σαρκὸς κομμάτιον. Μὲ συνέβη τὴν προχθὲς εἰς κιαρβανσεράγιον νὰ φάγω κουνέλιον. Τρεῖς ἄνθρωποι, εὑρισκόμενοι ἐκεῖ πλησίον, μ' ἔκαμαν νὰ τρομάξω: μ' ἐβεβαίωσαν καὶ οἱ τρεῖς ὅτι βαρέως σᾶς ἔπταισα: ὁ ἕνας, διότι τὸ ζῶον ἦτον ἀκάθαρτον· ὁ ἄλλος, διότι ἦτο πνικτόν· ὁ τρίτος, τέλος, διότι δὲν ἦτον ὀψάριον. Βραχμάνος τις, διαβαίνων ἐκεῖθεν, τὸν ὁποῖον ἐπῆρα κριτὴν, μὲ εἶπεν, ἄδικον ἔχουν, διότι ὡς φαίνεται δὲν ἐθανάτωσες ἐσὺ ὁ ἴδιος αὐτὸ τὸ ζῶον. Ἀλήθεια, τὸν εἶπα. Ἀ! ἔπραξες μισητὴν πρᾶξιν, καὶ ὁ θεὸς ποτὲ δὲν θέλει σὲ συγχωρήσειν, μ' ἐπανέλαβε μὲ φωνὴν σοβαρὰν: τὶς οἶδεν ἐὰν ἡ ψυχὴ τοῦ πατρός σου δὲν εἶχε μεταβῆν εἰς αὐτὸ τὸ ζῶον; Ὅλα τοῦτα, Κύριε, μὲ ῥίπτουν εἰς ἀκατανόητον ἀπορίαν: δὲν ἐμπορῶ νὰ κουνήσω τὴν κεφαλὴν χωρὶς νὰ φοβερισθῶ ὅτι σᾶς ἔπταισα· ἤθελα μ' ὅλα ταῦτα νὰ σᾶς ἀρέσω, καὶ νὰ μεταχειρισθῶ εἰς τοῦτο τὴν ζωὴν τὴν ὁποίαν ἀπὸ σᾶς ἔχω. Δὲν ἐξεύρω ἐὰν ἀπατῶμαι, νομίζω ὅμως ὅτι τὸ καλήτερον μέσον διὰ νὰ σᾶς ἀρέσω εἶναι νὰ ζῶ ὡς καλὸς πολίτης ἐντὸς τῆς κοινωνίας ὅπου μ' ἐκάμετε νὰ γεννηθῶ, καὶ ὡς καλὸς πατὴρ ἐντὸς τῆς οἰκογενείας τὴν ὁποίαν μ' ἐδώκατε.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 8 τῆς Σελήνης Χαχβάν, 1713.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΖ.

ΖΑΧΗ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Ἔχω μεγάλον νέον νὰ σὲ μάθω: ἐξαναφιλιώθηκα μὲ τὴν Ζεφίδα· τὸ σεράγιον, καταμερισμένον μεταξύ μας, ἠνώθη. Σὺ μόνος λείπεις ἀπὸ τούτους τοὺς τόπους, ὅπου ἡ εἰρήνη βασιλεύει. Ἔλα, φίλτατε Οὐσβὲκ, ἔλα ἐδὼ νὰ κάμῃς τὸν ἔρωτα νὰ θριαμβεύσῃ.

Ἔδωκα πρὸς τὴν Ζεφίδα μεγάλην τράπεζαν, ὅπου ἡ μήτηρ σου, αἱ γυναῖκες σου, καὶ αἱ πρώτισται τῶν παλακίδων σου ἐπροσκαλέσθησαν: αἱ θεῖαι σου καὶ πολλαὶ τῶν ἐξαδέλφων σου παρευρέθησαν ὁμοίως: ἦλθαν μὲ ἄλογον, σκεπασμέναι μὲ τὸ σκυθρωπὸν τῶν σκεπῶν καὶ τῶν ἐνδυμάτων σύνεφον.

Τὴν ἐπαύριον ἀνεχωρήσαμεν διὰ τὴν ἐξοχὴν, ὅπου ἠλπίζαμεν νὰ ἤμεθα πλέον ἐλεύθεραι: ἀνέβημεν τὰς καμήλους μας, κ' ἐκαθήσαμεν ἀνὰ τέσσαρες εἰς ἕκαστον σκηνωμάτιον. Ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα εἶχεν ἀποφασισθῆν αἰφνήδια, δὲν ἐλάβαμεν καιρὸν νὰ στείλωμεν εἰς τὸ περιχώριον διὰ νὰ κηρύξωμεν τὴν ὀργὴν: ὁ πρῶτος ὅμως εὐνοῦχος, πάντοτε τεχνικὸς, ἐπῆρεν ἄλλην προφύλαξιν· διότι εἰς τὸ ἐμποδίζον ἡμᾶς νὰ βλεπώμεθα πανίον ἐπρόσθεσε παραπέτασμα τόσον παχὺ ὥστε μᾶς ἦτον ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ βλέπωμεν ψυχήν.

Ἀφοῦ ἐφθάσαμεν εἰς τὸν ποταμὸν τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ διέλθωμεν, πᾶσα μία ἐξ ἡμῶν ἐκάθησε, κατὰ τὸ σύνηθες, εἰς κιβώτιον, καὶ μετεφέρθη διὰ τοῦ πλοιαρίου· διότι μᾶς λέγουν ὅτι ὁ ποταμὸς ἦτο γεμάτος ἀπὸ κόσμον. Περίεργός τις, ὅστις ἐπλησίασε παραπολὺ τοῦ τόπου ὅπου ἤμεθα ἔγκλεισται, ἐδέχθη τὴν θανατηφό-

ρον πληγὴν, ἥτις αἰωνίως τοῦ ἀφαίρεσε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας· ἄλλος ὁλόγυμνος, ὅστις εὑρεθεὶς λουόμενος πλησίον τῆς ὄχθης, ἐδοκίμασε τὴν αὐτὴν τύχην· οἱ δὲ πιστοί σου εὐνοῦχοι πρὸς τιμὴν ἰδικήν σου καὶ ἰδικήν μας ἐθυσίασαν αὐτοὺς τοὺς δύο ἀτυχεῖς.

Ἀλλ' ἄκουσε τὸ ὑπόλοιπον τῶν συμβάντων μας. Ὁ'τε ἤμεθα κατὰ τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ, ἄνεμος τόσον ὁρμητικὸς ἐσηκώθη, καὶ σύνεφον τόσον τρομερὸν ἐσκέπασε τοὺς ἀέρας, ὥστε οἱ ναῦται μας ἤρχισαν ν' ἀπελπίζωνται. Τρομασμέναι ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦτον, σχεδὸν ὅλαι ἐλειποθυμήσαμεν. Ἐνθυμοῦμαι ὅτ' ἤκουσα τήν φωνὴν καὶ τὴν λογομαχίαν τῶν εὐνούχων μας, τῶν ὁποίων τινὲς ἔλεγαν ὅτι ἔπρεπε νὰ μᾶς εἰδοποιήσωσι περὶ τοῦ κινδύνου, καὶ νὰ μᾶς σύρωσιν ἀπὸ τὴν φυλακήν μας· ἀλλ' ὁ ἀρχηγός των πάντοτε ὑπεστήριζεν ὅτι ἐπρόκρινε ν' ἀποθάνῃ κάλλιον παρὰ νὰ ὑποφέρῃ νὰ ἀτιμασθῇ τοιουτοτρόπως ὁ δεσπότης του, καὶ ὅτι θέλει χώσειν μαχαίριον εἰς τὸ στῆθος τοῦ, ὅστις ἤθελε κάμειν προτάσεις τόσον τολμηράς. Μία τῶν σκλάβων μου, ὅλη ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ της, ἔτρεξε πρὸς ἐμὲ, ἐκδυτὴ, διὰ νὰ μὲ συνδράμῃ· ἀλλὰ μαῦρος εὐνοῦχος τὴν ἐπῆρεν ἀγρίως καὶ τὴν ἠνάγκασε νὰ γυρίσῃ εἰς τὸν ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶχε μετατοπίσειν τόπον. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐλειποθύμησα, καὶ δὲν συνῆλθα εἰμὴ ἀφοῦ ὁ κίνδυνος ἀπέρασε.

Πόσον εἶναι ἐπικίνδυνα διὰ τὰς γυναῖκας τὰ ταξείδια! Οἱ ἄνδρες εἶναι ἐκθεμένοι μόνον εἰς τοὺς ἐπαπειλοῦντας τὴν ζωήν των κινδύνους· ἡμεῖς δὲ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν εἴμεθα εἰς φόβον μὴ χάσωμεν τὴν ζωήν μας ἢ τὴν ἀρετήν μας. Ὑγίαινε, φίλτατε Οὐσβὲκ, πάντοτε θέλω σὲ λατρεύειν.

Ἐκ τοῦ Σεραγίου τῆς Φατμὲ, τὴν 2 τῆς Σελήνης Ραχμαζάν, 1713

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΗ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΕΔΗΝ.

Ὅσοι ἀγαποῦν νὰ μανθάνωσι ποτὲ δὲν εἶναι ὀκνηροί. Ἂν καὶ δὲν ἤμαι ἐπιφορτισμένος κἀμμίαν ἀξιόλογον ὑπόθεσιν, εὑρίσκομαι ὅμως εἰς ἀδιάκοπον ἐνασχόλησιν. Περνῶ τὴν ζωήν μου ἐξετάζων· τὸ βραδὺ γράφω ὅ τι ἐπαρατήρησα ὅ τ' ἴδα, ὅ τ' ἤκουσα τὴν ἡμέραν· ὅλα μὲ διαφέρουν, ὅλα μὲ κινοῦν τὸν θαυμασμόν: εἶμαι ὡς παιδίον, τοῦ ὁποίου τὰ ὄργανα ἀκόμη τρυφερὰ ζωηρῶς πλήττονται ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα ἀντικείμενα.

Ἴσως δὲν ἤθελες τὸ πιστεύσειν, εὐαρέστως μᾶς ἐδέχθησαν εἰς ὅλας τὰς συντροφίας καὶ εἰς ὅλας τὰς συναναστροφάς. Νομίζω ὅτι πολὺ χρεωστῶ εἰς τὸ ζωηρὸν πνεῦμα καὶ εἰς τὴν φυσικὴν εὐγλωττίαν τοῦ Ῥίκα, τὰ ὁποῖα τὸν κάμνουν ἐπιμελῶς νὰ ζητῇ, καὶ νὰ ζητῆται ἐπίσης ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον. Ἡ ξενοτροπία μας δὲν πειράζει πλέον κἀνένα· εὐφραινόμεθα μάλιστα διὰ τὴν ἔκπληξιν τῶν ἄλλων, ὅταν μᾶς εὑρίσκωσι κἄποιαν εὐγενικότητα· διότ' οἱ Γάλλοι φαντάζονται πῶς τὸ κλίμα μας δὲν προάγει ἀνθρώπους. Πρέπει ὅμως νὰ τ' ὁμολογήσωμεν, ἀξίζει ὁ κόπος νὰ τοὺς ἐκβάλλωμεν ἀπό τὴν ἀπάτην.

Διέτριψα ὀλίγας ἡμέρας εἰς ἀγροκήπιον πλησίον τῶν Παρισίων, εἰς οἰκίαν ἀνθρώπου σημαντικοῦ, ὅστις ὑπερχαίρει ὅταν ἔχῃ συντροφίαν μαζί του. Ἔχει γυναῖκα πολὺ ἐράσμιον, ἥτις μὲ τὴν μεγάλην μετριοφροσύνην ἐνόνει καὶ τὴν ὁποίαν ἡ μονήρης ζωὴ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὰς περσίδας κυρίας μας εὐθυμίαν.

Ξένος ὤν, δὲν εἶχα τίποτε καλήτερον νὰ κάμω παρὰ νὰ σπουδάζω τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἀκαταπαύστως ἐπλησίαζαν καὶ μ' ἐπαρουσίαζαν πάντοτε κάτι νέον. Ἐσημείωσα κατὰ πρῶτον ἄνθρωπον οὗτινος ἡ

ἁπλότης μὲ ἤρεσε· τὸν ἐπροσκολλήθην, μ' ἐπροσκολλήθη εἰς τρόπον ὥστε πάντοτ' εὑρισκόμεθα ὁ ἕνας σιμὰ τοῦ ἄλλου.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ὅτε εἰς μεγάλον ἀνθρώπων γῦρον συνωμιλούσαμεν καταμόνας, ἀφίνοντες καταμέρος τὰς γενικὰς συνδιαλέξεις: Θέλετε ἴσως εὑρεῖν εἰς ἐμὲ, τὸν εἶπα, πλειοτέραν περιέργειαν παρὰ εὐγενικότητα· σᾶς παρακαλῶ ὅμως νὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ σᾶς κάμω κάποια ζητήματα, διότι ἐνοχλοῦμαι νὰ μὴν ἐξεύρω τίποτε καὶ νὰ ζῶ μὲ ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους δὲν δύναμαι νὰ διακρίνω. Ἀπὸ δύο ἡμερῶν ὁ νοῦς μου κοπιάζει· δὲν ὑπάρχει οὐδ' ἕνας τούτων τῶν ἀνθρώπων, ὅστις διακοσιάκις νὰ μὴ μ' ἐβασάνισε· καὶ δὲν θέλω τοὺς μαντεύσειν οὐδὲ κατὰ τὸ διάστημα χιλίων χρόνων: μὲ εἶναι πλειότερον ἀθεώρητοι παρὰ τὰς γυναῖκας τοῦ μεγάλου ἡμῶν μονάρχου. Δὲν ἔχετε εἰμὴ νὰ εἴπητε, μ' ἀπεκρίθη, καὶ θέλω σᾶς διδάξειν ὅ τι ἐπιθυμήσετε· καὶ τόσον κάλλιον ὅσον σᾶς νομίζω ἀνθρωπον διακριτικὸν καὶ ἀνίκανον νὰ κακομεταχειρισθῆτε τὴν ἐμπιστοσύνην μου.

Τὶς εἶναι ὁ ἄνθρωπος οὗτος, τὸν εἶπα, ὅστις τόσον μᾶς ἐλάλησε περὶ τραπεζῶν τὰς ὁποίας ἔδωκεν εἰς τοὺς μεγάλους, ὅστις τόσην ἔχει οἰκειότητα μὲ τοὺς Δούκας σας, καὶ ὅστις τόσον συχνὰ ὁμιλεῖ με τους Ὑπουργοὺς, οἱ ὁποῖοι, μὲ λέγουν, εἶναι τόσον δυσπρόσιτοι; Ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἦναι εὐγενής: ἀλλ' ἔχει τὴν φυσιογνωμίαν τόσον παρακατινὴν, ὥστε ποσῶς δὲν φέρει τιμὴν πρὸς τοὺς εὐγενεῖς ἀνθρώπους· καὶ περιπλέον εἰς αὐτὸν δὲν εὑρίσκω κἀμμίαν ἀνατροφήν. Εἶμαι ξένος, πλὴν μὲ φαίνεται ὅτι κάποια εὐγενικότης ἐνγένει εἶναι κοινὴ ὅλων τῶν Ἐθνῶν· οὐδὲ τούτην εὑρίσκω εἰς αὐτὸν: μήπως οἱ εὐγενεῖς σας εἶναι χειρότερα παρὰ τοὺς ἄλλους ἀναθραμμένοι; Αὐτὸς

ὁ ἄνθρωπος, μ' ἀπεκρίθη γελῶν, εἶναι πακτωτὴς: ὅσον ὑπερέχει τῶν ἄλλων κατὰ τὰ πλούτη, τόσον εἶναι κατώτερος ὅλου τοῦ κόσμου κατὰ τὴν γένεσιν: ἤθελεν ἔχειν τὴν καλητέραν τῶν Παρισίων τράπεζαν ἐὰν ἐδύνατο ν' ἀποφασίσῃ ποτὲ νὰ μὴ τρώγῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Εἶναι πολὺ αὐθάδης, ὡς βλέπετε· ἐξέχει ὅμως κατὰ τὸν μάγειρόν του, καὶ κατὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀχάριστος· διότι ἠκούσατε πῶς ὅλα τὰ ἐπαίνεσε σήμερον.

Αὐτὸς δὲ ὁ χονδρὸς ἄνθρωπος, ὁ μαυροφορεμένος, τὸν εἶπα, τὸν ὁποῖον ἡ κυρία ἐκείνη σιμά της ἐκάθισε, πῶς φορεῖ τόσον πένθιμον φόρεμα ἐνῷ ἔχῃ ἦθος τόσον χαρούμενον, καὶ χρῶμα τόσον ἀνθηρόν; χαμογελᾷ χαριέντως εὐθὺς ἀποῦ τὸν λαλήσῃ τις· τὸ στολίδιόν του εἶναι μετριώτερον, ἀλλ' εὐτακτότερον παρὰ τὸ τῶν γυναικῶν σας, Αὐτὸς εἶναι, μ' ἀπεκρίθη, ἱεροκήρυξ· καὶ τὸ χειρότερον, πνευματικὸς πατήρ. Τοιοῦτος, ὁποῖον τὸν βλέπετε, αὐτὸς ἐξεύρει πλειότερα παρὰ τοὺς ἄνδρας· γνωρίζει τὴν ἀδυναμίαν τῶν γυναικῶν: γνωρίζουν καὶ αὐταὶ τὴν ἰδικήν του. Πῶς, εἶπα, πάντοτε λαλεῖ περί τινος πράγματος, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει χάριν! Ὄχι πάντοτε, μ' ἀπεκρίθη. εἰς τὸ αὐτίον ὡραίας γυναικὸς λαλεῖ ἀκόμη μὲ πλειοτέραν εὐχαρίστησιν περὶ τῆς πτώσεώς του: εἰς τὸ κοινὸν κεραυνοβολεῖ, ἀλλ' εἰς τὸ μερικὸν εἶναι πρᾷος ὡς τὸ ἀρνίον. Μὲ φαίνεται, εἶπα, ὅτι πολὺ τὸν διακρίνουν, καὶ ὅτι ἔχουν μεγάλην πρὸς αὐτὸν προσοχήν. Πῶς! ἐὰν τὸν διακρίνωσι! Αὐτὸς εἶναι ἄνθρωπος ἀναγκαῖος· φέρει τὴν γλυκύτητα εἰς τὴν μονήρη ζωὴν: μικρὰς συμβουλὰς, φροντίδας ὑποχρεωτικὰς, ἐπισκέψεις ἀποφασιστικάς· διασκεδάζει τὸν πονοκέφαλον καλήτερα παρὰ πάντ' ἄλλον ἄνθρωπον τοῦ κόσμου· εἶναι ἀξιόλογος.

Ἀλλ' ἐὰν δὲν σᾶς ἐνοχλῶ, εἰπέτεμε, τὶς εἶναι ὁ ἀντι-

κρυνός μας ἐκεῖνος, ὁ τόσον κακοενδυμένος, ὅστις κάποτε στραμουρίζει, κ' ἔχει γλῶσσαν διαφορετικὴν τῶν ἄλλων. ὅστις δὲν ἔχει πνεῦμα, διὰ νὰ ὁμιλῇ, ἀλλ' ὁμιλεῖ διὰ νὰ ἔχῃ πνεῦμα. Αὐτὸς εἶναι ποιητὴς, μ' ἀπεκρίθη, καὶ τὸ παρασούσσουμον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι λέγουν πῶς ἐγεννήθησαν ὅτ' εἶναι· τοῦτο εἶναι ἀληθὲς, καὶ τοιοῦτοι θέλουν εἶσθαι καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν, τοὐτέστιν οἱ γελοιωδέστεροι ὅλων τῶν ἀνθρώπων: οὕτω, ποσῶς δὲν τοὺς ψηφᾷ κάνεις· ἡ καταφρόνησις ἐπάνω των χύνεται μὲ γεμιστὰς φούκτας. Ἡ πεῖνα ἔκαμεν αὐτὸν νὰ ἔμβῃ εἰς τούτην τὴν οἰκίαν· καὶ καλοδέχεται ἀπὸ τὸν οἰκοδεσπότην καὶ τὴν οἰκοδέσποιναν, τῶν ὁποίων ἡ καλωσύνη καὶ ἡ εὐγενικότης δὲν ψεύδονται πρὸς κανένα. Ἔκαμε τὸν ἐπιθαλάμιον αὐτῶν ὕμνον ὅτε ἐνυμφεύθησαν: αὐτὸ εἶναι τὸ καλήτερον ἀφ' ὅσα ἔκαμεν εἰς τὴν ζωήν του· διότι συνέπεσεν ὥστε τὸ ἀνδρόγυνον νὰ ἦναι οὕτως εὐτυχὲς ὡς τὸ ἐπροφήτευσε.

Δὲν ἠθέλετε ἴσως τὸ πιστεύσειν, ἐπρόσθεσε, προκατειλημμένος ὡς εἴσθε ἀπὸ τὰς προλήψεις τὰς ἀνατολικάς: ὑπάρχουν μεταξύ μας ἀνδρόγυνα εὐτυχῆ, καὶ γυναῖκες τῶν ὁποίων ἡ ἀρετὴ εἶναι φύλαξ αὐστηρὸς. Οἱ ἄνθρωποι περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλοῦμεν, ἀπολαύουν ἀπ' ἀλλήλων εἰρήνην, ἥτις εἶναι ἀδύνατον νὰ ταραχθῇ· ἀγαπῶνται καὶ ὑπολήπτονται ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον: ἕνα καὶ μόνον πρᾶγμα, ὅτ' ἡ φυσικὴ καλωσύνη των τοὺς κάμνει νὰ δέχωνται εἰς τὴν οἰκίαν των πάσης λογῆς ἄνθρωπον· διὰ τοῦτο κ' ἔχουν κάποτε κακὴν συντροφίαν. Δὲν τοὺς ἀποδοκιμάζω ὅμως· ἀνάγκη νὰ ζῇ τις μὲ τοὺς ἀνθρώπους ὡς εἶναι: οἱ λεγόμενοι τόσον καλῆς συντροφίας ἄνθρωποι συχνὰ ἔχουν λεπτότερα τὰ ἐλαττώματα· καὶ αὐτὰ ἴσως εἶναι ὡς τὰ φαρμάκια, τῶν ὁποίων τὰ λεπτότερα

εἶναι καὶ τὰ κινδυνοδέστερα,

Ὁ δὲ γέρων οὗτος, τὸν εἶπα ὁλοσίγανα, ὅστις ἔχει τὸ ἦθος τόσον λυπηρόν; Τὸν ὑπελαβα κατὰ πρῶτον ὡς ξένον· διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτ' εἶναι ἀλλοιώτικα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐνδυμένος, ψαλιδίζει καὶ ὅ τι γίνεται εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ δὲν ἐγκρίνει τὴν κυβέρνησίν σας. Αὐτὸς εἶναι, μὲ εἶπε, παλαιὸς πολεμικὸς, ὅστις καταστοίνεται πρὸς τοὺς ἀκροατάς του ἀξιομνημόνευτος διὰ τῆς μακρυνῆς τῶν ἀνδραγαθιῶν του διηγήσεως. Δὲν ἐμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὴν Γαλλίαν νὰ κερδίζῃ μάχας, ὅπου αὐτὸς δὲν παρευρέθη, ἢ νὰ εὐφημῆται πολιορκία ὅπου αὐτὸς δὲν ἔκαμεν ἔφοδον: νομίζει τὸν ἑαυτόν του τόσον ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἱστορίαν μας, ὥστε φαντάζεται ὅτι αὐτὴ τελειόνει, ὅπου καὶ αὐτὸς ἐτελείωσε· θεωρεῖ τὰς ὁποίας ἔλαβεν ὀλίγας λοβωματίας ὡς τὴν διάλυσιν τῆς μοναρχίας· καὶ, διαφέρων τῶν φιλοσόφων ἐκείνων, οἵτινες λέγουν ὅτι μόνον τὸ παρὸν ἀπολαύει ὁ ἄνθρωπος, τὸ δὲ παρελθὸν δὲν εἶναι τίποτε, αὐτὸς ἐξ ἐναντίας δὲν ἀπολαύει παρὰ τὸ παρελθὸν, καὶ δὲν ὑπάρχ' εἰμὴ εἰς τὰς ἐκστρατείας τὰς ὁποίας ἔκαμε· ζῇ κατὰ τοὺς παρελθόντας χρόνους ὡς ὀφείλουν νὰ ζῶσιν οἱ ἥρωες κατὰ τοὺς μέλλοντας μετ' αὐτοὺς νὰ παρέλθωσι. Ἀλλὰ διατὶ, εἶπα, ἄφησεν ἄραγε τὴν στρατιωτικήν; δὲν τὴν ἄφησε, μ' ἀπεκριθη, ἀλλ' ἡ στρατιωτικὴ τὸν ἄφησε: τὸν ἐμεταχειρίσθησαν εἰς μικρὰν θέσιν ὅπου θέλει διηγεῖσθαι τὰ συμβάντα του τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἡμερῶν του· ἀλλὰ ποτὲ δὲν θέλ' ὑπάγειν μακρύτερα: ὁ πρὸς τὰς τιμὰς δρόμος ἐκλείσθη δι' αὐτὸν, Καὶ διατί; τὸν εἶπα. Εἰς τὴν Γαλλίαν, μ' ἀπεκρίθη, ἔχομεν γνωμικὸν ποτὲ νὰ μὴν ὑψόνωμεν τοὺς ἀξιωματικοὺς, ἡ ὑπομονὴ τῶν ὁποίων ἐχαυνώθη εἰς τὰ ὑπάλληλα ὑπωργήματα: τοὺς θεωροῦμεν ὡς ἀνθρώπους τῶν ὁποίων ὁ νοῦς ἐπεριορίσθη εἰς τὰς λεπτομερείας, καὶ οἱ

ὁποῖοι, συνεθίσαντες εἰς τὰ μικρὰ πράγματα, κατεστάθησαν ἀνίκανοι μεγαλητέρων. Πιστεύομεν ὅτι ποτὲ δὲν θέλει ἔχειν πρετερήματα στρατηγοῦ ἄνθρωπος, ὅστις δὲν τὰ εἶχε κατὰ τοὺς τριάντα τῆς ἡλικίας του χρόνους· ὅτι ποτὲ δὲν θέλει ἀποκτήσειν αὐτὰ τὰ προτερήματα, ὅστις δὲν ἔχει ἐκείνην τὴν ὀξυδέρκειαν ἥτις ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ δείχνει ὅλας τὰς διαφόρους θέσεις πολλῶν λευγῶν γῆς· οὐδὲ ὅστις δὲν ἔχει ἐκείνην τὴν ἀγχίνοιαν ἥτις ἐνκαιρῷ νίκης κάμνει τὸν πολεμικὸν νὰ ὠφεληθῇ ἀπ' ὅλα του τὰ πλεονεκτήματα, καὶ ἐνκαιρῷ ἥττας ἀπ' ὅλα τὰ εἰς αὐτὸν δυνατὰ καταφύγια: διὰ τοῦτο ἔχομεν ὑπουργήματα λαμπρὰ διὰ τοὺς μεγάλους κ' ἐξόχους ἐκείνους ἄνδρας πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ οὐρανὸς ἔδωκεν ὄχι μόνον καρδίαν ἀλλὰ καὶ μεγαλοφυΐαν ἡρωϊκὴν, καὶ ὑπουργήματα ὑπάλληλα διὰ τοὺς ἔχοντας ὡσαύτως ὑπάλληλα προτερήματα. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου εἶναι ὅσοι ἐγήρασαν εἰς ἄδοξον πόλεμον: μόλις ἐπιτυχαίνουν νὰ κάμνωσιν ὅτι ἔκαμαν ὅλην των τὴν ζωὴν· καὶ δὲν πρέπει νὰ τοὺς φορτώνῃ τις ὅτε ἤρχισαν ν' ἀδυνατίζωσι.

Μετὰ μίαν στιγμὴν ἡ περιέργεια μ' ἐξαναπῆρε, καὶ τὸν εἶπα: Ὑπόσχομαι νὰ μὴ σᾶς κάμω πλέον ἄλλην ἐρώτησιν, ἐὰν θελήσετε νὰ ὑποφέρετε τὴν ἀκόλουθον. Τὶς εἶναι ὁ ὑψηλὸς οὗτος νέος ὅστις ἔχει μαλία, ὀλίγον πνεῦμα καὶ τόσην αὐθάδειαν; Πόθεν προέρχεται νὰ λαλῇ παρὰ τοὺς ἄλλους μεγαλοφωνότερα, καὶ νὰ εὐχαριστῆται τόσον ὅτ' εἶναι εἰς τὸν κόσμον; Αὐτὸς εἶναι ἄνθρωπος μὲ καλὴν τύχην, μ' ἀπεκρίθη. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ἄνθρωποι ἐμβῆκαν, ἄλλοι ἐκβῆκαν, ἡμεῖς ἐπροσηκώθημεν, κάποιος ἦλθε νὰ λαλήσῃ πρὸς τὸν εὐγενῆ μου, καὶ οὕτως ἔμεινα ὀλίγον ἰδεασμένος ὡς καὶ πρότερον. Ἀλλὰ μετὰ μίαν στιγμὴν, δὲν ἐξεύρω ἐκ ποίας περιστάσεως, αὐτὸς ὁ

νέος εὑρέθη σιμά μου· καὶ διευθύνας πρὸς ἐμὲ τὸν λόγον: καλὸς εἶναι ὁ καιρὸς· θέλετε, κύριε, νὰ κάμωμεν ἕνα γῦρον εἰς τὸν κῆπον; Τὸν ἀπεκρίθην, ὅσον ἐδυνάμην, εὐγενικώτερα κ' ἐξήλθαμεν ὁμάδι. Ἤλθα εἰς τὴν ἐξοχὴν, μὲ εἶπε, διὰ νὰ κάμω εὐχαρίστησιν εἰς τὴν οἰκοδέσποιναν, μὲ τὴν ὁποίαν δὲν εἶμαι ἄσχημα. Ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον κάποια γυναῖκα, ἥτις δὲν θέλει εὑρεθῆν εἰς τὰ καλά της, ἀλλὰ τὶ νά κάμω! Βλέπω τὰς ὡραιοτέρας τῶν Παρισίων γυναῖκας· ἀλλὰ δὲν προσηλόνομαι εἰς μίαν καὶ μόνην, καὶ τὰς δίδω πολλὰ νὰ πιστεύωσι: διότι μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ, δὲν ἀξίζω μεγάλα πράγματα. Ὡς φαίνεται, κύριε, τὸν εἶπα, ἔχετε κάτι φορτίον ἢ κάτινα ὑπηρεσίαν, ἥτις σᾶς ἐμποδίζει νὰ ἦσθε συχναστικώτερος πλησίον αὐτῶν. Ὄχι, κύριε, ὑπηρεσίαν ἄλλην δὲν ἔχω παρὰ νὰ κάμνω τὸν ἄνδρα νὰ λυσσιάζῃ ἢ τὸν πατέρα ν' ἀπελπίζεται· ἀγαπῶ ν' ἀνησυχῶ γυναῖκα νομίζουσαν ὅτι μὲ κρατεῖ, καὶ νὰ τὴν φέρω εἰς ἀκμὴν κινδύνου νὰ μὲ χάσῃ· εἴμεθα ὀλίγοι νέοι οἱ ὁποῖοι τοιουτοτρόπως συμμεριζόμεθα ὅλους τοὺς Παρισίους, καὶ τοὺς διαφέρομεν μὲ τὰ ἐλάχιστα κινήματά μας. Ὡς καταλαμβάνω, τὸν εἶπα, σεῖς κάμνετε πλειότερον θόρυβον παρὰ τὸν ἀνδρειότερον πολεμικὸν, καὶ εἶσθε ἀξιοθεωρητότεροι παρὰ τὸν σοβαρὸν ἄρχοντα. Ἐὰν ἤσασθε εἰς τὴν Περσίαν, δὲν ἠθέλετε ἀπολαύειν ὅλα τοῦτα τὰ πλεονεκτήματα· ἠθέλετε κατασταθῆν ἱκανώτερος νὰ φυλάττετε παρὰ νὰ ἀρέζετε τὰς κυρίας μας. Ἡ φωτιὰ μ' ἐπῆρε καὶ νομίζω ὅτι ὀλίγον ἀκόμη ἐὰν τὸν ἐλάλοῦσα δὲν ἤθελα ἐμποδισθῆν νὰ τὸν εἴπω λόγους ἐπιπληκτικοὺς.

Τὶ λέγεις περὶ τόπου ὅπου παρόμοια ἀνέχονται ὑποκείμενα, καὶ ὅπου ἀφίνεται νὰ ζῇ ἄνθρωπος ἐπαγγελλόμενος τοιοῦτον ἐπάγγελμα· ὅπου ἡ ἀπιστότης, ἡ προ-

δοσία, ἡ γυναικοφθορία, ἡ ἐπιβουλὴ, καὶ ἡ ἀδικία φέρουν ὑπόληψιν· ὁποῦ ὑπολήπτεται ἄνθρωπος διότι ἀφαίρεσε κόρην ἀπὸ τὸν πατέρα της, γυναῖκα ἀπὸ τὸν ἄνδρα της, καὶ ταράσσει τὰς γλυκυτέρας καὶ ἁγιωτέρας κοινωνίας; Μακάρια τοῦ Ἀλῆ τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα ὑπερασπίζουν τὰς οἰκογενείας των ἀπὸ τὴν διαφθορὰν καὶ ἀπὸ τὸ ὄνειδος. Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας δὲν εἶναι καθαρώτερον παρὰ τὸ καῖον εἰς τὴν καρδίαν τῶν γυναικῶν μας πῦρ: αἱ θυγατέραι μας μὲ τρόμον στοχάζονται τὴν ἡμέραν τὴν μέλλουσαν νὰ τὰς ὑστερήσῃ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ἐκείνην, ἥτις τὰς κατασταίνει μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ μὲ τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις ὁμοίας. Γῆ γενεθλία καὶ ὑπεραγαπητή, ἐπάνω τῆς ὁποίας ὁ Ἥλιος ῥίπτει τὰ πρῶτα του βλέμματα, σὺ δὲν εἶσαι μολυσμένη ἀπὸ τὰ φρικώδη ἀνοσιουργήματα τά ὑποχρεώνοντα τὸν ἀστέρα τοῦτον νὰ κρύπτεται εὐθὺς ἀποῦ φανῇ εἰς τὴν μαύρην Δύσιν!

Ἐκ Παρισίων, τὴν 4 τῆς Σελήνης Ῥαχμαζὰν, 1713.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΘ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς ....

Εὑρισκόμενος προχθὲς εἰς τὸν κοιτῶνα μου ἴδα Δερβίσην ἐκτακτοενδυμένον νὰ ἐμβαίνῃ· τὸ γένειόν του ἐκαταίβαινεν ἕως τῆς σχοινίνης ζώνης του· εἶχε τοὺς πόδας γυμνούς· τὸ φόρεμά του ἦτο στακτόχρουν, χονδρὸν, καὶ κατὰ τόπους μυτηρόν. Τὸ ὅλον μ' ἐφάνη τόσον παράξενον ὥστε ἡ πρώτη μου ἰδέα ἐστάθη νὰ πέμψω καὶ νὰ ζητήσω ζωγράφον διὰ νὰ παραστήσῃ φαντασιοπαράστασιν.

Μ' ἔκαμε κατὰ πρῶτον μεγάλον χαιρετισμὸν, διὰ τοῦ ὁποίου μ' ἔμαθεν ὅτ ἦτον ἀξιομισθίας ἄνθρωπος καὶ πα-

βριπλέον Καπουκῖνος. Μὲ εἶπαν, ἐπρόσθεσε, κύριε, ὅτι ἐγρήγορα ἐπιστρέφετε εἰς τὴν Περσικὴν αὐλὴν, ὅπου ἔχετε βαθμὸν ὑψηλόν. Ἔρχομαι νὰ ζητήσω τὴν ὑπεράσπισίν σας καὶ νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μᾶς προμηθεύσετε ἀπὸ τὸν βασιλέα μικράν τινα κατοικίαν πλησίον τῆς Κασβίνης διὰ δύω ἐκκλησιαστικούς. Πάτερ μου, τὸν εἶπα, θέλετε λοιπὸν νὰ ὑπάγετε εἰς τὴν Περσίαν; Ἐγώ! κύριε, μὲ εἶπε, μὴ γένοιτο! Ἐδῶ εἶμαι ἐπιστάτης ἐπαρχιακῶν μοναστηρίων καὶ δὲν ἤθελα ἀλλάξειν τὴν στάσιν μου μὲ τὴν ὅλων τοῦ κόσμου τῶν Καπουκίνων. Τί διάβολο λοιπὸν μὲ ζητεῖτε; Τοῦτο, μ' ἀπεκρίθη· ἐὰν εἴχαμεν αὐτὸ τὸ μετόχιον, οἱ ἁγιοπατέρες μας ἐκ τῆς Ἰταλίας ἤθελαν ἐκεῖ πέμψειν ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικούς των δύο ἢ τρεῖς. Τοὺς γνωρίζετε, ὡς φαίνεται, τὸν εἶπα, αὐτοὺς τοὺς ἐκκλησιασικούς; Ὄχι, κύριε, δὲν τοὺς γνωρίζω. Ὦ ἀθλιότης! τὶ φροντίζετε λοιπὸν νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν Περσίαν; Εἶναι καλὸν σχέδιον νὰ κάμωμεν δύο Καπουκίνους ν' ἀναπνεύσωσι τὸν Κασβινικὸν ἀέρα! τοῦτο θέλ' εἶσθαι καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν ὠφελιμώτατον! εἶναι πολὺ ἀναγκαῖον νὰ κινήσωμεν ἐδῶ ἐπάνω τὸ συμφέρον τῶν μονάρχων! αὐταὶ εἶναι αἱ ὀνομαζόμεναι καλαὶ ἀποικίαι. Ἀμέτε εἰς τὸ καλόν· σεῖς καὶ οἱ ὅμοιοί σας παντάπασι δὲν εἶ-θε διὰ νὰ μεταφυτεύεσθε, καὶ θέλετε κάμειν ἀξιόλογα ἐὰν ἐξακολουθῆτε νὰ ἕρπεσθε εἰς τοὺς τόπους ὅπου ἐγεννήθητε.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 15 τῆς Σελήνης Ῥαχμαζάν, 1713

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ν'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ. . . .

Ἴδ' ἀνθρώπους τῶν ὁποίων ἡ ἀρετὴ τόσον ἦτο φυσικὴ ὥστ' οὐδ' ἐγίνετο ἐπαισθητή: ἐπροσκολλῶντο εἰς τὸ χρέος

των χωρὶς νὰ λυγίσωσι, καὶ ἐφέροντο πρὸς αὐτὸ ὡς ἐξ αὐτοματισμοῦ: ἀντὶ μὲ λόγους νὰ μεγαλύνωσι τὰ σπάνιά των προτερήματα ἐφαίνετο ὅτι αὐτὰ οὐδὲ εἶχαν διέλθειν μέχρις αὐτῶν. Ἰδοὺ τοὺς ὁποίους ἀγαπῶ ἀνθρώπους· ὄχι τοὺς ἐναρέτους ἐκείνους ὅσοι φαίνονται ἔκθαμβοι ὁτ' εἶναι ἐνάρετοι, καὶ θεωροῦν καλήν τινα πρᾶξιν ὡς τέρας τοῦ ὁποίου ἡ διήγησις μέλλει νὰ ἐκπλήξῃ.

Ἐὰν ἡ μετριοφροσύνη ἦναι ἀναγκαία πρὸς οὕστινας ὁ οὐρανὸς ἔδωκε μεγάλα τάλαντα, τί δύναταί τις νὰ εἴπῃ περὶ αὐτῶν τῶν ἐντόμων, τὰ ὁποῖα τολμοῦν νὰ δείχνωσιν ἔπαρσιν ἥτις ἤθελεν ἀτιμάσειν τοὺς μεγαλητέρους ἀνθρώπους;

Πανταχόθεν βλέπω ἀνθρώπους ἀκαταπαύστως λαλοῦντας περὶ τοῦ ἑαυτοῦ των· αἱ συνομιλίαι των εἶναι καθρέπτης, ὅστις πάντοτε παρουσιάζει τὴν αὐθάδη μορφήν των: σᾶς λαλοῦν περὶ τῶν ἐλαχίστων πραγμάτων ὅσα τοὺς συνέβησαν· καὶ θέλουν τὸ ὁποῖον αὐτοὶ ἔχουν ἐκ τούτου διάφορον νὰ τοὺς χονδρύνῃ ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν σας: ὅλα τὰ ἔκαμαν, ὅλα τὰ ἴδαν, ὅλα τὰ εἶπαν, ὅλα τὰ ἐστοχάσθησαν: εἶναι τύπος παγκόσμιος, ὑποκείμενον συγκρίσεως ἀνεξόδιαστον, πηγὴ παραδειγμάτων ἀνεξάντλητος. Ὦ! πόσον ὁ ἔπαινος εἶναι ἄνοστος ὅταν ἀντανακλᾶται πρὸς τὸν τόπον ὅθεν ἀνεχώρησε.

Πρό τινων ἡμερῶν ἄνθρωπος τοιούτου χαρακτῆρος δύο ὥρας μᾶς κατεβάρυνε περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, περὶ τῆς ἀξιομισθίας του, περὶ τῶν προτερημάτων του: ἀλλ' ἐπειδὴ κίνησις ἀέναος εἰς τὸν κόσμον δὲν ὑπάρχει, ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ λαλῇ. Ἡ ὁμιλία λοιπὸν ἐγύρισε πρὸς τὸ μέρος μας, καὶ τὴν ἐπήραμεν.

Ἄνθρωπος φαινόμενος ἱκανὰ περίλυπος ἤρχισε νὰ πα-

ραπονᾶται περὶ τῆς διαχυθείσης εἰς τὴν συναναστροφὴν ἀηδίας. Τί! πάντοτε ἀνόητοι! αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι κτενίζονται οἱ ἴδιοι, καὶ ἐπαναφέρουν ὅλα εἰς τὸν ἑαυτόν των. Ἔχετε δίκαιον, ἐπανέλαβεν ἀκρατῶς ὁ πολυλογᾶς μας· ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ νὰ κάμετε ὡς ἐγώ· ποτὲ δὲν περιαυτολογῶ: ἔχω ὑποστατικὰ, εἶμαι εὐγενὴς, ἐξοδεύω, οἱ φίλοι μου λέγουν ὅτι ἔχω καὶ κάτι πνεῦμα· καὶ ὅμως ποτὲ δὲν λαλῶ περὶ ὅλων τούτων: ἐὰν ἔχω ὀλίγα προτερήματα, τὸ περὶ τοῦ ὁποίου φροντίζω πλειότερον εἶναι ἡ μετριοφροσύνη μου.

Ἐθαύμαζα τοῦτον τὸν ἀδιάκριτον, καὶ ὅτε αὐτὸς ἐλάλει ὑψηλόφωνα, ἐγὼ ἔλεγα χαμηλόφωνα: Μακάριος ὅστις ἱκανὴν ἔχει ματαιότητα ὥστε ποτὲ νὰ μὴ περιαυτολογῇ, ὅστις φοβεῖται τοὺς ὁσοι τὸν ἀκούουν, καὶ δὲν ἐμπλέκει τὴν ἀξιοπρέπειαν του μὲ τὴν ἀλαζονείαν τῶν ἄλλων.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 20 τῆς Σελήνης Ῥαμαζάν, 1713.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΑ.

ΝΑΡΓΟΥΜ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΣΙΑΣ ΕΙΣ ΜΟΣΧΟΒΙΑΝ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ,

Εἰς Παρισίους.

Μ' ἔγραψαν ἀπὸ Ἰσπαχὰν ὅτι εἶχες ἀφήσειν τὴν Περσίαν, καὶ ὅτι πρὸς τὸ παρὸν εἶσαι εἰς Παρισίους. Τίς ἡ χρεία ἀπ' ἄλλους καὶ ὄχι ἀπὸ σὲ νὰ μανθάνω τὰς εἰδήσεις σου;

Αἱ προσταγαὶ τοῦ Βασιλέως τῶν Βασιλέων μὲ κρατοῦν ἀπὸ πέντε χρόνων εἰς τοῦτον τὸν τόπον, ὅπου πολλὰς ἐτελείωσ' ἀξιολόγους ὑποθέσεις.

Ἐξεύρεις ὅτι ὁ Κζὰρ εἶναι τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων ὁ μόνος, οὗτινος τὰ συμφέροντα εἶναι μιγμένα μὲ τὰ

τῆς Περσίας, διότ' εἶν' ἐχθρὸς τῶν Τούρκων ὡς ἡμεῖς.

Τὸ Αὐτοκρατόριόν του εἶναι μεγαλήτερον παρὰ τὸ ἰδικόν μας, διότι χίλιαι ἀπαριθμοῦνται λεῦγαι ἀπὸ Μόσχαν ἄχρι τοῦ τελευταίου τῆς ἐπικρατείας του τόπου κατὰ τὸ μέρος τῆς Κίνας.

Εἶναι Δεσπότης ἀπόλυτος τῆς ζωῆς καὶ τῶν ὑπαρχόντων τῶν ὑπηκόων του, οἱ ὁποῖοι ὅλοι εἶναι σκλάβοι του ἐξαιρουμένων τεσσάρων οἰκογενειῶν. Ὁ τοποτηρητὴς τῶν προφητῶν, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων, ὁ ἔχων ὑποπόδιον τὸν οὐρανὸν, τρομερώτερα δὲν μετέρχεται τὴν δύναμίν του.

Ὅταν βλέπῃ τὶς τὸ φρικτὸν τῆς Μοσχοβίας κλίμα, ποτὲ δὲν θέλει νομίσειν ὅτι εἶναι ποινὴ νὰ ἐξορισθῇ ἀπὸ αὐτὴν: εὐθὺς ἀπου ὅμως μεγάλος τις χάσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ Βασιλέως, ἐξορίζεται εἰς τὴν Σιβηρίαν.

Ὡς ὁ νόμος τοῦ ἡμετέρου προφήτου μᾶς ἀπαγορεύει τὴν οἰνοποσίαν, οὕτως καὶ ὁ τοῦ ἡγεμόνος τούτου τὴν ἀπαγορεύει εἰς τοὺς Μοσχοβίτας.

Ἔχουν ἕνα τρόπον τοῦ δέχεσθαι τοὺς ξένους των, ὅστις παντάπασι δὲν εἶναι Περσικός. Ὅταν ξένος ἐμβαίνῃ εἰς οἰκίαν, ὁ ἄνδρας τὸν παρουσιάζει τὴν γυναῖκα του: ὁ ξένος τὴν φιλεῖ, καὶ τοῦτο νομίζεται τιμὴ γενομένη εἰς τὸν ἄνδρα.

Ἂν καὶ οἱ πατέρες εἰς τὸ γαμικὸν τῶν θυγατέρων των συνάλλαγμα ὡς ἐπιτοπλεῖστον καταχωρίζωσιν ὅτι ὁ ἄνδρας ποτὲ δὲν θέλει τὴν μαστιγώσειν, μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἤθελέ τις δυνηθῆν νὰ πιστεύσῃ πόσον αἱ Μοσχοβίτιδες γυναῖκες ἀγαποῦν νὰ ῥαβδίζωνται: ἂν δὲν ξυλισθῶσιν ὡς πρέπει, δὲν ἐμποροῦν νὰ καταλάβωσιν ὅτι κατέχουν τοῦ ἀνδρός των τὴν καρδίαν. Ἐναντι-

ἀπὸ μέρους του διαγωγή εἶναι δεῖγμ' ἀδιαφορίας ἀσυγχώρητον. Ἰδοὺ τὴν ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν ἐξ αὐτῶν μία ἔγραψεν ἐσχάτως πρὸς τὴν μητέρα της.

Ἀκριβή μου Μητέρα.

Εἶμαι ἡ δυστυχεστέρα τοῦ κόσμου γυναῖκα: δὲν ὑπάρχει τίποτε το ὁποῖον δὲν ἔκαμα διὰ ν' ἀγαπηθῶ ἀπὸ τὸν ἄνδρα μου· καὶ ποτὲ νὰ ἐπιτύχω δὲν ἐμπόρεσα. Χθὲς, χίλια εἶχα πράγματα νὰ κάμω εἰς τὴν οἰκίαν: ἐξῆλθα, κ' ἔμεινα ἔξω ὅλην τὴν ἡμέραν: ἐνόμισα ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφήν μου ἤθελε μὲ ξυλίσειν πολὺ δυνατά. ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἕνα καὶ μόνον λόγον μὲ εἶπε. Ἡ ἀδελφήμου φιλεύεται πολὺ διαφορετικά: ὁ ἄνδρας της τὴν δέρνει πᾶσαν ἡμέραν· δὲν ἐμπορεῖ νὰ κυτάξῃ ἄνθρωπον χωρὶς ὁ ἄνδρας της νὰ τὴν ξυλοφορτώσῃ ἐντωάμα: ἀγαπῶνται ὁμοίως πολὺ, καὶ ζοῦν μὲ τὴν καλητέραν ὁμόνοιαν τοῦ κόσμου.

Τοῦτο ἔιναι τὸ ὁποῖον τὴν κατασταίνει τόσον ὑπερήφανην: ἀλλὰ δεν θέλω τὴν δώσειν πολυχρόνιον ἀφορμὴν νὰ μὲ καταφρονῇ. Ἀπεφάσισα δι' ὁτινοσδήποτε τιμῆς νὰ κάμω τὸν ἄνδρα μου νὰ μὲ ἀγαπήσῃ: θέλω τὸν κάμειν νὰ λυσσάξῃ τόσον ὥστε ν' ἀναγκασθῇ νὰ μὲ δώσῃ ἀγάπης δείγματα. Δὲν θέλει λέγειν ὁ κόσμος ὁτ' εἶμαι παντάπασιν ἄδαρτη καὶ ὅτι πάντοτε ζῶ εἰς τὴν οἰκίαν χωρὶς νὰ μὲ στοχάζεται κανείς. Τὴν παραμικρὰν κονδυλομητίαν εὐθὺς ἀποῦ μὲ δώσῃ, θέλω φωνάζειν μὲ ὅλην μου τὴν δύναμιν, διὰ νὰ νομίζῃ ὁ κόσμος ὅτι μὲ τὰ σωστά του μ' ἐκαταχέρισε· καὶ νομίζω ὅτι ἐὰν κάποιος γείτονας ἤρχετο πρὸς βοήθειάν μου, ἤθελα τὸν πνίξειν. Σὲ ταπεινοπαρακαλῶ, ἀκριβή μου Μητέρα, νὰ θελήσετε νὰ παραστήσετε πρὸς τὸν ἄνδρα μου, ὅτι πρὸς ἐμὲ φέρεται κατά τινα τρόπον ἀνάξιον. Ὁ Πατέρας μου ὅστις εἶναι τόσον

τίμιος ἄνθρωπος, δὲν ἔπραττεν οὕτως: καὶ μ' ἔρχεται εἰς τὴν μνήμην, ὅτε ἤμην μικρούλα, πῶς κάποτε μ' ἐφίνετο ὅτι παραπολὺ σᾶς ἀγαποῦσε. Σᾶς ἀσπάζομαι, ἀκριβή μου μητέρα.

Οἱ Μοσχοβῖται δὲν δύνανται νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὸ αὐτοκρατόριον. Ἄς ἦναι καὶ διὰ νὰ ταξιδεύσωσιν. Οὕτως, ἀποχωρισμένοι τῶν ἄλλων Ἐθνῶν διὰ τοὺς τοπικοὺς νόμους, ἐσυντήρησαν τ' ἀρχαῖα των ἔθιμα μὲ τόσην προσκόλλησιν, ὥστε δὲν ἐπίστευαν ὅτ' εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωσιν ἄλλα παρὰ τὰ ἰδικά των.

Αλλ' ὁ Ἡγεμὼν ὅστις τώρα βασιλεύει ἠθέλησεν ὅλα νὰ τ' ἀλλάξῃ: ἔπεσαν εἰς μεγάλα μὲ αὐτὸν ἐμπεριδέματα καθ' ὅ τι ἀπέβλεπε τὰ γένεια των· ὁ κλῆρος καὶ οἱ μοναχοὶ δὲν ἐπολέμησαν ὀλιγώτερον ὑπὲρ τῆς ἀμαθείας των.

Πασχίζει νὰ κάμῃ τὰς τέχνας ν' ἀκμάσωσι, καὶ τίποτε δὲν ἀμελεῖ διὰ νὰ καταστήσῃ ἔνδοξον καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν τὸ Ἔθνος του, τὸ ὁποῖον ἕως ὥρας ἦτον ἄγνωστον, καὶ σχεδὸν μόνον ἐγνωσμένον ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς Μοσχοβίτας.

Ἀνήσυχος καὶ ἀκατάπαυστα ταραγμένος περιφέρεται τὰς εὐρυχώρους ἐπαρχίας του, παντοῦ ἀφίνων δείγματα τῆς φυσικῆς του αὐστηρότητος.

Τὰς ἀφίνει ὡς νὰ μὴν ἐδύναντο νὰ τὸν χωρέσωσι, καὶ ὑπάγ' εἰς τὴν Εὐρώπην νὰ ζητῇ ἄλλας ἐπαρχίας καὶ νέα Βασίλεια.

Σὲ ἀσπάζομαι, φίλτατε Οὐσβέκ; Δίδε με τὰ νέα σου, σὲ ὁρκίζω.

Ἐκ Μόσχας, τὴν 2. τῆς Σελήνης Χαλδὰλ, 1713

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΒ΄.

ΡΙΚΛΑΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς . . .

Προχθὲς ἤμην εἰς συναναστροφὴν ὅπου ἀρκετὰ καλὰ ἐξεφάντωσα. Ἦσαν ἐκεῖ καὶ γυναῖκες πάσης ἡλικίας: μία χρόνων ὀγδοήντα, ἄλλη ἑξήντα, ἄλλη σαράντα, ἤτις εἶχεν εἴκοσιν ἕως εἰκοσιδύο χρόνων ἀνεψιάν. Ἐξ αὐτοματισμοῦ τινος ἐπλησίασα τούτην τὴν τελευταίαν, ἐκείνη δὲ μὲ εἶπεν εἰς τὸ αὐτίον.

Τί λέγετε περὶ τῆς θείας μου, ἡ ὁποία, εἰς τὴν ἡλικίαν της, θέλει νὰ ἔχῃ ἀγαπητικοὺς, καὶ νομίζεται ἀκόμη εὐμορφούτσικη; Ἔχει ἄδικον, τὴν εἶπα, τοιοῦτος στοχασμὸς ταιριάζει μόνον εἰς ἐσᾶς. Μετὰ μίαν στιγμὴν εὑρέθην σιμὰ τῆς θείας της, ἡ ὁποία μὲ εἶπε: Τὶ λέγετε περὶ τούτης τῆς γυναικὸς, ἥτις τ' ὀλιγώτερον ἔχει ἑξήντα χρόνους, καὶ ἥτις σήμερον ἐξόδευσε πλειότερον παρὰ μίαν ὥραν εἰς τὸν καλλωπισμόν της; Καιρὸς χαμένος τὴν εἶπα, κ' ἐχρειάζετο νὰ ἔχῃ τὰ θέλγητρά σας διὰ νὰ ἀνειρεύεται δικαίως καλλωπισμόν. Ὑπῆγα πρὸς τὴν ἀθλίαν ἐκείνην γυναῖκα τὴν ἑξήντα χρόνων, καὶ ἡ ψυχή μου τὴν ἔκλαιεν, ὅτε αὐτὴ μὲ εἶπεν εἰς τὸ αὐτίον: Τὶ ἄλλο γελοιωδέστερον παρὰ τούτην τὴν γυναῖκα, ἥτις ἔχει ὀγδοήντα χρόνους, καὶ φορεῖ πυρόχρους κορδέλας; θέλει νὰ φαίνεται νέα, καὶ ἐπιτυγχάνει· διότι τοῦτο πλησιάζει τὴν νηπιώδη ἡλικίαν.

Ἀ! Θεέ! εἶπα εἰς τὸν ἐμαυτόν μου, ποτὲ δὲν θέλομεν αἰσθανθῆν εἰμὴ τὸ γελοιῶδες τῶν ἄλλων! Τοῦτο ἴσως εἶναι τῆς εὐδαιμονίας μας, ἔλεγα ἔπειτα, νὰ εὑρίσκωμεν παρηγορίαν εἰς τὰς ἀλλοτρίας ἀδυναμίας.

Ἤμην ὅμως εἰς διάθεσιν νὰ διασκεδάσω, καὶ εἶπα: Ἀρ-

κετὰ ἀναιβήκαμεν, ἂς καταίβωμεν τώρα, καὶ ἂς ἀρχήσωμεν ἀπὸ τὴν γραίαν, ἤτις εἶναι εἰς τὴν κορυφήν· Κυρία μου, τόσον πολὺ ὁμοιάζετε αὐτὴν τὴν κυρίαν μέ τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου ὡμιλοῦσα, ὥστε φαίνεσθε ὅτι εἶσθε δύο ἀδελφαί: ἐπάνω κάτω σᾶς νομίζω τῆς αὐτῆς ἡλικίας. Ἀλήθεια, κύριε, μὲ εἶπεν, ὅταν ἡ μία ἀποθάνῃ, ἡ ἄλλη θέλει ἔχειν μεγάλον φόβον: δὲν πιστεύω ὅτι μεταξὺ αὐτῆς καὶ ἐμοῦ ὑπάρχει δύο ἡμερῶν διαφορά.

Ἀφοῦ ἐνασχόλησα αὐτὴν τὴν ὑπέργηρον γυναῖκα, ὑπῆγα πρὸς τὴν ἑξηκοντούτην. Ἀνάγκη, κυρία, ν' ἀποφασίσετε περὶ στοιχήματος τὸ ὁποῖον ἔβαλα: ἐστοιχημάτισα ὅτι αὐτ' ἡ κυρία, δείχνων πρὸς αὐτὴν τὴν σαράντα χρόνων γυναῖκα, καὶ σεῖς εἶσθε τῆς αὐτῆς ἡλικίας. Μὰ τὴν πίστιν μου, εἶπε, δὲν πιστεύω ὅτι αὐτὴ ἔχει ἓξ μηνῶν διαφοράν. Καλά! τὸ εὐτύχησα· ἂς ἐξακολουθῶμεν. Ἐκαταίβην ἀκόμη, καὶ ὑπῆγα πρὸς τὴν σαρακοντούτην. Κυρία μου, κάμετέ με τὴν χάριν νὰ μὲ εἴπητε, ἐὰν διὰ γέλιον ὀνομάζετε αὐτὴν τὴν κόρην ἥτις ἶναι εἰς τὸ ἄλλο τραπέζιον, ἀνεψιάν σας: ἶσθε τόσον νέα, ὅσον εἶναι κ' ἐκείνη: ἔχει μάλιστα καὶ κάτι περασμένον εἰς τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον σεῖς βέβαια δὲν ἔχετε· καὶ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔχετ' ἐπάνω τῆς ὄψεώς σας ζωηρὰ χρώματα... Προσμείνατε, μὲ εἶπεν: εἶμαι θεία της· ἀλλ' ἡ μητέρα της τὸ ἐλάχιστον εἶχεν εἰκοσιπέντε χρόνους πλειότερον παρὰ ἐμὲ: δὲν εἴμεθα ἐκ τοῦ αὐτοῦ γάμου· ἤκουσα τὴν μακαρίτισαν ἀδελφήν μου νὰ λέγῃ ὅτ' ἡ θυγατέρα της κ' ἐγὼ ἐγεννήθημεν τὸν αὐτὸν χρόνον. Καλὰ τὸ ἔλεγα, κυρία μου· καὶ δὲν εἶχ' ἄδικον νά θαυμάζω.

Φιλτατε Οὐσβὲκ, αἱ γυναῖκες αἰσθανόμεναι ὅτι πρὸ ὥρας τελειόνουν μὲ τὴν τελείωσιν τῶν νοστιμάδων των ἤθελαν νὰ ὀπισθοδρομῶσι πρὸς τὴν νεότητα. Ἔ! πῶς νὰ

μὴ ζητῶσι ν' ἀπατῶσι τοὺς ἄλλους; βάνουν ὅλα τὰ δυνατά των διὰ ν' ἀπατήσωσι τὸν ἑαυτόν των, καὶ νὰ ὑπεκφύγωσι τὴν λυπηροτέραν ὅλων τῶν ἰδεῶν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 3 τῆς Σελήνης Χαλβάλ, 1733

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΓ'.

ΖΕΛΙΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Εἰς Παρισίους.

Ποτὲ πάθος δὲν ὑπῆρξεν ἰσχυρότερον καὶ ζωηρότερον παρὰ τὸ τοῦ Κοστρὸν, εὐνούχου λευκοῦ, διὰ τὴν σκλάβαν μου Ζελίδα· τὴν ζητεῖ εἰς γάμου κοινωνίαν μὲ τόσην μανίαν ὥστε δὲν ἐμπορῶ νὰ τοῦ τὴν ἀρνηθῶ. Καὶ διατὶ νὰ ἐναντιωθῶ ἐνῷ ἡ μητέρα της δὲν ἐναντιόνεται, κ' ἐνῷ αὐτὴ ἡ ἰδία Ζελὶς φαίνεται εὐχάριστη μὲ τοῦ πλάνου τούτου συνοικεσίου τὴν ἰδέαν, καὶ μὲ τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ματαίαν σκιάν.

Τὶ θέλει νὰ τὸν κάμῃ τὸν ἄχαρον αὐτὸν ὅστις ἄλλο δὲν θέλει ἔχειν παρὰ τὴν ζηλοτυπίαν ἀνδρὸς· ὅστις ἀπὸ τὴν ψυχρότητά του δέν θέλει ἐκβῆν εἰμὴ διὰ νὰ ἔμβῃ εἰς ἀπελπησίαν ἀνωφελῆ· ὅστις πάντοτε εἰς τὴν μνήμην του θέλει ἀνακαλεῖν ὅ τι ἦτο διὰ νὰ τὴν κάμνῃ νὰ ἐνθυμῆται ὅ τι δὲν εἶναι πλέον· ὅστις πάντοτ' ἕτοιμος νὰ δοθῇ, καὶ ποτὲ μὴ διδόμενος, θέλει ἀπατᾶσθαι, θέλει ἀκαταπαύστως τὴν ἀπατᾷν, καὶ τὴν κάμνειν κατὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ δοκιμάζῃ τῆς στάσεώς της τὰς δυστυχίας.

Καί τί! πάντοτε νὰ ἦναι εἰς τὰ ὀνειροπολήματα καὶ εἰς τὰ φαντάσματα! νὰ μὴ ζῇ εἰμὴ διὰ νὰ φαντάζεται! πάντοτε νὰ εὑρίσκεται σιμὰ τῶν ἡδονῶν καὶ ποτὲ μέσα εἰς τὰς ἡδονάς! ἐκχαυνομένη εἰς τὰς ἀγκάλας ἑνὸς κακορίζικου ἀντὶ ν' ἀποκρίνεται εἰς τοὺς ἀναστεναγμούς του,

νὰ μὴν ἀποκρίνεται εἰμὴ εἰς τοὺς πόθους του!

Ὁποίαν ὀφείλει τις νὰ ἔχῃ περιφρόνησιν εἰς τοιούτου εἴδους ἄνθρωπον, μόνον καὶ μόνον καμωμένον διὰ νὰ φυλάττῃ, καὶ ποτὲ διὰ νὰ κατέχῃ! Ζητῶ τὸν ἔρωτα καὶ δὲν τὸν βλέπω.

Σὲ λαλῶ ἐλεύθερα, διότι ἀγαπᾷς τὴν ἁπλότητά μου, καὶ διότι προκρίνεις τὸ ἐλεύθερον ἦθος μου καὶ τὴν εἰς τὰς ἡδονὰς αἰσθητικότητά μου παρὰ τὴν προσποιητὴν τῶν συντροφισῶν μου αἰδῶ.

Μυριάκις σὲ ἤκουσα νὰ λέγῃς ὅτ' οἱ εὐνοῦχοι γεύονται μὲ τὰς γυναῖκας εἶδος ἡδυπαθείας ἀγνώριστον εἰς ἡμᾶς· ὅτ' ἡ φύσις ἀποζημιόνεται διὰ τὰς ζημίας της· ὅτι ἔχει ἀφορμὰς αἱ ὁποῖαι διορθώνουν τῆς στάσεώς των τὸ μειονέκτημα· ὅτι ἐμπορεῖ τις νὰ παύσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι ἄνδρας, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι αἰσθητικὸς· καὶ ὅτι, εἰς αὐτὴν τὴν στάσιν, εἶναι τις ὡς εἰς τρίτην αἴσθησιν, ὅπου ἄλλο δὲν κάμνει παρὰ ν' ἀλλάζῃ ἡδονάς.

Ἐὰν τοῦτο ὑπῆρχεν, ἤθελα εὑρεῖν τὴν Ζελίδαν ὀλιγώτερον ἀξιοδάκρυτην· εἶναι κάτιτι νὰ ζῇ κανεὶς μ' ἀνθρώπους ὀλιγώτερον δυστυχεῖς· Δόσε με περὶ τούτου τὰς διαταγάς σου, καὶ εἰδοποίησέ με ἐὰν θέλῃς τὸν γάμον νὰ ἐκτελεσθῇ ἐντὸς τοῦ σεραγίου. Ὑγίαινε.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν 5 τῆς Σελήνης Χαλβὰλ, 1713.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΔ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Εἰς...

Σήμερον τὸ ταχὺ ἤμην εἰς τὴν κάμεράν μου, ἡ ὁποία, ὡς ἐξεύρεις, διαχωρίζεται ἀπὸ τὰς ἄλλας διά τινος πολὺ λεπτοῦ, καὶ εἰς πολλὰ μέρη τρυπημένου διαφράγματος·

εἰς τρόπον ὥστε ἀκούει τις ὅλα ὅσα λέγονται εἰς τὴν γειτονικὴν κάμεραν. Ἄνθρωπος, ὅστις μὲ βήματα μεγάλα ἐπεριπατοῦσεν, ἔλεγε πρὸς ἄλλον: Δὲν ἐξεύρω τ' εἶναι τοῦτο· ἀλλ' ὅλα στρέφουν ἐναντίον μου: εἶναι τρεῖς ἡμέραι καὶ ἐπέκεινα ἀποῦ τίποτε ἀφ' ὅσα εἶπα δὲν μ' ἔκαμε τιμήν· κ' εὑρέθην ὅλως διόλου συγχισμένος εἰς ὅλας τὰς συνομιλίας χωρὶς νὰ κάμῃ τις τὴν παραμικρὰν εἰς ἐμὲ προσοχὴν καὶ νὰ μὲ κατευθύνῃ καὶ δεύτερον τὸν λόγον. Εἶχα προετοιμάσειν κάποια νοὸς ἐξάλματα διὰ νὰ ὑψώσω τὴν ὁμιλίαν μου· κανεὶς ποτὲ δὲν ἠθέλησε νὰ ὑποφέρῃ νὰ τὰ παρεισάξω. Εἶχα πλαστὴν διήγησιν πολὺ νόστιμην νὰ κάμω· ἀλλ' ὅσον ἐγὼ ἐπάσχιζα νὰ τὴν φέρω πλησίον, τόσον ἄλλος τεχνικὰ τὴν ἀπεμάκρυνεν, ὡς νὰ τὸ εἶχε κάμειν ἐπίτηδες. Ἔχω κάποιους καλοὺς λόγους οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τεσσάρων ἡμερῶν γηράζουν εἰς τὴν κεφαλήν μου χωρὶς ἀκόμη νὰ δυνηθῶ νὰ κάμω τὴν παραμικρὰν χρῆσιν. Ἐὰν τοῦτο ἐξακολουθῇ, νομίζω ὅτι τέλος θέλω μωρανθῆν· φαίνεται ὅτι τὸ ἄστρον μου εἶναι τοιοῦτον καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐμπορῶ ν' ἀπελευθερωθῶ. Ἐχθὲς ἤλπιζα νὰ λάμψω μεταξὺ τριῶν ἢ τεσσάρων γραιῶν, αἱ ὁποῖαι βέβαια δὲν μ' ἐπιθέτουν καμμίαν συστολήν, κ' ἔμελλα νὰ εἴπω τὰ νοστιμότερα τοῦ κόσμου πράγματα: κατὰ τὸ διάστημα ἑνὸς ὡροτετάρτου καὶ ἐπέκεινα ἤμην κατευθύνων τὴν συνομιλίαν μου· πλὴν ἐκεῖναι δὲν ἐκράτησαν καμμίαν ὁμιλίας συνέχειαν, καὶ, ὡς ὀλέθριαι μοῖραι, ἔκοψαν τὸ νῆμα ὅλων τῶν λόγων μου. Θέλεις νὰ σὲ εἴπω· πολὺ ἀκριβὰ ἀξίζει νὰ ὑποστηρίξῃ τις τοῦ καλοῦ πνεύματος τὴν ὑπόληψιν. Δὲν ἐξεύρω πῶς ἐσὺ ἔκαμες διὰ νὰ φθάσῃς εἰς τοῦτο. Μ' ἔρχεται ἕνας στοχασμός, ἐπανέλαβεν ὁ ἄλλος: ἂς καταγινώμεθα ἐκ συμφώνου νὰ δώσωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας πνεῦμα· ἂς συντροφεύσωμεν διὰ τοῦτο. Πασαμέρα θέλομεν λέγειν περὶ

τίνος ὀφείλομεν νὰ λαλήσωμεν : καὶ τόσον καλὰ θέλομεν συμβοηθεῖσθαι ὥστ' ἐὰν κἀνεὶς κατὰ τὸ μέσον τῶν ἰδεῶν μας, ἔλθῃ καὶ μᾶς διακόψῃ, θέλομεν τὸν σύρειν ἡμεῖς εἰς τὸν ἑαυτόν μας· κ' ἐὰν δὲν θελήσῃ θεληματικῶς νὰ ἔλθῃ, θέλομεν μεταχειρισθῆν καὶ τὴν βίαν. Θέλομεν συμφωνήσειν περὶ τῶν χωρίων ὅπου θέλει γενῆν χρεία νὰ ὁμογνωμῶμεν, περὶ ἐκείνων ὅπου θέλει γενῆν χρεία νὰ χαμογελῶμεν, περὶ τῶν ἄλλων ὅπου θέλει γενῆν χρεία νὰ ξεκαρδιζώμεθα ἀπὸ τὰ γέλια. Θέλεις ἰδεῖν ὅτι εἰς ὅλας τὰς συναναστροφὰς ἡμεῖς θέλομεν εἶσθαι τῆς ὁμιλίας τὰ νεῦρα, καὶ ὅτι θέλομεν θαυμάζεσθαι διὰ τὸ ζωηρὸν τοῦ πνεύματός μας, καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἀνταποκρίσεών μας· θέλομεν ὑπερασπίζεσθαι μὲ νεύματα κεφαλῆς ἀμειβαῖα. Σήμερον ἐσὺ θέλεις λάμπειν, αὔριον δὲ θέλεις εἶσθαι ὁ δεύτερός μου. Θέλω ἐμβαίνειν ὁμοῦ μὲ σὲ εἰς οἰκίαν, καὶ, δείχνων σε, θέλω φωνάζειν. Πρέπει νὰ σᾶς εἴπω πολὺ ἀστείαν ἀπόκρισιν τὴν ὁποίαν ὁ κύριος πρὸ ὀλίγου ἔδωκε πρὸς τὸν ὁποῖον καθ' ὁδὸν ἀπαντήσαμεν ἄνθρωπον. Καὶ θέλω στρέφειν πρὸς ἐσένα. Δὲν ἐπρόσμενε τοιαύτην ἀπόκρισιν, ἔμεινεν ἐκστατικός. Θέλω ἐκφωνεῖν μερικοὺς τῶν στίχων μου, καὶ σὺ θέλεις λέγειν: Παρὼν ἤμην ὅτε τοὺς ἐστιχούργησε· ἦτον ἐνκαιρῷ δείπνου, καὶ οὐδὲ μίαν στιγμὴν δὲν ἐσυλλογίσθηκε. Συχνὰ δὲ καὶ θέλομεν περιγελᾶσθαι ἐγὼ καὶ σύ· καί θέλουν λέγειν: Ἰδέτε τους πῶς κτυποῦνται, πῶς ὑπερασπίζονται· δὲν χαρίζονται: ἂς ἴδωμεν πῶς οὗτος θέλει ἐξεμπερδευθῆν: θαυμάσια! ὁποία ἀγχίνοια! ἰδοὺ ἀληθινὴν μάχην. Δὲν θέλει δὲ εἰπεῖν τις ὅτι ἀπὸ τὴν προτεραίαν εἴχαμεν ἀκροβολισθῆν. Χρεία ν' ἀγοράσωμεν κάποια βιβλία, τὰ ὁποῖα εἶναι συλλογὴ καλῶν λόγων, συνθεμένα πρὸς χρῆσιν τῶν ὅσοι παντελῶς δὲν ἔχουν πνεῦμα καὶ θέλουν νὰ καμόνωνται ὅτι ἔχουν·

τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχωμεν πρωτότυπα. Θέλω πρὸ ἓξ μηνῶν νὰ ἤμεθα εἰς στάσιν νὰ κρατήσωμεν μιᾶς ὥρας συνομιλίαν ὁλόγεμον ἀπὸ καλοὺς λόγους. Ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν προσοχὴν, τοὐτέστι νὰ ὑποστηρίξωμεν τὴν ἐπιτυχίαν των: δὲν ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν καλόν τινα λόγον, πρέπει νὰ τὸν χύσωμεν καὶ νὰ τὸν σπείρωμεν παντοῦ· χωρὶς τούτου, ὅλα χαμένα· καὶ σὲ βεβαιῶ ὅτι τίποτε δὲν εἶναι τόσον ἀπελπησίας ἄξιον ὅσον τὸ νὰ βλέπῃ τις τὸ ὁποῖον εἶπε πρᾶγμα νόστιμον ν' ἀποθαίνῃ εἰς τὸ αὐτίον τοῦ ὅστις τὸ ἤκουσε μωροῦ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι συχνὰ γίνεται ἀμειβὴ, καὶ ὅτι καὶ ἡμεῖς λέγομεν μωρίας αἴτινες ἀπερνοῦν καὶ ὑπάγουν ἀγνώρισται· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ μᾶς παρηγορήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν. Ἰδοὺ φίλεμου, ὁποίαν ἀπόφασιν πρέπει νὰ ἐπάρωμεν. Κάμε ὅ τι σὲ λέγω, καὶ σὲ ὑπόσχομαι πρὸ τοῦ τέλους τῆς ἑξαμηνίας μίαν θέσιν εἰς τὴν Ακαδημίαν: τοὐτέστι τὸ ἔργον δὲν θέλ' εἶσθαι μακρυνὸν· διότι τότε θέλεις ἐμπορέσειν νὰ παραιτηθῇς ἀπὸ τὴν τέχνην σου, καὶ θέλεις εἶσθαι ἄνθρωπος μὲ πνεῦμα μολονότι παντάπασι δὲν ἔχεις. Παρατηρεῖται εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅτι εὐθὺς ἀποῦ τις ἔμβῃ εἰς Συντροφίάν τινα παρευθὺς λαμβάνει ὅ τι ὀνομάζεται πνεῦμα τοῦ σώματος: τοιοῦτος θέλεις γενῆν καὶ σὺ, καὶ δὲν φοβοῦμαι διὰ σὲ παρὰ τὸν ἐκ τῶν χειροκροτήσεων ἐμπεριδεμόν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 6 τῆς σελήνης Ζωκαδὲ, 1714.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΕ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ.

Εἰς Σμύρνην.

Πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης τὸ πρῶτον τοῦ συνοικε-

σίου ὡροτέταρτον ἐξομαλζει ὅλας τὰς δυσκολίας· ἡ τελευταία χάρις εἶναι παντοτε τῆς αὐτῆς ἐτομηνίας τῆς ὁποίας καὶ ἡ εὐλογία ἡ νυμφικὴ: αἱ γυναῖκες ἐδῶ δὲν εἶναι ὡς αἱ Περσίδες μας, αἵτινες κέποτε μήνας ὁλοκλήρους ὑπερασπίζονται τὸ χωράφιον· τίποτε δὲν ὑπάρχει τόσον κοινόν: ἐὰν τυῦται δὲν χώνωσι τίποτε, ἡ αἰτία εἶναι ὅτι τίποτε δὲν ἔχουν νὰ χάνωσι. Ἐξεύρουν ὅμως πάντοτε, πρᾶγμα ἐπονείδιστον! τὴν στιγμὴν τῆς ἥττας των· καὶ χωρὶς νὰ συμβουλευθῶσι τὰ ἄστρα, ἐμποροῦν ἀκριβῶς νὰ προείπωσι τὴν ὥραν τῆς γενέσεως τῶν τέκνων των.

Οἱ Γάλλοι σχεδὸν ποτὲ δὲν λαλοῦν περὶ τῶν γυναικῶν των: φοβοῦνται μὴ λαλήσωσιν ἔμπροσθεν ἀνθρώπων οἵτινες τὰς γνωρίζουν παρ' αὐτοὺς καλήτερα.

Ὑπάρχουν μεταξὺ αὐτῶν ἄνθρωποι τοὺς ὁποίους ψυχὴ δὲν ἐμπορεῖ νὰ παρηγορήσῃ, τοιοῦτ' εἶναι οἱ ἄνδρες οἱ ζηλότυποι· ὑπάρχουν ἐξ αὐτῶν τοὺς ὁποίους ὅλος ὁ κόσμος μισεῖ, τοιοῦτ' εἶναι οἱ ἄνδρες οἱ ζηλότυποι· ὑπάρχουν ἐξ αὐτῶν τοὺς ὁποίους ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καταφρονοῦν, τοιοῦτοι πάλιν εἶναι οἱ ἄνδρες οἱ ζηλότυποι.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν τόπος ὅπου οἱ ζηλότυποι νὰ ἦναι τόσον ὀλιγάριθμοι ὅσον μεταξὺ τῶν Γάλλων. Ἡ ἡσυχία των δὲν θεμελιοῦται ἐπάνω τῆς ἐμπιστοσύνης τὴν ὁποίαν ἔχουν πρὸς τὰς γυναῖκας των, ἐξ ἐναντίας, θεμελιοῦται ἐπάνω τῆς κακῆς ἰδέας τὴν ὁποίαν ἔχουν περὶ αὐτῶν. Ὅλαι τῶν Ἀσιανῶν αἱ φρόνιμαι προφυλάξεις, αἱ σκέπαι αἱ ὁποῖαι τὰς σκεπάζουν, αἱ φυλακαὶ ὅπου κατακρατοῦνται, ἡ ἐπαγρύπνησις τῶν εὐνούχων, τοὺς φαίνονται μέσα προσφυέστερα νὰ γυμνάσωσι παρὰ νὰ κοπιάσωσι τοῦ γένους τούτου τὴν ἐπιδεξιότητα. Ἐδῶ οἱ ἄνδρες μὲ καλὴν εὐχαρίστησιν ἐπαίρνουν τὴν ἀπόφασίν των, καὶ θεωροῦν τὰς ἀπιστίας ὡς προσβολὰς ἀναποφεύκτου ἀστέρος.

Ὁ ἄνδρας ὅστις αὐτὸς μόνος θελήσῃ νά κατέχῃ τὴν γυναῖκα του, θεωρεῖται ὡς ταραξίας τῆς δημοσίου χαρᾶς, καὶ ὡς ἀνόητος ὅστις αὐτὸς μόνοος τῶν ἄλλων ἀνθρώπων θέλει ν' ἀπολαύῃ τὸ ἡλιακὸν φῶς.

Ἐδῶ ὁ ἄνδρας ὅστις ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκα του εἶναι ἄνθρωπος, ὅστις δὲν ἔχει ἱκανὰ προτερήματα διὰ ν' ἀγαπηθῇ ἀπὸ ἄλλην· ὅστις καταχρᾶται τὴν ἀνάγκην τοῦ νόμου διὰ ν' ἀναπληρώσῃ τὰς ὁποίας ὑστερεῖται εὐφροσύνας· ὅστις μεταχειρίζεται ὅλα του τὰ πλεονεκτήματα πρὸς ζημίαν ὁλοκλήρου κοινωνίας· ὅστις ἰδιοποιεῖται ὅ τι τὸν ἐδόθη ὡς ἐνέχυρον· καὶ ὅστις ἐνεργεῖ, καθ' ὅσον εἶναι τῆς δυνάμεώς του, διὰ ν' ἀνατρέψῃ συνθήκην σιωπηθείσαν ἥτις φέρει τὴν εὐδαιμονίαν καὶ πρὸς τὸ ἕν καὶ πρὸς τὸ ἄλλο γένος. Ὁ τίτλος τοῦτος, ἄνδρας ὡραίας Γυναικὸς, ὅστις κρύπτεται εἰς τὴν Ἀσίαν μὲ τόσην ἐπιμέλειαν, φέρετ' ἐδῶ χωρὶς ἀνησυχίας. Οἱ ἔχοντες αὐτὸν τὸν τίτλον αἰσθάνονται εἰς στάσιν παντοῦ νὰ προξενήσωσι περισπασμόν. Ὁ δεῖνα ἡγεμὼν παρηγορεῖται ὅτι ἔχασε τὴν δεῖνα θέσιν, διότι ἐπῆρεν ἄλλην: ὅτε ὁ Τοῦρκος μᾶς ἔπαιρνε τὸ Μπαγδάτι, δὲν ἠρπάζαμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὸν Μόγολον τὸ φρούριον τοῦ Κανδαχάρ;

Ὁ ἄνθρωπος ὅστις ἐν γένει ὑποφέρει τῆς γυναικός του τὰς ἀπιστίας, δὲν ἀποδοκιμάζεται· τὸ ἐναντίον, ἐπαινεῖται διὰ τὴν φρόνησίν του: δὲν εἶναι εἰμὴ τὰ ἰδιαίτερα περιστατικὰ τὰ ὁποῖα ἀτιμάζουν.

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ κυρίαι ἐνάρεται, καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι αὐταὶ εἶναι καὶ ξεχωρισταί: ὁ ὁδηγός μου πάντοτε μ' ἔκαμνε νὰ τὰς παραπηρῶ: ἀλλ' αὐταὶ ἦσαν τόσον ἄσχημαι ὥστε πρέπει νὰ ἦναι τὶς ἅγιος διὰ να μὴ μισῇ τὴν ἀρετήν.

Ἀφ' ὅσα περὶ τῶν ἠθῶν τούτου τοῦ τόπου σὲ εἶπα,

εὔκολα φαντάζεσαι ὅτ' οἱ Γάλλοι ποσῶς δὲν ἐγγίζονται ἀπὸ φιλοτιμίαν σταθερότητος. Νομίζουν τόσον γελοῖον νὰ ὁμόσωσιν εἰς γυναῖκα ὅτι πάντοτε θέλουν τὴν ἀγαπᾷν, ὅσον καὶ νὰ ὑποστηρίξωσιν ὅτι πάντοτε θέλουν ὑγιαίνειν, ἢ ὅτι πάντοτε θέλουν εἶσθαι εὐτυχεῖς. Ὅταν ὑπόσχωνται εἰς γυναῖκα ὅτι πάντοτε θέλουν τὴν ἀγαπᾷν, ὑποθέτουν ὅτι κ' ἐκείνη ἀπὸ μέρους της ὑπόσχεται πρὸς αὐτοὺς πάντοτε νὰ ἦναι ἀξιαγάπητος· ἐὰν δὲ ἐκείνη ἀθετήσῃ τὸν λόγον της, τοῦτοι πλέον δὲν νομίζονται ὑπόχρεοι νὰ φυλάξωσι τὸν ἰδικόν των

Ἐκ Παρισίων, τὴν 7 τῆς σελήνης Ζιλκαδὲ, 1714.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΓ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ,

Εἰς Σμύρνην.

Τὸ παιγνίδιον εἶναι εἰς μεγάλην χρῆσιν εἰς τὴν Εὐρώπην: θεωρεῖται ὡς ἐπάγγελμα νὰ ἦναι τις παίκτης· μόνος ὁ τίτλος οὗτος ἐπέχει τόπον εὐγενείας, πλουσιότητος, χρηστότητος: ἀνεξετάστως θέτει πάντ' ἄνθρωπον ὅστις, τὸν φέρει εἰς τὴν τάξιν τῶν τιμίων ἀνθρώπων· ἂν καὶ κανεὶς δὲν ὑπάρχῃ ὅστις νά μὴν ἐξεύρῃ ὅτι κρίνων οὕτως συχνάκις ἠπατήθη: ἐσυμφώνησαν ὅμως νὰ ἦναι ἀδιόρθωτοι.

Αἱ γυναῖκες μάλιστα εἶναι πολὺ ἔκδοται. Ἀλήθεια ὅτι ἐνόσῳ ἦναι νέαι δὲν δίδονται εἰς τοῦτο, εἰμὴ διὰ νὰ χαρισθῶσιν εἰς πάθος ἀγαπητότερον· ἀλλ' ὅσον γηράζουν, τὸ πρὸς τὸ παιγνίδιον πάθος των φαίνεται ὅτι ἀνανεοῦται, κ' ἐξαναγεμίζει ὅλον τὸ κενὸν τῶν ἄλλων παθῶν.

Θέλουν ν' ἀφανίσωσι τοὺς ἄνδρας των, καὶ διὰ νὰ

ἐπιτύχωσιν, ἔχουν μέσα δι' ὅλας τὰς ἡλικίας, ἀπὸ τῆς τρυφερωτέρας νεότητος ἄχρι τοῦ ἐσχατωτέρου γήρατος· τὰ φορέματα καὶ αἱ ἀποσκευαὶ ἀρχίζουν τὴν ἀταξίαν, ἡ σπουδαρέσκεια τὴν αὐξάνει, τὸ παιγνίδιον τὴν ἀποτελειόνει.

Πολλάκις ἴδα ἐννέα ἢ δέκα γυναῖκας, ἢ κάλλιον ἐννέα ἢ δέκα ἑκατονταετηρίδας, παραταγμένας τριγύρω τραπέζης· τὰς ἴδα εἰς τὰς ἐλπίδας των, εἰς τοὺς φόβους των, εἰς τὰς χαράς των, μάλιστα εἰς τὰς μανίας των: ἤθελες εἰπεῖν ὅτι ποτὲ δὲν εἶχαν καιρὸν νὰ καταπραϋνθῶσι, καὶ ὅτ' ἡ ζωὴ ἤρχετο νὰ τὰς ἀφήσῃ πρὸ τῆς ἀπελπισίας των: ἤθελες εἶσθαι εἰς ἀμφιβολίαν ἐὰν ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἐπλήρωναν ἦσαν δανεισταὶ ἢ κληρονόμοι των.

Φαίνεται ὅτι ὁ ἡμέτερος ἅγιος προφήτης ἔλαβεν ἐξαιρέτως πρὸ ὀφθαλμῶν νὰ μᾶς ὑστερήσῃ ἀφ' ὅ τι ἐδύνατο νὰ ταράξῃ τὸ λογικόν μας: μᾶς ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν τοῦ οἴνου, ὅστις τὸ κρατεῖ ἐνταφιασμένον· ἐπίτηδες δι' ἐντολῆς μᾶς ἐμπόδισε τὰ τυχηρὰ παιγνήδια· καὶ, ἐπειδὴ τὸν ἦτον ἀδύνατον ν' ἀφαιρέσῃ τὴν αἰτίαν τῶν παθῶν, τὰ ἐνέκρωσε. Ὁ ἔρωτας μεταξὺ ἡμῶν δὲν φέρει οὐδὲ ταραχὴν οὐδὲ μανίαν· εἶναι πάθος χαυνωτικὸν ἀφίνον εἰς γαλήνην τὴν ψυχήν μας: ἡ πληθὺς τῶν γυναικῶν μᾶς σώζει ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν των, μετριάζει τῶν ἐπιθυμιῶν μας τὸ βίαιον.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 10 τῆς Σελήνης Ζιλχαγέ, 1714.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΖ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΕΔΗΝ

Εἰς Βενετίαν.

Οἱ ἄσωτοι ἐδῶ τρέφουν ἀριθμὸν παλλακίδων ἄπειρον, καὶ οἱ εὐλαβεῖς ἀριθμὸν δερβισῶν ἀνάριθμον. Τοῦτ' οἱ δερβίσαι ἔχουν τρία ταξίματα, ὑπακοῆς, πτωχείας, καὶ σωφροσύνης. Λέγεται ὅτι τὸ πρῶτον εἶναι καὶ τὸ κάλλιον ἀπ' ὅλους φυλαττόμενον· ὅσον περὶ τοῦ δευτέρου, σ' ἀποκρίνομαι ὅτι παντάπασι δὲν φυλάττεται· σ' ἀφίνω νὰ κρίνῃς περὶ τοῦ τρίτου.

Ἀλλ' ὅσον πλούσιοι καὶ ἂν ἦναι τοῦτοι οἱ δερβίσαι, ποτὲ δὲν ἀφίνουν τὸν τίτλον πτωχοί· ἐγρηγορώτερα ἤθελε παραιτηθῆν ὁ ἔνδοξος Σουλτάνος μας ἀπὸ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς καὶ ἐξόχους τίτλους του: ἔχουν δίκαιον, διότι ὁ τίτλος τοῦτος, πτωχὸς, τοὺς ἐμποδίζει νὰ πτωχύνωσι.

Οἱ Ἰατροὶ καί τινες τούτων τῶν δερβισῶν, τοὺς ὁποίους ὀνομάζουν πνευματικοὺς, εἶν' ἐδῶ πάντοτε ἢ εἰς παρὰ μεγάλην ὑπόληψιν ἢ εἰς παρὰ μεγάλην περιφρόνησιν: λέγεται ὅμως ὅτ' οἱ κληρονόμοι μὲ τοὺς ἰατροὺς συμβιβάζονται κάλλιον παρὰ μὲ τοὺς πνευματικούς.

Ἤμην προχθὲς εἰς μοναστήριον τούτων τῶν δερβισῶν. Ἕνας αὐτῶν, σεβάσμιος διὰ τὰς λευκὰς τρίχας του, μὲ ὑπεδέχθη μὲ μεγάλην τιμήν. Μὲ ὡδήγησε νὰ ἴδω ὅλην τὴν οἰκίαν. Ἐμβήκαμεν εἰς τὸν κῆπον, καὶ ἀρχήσαμεν νὰ συνομιλῶμεν. Πάτερ μου, τὸν εἶπα, ὁποῖον ὑπούργημα ἔχετε εἰς τὴν κοινότητα; Κύριε, μ' ἀπεκρίθη μὲ ἦθος πολὺ εὐχάριστον περὶ τοῦ ἐρωτήματός μου, εἶμαι ἠθικοθεολόγος. Ἠθικοθεολόγος! ἐπανέλαβα: ἀφότου εἶμαι εἰς Γαλλίαν δὲν ἤκουσα νὰ λαλῶσι περὶ τούτου τοῦ

ὑπουργήματος. Τί! δὲν ἐξεύρετε τί εἶναι Ἠθικοθεολόγος; Λοιπὸν! ἀκούσατε· θέλω σᾶς δώσειν περὶ τούτου ἰδέαν, ἡ ὁποία τίποτε δὲν θέλει σᾶς ἀφήσειν νὰ ἐπιθυμήσετε. Δύο λογῶν ἁμαρτήματα ὑπάρχουν· θανάσιμα, τὰ ὁποῖα ὁλωσδιόλου ἀποκλείουν ἀπὸ τὸν παράδεισον· καὶ μὴ θανάσιμα, τὰ ὁποῖα ὑβρίζουν τηαληθείᾳ τὸν θεὸν, δὲν τὸν παροργίζουν ὅμως εἰς τόσον ὥστε νὰ μᾶς ὑστερήσῃ τῆς μακαριότητος: ὅλη δὲ ἡ τέχνη μας συνίσταται καλὰ νὰ διακρίνωμεν αὐτὰ τὰ δύο λογῶν ἁμαρτήματα· διότι, παρεκτὸς ἀσώτων τινῶν, ὅλ' οἱ χριστιανοὶ θέλουν νὰ κερδήσωσι τὸν παράδεισον· ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ὅστις νὰ μὴ θέλῃ νὰ τὸν κερδήσῃ ὅσον δυνατὸν εὐθηνότερα. Ὅταν τις καλὰ γνωρίζῃ τὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα, πασχίζει νὰ μὴ τὰ πράξῃ, καὶ τελειόνει τὴν ὑπόθεσίν του. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπιθυμοῦν τόσον μεγάλην τελειότητα· καὶ, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν κἀμμίαν φιλοδοξίαν, ἀμεριμνοῦν περὶ τῶν πρώτων θέσεων: ἐμβαίνουν λοιπὸν τοῦτ' εἰς τὸν παράδεισον ὅσον δύνανται ἀκριβέστερα· ἀρκεῖ νὰ ἦναι, τοῦτο τοὺς φθάνει: ὁ σκοπός των εἶναι νὰ μὴ κάμωσι δι' αὐτὸν οὐδὲ πλειότερον οὐδὲ ὀλιγώτερον. Οἱ τοιοῦτοι εἶναι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι μᾶλλον ἁρπάζουν παρὰ ἐπιτυχαίνουν τὸν οὐρανὸν, καὶ οἱ ὁποῖοι λέγουν εἰς τὸν θεόν: Κύριε, ἐπλήρωσα τὰς συνθήκας μὲ ἀκρίβειαν· δὲν ἐμπορεῖτε νὰ ἐμποδισθῆτε ἀπὸ τοῦ νὰ φυλάξετε τὰς ὑποσχέσεις σας: καθὼς δὲν ἔκαμα πλειότερον παρ' ὅ τι μ' ἐζητήσατε, οὕτως σᾶς ἐξαιρῶ καὶ ἀπὸ τὸ χρέος νὰ μὲ δώσετε πλειότερον παρ' ὅ τι μὲ ὑπεσχέθητε.

Ἡμεῖς λοιπὸν, κύριε, εἴμεθ' ἀναγκαῖοι ἄνθρωποι. Τοῦτ' ὅμως δὲν εἶναι τὸ ὅλον· ἐλᾶτε νὰ ἴδετε ἄλλο πρᾶγμα. Ἡ πρᾶξις δεν ἀποτελεῖ τὸ ἀνοσιούργημα, ἀλλ' ἡ γνῶσις τοῦ ὅστις πράττει τὴν πρᾶξιν· ὅστις πράττει ἕνα κακὸν

εἶναι εἰς ἀσφάλειαν συνειδήσεως ἐνόσῳ δύναται νὰ πιστεύῃ ὅτι τὸ ὁποῖον ἔπραξε κακὸν δὲν εἶναι κακόν· ἐπειδὴ δὲ τῶν ἀμφιβαλλομένων πράξεων ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἄπειρος, ὁ ἠθικοθεολόγος κηρύττων αὐτὰς καλὰς ἐμπορεῖ πρὸς αὐτὰς νὰ δώσῃ καλωσύνης τινὰ βαθμὸν τὸν ὁποῖον αὐταὶ δὲν ἔχουν· καὶ ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτὰς ὅλον τὸ φαρμάκιον, φθάνει νὰ δυνηθῇ νὰ πείσῃ ὅτι ποσῶς δὲν ἔχουν.

Σᾶς εἶπα ἐδῶ τὸ μυστήριον ἐπαγγέλματος εἰς τὸ ὁποῖον ἐγήρασα· σᾶς ἔδειξα τὰς λεπτομερείας του: εἰς ὅλα τὰ πράγματα ἀκόμη, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ὀλιγώτερον δεκτικὰ μετασχηματίσεως, ἐμπορεῖ τις νὰ δώσῃ ἀλλοιώτικόν τινα χαρακτῆρα. Πάτερ μου, τὸν εἶπα, ὅλ' αὐτὰ εἶναι ἀξιόλογα: ἀλλὰ πῶς ἐσεῖς συμβιβάζεσθε μὲ τὸν οὐρανόν; Ἐὰν ὁ Σοφὴς εἶχεν εἰς τὴν αὐλήν του ἄνθρωπον, ὅστις νὰ κάμνῃ πρὸς αὐτὸν ὅ τι σεῖς κάμνετε ἐναντίον τοῦ θεοῦ σας, ὅστις νὰ βάλῃ διαφορὰν μεταξὺ τῶν διαταγῶν του, ὅστις νὰ μανθάνῃ τοὺς ὑπηκόους του εἰς ὁποίαν περίστασιν ὀφείλουν νὰ ἐκτελῶσιν αὐτὰς τὰς διαταγὰς καὶ εἰς ὁποίαν ἄλλην ὀφείλουν νὰ τὰς παραβιάζωσιν, εἰς τὴν στιγμὴν ἤθελε προστάξειν νὰ τὸν παλουκώσωσιν. Ἐχαιρέτησα τὸν δερβίσην μου, καὶ τὸν ἄφησα χωρὶς νὰ προσμείνω τὴν ἀπόκρισίντου

Ἐκ Παρισίων, τὴν 23 τῆς σελήνης Μαχαρράν, 1714.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΗ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΡΕΔΗΝ.

Εἰς Βενετίαν.

Εἰς Παρισίους, φίλτατε Ῥέδη, ὑπάρχουν πολλὰ τεχνουργήματα. Ἐδῶ ἄνθρωπος ὑποχρεωτικὸς ἔρχεται, καὶ δι'

ὀλίγου ἀργυρίου σᾶς προσφέρει τὸ μυστήριον νὰ κάμετε χρυσίον.

Ἄλλος σᾶς ὑπόσχεται νὰ σᾶς κάμῃ νὰ πλαγιάσετε μὲ τὰ ἀναέρια πνεύματα, φθάνει μόνον νὰ ἔχετε τριάντα χρόνους ἀφότου δὲν ἐκοιμηθήκετε μὲ γυναῖκα.

Θέλετ' εὑρεῖν καὶ μάντεις τόσον ἐπιτηδείους, ὥστε θέλουν σᾶς εἰπεῖν ὅλον σας τὸν βίον, φθάνει νὰ ἔλαβαν συνομιλίαν ἕνα καὶ μόνον ὡροτέταρτον μὲ τοὺς οἰκοϋπηρέτας σας.

Γυναῖκες ἐπιδέξιαι κάμνουν τὴν παρθενίαν ἄνθος τὸ ὁποῖον πασαμέρα χάνεται καὶ ἀνανεοῦται, καὶ τὴν ἑκατοστὴν φορὰν συνάγεται ὀδυνηρότερα παρὰ τὴν πρώτην.

Ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν δύναμιν τῆς τέχνης των ἀνορθώνουσαι ὅλας τὰς ἐκ τοῦ χρόνου ζημίας, ἐξεύρουν νὰ μετακαταστήσωσιν ἐπάνω τοῦ πρωσώπου κάλλος σαλευόμενον, καὶ μάλιστα νὰ μετακαλέσωσι γυναῖκα ἀπὸ τὸ ἀνώτατον ὕψος τοῦ γήρατος διὰ νὰ τὴν ἐξανακαταιβάσωσιν εἰς τὴν τρυφερωτέραν νεότητα.

Ὅλοι τοῦτ' οἱ ἄνθρωποι ζοῦν ἢ ζητοῦν νὰ ζῶσιν ἐντὸς πόλεως, ἥτις εἶναι ἡ μήτηρ τῆς ἐφευρέσεως.

Ἐδῶ τῶν πολιτῶν τὰ εἰσοδήματα ποσῶς δὲν στερεόνονται· συνίστανται εἰς πνεῦμα μόνον καὶ εἰς βιομηχανίαν: πασένας ἔχει τὴν ἰδικήν του, τὴν ὁποίαν κάμνει νὰ κερδοφορήσῃ ὅπως τὸν συμφέρει καλήτερα.

Ὅστις θελήσῃ ν' ἀριθμήσῃ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ νόμου ὅλους, ὅσοι κυνηγοῦν τὸ εἰσόδημα κάτινος τσαμίου, ἤθελεν ἔχειν πάραυτα τὸν λογαριασμὸν τῶν ἄμμων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν σκλάβων τοῦ ἡμετέρου Μονάρχου,

Διδάσκαλοι γλωσσῶν, τεχνῶν, καὶ ἐπιστημῶν, ἄπειροι τὸν ἀριθμὸν διδάσκουν ὅτι δὲν ἐξεύρουν· καὶ τοῦτο τὸ

προτέρημα εἶναι πολὺ ἀξιοπαρατήρητον, διότι δὲν χρειάζεται πολὺς νοῦς διὰ νὰ δείξῃ τις ὅ τι ἐξεύρει· χρειάζεται ὅμως ἀπέραντος διὰ νὰ διδάξῃ ὅ τι ἀγνοεῖ.

Ἐδῶ δὲν ἐμπορεῖ ν' ἀποθάνῃ τις εἰμὴ αἰφνήδια: ὁ θάνατος ἀλλέως δὲν δύναται νὰ βάλλ' εἰς πρᾶξιν τὴν ἐξουσίαν του· διότ' εἰς ὅλας τὰς ἀγκωνὰς εὑρίσκονται ἄνθρωποι ἔχοντες ἀλάνθαστα ἰατρικὰ ἐναντίον ὅλων, ὅσας ἡ φαντασία ἐμπορεῖ νὰ φαντασθῇ ἀῤῥωστίας.

Εἰς ὅλα τὰ ἐργαστήρια εἶναι τεντομένα δίκτυα ἀθεώρητα ὅπου ὑπάγουν καὶ πιάνονται ὅλ' οἱ ἀγορασταί. Κάποτε ὅμως ἐκβαίνῃ τις καὶ μ' εὐθηνίαν: νέα πραγματοπῶλος μίαν ὥραν ὁλόκληρον γαλιφεύει ἄνθρωπον διὰ νὰ τὸν κάμῃ ν' ἀγοράσῃ ξεδοντοστηρίων δεμάτιον.

Κανεὶς δὲν ἐκβαίνει ἀπὸ τὴν πόλιν τούτην χωρὶς νὰ ἦναι προφυλακτικότερος παρ' ὅ τι ἦτον ὅτε ἐμβῆκε: ἀναγκασμένος νὰ συμμερίζεται μὲ ἄλλους τὴν περιουσίαν του, μανθάνει νὰ τὴν διατηρῇ· μόνον ὄφελος τῶν ξένων εἰς τούτην τὴν μαγευτικὴν πόλιν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν το τῆς Σελήνης Σαφάρ, 1714

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΘ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Εἰς . . .

Προχθὲς ἤμην εἰς οἰκίαν ὅπου ὑπῆρχε κύκλος πάσης λογῆς ἀνθρώπων: εὗρηκα τὴν συναναστροφὴν ἐνασχολουμένην ἀπὸ δύο γραίας γυναῖκας αἱ ὁποῖαι εἰς μάτην εἶχαν κοπιάσειν ὅλην τὴν ταχυνὴν, διὰ νὰ ἀνανεώσωσι. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ἔλεγε μεταξὺ αὐτῶν ἡ μία, ὅτ' οἱ σημερινοὶ ἄνδρες εἶναι πολὺ διαφορετικοὶ ἐκείνων τοὺς

ὁποίους κατὰ τὴν νεότητά μας ἐβλέπαμεν : ἦσαν εὐγενικοὶ, χαρίεις, φιλάρεσκοι· ἀλλὰ τώρα τοὺς εὑρίσκω ἀνυποφόρου βαρβαρότητος. Τὸ πᾶν ἤλλαξεν, εἶπε τότε ἄνθρωπος ὅστις ἐφαίνετο καταθλιβόμενος ἀπὸ ποδάγραν· ὁ καιρὸς δὲν εἶναι πλέον ὡς ἦτο : πρὸ πενῆντα χρόνων ὅλος ὁ κόσμος εἶχε τὴν ὑγείαν του, ἐπεριπατοῦσεν, ἦτο χαρούμενος, ἄλλο δὲν ἐζητοῦσε παρὰ τοὺς χοροὺς καὶ τὰ γέλια· τώρα ὅλος ὁ κόσμος εἶναι καθ' ὑπερβολὴν μελαγχολικός. Μετὰ μίαν στιγμὴν ἡ συνδιάλεξις ἐγύρισε πρὸς τὸ μέρος τῆς πολιτικῆς. Μὰ τὸν Δία! εἶπε γέρων αὐθέντης, ἡ ἐπικράτεια δὲν κυβερνᾶται πλέον : εὕρετέμε τώρα ἕνα ὑπουργὸν ὡς τὸν κύριον Κολβέρτον! Τὸν ἐγνώριζα πολὺ αὐτὸν τὸν κύριον Κολβέρτον· ἦτο φίλος μου· ἐδιόριζε νὰ μὲ πληρόνωνται οἱ μισθοὶ πάντοτε πρὸ τῆς προθεσμίας : ὁποίαν καλὴν τάξιν εἶχεν εἰς τὰ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας! ὅλος ὁ κόσμος ἦτον εὐκατάστατος· σήμερον ὅμως εἶμαι ἀφανισμένος. Κύριε, εἶπε τότε ἐκκλησιαστικός τις, σεῖς λαλεῖτε περὶ τῶν θαυματουργοτέρων τοῦ ἀνικήτου μονάρχου μας χρόνων : ὑπάρχει μεγαλήτερον ἄλλο παρὰ τὸ ὁποῖον ἔκαμε τότε πρὸς ἐξάλειψιν τῆς αἱρέσεως : λογίζεσθε ἄραγε ὡς μηδὲν τὴν κατάργησιν τῶν μονομαχιῶν; εἶπε μὲ ἦθος εὐχάριστον ἄλλος ὅστις ἀκόμη δὲν εἶχε λαλήσειν. Ἡ σημείωσις εἶναι φρόνιμος, μὲ εἶπε κάποιος εἰς τὸ αὐτίον : αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀναγαλλιασμένος διὰ τὸ θέσπισμα· καὶ τὸ φυλάττει τόσον καλὰ ὥστε πρὸ ἓξ μηνῶν ἔφαγεν ἑκατὸν ῥαβδοκτυπήματα διὰ νὰ μὴ τὸ βιάσῃ.

Μὲ φαίνεται, Οὐσβὲκ, ὅτι ποτὲ ἡμεῖς δὲν κρίνομεν τὰ πράγματα εἰμὴ διά τινος ἐπάνω τοῦ ἑαυτοῦ μας κρυφῆς ἐπιστροφῆς. Δὲν ἐκπλήττομαι ἐὰν οἱ Μαῦροι ζωγραφίζωσι τὸν διάβολον μὲ λευκότητα θαμβωτικὴν, τοὺς δὲ θεούς των μαύρους ὡς τὸ κάρβουνον· ἐὰν ἡ Ἀφροδίτη

λαῶν τινῶν ἔχῃ τοὺς μαστοὺς κρεμασμένους ἕως εἰς τὰς κνήμας της· καὶ τέλος, ἐὰν ὅλ' οἱ εἰδωλολάτραι ἐπαράστησαν τοὺς θεούς των εἰς ἀνθρωπίνην μορφὴν, καὶ τοὺς ἔκαμαν νὰ μεθέξωσιν ἀπ' ὅλας τὰς κλίσεις των. Ἀξιόλογα εἰπόθη ὅτι, ἐὰν τὰ τρίγωνα ἔκαμναν θεοὺς ἤθελαν τοὺς δώσειν τρεῖς πλευράς.

Φίλτατε Οὐσβὲκ, ὅταν βλέπω ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ἔρπονται ἐπάνω ἑνὸς ἀτόμου, τοὐτέστι τῆς γῆς, ἥτις δὲν εἶναι εἰμὴ ἕνα σημεῖον τοῦ σύμπαντος, νὰ προβάλλωνται κατ' εὐθείανὼς ἀντίτυπα τῆς Προνοίας δὲν ἐξεύρω πῶς νὰ συμβιβάσω τόσην μωρίαν μὲ τόσην μικρότητα.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 14 τῆς σελήνης Σαφὰρ, 1714.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ξ΄.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ

Εἰς Σμύρνην.

Μ' ἐρωτᾷς ἐὰν ἦν' Ἑβραῖοι εἰς τὴν Γαλλίαν. Μάθε ὅτι παντοῦ ὅπου εἶναι ἀργύριον εἶναι καὶ Ἑβραῖοι. Μ' ἐρωτᾷς τί κάμνουν ἐδῶ. Κυρίως ὅ τι κάμνουν καὶ εἰς τὴν Περσίαν: τίποτε δὲν ὁμοιάζει πλειότερον μὲ Ἑβραῖον Ἀσιανὸν, ὅσον ὁ Ἑβραῖος ὁ Εὐρωπαϊκός.

Δείχνουν μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, ὡς καὶ μεταξὺ ἡμῶν, ἰσχυρογνωμίαν ὑπὲρ τῆς θρησκείας των ἀκαταμάχητον, ἡ ὁποία καταντᾷ σχεδὸν εἰς τρέλλαν.

Ἡ Ἑβραϊκὴ Θρησκεία εἶναι παλαιὸς κορμὸς ὅθεν ἀνεφύησαν δύο κλάδοι οἵτινες ἐσκέπασαν ὅλην τὴν γῆν, θέλω νὰ εἴπω τὸν Μαωμεθισμὸν καὶ τὸν Χριστιανισμόν· ἦ καλλιον εἶναι μητέρα ἥτις ἐγέννησε δύο θυγατέρας αἱ ὁποῖαι τὴν κατεπλήγωσαν μὲ μυρίας πληγάς· διότι ἀνα-

φορικῶς πρὸς τὴν θρησκείαν, οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς εἶναι καὶ οἱ μεγαλήτεροι ἐχθροί. Ἀλλ' ὁτινασδήποτε κακὰς περιποιήσεις καὶ ἂν ἔλαβεν ἀπ' αὐτὰς, δὲν παραιτεῖται ἀπὸ τὴν καύχησιν ὅτι τὰς ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον: μεταχειρίζεται καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην διὰ νὰ συμπεριλάβῃ τὸν κόσμον ὁλόκληρον, ἐνῷ, ἀφ' ἑνὸς ἄλλου μέρους, τὸ σεβαστὸν γῆρας της συμπεριλαμβάνει ὅλους τοὺς χρόνους.

Οἱ Ἑβραῖοι λοιπὸν θεωροῦν ἑαυτοὺς ὡς πηγὴν πάσης ἁγιότητος καὶ ἀρχὴν πάσης θρησκείας: ἐκ τοῦ ἐναντίου, θεωροῦν ἡμᾶς ὡς αἱρετικοὺς οἱ ὁποῖοι ἐμεταβάλαμεν τὸν νόμον, ἢ κάλλιον ὡς Ἑβραίους ἀντάρτας.

Ἐὰν ἡ μεταβολὴ ἐγίνετο ἀνεπαισθήτως, νομίζουν ὅτι εὔκολα ἤθελαν πλανηθῆν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔγινεν ἐξαίρνης καὶ κατά τινα τρόπον βίαιον, ἐπειδὴ δύνανται νὰ δεξωσι τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης γενέσεως, σκανδαλιζονται ὅταν εὑρίσκωσιν εἰς ἡμᾶς αἰῶνας, καὶ στέκονται σταθεροὶ εἰς θρησκείαν τῆς ὁποίας οὐδὲ ὁ κόσμος προηγήθη.

Ποτὲ δὲν ἐπέτυχαν εἰς τὴν Εὐρώπην γοληνὴν παρομοίαν μὲ τὴν ὁποίαν τώρ' ἀπολαύουν. Μετοξὺ τῶν χριστιανῶν ἀρχίζει νὰ χάνεται τὸ ὁποῖον τοὺς ἐρέθιζε τῆς μισαλλοδοξίας πνεῦμα: εὑρέθησαν ἄσχημα εἰς τὴν Ἱσπανίαν διότι τοὺς ἐδίωξαν, καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν διότι ἠνώχλησαν χριστιανοὺς τῶν ὁποίων ἡ πίστις ὀλίγον διέφερεν ἀπὸ τὴν τοῦ Ἡγεμόνος. Ἐξάνοιξαν ὅτι ὁ περὶ τῶν προσόδων τῆς θρησκείας ζῆλος εἶναι διαφορετικὸς ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὀφείλουν πρὸς αὐτὴν νὰ ἔχωσι προσκλωσιν, καὶ ὅτι, διὰ νὰ τὴν ἀγαπῶσι καὶ νὰ τὴν φυλάττωσι, δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ μισῶσι καὶ νὰ καταδιώκωσι τοὺς ὅσοι δὲν τὴν φυλάττουν.

Εὐχῆς ἄξιον ἤθελεν εἶσθαι νὰ στοχάζωνται οἱ Μουσουλμάνοι μας, ὡς καὶ οἱ Χριστιανοὶ, οὕτω σωφρόνως περὶ τούτου τοῦ ἄρθρου· νὰ ἐμπορέσῃ μία καὶ καλὴ νὰ γενῇ ἡ μεταξὺ Ἀλῆ καὶ Ἀβουβέκερ εἰρήνη, καὶ ν' ἀφεθῇ εἰς τὸν Θεὸν ἡ φροντὶς ν' ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ἀξιομισθίας αὐτῶν τῶν ἁγίων προφητῶν. Ἤθελα νὰ τιμῶνται μὲ πράξεις σεβαστὰς καὶ σεβασμίους, καὶ ὄχι μὲ προτιμήσεις ματαίας, καὶ, ὁτιναδήποτε θέσιν ὁ Θεὸς τοὺς ἐθιόρισεν, ἔιτε πρὸς τὰ δεξιά του, ἔιτε πρὸς τ' ἀριστερά του, ἔιτε καὶ ὑπὸ τὸ ὑποπόδιον τοῦ θρόνου του, ἡμεῖς νὰ ζητῶμεν ν' ἀξιωθῶμεν τῆς εὐνοίας των.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 18 τῆς σελήνης Σαφὰρ, 1714.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΑ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΕΔΗΝ.

Εἰς Βενετίαν.

Ἐμβῆκα προχθὲς εἰς ἐκκλησίαν περίφημον ὀνομαζομένην ἡ Ἡ μ ε τ έ ρ α Κ υ ρ ί α: ἐνῷ ἐθαύμαζα τὴν μεγαλοπρεπῆ της οἰκοδομὴν, ἔτυχα εὐκαιρίαν νὰ συνομιλήσω μ' ἐκκλησιαστικὸν, τὸν ὁποῖον ὡς κ' ἐμὲ, ἡ περιέργεια εἶχε σύρειν πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος. Συνέπεσε λόγος περὶ τῆς ἡσυχίας τοῦ ἐπαγγέλματός του. Τὸ πλειότερον τῶν ἀνθρώπων μέρος, μὲ εἶπε, ζηλεύουν τὴν εὐτυχῆ στάσιν μας, κ' ἔχουν δίκαιον: ἔχει ὅμως καὶ τὰ δυσάρεστά της· δὲν εἴμεθα τόσον ἀποχωρισμένοι ἀπὸ τὸν κόσμον ὥστε νὰ μὴ προσκολλώμεθα εἰς αὐτὸν κατὰ μυρίας περιστάσεις: εἰς αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα ἔχομεν παιγνήδιον δυσκολώτατον νὰ παίζωμεν.

Οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου εἶναι παράξενοι· δὲν δύνανται

νὰ ὑποφέρωσι τὴν εὐφημίαν μας οὐδὲ τοὺς ἐλέγχους μας· ἐὰν θελήσωμεν νὰ τοὺς διορθώσωμεν μᾶς εὑρίσκουν γελοίους· ἐὰν τοὺς εὐφημήσωμεν μᾶς θεωροῦν ὡς ἀνθρώπους παρακάτω τοῦ χαρακτῆρος μας.

Τίποτε δὲν εἶναι τόσον ταπεινὸν ὅσον ὁ στοχασμὸς ὅτι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀσεβεῖς ἐσκανδαλίσαμεν. Εἴμεθα λοιπὸν ὑπόχρεοι νὰ διάγωμεν διαγωγὴν ἀμφίβολον, καὶ νὰ ἐμπνέωμεν ἐκ τούτου σέβας εἰς τοὺς τολμηρόφρονας, ὄχι μὲ χαρακτῆρα ἀποφασιστικὸν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀβεβαιότητα εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς ῥίπτομεν περὶ τοῦ τρόπου διὰ τοῦ ὁποίου δεχόμεθα τοὺς λόγους των. Πρέπει νὰ ἔχῃ τις πολὺ πνεῦμα διὰ τοῦτο· αὐτὴ ἡ οὐδετεροτικὴ στάσις εἶναι δύσκολος: οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου, οἱ ῥιψοκινδυνεύοντες ὅλα, οἱ παραδιδόμενοι εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς ὁρμὰς, οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὴν ἐπιτυχίαν, τὰς κυνηγοῦν ἢ τὰς παραιτοῦν, ἐπιτυχαίνουν πολὺ κάλλιον.

Δὲν εἶναι τοῦτο μόνον: αὐτὴν τὴν τόσον εὐτυχῆ καὶ τόσον ἥσυχον στάσιν, τὴν ὁποίαν πολὺ ἐπαινοῦν, ἡμεῖς δὲν τὴν διατηροῦμεν μέσα εἰς τὸν κόσμον. Εὐθὺς ἀποῦ φανῶμεν εἰς αὐτὸν, μᾶς κάμνουν νὰ φιλονεικῶμεν· μᾶς ἀναγκάζουν, λόγου χάριν, ν' ἀποδείξωμεν τῆς προσευχῆς τὴν ὠφέλειαν πρὸς ἄνθρωπον, ὅστις δὲν πιστεύει θεὸν· τῆς νηστείας τὴν ἀνάγκην πρὸς ἄλλον ὅστις καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν ἠρνήθη τῆς ψυχῆς τὴν ἀθανασίαν: ἡ ἐπιχείρησις εἶναι κοπιαστική, οἱ δὲ γελῶντες δὲν εἶναι ὑπὲρ ἡμῶν· Κάτι ἀκόμη: ἐπιθυμία τις νὰ σύρωμεν τοὺς ἄλλους εἰς τὰς γνώμας μας, ἀκατάπαυστα μᾶς βασανίζει, καὶ εἶναι, διὰ νὰ εἴπω οὕτω, προσκολλημένη εἰς τὸ ἐπάγγελμά μας. Τοῦτο εἶναι τόσον γελοῖον ὅσον καὶ ἐὰν ἔβλεπέ τις τοὺς Εὐρωπαίους καταγινομένους· χάριν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, νὰ λευκάνωσι τῶν Ἀφρι,

κανῶν τὸ πρόσωπον. Ἡμεῖς ταράττομεν τὴν ἐπικράτειαν, βασανιζόμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ διὰ νὰ ἀναγκάσωμεν τοὺς ἄλλους νὰ δεχθῶσι θρησκευτικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι θεμελιώδη· καὶ ὁμοιάζομεν τὸν δορικτήτορα ἐκεῖνον τῆς Κίνας ὅστις ἔσπρωξε τοὺς ὑπηκόους του εἰς γενικὴν ἐπανάστασιν διότ' ἠθέλησε νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ νὰ κουρεύωσι τὰ μαλία ἢ τοὺς ὄνυχας.

Καὶ αὐτὸς ὁ ζῆλος τῶν ὁποίων ἔχομεν διὰ νὰ κάμωμεν ὅσους ἐφορτώθημεν νὰ ἐκπληρῶσι τὰ πρὸς τὴν ἁγίαν ἡμῶν θρησκείαν χρέη των εἶναι συχνὰ κινδυνώδης, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συντροφεύεται μὲ τὴν ἱκανὴν φρόνησιν. Αὐτοκράτωρ τις τόνομα Θεοδόσιος ἐπρόσταξε νὰ περάσωσιν ἐν στόματι μαχαίρας ὅλους τοὺς κατοίκους μιᾶς πόλεως, ὡς καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία, ἐπαρουσιάσθη ἔπειτα διὰ νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ἀμβρόσιος ἐπρόσταξε νὰ τοῦ κλείσωσι τὰς θύρας, ὡς εἰς φονέα καὶ ἱερόσυλον: καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἔπραξεν ἡρωϊκὴν πρᾶξιν. Ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος ποιήσας ἔπειτα τὴν ὁποίαν τοιοῦτον ἀνοσιούργημα ἀπαιτοῦσε μετάνοιαν, καὶ παραδεχθεὶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὑπῆγε νὰ σταθῇ ἀνάμεσα τῶν ἱερέων. Ὁ ἴδιος ἐπίσκοπος τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐξελθῃ, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἔπραξε φανατικοῦ πρᾶξιν: τόσον εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὀφείλομεν νὰ δυσπιστῶμεν εἰς τὸν ζῆλον μας! Τ' ἤθελεν ὠφελήσειν τὴν θρησκείαν ἢ τὴν ἐπικράτειαν ἐὰν ὁ ἡγεμὼν οὗτος εἶχεν ἢ δὲν εἶχε τόπον μεταξὺ τῶν ἱερέων;

Ἐκ Παρισίων, τὴν πρώτην τῆς σελήνης Ῥεβιὸ, 1, 1714

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΒ΄.

ΖΕΛΙΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Παρισίους

Ἡ θυγάτηρ σου ἐπειδὴ ἔφθασε τὸν ἕβδομον τῆς ἡλικίας χρόνον, ἐνόμισα ὅτι καιρὸς ἦτο νὰ τὴν ἐμβασωμεν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ σεραγίου οἰκήματα, καὶ νὰ μὴ περιμείνωμεν νὰ ἔλθ' εἰς τὸν δέκατον διὰ νὰ τὴν ἐμπιστευθῶμεν εἰς τοὺς μαύρους εὐνούχους. Δὲν εἶναι παραλογον ὅσον πρόωρα καὶ ἂν ὑστερήσῃ τις κόρην νέαν ἀπὸ τὰς παιδικὰς ἐλευθερίας, καὶ τὴν δώσῃ τὴν ἐντὸς τῶν ἱερῶν τειχῶν, ὅπου ἡ αἰδὼς κατοικεῖ, ἁγίαν ἀνατροφήν.

Διότι δὲν ἐμπορῶ νὰ ἦμαι τῆς γνώμης ἐκείνων τῶν μητέρων αἱ ὁποῖαι κλείουν τὰς θυγατέρας των ὅταν ἦναι εἰς τὴν στιγμὴν νὰ τὰς δώσωσι σύζυγον· αἱ ὁποῖαι, καταδικάζουσι μᾶλλον παρ' ἀφιερόνουσαι αὐτὰς εἰς τὸ σεράγιον, τὰς ἀναγκάζουν βιαίως νὰ δεχθῶσι τὸν ὁποῖον ὤφειλαν νὰ τὰς ἐμπνέωσι ζωῆς τρόπον. Πρέπει ἄραγε τὸ πᾶν νὰ περιμένωμεν ἀπὸ τοῦ λογικοῦ τὴν βίαν, καὶ τίποτε ἀπὸ τῆς ἕξεως τὴν γλυκύτητα;

Τοὐκακοῦ μᾶς ὁμιλοῦν περὶ τῆς ὑποταγῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἡ φύσις μᾶς ἔθεσε· δὲν ἀρκεῖ νὰ μᾶς κάμνωσι νὰ τὴν αἰσθανώμεθα, πρέπει νὰ μᾶς κάμνωσι νὰ τὴν πράττωμεν, διὰ νὰ νᾶς ὑποστηρίξῃ κατὰ τὸν κριτικὸν ἐκεῖνον καιρὸν, ὅταν τὰ πάθη ἀρχίζωσι νὰ γεννῶνται, καὶ νὰ μᾶς ἐνθαρρύνωσιν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν.

Ἐὰν ἀπὸ τὸ καθῆκον μόνον ἐπροσκολλώμεθα πρὸς ἐσᾶς, ἐδυνάμεθα κάποτε νὰ τὸ λησμονῶμεν· ἐὰν ἐκ τῆς κλίσεως ἐσυρόμεθα πρὸς ἐσᾶς, ἄλλη κλίσις ἴσως ἰσχυροτέρα ἤθελε

τὴν ἐξασθενίσειν· ἀλλ' ὅταν οἱ νόμοι μᾶς δίδωσιν εἰς ἕνα ἄνδρα, μᾶς ἀπαλλοτριόνουν ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους, καὶ μᾶς ἀπομακρύνουν οὕτως ἀπ' αὐτοὺς, ὡς νὰ ἤμεθα ἑκατὸν χιλιάδων λεύγας μακρὰν.

Ἡ φύσις, βιομήχανος πρὸς χάριν τῶν ἀνδρῶν, δὲν ἐπεριορίσθη μόνον εἰς αὐτοὺς νὰ δώσῃ ἐπιθυμίας, ἠθέλησε νὰ ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ νὰ ἤμεθα τὰ ἔμψυχα τῆς εὐδαιμονίας των ὄργανα: ἔβαλεν ἡμᾶς εἰς τὴν φωτίαν τῶν παθῶν διὰ νὰ κάμῃ αὐτοὺς νὰ ζῶσιν ἥσυχοι: ἐὰν αὐτοὶ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὴν ἀναισθητότητά των, ἐπροόρισεν ἡμᾶς νὰ τοὺς κάμνωμεν νὰ ἐπιστρέφωσι, χωρὶς ποτὲ νὰ δυνάμεθα νὰ γευθῶμεν τὴν μακαρίαν ἐκείνην στάσιν ὅπου ἡμεῖς τοὺς θέτομεν.

Μὴ φαντάζεσαι ὅμως, Οὐσβὲκ, ὅτι ἡ θέσις σου εἶναι εὐδαιμονεστέρα παρὰ τὴν ἰδικήν μου: ἐγὼ ἐδῶ ἐγεύθην μυρίας ἡδονὰς τὰς ὁποίας ἐσὺ δὲν γνωρίζεις. Ἡ φαντασία μου ἀδιάκοπα ἠγωνίσθη νὰ μὲ κάμῃ νὰ γνωρίσω τὴν ἀξίαν της: ἐγὼ ἔζησα, πλὴν ἐσὺ δὲν ἀπήλαυσες παρὰ τὸ μαραίνεσθαι.

Ὡς καὶ εἰς τὴν φυλακὴν αὐτὴν ὅπου μὲ κρατεῖς εἶμαι ἐλευθερωτέρα παρὰ σὲ. Ὅσον ἀναδιπλασιάζεις τὴν προσοχήν σου εἰς τὸ νὰ μὲ φυλάττωσιν, ἄλλο τόσον ἀπολαύω τὴν ἀνησυχίαν σου: αἱ δὲ ὑποψίαι σου, ἡ ζηλοτυπία σου, αἱ λύπαι σου εἶναι τόσα τῆς ἐξαρτησίας σου δείγματα.

Ἐξακολούθει, ἀκριβὲ Οὐσβὲκ· πρόσταζε ἡμέραν καὶ νύκτα νὰ ἐπαγρυπνῶσιν ἐπάνω μου· μὴν ἐμπιστεύεσαι οὐδὲ εἰς τὰς συνειθισμένας προφυλάξεις: αὔξανε τὴν εὐδαιμονίαν μου ἀσφαλίζων τὴν ἰδικήν σου, καὶ γίνωσκε ὅτι παρὰ τὴν ἀδιαφορίαν σου τίποτε ἄλλο δὲν φοβοῦμαι.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν 2 τῆς σελήνης Ρεβιὰθ, 1, 1714.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΓ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς ...

Νομίζω ὅτι θέλεις νὰ περάσῃς εἰς τὴν ἐξοχὴν τὴν ζωήν σου. Δὲν σ' ἔχανα εἰς τὴν ἀρχὴν εἰμὴ κατὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἰδοὺ δεκαπέντε ἀφότου δὲν σέ ἴδα.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτ' εἶσαι εἰς θελκτικὴν οἰκίαν, ὅτι αὐτοῦ εὑρίσκεις συναναστροφὴν ἡ ὁποία σὲ ἀρέζει, ὅτι αὐτοῦ ἀναπαυτικὰ συλλογίζεσαι: πλειότερον δὲν σὲ χρειάζεται διὰ νὰ λησμονήσῃς ὅλην τὴν οἰκουμένην.

Ὅ,σον τὸ κατ' ἐμὲ σχεδὸν διάγω τὴν αὐτὴν ζωὴν τὴν ὁποίαν νὰ διάγω μὲ ἴδες· χύνομαι μέσα εἰς τὸν κόσμον καὶ ζητῶ νὰ τὸν γνωρίσω: ὁ νοῦς μου ἀνεπαισθήτως χάνει ὅ τι ἀσιατικὸν τὸν μένει, καὶ χωρὶς βίας λυγίζει εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ἤθη. Δὲν εἶμαι πλέον τόσον ἐκστατικὸς νὰ βλέπω εἰς μίαν οἰκίαν πέντε ἢ ἓξ γυναῖκας μὲ πέντε ἢ ἓξ ἄνδρας, κ' εὑρίσκω ὅτι δὲν ἐπενοήθη ἄσχημα τοῦτο.

Δύναμαι νὰ τὸ εἴπω: δὲν γνωρίζω τὰς γυναῖκας εἰμὴ ἀφότου εἶμ' ἐδῶ: πλειότερα ἔμαθα κατὰ ἕνα μῆνα, παρ' ὅσα ἐδυνάμην νὰ μάθω τριάντα χρόνους ἐντὸς τοῦ σεραγίου.

Εἰς τὴν πατρίδα μας οἱ χαρακτῆρες εἶναι ὅλοι μονοειδεῖς, διότ' εἶναι βιασμένοι: δὲν βλέπει τις τοὺς ἀνθρώπους τοιούτους ὁποῖοι εἶναι, ἀλλὰ τοιούτους ὁποῖοι ὑποχρεόνονται νὰ ἦναι: εἰς ἐκείνην τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοῦ τὴν δουλείαν ἄλλο νὰ λαλῇ δὲν ἀκούεται εἰμὴ ὁ φόβος ὅστις, ἔχει μίαν καὶ μόνην γλῶσσαν, καὶ ὄχι τὴν φύσιν ἥτις τόσον διαφόρως ἐκφράζεται, καὶ ἥτις

φαίνεται ὑπὸ μορφὰς τόσας,

Ἡ προσποίησις, αὐτὴ ἡ τόσον συνειθισμένη καὶ τόσον ἀναγκαία τέχνη, ἐδῶ εἶναι ἄγνωστος: τὸ πᾶν λαλεῖ, τὸ πᾶν βλέπεται, τὸ πᾶν ἀκούεται, ἡ καρδία δείχνεται ὡς καὶ τὸ πρόσωπον εἰς τὰ ἤθη, εἰς τὴν ἀρετὴν, εἰς αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα, πάντοτε ἀνακαλύπτει τις κατι ἁπλοῦν.

Διὰ νὰ ἀρέσῃ τις τὰς γυναῖκας χρειάζεται κάποιον τάλαντον, διαφορετικὸν ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἀκόμη πλειότερον τὰς ἀρέσει, τοῦτο δὲ συνίσταται εἰς εἶδος ἀστειότητος κατὰ τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον τὰς ἡδύνει κἀκεῖ φαίνεται ὅτι κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τὰς ὑπόσχεται ὅ τι δὲν δύναταί τις νὰ βαστάσῃ εἰμὴ κατὰ μακρυνὰ διαστήματα.

Αὐτὴ ἡ ἀστειότης, φυσικὰ ἐπινοηθεῖσα διὰ τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ γυναῖκες στολίζονται, φαίνεται ὅτι ἔφθασε νὰ μορφώσῃ τὸν γενικὸν τοῦ ἔθνους χαρακτῆρα: ὁ Γάλλος ἀστεΐζεται εἰς τὸ συμβούλιον, ἀστεΐζεται ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατεύματος, ἀστεΐζεται συνομιλῶν μὲ τὸν πρέσβυν. Τὰ ἐπαγγέλματα φαίνονται γελοῖα κατ' ἀναλογίαν τῆς προσδεχομένης σοβαρότητος. ὁ ἰατρὸς πλέον δὲν ἤθελεν εἶσθαι γελοῖος, ἐὰν τὰ φορέματά του ἦσαν ὀλιγώτερον πένθιμα, καὶ ἐὰν ἀστεΐζόμενος ἐθανάτονε τοὺς ἀρρώστους του.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 10 τῆς Σελήνης Ῥεβιάδ, 1, 1714.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΔ'.

Ο ΜΑΥΡΟΣ ΑΡΧΙΕΥΝΟΥΧΟΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Παρισίους.

Εἶμαι εἰς ἐμπεριδεμὸν τὸν ὁποῖον δὲν δύναμαι νὰ σ' ἐκφράσω, μεγαλοπρεπῆ δεσπότη: τὸ σεράγιον εἶναι

εἰς ἀταξίαν καὶ τρομερὰν σύγχισιν: ὁ πόλεμος βασιλεύει μεταξὺ τῶν γυναικῶν σου: οἱ εὐνοῦχοι σου εἶναι καταμερισμένοι: ἄλλο παρὰ παράπονα, ψιθυρίσματα, ὑνειδισμοὺς, δὲν ἀκούει τις: αἱ παραινέσεις μου καταφρονοῦνται· τὸ πᾶν φαίνεται συγχωρητὸν εἰς τοῦτον τῆς ἀκολασίας τὸν καιρὸν· καὶ παρὰ τὸν μάταιον τίτλον ἄλλο δὲν ἔχω εἰς τὸ σεράγιον.

Κἀμμία δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὰς γυναῖκας σου ἡ ὁποία νὰ μὴ κρίνεται ἀνωτέρα τῶν ἄλλων κατὰ τὴν γέννησιν, κατὰ τὸ κάλλος, κατὰ τὰ πλούτη, κατὰ τὸ πνεῦμα, κατὰ τὸν ὁποῖον πρὸς αὐτὴν φέρεις ἔρωτα, καὶ ἡ ὁποία νὰ μὴ ζητῇ νὰ δώσῃ δύναμιν εἰς τινας ἀπὸ τοὺς τίτλους τούτους διὰ νὰ ἔχῃ πᾶσαν προτίμησιν: κατὰ πᾶσαν στιγμὴν χάνω τὴν πολυχρόνιον ἐκείνην ὑπομονὴν μὲ τὴν ὁποίαν μ' ὅλον τοῦτο εἶχα τὴν κακοτυχίαν ὅλας νὰ τὰς δυσαρεστήσω: ἡ φρόνησίς μου, αὐτό μου τὸ φιλάρεσκον, ἀρετὴ τόσον σπανία καὶ τόσον ξένη εἰς τὴν ὁποίαν εἶμαι θέσιν, ἐστάθησαν ἀνωφελῆ.

Θέλεις, μεγαλοπρεπῆ Δεσπότη, νὰ σὲ ἀνακαλύψω ὅλων αὐτῶν τῶν ἀταξιῶν τὴν αἰτίαν; αὐτὴ εἶναι ὅλη μέσα εἰς τὴν καρδίαν σου, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν πρὸς αὐτὰς ἔχεις τρυφερὰν προσοχήν. Ἐὰν δὲν μ' ἐκρατοῦσες τὴν χεῖρα· ἐὰν, ἀντὶ τῶν παραινετικῶν μέσων, μ' ἄφηνες νὰ μεταχειρισθῶ καὶ τὰ μέσα τὰ τιμωρητικά· ἐὰν, μὴν ἀφινόμενος να μαλάσσεσαι ἀπὸ τὰ παράπονα καὶ τὰ δάκρυά των, τὰς ἔστελνες ἐμπρός μου νὰ κλαίωσι ὅστις ποτὲ δὲν μαλάσσομαι, ἐγρήγορα ἤθελα τὰς μορφώσειν κατὰ τὸν ὁποῖον ὀφείλουν νὰ φέρωσι ζυγὸν, καὶ κδυράσειν τὴν ἐπιτακτικὴν καὶ ἀνεξάρτητον αὐτῶν διάθεσιν.

Ἀπὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου τῆς ἡλικίας μου ἔτους

ἁρπαγμένος ἐκ τοῦ βάθους τῆς Ἀφρικῆς, τῆς πατρίδος μου, ἐπωλήθην κατὰ πρῶτον εἰς κύριον ἔχοντα πλειοτέρας παρὰ εἴκοσι γυναῖκας ἢ παλλακίδας. Κρίνας ἐκ τοῦ σοβαροῦ καὶ σιωπηλοῦ ἤθους μου, ὅτ' ἤμην ἐπιτήδειος διὰ τὸ σεράγιον, ἐπρόσταξε νὰ μὲ ἀποτελέσωσι τοιοῦτον, καὶ κατ' ἀρχὰς μ' ἔκαμαν νὰ ὑπομένω χειρουργικήν τινα πρᾶξιν ὀδυνηρὰν, ἡ ὁποία μ' ἐκατάστησεν εὐτυχῆ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα, διότι μ' ἐπλησίασεν εἰς τὸ αὐτίον καὶ εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν δεσποτῶν μου. Ἐμβῆκα εἰς τὸ σεράγιον, τὸ ὁποῖον δι' ἐμὲ ἐχρημάτισε νέος κόσμος. Ὁ πρῶτος εὐνοῦχος, ὁ αὐστηρότερος παρ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὅσους ἴδα ἐπὶ ζωῆς μου, τὸ ἐκυβερνοῦσε μ' ἐξουσίαν ἀπόλυτον. Δὲν ἤκουέ τις ἐκεῖ νὰ λαλῶσιν οὔτε περὶ λογομαχιῶν οὔτε περὶ διαιρέσεων· σιωπὴ βαθεῖα ἐβασίλευε παντοῦ: ὅλ' αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τὸ ἄλλο τοῦ χρόνου ἄκρον ἐπλαγίαζαν κατὰ τὴν εἰς αὐτὴν ὥραν: κ' ἐσηκόνοντο κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν: Ἔμβαιναν εἰς τὸ λουτρὸν μὲ τὴν ἀράδα των, ἔκβαιναν μὲ τὸ παραμίκρον νεῦμα τὸ ὁποῖον ἐκάμναμεν: τὸ ὑπόλοιπον τοῦ καιροῦ σχεδὸν πάντοτε ἦσαν εἰς τὰς καμάρας των ἔγκλεισται. Εἶχε κανόνα νὰ τὰς κρατῇ πάντοτε εἰς μεγάλην καθαριότητα, καὶ κατὰ τοῦτο εἶχε προσοχὴν ἀνεκδιήγητον: ἡ ἐλαχίστη ὑπακοῆς ἄρνησις ἐτιμωρεῖτο χωρὶς οἰκτιρμῶν. Εἶμαι σκλάβος, ἔλεγεν· ἀνθρώπου ὅμως ὅστις εἶναι ἰδικός σας καὶ ἰδικός μου κύριος, καὶ μεταχειρίζομαι τὴν ὁποίαν ἐπάνω σας ἐξουσίαν μ' ἔδωκε: ἐκεῖνος σᾶς κολάζει καὶ ὄχι ἐγὼ, ὅστις ἄλλο δὲν κάμνω παρὰ νὰ δανείζω τὴν χεῖρα μου· Αὐταὶ αἱ γυναῖκες ποτὲ χωρὶς πρόσκλησιν δὲν ἔμβαιναν εἰς τὴν καμάραν τοῦ δεσπότου μου· ἐδέχοντο τούτην τὴν χάριν μὲ χαρὰν, κ' ἔβλεπαν ἑαυτὰς ὑστερημένας χωρὶς

νὰ παραπονεθῶσι· Τέλος ἐγὼ, ὅστις ἤμην ὁ ἔσχατος τῶν μαύρων εἰς τὸ ἥσυχον ἐκεῖνο σεράγιον, ἐσεβόμην μυριάκις πλειότερον παρ' ὅ τι σέβομαι εἰς τὸ ἰδικόν σου ὅπου ὅλους τοὺς προστάζω.

Εὐθὺς ἀποῦ ὁ μέγας ἐκεῖνος εὐνοῦχος ἐγνώρισε τὴν μεγαλοφυΐαν μου, ἔστρεψε τὰ ὀμμάτια πρὸς ἐμέ· ἐλάλησε περὶ ἐμοῦ εἰς τὸν δεσπότην ὡς περὶ ἀνθρώπου ἱκανοῦ νὰ ἐνασχοληθῇ κατὰ τὰς θεωρίας του, καὶ νὰ τὸν διαδεχθῇ εἰς τὴν ὁποίαν κατεῖχε θέσιν· δὲν ἐξεπλάγη ποσῶς διὰ τὸ πολὺ τῆς νεότητός μου· ἐνόμισεν ὅτ' ἡ προσοχή μου θέλει ἐπέχειν πείρας τόπον·

Τὶ νὰ σὲ εἴπω; τόσον ἐπροχώρησα εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην του, ὥστε δὲν ἐδοκίμασε πλέον δυσκολίαν νὰ θέσ' εἰς τὰς χεῖρας μου τὰ κλειδία τοῦ τρομεροῦ τόπου τὸν ὁποῖον ἀπὸ πολλῆς ἐφύλαττε. Ὑπὸ τοῦτον τὸν μέγαν διδάσκαλον ἔμαθα τὴν δύσκολον τοῦ προστάζειν τέχνην, καὶ ἐμορφώθην εἰς τὰ γνωμικὰ ἀκάμπτου κυβερνήσεως. Ἐσπούδασα ὑποκάτω του τῶν γυναικῶν τὴν καρδίαν: μ' ἔμαθε νὰ ὠφελῶμαι ἀπὸ τὰς ἀδυναμίας των καὶ νὰ μὴν ἐκπλήττωμαι ἀπὸ τὴν ἔπαρσίν των. Συχνὰ εὐαρεστεῖτο νὰ μὲ βλέπῃ νὰ τὰς ὁδηγῶ ἕως εἰς τὸ ἔσχατον τῆς εὐπειθείας παραχαράκωμα· τὰς ἔκαμνεν ἔπειτα ἀνεπαισθήτως νὰ ἐπανέρχωνται, καὶ ἤθελε πρὸς καιρὸν νὰ φανῶ ὅτι ἐνδίδω ἐγὼ ὁ ἴδιος. Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ τὸν ἴδῃς ἐκείνας τὰς στιγμὰς ὅπου τάς εὕρισκεν ὀλόσιμα τῆς ἀπελπησίας, μεταξὺ τῶν ἐλέγχων καὶ τῶν παρακλήσεων: ἐβοηθοῦσε τὰ δάκρυά των χωρὶς νὰ διακινηθῇ, καὶ ἠσθάνετο εὐφροσύνην διὰ τοῦτο τοῦ θριάμβου τὸ εἶδος. Ἰδοὺ, ἔλεγε μὲ ἦθος εὐχάριστον, πῶς πρέπει νὰ κυβερνῶντ' αἱ γυναῖκες: ὁ ἀριθμὸς των δὲν μ' ἐμπεριδεύει· παρόμοια ἐμπορῶ νὰ κυβερνήσω καὶ ὅλας τοῦ μεγάλου ἡμῶν Μονάρχου

τὰς γυναῖκας. Πῶς ἕνας ἄνθρωπος δύναται νὰ ἐλπίσῃ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς καρδίας των, ἐὰν οἱ πιστοί του εὐνοῦχοι δὲν ἀρχήσωσι νὰ ὑποτάξωσιν πρῶτον τὸ πνεῦμα των.

Εἶχεν ὄχι μόνον σταθερότητα ἀλλὰ καὶ διαβατικότητα. Ἐμάντευε τοὺς στοχασμούς των καὶ τὰς προσποιήσεις των: αἱ ἐπιτηδευταὶ χειρονομίαι των, τὸ ὑποκριτικόν πρόσωπόν των, τίποτε δὲν τοῦ ὑπέκρυπταν. Ἔξευρεν ὅλας των τὰς πράξεις τὰς πλέον κρυφὰς καὶ τὰς ὁμιλίας των τὰς πλέον μυστικάς. ἐμεταχειρίζετο τούτας διὰ νὰ γνωρίσῃ ἐκείνας, καὶ εὐαρεστεῖτο ν' ἀνταμείβῃ τὴν ἐλαχίστην μυστικοῦ ἐμπίστευσιν. ἐπειδὴ δὲν ἐπλησίαζαν τὸν ἄνδρα των εἰμὴ ὅτ' ἐπροσκαλοῦντο, ὁ εὐνοῦχος ἐκαλοῦσε τὴν ὁποίαν ἤθελε, καὶ ἔστρεφε τὰ ὄμματα τοῦ δεσπότου του ἐπάνω ἐκείνης τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχε κατὰ νοῦν· καὶ αὐτὴ ἡ διάκρισις ἦτον ἡ ἀνταμειβὴ ἀνακαλυφθέντος τινὸς μυστικοῦ. Εἶχε καταπείσειν τὸν δεσπότην του ὅτ' ἦτον εὐταξίας ἔργον νὰ τοῦ ἀφίνῃ τὴν ἐκλογὴν, διὰ νὰ τὸν δίδῃ ἐκ τούτου μεγαλητέραν ἐξουσίαν. Ἰδοὺ πῶς ἐκυβερνᾶτο, μεγαλοπρεπῆ δεσπότη, σεράγιον τὸ ὁποῖον ἦτο, νομίζω, τὸ κάλλιον κανονισμένον ἀφ' ὅσα ἦσαν εἰς τὴν Περσίαν.

Ἄφησέ με τὰς χεῖρας ἐλευθέρας: συγχώρησε νὰ τὰς κάμω νὰ μὲ ὑπακούωσιν: ὀκτὼ ἡμέραι θέλουν ἐξαναθέσειν τὴν τάξιν εἰς τὸν κόλπον τῆς συγχίσεως: τοῦτο ἡ δόξα σου ζητεῖ καὶ τοῦτο ἡ ἀσφάλειά σου ἀπαιτεῖ.

Ἐκ τοῦ σεραγίου σου τῆς Ἰσπαχάν, τὴν 9 τῆς σελήνης Ρεβιάβ, 2, 1714

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΕ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΤΟΥ.

Εἰς τὸ σεράγιον τῆς Ἰσπαχάν.

Μανθάνω ὅτι τὸ σεράγιον εἶναι εἰς ἀταξίαν, καὶ ὅτι εἶναι γεμάτον ἀπὸ λογομαχίας καὶ διαιρέσεις ἐσωτερικὰς. Τί σᾶς ἐπαράγγειλλα ὅτε ἀνεχώρησα; τί ἄλλο, παρὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν καλὴν ὁμόνοιαν; Μὲ τὸ ὑποσχέθητε: μήπως ἦτο διὰ νὰ μὲ ἀπατήσετε;

Σεῖς ἠθέλετε ἀπατηθῆν, ἐὰν ἀκολουθοῦσα τὰς ὁποίας ὁ μέγας εὐνοῦχος μὲ δίδει συμβουλὰς, ἐὰν ἤθελα νὰ μεταχειρισθῶ τὴν ἐξουσίαν μου διὰ νὰ σᾶς κάμω νὰ ζῆτε ὡς αἱ πρὸς ἐσᾶς προτροπαί μου τὸ ἀπαιτοῦν.

Δὲν ἐξεύρω νὰ μεταχειρισθῶ αὐτὰ τὰ βίαια μέσα, εἰμὴ ἀφοῦ δοκιμάσω ὅλα τ' ἄλλα. Κάμετε λοιπὸν δι' ἐπινομὴν ἰδικήν σας ὅτι δὲν ἠθελήσατε νὰ κάμετε δι' ἐπινομὴν ἰδικήν μου.

Ὁ πρῶτος εὐνοῦχος μεγάλας ἔχει ἀφορμὰς νὰ παραπονῆται: λέγει ὅτι δὲν ἔχετε κἀνένα πρὸς αὐτὸν σέβας. Πῶς ἐμπορεῖτε νὰ συμβιβάσετε αὐτὴν τὴν διαγωγὴν μὲ τῆς στάσεως σας τὴν μετριοφροσύνην; Ἡ ἀρετήσας, κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου, δὲν ἐμπιστεύθη ἄραγε πρὸς ἐκεῖνον; Αὐτὸς εἶναι θησαυρὸς ἱερὸς τοῦ ὁποίου ἡ παρακαταθήκη εἰς ἐκεῖνον ἐγχειρίσθη. Ἀλλ' αὐταὶ αἱ περιφρονήσεις τὰς ὁποίας τὸν δείχνετε μαρτυροῦν ὅτι σᾶς εἶναι εἰς βάρος ὅσοι ἐπεφορτίσθησαν νὰ σᾶς κάμωσι νὰ ζῆτε ὑπὸ τοὺς νόμους τῆς τιμιότητος.

Ἀλλάξετε λοιπὸν διαγωγὴν σᾶς παρακαλῶ, καὶ κάμετε εἰς τρόπον ὥστε νὰ δυνηθῶ δευτέραν φορὰν ν' ἀποῤῥίψω τὰς ὁποίας μὲ προτείνουν προτάσεις ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας σας καὶ τῆς ἀναπαύσεώς σας.

Διότ' ἤθελα νὰ σᾶς κάμω νὰ λησμονήσετε ὅτ' εἶμαι κύριός σας, διὰ νὰ ἐνθυμῶμαι μόνον ὅτ' εἶμαι σύζυγός σας.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 5 τῆς σελήνης Χαχβὰν. 1714.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΣ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ....

Ἐδῶ πολλὰ καταγίνονται εἰς τὰς ἐπιστήμας, ἀλλὰ δὲν ἐξεύρω ἐὰν ἦναι καὶ πολλὰ σοφοὶ· Ὅστις καθ ὅλα ἀμφιβάλλει ὡς φιλόσοφος, τίποτε δὲν τολμᾷ ν' ἀρνηθῇ ὡς θεολόγος: ὁ ἀντιφατικὸς αὐτὸς ἄνθρωπος πάντοτε εἶναι περὶ τοῦ ἑαυτοῦτου εὐχάριστος, φθάνει μόνον οἱ ἄλλοι νὰ συμφωνῶσι μ' αὐτὸν περὶ τῶν προτερημάτων του.

Ἡ μανία τῶν πλειοτέρων Γάλλων εἶναι νὰ ἔχωσι πνεῦμα· ἡ δὲ μανία τῶν ὅσοι θέλουν νὰ ἔχωσι πνεῦμα εἶναι νὰ κάμνωσι βιβλία.

Τίποτε ὅμως ἄλλο δὲν ἐπενοήθη τόσον κακὰ, ὅσον τοῦτο: ἡ φύσις φαίνεται ὅτι φρονίμως ἐπρόβλεψε τὰς μωρίας τῶν ἀνθρώπων νὰ ἦναι προσωριναὶ, τὰ δὲ βιβλία τὰς ἀπαθανατίζουν. Ὁ μωρὸς ὤφειλε νὰ ἦναι εὐχάριστος ὅτι ἀηδίασεν ὅλους ὅσοι μὲ αὐτὸν ἔζησαν: θέλει νὰ βασανίζῃ καὶ τὰς ἐπερχομένας γενεάς: θέλει τὴν μωρίαν νὰ θριαμβεύῃ κατὰ τῆς λησμονησίας τὴν ὁποίαν ἐδύνατο ν' ἀπολαύῃ ὡς ἀπολαύει καὶ τὸν ἐνταφιασμὸν: θέλει τοὺς μεταγενεστέρους νὰ ἦναι πληροφορημένοι ὅτι ἔζησε, καὶ νὰ ἐξεύρωσιν αἰωνίως ὅτι αὐτὸς ἦτο μωρὸς.

Ἀπ' ὅλους τοὺς συγγραφεῖς δὲν εἶναι κανεὶς τὸν ὁποῖον νὰ μισῶ τόσον ὅσον τοὺς λογοσυλλέκτας, οἱ ὁποῖοι

παντοῦ ὑπάγουν γυρεύοντες ἐξ ἀλλοτρίων συγγραμμάτων λωρίδας διὰ νὰ τὰς ἐφαρμόσωσιν εἰς τὰ ἰδικά των ὡς χλόης κομμάτια ἐπάνω τῶν πρασιῶν: οἱ τοιοῦτοι δὲν εἶναι ποσῶς ἀνώτεροι τῶν τυπογραφικῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι ἀραδιάζοντες χαρακτῆρας, συνθεμένους ἐντάμα, κάμνουν βιβλίον ὅπου ἄλλο παρὰ τὴν χεῖρα δὲν ἐχορήγησαν. Ἤθελα νὰ σέβωνται τὰ πρωτότυπα βιβλία· καὶ μὲ φαίνεται ὅτ' εἶν' ἕνα εἶδος βεβηλώσεως ν' ἀποσπᾷ τι; τὰ ὁποῖα τὰ συνθέττουν μέρη ἀπὸ τὸ εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκονται θυσιαστήριον διὰ νὰ τὰ ἐκθέτῃ εἰς τὴν ὁποίαν οὐδόλως ἀξιομισθοῦν περιφρόνησιν. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχῃ τίποτε νέον νὰ εἴπῃ, διατὶ δὲν σιωπᾷ; Εἰς τὶ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡ διπλῆ αὐτὴ χρῆσις; Ἀλλὰ θέλω νὰ δώσω νέαν τινα τάξιν. Σεῖς εἶσθε ἄνθρωπος ἐπιδέξιος: Ἔρχεσθε εἰς τὴν βιβλιοθήκην μου, καὶ θέτετε κάτω ὅσα βιβλία εἶν' ἐπάνω, κ' ἐπάνω ὅσα εἶναι κάτω: τοῦτο εἶναι ὡραῖον ἀριστούργημα.

Σε γράφω περὶ τούτου, . . ., διότι καθ' ὑπερβολὴν εἶμαι βαρυμένος ἀπὸ βιβλίον τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου ἄφησα, καὶ τὸ ὁποῖον τόσον εἶναι ὀγκῶδες ὥστ' ἐφαίνετο ὅτι ἐμπεριέχει τὴν καθολικὴν ἐπιστήμην· ἀλλὰ μοῦ ἔσπασε τὴν κεφαλὴν χωρὶς νὰ μὲ μάθῃ τίποτε. ὑγίαινε.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 8 τῆς σελήνης Χαχβάν, 1714.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΖ'.

ΙΒΒΗΝ ΠΡΟΣ ΟΥΣΕΚ

Εἰς Παρισίους.

Τρία καράβια ἔφθασαν ἐδῶ χωρὶς νὰ μὲ φέρωσιν εἰδήσεις σου. Εἶσαι τάχα ἄρρωστος, ἢ σὲ ἀρέζει νὰ μὲ ἀνησυχῇς;

Ἐὰν, εὑρισκόμενος εἰς τόπον ὅπου δὲν ἔχεις κἀνένα δεσμὸν, δὲν μὲ ἀγαπᾷς, τί θέλ' εἶσθαι εἰς τὸ μέσον τῆς Περσίας, καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας σου; Ἀλλ ἴσως ἀπατῶμαι: εἶσαι ἱκανὰ ἐράσμιος διὰ νὰ εὕρῃς φίλους παντοῦ: ἡ καρδία ὅλων τῶν τόπων εἶναι πολίτης: ψυχὴ καλοπλασμένη πῶς ἐμπορεῖ νὰ ἐμποδισθῇ ἀπὸ τοῦ νὰ σχηματίσῃ ὑποχρεώσεις; Σὲ τ' ὁμολογῶ, σέβομαι τὰς παλαιὰς φιλίας· ἀλλὰ δὲν μὲ κακοφαίνεται παντοῦ νὰ κάμω νέας.

Εἰς ὁτιναδήποτε τόπον ὑπῆγα, ἔζησα ὡς νὰ ἔμελλα ἐκεῖ νὰ περάσω ὅλην μου τὴν ζωὴν: εἶχα τὴν αὐτὴν προθυμίαν διὰ τοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους; τὴν αὐτὴν συμπάθειαν ἤ μᾶλλον τὴν αὐτὴν τρυφερότητα διά τοὺς δυστυχεῖς, τὴν αὐτὴν ὑπόληψιν δι' ὅσους ἡ εὐτυχία παντάπασι δὲν ἐτύφλωσε. Τοιοῦτος εἶναι ὁ χαρακτῆρας μου, Οὐσβὲκ, παντοῦ ὅπου εὑρίσκω ἀνθρώπους, θέλω ἐκλέγειν φίλους.

Εἶν' ἐδῶ Γουέβρος τις, ὅστις, ἔπειτ' ἀπὸ σὲ, ἔχει, νομίζω, τὴν πρώτην εἰς τὴν καρδίαν μου θέσιν· εἶναι ἡ ψυχὴ αὐτῆς τῆς καλοκαγαθίας. Λόγοι ἰδιαίτεροι τὸν ὑποχρέωσαν νὰ τραβιχθῇ εἰς τούτην τὰν πόλιν, ὅπου ἀπὸ τὸ προϊὸν τιμίου ἐμπορίου ζῇ ἥσυχος μὲ γυναῖκα τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ. Ἡ ζωή του ὅλη εἶναι σημειωμένη ἀπὸ πράξεις γενναίας· καὶ, μολονότι ζητεῖ τὴν ταπεινὴν ζωὴν, πλειότερος εὑρίσκεται εἰς τὴν καρδίαν του ἡρωϊσμὸς, παρὰ εἰς τὴν τῶν μεγακητέρων μονάρχων.

Μυριάκις τὸν ἐλάλησα περὶ σοῦ. τὸν δείχνω ὅλας σου τὰς ἐπιστολὰς: παρατηρῶ ὅτι τοῦτο τὸν κάμνει εὐχαρίστησιν, καὶ ἤδη βλέπω ὅτι ἐσὺ ἔχεις φίλον ὅστις σὲ εἶναι ἄγνωστος.

Ἐδῶ θέλεις εὑρεῖν τὰ χυριώτερα συμβάντα του: ὁσην δήποτε ἀποστροφὴν καὶ ἂν ἐδοκίμασε νὰ τὰ γράψῃ, δὲν ἐμπόρεσε νὰ τ' ἀρνηθῇ εἰς τὴν φιλίαν μου, καὶ τὰ ἐμπιστεύομαι εἰς τὴν ἰδικήν σου.

ΙΣΤΟΡΙΑ

τοῦ Ἀφηριδὼν καὶ τῆς Ἀσταρταίας.

Ἐγεννήθην μεταξὺ τῶν Γουέβρων, ἐκ θρησκείας ἥτις ἴσως εἶναι ἡ παλαιοτέρα ἀφ' ὅσας ἔχει ὁ κόσμος· ἐστάθην τόσον κακότυχος ὥστε μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον μὲ ἦλθε καὶ ὁ ἔρωτας. Μόλις εἶχα ἓξ χρόνους καὶ δὲν ἐδυνάμην, εἰμὴ μὲ τὴν ἀδελφήν μου νὰ ζήσω: τὰ ὀμμάτιά μου ἐπάνω της ἦσαν πάντοτε προσκολλημένα· καὶ ὅτε μὲ ἄφινε μίαν στιγμὴν, τὰ ἐξαναεύρισκε βαπτισμένα ἀπὸ δάκρυα: πᾶσα ἡμέρα δὲν ηὔξανε πλειότερον τὴν ἡλικίαν μου παρὰ τὸν ἔρωτά μου. Ὁ πατέρας μου, ἐκπληγμένος ἀπὸ τόσον ἰσχυρὰν συμπάθειαν, ἐπιθυμοῦσε νὰ μᾶς συνενώσῃ εἰς γάμου κοινωνίαν κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῶν Γουέβρων συνείθιαν, εἰσαχθείσαν ἀπὸ τὸν Καμβύσην· ἀλλὰ τῶν Μαωμεθανῶν ὁ φόβος ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ὁποίων ζῶμεν ἐμποδίζει τοὺς ὁμοεθνεῖς μας νὰ στοχάζωνται τοιαύτας ἁγίας συνενώσεις, τὰς ὁποίας ἡ θρησκεία μας προστάζει μᾶλλον παρὰ συγχωρεῖ, καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι εἰκονίσματα τόσον ἁπλᾶ τῆς ἤδη ἀπὸ τὴν φύσιν μορφωθείσης ἑνώσεως.

Βλέπων λοιπὸν, ὁ πατέρας μου, ὅτ' ἤθελεν εἶσθαι κινδυνῶδες ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ἰδικήν μου καὶ τὴν ἰδικήν του κλίσιν, ἀπεφάσισε νὰ σβύσῃ φλόγα τὴν ὁποίαν ἐνόμιζεν ὅτι γεννᾶται, ἀλλ' ἡ ὁποία ἤδη ἦτον εἰς τὴν τελεί-

ταίαν αὐτῆς περίοδον: ἐπροφασίσθη ταξείδιον, καὶ μὲ ἐπῆρε μαζί του, ἀφίνων τὴν ἀδελφήν μου εἰς τὰς χεῖρας μιᾶς τῶν συγγενῶν της, διότι ἡ μητέρα μου ἀπὸ δύω χρόνων ἦτον ἀποθαμμένη. Δὲν θέλω σᾶς εἰπεῖν ποσῶς ὁποία ἐστάθη αὐτοῦ τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἡ ἀπελπισία: ἐφίλησα τὴν ἀδελφήν μου καταβουτημένην εἰς δάκρυα, ἀλλ' ἐγὼ τελείως δὲν ἔχυσα, διότι ὁ πόνος μὲ εἶχε καταστήσειν ὡς ἀναίσθητον. Ἐφθάσαμεν εἰς Τεφλίδα, καὶ ὁ πατέρας μου, ἐμπιστευθεὶς τὴν ἀνατροφήν μου εἰς ἕνα τῶν συγγενῶν μας, μὲ ἄφησεν ἐκεῖ, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια.

Μετὰ καιρὸν ἔμαθα ὅτι διὰ τοῦ κύρους τινὸς τῶν φίλων του εἶχεν ἐμβάσειν τὴν ἀδελφήν μου εἰς τὸ βεϊράμ τοῦ βασιλέως, ὅπου ἦτον εἰς ὑπηρεσίαν μιᾶς Σουλτάνας. Ἐὰν ἐμάνθανα τὸν θάνατόν της δὲν ἤθελα λυπηθῆν πλειότερον, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν ἤλπιζα πλέον νὰ τὴν ἐξαναΐδω, ἡ εἴσοδός της εἰς τὸ βεϊράμ τὴν εἶχε καταστήσειν μαωμεθάναν· καὶ κατὰ τὴν πρόληψιν αὐτῆς τῆς θρησκείας δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ μὲ θεωρῇ χωρὶς φρίκης. Μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ ζῶ πλέον εἰς Τεφλίδα, βαρυμένος καὶ ἀπὸ τὸν ἐμαυτόν μου, καὶ ἀπὸ τὴν ζωήν μου ἐπέστρεψα εἰς Ἰσπαχάν. Οἱ πρῶτοι μου λόγοι ἐστάθησαν πικροὶ εἰς τὸν πατέρα μου: τὸν ὠνείδισα ὅτι ἔβαλε τὴν θυγατέρα του εἰς τόπον ὅπου τὶς νὰ ἔμβῃ δὲν δύναται, εἰμὴ ἀλλάζων θρησκείαν. Ἐσύρετε ἐπάνω τῆς οἰκογενείας σας, τὸν εἶπα, τὴν ὀργὴν τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἡλίου ὅστις σᾶς φωτίζει: ἐκάμετε πλειότερον παρὰ ἐὰν ἠθέλετε μιάνειν τὰ στοιχεῖα, ἐπειδὴ ἐμιάνατε τὴν ψυχὴν τῆς θυγατρός σας, ἥτις δὲν εἶναι διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον καθαρά. Θέλω ἀποθάνειν ἀπὸ λύπην καὶ ἔρωτα: ἀλλ' ἄθε ὁ θάνατος νὰ ἦναι ἡ μόνη τὴν ὁ-

ποίαν ὁ θεὸς ἤθελε σᾶς κάμειν νὰ αἰσθανθῆτε ποινήν! Μετὰ τούτους τοὺς λόγους ἐξῆλθα· καὶ κατὰ τὸ διάστημα δύο χρόνων ἀπέρασα τὴν ζωήν μου ὑπάγων νὰ κυττάζω τὰ τείχη τοῦ βεϊράμ, καὶ νὰ θεωρῶ τὸν τόπον ὅπου ἡ ἀδελφή μου ἐμποροῦσε νὰ ἦναι, μυριάκις ἐκθετόμενος πᾶσαν ἡμέραν νὰ σφαγῶ ἀπὸ τοὺς εὐνούχους, οἱ ὁποῖοι κάμνουν τὸν γῦρον τριγύρω τῶν τρομερῶν αὐτῶν τόπων.

Τέλος ὁ πατήρ μου ἀπέθανε· ἡ δὲ Σουλτάνα, τὴν ὁποίαν ἡ ἀδελφή μου ὑπηρετοῦσε, βλέπουσά την πᾶσαν ἡμέραν ν' αὐξάνῃ κατὰ τὴν ὡραιότητα ἐζηλοτύπησε, καὶ τὴν ὑπάνδρευσε μ' εὐνοῦχον ὅστις τὴν ἐπεθύμει μὲ πάθος ἐρωτικὸν. Διὰ τούτου τοῦ μέσου ἡ ἀδελφή μου ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ σεράγιον, κ' ἐπῆρε μὲ τὸν εὐνοῦχον της οἰκίαν εἰς τὴν Ἰσπαχάν.

Ἐστάθην πλειότερον παρὰ τρεῖς μῆνας χωρὶς νὰ δυνηθῶ νὰ τὴν λαλήσω, ἐπειδὴ ὁ εὐνοῦχος, ζηλοτυπότερος ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καθ' ἑκάστην μὲ ἀνέβαλλεν ὑπὸ διαφόρους προφάσεις. Τέλος, ἐμβῆκα εἰς τὸ βεϊράμ του, καὶ μ' ἔβαλε νὰ τὴν ὁμιλήσω δι' ἑνὸς καφασίου. Λυγκὸς ὀμμάτια δὲν ἤθελαν δυνηθῆν νὰ τὴν ἐξανοίξωσι, τόσον ἦτο περιτυλιγμένη ἀπὸ ἐνδύματα καὶ ἀπὸ σκέπας, καὶ δὲν ἐμπόρεσα νὰ τὴν ἀναγνωρίσω εἰμὴ ἀπὸ τῆς φωνῆς τὸν ἦχον. Ὁποία ἐστάθη ἡ ἐσωτερική μου κίνησις ὁπότε ἴδα ἐμαυτὸν τόσον σιμωτινὸν καὶ τόσον ἀπομακρυσμένον ἐκείνης! ἐβίασα τὰν ἐμαυτόν μου, διότι μὲ προσοχὴν ἐπαρατηρούμην. Ὅσον τὸ κατ' ἐκείνην, μ' ἐφάνη ὅτι ἔχυσεν ὀλίγα δάκρυα· ὁ ἄνδρας της ἠθέλησε κατά τινα τρόπον ὕπουλον νὰ μὲ ζητήσῃ συμπάθειον ἀλλὰ τὸν ἐπεριποιήθηκα ὡς τὸν ἔσχατον τῶν σκλάβων· ἔμεινε πολὺ ἐμπεριδεμένος ὅτε μὲ ἴδεν ὅτι ἐλαλοῦσ

πρὸς τὴν ἀδελφήν μου γλῶσσαν πρὸς ἐκεῖνον ἄγνωστην· αὐτὴ ἦτον ἡ παλαιὰ περσικὴ, ἥτις εἶναι ἡ ἱερὰ γλῶσσα μας. Πῶς! ἀδελφή μου: τὴν εἶπα, εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀφήσετε τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων σας; Ἐξεύρω ὅτι ἐμβαίνουσα εἰς τὸ βεϊρὰμ ἔπρεπε νὰ ἐπαγγελθῆτε τὸν Μαωμεθισμόν· ἀλλ' εἰπέτε με, ἡ καρδία σας ἐμπόρεσεν ἄραγε νὰ συγκατανεύσῃ, ὡς καὶ τὸ στόμα σας, νὰ ἀφήσῃ θρησκείαν ἥτις μὲ συγχωρεῖ νὰ σᾶς ἀγαπῶ; Καὶ διὰ τίνα τὴν ἀφίνετε αὐτὴν τὴν θρησκείαν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ σᾶς ἦναι τόσον ἀκριβή; διὰ κακόμοιρον ἀκόμη ἐστιγματισμένον ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔφερε σίδηρα· ὅστις ἐὰν ἦτον ἄνθρωπος ἤθελεν εἶσθαι ὅλων ὁ ἔσχατος. Ἀδελφέ μου, εἶπεν, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος περὶ τοῦ ὁποίου λαλεῖτε εἶναι ἄνδρας μου· πρέπον εἶναι νὰ τὸν τιμῶ ὅσον ἀνάξιος καὶ ἂν σᾶς φαίνεται· καὶ ἐγὼ ἤθελα ὁμοίως εἶσθαι ἡ ἐσχάτη τῶν γυναικῶν, ἐὰν... Ἆ! ἀδελφή μου! τὴν εἶπα, ἐσεῖς εἶσθε Γουέβρα: αὐτὸς δὲν εἶναι σύζυγός σας, οὐδ' ἐμπορεῖ νὰ ἦναι· Ἐὰν ἦσθε πιστὴ ὡς οἱ πατέρες σας, ὀφείλετε νὰ τὸν θεωρῆτε ὡς τέρας! Ἀλλοίμονον! εἶπε, πόσον μακρόθεν μὲ δείχνεται αὐτὴ ἡ θρησκεία! μόλις ἔξευρα τὰ παραγγέλματά της, κ' ἔγινε χρεία νὰ τὰ λησμονήσω· Βλέπετε ὅτι ἡ τὴν ὁποίαν σᾶς λαλῶ γλῶσσαν δὲν μὲ εἶναι πλέον οἰκεία, καὶ ὅτι ἔχω ὅλας τοῦ κόσμου τὰς στενοχωρίας νὰ ἐκφρασθῶ· ἀλλὰ πιστεύετε ὅτι πάντοτε μὲ ἤδυνει ἡ ἐνθύμησις τῆς παιδικῆς μας ἡλικίας· ὅτι ἔκτοτε δὲν ἠσθάνθην εἰμὴ ψευδεῖς χαράς· ὅτι ποτὲ ἡμέρα δὲν ἀπέρασε χωρὶς νὰ σᾶς συλλογισθῶ· ὅτι ἐλάβετε πλειότερον παρ' ὅτι δὲν πιστεύετε μέρος εἰς τὴν ὑπανδρείαν μου, καὶ ὅτι διὰ μόνην τὴν ἐλπίδα νὰ σᾶς μεταΐδω ἀπεφάσισα νὰ ὑπανδρευθῶ. Ἀλλὰ τούτη ἡ ἡμέρα τὴν ὁποίαν τόσον ἀκριβὰ ἠγόρασα μέλλει ἀκόμη νὰ μὲ

γενῆ ἀκριβωτέρα! Σᾶς βλέπω ὅλον ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ σας· ὁ ἄνδρας μου ἀνατριχιάζει ἀπὸ λύσσαν καὶ ἀπὸ ζηλοτυπίαν: δὲν θέλω σᾶς ἰδεῖν πλέον: σᾶς ὁμιλῶ ἀναμφιβόλως κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς ζωῆς μου φοράν: ἐὰν τοῦτο ἦτον, ἀδελφέ μου, αὐτὴ δὲν θέλει μὲ εἶσθαι μακρυνή. Λέγουσα τούτους τοὺς λόγους ἐμαλάχθη, καὶ βλέπουσα ὅτι δὲν ἦτον εἰς κατάστασιν νὰ κρατήσῃ τὴν συνομιλίαν μὲ ἄφησε τὸν ἐλεεινότερον ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας ἐζήτησα νὰ ἴδω τὴν ἀδελφήν μου. Ὁ βάρβαρος εὐνοῦχος πολὺ ἤθελε νὰ μ' ἐμποδίσῃ· ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι τοῦτο τῶν ἀνδρῶν τὸ εἶδος δὲν ἔχει ἐπάνω τῶν γυναικῶν του τὴν αὐτὴν μὲ τοὺς ἄλλους ἄνδρας ἐξουσίαν, ἠγάπα τόσον ὑπερβολικὰ τὴν ἀδελφὴν μου ὥστε τίποτε δὲν ἐδύνατο νὰ τὴν ἀρνηθῇ. Τὴν ἴδα πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον καὶ μὲ τὰ αὐτὰ σκεπάσματα, συντροφευμένην ἀπὸ δύο σκλάβους. τοῦτο μ' ἔκαμε νὰ καταφύγω εἰς τὴν ἰδιαιτέραν μας γλῶσσαν. Ἀδελφή μου, τὴν εἶπα, πόθεν προέρχεται νὰ μὴν ἐμπορῶ νὰ σᾶς ἴδω χωρὶς νὰ εὑρεθῶ εἰς τρομερὰν στάσιν; Τὰ τείχη τὰ ὁποῖα σᾶς κρατοῦν ἔγκλειστην, αὐτὰι αἱ ἐμβάραι καὶ αὐτὰ τὰ κάγγελα, αὐτοὶ οἱ ἄθλιοι φύλακες οἱ ὁποῖοι σᾶς παραφυλάττουν, μὲ φέρουν εἰς μανίαν. Πῶς ἐχάσετε τὴν ὁποίαν οἱ πρόγονοί σας ἀπήλαυσαν γλυκεῖαν ἐλευθερίαν; Ἡ μητέρα σας, ἥτις ἦτο τόσο σώφρων, δὴν ἔδιδεν εἰς τὸν ἄνδρα της διὰ τὴν ἀρετήν της ἄλλον παρ' αὐτὴν τὴν ἀρετήν της ἐγγυητήν· καὶ ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος ἔζοῦσαν εὐδαίμονες εἰς ἀμειβαίαν ἐμπιστοσύνην· καὶ τῶν ἠθῶν των ἡ ἁπλότης ἦτο δι' ἐκείνους πλοῦτος πολυτιμότερος παρὰ τὴν ὁποίαν εἰς τούτην τὴν πολυτελῆ οἰκίαν φαίνεσθε ὅτι ἀπολαύετε ψευδῆ λαμπρότητα. Χάνουσα τὴν θρησκείαν σας, ἐχάσετε τὴν ἐλευθε-

ρίαν σας, τὴν εὐδαιμονίαν σας, καὶ αὐτὴν τὴν τιμῶσαν τὸ γένος σας πολύτιμον ἰσότητα. Τὸ δὲ χειρότερον, ὅτι σεῖς εἶσθε, ὄχ' ἡ γυναῖκα, διότι δὲν ἐμπορεῖτε νὰ ἦσθε, ἀλλ' ἡ σκλάβα σκλάβου ἐκπεσόντος ἀπὸ τὸν βαθμὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄ! ἀδελφέ μου, εἶπεν ἐκείνη, σεβασθῆτε τὸν σύζυγόν μου· σεβασθῆτε τὴν ὁποίαν ἀνεδέχθην θρησκείαν· κατὰ τὴν θρησκείαν αὐτὴν δὲν δύναμαι νὰ σᾶς ἀκούω οὐδὲ νὰ σᾶς ὁμιλῶ χωρὶς ἐγκλήματος. Τί, ἀδελφή μου! τὴν εἶπα, ὅλως παράφρων, τὴν δοξάζετε λοιπὸν ἀληθινὴν αὐτὴν τὴν θρησκείαν; Ἄ! εἶπε, πόσον ἐπωφελὲς μὲ ἤθελεν εἶσθαι ἐὰν δὲν ἦτον ἀληθινὴ αὐτὴ ἡ θρησκεία! Κάμνω δι' αὐτὴν παραπολὺ μεγάλην θυσίαν διὰ νὰ μὴ δύναμαι νὰ τὴν πιστεύω· καὶ, ἐὰν αἱ ἀμφιβολίαι μου . . . ἐκφωνήσασα τοὺς λόγους τούτους ἐσιώπησε. Ναὶ αἱ ἀμφιβολίαι σας, ἀδελφήμου, εἶναι πολὺ βάσιμαι ὁποιαιδήποτε καὶ ἂν ἦναι. Τὶ προσμένετε ἀπὸ θρησκείαν ἥτις σᾶς κατασταίνει δυστυχῆ εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, εἰς δὲ τὸν ἄλλον κἀμμίαν δὲν σᾶς ἀφίνει ἐλπίδα; Διαλογισθῆτε ὅτι ἡ ἰδικήμας εἶναι ἡ παλαιοτέρα παρ' ὅσας ἔχει ὁ κόσμος· ὅτι πάντοτε ἤκμασεν εἰς τὴν Περσίαν, καὶ δὲν ἔχει ἀρχὴν ἄλλην παρὰ τὸ αὐτοκρατόριον τοῦτο, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ εἶναι ἄγνωστη· ὅτι ἡ τύχη εἰσῆξεν ἐκεῖ τὸν Μαωμεθισμόν· ὅτι αὐτὴ ἡ αἵρεσις ἐστερεώθη ὄχι διὰ τοῦ καταπειστικοῦ μέσου ἀλλὰ διὰ τῆς κατακτήσεως. Ἐὰν οἱ φυσικοί μας ἡγεμόνες δὲν ἦσαν ἀδύνατοι, ἠθέλετε ἀκόμη βλέπειν νὰ βασιλεύῃ τῶν παλαιῶν ἐκείνων μάγων ἡ λατρεία. Μεταφερθῆτε εἰς τὰς παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας: τὸ πᾶν περὶ τοῦ μαγισμοῦ θέλει σᾶς λαλήσειν καὶ τίποτε περὶ τῆς Μαωμεθανικῆς αἱρέσεως, ἥτις πολλὰς χιλιάδας χρόνων ἔπειτα, οὐδὲ εις τὴν νηπιότητά της ἦτον. Ἀλ-

λὰ, εἶπεν, ἐὰν ἡ θρησκεία μου ἦναι νεωτέρα παρὰ τὴν ἰδικήν σας, τοὐλάχιστον εἶναι καθαρωτέρα, διότι ἄλλο παρὰ τὸν θεὸν δὲν λατρεύει· ἐνῷ σεῖς λατρεύετε τὸν ἥλιον, τὰ ἄστρα, τὴν φωτίαν, καὶ αὐτὰ τα στοιχεῖα. Βλέπω, ἀδελφή μου ὅτι μετάξὺ τῶν Μουσουλμάνων ἐμάθετε νὰ διαβάλλετε τὴν ἁγίαν μας θρησκείαν. Ἡμεῖς δὲν λατρεύομεν οὐδὲ τὰ ἄστρα, οὐδὲ τὰ στοιχεῖα· οἱ δὲ πατέρες μας ποτὲ δὲν τὰ ἐλάτρευσαν· ποτὲ δὲ τὰ ὕψωσαν ναοὺς· ποτὲ δὲν τὰ ἐπρόσφεραν θυσίας· ἀπέδωκαν πρὸς αὐτὰ μόνον λατρείαν θρησκευτικὴν, ἀλλὰ κατωτέραν, θεωροῦντες τα ὡς ἔργα ἐμφανιστικὰ τῆς θεότητος. Ἀλλ', ὦ ἀδελφήμου, διὰ τ' ὄνομα τοῦ θεοῦ ὅστις μᾶς φωτίζει· δεχθῆτε τὸ ἱερὸν τοῦτο βιβλίον τὸ ὁποῖον σᾶς φέρω· αὐτὸ εἶναι τοῦ νομοθέτου μας Ζωροάστρου τὸ βιβλίον: ἀναγνώσετέτο χωρὶς πρόληψιν· δεχθῆτε εἰς τὴν καρδίαν σας τὰς φωτεινὰς ἀκτίνας αἱ ὁποῖαι θέλουν σᾶς φωτίσειν διὰ τῆς ἀναγνώσεως: ἐνθυμηθῆτε τοὺς πατέρας σας οἱ ὁποῖοι τόσον πολὺν χρόνον ἐτίμησαν τὸν ἥλιον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν τοῦ Βάλκ· καὶ τέλος ἐνθυμηθῆτε ἐμὲ ὅστις δὲν ἐλπίζει ἀνάπαυσιν, τύχην, ζωὴν, εἰμὴ ἀπὸ τὴν μεταβολήν σας. Τὴν ἄφησα ἄλλος ἐξ ἄλλου, καὶ τὴν παραίτησα μόνην ν' ἀποφασίσῃ περὶ τῆς μεγαλητέρας ὑποθέσεως παρ' ὅσας ἐδυνήθην νὰ ἔχω ἐπὶ ζωῆς μου.

Ἐπέστρεψα μετὰ δύο ἡμέρας. Δὲν τήν ἐλάλησα παντελῶς. Ἐπρόσμεινα, σιωπῶν, τῆς ζωῆς μου ἢ τοῦ θανάτου μου τὴν ἀπόφασιν. Σεῖς ἀγαπᾶσθε, ὦ ἀδελφὲ μου, μὲ εἶπε, καὶ ἀπὸ μίαν Γουέβραν. Πολὺν ἐπολέμησα χρόνον· ἀλλὰ, ὦ θεοί! πόσας ὁ ἔρωτας σηκόνει δυσκολίας! πόσον εἶμαι ἐλαφρωμένη! Δὲν φοβοῦμαι πλέον μήπως παραπολὺ σᾶς ἀγαπῶ· ἐμπορῶ ποσῶς νὰ μὴ βάλω ὅρια εἰς τὸν

ἔρωτά μου: καὶ αὐτὴ ἡ ὑπερβολή του εἶναι νόμιμος. Ἀ! πόσον εἶναι καταλληλον τοῦτο εἰς τῆς καρδίας μου τὴν κατάστασιν! Ἀλλ' ἐσεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐδυνήθητε νὰ διαῤῥήξετε τὰς ὁποίας ὁ νοῦς μου διὰ τὸν ἑαυτόν του ἀλύσσους ἐχάλκευσε, πότε θέλετε διαῤῥήξειν ἐκείνας αἱ ὁποῖαι μοῦ δεσμεύουν τὰς χεῖρας; Ἀπὸ τῆς στιγμῆς τούτης δίδομαι εἰς ἐσᾶς: δείξετε διὰ τῆς ὁποίας θέλετε μὲ δεχθῆν προθυμίας πόσον αὐτὴ ἡ προσφορὰ σᾶς εἶναι ἀκριβή. Ἀδελφέ μου, τὴν πρώτην φορὰν κατὰ τὴν ὁποίαν θέλω δυνηθῆν νὰ σᾶς φιλήσω, νομίζω ὅτι θέλω ἀποθάνειν εἰς τὰς ἀγκάλας σας. Ποτὲ καλὰ δὲν ἤθελα ἐκφράσειν τὴν ὁποίαν ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων ἠσθάνθην χαράν: ἀληθῶς ἐνομίσθην καὶ ἐθεωρήθην εἰς μίαν στιγμὴν ὁ εὐδαιμονέστερος ὅλων τῶν ἀνθρώπων: σχεδὸν ἴδα ν' ἀποπληρῶνται ὅλαι τὰς ὁποίας κατὰ εἰκοσιπέντε χρόνων ζωὴν εἶχα σχηματίσειν ἐπιθυμίας, καὶ νὰ ἐκλείπωσιν αἱ θλίψεις αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν εἶχαν ἀποκαταστήσειν τόσον ὀδυνηράν. Ἀλλ' ἀφοῦ ὀλίγον ἐσυνείθισα εἰς αὐτὰς τὰς γλυκείας ἰδέας, εὗρηκα ὅτι δὲν ἤμην τόσον πλησίον τῆς εὐδαιμονίας μου, ὅσον ἐξαίφνης τὸ εἶχα φαντασθῆν, ἂν καὶ ὑπερεπήδησα τὸ μεγαλήτερον τῶν ἐμποδίων ὅλων. Ἐχρειάζετο νὰ προκαταλάβω τὴν ἐπαγρύπνησιν τῶν φυλάκων της. Δὲν ἐτολμοῦσα εἰς κἀνένα νὰ ἐμπιστευθῶ τῆς ζωῆς μου τὸ μυστικόν: δὲν εἶχα παρὰ τὴν ἀδελφήν μου· ἐκείνη δὲν εἶχεν εἰμὴ ἐμέ: ἐὰν ἀπετύχαινα τὸν σκοπόν μου, ἔτρεχα κίνδυνον νὰ παλουκωθῶ· πλὴν δὲν ἔβλεπα καὶ σκληροτέραν ἄλλην ποινὴν παρὰ τὴν ἀποτυχίαν. Ἐσυμφωνήσαμεν νὰ στείλῃ νὰ μὲ ζητήσῃ τὸ ὁποῖον ὁ πατήρ της τὴν εἶχεν ἀφήσειν ὡρολόγιον, καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου νὰ βάλλω λίμαν διὰ νὰ πριονίσῃ τὰ καφάσια παραθύρου δίδοντος εἰς τὴν στράταν, καὶ σχοινίον χομποδετὸν διὰ νὰ καταβῇ. νὰ μὴν τὴν

ἴδω πλέον εἰς τὸ ἑξῆς, ἀλλὰ πᾶσαν νύκτα νὰ ἔρχωμαι ὑπὸ τὸ παράθυρον ἐκεῖνο προσμένων ἑωσοῦ δυνηθῇ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν της· ἀπέρασα δεκαπέντε ὁλοκλήρους νύκτας χωρὶς νὰ ἴδω ψυχὴν, ἐπειδὴ δὲν εὕρισκεν ἁρμόδιον τὸν καιρὸν: τέλος τὴν δεκάτην ἕκτην ἤκουσα πριόνιον πριονίζον. Ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἡ ἐργασία διεκόπτετο καὶ κατὰ ταῦτα τὰ διαστήματα ἡ φρίκη μου ἦτον ἀνέκφραστος. Μετὰ μιᾶς ὥρας ἐργασίαν τὴν ἔδα νὰ προσκολλᾷ το σχοινίον· ἄφησε τὸν ἑαυτόν της νὰ καταιβαίνῃ, κ' ἐγλύστρησεν ἀνάμεσα εἰς τὰς ἀγκάλας μου. Δὲν ἐγνώρισα πλέον τὸν κίνδυνον, κ' ἔμεινα πολλὴν ὥραν χωρὶς νὰ μετατοπίσω: τὴν ὡδήγησα ἔξω τῆς πόλεως ὅπου εἶχα ἄλογον ὁλονονένα ἕτοιμον· τὴν ἔθεσα ὀπίσω μου εἰς τὰ ὀπίσθια, καὶ μ' ὅλην τὴν φανταστὴν προθυμίαν ἀπεμακρύθην ἀπὸ τόπου ὅστις ἐδύνατο νὰ μᾶς ἦναι τόσον ὀλέθριος. Πρὸ τοῦ ἐξημερώματος ἐφθάσαμεν εἰς τὴν οἰκίαν ἑνὸς Γουέβρου, εἰς τόπον ἔρημον ὅπου ἦτο ἀποσυρμένος καὶ ὀλιγαρκῶς ἔζη μὲ τὸ ἐργόχειρόν του. Δὲν ἐκρίναμεν εὔλογον νὰ μείνωμεν εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ διὰ συμβουλῆς του ἐμβήκαμεν εἰς πυκνὸν δάσος κ' ἐκαθήσαμεν εἰς τὸ κοίλωμα παλαιᾶς βαλανιδίας ἑωσοῦ τῆς φυγῆς μας ὁ θόρυβος διαλυθῇ. Ἀμφότεροι ἐζούσαμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀπομακρυσμένην διαμονὴν χωρὶς μαρτύρων, ἀκατάπαυστα πρὸς ἀλλήλους ἐπαναλαμβάνοντες ὅτι πάντοτε θέλομεν ἀγαπᾶσθαι, περιμένοντες τὴν εὐκαιρίαν ἑωσοῦ ἱερεύς τις Γουέβρος νὰ ἐμπορέσῃ νὰ κάμῃ τὴν ὁποίαν τὰ ἱερά μας βιβλία παραγγέλλουν τοῦ συνοικεσίου τελετήν. Ἀδελφή μου, τὴν εἶπα, πόσον εἶναι ἁγία αὐτὴ ἡ ἕνωσις! ἡ φύσις μᾶς ἤνωσεν· ὁ ἅγιος νόμος θέλει μᾶς ἑνώσειν ἀκόμη. Τέλος ὁ ἱερεὺς ἔρχεται νὰ καταπραΰνῃ τὴν ἐρω-

τικὴν ἀνυπομονησίαν μας: ἐτέλεσεν εἰς τοῦ χωριάτου τὴν οἰκίαν ὅλας τοῦ συνοικισίου τὰς τελετάς: μᾶς εὐλόγησε, καὶ μυριάκις μᾶς ἐπευχήθη ὅλην τὴν ζέσιν τοῦ Γουστάσπου καὶ τοῦ Ὡράσπου τὴν ἁγιότητα. Εὐθὺς ἔπειτα ἀφήσαμεν τὴν Περσίαν, ὅπου ἤμεθα εἰς ἀσφάλειαν, καὶ ἀπεσύρθημεν εἰς Γεωργίαν. Ἐκεῖ ἐζήσαμεν ἕνα χρόνον, πᾶσαν ἡμέραν ὑπερευχάριστοι ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἀργύριόν μου ἐκόντευε να τελειώσῃ, ἐγὼ δὲ ἐφοβούμην τὴν ταλαιπωρίαν διὰ τὴν ἀδελφήν μου, ὄχι διὰ τὸν ἐμαυτόν μου, τὴν ἄφησα διὰ νὰ ὑπάγω πρὸς τοὺς συγγενεῖς μου νὰ ζητήσω συνδρομήν τινα. Ποτὲ ἀποχαιρετισμὸς δὲν ἐστάθη τρυφερώτερος. Πλὴν τὸ ταξείδιόν μου ἀπέβη ὄχι μόνον ἀνωφελὲς ἀλλὰ καὶ ὀλέθριον· διότι ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους εὑρὼν δημευμένα ὅλα μας τὰ ὑπάρχοντα, ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου, τοὺς συγγενεῖς μου σχεδὸν εἰς τὴν ἀδυνατότητα νὰ μὲ συνδράμωσι, κυρίως δὲν ἔφερα μαζί μου ἀργύριον πλειότερον παρὰ τὸ ὁποῖον μ' ἐχρειάζετο διὰ τὴν ἐπιστροφήν μου. Ἀλλά ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἀπελπισία μου! δὲν εὗρηκα πλέον τὴν ἀδελφήν μου. Ὀλίγας πρὸ τοῦ φθασίματός μου ἡμέρας, Τάρταροι εἶχαν κάμειν ἐπιδρομὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο πόλιν· καὶ, ἐπειδὴ τὴν εὗρηκαν ὡραίαν, τὴν ἐπῆραν καὶ τὴν ἐπώλησαν εἰς Ἑβραίους ὑπαγένοντας εἰς Τουρκίαν, καὶ δὲν ἄφησαν εἰμὴ τὸ ὁποῖον ὀλίγους μῆνας πρότερον εἶχε γεννήσειν κοριτσάκιον. Ἠκολούθησα τούτους τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς ἐντάμωσα τρεῖς λεύγας ἐκεῖθεν: αἱ παρακλήσεις μου, τὰ δάκρυά μου, ἐστάθησαν μάταια· πάντοτε μ' ἐζήτησαν τριάντα τομάνους, καὶ δὲν ἐκαταίβηκαν ποτὲ οὐδὲ ἕνα. Ἀφοῦ διευθύνθην πρὸς ὅλον τὸν κόσμον, ἐπεκαλέσθην τῶν ἱερέων Τούρκων καὶ Χριστιανῶν τὴν ὑπεράσπισιν, κατευθύνθην καὶ πρός τινα ἔμπορον Ἀρμέ-

νον· τὸν ἐπώλησα τὴν κόρην μου, καὶ ἐπωλήθην κ' ἐγὼ διὰ τριανταπέντε τομάνους. Ὑπῆγα πρὸς τοὺς Ἑβραίους, τοὺς ἔδωκα τριάντα τομάνους, κ' ἔφερα τοὺς ἄλλους πέντε εἰς τὴν ἀδελφήν μου τὴν ὁποίαν ἀκόμη δὲν εἶχα ἰδεῖν. Σεῖς εἶσθ' ἐλεύθερα, ἀδελφή μου, τὴν εἶπα, κ' ἐμπορῶ νὰ σᾶς φιλήσω: ἰδοὺ πέντε τομάνους τοὺς ὁποίους σᾶς φέρω· πικραίνομαι ὅτι δὲν μὲ ἠγόρασαν πλειότερον. Τί! εἶπεν, ἐπωλήθητε; Ναὶ, τὴν εἶπα. Ἄ! κακότυχε! τὶ ἐκάμετε; Δὲν ἤμην ἄραγε ἱκανὰ δυστυχὴς χωρὶς νὰ κοπιάσετε νὰ μὲ καταστήσητε δυστυχεστέραν; Ἡ ἐλευθερία σας μ' ἐπαρηγοροῦσεν· ἡ δὲ σκλαβεία σας θέλει μέ βάλλειν εἰς τὸν τάφον. Ἄ, ἀδελφέ μου! πόσον εἶναι σκληρὸς ὁ ἔρωτάς σας! Ἡ δὲ κόρη μου; δὲν τὴν βλέπω ποσῶς. Τὴν ἐπώλησα, τὴν εἶπα. Ἀνελύσαμεν ἀμφότεροι εἰς δάκρυα, καὶ δὲν εἴχαμεν τὴν δύναμιν κἄν νὰ εἴπωμεν τίποτε. Τέλος ἐγὼ ὑπῆγα νὰ εὕρω τὸν κύριόν μου· ἡ δὲ ἀδελφή μου ἐκεῖ ἔφθασε σχεδὸν ταυτοχρόνως μὲ ἐμέ: ἐρρίφθη εἰς τὰ γόνατά του. Σᾶς ζητῶ, εἶπε, τὴν δουλείαν ὡς οἱ ἄλλοι σᾶς ζητοῦν τὴν ἐλευθερίαν: ἐπάρετέμε, θέλετε μὲ πωλήσειν ἀκριβώτερα παρὰ τὸν ἄνδρα μου. Ἔγινε τότε τοιοῦτος πόλεμος ὥστε ἀπέσπασε δάκρυα ἀπὸ τὰ ὄμματα τοῦ κυρίου μου. Κακορίζικε, εἶπεν ἐκείνη, ἐστοχάσθης ὅτι ἐδυνάμην νὰ δεχθῶ τὴν ἐλευθερίαν μου μὲ τὴν δαπάνην τῆς ἰδικῆσου; Αὐθέντη, βλέπετε δύο ἀτύχους οἱ ὁποῖοι θέλουν ἀποθάνειν, ἐὰν ἐσεῖς μᾶς ἀποχωρήσετε. Δίδομαι εἰς ἐσᾶς, πληρώσετέ με: ἴσως αὐτὸ τὸ ἀργύριον καὶ αἱ ἐκδουλεύσεις μου θέλωσιν ἐμπορέσειν κάποιαν ἡμέραν νὰ ἐπιτύχωσιν ἀπὸ σᾶς ὅ τι δέν δύναμαι νὰ σᾶς ζητήσω. Εἶναι τοῦ συμφέροντός σας νὰ μὴ μᾶς ἀποχωρήσετε: συλλογισθῆτε ὅτι ἐγὼ διαθέτω τὴν ζωήν του. Ὁ Ἀρμένιος

ἦτον ἀνθρωπος γλυκὺς, καὶ διεκινήθη ἀπὸ τὰς δυστυχίας μας. Δουλεύετέ με καὶ ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος μὲ πιστότητα καὶ μὲ ζῆλον, καὶ σᾶς ὑπόσχομαι μετὰ ἕνα χρόνον νὰ σᾶς δώσω τὴν ἐλευθερίαν σας· Βλέπω ὅτι δὲν ἀξιομισθεῖτε οὐδὲ ὁ ἕνας οὐδὲ ὁ ἄλλος τῆς στάσεώς σας τὰς ταλαιπωρίας. Ἐὰν, ἀφοῦ κατασταθῆτε ἐλεύθεροι, ἦσθε, ὅσον ἀξιομισθεῖτε, εὐτυχεῖς· ἐὰν ἡ τύχη σας τότε γελᾷ, εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλετε μὲ ἱκανοποιήσειν περὶ τῆς ζημίας τὴν ὁποίαν θέλω ὑποφέρειν. Ἀμφότεροι ἐφιλήσαμεν τὰ γόνατά του, καὶ τὸν ἠκολουθήσαμεν εἰς τὸ ταξείδιόν του. Ἐλαφρόναμεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον εἰς τὰς δουλικὰς ἐργασίας μας· καὶ ἤμην ὑπερχαρὴς ὅτε ἐδυνάμην νὰ κάμω τὸ ὁποῖον ἐτύχαινεν εἰς τὴν ἀδελφήν μου ἔργον.

Τὸ τέλος τοῦ χρόνου ἔφθασεν· ὁ κύριός μας ἐφύλαξε τὸν λόγον του, καὶ μᾶς ἠλευθέρωσε. Ἐπιστρέψαμεν εἰς Τεφλίδα. Ἐκεῖ εὗρηκα παλαιὸν τοῦ πατρός μου φίλον, μ' ἐπιτυχίαν ἐπαγγελλόμενον τὴν ἰατρικὴν εἰς τὴν πόλιν: μ' ἐδάνεισεν ὀλίγον ἀργύριον, μὲ τὸ ὁποῖον ἔκαμα κάτι ἐμπόριον. Κάποιαι ὑποθέσεις μὲ ἐπροσκάλεσαν ἔπειτα εἰς τὴν Σμύρνην, ὅπου καὶ ἐκατασταθην. Ἐδῶ ζῶ ἀπὸ ἓξ χρόνων καὶ ἀπολαύω τὴν ἀγαπητοτέραν καὶ γλυκυτέραν συντροφίαν τοῦ κόσμου: ἡ ἕνωσις βασιλεύει ἐντὸς τῆς οἰκογενείας μου, καὶ δὲν ἤθελ' ἀλλάξειν τὴν στάσιν μου μὲ τὴν τῶν βασιλέων ὅλων τοῦ κόσμου. Ἐστάθην ἱκανὰ εὐτυχὴς νὰ ἐξαναεύρω τὸν Ἀρμένιον πραγματευτὴν εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλω τὸ πᾶν, καὶ τὸν ἀπέδωκα ἐκδουλεύσεις ἀξιοσημειώτους.

Ἐκ Σμύρνης, τὴν 27 τῆς σελήνης Γεμμάδι, 2,1714.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΗ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Προχθὲς ὑπῆγα νὰ δειπνήσω εἰς ἄνθρωπον χλαμυδοφόρον, ὅστις πολλάκις περὶ τούτου μὲ εἶχε παρακαλέσειν. Ἀφοῦ περὶ πολλῶν ἐλάλησε πραγμάτων, τὸν εἶπα: Κύριε, μὲ φαίνεται ὅτι τὸ ἔργον σας εἶναι πολὺ κοπιαστικόν. Ὄχι τόσον ὅσον τὸ φαντάζεσθε, ἀπεκρίθη: ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον τὸ ἐκτελοῦμεν εἶναι διασκεδαστικός. Ἀλλὰ τί! μηγαρί πάντοτε δὲν ἔχετε τὴν κεφαλὴν γεμάτην ἀπὸ ἀλλοτρίας ὑποθέσεις; μηγαρὶ πάντοτε δὲν ἐνασχολεῖσθε εἰς πράγματα τὰ ὁποῖα ποσῶς δὲν εἶναι διαφορικά; Ἔχετε δίκαιον, αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν εἶναι διαφορικὰ, διότι σχεδὸν παντάπασιν δέν μᾶς διαφέρουν· καὶ τοῦτο μάλιστα κάμνει τὸ ἔργον νὰ μὴν ἦναι ὅσον τὸ λέγετε κοπιαστικὸν. Ἀφοῦ ἴδα ὅτι ἔπαιρνε τὸ πρᾶγμα κατά τινα τρόπον τόσον ἐλαφρὸν, ἐξακολούθησα καὶ τὸν λέγω: Κύριε, δὲν ἴδα τὸ ταμεῖον σας. Τὸ πιστεύω, διότι δὲν ἔχω παντελῶς. Ὅτ' ἐπῆρε τοῦτο τὸ ὑπούργημα· ἔλαβ' ἀνάγκην ἀργυρίου διὰ νὰ τὸ πληρώσω· ἐπώλησα τὴν βιβλιοθήκην μου· ὁ δὲ βιβλιοπώλης, ὅστις τὴν ἠγόρασεν, ἀπὸ τερατώδη ἀριθμὸν τόμων ἄλλο παρὰ τὸ κατάστιχόν μου δὲν μὲ ἄφησε: Μὴ νομίσετε ὅμως ὅτι τὰ ἀναζητῶ: ἡμεῖς οἱ κριταὶ δὲν φουσκόνομεν δι' ἐπιστήμην ματαίαν: τί ἔχουν νὰ μᾶς χρησιμεύσωσιν αὐτὰ τὰ νομικὰ βιβλία; σχεδὸν τὰ περιστατικὰ ὅλα εἶναι ὑποθετικὰ κ' ἐκβαίνουν ἀπὸ τὸν κανόνα τὸν γενικόν. Ἀλλὰ τοῦτο ἄραγε δὲν συμβαίνει, κύριε, τὸν εἶπα, διότι σεῖς τὰ κάμνετε νὰ ἐκβαίνωσιν ἀπὸ τὸν γενικὸν κανόνα; ἐπειδὴ τέλος διατὶ πρὸς ὅλους τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου νὰ ὑπάρχωσι νόμοι, ἐὰν αὐτοὶ δὲν εἶχαν τὴν

ἐφαρμογήν των; καὶ πῶς δύναταί τις νὰ τοὺς ἐφαρμόσῃ ἐὰν δὲν τοὺς ἐξεύρῃ; Ἐὰν ἐγνωρίζετε τὸ δικαστήριον, ἐπανέλαβεν ὁ δικαστὴς, δὲν ἠθέλετε μὲ ὁμιλεῖν οὕτως: ἡμεῖς ἔχομεν βιβλία ζωντανὰ, καὶ τοῦτα εἶναι οἱ συνήγοροι: κοπιάζουν διὰ ἡμᾶς, καὶ ἀναδέχονται τὸ βάρος νὰ μᾶς διδάξωσι - Δὲν ἀναδέχονται δὲ καὶ κάποτε τὸ βάρος νὰ σᾶς ἀπατήσωσιν, ἐπανέλαβα· Δὲν ἠθέλετε λοιπὸν κάμειν κακὰ ν' ἀσφαλισθῆτε ἀπὸ τὰς ἐνέδρας των. Ἐκεῖνοι ἔχουν ὅπλα διὰ τῶν ὁποίων πολεμοῦν τὴν ἐπιείκειάν σας, καλὸν ἦθελεν εἶσθαι νὰ ἔχετε καὶ σεῖς διὰ νὰ τὴν ὑπερασπίζεσθε καὶ νὰ μὴν ὑπαγένετε ἐλαφρὰ ὡπλισμένοι νὰ θέτεσθε εἰς τὸ ἀνακάτωμα, μεταξὺ ἀνθρώπων θωρακισμένων ἕως εἰς τὰ ὀδόντια.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 18 τῆς Σελήνης Χαχβὰν, 1714.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΘ.

ΟΥΣΒΕΚ ΗΡΟΣ ΡΑΪΔΗΝ,

Εἰς Βενετίαν.

Ποτὲ δὲν ἐφαντάσθης ὅτι ἐγὼ ἐδυνάμην νὰ γενῶ μεταφυσικώτερος παρ' ὅ τι ἦμην: τοῦτο ὑπάρχει ὅμως· καὶ θέλεις περὶ τούτου καταπεισθῆν ὅταν ὑπομείνῃς αὐτὸ τῆς φιλοσοφίας μου τὸ ἐξεχείλισμα.

Οἱ σοφώτεροι τῶν φιλοσόφων, ὅσοι ἐσυλλογίσθησαν περὶ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ, εἶπαν ὅτι ὁ θεὸς εἶναι ὂν ἀπολύτως τέλειον· ἀλλὰ καθ' ὑπερβολὴν ἐκακομεταχειρίσθησαν αὐτὴν τὴν ἰδέαν. Ἀπαρίθμησαν ὅλας ὅσας ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἱκανὸς νὰ ἔχῃ καὶ νὰ φαντασθῇ τελειότητας, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐφόρτωσαν τὴν ἰδέαν τῆς θεότητος, χωρὶς νὰ διανοηθῶσιν ὅτι συχνὰ τὰ προσόντα εἰς αὐτὴν

ἀλληλεμποδίζονται, καὶ ὅτι δὲν δύνανται εἰς τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον νὰ συνυπάρξωσι χωρὶς νὰ συμμηδενισθῶσι.

Οἱ ποιηταὶ τῆς Δύσεως λέγουν ὅτι ζωγράφος τις θελήσας νὰ ζωγραφήσῃ τὴν εἰκόνα τῆς θεᾶς τοῦ κάλλους, ἐσύναξε τὰς ὡραιοτέρας Ἑλληνίδας, καὶ ἔλαβεν ἐξ ἑκάστης ὅ τι εἶχεν εὐαρεστότερον, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔκαμεν ἕνα ὅλον διὰ νὰ ὁμοιάζῃ τὴν ὡραιοτέραν τῶν θεοτήτων ὅλων. Ἐάν τις ἐσυμπέραινεν ὅτι ἐκείνη ἦτον ξανθὴ καὶ μελαχρινὴ, ὅτ' εἶχε τὰ ὀμμάτια μαῦρα καὶ γαλανὰ, ὅτ' ἦτο γλυκεία καὶ ὑπερήφανος, ὁ τοιοῦτος ἤθελε νομισθῆν γελοῖος.

Συχνὰ ὁ Θεὸς ὑστερεῖται μίαν τελειότητα, ἥτις ἐδύνατο να τὸν δώσῃ μεγάλην ἀτελειότητα: ἀλλὰ ποτὲ δὲν περιορίζεται εἰμὴ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του· αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι καὶ ἡ ἀνάγκη του· ὥστε ἐὰν ὁ θεὸς ἦναι παντοδύναμος δὲν δύναται διὰ τοῦτο καὶ νὰ παραβιάσῃ τὰς ὑποσχέσεις του οὐδὲ νὰ ἀπατήσῃ τοὺς ἀνθρώπους. Συχνὰ δὲ ἡ ἀδυναμία δὲν εἶναι εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἀλλ' εἰς τὰ ἀναφορικὰ πράγματα· καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἀδυνατεῖ ν' ἀλλάξῃ τῶν πραγμάτων τὴν οὐσίαν. Κἀμμίαν λοιπὸν δὲν ἔχομεν ἀφορμὴν νὰ ἐκπληττώμεθα ὅτι τινὲς τῶν διδασκάλων μας ἐτόλμησαν ν' ἀρνηθῶσι τὴν ἄπειρον τοῦ Θεοῦ πρόγνωσιν, θεμελιούμενοι ἐπάνω τῆς βάσεως τούτης ὅτι ἐκεῖν' εἶναι μὲ τὴν δικαιοσύνην του ἀσυμβίβαστος.

Ὁσονδήποτε τολμηρὰ καὶ ἂν ἦναι τούτη ἡ ἰδέα, ἡ μεταφυσικὴ συγκατανεύει θαυμάσια. Κατὰ τὰς ἀρχάς της ἀδύνατον εἶναι ὁ Θεὸς νὰ προγνωρίζῃ τὰ ἐξαρτώμενα ἀπὸ τὴν προσδιόρισιν ἐλευθέρων αἰτιῶν πράγματα· διότι ὅ τι ποτὲ δὲν ἔγινε, τοῦτο καὶ δὲν ὑπάρχει, καὶ ἐπομένως δὲν δύναται νὰ ἦναι γνωστόν· ἐπειδὴ τὸ μηδὲν, μὴν ἔχον

ἰδιότητας δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἦναι θεωρητόν: ὁ Θεὸς δὲν ἐμπορεῖ ν' ἀναγνώσῃ μέσα εἰς θέλησιν ἡ ὁποία δὲν δὲν ὑπάρχει, καὶ νὰ ἴδῃ μέσα εἰς τὴν ψυχήν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἰς αὐτὴν δὲν εἶναι· διότι, ἑωσοῦ αὐτὴ ἡ θέλησις προσδιορισθῇ, ἡ προσδιορίζουσα αὐτὴν πρᾶξις δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτήν.

Ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ ἐργάτις τῆς προσδιορίσεώς της· ἀλλ' ὑπάρχουν περιστάσεις κατὰ τὰς ὁποίας αὐτὴ εἶναι οὕτως ἀπροσδιόριστος ὥστε δὲν ἐξεύρει πόθεν νὰ προσδιορισθῇ. Συχνὰ δὲ κάμνει τοῦτο πρὸς χρῆσιν μόνον τῆς ἐλευθερίας της· εἰς τρόπον ὥστε ὁ Θεὸς δὲν δύναται νὰ προϊδῃ αὐτὴν τὴν προσδιόρισιν οὐδὲ εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς, οὐδὲ εἰς τὴν ἐνέργειαν τὴν ὁποίαν ἐπάνω της κάμνουν τὰ ἀντικείμενα.

Πῶς ὁ Θεὸς ἐδύνατο νὰ προβλέπῃ τὰ ἐξαρτώμενα ἀπὸ τὴν προσδιόρισιν τῶν ἐλευθέρων αἰτιῶν πράγματα; αὐτὸς νὰ τὰ βλέπῃ δὲν ἐδύνατο εἰμὴ κατὰ δύο τρόπους· ἐξ εἰκασίας, τὸ ὁποῖον διαφωνεῖ μὲ τὴν ἄπειρον πρόγνωσιν: ἢ νὰ τὰ βλέπῃ ὡς ἀναγκαῖα ἀποτελέσματα ἀναποφεύκτως ἀκολουθοῦντα ἀπὸ αἰτίαν ἥτις ὁμοίως ἐδύνατο νὰ τὰ προάγῃ, τὸ ὁποῖον εἶναι διαφωνητικώτερον· διότι ἡ ψυχὴ ἤθελεν εἶσθαι ἐλευθέρα ἐξ ὑποθέσεως· πραγματικῶς δὲ, δὲν ἤθελεν εἶσθαι πλειότερον ἐλευθέρα παρ' ὅ τι εἶναι τοῦ πιλλιάρδου ἡ σφαῖρα νὰ κινῆται ὅταν σπρώχνεται ἀπὸ ἄλλην.

Μὴ νομίζῃς ὅμως ὅτι θέλω νὰ περιορίσω τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπιστήμην· Ἐπειδὴ κάμνει τὰ πλάσματα νὰ ἐνεργῶσι κατὰ τὴν φαντασίαν του, γνωρίζει ὅ τι θέλει νὰ γνωρίζῃ· Ἀλλὰ, ἂν καὶ δύναται ὅλα νὰ τὰ βλέπῃ, πάντοτε δὲν μεταχειρίζεται αὐτὴν τὴν δύναμιν· ὡς ἐπιτοπολὺ ἀφίνει εἰς τὸ πλάσμα τὴν δύναμιν τοῦ ἐνεργεῖν

ἢ τοῦ μὴ ἐνεργεῖν, διὰ νὰ τοῦ ἀφήσῃ τὴν τοῦ ἀξιομισθεῖν ἢ τοῦ μὴ ἀξιομισθεῖν: τότε μόνον ἀποποιεῖται τὸ ὁποῖον ἔχει δικαίωμα νὰ ἐνεργῇ ἐπάνω του, καὶ νὰ τὸ κάμνῃ ν' ἀποφασίζῃ. Ἀλλ' ὅταν θέλῃ νὰ ἐξεύρῃ κάτι, πάντοτε τὸ ἐξεύρει, διότι δὲν ἔχει εἰμὴ νὰ θέλῃ ὥστε τοῦτο νὰ συμβῇ, ὡς τὸ βλέπει, καὶ νὰ κάμῃ τὰ πλάσματα ν' ἀποφασίσωσι κατὰ τὴν θέλησίν του. Οὕτως ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν καθαρῶς δυνατῶν πραγμάτων συνάγει τὸ ὁποῖον μέλει νὰ συμβῇ, στηρίζων διὰ τῶν ἀποφάσεών του τὰς μελλούσας τῶν πνευμάτων προσδιορίσεις, καὶ ὑστερῶν αὐτὰ ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὰ ἔδωκε τοῦ ἐνεργεῖν ἢ τοῦ μὴ ἐνεργεῖν δύναμιν.

Ἐάν τις εἰς πρᾶγμα ἀνώτερον συγκρίσεων δύναται νὰ μεταχειρισθῇ σύγκρισιν, ὁ μόναρχος ἀγνοεῖ ὅ τι ὁ πρέσβυς του θέλει κάμειν εἰς ἐπωφελῆ τινα ὑπόθεσιν· ἐὰν θέλῃ νὰ τὸ ἐξεύρῃ, δὲν ἔχει εἰμὴ νὰ τὸν προστάξῃ νὰ συμφερθῇ μὲ τὸν δεῖνα τρόπον, καὶ θέλει ἐμπορέσειν νὰ βεβαιώσῃ ὅτι τὸ πρᾶγμα θέλει συμβῆν ὡς τὸ προβάλλει.

Τὸ Ἀλκοράνιον καὶ τῶν Ἑβραίων τὸ βιβλίον ἀκαταπαύστως ἐγείρονται ἐναντίον τοῦ δόγματος τῆς ἀπολύτου προγνώσεως: αὐτοῦ ὁ Θεὸς παντοῦ φαίνεται ὅτι ἀγνοεῖ τὴν μέλλουσαν τῶν πνευμάτων προσδιόρισιν, καὶ αὐτὴ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ πρώτη τὴν ὁποίαν ὁ Μωϋσῆς ἐδίδαξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀλήθειαν.

Ὁ Θεὸς θέτει τὸν Ἀδὰμ εἰς τὸν ἐπίγειον παράδεισον μὲ τὴν συνθήκην νὰ μὴ φάγῃ ἀπὸ κάποιον καρπόν: παράλογος ἐντολὴ ὄντος τό ὁποῖον ἐδύνατο νὰ γνωρίζῃ τὰς μελλούσας τῶν ψυχῶν προσδιορίσεις· διότι, τέλος, τοιοῦτον ὄν δύναται ἆραγε νὰ βάλῃ συνθήκας εἰς τὰς χάριτάς του χωρὶς νὰ τὰς καταστήσῃ γελοίας; Τοῦτο εἶναι

ὅμοιον μὲ τὸ ὁποῖον ἄνθρωπος, ὅστις ἐδύνατο νὰ ἐξεύρῃ τοῦ Βαγδατίου τὸ πάρσιμον, ἔλεγε πρὸς ἄλλον : Ἐγὼ σᾶς δίδω ἑκατὸν τομάνους ἐὰν τὸ Βαγδάτιον δὲν ἐπάρθη. Ὁ τοιοῦτος ἄραγε δὲν ἤθελε πάμειν κατὰ τοῦτο πολὺ κακὸν ἀστεϊσμόν; Φίλτατε Ῥέδη, διατὶ τόση φιλοσοφία; Ὁ Θεὸς εἶναι τόσον ὑψηλὰ ὥστε οὐδὲ τὰ νέφη του ἐξανοίγομεν : ἡμεῖς δὲν τὸν γνωρίζομεν καλὰ εἰμὴ διὰ τῶν παραγγελμάτων του. Αὐτὸς εἶναι ἄμετρος, πνευματώδης, ἄπειρος. Ἡ μεγαλειότης του ἂς μᾶς φέρῃ εἰς τὴν ἀδυναμίαν μας. Πάντοτε νὰ ταπεινόνεταί τις εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ νὰ τὸν λατρεύῃ πάντοτε.

Ἐκ Παρισίων, τὴν τελευταίαν τῆς Σελήνης Χαλβὰν, 1714

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ο.

ΖΕΛΙΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ,

Εἰς Παρισίους.

Ὁ Σολιμὰν, τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷς, εἶναι ἀπελπισμένος διὰ τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου ἔλαβεν ἀτιμίαν. Νέος τις ἐξεμυαλισμένος, τόνομα Σουφὴς, ἀπὸ τριῶν μηνῶν ὁλονένα ἐζήτουσε τὴν θυγατέρα του εἰς γάμον: ἐφαίνετο εὐχάριστος περὶ τῆς μορφῆς τῆς κόρης, ἀκούων τοὺς λόγους καὶ περιγραφὴν τὴν ὁποίαν περὶ αὐτῆς ἔκαμναν, ὅσαι γυναῖκες τὴν εἶχαν ἰδεῖν κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ἔγινεν ἡ περὶ προικὸς συμφωνία, καὶ τὸ πᾶν ἀπέρασε χωρὶς καμμιᾶς δυσκολίας. Ἐχθὲς μετὰ τὰς πρώτας τελετὰς, ἡ κόρη ἐκβῆκε μὲ τὸ ἄλογον, συνοδευμένη ἀπὸ τὸν εὐνοῦχον της, καὶ σκεπασμένη κατὰ τὴν συνείθιαν ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν. Ἀφοῦ δὲ ἔφθασεν ἔμπροσθεν τῆς

αἰκίας τοῦ λεγομένου ἀνδρός της, ἐπρόσταξε νὰ τῆς κλείσωσι τὴν θύραν, καὶ ὤμοσεν ὅτι ποτὲ δὲν θέλει τὴν δεχθῆν ἐὰν δὲν αὐξηθῆ ἡ προῖκα. Οἱ συγγενεῖς συνέτρεξαν ἐκ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου μέρους διὰ νὰ συμβιβάσωσι τὸ πρᾶγμα· καὶ, μετὰ πολλὴν ἀνθίστασιν, ὁ Σολιμὰν ἐσυγκατάνευσε νὰ δώσῃ μικρὸν δῶρον εἰς τὸν γαμβρόν του. Τοῦ συνοικεσίου αἱ τελεταὶ ἐτελέσθησαν, ἡ δὲ κόρη ὡδηγήθη εἰς τὴν κλίνην μὲ ἱκανὴν βίαν· ἀλλὰ μετὰ μίαν ὥραν, ὁ ξεμυαλισμένος οὗτος ἐσηκώθη μαινόμενος, τῆς ἔκοψε τὸ πρόσωπον εἰς πολλοὺς τόπους, ὑποστηρίζων ὅτι ἐκείνη δὲν ἦτο παρθένος, καὶ τὴν ἀπέπεμψεν εἰς τὸν πατέρα της. Δὲν ἐμπορεῖ τις πλειότερον νὰ πληγωθῆ παρὰ ἀπὸ τοιαύτην ὕβριν. Τινὲς ὑποστηρίζουν ὅτι αὐτὴ ἡ κόρη εἶναι ἀθῶα. Οἱ πατέρες εἶναι πολὺ δυστυχεῖς ἐκθετόμενοι εἰς τοιαῦτα ὀνείδη! Ἐὰν ἡ θυγατέρα μου ἐδέχετο παρομοίαν περιποίησιν, νομίζω ὅτι ἤθελα ἀποθάνειν ἀπὸ τὴν λύπην. Ὑγίαινε.

Ἐκ τοῦ Σεραγίου τῆς Φατμέ, τὴν 9 τῆς Σελήνης Γεμμάδι, 1, 1714

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΑ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΖΕΛΙΔΑ,

Συμπονῶ τὸν Σολιμὰν, καὶ τόσον πλειότερον ὅσον εἶναι ἀδιόρθωτον τὸ κακὸν, καὶ ὅσον ὁ γαμβρός του ἐπάσχισε νὰ ὠφεληθῆ ἀπὸ τοῦ νόμου τὴν ἐλευθερίαν. Εὑρίσκω τὸν νόμον τοῦτον πολὺ σκληρὸν, διότι οὗτος ἐκθέτει τὴν οἰκογενειακὴν τιμὴν εἰς τὰς παραλόγους ἑνὸς τρελλοῦ ὁρμάς. Ἂς λέγωσιν ὅσον θέλωσιν ὅτι ὑπάρχουν δείγματα βέβαια διὰ νὰ γνωρίζεται ἡ ἀλήθεια: τοῦτο

εἶναι παλαιὰ ἀπάτη ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ἐκβήκαμεν σήμερον· οἱ δὲ ἰατροί μας δίδουν ἀναντιῤῥήτους λόγους τῆς ἀβεβαιότητος τούτων τῶν ἀποδείξεων: ὡς καὶ οἱ χριστιάνοὶ τὰς θεωροῦν χειμερικὰς, ἂν καὶ αὐταὶ λαμπρῶς ἐστερεώθησαν ἀπὸ τὰ ἱερὰ βιβλία των, ὁ δὲ ἀρχαῖος αὐτῶν νομοθέτης ἀπ' αὐτὰς ἐπρόσταξε νὰ ἐξαρτᾶται τῶν κορῶν ὅλων ἡ ἀθωότης, ἢ ἡ καταδίκη.

Εὐχαρίστως μανθάνω τὴν ὁποίαν περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῆς ἰδικῆς σου καταβάλεις ἐπιμέλειαν. Ὁ θεὸς νὰ δώσῃ ὥστε ὁ ἄνδρας της νὰ τὴν εὕρῃ οὕτως ὡραίαν καὶ οὕτως ἀγνὴν ὡς καὶ τὴν Φατιμὰν· νὰ ἔχῃ δέκα εὐνούχους διὰ νὰ τὴν φυλάττωσι· νὰ ἦναι ἡ τιμὴ καὶ τὸ στολίδιον τοῦ σεραγίου δια τὸ ὁποῖον εἶναι προωρισμένη· νὰ μὴν ἔχῃ ἐπάνω τῆς κεφαλῆς της ἄλλο παρὰ χρυσοῦς οὐρανοὺς, καὶ νὰ περιπατῇ ἐπάνω ταπήτων μεγαλοπρεπῶν! Καὶ, ὡς παραπλήρωμα εὐχῶν, εἴθε νὰ τὴν ἴδωσιν οἱ ὀφθαλμοί μου εἰς ὅλην τὴν δόξαν της.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 5 τῆς Σελήνης Χαλβὰλ, 1714.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΒ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς....

Εὑρέθηκα προχθὲς εἰς συντροφίαν ὅπου ἰδ' ἄνθρωπον πολὺ εὐχάριστον τοῦ ἑαυτοῦ του. Εἰς ἕνα ὡροτέταρτον ἀπεφάσισε περὶ τριῶν ζητημάτων ἠθικῶν, τεσσάρων προβλημάτων ἱστορικῶν, καὶ πέντε προτάσεων φυσικῶν. Ποτὲ δὲν ἴδ' ἀποφασιστὴν παγκοσμιώτερον· ὁ νοῦς του ποτὲ δὲν ἐστάθη μετέωρος ἐκ τῆς παραμικρᾶς ἀμφιβολίας. Ἄφησαν τὰς ἐπιστή-

μας· ὡμίλησαν περὶ τῶν νέων τοῦ καιροῦ· ἀπεφάσισε περὶ τῶν νέων τοῦ καιροῦ. Ἠθέλησα νὰ τὸν πιάσω, καὶ εἶπα πρὸς τὸν ἐμαυτόν μου: ἀνάγκη νὰ καταπιασθῶ ἀπ' ὅ τι εἶμαι δυνατώτερος· ὑπάγω νὰ καταφύγω εἰς τὸν τόπον μου· Τὸν ἐλάλησα περὶ τῆς Περσίας· ἀλλὰ μόλις τὸν εἶπα τέσσαρας λέξεις, καὶ μ' ἔδωκε δύο ἀποστομώσεις, θεμελιωμένας ἐπάνω τῆς αὐθεντείας τῶν κυρίων Ταβερνιέρου καὶ Χαρδίνου. Ἀ! μεγαλοδύναμε Θεὲ, εἶπα πρὸς τὸν ἐμαυτόν μου, τὶ ἄνθρωπος εἶναι τοῦτος! Μετ' ὀλίγον θέλει γνωρίσειν καλήτερα παρ' ἐμὲ τὰς στράτας τῆς Ἱσπαχάν· Εὐθὺς ἐπῆρα τὴν ἀπόφασίν μου: ἐσιώπησα, τὸν ἄφησα νὰ λαλῇ· καὶ ἀκόμη ἀποφασίζει·

Ἐκ Παρισίων, τὴν 8 τῆς Σελήνης Ζιλκαδὲ, 1715

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΓ΄·

ΡΙΚΑΣ ΗΡΟΣ , . ,

Ἤκουσα νὰ λαλῶσι περί τινος εἴδους δικαστηρίου καλουμένου ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία· ἄλλο παρὰ τοῦτο ὀλιγώτεραν εἰς τὸν κόσμον σεβαστὸν δὲν ὑπάρχει· διότι λέγουν ὅτι εὐθὺς ἀποῦ ἀποφασίσῃ τι, ὁ λαὸς συντρίβει τὰς ἀποφάσεις του, καὶ τοῦ ἐπιθέτει νόμους τοὺς ὁποίους εἶναι ὑποχρεομένον ν' ἀκολουθήσῃ·

Εἶναι ὀλίγος καιρὸς ἀποῦ, διὰ νὰ στηρίξῃ τὴν αὐθεντείαν του, ἐξέδωκε κώδηκα τῶν κρίσεών του· Αὐτὸ τὸ τόσων πατέρων παιδίον ἦτο σχεδὸν γερόντιον ὅτ' ἐγεννήθη· καὶ ἀγκαλὰ νόμιμον, ἄλλο νόθον τὸ ὁποῖον ἤδη εἶχε φανῆν, τὸ ἔπνιξε σχεδὸν κατὰ τὴν γένεσίν του. Οἱ συσταίνοντες αὐτὸ ἄλλας δὲν ἔχουν ὑπηρεσίας, εἰμὴ ἀκατάπαυστα νὰ φλυαρῶσιν: ὁ ἔπαινος

ὑπάγει αὐθόρμητος καὶ θέτεται εἰς τὴν αἰώνιον αὐτῶν πολυλογίαν, κ' εὐθὺς ἀποῦ μυηθῶσιν εἰς τὰ μυστήριά του, τοῦ πανηγυρικοῦ ἡ μανία ἔρχεται καὶ τοὺς κυριεύει χωρὶς νὰ τοὺς ἀφήσῃ πλέον. Αὐτὸ τὸ σῶμα ἔχει σαράντα κεφαλὰς, ὅλας γεμάτας ἀπὸ σχήματα, μεταφορὰς καὶ ἀντιθέσεις: τόσα στόματα σχεδὸν δὲν ὁμιλοῦν εἰμὴ δι' ἐκφωνήσεων, τὰ αὐτία των θέλουν πάντοτε νὰ πλήττωνται ἀπὸ τὸν ρυθμὸν καὶ ἀπὸ τὴν ἁρμονίαν. Περὶ τῶν ὀφθαλμῶν δὲν εἶναι λόγος, φαίνεται ὅτι ἔγινε διὰ νὰ λαλῇ, ὄχι δὲ καὶ διὰ νὰ βλέπῃ. Δὲν εἶναι ποσῶς στερεὸν ἐπάνω τῶν ποδῶν του· διότι ὁ χρόνος ὅστις εἶναι ἡ μάστιγά του, τὸ κλονίζει κατὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ ἀφανίζει ὅ τι καὶ ἂν ἔκαμε. Ἄλλοτε ἐρρέθη ὅτι αἱ χεῖρες του ἦσαν πλεονεκτικαὶ· περὶ τούτου τίποτε δὲν θέλω σὲ εἰπεῖν, καὶ ἀφίνω νὰ τό ἀποφασίσωσιν ὅσοι τὸ ἐξεύρουν καλήτεράμου.

Ἰδοὺ παραξενάδας, . . τὰς ὁποίας δὲν βλέπει τις εἰς τὴν Περσίαν μας. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τὸ πνεῦμα τοιοῦτον ὥστε νὰ φέρεται πρὸς αὐτὰ τὰ ἰδιότροπα καὶ παράξενα καταστήματα: γυρεύομεν πάντοτε τὴν φύσιν εἰς τὰς ἁπλᾶς συνειθίας μας καὶ τοὺς φυσικοὺς τρόπους μας·

Ἐκ Παρισίων, τὴν 27 τῆς Σελήνης Ζιλχαγὲ. 1715·

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΔ΄.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΙΚΑΝ.

Εἰς...

Πρό τινων ἡμερῶν ἄνθρωπος τῶν γνωρίμων μου μὲ εἶπε: Σᾶς ὑπεσχέθην νὰ σᾶς εἰσάξω εἰς τὰς καλὰς τῶν Πα-

ρισίων οἰκίας· κατὰ τὸ παρὸν σᾶς ὁδηγῶ πρός τινα μεγάλον Αὐθέντην, ὅστις παρασταίνει κάλλιον τοὺς μεγάλους τοῦ βασιλείου ἀνθρώπους.

Τὶ θέλει νὰ ἔιπῃ τοῦτο, Κύριε, ἶναι ἄραγε εὐγενικώτερος, εὐπροσηγορώτερος παρὰ τοὺς ἄλλους; Ὄχι, μὲ εἶπε! Ἄ! ἐννοῶ· κατὰ πᾶσαν στιγμὴν κάμνει ἐπαισθητὴν τὴν ὁποίαν ἐπάνω ὅλων ὅσοι τὸν πλησιάζουν ἔχει ὑπεροχὴν: ἐὰν ἦναι τοῦτο, δὲν ἔχω τὶ νὰ κάμω ὑπαγένων ἐκεῖ· τοῦ τὴν ἀφίνω ὁλόκληρον, καὶ ὁμολογῶ ὁτι ἔχω ἄδικον.

Ἔπρεπεν ὅμως νὰ ὑπάγω: καὶ ἴδα ἀνθρωπάριον τόσον ὑπερήφανον, ἐπῆρε μίαν λαβὴν ταμβάκου μὲ τόσην ἀλαζονείαν, ἐξεμυξίσθη τόσον ἐλεεινῶς, ἔπτυσε μὲ τόπον φλέγμα, ἐχάδευσε τοὺς σκύλους του μὲ τόσον ὑβριστικὸν διὰ τοὺς ἀνθρώπους τρόπον, ὥστε δὲν ἐμποροῦσα ν' ἀποστάσω ἀπὸ τοῦ νὰ τὸν θαυμάζω. Ἀ, Θεέ! εἶπα καθ' ἐμαυτὸν, ἐὰν ὅτε ἤμην εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Περσίας, ἐπαράσταινα οὕτως, ἐπαράσταινα μεγάλον μωρόν! Ἐχρειάζετο, Ῥίκα, νὰ ἔχωμεν πολὺ κακὸν φυσικὸν διὰ νὰ ἐμπορῶμεν νὰ κάμνωμεν ἑκατὸν παρομοίας ὕβρεις πρὸς ἀνθρώπους, οἵτινες καθ' ἑκάστην ἤρχοντο πρὸς ἡμᾶς νὰ μᾶς δώσωσι τῆς εὐνοίας των τεκμήρια· Ἔξευραν κάλλιστα ὁτ' ἡμεῖς ἤμεθα ὑπεράνω αὐτῶν· καὶ, ἐὰν τὸ ἠγνόουν, αἱ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν εὐεργεσίαι μας ἤθελαν τοὺς τὸ μάθειν· Μὴν ἔχοντες τίποτε νὰ κάμωμεν διὰ νὰ κατασταθῶμεν σεβαστοὶ, ἐκάμναμεν τὸ πᾶν διὰ νὰ γενῶμεν ἀξιογάπητοι· ἐσυναναστρεφόμεθα καὶ μὲ τοὺς μικροτέρους· Εἰς τὸ μέσον τῶν μεγαλειοτήτων αἵτινες πάντοτε σκληρύνουν, μᾶς εὗρισκαν αἰσθητικούς· ἄλλο παρὰ τὴν καρδίαν μας δὲν ἔβλεπαν ὑπεράνω αὐτῶν· ἐσυγκαταβαίναμεν ἕως εἰς τὰς ἀνάγκας

των. Αλλ' ὅτε κατὰ τὰς δημοσίους τελετὰς ἔπρεπε νὰ φυλάξωμεν τοῦ ἡγεμόνος τὴν μεγαλειότητα, ὅτε ἔπρεπε νὰ κάμωμεν τὸ ἔθνος νὰ σεβασθῇ ἀπὸ τοὺς ξένους, ὅτε, τέλος, κατὰ τὰς κινδυνώδεις περιστάσεις, ἔπρεπε νὰ ἐνθαῤῥύνωμεν τοὺς στρατιώτας, ἐξαναβαίναμεν ἑκατοντάκις ὑψηλότερα παρ' ὅ τι ἔιχαμεν καταβῆν· ἀνεκαλούσαμεν τὴν ὑπερηφάνειαν ἐπάνω τοῦ προσώπου μας· καὶ κάποτε ὁ κόσμος εὗρισκεν ὅτι ἐπαραστήναμεν ἀρκετὰ καλά.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 10 τῆς σελήνης Σαφὰρ, 1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΕ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΕΔΗΝ.

Εἰς Βενετίαν.

Πρέπει νὰ τ' ὁμολογήσω, δὲν ἐπαρατήρησα πρὸς τοὺς χριστιανοὺς αὐτὴν τὴν ζωηρὰν τῆς θρησκείας πεποίθησιν τὴν εὑρισκομένην μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων· Εἰς αὐτοὺς ὑπάρχει πολὺ τὸ μεταξὺ τῆς ὁμολογίας καὶ τῆς πίστεως, τῆς πίστεως καὶ τῆς πεποιθήσεως, τῆς πεποιθήσεως καὶ τῆς πράξεως διάστημα. Ἡ θρησκεία εἶναι μᾶλλον φιλονεικιῶν, αἵτινες πρὸς ὅλον τὸν κόσμον ἀνήκουν, παρὰ ἁγιάσεως ἀντικείμενον. Οἱ αὐλικοὶ, οἱ πολεμικοὶ, αὐταὶ αἱ γυναῖκες ἐγείρονται κατὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τοὺς ζητοῦν τὴν ἀπόδειξιν πράγματος τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισαν νὰ μὴ πιστεύωσι. Δὲν ἀπεφάσισαν δὲ τοῦτο διὰ τοῦ λογικοῦ, οὐδ' ἔλαβαν ποτὲ τὸν κόπον νὰ ἐξετάσωσι τὴν ἀλήθειαν ἢ τὸ ψεῦδος αὐτῆς τῆς θρησκείας τὴν ὁποίαν ἀποῤῥίπτουν: εἶναι ἐπαναστάται, οἱ ὁποῖοι αἰσθανθέντες τὸν ζυγὸν, τὸν ἀπέσεισαν πρὶν τὸν γνωρίσωσι. Οὕτω

Δὲν εἶναι εις τὴν ἀπιστίαν των σταθερώτεροι παρὰ εἰς τὴν πίστιν των: ζοῦν εἰς ῥηχοπαλίῤῥοιάν τινα ἥτις ἀκατάπαυστα τοὺς φέρει ἀπὸ τὴν μίαν πρὸς τὴν ἄλλην. Ἕνας ἐξ αὐτῶν μ' ἔλεγε προχθές: πιστεύω τῆς ψυχῆς τὴν ἀθανασίαν ἀνὰ ἐξάμηνον· αἱ δοξασίαι μου κυρίως ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοῦ σώματος τὴν κατάστασιν· κατὰ τὰ ὁποῖα ἔχω πλειότερα ἢ ὀλιγώτερα ζωϊκὰ πνεύματα, κατὰ τὴν καλὴν ἢ κακὴν τοῦ στομάχουμου χώνευσιν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀναπνέω λεπτὸν ἢ χονδρὸν ἀέρα, κατὰ τὰ ἐκ τῶν ὁποίων τρέφομαι ἐλαφρὰ ἢ βαρέα κρέατα εἶμαι σπινοζικὸς, σοκινιανὸς, καθολικὸς, ἀσεβὴς ἢ θεοσεβής. Ὅταν ὁ ἰατρὸς ἦναι πλησίον τῆς κλίνης μου, ὁ πνευματικὸς μ' εὑρίσκει πρὸς ὄφελός του. Ἐξεύρω κάλλιστα νὰ ἐμποδίζω τὴν θρησκείαν ἀπὸ τοῦ νὰ μὲ λυπῇ ὅταν ἦμαι ὑγιὴς. ἀλλὰ τὴν συγχωρῶ νὰ μὲ παρηγορῇ ὅταν ἦμαι ἄῤῥωστος: ὅταν πλέον δὲν ἔχω τίποτε νὰ ἐλπίζω ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ὑγίας, παρουσιάζεται ἡ θρησκεία καὶ μὲ κερδίζει μὲ τὰς ὑποσχέσεις της· εὐχαρίστως παραδίδομαι εἰς αὐτὴν, καὶ θέλω ν' ἀποθάνω μὲ αὐτὸ τῆς ἐλπίδος τὸ μέρος.

Εἶναι πολὺς καιρὸς ἀποῦ οἱ χριστιανοὶ ἡγεμόνες ἀπελευθέρωσαν τῶν ἐπικρατειῶν αὐτῶν ὅλους τοὺς σκλάβους, διότι, ἔλεγαν, ὁ χριστιανισμὸς ἀποκατασταίνει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἴσους. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι αὐτὴ ἡ θρησκευτικὴ πρᾶξις τοὺς ἦτον ὠφελιμωτάτη: δι' αὐτῆς ἐταπείνοναν τοὺς ἀυθέντας, ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ὁποίων ἀπέσυραν τὸν χυδαῖον λαόν· Ἔκαμαν ἔπειτα κατακτήσεις εἰς τόπους, ὅπου ἴδαν ὅτι τοὺς ἦτον ἐπωφελὲς νὰ ἔχωσι σκλάβους: ἐσυγχώρησαν ν' ἀγοράζωσι καὶ νὰ πωλῶσιν ἀπ' αὐτοὺς, λησμονήσαντες τὴν θρησκευτικὴν ἐκείνην ἀρχὴν ἥτις τόσον τοὺς

ἔθελγε· Τὶ θέλεις νὰ σὲ ἔιπω; Ἀλήθεια κατὰ τὸν ἕνα καιρὸν, πλάνη κατὰ τὸν ἄλλον. Διατὶ δὲν κάμνομεν ὡς οἱ χριστιανοί; Ἔιμεθα πολὺ ἁπλοί, ὥστε ἀποποιούμεθα καταστήματα καὶ κατακτήσεις εὐκόλους εἰς κλίματα εὐτυχισμένα, διότι αὐτοῦ τὸ νερὸν δὲν εἶναι ἀρκετὰ καθαρὸν διὰ νὰ πλυνώμεθα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἁγίου Ἀλκορανίου.

Ὁμολογῶ χάριν εἰς τὸν παντοδύναμον Θεὸν, ὅστις ἔπεμψε τὸν μέγαν αὐτοῦ προφήτην τὸν Ἀλῆ, διότι ἐπαγγέλομαι θρησκείαν ἥτις προτιμᾶται ἀπ' ὅλα τῶν ἀνθρώπων τὰ συμφέροντα, καὶ ἥτις εἶναι, ὡς ὁ οὐρανὸς ὅθεν ἐκατάβη, καθαρά.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 13 τῆς σελήνης Σαφάρ,, 1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΣ'.

ΟΥΖΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΙΔΟΝΤΟΥ ΙΒΒΗΝ,

Εἰς Σμύρνην,

Οἱ νόμοι εἰς τὴν Εὐρώπην μαίνονται κατὰ τῶν ὅσοι φονεύουν αὐτοὶ ἑαυτούς. Τοὺς κάμνουν ν' ἀποθάνωσι, διὰ νὰ ἔιπω οὕτω, καὶ δευτέραν φοράν· σύρονται ἀναξίως μέσα εἰς τὰς στράτας· τοὺς στιγματίζουν ὡς ἀτίμους· δημεύουν τὰ ὑπάρχοντά των.

Μὲ φαίνεται, Ἰββὴν, ὅτι οἱ νόμοι τοῦτοι εἶναι πολὺ ἄδικοι· Ὅταν ἦμαι καταβαρυμένος ἀπὸ λύπην, ἀπὸ ταλαιπωρίαν, ἀπὸ περιφρόνησιν, διατὶ θέλουν νὰ μ' ἐμποδίσωσιν ἀπὸ τοῦ νὰ βάλλω τέλος εἰς τοὺς πόνους μου, καὶ σκληρῶς νὰ μὲ ὑστερήσωσι θεραπείαν ἥτις εἶναι εἰς τὰς χεῖρας μου;

Διατί θέλουν νὰ κοπιάζω διὰ κοινωνίαν τῆς ὁποίας

συγκατανεύω πλέον νὰ μὴν ἦμαι μέλος· στανικῶς μου νὰ φυλάττω συνθήκην ἥτις ἔγινε χωρὶς ἐμοῦ; Ἡ κοινωνία εἶναι θεμελιωμένη ἐπάνω προσλήψεως ὠφελείας· ἀλλ' ὅταν μὲ γίνεται βλαπτικὴ, τὶς μ' ἐμποδίζει ν' ἀποταχθῶ; Ἡ ζωὴ μ' ἐδόθη ὡς χρεία· ἐμπορῶ τοιοῦτον νὰ τὴν ἀποδώτω ὅταν δὲν μὲ ἦναι πλέον χάρις: ἡ κλίνη παύει, τὸ ἀποτέλεσμα λοιπὸν πρέπει νὰ παύσῃ καὶ αὐτό.

Ὁ ἡγεμὼν θέλει ἄραγε νὰ ἦμαι ὑπήκοός του ὅταν δὲν ἐξαναπολαύω πλέον τὰ ἐκ τῆς ὑπακοῆς ὠφέλη; Οἱ συμπολῖται μου δύνανται ἄραγε νὰ ζητῶσιν αὐτὸν τὸν ἐκ τῆς ὠφελείας των καὶ τῆς ἀπελπισίας μου ἄνισον συμμερισμόν; ὁ Θεὸς, παρ' ὅλους τοὺς εὐεργέτας διαφορετικὸς, θέλει ἄραγε νὰ μὲ καταδικάσῃ νὰ δεχθῶ χάριτας αἱ ὁποῖαι μὲ καταβαρύνουν;

Εἶμαι ὑπόχρεως ν' ἀκολουθῶ τοὺς νόμους· ἀλλ' ὅταν δὲν ζῶ πλέον ὑπ' αὐτοὺς, δύνανται ἄραγε νὰ μὲ δεσμεύσωσιν ἀκόμη;

Ἀλλὰ, θέλουν εἰπεῖν, σεῖς ταράττετε τῆς Προνοίας τὴν τάξιν. Ὁ Θεὸς ἤνωσε τὴν ψυχήν σας μὲ τὸ σῶμα σας καὶ σεῖς τὴν ἀποχωρίζετε: σεῖς ἀντιβαίνετε εἰς τὰ σχέδιά του, καὶ τὸν ἐναντιόνεσθε.

Τὶ θέλει νὰ εἴπῃ τοῦτο; Ταράττω ἄραγε τῆς Προνοίας τὴν τάξιν ὅταν ἀλλάζω τὰς τροποποιήσεις τῆς ὕλης καὶ καταστήνω τετράγωνον αφαῖραν τὴν ὁποίαν οἱ πρῶτοι τῆς κινήσεως νόμοι, τουτέστιν οἱ τῆς πλάσεως καὶ τῆς συντηρήσεως νόμοι, εἶχαν κάμειν στρογγύλην; Ὄχι, ἀναμφιβόλως· δὲν κάμνω εἰμὴ νὰ μεταχειρισθῶ τὸ ὀππῖον μ' ἐδόθη δικαίωμα, καὶ ὡς πρὸς τοῦτην τὴν ἔνοιαν ἐγὼ κατὰ τὴν φαντασίαν μου ἐμπορῶ νὰ ταράξω τὴν φύσιν ὁλην χωρὶς νὰ δυνηθῇ τις νὰ μὲ εἴπῃ ὅτι ἀντιβαίνω κατὰ τῆς Προνοίας.

Ὁ'ταν ἡ ψυχή μου ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὸ σῶμα μου, θέλει ἄραγε εἶσθαι εἰς τὸ σύμπαν ὀλιγωτέρα τάξις, καὶ ὀλιγωτέρα εὐταξία; Νομίζετε ἄραγε ὅτι αὐτὴ ἡ νέα σύνταξις εἶναι ὀλιγώτερον τελεία καὶ ὀλιγώτερον ἐξάρτητος ἀπὸ τοὺς γενικοὺς νόμους, ὅτι ὁ κόσμος κάτι ἔχασε, καὶ ὅτι τοῦ Θεοῦ τὰ ἔργα εἶν' ἐκ τούτου ὀλιγώτερον μεγάλα, ἢ μᾶλλον ὀλιγώτερον ἄπειρα;

Στοχάζεσθε ἄραγε ὅτι τὸ σῶμα μου, καταστημένον στάχυς σίτου, σκώληκας, χλόη, μετεβλήθη εἰς ἔργον ὀλιγώτερον τῆς φύσεως ἄξιον· καὶ ὅτι ἡ ψυχή μου, ἐξεμπεριδεμένη ἀπ' ὅ τι γήϊνον εἶχεν, ἀπεκατεστάθη ὀλιγώτερον ἔξοχη;

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἰδέαι, φίλτατε Ἰββὴν, ἄλλην παρὰ τὴν ἀλαζονείαν μας πηγὴν δὲν ἔχουν. Ἡμεῖς δὲν αἰσθανόμεθα τὴν μικρότητά μας, καὶ μολονότι ἔιμεθα μικροὶ, θέλομεν νὰ λογιζώμεθα κάτι μέσα εἰς τὸ σύμπαν, νὰ εἰκονίζωμεν κάτι, καὶ νὰ ἤμεθα κάτι ἀξιόλογον ἀντικείμενον· Φανταζόμεθα ὅτι ὁ μηδενισμὸς ὄντος τελείου, ὡς ἡμεῖς, ἤθελεν ἐκβαθμίσειν ὅλην τὴν φύσιν· καὶ δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι ἕνας ἄνθρωπος πλειότερος ἢ ὀλιγώτερος εἰς τὸν κόσμον, τὶ λέγω! ὅλοι ἐντάμα οἱ ἄνθρωποι, ἑκατὸν χιλιόνες γαιῶν ὡς ἡ ἰδική μας, δὲν κάμνουν εἰμὴ ἕνα λεπτὸν καὶ ἀκαρὲς ἄτομον τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐξανοίγει διὰ μόνης τῆς ἀπειρίας τῶν γνώσεών του.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 15 τῆς σελήνης Σαφὰρ. 1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΖ'.

ΙΒΒΗΝ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Παρισίους.

Φίλτατε Οὐσβὲκ, μέ φαίνεται ὅτι διὰ τὸν ἀληθινὸν μουσουλμάνον αἱ δυστυχίαι εἶναι μᾶλλον ἀπειλαὶ παρὰ

κολάσματα. Αἱ φέρουσαι ἡμᾶς ἡμέραι ν' ἀγνισθῶμεν ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά μας εἶναι πολὺ πολύτιμαι! Τῶν εὐτυχιῶν ὁ χρόνος ἔπρεπε νὰ συντμηθῇ. Τὶ χρησιμεύουν ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀνυπομονησίαι; τὶ ἄλλο παρὰ νὰ δείξωσιν ὅτι ἡμεῖς ἠθέλαμεν νὰ ἤμεθα εὐδαίμονες ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅστις δίδει τὰς εὐδαιμονίας, διότι εἶναι αὐτὴ ἡ εὐδαιμονία;

Ἐὰν ἕνα ὄν ἦναι συνθεμένον ἀπὸ δύο ὄντα, καὶ ἐὰν ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ συντηρηθῇ ἡ ἕνωσις δείχνει πλειότερον τὴν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ πλάστου ὑποταγὴν, ἐδυνήθησαν ἐκ τούτου νὰ κάμωσι θρησκευτικὸν νόμον: ἐὰν αὐτὴ ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ συντηρηθῇ ἡ ἕνωσις ἦναι ὁ καλήτερος τῶν πράξεων τῶν ἀνθρώπων ἐγγυητὴς, ἐδυνήθησαν ἐκ τούτου νὰ κάμωσι πολιτικὸν νόμον.

Ἐκ Σμύρνης, τὴν τελευταίαν τῆς Σελήνης Σαφὰρ. 1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΗ'.

ΡΙΚΑΣ ΗΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς . . .

Σὲ πέμπω τὸ ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τὴν ὁποίαν Γάλλος εὑρισκόμενος εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἔγραψεν ἐδῶ· νομίζω ὅτι θέλεις εὐχαριστηθῆν νὰ τὴν ἰδῇς:

» Ἀπὸ μηνῶν ἓξ διατρέχω τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν Πορτουγαλλίαν, καὶ ζῶ μεταξὺ λαῶν οἵτινες ὅλους τοὺς ἄλλους καταφρονοῦντες, μόνους τοὺς Γάλλους τιμοῦν μὲ τὸ μῖσος των.

» Ἡ σοβαρότης εἶναι ὁ λαμπρὸς χαρακτὴρ τῶν δύο ἐθνῶν: αὐτὴ κυρίως φανερόνεται κατὰ δύο τρόπους· διὰ τῶν ὀμματογυαλίων καὶ διὰ τῶν μυστακίων.

» Τὰ ὀμματογυάλια ἀποδείχνουν ὅτι ὅστις τὰ φορεῖ

εἶναι ἄνθρωπος καταδαπανημένος εἰς τὰς ἐπιστήμας, καὶ τόσον βυθισμένος εἰς ἀναγνώσεις βαθείας, ὥστε ἀδυνάτισε τὴν ὅρασίν του· καὶ πᾶσα μύτη μὲ αὐτὰ ἐστολισμένη ἢ φορτωμένη, ἀναντιῤῥήτως δύναται νὰ νομισθῇ σοφοῦ ἀνδρὸς μύτη.

«Ὅσον περὶ τοῦ μυστακίου, αὐτὸ ἀφ' ἑαυτοῦ του καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν παρακολουθημάτων εἶναι σεβάσμιον· ἂν καὶ κάποτε δὲν ἀμελῶσιν οἱ φέροντες αὐτὸ νὰ ὠφεληθῶσι μεγάλας ὠφελείας διὰ τὴν δούλευσιν τοῦ ἡγεμόνος καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἔθνους, ὡς κάλλιστα τὸ ἔδειξεν εἰς τὰς Ἰνδίας περιβόητος στρατηγὸς Πορτουγάλλος· διότι εὑρισκόμενος εἰς ἀργυρίου ἀνάγκην, ἔκοψε τὸ ἕνα τοῦ μυστακίου του μέρος, καὶ τὸ ἔστειλεν ὡς ἐνέχυρον, διὰ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Γώας εἴκοσι χιλιάδας πιστόλων· τὸν ἐδανείσθησαν παρευθὺς· καὶ εἰς τὸ μετέπειτα ἀπέλαβε μὲ τιμὴν τὸ μυστάκιόν του.

«Εὔκολα καταλαμβάνει τις ὅτι λαοὶ σοβαροὶ καὶ φλεγματικοί, ὡς αὐτοί, δύνανται νὰ ἔχωσι καὶ ἀλαζονείαν: ἔχουν λοιπόν. Ὡσεπιτοπολὺ τὴν θεμελιόνουν ἐπάνω δύο πολὺ ἀξιοπαρατηρήτων πραγμάτων. Οἱ ζῶντες εἰς τὴν ἤπειρον τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Πορτουγαλλίας αἰσθάνονται τὴν καρδίαν των καθ' ὑπερβολὴν ὑψουμένην, ὅταν ἦναι ὅτι αὐτοὶ ὀνομάζουν παλαιοὶ χριστιανοὶ, τοὐτέστιν ὅταν δὲν κατάγωνται ἐξ ἐκείνων ὅσους τὸ ἱερὸν δικαστήριον κατὰ τὰς τελευταίας τούτας ἑκατονταετηρίδας κατέπεισε νὰ ἐναγκαλισθῶσι τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Οἱ ὄντες εἰς τὰς Ἰνδίας δὲν εὐαρεστοῦνται ὀλιγώτερον ὅταν παρατηρῶσιν ὅτι ἔχουν τὸ ἔξοχον προτέρημα νὰ ἦναι, ὡς λέγουν, λευκῆς σαρκὸς ἄνθρωποι. Ποτὲ εἰς τοῦ μεγαλαυθέντου τὸ σεράγιον δὲν ἔτυχε σουλτάνα τόσον ἐξεπαρμένη διὰ τὴν ὡραιότητά της τὴν, ὅσον ἐπαίρεται διὰ

τὴν μελανοκύτρινον λευκότητα τοῦ χρώματός του τὸ γεροντότερον καὶ δεισιδέστερον ἀνθρωπάριον ὅταν ἦναι εἰς τινα τῆς Μεξικοῦ πόλιν καθήμενον εἰς τὴν θύραν του μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας. Τοιοῦτος ἀξιόλογος ἄνθρωπος, πλάσμα τόσον τέλειον δὲν ἤθελε κοπιάσειν δι' ὅλους τοῦ κόσμου τοὺς θησαυροὺς, οὐδὲ ἤθελεν ἀποφασίσειν ποτὲ, διὰ ποταπὴν καὶ μηχανικὴν βιομηχανίαν, νὰ διακινδυνεύσῃ τοῦ δέρματός του τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀξίαν.

« Διότι πρέπει νὰ ἐξεύρῃς ὅτι εἰς τὴν Ἱσπανίαν ὅταν ἔχῃ τις κάποιαν ἀξιομισθίαν, ὡς λόγου χάριν, ὅταν ἐμπορῇ τις εἰς τὰ περὶ τῶν ὁποίων τώρα ἐλάλησα προτερήματα νὰ προσθέσῃ καὶ τὸ τῆς κτηματουχίας μεγάλου σπαθίου, ἢ τὸ τῆς ὁποίας ἔμαθεν ἀπὸ τὸν πατέρα του τέχνης νὰ κάμνῃ ἄμουσον κιθάραν νὰ γρυλίζῃ, δὲν ἐργάζεται πλέον, ἡ τιμή του τὸν διαφέρει κατὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῶν μελῶν του. Ὅστις μένει καθήμενος δέκα ὥρας τῆς ἡμέρας ῥητῶς ἐπιτυχαίνει τὸ ἥμισυ πλειοτέραν ὑπόληψιν παρὰ τὸν ὅστις δὲν μένει καθήμενος εἰμὴ πέντε, καὶ τοῦτο διότι ἐπάνω τῶν καθεκλῶν ἀποκτᾶται ἡ εὐγένεια.

» Ἀλλὰ ἂν καὶ οἱ ἀκαταμάχητοι οὗτοι ἐχθροὶ τῆς ἐργασίας κάμνωσι φιλοσοφικῆς ἡσυχίας ἐπίδειξιν, δὲν τὴν ἔχουν ὅμως ἐντὸς τῆς καρδίας των· διότι πάντοτε εἶναι ἐρωτόληπτοι. Αὐτοὶ εἶναι οἱ πρῶτοι τοῦ κόσμου ἄνθρωποι διὰ ν' ἀποθάνωσιν ἀπὸ μαρασμὸν ὑπὸ τῆς ἀγαπητικῆς των τὸ παράθυρον· καὶ πᾶς Ἱσπανὸς χωρὶς καταῤῥοῆς εἶναι ἀδύνατον νὰ λογίζεται φιλόγυνος.

« Κατὰ πρῶτον εἶναι ζηλοτυποι. Φυλάττονται καλὰ μὴν ἐκθέτωσι τὰς γυναῖκας των εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις στρατιώτου γενομένου ὡς κόσκινον ἀπὸ τὰς λαβωματίας, ἢ ἄρχοντος ἐσχατογήρου: τὰς ἐγκλείουν ὅμως μὲ δόκιμον ἔνθερμον, ὅστις χαμηλόνει τοὺς

ὀφθαλμοὺς, ἢ μὲ ῥωμαλαῖον Φραγκισκᾶνον ὅστις τοὺς ὑψόνει.

« Συγχωροῦν εἰς τὰς γυναῖκας των νὰ φαίνωνται μὲ στῆθος ἀσκεπές· ἀλλὰ δὲν θέλουν νὰ βλέπῃ κἀνεὶς τὴν πτέρναν των, ἢ νὰ τὰς ἁρπάζῃ ἀπὸ τὸ ἄκρον τῶν ποδῶν.

« Παντοῦ λέγεται ὅτι τὰ δεινὰ τοῦ ἔρωτος εἶναι σκληρά· αὐτὰ δὲν εἶναι σκληρότερα διὰ τοὺς Ἱσπανούς. Αἱ γυναῖκες τοὺς ἰατρεύουν ἀπὸ τοὺς πόνους· ἀλλὰ μὲ τοῦτο δὲν κάμνουν εἰμὴ νὰ γενῶσιν αἰτία, ὥστε αὐτοὶ νὰ τοὺς ἀλλάξωσι· καὶ συχνὰ τοὺς μένει μακρυνὴ καὶ λυπηρὰ ἐσβεσμένου πάθους ἐνθύμησις.

Ἔχουν μικρούς τινας εὐγενικοὺς τρόπους, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν Γαλλίαν ἤθελαν φανῆν ἄτοποι: λόγου χάριν, ὁ ἀρχηγὸς ποτὲ δὲν κτυπᾷ τὸν στρατιώτην του χωρὶς νὰ τὸν ζητήσῃ τὴν ἄδειαν, καὶ τὸ ἱερὸν δικαστήριον ποτὲ δὲν καίει Ἑβραῖον χωρὶς νὰ τὸν ζητήσῃ συγγνώμην. « Οἱ Ἱσπανοὶ, τοὺς ὁποίους δὲν καίουν τόσον, φαίνονται προσκολλημένοι εἰς τὸ ἱερὸν δικαστήριον, ὥστε ἤθελεν εἶσθαι κακῆς διαθέσεως ἔργον νὰ τοὺς τὸ ἀφαιρέσωσιν. Ἤθελα μόνον νὰ κατασταθῇ καὶ ἄλλο τοιοῦτον δικαστήριον, ὄχι κατὰ τῶν αἱρετικῶν, ἀλλὰ κατὰ τῶν αἱρεσιαρχῶν οἵτινες εἰς μικρὰς μοναχῶν πράξεις ἀποδίδουν τὴν αὐτὴν τὴν ὁποίαν καὶ εἰς τὰ ἑπτὰ μυστήρια δραστηριότητα, οἵτινες λατρεύουν πᾶν ὅ τι σέβονται, καὶ οἵτινες τόσον εἶναι ψευδοευλαβεῖς ὥστε μόλις εἶναι Χριστιανοί.

« Ἐμπορεῖτε νὰ εὕρετε καὶ πνεῦμα καὶ νοῦν εἰς τοὺς Ἱσπανοὺς· ἀλλὰ μὴ τὰ ζητεῖτε εἰς τὰ βιβλία των. Ἰδέτε μίαν ἀπὸ τὰς βιβλιοθήκας των, τὰ μυθιστορικὰ ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους καὶ τὰ σχολαστικὰ ἐκ τοῦ ἄλλου: ἠθέλετε εἰπεῖν ὅτι καὶ τὰ μέρη αὐτῆς ἔγιναν καὶ τὸ ὅλον ἐσυναθροίσθη ἀπὸ κρυφόν τινα ἐχθρὸν τοῦ ἀνθρωπίνου

λογικοῦ.

« Ἀπὸ τὰ βιβλία των τὸ μόνον καλὸν εἶναι τὸ ὁποῖον ἔδειξεν ὅλων τῶν ἄλλων τὸ γελοῖον,

« Ἔκαμαν ἀπείρους ἀνακαλύψεις εἰς τὸν Νεοκόσμον, καὶ μολοντοῦτο ἀκόμη δὲν γνωρίζουν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἤπειρον. Ὑπάρχει ἡ δεῖνα γέφυρα ἐπάνω τῶν ποταμῶν των, ἥτις ἀκόμη δὲν ἀνεκαλύφθη, καὶ εἰς τὰ βουνά των ἔθνη τὰ ὁποῖα τοὺς εἶναι ἄγνωστα.

« Λέγουν ὅτι ὁ Ἥλιος ἀνατέλλει καὶ βασιλεύει εἰς τὴν πατρίδα των: ἀλλὰ πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ κάμνων τὸν δρόμον του, δὲν ἀπαντᾷ εἰμὴ πεδιάδας ἀφανισμένας καὶ τόπους ἐρήμους. »

Δὲν ἤθελε μὲ κακοφανῇ, Οὐσβὲκ, νὰ ἴδω ἐπιστολὴν γραμμένην εἰς Μαδρίτην ἀπὸ Ἱσπανὸν περιηγούμενον τὴν Γαλλίαν· νομίζω ὅτι καλὰ ἤθελεν ἐκδικήσειν τὸ ἔθνος του. Ὁποῖον εὐρύχωρον πεδίον δι' ἄνθρωπον φλεγματικὸν καὶ σύννουν! Φαντάζομαι ὅτι οὕτως ἤθελεν ἀρχίσειν τῶν Παρισίων τὴν περιγραφήν.

Ἐδῶ εἶναι μία οἰκία ὅπου βάλλονται οἱ τρελλοὶ: κατὰ πρῶτον ἤθελέ τις τὴν νομίσειν ὅτ' εἶναι ἡ μεγαλητέρα τῆς πόλεως. Ὄχι: τὸ ἰατρικὸν εἶναι πολὺ μικρὸν ὡς πρὸς τὸ κακόν. Ἀναμφιβόλως οἱ Γάλλοι, καθ' ὑπερβολὴν δυσφημούμενοι ἀπὸ τοὺς γείτονάς των, ἐγκλείουν τρελλούς τινας εἰς οἰκίαν διὰ νὰ καταπείσωσιν ὅτι ὅσ' εἶν' ἔξωθεν δὲν εἶναι τρελλοί.

Ἀφίνω αὐτοῦ τὸν Ἱσπανόν μου. Ὑγίαινε, φίλτατε Οὐσβέκ.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 17 τῆς σελήνης Σαφὰρ, 1715

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΘ

Ο ΜΕΓΑΣ ΜΑΥΡΟΣ ΕΥΝΟΥΧΟΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Παρισίους.

Ἀρμένιοι τινὲς ὡδήγησαν ἐχθὲς εἰς τὸ σεράγιον νέαν ἐκ τῆς Κιρκασσίας σκλάβαν, τὴν ὁποίαν ἤθελαν νὰ πωλήσωσι. Τὴν ἔμβασα εἰς τὰ οἰκήματα τὰ ἀπόκρυφα, τὴν ἔκδυσα, τὴν ἐξέτασα μὲ τὰ βλέμματα ἑνὸς κριτοῦ· ὅσον δὲ πλειότερον τὴν ἐξέταζα, τόσον πλειοτέρας τῆς εὕρισκα χάριτας. Παρθενικὴ αἰδὼς ἐφαίνετο ὅτ' ἤθελε νὰ τὰς ὑποκλέψῃ ἀπο τὴν ὁρασίν μου: ἴδα πᾶν ὅτι τῆς ἤξιζε διὰ νὰ ὑποταχθῇ: ἐκοκκίνιζε νὰ θεωρῇ τὸν ἑαυτόν της γυμνὸν, ὡς καὶ ἐμπροσθέν μου, ὅστις, ἐλεύθερος ἀπὸ πάθη δυνάμενα νὰ ταράξωσι τὴν αἰδῶ, εἶμαι ἄψυχος ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ γένους τούτου, καὶ ὅστις, ὑπουργὸς τῆς μετριοφροσύνης, δὲν φέρω κατὰ τὰς ἐλευθερωτέρας πράξεις εἰμὴ σώφρονα βλέμματα; καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἐμπνέω εἰμὴ τὴν ἀθωότητα.

Εὐθὺς ἀποῦ τὴν ἔκρινα ἀξίαν ἐσοῦ, ἐχαμήλωσα τοὺς ὀφθαλμούς, κ' ἔῤῥιψα ἐπάνω της μανδύαν κοκκινώτατον· τῆς ἔβαλα εἰς τὸ δάκτυλον χρυσοῦν δακτυλίδιον· ἔπεσα τὰ προύμητα εἰς τοὺς πόδας της· τὴν ἐλάτρευσα ὡς τῆς καρδίας σου τὴν βασίλισσαν· ἐπλήρωσα τοὺς Ἀρμενίους· τὴν ὑπέκλεψα ἀπ' ὅλα τὰ ὄμματα. Εὐδαίμων, Ουσβὲκ, σὺ κατέχεις πλειοτέρας ὡραιότητας παρ' ὅσας ἐγκλείουν ὅλα τῆς Ἀνατολῆς τὰ παλάτια. Ὁποία διὰ σὲ ἡδονὴ νὰ εὕρῃς μετὰ τὴν ἐπιστροφήν σου πᾶν ὅ τι ἡ Περσία ἔχει θελκτικώτερον, καὶ νὰ βλέπῃς ἐντὸς τοῦ σεραγίου σου τὰς χάριτας ἀναγεννωμένας κατ' ἀναλογίαν τῆς ἀπο τὸν χρόνον καὶ τὴν κατοχὴν γενομένης ἐργασίας νὰ τὰς ἀρανίσωσι!

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Φατμὲ, τὴν πρώτην τῆς Σελήνης Ῥεβιὰθ, ι ,1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Π'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΕΔΗΝ.

Εἰς Βενετίαν.

Ἀφότου εἶμαι εἰς τὴν Εὐρώπην, φίλτατε Ῥέδη, πολλὰς ἔδα κυβερνήσεις. Ἐδῶ δὲν εἶναι ὡς εἰς τὴν Ἀσίαν ὅπου τῆς πολιτικῆς οἱ κανόνες παντοῦ ὑπάρχουν οἱ αὐτοί.

Συχνάκις ἐρεύνησα ὁποία ἦτον ἡ συμμορφοτέρα μὲ τὸ λογικὸν κυβέρνησις. Μ' ἐφάνη ὅτι ἐντελεστέρα εἶναι ἡ μὲ ὀλίγα ἔξοδα ἐπιτυχαίνουσα τὸν σκοπόν της· ὥστε ἡ ὁδηγοῦσα τοὺς ἀνθρώπους μὲ τρόπον ὅστις μάλιστα ἀνήκει πρὸς τὴν κλίσιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν εἶναι ἡ ἐντελεστέρα.

Ἐὰν, εἰς κυβέρνησιν γλυκείαν, ὁ λαὸς ἦναι ὡσαύτως ὑποκείμενος ὡς καὶ εἰς κυβέρνησιν αὐστηρὰν, ἡ πρώτη εἶναι προτιμητέα, ἐπειδὴ εἶναι συμμορφοτέρα μὲ τὸ λογικὸν, καὶ ἐπειδὴ ἡ αὐστηρότης εἶναι ἀλλότριος ἀφορμή.

Πίστευε, φίλτατε Ῥέδη, ὅτι αἱ εἰς τὴν ἐπικράτειαν πλειότερον ἢ ὀλιγώτερον σκληραὶ ποιναὶ δὲν κάμνουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς νόμους. Εἰς τοὺς τόπους ὅπου αἱ κολάσεις εἶναι μέτριαι, τοὺς φοβοῦνται ὡς καὶ εἰς τοὺς τόπους ὅπου εἶναι τυραννικαὶ καὶ τρομεραί.

Εἴτε γλυκεία εἶναι ἡ κυβέρνησις, εἴτε σκληρὰ, ἡ τιμωρία γίνεται πάντοτε βαθμηδόν· πλειότερον ἢ ὀλιγώτερον μεγάλη κόλασις ἐπιθέτεται εἰς πλειότερον ἢ ὀλιγώτερον μέγα ἔγκλημα. Ἡ φαντασία λυγίζει ἀφ' ἑαυτῆς πρὸς τὰ ἤθη τοῦ τόπου ὅπου τις εἶναι· ὀκτὼ ἡμερῶν φυλακὴ ἢ ἐλαφρὰ χρηματικὴ ζημία τόσον πλήττουν τὸ πνεῦμα τοῦ εἰς ἡμεροήθη τόπον ἀναθραμμένου Εὐρωπαίου, ὅσον τοῦ βραχίονος ὁ χαμὸς φοβίζει τὸν Ἀσιανόν. Κά-

ποιος ποινῆς βαθμὸς, προσάπτεται εἰς κάποιον φόβου βαθμὸν, καὶ ἕκαστος τὸν συμμερίζεται κατὰ τὴν φαντασίαν του: τῆς ἀτιμίας ἡ ἀπελπισία ἔρχεται καὶ καταθλίβει τὸν Γάλλον τὸν καταδικασμένον εἰς ποινὴν, ἥτις οὐδὲ ὡροτέταρτον ὕπνου ἤθελεν ἀφαιρέσειν ἀπὸ τὸν Τοῦρκον.

Περιπλέον δὲν βλέπω τὴν ἀστυνομίαν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἐπιείκειαν ὅτι φυλάττονται κάλλιον εἰς τὴν Τουρκίαν, εἰς τὴν Περσίαν, εἰς τὸ αὐτοκρατόριον τοῦ Μογόλου, παρὰ εἰς τῆς Ὁλλάνδας, τῆς Βενετίας, καὶ αὐτῆς τῆς Ἀγγλίας τὰς δημοκρατίας: δὲν βλέπω ὅτι ἐκεῖ πράττονται ὀλιγώτερα ἐγκλήματα, τοὺς δὲ ἀνθρώπους τρομασμένους ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον τῶν κολάσεων, ὅτ' εἶναι πλειότερον εἰς τοὺς νόμους ὑποκείμενοι.

Ἐξ ἐναντίας, παρατηρῶ πηγὴν ἀδικιῶν καὶ κακώσεων καταμεσῆς αὐτῶν τῶν ἰδίων ἐπικρατειῶν.

Εὑρίσκω ὡς καὶ αὐτὸν τὸν ἡγεμόνα, ὅστις εἶναι αὐτὸς ὁ νόμος, ὀλιγώτερον κύριον παρ' ἄλλοῦ πούποτε.

Βλέπω ὅτι κατ' αὐτὰς τὰς δεινὰς στιγμὰς, πάντοτε γίνονται θορυβώδη κινήματα ὅπου κἀνεὶς δὲν εἶναι ἀρχηγὸς, καὶ, ἀφοῦ ἅπαξ καταφρονηθῇ ἡ βίαιος ἐξουσία, ὅτι πλέον δὲν μένει ἱκανὴ εἰς κἀνένα διὰ νὰ τὴν κάμῃ νὰ ἐπανέλθῃ.

Ὅτι καὶ αὐτὴ τῆς ἀτιμωρησίας ἡ ἀπελπισία βεβαιόνει τὴν ἀταξίαν, καὶ τὴν κατασταίνει μεγαλητέραν.

Ὅτι εἰς αὐτὰς τὰς ἐπικρατείας, ποτὲ μικρὰ ἐπανάστασις δὲν σχηματίζεται, καὶ ὅτι διάστημα μεταξὺ τοῦ ψιθυρίσματος καὶ τῆς στάσεως ποτὲ δὲν εἶναι:

Ὅτι δὲν εἶναι χρεία τὰ μεγάλα συμβάντα νὰ προετοιμάζωνται ἀπὸ μεγάλας αἰτίας· ἐξ ἐναντίας τὸ παραμικρότερον συμβὰν προάγει μεγάλην μεταβα-

λὴν, συχνὰ ἐπίσης ἀπρόβλεπτον καὶ ἀπὸ τοὺς, οἱ ὁποῖοι τὴν κάμνουν, καὶ ἀπὸ τοὺς, οἱ ὁποῖοι τὴν πάσχουν.

Ὅτε ὁ Ὀσμάνης, ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Τούρκων, ἐξεθρονίσθη, κανεὶς ἀπὸ τοὺς πράξαντας αὐτὸ τὸ τόλμημα δὲν ἐδιαλογίζετο νὰ τὸ πράξῃ: ἐζητοῦσαν μόνον ὡς ἱκέται νὰ μὴ παραβλεφθῇ τὸ δίκαιον αὐτῶν παράπονον: μία φωνὴ, τὴν ὁποίαν κανεὶς ποτὲ δὲν ἐγνώρισεν, ἐξῆλθε κατὰ τύχην ἀπὸ τὸ πλῆθος· τοῦ Μουσταφᾶ τ' ὄνομα ἐξεφωνήθη, καὶ αἰφνιδίως ἔγινεν ὁ Μουσταφᾶς αὐτοκράτωρ.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 2 τῆς Σελήνης Ῥεβιὲβ, 1, 1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΑ΄.

ΝΑΡΓΟΥΜ, ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΣΙΑΣ ΕΙΣ ΜΟΣΧΟΒΙΑΝ, ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ;

Εἰς Παρισίους.

Ἀπ' ὅλα τοῦ κόσμου τὰ ἔθνη, φίλτατε Οὐσβὲκ, κανένα δὲν ὑπερέβη τὸ τῶν Ταρτάρων κατὰ τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν κατακτήσεων. Ὁ λαὸς οὗτος εἶναι ὁ ἀληθὴς τοῦ παντὸς κυριεύων· ὅλ' οἱ ἄλλοι φαίνονται ὅτι ἔγιναν διὰ νὰ τὸν δουλεύωσιν· εἶν' ἐπίσης ὁ θεμελιωτὴς καὶ ὁ ἐξολοθρευτὴς τῶν Αὐτοκρατορίων: κατὰ πάντα χρόνον ἔδωκεν ἐπάνω τῆς γῆς τῆς δυνάμεώς του δείγματα, κατὰ πάντα αἰῶνα ἐσταθη τῶν ἐθνῶν ἡ μάστιγα.

Οἱ Τάρταροι δὶς ἐκατάκτησαν τὴν Κίναν, καὶ ἀκόμη τὴν κρατοῦν εἰς τὴν ὑποταγήν των. Κυριεύουν ἐπάνω τῶν εὐρυχώρων τόπων, ὅσοι σχηματίζουν τὸ αὐτοκρατόριον τοῦ Μογόλ.

Κύριοι τῆς Περσίας, κάθηνται ἐπάνω τοῦ θρόνου τοῦ Κύρου καὶ τοῦ Γουστάσπου. Ὑπέταξαν τὴν Μοσχοβίαν,

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Τούρκων ἔκαμαν ἀπείρους κατακτήσεις εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν· καὶ κυριεύουν ἐπάνω τῶν τριῶν αὐτῶν τοῦ κόσμου μερῶν.

Καὶ διὰ νὰ λαλήσωμεν περὶ τῶν πλέον ὀπισθοδρομημένων χρόνων, ἐξ αὐτῶν ἐξῆλθαν ἔθνη τινὰ τὰ ὁποῖα κατέστρεψαν τὸ ῥωμαϊκὸν αὐτοκρατόριον.

Τί εἶναι τοῦ Ἀλεξάνδρου αἱ κατακτήσεις παραβαλλόμεναι μὲ τὰς τοῦ Γεγγισκάνου;

Δὲν ἔλειψαν ἀπὸ αὐτὸ τὸ τροπαιοῦχον ἔθνος ἐμὴ μόνον ἱστορικοὶ διὰ νὰ δοξάσωσι τῶν θαυματουργιῶν του τὸ μνημόσυνον.

Πόσαι ἀθάνατοι πράξεις ἐνταφιάσθησαν εἰς τὴν λήθην! πόσα ἀπ' αὐτοὺς θεμελιωμένα αὐτοκρατόρια τῶν ὁποίων τὴν ἀρχὴν ἀγνοοῦμεν! Αὐτὸ τὸ ἐμπειροπόλεμον ἔθνος, μόνον καὶ μόνον ἐνασχολούμενον περὶ τῆς παρούσης δόξης του, βέβαιον πάντοτε νὰ νικᾷ, δὲν ἐδιαλογίζετο ποσῶς να γενῇ περίφημον εἰς τὸ μέλλον μὲ τῶν παρελθουσῶν κατακτήσεων τὸ μνημόσυνον.

Ἐκ Μόσχας, τὴν 4 τῆς σελήνης Ῥεβιὲβ. 1, 1795.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΒ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ.

Εἰς Σμύρνην.

Ἂν καὶ οἱ Γάλλοι λαλῶσι πολὺ, μεταξὺ αὐτῶν ὅμως ὑπάρχει εἶδος δερβισσῶν οἵτινες ὀνομάζονται Χαρτραῖοι. Λέγεται ὅτι κόπτουν τὴν γλῶσσαν των ἐμβαίνοντες εἰς τὸ μοναστήριον· καὶ ἤθελέ τις πολὺ εὐχηθῆν δι' ὅλους τοὺς ἄλλους δερβίσσας ὁμοίως ν' ἀποκόψωσιν ὅ τι τὸ ἐπάγγελμά των τοὺς κατασταίνει ἀνωφελές.

Ὁ περὶ σιωπηλῶν Γάλλων λόγος μὲ ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην ὅτι παρὰ τούτους ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι πολὺ παραδοξότεροι οἵτινες ἔχουν πολὺ ἔκτακτον τάλαντον· τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἐξεύροντες νὰ λαλῶσι χωρὶς νὰ λέγωσι τίποτε, καὶ οἱ κατὰ δύο ὡρῶν διάστημα ἠδύνοντες τὴν συναναστροφὴν χωρὶς νὰ δυνηθῇ κἀνεὶς ν' ἀνακαλύψῃ τὰ κρυφά των, νὰ τοὺς κλέψῃ κἀνένα λόγον, οὐδὲ κἂν νὰ τοὺς κρατήσῃ μίαν λέξιν ἀπ' ὅτι εἶπαν.

Αὐτὸ τῶν ἀνθρώπων τὸ εἶδος λατρεύεται ἀπὸ τὰς γυναῖκας· ἀλλὰ δὲν λατρεύεται τόσον, ὅσον ἄλλοι τινὲς οἱ ὁποῖοι ἔλαβαν ἀπὸ τὴν φύσιν τὸ ἐράσμιον τάλαντον νὰ χαμογελῶσιν ἐγκαίρως, τοὐτέστι κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, καὶ οἱ ὁποῖοι φέρουν τὴν χάριν φαιδρᾶς εὐφημίας εἰς πᾶν ὅτι αὐταὶ λέγουν.

Ἀλλὰ τοῦτοι εἶναι εἰς τὸν ἀνώτατον τοῦ πνεύματος βαθμὸν ὅταν ἐξεύρωσιν ὅλα νὰ τὰ ἐννοῶσιν μὲ λεπτόνοιαν, καὶ νὰ εὑρίσκωσιν εἰς τὰ κοινότερα πράγματα χίλια μικρὰ εὐφυΐας χαρακτηριστικά.

Γνωρίζω καὶ ἄλλους οἵτινες εὑρέθησαν ἀξιόλογα, εἰσάγοντες ἄψυχα πράγματα εἰς τὰς συναναστροφὰς, καὶ κάμνοντες νὰ λαλῇ τὸ φόρεμά των τὸ κεντητὸν, ἡ φαινάκη των ἡ ξανθὴ, ἡ ταβακοθήκη των, ἡ ῥάβδος των καὶ τὰ χειρόκτιά των. Καλὸν εἶναι ν' ἀρχίζῃ τις ἀπὸ τὴν στράταν καὶ μὲ τὴς ἁμάξης τὸν θόρυβον καὶ τοῦ θυροκρουστικοῦ σφυρίου τὸν τραχὺν κτύπον νὰ γίνεται ἀκουστός: αὐτὸ τὸ προοίμιον προλαμβάνει τοὺς ἀκροατὰς διὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ὁμιλίας. καὶ ὅταν ὁ πρόλογος ἦναι καλὸς, κατασταίνει ὅλας τὰς ἔπειτα μωρίας ὑποφερτὰς, μωρίας αἱ ὁποῖαι κατ' εὐτυχίαν ἔρχονται παραπολὺ ἀργά.

Σὲ ὑπόσχομαι ὅτι αὐτὰ τὰ μικρὰ προτερήματα, τὰ ὁποῖα παντάπασιν ἀψηφοῦνται εἰς ἡμᾶς, ἐδῶ πολὺ χρη-

σιμεύουν τοὺς ὄντας ἱκανὰ εὐτυχεῖς διὰ νὰ τὰ ἔχωσι· καὶ ὅτι ὁ μὲ καλὸν νοῦν ἄνθρωπος ποσῶς δὲν λάμπει ἔμπροσθέν των.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 6 τῆς σελήνης Ῥεβιὲβ, 2, 1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΓ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΕΔΗΝ.

Εἰς Βενετίαν.

Ἐὰν ὑπάρχῃ Θεὸς, φίλτατε Ῥέδη, ἀναγκαίως πρέπει νὰ ἦναι δίκαιος· διότι ἐὰν δὲν ἦτον, ἤθελεν εἶσθαι ὅλων τῶν ὄντων τὸ κάκιστον καὶ τὸ ἀτελέστατον.

Ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀναφορὰ καθήκοντος πραγματικῶς εὑρισκομένη μεταξὺ δύο πραγμάτων: αὐτὴ ἡ ἀναφορὰ εἶναι πάντοτε ἡ αὐτὴ ἀπ' ὁποιονδήποτε ὂν καὶ ἂν ἐξετάζεται, εἴτε θεὸν, εἴτε ἄγγελον, εἴτε τέλος ἄνθρωπον.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτ' οἱ ἄνθρωποι δὲν βλέπουν πάντοτε αὐτὰς τὰς ἀναφοράς· συχνὰ δὲ καὶ ἀπομακρύνονται, βλέποντες αὐτάς· καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον εἶναι πάντοτε τὸ ὁποῖον βλέπουν κάλλιον. Ἡ δικαιοσύνη ὑψόνει τὴν φωνήν της· ἀλλὰ δοκιμάζει κόπον νὰ γενῇ ἀκουστὴ μέσα εἰς τὸν θόρυβον τῶν παθῶν.

Οἱ ἄνθρωποι ἐμποροῦν νὰ κάμωσιν ἀδικίας, διότι ἔχουν συμφέρον νὰ τὰς πράξωσι, καὶ προκρίνουν τὴν ἰδίαν αὐτῶν εὐχαρίστησιν παρὰ τὴν τῶν ἄλλων· Ὅ τι πράττουν, πάντοτε ἐξ ἐπιστροφῆς ἐπάνω τοῦ ἑαυτοῦ των τὸ πράττουν: κανεὶς ἀμισθὶ δὲν εἶναι κακὸς· πρέπει νὰ ἔχῃ λόγον διὰ τοῦ ὁποίου ἀποφασίζει νὰ γενῇ κακὸς, καὶ αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι πάντοτε συμφέροντος λόγος.

Αλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ ποτὲ τίποτε ἄδικον: ἅμα ὑποθέσωμεν ὅτι βλέπει τὴν δικαιοσύνην, ἀναγκαίως πρέπει καὶ νὰ τὴν ἀκολουθῇ· διότι, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τίποτε, καὶ ἐπειδὴ ἀρκεῖται εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἤθελεν εἶσθαι ὅλων τῶν ὄντων τὸ κάκιστον, διότι ἤθελεν εἶσθαι τοιοῦτος χωρὶς συμφέροντος.

Ὅθεν καὶ ἐὰν δὲν ὑπῆρχε θεὸς, ἡμεῖς ὠφείλαμεν πάντοτε ν' ἀγαπῶμεν τὴν δικαιοσύνην, τοὐτέστι νὰ βάνωμεν τὰ δυνατά μας διὰ νὰ ὁμοιάζωμεν αὐτὸ τὸ περὶ τοῦ ὁποίου ἔχομεν τόσον καλὴν ἰδέαν ὄν, καὶ τὸ ὁποῖον, ἐὰν ὑπῆρχεν, ἀναγκαίως ἤθελεν εἶσθαι δίκαιον. Καὶ ἐλεύθεροι ἐὰν ἤμεθα ἀπὸ τῆς θρησκείας τὸν ζυγὸν, δὲν ὠφείλαμεν νὰ ἤμεθα ἀπὸ τὸν τῆς δικαιοσύνης.

Ἰδοὺ; Ῥέδη, τὶ μ' ἔκαμε νὰ στοχασθῶ ὅτ' ἡ δικαιοσύνη εἶναι αἰώνιος, καὶ ὅτι ποσῶς δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἀνθρωπίνους συνθήκας· ἐὰν δὲ καὶ ἐξαρτᾶται, ἤθελεν εἶσθαι ἀλήθεια τρομερὰ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ χάσωμεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπὸ τὸν ἐμαυτόν μας.

Ἡμεῖς ἔιμεθα περικυκλωμένοι ἀπὸ ἀνθρώπους ἰσχυροτέρους παρὰ τὸν ἐμαυτόν μας· αὐτοὶ δύνανται νὰ μᾶς βλάψωσι διὰ μυρίων διαφορετικῶν τρόπων· κατὰ τὰ τρία τοῦ χρόνου τέταρτα ἐμποροῦν ἀτιμωρήτως νὰ μᾶς βλάπτωσιν. Ὁποία δι' ἡμᾶς ἀνάπαυσις νὰ ἐξεύρωμεν ὅτι εἰς τὴν καρδίαν ὅλων τούτων τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει μία ἐσωτερικὴ ἀρχὴ, ἥτις μάχεται ὑπὲρ ἡμῶν καὶ μᾶς ἀσφαλίζει ἀπὸ τὰ τολμήματά των.

Χωρὶς τούτου ἠθέλαμεν εἶσθαι εἰς ἀδιάκοπον τρόμον, ἠθέλαμεν περνᾷν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὡς καὶ ἔμπροσθεν τῶν λεόντων, καὶ ποτὲ οὐδεμίαν στιγμὴν ἠθέλαμεν εἶσθαι βέβαιοι περὶ τῶν ὑπαρχόντων μας, τῆς τιμῆς μας

καὶ τῆς ζωῆς μας.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ στοχασμοὶ μὲ ἐνθαρρύνουν ἐναντίον τῶν διδασκάλων ἐκείνων, ὅσοι παραστήνουν τὸν θεὸν ὡς ὄν τυραννικῶς μεταχειριζόμενον τὴν δύναμίν του· ὅσοι τὸν νομίζουν ὅτι ἐνεργεῖ κατὰ τὸν ὁποῖον ἡμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν ἠθέλαμεν ἐνεργεῖν τρόπον, φοβούμενοι μὴ τὸν ὑβρίσωμεν· ὅσοι τὸν φορτόνουν ἀπ' ὅλας τὰς διὰ τὰς ὁποίας μᾶς τιμωρεῖ ἀτελειότητας· καὶ ὅσοι, μὲ τὰς διαφωνούσας δοξασίας των, τόν παραστήνουν τώρα ὡς ὄν κακὸν, καὶ τώρα ὡς ὄν τὸ ὁποῖον μισεῖ τὸ κακὸν καὶ τὸ τιμωρεῖ.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐξετάζῃ τὸν ἑαυτόν του, ὁποία δι' αὐτὸν εὐχαρίστησις νὰ εὑρίσκῃ ὅτι ἔχει τὴν καρδίαν δικαίαν! Τούτη ἡ ἡδονὴ ὅσον σοβαρὰ καὶ ἂν ἦναι, πρέπει νὰ τὸν θέλγῃ: τόσον βλέπει τὸ εἶναί του ὑπεράνω τῶν ἀδίκων, ὅσον βλέπει τὸν ἑαυτόν του ὑπεράνω τῶν τίγρεων καὶ τῶν ἀρκούδων. Ναὶ Ῥέδη, ἐὰν ἤμην βέβαιος πάντοτε ἀπαραβιάστως ν' ἀκολουθῶ αὐτὴν τὴν ὁποίαν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχω ἐπιείκειαν, ἤθελα λογισθῆν ὁ πρῶτος τῶν ἀνθρώπων.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 1 τῆς Σελήνης Γεμμάδι, 1, 1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΔ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ....

Ἔχθὲς ὑπῆγα εἰς τὸ Ἀπομαχεῖον: ἐὰν ἤμην ἡγεμὼν, τόσον ἤθελα ἐπιθυμήσειν νὰ οἰκοδομήσω τὸ κατάστημα τοῦτο, ὅσον καὶ νὰ κερδίσω τρεῖς μάχας. Αὐτοῦ, παντοῦ εὑρίσκει τὶς τὴν χεῖρα μεγάλου μονάρχου. Νομίζω ὅτι αὐτὸ εἶναι ὁ σεβαστότερος τῆς γῆς τόπος.

Ὁποῖον θέαμα νὰ βλέπῃ τις εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν

συναγμένα τόπον ὅλα ἐκεῖνα τῆς πατρίδος τὰ θύματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀναπνέουν εἰμὴ διὰ νὰ τὴν ὑπερασπίζωνται, καὶ τὰ ὁποῖα, αἰσθανόμενα τὴν αὐτὴν εἰς τὸν ἑαυτόν των καρδίαν ὄχι δὲ καὶ τὴν αὐτὴν δύναμιν, παραπονοῦνται διὰ τὴν εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ἀδυναμίαν νὰ θυσιασθῶσι καὶ πάλιν δι' αὐτήν!

Τὶ θαυμασιώτερον ἄλλο παρὰ νὰ βλέπῃ τις εἰς αὐτὸ τὸ καταφύγιον αὐτοὺς τοὺς ἀσθενεῖς πολεμικοὺς φυλάττοντας οὕτως ἀκριβῆ πειθαρχίαν, ὡς νὰ ἦσαν ἀναγκασμένοι ἀπὸ ἐχθροῦ παρουσίαν· ζητοῦντας τὴν τελευταίαν αὐτῶν εὐχαρίστησιν εἰς αὐτὴν τοῦ πολέμου τὴν εἰκόνα· καταμερίζοντας τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν των πρὸς τὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς στρατιωτικῆς τέχνης καθήκοντα!

Ἤθελα τὰ ὀνόματα τῶν ὅσοι ἀποθαίνουν ὑπὲρ τῆς πατρίδος νὰ συντηρηθῶσιν ἐντὸς τῶν ναῶν καὶ νὰ γραφθῶσιν εἰς καταλόγους οἱ ὁποῖοι νὰ ἦναι ὡς ἡ πηγὴ τῆς δόξης καὶ τῆς εὐγενείας.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 15 τῆς σελήνης Γεμμάδι 1, 1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΜΙΡΖΑΝ.

Εἰς Ἰσπαχάν.

Ἐξεύρεις, Μίρζα, ὅτι ὑπουργοί τινες τοῦ Σολιμάνου εἶχαν σχεδιάσειν τὸ σχέδιον νὰ ὑποχρεώσωσιν ὅλους τῆς Περσίας τοὺς Ἀρμενίους ν' ἀφήσωσι τὸ βασίλειον, ἢ νὰ γενῶσι Μαωμεθανοί; στοχαζόμενοι ὅτι τὸ αὐτοκρατόριόν μας πάντοτε ἤθελεν εἶσθαι μολυσμένον ἐνόσῳ μέσα εἰς τοὺς κόλπους του ἐφυλάττοντο αὐτοὶ οἱ ἄπιστοι;

Ἀποτελείονεν ἡ περσικὴ μεγαλειότης ἐὰν, εἰς τούτην τὴν περίστασιν, εἶχεν ἀκουσθῆν ἡ τυφλὴ θεοευλάβεια.

Δὲν ἐξεύρομεν πῶς τὸ πρᾶγμα ἀπέτυχε. Οὐδὲ οἱ προτείναντες τὴν πρότασιν, οὐδὲ οἱ ἀποῤῥίψαντες αὐτὴν ἐγνώρισαν τὰς συνεπείας: ἡ τύχη ὑπηρέτησε καὶ τὸ λογικὸν καὶ τὴν πολιτικὴν, καὶ ἔσωσε τὸ αὐτοκρατόριον ἀπὸ κίνδυνον μεγαλήτερον παρὰ τὸν ὁποῖον ἐδύνατο νὰ τρέξῃ μὲ τὸ χάσιμον μιᾶς μάχης καὶ τὸ πάρσιμον δύο πόλεων.

Ἐξορίζοντες τοὺς Ἀρμενίους ἐστοχάσθησαν εἰς μίαν καὶ μόνην ἡμέραν νὰ ἐξολοθρεύσωσιν ὅλους τοῦ βασιλείου τοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς τεχνίτας. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ Χὰ Ἀβᾶς ἤθελεν εὐχαριστηθῆν κάλλιον νὰ τοῦ κοπῶσιν οἱ δύο βραχίονες, παρὰ νὰ ὑπογράψῃ παρομοίαν διαταγὴν, καὶ ὅτι πέμπων πρὸς τὸν Μόγολον καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους τῶν Ἰνδιῶν βασιλεῖς τοὺς βιομηχανικωτέρους τῶν ὑπηκόων του, ἤθελε νομίσειν ὅτι τοὺς δίδει τὸ ἥμισυ τῶν ἐπικρατειῶν του.

Οἱ καταδιωγμοὶ τοὺς ὁποίους οἱ ζηλωταὶ Μαωμεθανοί μας ἔκαμαν εἰς τοὺς Γουέβρους ὑποχρέωσαν τούτους σωρηδὸν ν' ἀπεράσωσιν εἰς τὰς Ἰνδίας, καὶ ἐστέρησαν τὴν Περσίαν ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἔθνος τὸ τόσον ἔκδοτον εἰς τὴν γεωργίαν, καὶ τὸ ὁποῖον μόνον διὰ τῆς ἐργασίας του ἦτον εἰς στάσιν νὰ νικήσῃ τὸ ἄγονον τῶν γαιῶν μας.

Δὲν ἔμενεν εἰς τὴν θεοβλάβειαν, εἰμὴ νὰ δώσῃ δεύτερον ἄλλον κτύπον, ἤγουν νὰ ἀφανίσῃ τὴν βιομηχανίαν: μέσον τούτου τὸ αὐτοκρατόριον ἔπιπτεν ἀφ' ἑαυτοῦτου. καὶ μὲ αὐτὸ, διά τινος ἀναγκαίου παρακολουθήματος, αὐτὴ ἡ τὴν ὁποίαν τόσον ἀκμαίαν ἤθελαν νὰ καταστήσωσι θρησκείαν.

Ἐὰν πρέπῃ νὰ συλλογιζώμεθα χωρὶς προλήψεως, δὲν ἐξεύρω, Μίρζα, μήπως δὲν ἦναι καλὸν νὰ ὑπάρχωσι

πολλαὶ θρησκεῖαι εἰς μίαν ἐπικράτειαν.

Παρατηρεῖται ὅτι οἱ ζῶντες ὑπὸ θρησκείας ἀνεχομένας ὡς ἐπιτοπολὺ κατασταίνονται πρὸς τὴν πατρίδα των ὠφελιμώτεροι παρὰ τοὺς ζῶντας ὑπὸ θρησκείαν ἐπικρατοῦσαν· διότι, ἀπομακρυσμένοι ἀπὸ τὰς τιμὰς, μὴ δυνάμενοι εἰμὴ διὰ τῆς εὐπορίας καὶ τοῦ πλούτου των νὰ διακριθῶσι, πασχίζουν ν' ἀποκτήσωσι καὶ νὰ ἐναγκαλιασθῶσι τὰ κοπιαστικώτερα τῆς κοινωνίας ὑπουργήματα.

Προσέτι, ἐπειδὴ ὅλ' αἱ θρησκεῖαι περιέχουν ὠφέλιμα πρὸς τὴν κοινωνίαν παραγγέλματα, καλὸν εἶναι μὲ ζῆλον νὰ φυλάττωνται: τί δὲ ἄλλο παρὰ τὸν πληθυσμὸν αὐτῶν εἶναι ἱκανώτερον νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν ζῆλον τοῦτον;

Αἱ Θρησκεῖαι ὁμοιάζουν μὲ τὰς ἀντιζήλους αἱ ὁποῖαι τίποτε προσαλλήλας δὲν συγχωροῦν. Ἡ ζηλοτυπία καταντᾷ ὡς καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδιώτας: πασένας γίνεται προσεκτικὸς, φοβούμενος μὴ πράξῃ πράγματα τὰ ὁποῖα καὶ τοὺς ἰδικούς του ἤθελαν ἀτιμάσειν, καὶ αὐτὸν ἐκθέσειν εἰς τῶν ἐναντίων τὴν περιφρόνησιν καὶ τὰς ἀσυγχωρήτους ἐπιτιμήσεις.

Διὰ τοῦτο πάντοτε ἐπαρατηρήθη ὅτι νέα αἵρεσις, εἰσαχθεῖσα εἴς τινα ἐπικράτειαν, ἦτο τὸ βεβαιότερον μέσον διὰ νὰ διορθώσῃ τῆς παλαιᾶς τὰς καταχρήσεις.

Ἂς λέγωσιν ὅσον θέλωσιν ὅτι δὲν συμφέρει τὸν ἡγεμόνα νὰ ὑποφέρῃ πολλὰς ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας του θρησκείας: κ' ἐὰν ὅλαι τοῦ κόσμου αἱ αἱρέσεις ἐκεῖ ἤρχοντο νὰ συσσωρευθῶσι, τοῦτο καμμίαν δέν ἤθελε ζημίαν τὸν φέρειν, διότι οὐδὲ καμμία εἶναι ἥτις νὰ μὴν ἐντέλλεται τὴν εὐπείθειαν καὶ νὰ μὴ διδάσκῃ τὴν ὑποταγήν.

Ὁμολογῶ ὅτι αἱ ἱστορίαι γέμουν ἀπὸ θρησκευτικοὺς πολέμους: ἀλλὰ ἂς προσέξωμεν καλὰ, δὲν εἶναι τῶν θρησκειῶν ὁ πληθυσμὸς, ὁ προάξας αὐτοὺς τοὺς πολέμους· ἀλλὰ τῆς μισαλλοδοξίας τὸ πνεῦμα, τὸ ἐμψυχῶσαν ἐκείνην

ἥτις ἐνομίζετο ἡ ἐπικρατοῦσα.

Τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο τοῦ προσηλυτισμοῦ τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον οἱ Ἑβραῖοι ἔλαβαν ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ τὸ ὁποῖον ἐξ ἐκείνων, ὡς ἐπιδημικὴ καὶ δημώδης ἀῤῥωστία, ἀπέρασεν εἰς τοὺς Μαωμεθανοὺς καὶ τοὺς Χριστιανούς.

Τοῦτο τέλος εἶναι τὸ φρενοβλαβικὸν ἐκεῖνο πνεῦμα οὗτινος αἱ πρόοδοι δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν εἰμὴ ὡς ἔκλειψις τελεία τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ.

Διότι, τέλος, ἐὰν δὲν ἦτον ἡ ἀπανθρωπία, ἥτις νὰ θλίβῃ τῶν ἄλλων τὴν συνείδησιν; ἐὰν ἐκ τούτου δὲν ἀπέβαινε κἀνὲν ἀπὸ τὰ κατὰ χιλιάδας ἀναφυόμενα κακὰ ἀποτελέσματα, ἤθελε γενῆν χρεία νὰ ἦναι τις τρελλὸς διὰ νὰ προσέξῃ εἰς τὸ τοιοῦτον. Ὅστις θέλει νὰ μὲ καταφέρῃ ν' ἀλλάξω τὴν θρησκείαν μου, ἀναμφιβόλως κάμνει τοῦτο διότι δὲν ἤθελεν αὐτὸς νὰ ἀλλάξῃ τὴν ἰδικήν του, ἐάν τις τὸν ἐβίαζε: εὑρίσκει λοιπὸν ἄτοπον ἐὰν ἐγὼ δὲν πράττω πρᾶγμα τὸ ὁποῖον αὐτὸς ὁ ἴδιος ἴσως δὲν ἤθελε πράξειν διὰ τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ κόσμου.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 26 τῆς σελήνης Γεμμαάδι, , 1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΓ.

ΡΙΚΑ ΣΠΡΟΣ . . .

Φαίνεται ὅτι ἐδῶ αἱ οἰκογένειαι κυβερνοῦνται ὁλομόναχαι. Ὁ ἄνδρας μόνον σκιᾶς ἐξουσίαν ἔχει ἐπάνω τῆς γυναικός του, ὁ πατὴρ ἐπάνω τῶν τέκνων του, ὁ δεσπότης ἐπάνω τῶν σκλάβων του. Ἡ δικαιοσύνη ἀνακατώνεται εἰς ὅλας τὰς διαφοράς των· καὶ ἔισου βέβαιος ὅτι αὐτὴ πάντοτε εἶναι ἐναντίον τοῦ ζηλοτύπου ἀνδρὸς, τοῦ λυπη-

μένου πατρὸς, τοῦ ἀνησύχου δεσπότου.

Ὕπῆγα προχθὲς ἐκεῖ ὅπου ἀποδίδεται τὸ δίκαιον. Πρὶν ἐκεῖ φθάσετε, ἀνάγκη ν' ἀπεράσετε ὑποκάτω τῶν ὅπλων ἀπείρου ἀριθμοῦ πωλητρίων γυναικῶν, αἵτινες σᾶς προσκαλοῦν μὲ φωνὴν ἀπατηλήν. Αὐτὸ τὸ θέαμα κατὰ πρῶτον εἶναι ἱκανὰ εὐάρεστον, ἀλλὰ κατασταίνεται πένθιμον ὅταν τις ἐμβαίνῃ ἐντὸς τῶν μεγάλων θαλάμων ὅπου δὲν βλέπει εἰμὴ ἀνθρώπους τῶν ὁποίων τὸ ἔνδυμα εἶναι ἀκόμη σοβαρώτερον παρὰ τὴν μορφήν. Τέλος ἐμβαίνει ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τόπου ὅπου ἀνακαλύπτονται ὅλα τῶν οἰκογενειῶν τὰ ἀπόκρυφα, καὶ ὅπου αἱ ἀποκρυφότεραι πράξεις γίνονται ὁλοφάνεραι.

Αὐτοῦ, κόρη κόσμιος ἔρχεται νὰ ὁμολογήσῃ τὰ βάσανα παρθενίας παραπολὺν χρόνον φυλαχθείσης, τὰς μάχας της, καὶ τὴν ὀδυνηρὰν ἀντίστασίν της. Εἶναι τόσον ὀλίγον ὑπερήφανος διὰ τὴν νίκην της, ὥστε πάντοτε φοβερίζει μὲ σιμωτινὴν ἦτταν· καὶ διὰ νὰ μὴν ἀγνοῇ πλέον ὁ πατὴρ τὰς ἀνάγκας της, τὰς ἐκθέτει εἰς ὅλον τὸν λαόν.

Γυναῖκ' ἀναιδὴς ἔρχετ' ἔπειτα νὰ ἐκθέσῃ τὰς ὁποίας ἔκαμεν ὕβρεις πρὸς τὸν ἄνδρα της, ὡς λόγον εὐλογοφανῆ διὰ νὰ τὸν ἀποχωρισθῇ.

Μὲ παρομοίαν σεμνοπρέπειαν, ἄλλη ἔρχεται νὰ εἴπῃ ὅτ' εἶν' ἀποσταμένη νὰ φέρῃ γυναικὸς τὸν τίτλον, χωρὶς ν' ἀπολαύῃ κάτι· ἔρχεται νὰ ξεμυστηρευθῇ τὰ κατὰ τὴν νύκτα τοῦ γάμου ἀπόῤῥητα μυστήρια· θέλει νὰ παραδοθῇ εἰς τῶν ἐπιτηδειοτέρων ἐμπειρικῶν τὰ βλέμματα, καὶ μία ἀπόφασις νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ εἰς ὅλα τῆς παρθενίας τὰ δικαιώματα. Τινὲς μάλιστα τολμοῦν καὶ νὰ προκαλέσωσι τοὺς ἄνδρας, ζητοῦσαι ἀπ' αὐτοὺς δημοσίως μάχην τὴν ὁποίαν οἱ μάρτυρες κατασταίνουν τό

σον δύσκολον: ἀπόδειξις ἀτιμαστικὴ καὶ διὰ τὴν βεβαιοῦσαν γυναῖκα, καὶ διὰ τὸν ἐξ αὐτῆς νικώμενον ἄνδρα.

Ἄπειρος κορῶν ἀριθμὸς, ἁρπαγμένων ἢ πλανημένων, ἀποδείχνουν τοὺς ἄνδρας πολὺ πλειότερον κακοὺς παρ' ὅτι εἶναι, Ὁ ἔρωτας κάμνει τὸ δικαστήριον τοῦτο ν' ἀντηχῇ: αὐτοῦ τὶς περὶ ἄλλου νὰ γίνεται λόγος δὲν ἀκούει εἰμὴ περὶ πατέρων παρωργισμένων, περὶ κορῶν ἐφθαρμένων, περὶ ἐραστῶν ἀπίστων καὶ περὶ ἀνδρῶν κατηφειασμένων.

Κατὰ τὸν ἐδῶ φυλαττόμενον νόμον ὅλα τὰ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ συνοικεσίου γεννημένα τέκνα νομίζονται ἴδια τοῦ ἀνδρὸς: ἂς ἔχῃ ὅσους θέλει ἀποχρῶντας λόγους διὰ να μὴ τὸ πιστεύῃ: ὁ νόμος τὸ πιστεύει ἀντ' αὐτοῦ, καὶ τὸν ἐλαφρύνει ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν καὶ τὰς ἀπορίας.

Εἰς τοῦτο τὸ δικαστήριον αἱ ψῆφοι λαμβάνονται κατὰ πλειωψηφίαν: λέγεται ὅμως ὅτι ἐκ πείρας ἀνεγνωρίσθη πῶς ἦτο κάλλιον νὰ τὰς συνάγωσι κατὰ μειοψηφίαν: καὶ τοῦτο εἶναι ἱκανὰ φυσικὸν, διότι ὀλιγώτατα πνεύματα ὑπάρχουν δίκαια, καὶ ὅλος ὁ κόσμος συμφωνεῖ ὅτι εἶναι ἄπειρα τὰ ψευδῆ.

Ἐκ Παρισίων, τὴν πρώτην τῆς σελήνης Γεμμάδι, α, 1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΖ.΄

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ . . .

Λέγουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον κοινωνικόν. Ὡς πρὸς τοῦτο μὲ φαίνεται ὅτι παρ' ἄλλον τινὰ ὁ Γάλλος εἶναι πλειότερον ἄνθρωπος: εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος, διότι φαίνεται ὅτι ἔγινε μονον καὶ μόνον διὰ τὴν κοινωνίαν.

Ἀλλὰ μεταξὺ αὐτῶν ἐπαρατήρησα τινὰς ὅτι ὄχι μόνον εἶναι κοινωνικοὶ, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἶναι ἡ καθολικὴ κοινωνία αὐτοὶ μόνοι. Πολλαπλασιάζονται εἰς ὅλας τὰς γωνίας: εἰς μίαν στιγμὴν γεμίζουν καὶ τὰ τέσσαρα τῆς πόλεως μέρη: ἑκατὸν τοιούτου εἴδους ἄνθρωποι ἀφθονοῦν πλειότερον παρὰ δύο χιλιάδας πολιτῶν· ἐδύναντο εἰς τῶν ξένων τὰ ὄμματα νὰ ἀνορθώσωσι τῆς πανούκλας καὶ τῆς πείνας τὰς λεηλασίας.

Εἰς τὰ σχολεῖα ζητεῖται ἐὰν κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἕνα σῶμα δύναται νὰ ἦναι εἰς πολλοὺς τόπους· αὐτοὶ εἶναι μία ἀπόδειξις τοῦ ζητουμένου ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους ζητήματος.

Πάντοτε εἶναι βιαστικοὶ, διότι ἔχουν τὴν μεγάλην ὑπόθεσιν νὰ ἐρωτῶσιν ὅλους ὅσους βλέπουν, ποῦ ὑπάγουν καὶ πόθεν ἔρχονται.

Ποτὲ κανεὶς δὲν ἤθελε τοὺς ἀφαιρέσειν ἀπὸ τὴν κεφαλὴν ὅτ' εἶν' εὐπρεπὲς καθ' ἑκάστην λιανικῶς νὰ ἐπισκέπτωνται τὸ κοινὸν, χωρὶς νὰ λογαριάζωσι τὰς ὁποίας χονδρικῶς κάμνουν ἐπισκέψεις πρὸς τοὺς ὁποίους συνάγονται τόπους: ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ δρόμος εἶναι παραπολὺ σύντομος, αὐταὶ λογαριάζονται ὡς τίποτε εἰς τοὺς κανόνας τοῦ τυπικοῦ των.

Παρὰ τοὺς ἀνέμους καὶ τοὺς λαίλαπας αὐτοὶ πλειότερον κοπιάζουν τὰς θύρας μὲ τὰ σφυροκτυπήματα: ἐὰν τὶς ὑπήγενε νὰ ἐξετάσῃ τὸν κατάλογον ὅλων τῶν θυρωρῶν, ἤθελε πᾶσαν ἡμέραν εὑρίσκειν τ' ὄνομά των μυριοτρόπως ἀκρωτηριασμένον εἰς χαρακτῆρας ἑλβετικούς. Ἀπερνοῦν τὴν ζωὴν των ἀκολουθοῦντες ἐνταφιασμόν τινα, συλλυπούμενοι διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἑνὸς, ἢ συγχαίροντες διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἄλλου. Τοῦ βασιλέως τὰ δωρήματα πρός ὁτιναδήποτε τῶν ὑπηκόων του ἀξίζουν εἰς αὐτοὺς πάντοτε ἕνα ἁμαξιάτικον διὰ νὰ ὑπάγωσι νὰ μαρτυρήσωσι τὴν

χαράν των. Τέλος κατακουρασμένοι, ἐπιστρέφουν εἰς τὰ ἴδια ν' ἀναπαυθῶσι διὰ νὰ δυνηθῶσι τὴν ἐπαύριον ν' ἀναλάβωσι τὰς ἐπιπόνους ἐργασίας των.

Ἐξ αὐτῶν ἕνας προχθὲς ἀπέθανεν ἀπὸ κούρασιν· καὶ ἐπάνω τοῦ τάφου του ἐτέθη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή: « Ἐδῶ ἀναπαύεται ὅστις ποτὲ δὲν ἀνεπαύθη. Ἐπεριδιάβασεν εἰς πεντακοσίους τριάντα ἐνταφιασμοὺς. Ἐξεφάντωσεν εἰς τὴν γένεσιν δύο χιλιάδων καὶ ἑξακοσίων ὀγδοήντα παιδίων. Τὰ σιτηρέσια περὶ τῶν ὁποίων ἐσυγχάρη τοὺς φίλους μὲ λέξεις πάντοτε διαφορετικὰς, ἀναβαίνουν εἰς δύο χιλιόνας καὶ ἑξακοσίας χιλιάδας λιβρῶν. Ὁ δρόμος τὸν ὁποῖον ἐπάνω τοῦ λιθοστρώτου ἔκαμεν, εἶς ἐννέα χιλιάδας ἑξακόσια σταδίων. Ὁ τὸν ὁποῖον ἔκαμεν εἰς τὴν ἐξοχὴν, εἰς τριάντα ἕξ. Ἡ ὁμιλία του ἦτον ἡδονικὴ· εἶχε κεφάλαιον ἕτοιμον τριακοσίων ἑξήντα πέντε πλαστῶν διηγήσεων. Περιπλέον, ἀπὸ τῆς νεανικῆς του ἡλικίας, κατεῖχεν ἑκατὸν δεκαοκτὼ ἀποφθέγματα ἐρανισμένα ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς, τὰ ὁποῖα ἐμεταχειρίζετο κατὰ τὰς λαμπρὰς εὐκαιρίας. Ἀπέθανε τέλος τὸν ἑξηκοστὸν τῆς ἡλικίας του χρόνον. Σιωπῶ διαβάτα. διότι πῶς δύναμαι ν' ἀποσώσω νὰ σὲ εἴπω τὶ ἔκαμε καὶ τὶ ἴδε. »

Ἐκ Παρισίων, τὴν 3 τῆς Σελήνης Γεμμάδι, 2, 1715

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΗ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ

Εἰς Βενετίαν,

Εἰς Παρισίους βασιλεύει ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰσότης. Ἡ γέννησις, ἡ ἀρετὴ, τὸ πολεμικὸν αὐτὸ προτέρημα, ὅσον καὶ ἂν ἦναι λαμπρὸν, δὲν σώζουν τὸν ἄνθρωπον

ἀπὸ τὸ πλῆθος μὲ τὸ ὁποῖον εἶναι συγχισμένος. Τῶν βαθμῶν ἡ ζηλοτυπία ἐδῶ εἶναι ἀγνώριστη: λέγουν ὅτι τῶν Παρισίων ὁ πρῶτος εἶναι ὅστις ζεύγει τὰ καλήτερα εἰς τὴν ἅμαξάν του ἄλογα.

Μέγας αὐθέντης εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὅστις βλέπει τὸν βασιλέα, ὅστις ὁμιλεῖ μὲ τοὺς ὑπουργοὺς, ὅστις ἔχει προγόνους, χρέη, σητηρέσια. Ἐὰν μὲ τοῦτο δυνηθῇ νὰ κρύψῃ τὴν ὀκνηρίαν του διά τινος ἤθους βιαστικοῦ, ἢ διά τινος πλαστῆς προσπαθείας πρὸς τὰς ἡδονὰς, νομίζει ὅτ' εἶναι ὁ εὐτυχέστερος ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὴν Περσίαν δὲν εἶναι μεγάλοι εἰμὴ ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ μόναρχος συγχωρεῖ νὰ μεθέξωσιν εἰς τὴν κυβέρνησιν. Ἐδῶ ὑπάρχουν ἄνθρωποι οἵτινες εἶναι μεγάλοι διὰ τὴν γέννησίν των· ἀλλ' εἶναι χωρὶς πίστωσιν. Οἱ βασιλεῖς ὁμοιάζουν τοὺς ἐπιτηδείους ἐκείνους ἐργάτας οἵτινες, διὰ νὰ ἐκτελέσωσι τὰς ἐργασίας των, μεταχειρίζονται πάντοτε τὰς ἁπλουστέρας μηχανάς.

Ἡ εὔνοια εἶναι ἡ μεγάλη τῶν Γάλλων θεᾶ. Ὁ ὑπουργὸς εἶναι ὁ μέγας ἱερεὺς, ὅστις πρὸς αὐτὴν προσφέρει πολλὰ θύματα, Οἱ περικυκλοῦντες αὐτὸν ποσῶς δὲν εἶναι λευκοφορεμένοι· τώρα θυσιασταὶ καὶ τώρα θυσιαζόμενοι, καθιερόνουν αὐτοὶ ἑαυτοὺς μὲ ὅλον τὸν λαὸν εἰς τὸ εἰδωλόν των.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 9 τῆς σελήνης Γεμμάδι 2, 1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΘ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ.

Εἰς Σμύρνην.

Ἡ ἐπιθυμία τῆς δόξης ποσῶς δὲν εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὅλα τὰ πλάσματα ἔχουν ὑπὲρ τῆς συν-

τηρήσεώς των αὐτοματισμόν. Φαίνεται ὅτι αὐξάνομεν τὸ εἶναι μας ὅταν δυνηθῶμεν νὰ τὸ φέρωμεν εἰς τῶν ἄλλων τὴν μνήμην: τοῦτο εἶναι νέα ζωὴ τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ἀποκτοῦμεν, καὶ ἡ ὁποία τόσον μᾶς γίνεται πολύτιμος ὅσον καὶ ἡ τὴν ὁποίαν ἐλάβαμεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

Ἀλλὰ καθὼς ὅλ' οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶν ἐπίσης προσκολλημένοι πρὸς τὴν ζωὴν, οὕτω δὲν εἶν' ἐπίσης αἰσθητικοί καὶ πρὸς τὴν δόξαν. Τὸ εὐγενὲς αὐτὸ πάθος εἶναι πάντοτε καλὰ ἐγχαραγμένον εἰς τὴν καρδίαν των, ἀλλ' ἡ φαντασία καὶ ἡ ἀνατροφὴ μυριοτρόπως τὸ τροποποιοῦν.-

Αὐτὴ ἡ ἀπ' ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον διαφορὰ γίνεται ἔτι ἐπαισθητοτέρα ἀπὸ λαοῦ πρὸς λαόν.

Ἐμποροῦμεν νὰ θέσωμεν ὡς γνωμικὸν ὅτι, εἰς πᾶσαν ἐπικράτειαν, ἡ ἐπιθυμία τῆς δόξης αὐξάνει καὶ ὀλιγοστεύει μὲ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ὑπηκόων: ἡ δόξα ποτὲ δὲν εἶναι τῆς δουλείας σύντροφος.

Ἄνθρωπος καλονούσης μὲ ἔλεγε τὴν προχθὲς· Εἰς τὴν Γαλλίαν εἶναι τὶς, κατὰ πολλοὺς λόγους, πλέον ἐλεύθερος παρὰ εἰς τὴν Περσίαν: ἀγαποῦμεν λοιπὸν ἡμεῖς ἐδῶ πλειότερον τὴν δόξαν. Ἡ καλὴ αὐτὴ κλίσις γίνεται αἰτία μὲ ἡδονὴν καὶ μὲ εὐχαρίστησιν ὁ Γάλλος νὰ κάμνῃ ὅ τι ὁ Σουλτάνος σας δὲν ἐπιτυχαίνει ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του ἐιμὴ θέτων ἀκαταπαύστως ὑπ' ὄψιν των τὰς τιμωρίας καὶ τὰς ἀμοιβάς.

Οὕτω, μεταξὺ ἡμῶν ὁ ἡγεμὼν εἶναι ζηλότυπος τῆς τιμῆς καὶ τοῦ ἐσχάτου τῶν ὑπηκόων του. Διὰ νὰ τὴν διατηρήσῃ ἔχει δικαστήρια σεβάσμια: αὐτὰ εἶναι ὁ ἱερὸς τοῦ ἔθνους θησαυρὸς, καὶ ὁ μόνος τοῦ ὁποίου ὁ κυριάρχης δὲν εἶναι κύριος, διότι δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἦναι χωρὶς νὰ προσκρούσῃ εἰς τὰ συμφέροντά του. Ἐὰν λοιπὸν ἡ τιμὴ ἑνὸς τῶν ὑπηκόων βλαφθῇ ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα σου, εἴτε δι-

εἶνα προτίμησιν, ἔιτε διὰ τὸ παραμικρὸν δεῖγμα περιφρονήσεως, ἐντωάμα ἀφίνει τὴν αὐλήν του, τὸ ὑπουργεῖον του, τὴν ὑπηρεσίαν του καὶ ἀποσύρεται εἰς τὰ ἴδια.

Ἡ μεταξὺ τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων μὲ τὰ ἰδικάσας διαφορὰ εἶναι ὅτι ἐκεῖνα συνθεμένα ἀπὸ σκλάβους φυσικὰ ἀνάνδρους, νικοῦν τοῦ θανάτου τὸν φόβον μὲ τὸν τῆς κολάσεως· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον γεννᾷ εἰς τὴν ψυχὴν νέον τρόμου εἶδος, κατασταῖνον αὐτὴν εὐήθη: ἐνῷ τοῦτα μ' εὐθυμίαν παρουσιάζονται εἰς τὰς προσβολὰς, καὶ ἐξορίζουν τὸν φόβον μὲ ἀνωτέραν τινα τοῦ φόβου εὐχαρίστησιν.

Ἀλλὰ τῆς τιμῆς, τῆς ὑπολήψεως, καὶ τῆς ἀρετῆς ὁ ὅμιλος φαίνεται ὅτι οἰκοδομήθη εἰς τὰς δημοκρατίας καὶ εἰς τοὺς τόπους ὅπου τις δύναται νὰ προφέρῃ τὸ ὄνομα Πατρὶς: εἰς Ῥώμην, εἰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Λακεδαίμονα ἡ τιμὴ μόνη ἐπλήρωσε τὰς ἐπισημοτέρας ἐκδουλεύσεις: ἕνας στέφανος δρύϊνος ἢ δάφνινος, ἓν' ἄγαλμα, ἕνα ἐγκώμιον ἦσαν ἀνταμειβὴ ἄπειρος διὰ τοὺς κερδίσαντας μάχην ἢ κυριεύσαντας πόλιν.

Ἐκεῖ, ἄνθρωπος ὅστις εἶχε κάμειν καλὴν πρᾶξιν ἐνόμιζεν ὅτι ἔχει ἱκανὴν ἀνταμειβὴν αὐτὴν τὴν ἰδίαν πρᾶξιν. Δὲν ἐδύνατο νὰ ἴδῃ οὐδ' ἕνα τῶν συμπατριωτῶν του χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἡδονὴν τοῦ ὅτι εἶναι εὐεργέτης του: ἐλογάριαζε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκδουλεύσεών του μὲ τὸν τῶν συμπατριωτῶν του. Πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ἱκανὸς ν' ἀγαθοποιήσῃ ἕνα ἄνθρωπον: ἀλλ' ὅστις συνεισφέρει πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν ὁλοκλήρου κοινωνίας αὐτὸς ὁμοιάζει τοὺς θεούς.

Αὐτὴ δὲ ἡ εὐγενὴς συνερισία δὲν ὀφείλει ἄραγε ἐξ ὁλοκλήρου νὰ σεύσῃ εἰς τὴν καρδίαν τῶν Περσῶν σας, πρὸς τοὺς ὁποίους τὰ ὑπουργήματα καὶ τὰ ἀξιώματα δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τῆς φαντασίας τοῦ κυριάρχου δωρήματα; Ἡ ὑπόληψις καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ θεωροῦνται ὡς

φανταστὰ πράγματα ἐὰν δὲν συνοδεύωνται ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος τὴν εὔνοιαν, μετὰ τῆς ὁποίας καὶ συνγεννῶνται καὶ συναποθνήσκουν. Ὅστις ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν δημόσιον ὑπόληψιν ποτὲ δὲν εἶναι βέβαιος ὅτι δὲν θέλει ἀτιμασθῆν τὴν ἐπαύριον. Ἰδοὺ σήμερον τὸν βλέπεις στρατηγὸν· ἴσως αὔριον ὁ ἡγεμὼν θέλει τὸν καταστήσειν μάγειρόν του, καὶ παρὰ τόν ἔπαινον ὅτι τοῦ ἡτοίμασεν ἕνα καλὸν καρύκευμα ἄλλον νὰ ἐλπίζῃ δὲν θέλει τὸν ἀφήσειν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 15 τῆς σελήνης Γεμμάδι, ἀ, 1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΙ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ.

Εἰς Σμύρνην.

Ἐξ αὐτοῦ τοῦ γενικοῦ πάθους τὸ ὁποῖον ἔχει διὰ τὴν δόξαν τὸ Γαλλικὸν ἔθνος ἐμορφώθη εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἰδιωτῶν κάτι, δὲν ἐξεύρω τι ὀνομαζόμενον τιμῆς ἔγγιγμα, τοῦτο εἶναι κυρίως τὸ χαρακτηριστικὸν ἑκάστου ἐπαγγέλματος· ἀλλ' εἶναι πλειότερον ἐγχαραγμένον εἰς τοὺς πολεμικοὺς, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν τιμῆς ἔγγιγμα. Μὲ εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ σὲ κάμω νὰ αἰσθανθῇς τὶ πρᾶγμα εἶναι τοῦτο, διότι ἡμεῖς ποσῶς δὲν ἔχομεν ἰδέαν ἀκριβῆ περὶ αὐτοῦ.

Ἄλλοτε οἱ Γάλλοι, μάλιστα οἱ εὐγενεῖς, ἄλλους παρὰ τοὺς νόμους τοῦ τιμεγγίγματος τούτου δὲν ἀκολουθοῦσαν· αὐτοὶ οἱ νόμοι ἐκανόνιζαν ὅλην τῆς ζωῆς των τὴν διαγωγὴν καὶ ἦσαν τόσον αὐστηροὶ ὥστε κἀνεὶς δὲν ἐδύνατο, χωρὶς σκληροτέρας παρὰ τὸν θάνατον ποινῆς, δέν λέγω νὰ τοὺς

παραβῇ ἀλλ' οὐδὲ νὰ ἀποφύγῃ τὴν μικροτέραν αὐτῶν διαταγήν.

Ὅτ' ἐπρόκειτο λόγος περὶ κανονισμοῦ διαφορῶν, ἕνα καὶ μόνον οἱ νόμοι τοῦτοι ἐπροσδιόριζαν ἀποφάσεως τρόπον, τὴν μονομαχίαν, ἥτις ἔκοπτεν ὅλας τὰς δυσκολίας. Ἀλλὰ τὸ κακὸν ἦτον ὅτι συχνὰ ἡ κρίσις ἐγίνετο μεταξὺ ἄλλων παρὰ μεταξὺ τῶν διαφερομένων μερῶν.

Ὀλίγον μόνον ἐάν τις ἀψηφᾶτο ἀπ' ἄλλον, ἀνάγκη ἦτο νὰ ἔμβῃ εἰς λογομαχίαν, καὶ νὰ τὸ πληρώσῃ μὲ τὴν ζωήν του ὡς νὰ ἦτον αὐτὸς ὁ ἴδιος παρωργισμένος. Ἠσθάνετο πάντοτε τιμώμενον τὸν ἑαυτόν του διὰ τοιαύτην ἐκλογὴν καὶ διὰ τόσον εὐφρόσυνον προτίμησιν· καὶ ὁ δεῖνα ὅστις οὐδὲ τέσσαρας ἤθελε δώσειν πιστόλας εἰς ἄνθρωπόν τινα διὰ νὰ σώσῃ αὐτὸν καὶ ὅλην του τὴν οἰκογένειαν ἀπὸ τὴν κρεμάλαν δὲν ἐδοκίμαζε κἀμμίαν δυσκολίαν νὰ ὑπάγῃ δι' ἐκεῖνον καὶ νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ χιλιάκις τὴν ἰδίαν του ζωήν.

Τοῦτος τοῦ ἀποφασίζειν ὁ τρόπος ἦτον ἀρκετὰ κακοσυλλογισμένος· διότι, ἐκ τοῦ ὅτι ἕνας ἄνθρωπος ἦτον ἐπιδεξιώτερος ἢ ἰσχυρότερος παρ' ἄλλον, δὲν ἀκολουθοῦσεν ἐκ τούτου νὰ ἔχῃ καὶ τὰ καλήτερα δίκαια.

Ὅθεν οἱ βασιλεῖς τὸν ἀπηγόρευσαν ὑπὸ ποινὰς αὐστηροτάτας· πλὴν ματαίως: ἡ τιμή, θέλουσα πάντοτε νὰ βασιλεύῃ, ἐπαναστατεῖ καὶ δὲν ἀναγνωρίζει ποσῶς νόμους.

Οἱ Γάλλοι λοιπὸν εὑρίσκονται εἰς στάσιν πολὺ βίαιον: διότι οἱ αὐτοὶ νόμοι τῆς τιμῆς ὑποχρεόνουν ἄνθρωπον τίμιον νὰ ἐκδικηθῇ ὅταν ἦναι ὑβρισμένος, ἀλλ' ἐξ ἄλλου μέρους ἡ δικαιοσύνη τὸν τιμωρεῖ μὲ τὰς σκληροτέρας ποινὰς ὅταν ἐκδικᾶται. Ἐὰν τις ἀκολουθῇ τοὺς νόμους τῆς τιμῆς χάνει ἐπάνω τοῦ φονικοῦ σανιδώματος· ἐάν

ἀκολουθῇ τοὺς νόμους τῆς δικαιοσύνης εἶναι διὰ βέου ἐξόριστος ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων: παρὰ τὴν σκληρὰν λοιπὸν αὐτὴν ἀλλαγὴν, ἢ ν' ἀποθάνῃ, ἢ νὰ ἦναι ἀνάξιος τοῦ ζῆν, ἄλλη δὲν ὑπάρχει.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 18 τῆς Σελήνης Γεμμάδι, ἀ., 1715

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΑ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΟΥΣΤΑΝ

Εἰς Ἰσπαχάν.

Ἐδῶ φαίνεται ἕνα ὑποκείμενον ἐνδυμένον ὡς πρέσβυς περσικὸς, παίζον ὑβριστικῶς μὲ τοὺς δύο μεγαλητέρους του κόσμου βασιλεῖς. Φέρει πρὸς τὸν μόναρχον τῶν Γάλλων δῶρα τὰ ὁποῖα ὁ ἰδικός μας δὲν ἐδύνατο νὰ δώσῃ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἰμηρήτου ἢ τῆς Γεωργίας· καὶ διὰ τῆς ἀνάνδρου φιλαργυρίας του ἐστιγμάτισε τῶν δύο αὐτοκρατορίων τὴν μεγαλειότητα.

Κατεστάθη γελοῖος ἔμπροσθεν λαοῦ διϊσχυριζομένου ὅτ' εἶναι ὁ εὐγενικώτερος τῆς Εὐρώπης· κ' ἔκαμε νὰ λέγωσιν εἰς τὴν Δύσιν ὅτι βαρβάρους δεσπόζει τῶν βασιλέων ὁ βασιλεύς.

Ἐδέχθη τιμὰς τὰς ὁποίας αὐτός ὁ ἴδιος ἐφαίνετο ὅτ' ἤθελε ν' ἀποποιηθῇ· καὶ, ὡς νὰ εἶχεν ἡ Γαλλικὴ αὐλὴ πλειότερον παρὰ ἐκεῖνον εἰς τὴν καρδίαν της τὴν περσικὴν μεγαλειότητα τὸν ἔκαμε μὲ ἀξίαν νὰ φανῇ ἔμπροσθεν λαοῦ τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ ἐξουθέννημα.

Μὴν ἔπῃς τὸ τοιοῦτον εἰς Ἰσπαχάν: λυπήσου τὴν κεφαλὴν ἑνὸς ἀθλίου. Δὲν θέλω νὰ τὸν τιμωρήσωσιν οἱ ὑπουργοί μας διὰ τὴν ἰδίαν των ἀφροσύνην, καὶ τὴν ὁποίαν

ἔκαμαν ἀνάξιον ἐκλογήν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν τελευταίαν τῆς σελήνης Γερμάδι, ἀ 1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΙΒ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ.

Εἰς Βενετίαν.

Ὁ μόναρχος ὁ τόσον πολὺν χρόνον βασιλεύσας, δὲν ὑπάρχει πλέον· Πολὺ ἔκαμε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ὁμιλῶσιν ἐνῷ ἔζη· ὅλος ὁ κόσμος ἐσιώπησε μετὰ τὸν θάνατόν του, Καρτερικὸς καὶ εὔψυχος τὴν τελευταίαν ἐκείνην στιγμὴν, μόνον εἰς τὸ πεπρωμένον ἐφάνη ὅτι ἐνδίδει. Οὕτως ἀπέθανε καὶ ὁ μέγας Σὰχ Ἀβὰζ, ἀφοῦ ὅλην τὴν γῆν ἐγέμισε μὲ τ' ὄνομά του.

Μὴ νομίζῃς ὅτι αὐτὸ τὸ μέγα συμβὰν δὲν ἔγινεν αἴτιον σκέψεων ἠθικῶν. Πασένας ἐσυλλογίσθη τὰ πράγματά του, καὶ περὶ τῆς προδιαθέσεως τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ λάβῃ εἰς τούτην τὴν μεταβολήν. Ὁ βασιλεὺς, δισέγγονος τοῦ ἀποθανόντος μονάρχου, ἐπειδὴ ἦναι πενταετὴς, ὁ πρίγκιψ, ὁ θεῖος του, ἐκηρύχθη ἐπίτροπος τοῦ βασιλείου.

Ὁ ἀποθανὼν βασιλεὺς ἔκαμε διαθήκην διὰ τῆς ὁποίας ἐπεριόριζε τοῦ ἀντιβασιλέως τὴν ἐξουσίαν. Ὁ ἐπιτήδειος οὗτος πρίγκιψ ὑπῆγεν εἰς τὸ παρλαμέντον, καὶ, ἐκθέσας ὅλα τῆς γεννήσεώς του τὰ δικαιώματα κατώρθωσε ν' ἀκυρωθῇ ἡ διάταξις τοῦ μονάρχου, ὅστις θέλων νὰ ζῇ καὶ μετὰ τὸν ἑαυτόν του, ἐφαίνετο ὅτι ἀπαιτοῦσε νὰ βασιλεύῃ ἀκόμη καὶ μετὰ θάνατον.

Τὰ παρλαμέντα ὁμοιάζουν μὲ τὰ καταπατούμενα ἀπὸ τοὺς πόδας τῶν ἀνθρώπων ἐρείπια, τὰ ὁποῖα ὅμως ἀνακαλοῦν πάντοτε τὴν ἰδέαν ναοῦ τινος, περιφήμου διὰ τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν τῶν λαῶν. Σχεδὸν εἰς ἄλλο

πλέον δὲν ἀνακατόνονται εἰμὴ εἰς ἀπόδοσιν τοῦ δικαίου· καὶ ἡ ἐξουσία των ὁλονένα ἀδυνατίζει, ἐκτὸς ἐὰν περιστατικὸν ἀνέλπιστον ἔλθῃ καὶ ἀποδώσῃ πρὸς αὐτὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δύναμιν. Αὐτὰ τὰ μεγάλα σώματα ἠκολούθησαν τὴν τύχην τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων: ἐνέδωκαν εἰς τὸν πανδαμάτορα χρόνον, εἰς τὴν πανασθενικὴν τῶν ἠθῶν διαφθορὰν, εἰς τὴν πανταπεινωτικὴν ὕψιστον ἐξουσίαν.

Ἀλλ' ὁ ἀντιβασιλεὺς, θελήσας νὰ καταστα θῇ πρὸς τὸν λαὸν εὐάρεστος, ἐφάνη κατὰ πρῶτον ὅτι σέβεται αὐτὴν τῆς δημοσίου ἐλευθερίας τὴν εἰκόνα· καὶ, ὡς νὰ εἶχε στοχασθῆν ν' ἀνυψώσῃ ἀπὸ τὴν γῆν τὸν ναὸν καὶ τὸ εἴδωλον, ἠθέλησε νὰ θεωρῶνται ὡς τῆς μοναρχίας τὸ ὑποστήριγμα καὶ πάσης νομίμου ἐξουσίας τό θεμέλιον.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 4 τῆς Σελήνης Ῥεγὲβ, 1715

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΙΓ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΤΟΥ,

Σαντὼν εἰς τὸ Μοναστήριον τῆς Κασβίνου.

Ταπεινόνομαι, Ἱερὲ Σαντὼν, καὶ πέφτω προύμυτα ἐμπροσθέν σου: θεωρῶ τῶν ποδῶν σου τὰ ἴχνη ὡς τὴν κόρην τῶν ὀφθαλμῶν μου. Ἡ ἁγιότης σου εἶναι τόσον μεγάλη ὥστε φαίνεται ὅτι σὺ ἔχεις τὴν καρδίαν τοῦ ἁγίου ἡμῶν προφήτου· αἱ αὐστηρότητές σου καὶ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἐκπλήττουν· οἱ ἄγγελοι σ' ἐκύταξαν ἀπὸ τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης, καὶ εἶπαν: Πῶς! ἀκόμη εἶναι ἐπάνω τῆς γῆς, ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα του εἶναι μὲ ἡμᾶς, καὶ πετᾷ τριγύρω τοῦ θρόνου τοῦ ὑποστηριζομένου ἀπὸ τὰ νέφη·

Καὶ πῶς νὰ μὴ σὲ τιμῶ ἐγὼ, ὅστις ἀπὸ τοὺς διδασκάλους μας ἔμαθα ὅτ' οἱ δερβίσαι, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἄπιστοι, πάντοτε ἔχουν τινὰ χαρακτῆρα ἁγιότητος ὅστις τοὺς καταστήνει σεβαστοὺς πρὸς τοὺς ἀληθεῖς πιστοὺς, καὶ ὅτι ὁ θεὸς καθ' ὅλας τῆς γῆς τὰς γωνίας ἔκλεξε ψυχὰς παρὰ τὰς ἄλλας καθαρωτέρας, τὰς ὁποίας ἀπεχώρισεν ἀπὸ τὸν ἀσεβῆ κόσμον, ἵνα αἱ σκληραγωγίαι των καὶ αἱ ἔνθερμαι δεήσεις των ἀναβάλλωσι τὴν ὀργήν του ἕτοιμον νὰ πέσῃ ἐπάνω τόσων ἀνταρτῶν λαῶν;

Οἱ Χριστιανοὶ διηγοῦνται θαύματα περὶ τῶν πρώτων αὐτῶν Σαντόνων, οἵτινες κατὰ χιλιάδας κατέφυγαν εἰς τὰς τρομερὰς τῆς Θηβαΐδος ἐρήμους, καὶ εἶχαν ἀρχηγοὺς τὸν Παῦλον, τὸν Ἀντώνιον, καὶ τὸν Παχώμιον. Ἐὰν, ὅ τι περὶ αὐτῶν λέγωσιν, ἦναι ἀληθινὸν, ἡ ζωή των εἶναι τόσον πλήρης ἀπὸ τεράστια ὅσον καὶ ἡ τῶν ἱερωτέρων ἱμάμιδών μας. Ἀπερνοῦσαν κάποτε δέκα ὁλόκληρα ἔτη χωρὶς νὰ ἴδωσιν οὐδὲ ἕνα ἄνθρωπον· ἀλλὰ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐκατοικοῦσαν μὲ δαίμονας: ἀκαταπαύστως ἐνωχλοῦντο ἀπὸ πονηρὰ πνεύματα· τὰ εὕρισκαν εἰς τὴν κλίνην των, τὰ εὕρισκαν εἰς τὴν τράπεζαν· ποτὲ ἄσυλον ἐναντίον των. Ἐὰν αὐτὰ ὅλα ἦναι ἀληθινὰ, σεβαστὲ Σαντὼν, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ποτὲ κανεὶς δὲν ἔζησε μὲ χειροτέραν συντροφίαν.

Οἱ ἔχοντες σώας τὰς φρένας χριστιανοὶ θεωροῦν ὅλας αὐτὰς τὰς ἱστορίας ὡς ἀλληγορίαν πολὺ φυσικὴν, ἥτις δύναται νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν κακοτυχίαν τῆς ἀνθρωπίνης καταστάσεως. Ματαίως ζητοῦμεν στάσιν ἥσυχον εἰς τὴν ἔρημον, οἱ πειρασμοὶ πάντοτε μᾶς ἀκολουθοῦν· τὰ πάθη μας, σχηματισμένα ἀπὸ τοὺς δαίμονας, οὐδὲ αὐτὰ μᾶς ἀφίνουν· αὐτὰ τῆς καρδίας τὰ τέρατα, αὐταὶ τοῦ πνεύματος αἱ ἀπάται, αὐτὰ τῆς

πλάνης καὶ τοῦ ψεύδους τὰ μάταια φαντάσματα, μᾶς παρουσιάζονται πάντοτε διὰ νὰ μᾶς δελεάσωσι, καὶ μᾶς κτυποῦν ὡς καὶ εἰς τὰς νηστείας καὶ εἰς τοὺς σάκκους, τουτέστιν ὡς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν δύναμίν μας.

Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, σεβαστὲ Σαντὼν, ἐξεύρω ὅτι ὁ ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐδέσμευσε τὸν Σατανᾶ, καὶ τὸν ἐκρήμνισεν εἰς τὴν ἄβυσσον: ἐκαθάρισε τὴν γῆν, ἄλλοτε πλήρη ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν του, καὶ τήν ἐκατάστησε τῆς διαμονῆς τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν Προφητῶν ἀξίαν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 9 τῆς Σελήνης Χαχβὰν, 1715.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΙΔ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ

Εἰς Βενετίαν.

Ποτὲ δὲν ἤκουσα νὰ λαλῶσι περὶ τοῦ δημοσίου δικαιώματος χωρὶς πρῶτον ἐπιμελῶς νὰ ἐρευνῶσιν ὁποία ἦναι τῶν κοινωνιῶν ἡ ἀρχὴ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μὲ φαίνεται γελοῖον· Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι παντάπασι δὲν ἐσχημάτιζαν κοινωνίαν· ἐὰν ἀφίνοντο κ' ἔφευγαν ἕνας τὸν ἄλλον, ἔπρεπε νὰ ζητῶμεν τὸν λόγον καὶ νὰ γυρεύωμεν διατὶ εἶναι ἀποχωρισμένοι· ἀλλὰ αὐτοὶ γεννῶνται ὅλοι συνδεδεμένοι ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον: ὁ υἱὸς γεννᾶται πλησίον τοῦ πατρός, καὶ εἶναι προσκολλημένος εἰς αὐτὸν: ἰδοὺ ἡ κοινωνία καὶ ἡ αἰτία τῆς κοινωνίας.

Τὸ δημόσιον δικαίωμα εἶναι γνωστότερον εἰς τὴν Εὐρώπην παρὰ εἰς τὴν Ἀσίαν: δυνάμεθα ὅμως νὰ εἴπωμεν ὅτι τῶν ἡγεμόνων τὰ πάθη, τῶν λαῶν ἡ ὑπομονὴ, τῶν συγγραφέων ἡ κολακεία ἔφθειραν ὅλας αὐτοῦ τὰς ἀρχάς.

Αὐτὸ τὸ δικαίωμα, ὁποῖον εἶναι τὴν σήμερον, εἶναι ἐπιστήμη διδάσκουσα τοὺς ἡγεμόνας μέχρι τίνος βαθμοῦ δύνανται νὰ βιάσωσι τὴν δικαιοσύνην χωρὶς νὰ προσκρούσωσιν εἰς τὰ συμφέροντά των. Ὁποῖον σχέδιον, Ῥαίδη, νὰ θέλωσι, πρὸς σκληρυσμὸν τῆς συνειδήσεώς των, νὰ συστηματίσωσι τὴν ἀνεπιείκειαν, νὰ τὴν κανονίσωσι, νὰ τὴν μορφώσωσι μὲ ἀρχὰς, καὶ ἐξ αὐτῶν νὰ ἐξάξωσι συνεπείας!

Ἡ ἀπεριόριστος τῶν ὑψηλῶν Σουλτάνων μας δύναμις ἥτις ἄλλον παρὰ τὸν ἑαυτόν της κανόνα δὲν ἔχει, δὲν προάγει πλειότερα παρὰ τὰ ὁποῖα προάγει τέρατα αὐτὴ ἡ ἀναξία τέχνη, ἥτις μ' ὅλην τὴν ἀκαμψίαντης θέλει νὰ καταστήσῃ καμπτὴν τὴν δικαιοσύνην.

Ἤθελέ τις εἰπεῖν, Ῥαίδη, ὅτι ὑπάρχουν δύο δικαιοσύναι ὁλωσδιόλου διαφορετικαί: ἡ μία, κανονίζουσα τῶν μανιακῶν τὰς ὑποθέσεις, βασιλεύουσα ἐντὸς τοῦ πολιτικοῦ δικαιώματος· ἡ δὲ ἄλλη, κανονίζουσα τὰς μεταξὺ λαῶν διαφορὰς, τυραννοῦσα ἐντὸς τοῦ δικαιώματος: ὡς νὰ μὴν ἦτον αὐτὸ τὸ δημόσιον δικαίωμα, δικαίωμα πολιτικὸν ὄχι τῇ ἀληθείᾳ ἑνὸς μερικοῦ τόπου, ἀλλὰ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου.

Εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν θέλω σ' ἐξηγηθῆν τοὺς περὶ τούτου στοχασμούς μου.

Ἐκ Παρισίων. τὴν 1 τῆς σελήνης Ζιλχαγὲ. 1716.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΑ΄.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ

Οἱ δικασταὶ ὀφείλουν ν' ἀποδίδωσι τὸ μεταξὺ πολιτῶν δίκαιον· ἕκαστος λαὸς ὀφείλει αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ τὸ ἀποδίδῃ μεταξὺ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἄλλου λαοῦ. Κατ'

αὐτὴν τὴν δευτέραν τοῦ δικαίου διανομήν, ἄλλας παρὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πρώτης δὲν ἐμπορεῖ τις νὰ μεταχειρισθῇ.

Μεταξὺ δύο λαῶν σπανίως γίνεται ἀναγκαῖος ἄλλος τρίτος διὰ νὰ τοὺς κρίνῃ, διότι τὰ διαφιλονεικούμενα ἀντικείμενα σχεδὸν πάντοτε εἶναι καθαρὰ καὶ εὔκολα νὰ διορισθῶσι. Τὰ συμφέροντα δύο ἐθνῶν ὡσεπιτοπολὺ εἶναι τόσον ἀποχωρισμένα ὥστε ἄλλο δὲν χρειάζεται παρὰ ν' ἀγαπᾷ τις τὴν δικαιοσύνην διὰ νὰ τὰ εὕρῃ: δὲν ἐμπορεῖ τις νὰ προκαταληφθῇ εἰς τὴν ἰδίαν του ὑπόθεσιν.

Δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὰς μεταξὺ τῶν μερικῶν διαφοράς. Ἐπειδὴ ζοῦν εἰς κοινωνίαν, τὰ συμφέροντά των τόσον εἶναι μιγμένα καὶ συγχισμένα, ὑπάρχουν τόσα ἤδη συμφερόντων, ὥστε εἶναι ἀναγκαῖον ἄλλος τρίτος νὰ σαφηνήσῃ ὅ τι τῶν διαφερομένων ἡ ἀπληστία γυρεύει νὰ σκοτίσῃ.

Δὲν ὑπάρχουν εἰμὴ δύο εἴδη πολέμων δικαίων· οἱ γινόμενοι πρὸς ἀπωθισμὸν ἐφορμῶντος ἐχθροῦ, καὶ οἱ γινόμενοι πρὸς βοήθειαν ἐφορμωμένου συμμάχου.

Ἤθελεν εἶσθαι παντάπασιν ἄδικον νὰ ἐπιχειρισθῇ τις τὸν πόλεμον διὰ ἰδιαιτέρας τοῦ ἡγεμόνος λογομαχίας, παρεκτὸς ἐὰν τὸ λογομαχούμενον ἦναι τόσον δεινὸν ὥστε νὰ ἀξιομισθῇ τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος ἢ τοῦ λαοῦ ὅστις τὸ ἔπραξε, Ὁ ἡγεμὼν λοιπὸν δὲν δύναται νὰ ἐπιχειρισθῇ τὸν πόλεμον διότι δὲν τὸν ἀπεδόθησαν αἱ ὀφειλόμεναι τιμαὶ, ἢ διότι τὸ πρὸς τοὺς πρέσβεις του φέρσιμον τινὸς ἦτον ὀλίγον ἀνάρμοστον, καὶ τὰ παρόμοια· ὡσαύτως, οὐδὲ ὁ μερικὸς δὲν δύναται νὰ φονεύσῃ τὸν, ὅστις τοῦ ἁπαρνεῖται τὴν πρωτοκαθεδρίαν. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ τοῦ πολέμου ἡ κήρυξις ὀφείλει να ἦναι πρᾶξις δικαιοσύνης, διὰ τῆς ὁποίας ἡ ποινὴ πάντοτε πρέπει νὰ γίνεται ἀνάλογος μὲ τὸ σφάλμα

ἀναγκη νὰ ἴδωμεν ἐὰν ὁ πρὸς τὸν ὁποῖον τὶς κηρύττει τὸν πόλεμον ἦναι ἄξιος θανάτου: διότι, νὰ κινήσῃ τις τὸν πόλεμον κατά τινος, εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ νὰ θελήσῃ νὰ τὸν τιμωρήσῃ μὲ θάνατον.

Ὡς πρὸς τὸ κοινὸν δικαίωμα, παρ' ὅλας τῆς δικαιοσύνης τὰς πράξεις ὁ πόλεμος εἶναι ἡ αὐστηροτάτη, ἐπειδὴ δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὸν ἐξολοθρευμὸν τῆς κοινωνίας.

Αἱ ἄμυναι εἶναι τοῦ δευτέρου βαθμοῦ: αὐτὸς εἶναι νόμος τὸν ὁποῖον τὰ δικαστήρια δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἐμποδισθῶσιν ἀπὸ τοῦ νὰ φυλάξωσι, ἀπὸ τοῦ νὰ ἰσομετρῶσι τὴν ποινὴν μὲ τὸ ἔγκλημα.

Τρίτη δικαιοσύνης πρᾶξις εἶναι τοῦ ἡγεμόνος ἡ στέρησις ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξ ἡμῶν δύναται νὰ ἔχῃ ὀφέλη, ἀναλογιζομένης πάντοτε τῆς ποινῆς μὲ τὴν ὕβριν.

Ἡ Τετάρτη τῆς δικαιοσύνης πρᾶξις, ἥτις ὀφείλει νὰ ἦναι καὶ ἡ συχνοτέρα, εἶναι ἡ ἀποποίησις τῆς συμμαχίας λαοῦ κατὰ τοῦ ὁποίου τις παραπονεῖται. Ἡ ποινὴ τούτη συμφωνεῖ μὲ τὴν τῆς ἐξορίας τὴν ὁποίαν τὰ δικαστήρια ἐδιόρισαν διὰ νὰ ἀποχαρακώσωσι τοὺς ἐνόχους ἀπὸ τὴν κοινωνίαν. Οὕτως ὁ ἡγεμὼν τοῦ ὁποίου τὴν συμμαχίαν ἀποποιούμεθα ἀποχαρακόνεται ἀπὸ τὴν κοινωνίαν μας, καὶ δὲν εἶναι πλέον ἓν ἀπὸ τὰ συνθέτοντα αὐτὴν μέλη.

Δὲν ἐμπορεῖ νὰ κάμῃ τις μεγαλητέραν ὕβριν πρὸς τὸν ἡγεμόνα εἰμὴ ν' ἀποποιηθῇ τὴν συμμαχίαν του· οὐδὲ νὰ κάμῃ πρὸς αὐτὸν μεγαλητέραν τιμὴν εἰμὴ νὰ τὴν δεχθῇ. Δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα τόσον ἔνδοξον μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐδὲ τόσον ὠφέλιμον, ὅσον τὸ νὰ βλέπωσι τοὺς ἄλλους πάντοτε προσεκτικοὺς εἰς τὴν συντήρησίν των.

Ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς συνδέσῃ ἡ συμμαχία πρέπει νὰ

ἦναι δικαία: συμμαχία λοιπὸν γενομένη μεταξὺ δύο ἐθνῶν πρὸς καταδυνάστευσιν ἄλλου τρίτου δέν εἶναι νόμιμος, καὶ δύναται ἀνεγκλήτως νὰ παραβιασθῇ.

Δὲν εἶναι οὐδὲ τῆς τιμῆς οὐδὲ τῆς ἀξίας τοῦ ἡγεμόνος νὰ συμμαχήσῃ μὲ τύραννον. Λέγουν ὅτι μόναρχός τις τῆς Αἰγύπτου ἐνουθέτησε τὸν Βασιλέα τῆς Σάμου περὶ τῆς σκληρότητος καὶ τῆς τυραννίας αὐτοῦ, καὶ τὸν ἐπρόσταξε νὰ διορθωθῇ: ἐπειδὴ δὲν ἐδιορθώθη, ἔστειλε νὰ τὸν εἴπῃ ὅτι ἀποποιεῖται τὴν φιλίαν καὶ τὴν συμμαχίαν του.

Ἡ κατάκτησις ἀφ' ἑαυτοῦ της δὲν δίδει κἀνένα δικαίωμα. Ὅταν ὁ λαὸς ὑπάρχῃ, αὐτὴ εἶναι τῆς εἰρήνης καὶ τῆς διορθώσεως τῆς ἀδικίας τὸ ἐνέχυρον· ἐὰν δὲ ὁ λαὸς ἀφανισθῇ ἢ διασκορπισθῇ αὐτὴ εἶναι τῆς τυραννίας μνημεῖον.

Αἱ περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις τόσον εἶναι ἱεραὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὥστε φαίνεται ὅτι αὐτὴ εἶναι τῆς φύσεως ἡ φωνὴ, ἐπικαλουμένης τὰ δικαιώματά της. Αὐταὶ εἶναι ὅλαι νόμιμαι ὅταν αἱ συνθῆκαι ἦναι τοιαῦται ὥστε καὶ οἱ δύο λαοὶ νὰ δύνανται νὰ συντηρηθῶσι· χωρὶς τούτου ἐκείνη ἐκ τῶν δύο κοινωνιῶν ἥτις μέλλει νὰ χαθῇ, ὑστερημένη τὴν διὰ τῆς εἰρήνης φυσικὴν αὐτῆς ὑπεράσπισιν, ἐμπορεῖ νὰ τὴν ζητήσῃ διὰ τοῦ πολέμου.

Διότι ἡ φύσις, ἥτις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἔθεσε τοὺς διαφόρους τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀδυναμίας βαθμούς, συχνάκις διὰ τῆς ἀπελπισίας ἐξίσωσε τὴν ἀδυναμίαν μὲ τὴν δύναμιν.

Ἰδοὺ, φίλτατε Ῥαίδη, τὶ ὀνομάζω κοινὸν δικαίωμα: ἰδοὺ τῶν ἐθνῶν, ἢ μᾶλλον τοῦ ὀρθοῦ λόγου τὸ δικαίωμα.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 4 τῆς σελήνης Ζιλχαγὲ, 1716.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΖ'.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΥΝΟΥΧΟΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Παρισίους.

Ἔρθασαν ἐδῶ πολλαὶ κίτριναι γυναῖκες ἐκ τοῦ βασιλείου τῆς Βισαπούρ: ἀγόρασα μίαν διὰ τὸν ἀδελφόν σου τὸν κυβερνήτην τῆς Μαζανδεράν, ὅστις πρὸ ἑνὸς μηνὸς μ' ἔστειλε τὴν ὑψηλὴν διαταγήν του καὶ ἑκατὸν τομάνους.

Γνωρίζω τὰς γυναῖκας, καὶ τόσον κάλλιον ὅσον αὐταὶ δὲν μὲ ἐκπλήττουν, καὶ ἐπομένως οἱ ὀφθαλμοί μου δὲν μὲ ταράττουν ἀπὸ τὰς κινήσεις τῆς καρδίας.

Ποτὲ δὲν ἴδα κάλλος τόσον κανονικὸν καὶ τόσον ἐντελές: τὰ σπινθηροβολοῦντα ὄμματά της φέρουν τὴν ζωὴν ἐπάνω τοῦ προσώπου της, καὶ ἀναλαμπρύνουν χρῶμα δυνάμενον νὰ ἐξαλείψῃ ὅλα τῆς Κιρκασίας τὰ θέλγητρα.

Ὁ πρῶτος εὐνοῦχος ἐμπόρου τινὸς ἐκ τῆς Ἰσπαχὰν τὴν ἐπραγμάτευεν ὁμοῦ μὲ ἐμέ: ἀλλ' ἐκείνη μὲ ἀκαταδεξίαν ἀπέφευγε τὰ βλέμματά του, ὡς νὰ ἤθελε νὰ μὲ εἴπῃ ὅτι ἕνας ποταπὸς πραγματευτὴς δὲν ἦτον ἄξιος δι' αὐτήν; καὶ ὅτι ἦτο προορισμένη νὰ ἔχῃ λαμπρότερον σύζυγον.

Σὲ τ' ὁμολογῶ, ὅταν συλλογίζωμαι τὰ θέλγητρα αὐτοῦ τοῦ ὡραίου ὑποκειμένου αἰσθάνομαι εἰς τὸν ἐμαυτόν μου κρυφήν τινα χαράν: μὲ φαίνεται ὅτι τὴν βλέπω νὰ ἐμβαίνῃ εἰς τὸ σεράγιον τοῦ ἀδελφοῦ σου: Εὐαρεστοῦμαι νὰ προβλέπω τὴν ἔκπληξιν ὅλων του τῶν γυναικῶν. τὴν ὑπερήφανον τούτων ὀδύνην, τὴν ἄφωνον ἀλλ' ὀδυνηροτέραν ἐκείνων θλῖψιν, τὴν πονηρὰν παρηγορίαν τῶν, ὅσαι

πλέον τίποτε δὲν ἐλπίζουν, καὶ τὴν ἐρεθισμένην φιλοδοξίαν τῶν, ὅσαι ἀκόμη ἐλπίζουν.

Ἔρχομαι ἐκ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο τοῦ βασιλείου ἄκρον νὰ κάμω ὁλόκληρον σεράγιον ν' ἀλλοιομορφήσῃ. Πόσα πάθη μέλλω νὰ κινήσω! Πόσους φόβους καὶ λύπας ἑτοιμάζω!

Μολοντοῦτο, ἐνῷ τὸ ἐσωτερικὸν θέλει ταράττεσθαι, τὸ ἐξωτερικὸν δὲν θέλει εἶσθαι ὀλιγώτερον ἥσυχον· αἱ μεγάλαι ἐπαναστάσεις εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας θέλουν κρύπτεσθαι· αἱ λύπαι θέλουν καταπιοθῆν καὶ αἱ χαραὶ θέλουν κρατηθῆν· ἡ εὐπείθεια δὲν θέλει εἶσθαι ὀλιγώτερον ἀκριβὴς καὶ ὁ κανόνας ὀλιγώτερον ἄκαμπτος· ἡ γλυκύτης, πάντοτε ἀναγκαζομένη νὰ φανῇ, θέλει ἐξέλθειν ἀπ' αὐτὸ τῆς ἀπελπισίας τὸ βάθος.

Παρατηροῦμεν ὅτι ὅσον πλειοτέρας ἔχομεν γυναῖκας ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς, τόσον ὀλιγωτέρους μᾶς δίδουν ἐμπεριδεμούς: Μεγαλητέρα τοῦ ἀρέσειν ἀνάγκη, ὀλιγωτέρα τοῦ ἐνώνεσθαι εὐκολία, πλειότερα ὑποταγῆς παραδείγματα, αὐτὰ ὅλα σχηματίζουν ἀλύσσους εἰς αὐτάς. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀκατάπαυστα εἶναι προσεκτικαὶ εἰς τῶν ἄλλων τὰ βαδίσματα: φαίνεται ὅτι συμφώνως μὲ ἡμᾶς καταγίνονται νὰ κατασταθῶσι πλειότερον ἐξαρτηταί: κάμνουν ἕνα μέρος τοῦ ἔργου μας· καὶ μᾶς ἀνοίγουν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅταν ἡμεῖς τοὺς κλείωμεν. Τὶ λέγω! ἀκατάπαυστα ἐρεθίζουν τὸν κύριον ἐναντίον τῶν ἀντιζήλων των, καὶ δὲν βλέπουν πόσον εὑρίσκονται πλησίον ἐκείνων αἱ ὁποῖαι τιμωροῦνται.

Ἀλλ' ὅλα τοῦτα, μεγαλοπρεπῆ Δεσπότη, ὅλα τοῦτα τίποτε δὲν εἶναι χωρὶς τοῦ κυρίου τὴν παρουσίαν. Τὶ ἐμποροῦμεν ἡμεῖς νὰ κάμωμεν μὲ τὸ μάταιον αὐτὸ φάντασμα ἐξουσίας, ἥτις ποτὲ ὁλόκληρος δὲν μᾶς κοινοποιεῖται; Ἡμεῖς δὲν ἀντιπροσωπεύομεν, εἰμὴ πολὺ ἀσθενῶς

τὸ ἥμισυ τοῦ ἑαυτοῦ σου. Ἄλλην παρὰ τὴν μισητὴν αὐστηρότητα δὲν δυνάμεθα πρὸς αὐτὰς νὰ δείξωμεν. Σὺ δὲ σὺ συγκερνᾷς τὸν φόβον μὲ τὰς ἐλπίδας· ἀπολυτότερος ὅταν χαδεύῃς παρ' ὅταν ἀπειλῇς.

Ἐπάνελθε λοιπὸν, μεγαλοπρεπῆ Δεσπότη, ἐπάνελθε εἰς τούτους τοὺς τόπους παντοῦ νὰ φέρῃς τῆς ἐξουσίας σου τὰ δείγματα· ἔλα νὰ γλυκάνῃς πάθη ἀπηλπισμένα· ἔλα ν' ἀφαιρέσῃς πᾶσαν ἁμαρτήματος πρόφασιν· ἔλα νὰ κατασιγάσῃς τὸν παραπονούμενον ἔρωτα, καὶ νὰ καταστήσῃς αὐτὸ τὸ καθῆκον ἀγαπητόν· Ἔλα τέλος νὰ ἐλαφρώσῃς τοὺς πιστούς σου εὐνούχους ἀπὸ βάρος πᾶσαν ἡμέραν βαρυνόμενον.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν 8 τῆς σελήνης Ζιλχαγὲ, 1716.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΙΖ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΑΣΣΕΙΛ ΔΕΡΒΙΣΗΝ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΙΑΡΟΝ.

Ὦ σὺ, σοφὲ Δερβίση, τοῦ ὁποίου ὁ περίεργος νοῦς λάμπει ἀπὸ τόσας γνώσεις, ἄκουσε τὸ ὁποῖον ἔρχομαι νὰ σὲ εἴπω.

Ἐδῶ ὑπάρχουν φιλόσοφοι, οἵτινες τῳ ἀληθείᾳ ποσῶς δὲν ἔφθασαν ἄχρι τοῦ κολοφῶνος τῆς ἀνατολικῆς σοφίας οὐδὲ ἁρπάχθησαν ἕως τοῦ φωτεινοῦ θρόνου· δὲν ἤκουσαν οὐδὲ τὰ ἄῤῥητα ῥήματα τὰ ἀντηχοῦντα ἀπὸ τῶν ἀγγέλων τὰς μελῳδίας, οὐδὲ ἠσθάνθησαν τὰ φρικώδη ῥίγη τοῦ θείου ἐνθουσιασμοῦ· ἀλλ' ἐγκαταλελειμένοι εἰς ἑαυτοὺς, ὑστερημένοι τὰ ἅγια θαύματα, ἀκολουθοῦν σιωπῶντες τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ τὰ ἴχνη.

Δὲν δύνασαι νὰ πιστεύσῃς ἕως ποῦ ὁ ὁδηγὸς αὐτὸς

τοὺς ὡδήγησε. Διέλυσαν τὴν ὁμίχλην τοῦ χάους, καὶ δι' ἁπλῆς μηχανικῆς ἐξήγησαν τῆς θείας ἀρχιτεκτονικῆς τὴν τάξιν. Τῆς φύσεως ὁ δημιουργὸς ἔδωκε κίνησιν εἰς τὴν ὕλην· δὲν ἐχρειάζετο πλειότερον διὰ νὰ παραχθῇ ἡ τὴν ὁποίαν βλέπομεν εἰς τὸ σύμπαν τερατώδης τῶν ἀποτελεσμάτων ποικιλία.

Οἱ κοινοὶ νομοθέται ἂς μᾶς προτείνωσι νόμους πρὸς κανονισμὸν τῶν κοινωνιῶν τῶν ἀνθρώπων, νόμους τόσον ὑποκειμένους εἰς τὴν μεταβολὴν ὅσον καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῶν οἱ ὁποῖοι τοὺς προτείνουν καὶ τῶν λαῶν ἅτινες τοὺς φυλάττουν· τοῦτοι δὲν μᾶς ὁμιλοῦν εἰμὴ περὶ νόμων γενικῶν, ἀμετακινήτων, αἰωνίων, φυλαττομένων κατὰ τὸ ἄπειρον τοῦ χρόνου διάστημα χωρὶς καμμίαν ἐξαίρεσιν, μὲ τάξιν, μὲ κανονικότητα, καὶ μὲ ἀπεριόριστον προθυμίαν.

Καὶ τὶ ἄραγε νομίζεις, θεῖε ἄνθρωπε, ὅτι εἶναι αὐτοὶ οἱ νόμοι; Φαντάζεσαι ἴσως ὅτι ἐμβαίνων εἰς τοῦ Αἰωνίου τὸ συμβούλιον μέλλεις νὰ ἐκπλαγῇς ἀπὸ τῶν μυστηρίων τὸ ὕψος; προαποποιεῖσαι νὰκαταλάβῃς, μόνον νὰ θαυμάζῃς σκοπεύεις.

Ἀλλ ἐγρήγορα θέλεις ἀλλάξειν στοχασμόν: αὐτοὶ δὲν θαμβώνουν μὲ ψευδὲς σέβας. ἡ ἁπλότητων τοὺς ἔκαμε νὰ μείνωσι πολὺν χρόνον ἀγνώριστοι, καὶ μετὰ πολλὰς σκέψεις ἐθεωρήθη ὅλον τὸ γόνιμον καὶ ὅλη ἡ ἐκτασίς των.

Ὁ πρῶτος εἶναι ὅτι πᾶν σῶμα τείνει νὰ καταγράψῃ εὐθείαν γραμμὴν, παρεκτὸς ἐὰν ἀπαντήσῃ κάτι ἐμπόδιον τὸ ὁποῖον τὰ ἀποτρέπει· ὁ δὲ δεύτερος ἔπεται ἐκ τοῦ πρώτου, καὶ εἶναι ὅτι πᾶν σῶμα περιστρεφόμενον περὶ τὸ κέντρον τείνει ν' ἀπομακρυνθῇ· διότι ὅσον πλειότερον ἀπομακρύνεται ἄλλο τόσον ἡ τὴν ὁποίαν καταγράφει γραμμὴν πλησιάζει τῆς εὐθείας.

Ἰδοὺ, ὑψηλὲ Δερβίση, τὸ κλειδίον τῆς φύσεως· ἰδοὺ

ἀρχαὶ γόνιμοι ἐκ τῶν ὁποίων συνάγονται συνέπειαι ἕως ὅπου δὲν φθάνει οὐδὲ ὁ ὀφθαλμός.

Ἡ γνῶσις πέντε ἢ ἓξ ἀληθειῶν ἐκατάστησε πλήρη θαυμάτων τὴν φιλοσοφίαν των, καὶ τοὺς ἔφερε νὰ κάμωσι σχεδὸν τόσα, ὅσα περὶ τῶν ἁγίων μας προφητῶν διηγοῦνται τεράστια καὶ θαυμάσια.

Διότι, τέλος, εἶμαι πεπεισμένος ὅτι δὲν ὑπάρχει οὐδ' ἕνας τῶν διδασκάλων μας ὅστις νὰ μὴν εὑρεθῇ ἐμπεριδεμένος ἐὰν τις τὸν ἔλεγε νὰ ζυγίσῃ εἰς πλάστιγγα τὸν περίγειον ὅλον ἀέρα, ἢ νὰ μετρήσῃ ὅλον τὸ νερὸν τὸ πίπτον καθ' ἕκαστον ἔτος ἐπάνω τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς· καὶ ὅστις νὰ μὴ συλλογισθῇ πλέον παρὰ τετράκις, πρὶν εἴπῃ πόσας ὁ ἦχος διανύει λεύγας εἰς μίαν ὥραν· πόσον ἡ φωτεινὴ τοῦ ἡλίου ἀκτὶς ἐξοδεύει χρόνον ἑωσοῦ φθάσῃ εἰς ἡμᾶς· πόσαι ὀργυῖαι εἶναι ἀπ' ἐδῶ μέχρι τοῦ Κρόνου· καθ' ὁποίαν καμπύλην πρέπει νὰ κατασκευασθῇ καράβιον διὰ νὰ ἦναι τὸ, ὅσον δυνατὸν καλήτερον, πλοῖον.

Ἴσως, ἐὰν τις θεῖος ἀνὴρ εἶχε στολίσειν τῶν φιλοσόφων τούτων τὰ συγγράμματα μὲ λόγους ὑψηλοὺς καὶ θείους, ἐὰν εἶχε συμμίξειν μεταφορὰς τολμηρὰς καὶ ἀλληγορίας μυστηριώδεις, ἤθελε κάμειν κάτι καλὸν σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον εἰς ἄλλο παρὰ τὸ ἅγιον Ἀλκοράνιον δὲν ἤθελε παραχωρήσειν τὰ πρωτεῖα.

Δὲν συμβιβάζομαι ὅμως μὲ τὸ μεταφορικὸν ὕφος, ἐὰν πρέπει να σὲ εἴπω ὅ τι στοχάζομαι. Ὑπάρχει εἰς τὸ Ἀλκοράνιόν μας μέγας ἀριθμὸς μικρῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα πάντοτε μὲ φαίνονται τοιαῦτα, ἂν καὶ ἦναι ἀνυψωμένα ἀπὸ τὸ ἰσχυρὸν καὶ τὸ ζωηρὸν τῆς ἐκφράσεως. Κατὰ πρῶτον φαίνεται ὅτι τὰ ἔμπνευστα βιβλία δὲν εἶναι εἰμὴ θεῖαι ἰδέαι ἐκφρασμέναι εἰς ἀνθρώπινον γλῶσσαν: ἐξ ἐναντίας εἰς τὸ Ἀλκοράνιόν μας συχνά τις εὑρίσκει τοῦ

θεοῦ τὴν γλῶσσαν καὶ τῶν ἀνθρώπων τὰς ἰδέας· ὡς ἐὰν ἀπὸ θαυμάσιον φαντασίας ὁρμὴν ὁ θεὸς εἶχεν ὑπαγορεύσειν τοὺς λόγους, ὁ δὲ ἄνθρωπος εἶχε χορηγήσειν τὰς ἐννοίας.

Θέλεις εἰπεῖν ἴσως ὅτι παραπολὺ ἐλεύθερα λαλῶ περὶ τοῦ ὅ τι ἔχομεν ἁγιώτερον, θέλεις νομίσειν ὅτι τοῦτο εἶναι καρπὸς τῆς ἀνεξαρτησίας μὲ τὴν ὁποίαν ζῶμεν εἰς τοῦτον τὸν τόπον. Ὄχι· χάρις εἰς τὸν οὐρανὸν, τὸ πνεῦμα δὲν διέφθειρε τὴν καρδίαν· καὶ, ἐνόσῳ ζῶ, ὁ Ἀλῆς θέλ' εἶσθαι ὁ προφήτης μου.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 15 τῆς Σελήνης Χαχβὰν, 1716

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΙΗ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ.

Εἰς Σμύρνην.

Δὲν ὑπάρχει τόπος εἰς τὸν κόσμον ὅπου ἡ τύχη νὰ ἦναι τόσον ἄστατος ὅσον εἰς τοῦτον ἐδῶ. Κατὰ πᾶσαν δεκαετίαν συμβαίνουν ἐπαναστάσεις, κρημνίζουσαι τὸν πλούσιον εἰς τὴν ἔνδειαν, καὶ μὲ πτέρυγας ταχείας ὑψόνουσαι τὸν πτωχὸν εἰς τὸν ἀνώτατον τοῦ πλούτου βαθμόν. Τοῦτος ἐκπλήττεται διὰ τὴν πτωχείαν του· ἐκεῖνος διὰ τὴν ἀφθονίαν του. Ὁ νεωστὶ πλούσιος θαυμάζει τῆς Προνοίας τὴν σοφίαν· ὁ πτωχὸς, τῆς πεπρωμένης τύχης τὴν τύφλωσιν.

Οἱ συνάγοντες τοὺς φόρους κολυμβοῦν εἰς τὸ μέσον τῶν θησαυρῶν· μεταξὺ αὐτῶν ὀλίγοι ὑπάρχουν Τάνταλοι. Ἀρχίζουν ὅμως τὸ ἔργον τοῦτο ὄντες εἰς τὴν ἐσχάτην ἔνδειαν. Καταφρονοῦνται ὡς ὁ πηλὸς ἐνόσῳ ἦναι πτωχοὶ· ὑπολήπτονται ἱκανὰ ἀφοῦ γενῶσι πλούσιοι· τίποτε λοιπὸν δὲν ἀμε-

λοῦν διὰν' ἀποκτήσωσιν ὑπόληψιν.

Αὐτοὶ τώρα εἶναι εἰς πολὺ δεινὴν θέσιν. Πρὸ ὀλίγου ἐσυστήθη δικαστήριον ὀνομαζόμενον Κάμεραδικαιοσύνης, διότι μέλλει νὰ ἁρπάσῃ ὅλα των τὰ πλούτη. Δὲν δύνανται οὐδὲ ν' ἀλλογυρίσωσιν οὐδὲ νὰ κρύψωσι τὰ χρήματά των, διότι μὲ ποινὴν ζωῆς ὑποχρεοῦνται ἀκριβῶς νὰ τὰ ὁμολογήσωσι: οὕτως ἀναγκάζονται νὰ διέλθωσιν ἀπὸ πολὺ στενὸν μονοπάτιον, θέλω νὰ εἴπω ἀνάμεσα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀργυρίου των. Πρὸς αὔξησιν δυστυχίας, εἶναι κάποιος ὑπουργὸς, γνωστὸς διὰ τὸ πνεῦμα του, ὅστις τοὺς τιμᾷ μὲ τοὺς χαριεντισμούς του, καὶ ἀστεΐζεται καθ' ὅλα τοῦ συμβουλίου τὰ βουλεύματα. Δὲν εὑρίσκονται πάντοτε ὑπουργοὶ διατεθειμένοι νὰ κάμνωσι τὸν λαὸν νὰ γελᾷ. καὶ ὀφείλει τις νὰ γνωρίζῃ χάριν εἰς τοῦτον ὅστις τὸ ἐπεχειρίσθη.

Τὸ σῶμα τῶν εὐγενοδούλων εἰς τὴν Γαλλίαν εἶναι πλέον παρ' ἄλλοῦ σεβάσμιον: αὐτὸ εἶναι τὸ σεμινάριον τῶν μεγάλων αὐθεντῶν· γεμίζει τὸ κενὸν τῶν ἄλλων ἐπαγγελμάτων. Ὅσοι τὸ συνθέτουν διαδέχονται τοὺς μεγάλους δυστυχεῖς, τοὺς πτωχεύσαντας ἄρχοντας, τοὺς φονευθέντας εἰς τὰς μανίας τοῦ πολέμου εὐγενεῖς· καὶ, ὅταν δὲν δύνανται ἀφ' ἑαυτοῦ των ἀναπληρόσωσι τὸ ἐλλεῖπον, ἀνεγείρουν ὅλας τὰς μεγάλας οἰκίας διὰ τῶν θυγατέρων των, αἵτινες εἶναι ὡς εἶδος κοπριᾶς παχαινούσης τὰς ὀρεινὰς καὶ ἀκάρπους γαίας.

Εὑρίσκω, Ἰββὴν, τὴν πρόνοιαν θαυμασίαν κατὰ τὸν ὁποῖον διένειμε τὸν πλοῦτον τρόπον. Ἐὰν τὸν εἶχε δοσμένον εἰς μόνους τοὺς ἐναρέτους, μὲ δυσκολίαν ἤθελέ τις τὸν διακρίνειν ἀπὸ τὴν ἀρετὴν, καὶ δὲν ἤθελε πλέον αἰσθάνεσθαι ὅλην αὐτοῦ τὴν μηδενικότητα. Ἀλλ' ὅταν τις ἐξετάζῃ ὁποῖοι εἶναι οἱ μάλιστα πλουτοφορτομένοι ἄνθρωποι, τότε βιαζόμενος νὰ καταφρονῇ τοὺς πλουσίους, φθάνει τέλος

νὰ καταφρονῇ καὶ τὸν πλοῦτον.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 26 τῆς σελήνης Μαχαρράμ, 1717.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΙΘ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ.

Εἰς Βενετίαν.

Μεταξὺ τῶν Γάλλων εὑρίσκω τὰς παραλόγους ὁρμὰς τοῦ συρμοῦ ἐκπληκτικάς. Ἐλησμόνησαν πῶς ἦσαν ἐνδυμένοι αὐτὸ τὸ καλοκαίριον· ἀγνοοῦν ἀκόμη πλειότερον πῶς θέλουν ἐνδυθῆν τοῦτον τὸν χειμῶνα· μάλιστα δὲ δὲν ἤθελέ τις δυνηθῆν νὰ πιστεύσῃ πόσον στοιχίζει εἰς ἕνα ἄνδρα νὰ ἐνδύσῃ κατὰ τὸν συρμὸν τὴν γυναῖκα του.

Τὶ ἤθελε μὲ ὠφελήσειν νὰ σὲ κάμω ἀκριβῆ περιγραφὴν τῆς ἐνδυμασίας καὶ τῶν στολιδίων των· συρμὸς νέος ἤθελεν ἐλθεῖν νὰ ἐξαλείψῃ ὅλον τὸ ἔργον μου, ὡς καὶ τὸ τῶν ραπτῶν των· καὶ πρὶν ἐσὺ λάβῃς τὴν ἐπιστολήν μου, τὸ πᾶν ἤθελε μεταβληθῆν.

Ἡ γυναῖκα, ἡ ἀφίνουσα τοὺς Παρισίους διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ ἀπεράσῃ ἓξ μῆνας εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἐπανέρχεται πόσον παλαιὰ ὡς νὰ εἶχε διατρίψειν ἐκεῖ τριάντα χρόνους. Ὁ υἱὸς δὲν γνωρίζει τῆς μητρός του τὴν εἰκόνα· τόσον παράξενον τὸν φαίνεται τὸ ἔνδυμα μὲ τὸ ὁποῖον εἶν' ἐζωγραφισμένη! νομίζει ὅτ' εἶναι κάποια Ἀμερικανὶς ἡ παρασταινομένη ἐπάνω τῆς εἰκόνος, ἢ ὅτι ὁ ζωγράφος ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ κάτι πλάσμα τῆς φαντασίας του.

Τὰ κεφαλοκοσμήματα ἀνεπαισθήτως κάποτε ἀναβαίνουν, καὶ κάποτε μεταβολή τις αἰφνιδίως τὰ καταιβάζει. Ὑπῆρξε καιρὸς ὅπου τὸ ἀπέραντον αὐτῶν ὕψος ἔθετε

τῆς γυναικὸς τὸ πρόσωπον καταμεσῆς τοῦ ἑαυτοῦ της· ἄλλοτε πάλιν ἦσαν οἱ πόδες οἱ ἐπέχοντες αὐτὴν τὴν θέσιν, αἱ πτέρναι ἐσχημάτιζαν ποδοστύλιον τὸ ὁποῖον τοὺς ἐκρατοῦσεν εἰς τὸν ἀέρα. Τὶς ἤθελε τὸ πιστεύσειν! οἱ ἀρχιτέκτονες πολλάκις ὑποχρεώθησαν νὰ ὑψώσωσι, νὰ χαμηλώσωσι, καὶ νὰ πλατύνωσι τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ γυναικεῖα στολίδια ἀπαιτοῦσαν αὐτὴν τὴν μεταβολήν· τῆς δὲ τέχνης των οἱ κανόνες ὑπεδουλώθησαν εἰς τὰς ἀλόγους αὐτὰς τῆς ὀρέξεως ὁρμάς. Κάποτε βλέπει τις ἐπάνω τινὸς προσώπου τερατώδη ποσότητα μουσῶν, αἵτινες ὅλαι γίνονται ἄφαντοι τὴν ἐπαύριον. Αἱ γυναῖκες ἄλλοτε εἶχαν κορμοστασίαν καὶ ὀδόντια· σήμερον δὲ οὐδὲ λόγος γίνεται περὶ αὐτῶν. Εἰς αὐτὸ τὸ εὐμετάβολον ἔθνος, ὅ τι καὶ ἂν λέγωσιν οἱ κακοὶ ἀστειευταὶ, αἱ θυγατέρες εὑρίσκονται διαφορετικώτερα πλασμέναι παρὰ τὰς μητέρας.

Ὅ τι συμβαίνει εἰς τοὺς συρμοὺς, συμβαίνει καὶ εἰς τὸν τρόπον αὐτῶν τοῦ ζῆν. Οἱ Γάλλοι κατὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ βασιλέως των ἀλλάζουν καὶ τὰ ἤθη. Ὁ μόναρχος ἐδύνατο καὶ νὰ φθάσῃ, ἐὰν ἐπεχειρίζετο, εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὸ ἔθνος σοβαρόν. Ὁ ἡγεμὼν ἐγχαράττει τοῦ πνεύματός του τὸν χαρακτῆρα εἰς τὴν αὐλὴν, ἡ αὐλὴ εἰς τὴν πόλιν, , ἡ πόλις εἰς τὰς ἐπαρχίας. Τοῦ κυριάρχου ἡ ψυχὴ εἶναι ὡς καλούπιον δίδον εἰς ὅλας πὰς ἄλλας τὴν μορφήν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 8 τῆς σελήνης Σαφὰρ, 1717.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ρ΄.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ.

Σ' ἐλάλησα προχθὲς περὶ τῆς τερατώδους τῶν Γάλ-

λων ἀστασίας ὡς πρὸς τοὺς συρμούς· εἶναι ἀκατανόητον ὅμως ἄχρι τίνος βαθμοῦ εἶναι κατὰ τοῦτο προκατειλημμένοι εἰς αὐτὰς τὰς προλήψεις των ἀναφέρουν τὸ πᾶν: αὐταὶ εἶναι ὁ κανὼν κατὰ τὸν ὁποῖον κρίνουν περὶ τοῦ ὅ τι γίνεται πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη· ὅ τ' εἶναι ξένον πάντοτε φαίνεται εἰς αὐτοὺς καὶ γελοῖον. Σὲ τ' ὁμολογῶ, παντάπασιν δὲν δύναμαι νὰ συμβιβάσω αὐτὴν τὴν διὰ τὰ φορέματά των μανίαν μὲ τὴν ὁποίαν πᾶσαν ἡμέραν τ' ἀλλάζουν ἀστασίαν.

Ὅταν σὲ λέγω ὅτι περιφρονοῦν ὅ τι εἶναι ξένον, δὲν σὲ λαλῶ εἰμὴ περὶ οὐτιδανῶν πραγμάτων· διότι, ὡς πρὸς τὰ ἀξιόλογα, τόσον φαίνονται ὅτι δυσπιστοῦν περὶ τοῦ ἑαυτοῦ των ὥστε λησμονοῦν καὶ τὴν ἰδίαν των ἀξίαν. Ὁμολογοῦν μὲ καλὴν καρδίαν ὅτ' οἱ ἄλλοι λαοὶ εἶναι σοφώτεροι, ἀρκεῖ νὰ συνομολογήσῃ τις ὅτι αὐτοὶ εἶναι κάλλιον ἐνδυμένοι: εὐχαρίστως ὑποζυγόνονται ὑπὸ τοὺς νόμους ἔθνους ἀντιζήλου, ἀρκεῖ οἱ κεφαλοκοσμῆται Γάλλοι, ὡς νομοθέται, ν' ἀποφασίσωσι περὶ τοῦ σχήματος τῶν ξένων φαινάκων. Τίποτε δὲν τοὺς φαίνεται τόσον εὐάρεστον ὅσον νὰ βλέπωσι τὴν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ τῶν μαγείρων των νὰ βασιλεύῃ ἀπ' Ἄρκτου εἰς Μεσημβρίαν, καὶ τὰς διαταγὰς τῶν κεφαλοκοσμητρίων αὐτῶν φερομένας εἰς ὅλας τῆς Εὐρώπης τὰς στολιδοθήκας.

Μὲ τὰ εὐγενῆ αὐτὰ πλεονεκτήματα, τί τοὺς μέλλει ἐὰν ἡ γνῶσις ἄλλοθεν τοὺς ἔρχεται, κ' ἐὰν ἀπὸ τοὺς γείτονάς των ἔλαβαν ὅ τι ἀποβλέπει τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐγχώριον κυβέρνησιν;

Τὶς δύναται νὰ στοχασθῇ ὅτι τὸ ἀρχαιότερον καὶ δυνατώτερον τῆς Εὐρώπης βασίλειον κατὰ δέκα αἰῶνας καὶ ἐπέκεινα κυβερνᾶται μὲ νόμους, οἵτινες δὲν ἔγιναν δι' αὐτό; Ἐὰν οἱ Γάλλοι εἶχαν κατακτηθῆν, δὲν ἠ-

θελεν εἶσθαι δύσκολον νὰ καταλάβωμεν τοῦτο· ἀλλ' αὐτοὶ εἶναι κατακτηταὶ.

Ηραίτησαν τοὺς παλαιοὺς νόμους, τοὺς τεθέντας ἀπὸ τοὺς πρώτους αὐτῶν βασιλεῖς διὰ τῶν γενικῶν τοῦ ἔθνους συνελεύσεων· καὶ τὸ παραδοξότερον ὅτι μέρος τῶν ρωμαϊκῶν νόμων, τοὺς ὁποίους ἔλαβαν ἀντ' ἐκείνων, ἦσαν θεμένοι, καὶ μέρος συνταγμένοι ἀπὸ αὐτοκράτορας συγχρόνους τῶν νομοθετῶν των.

Διὰ νὰ ἦναι δὲ ὁλόκληρος ἡ ἀπόκτησις, καὶ διὰ νὰ τοὺς ἔλθῃ ἄλλοθεν ὅλη ἡ γνῶσις, ἐνηγκαλήσθησαν ὅλας τῶν παπῶν τὰς θεσμοθεσίας, κ' ἔκαμαν νέον τοῦ δικαίου των μέρος: ἤγουν νέον δουλείας εἶδος.

Εἶν' ἀληθὲς ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐσύνταξαν ἐγγράφως κάποιους τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν θεσμοὺς· ἀλλ' ἔλαβαν ὅλους σχεδὸν ἐκ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου.

Αὐτὴ τῶν δεχθέντων, καὶ διὰ νὰ εἴπω οὕτω πολιτογραφθέντων νόμων ἡ ἀφθονία εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστ' ἐπίσης καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τοὺς δικαστὰς καταβαρύνει. Ἀλλ αὐτὸς ὁ ὄγκος τῶν νομικῶν βιβλίων εἶναι μηδὲν παραβαλλόμενος μὲ τὴν τρομερὰν στρατειὰν τῶν μεθερμηνευτῶν, τῶν ὑπομνηματιστῶν, τῶν συλλεκτῶν, ἀνθρώπων τόσον ἀδυνάτων κατὰ τοῦ νοὸς τὴν ὀλίγην ἀκρίβειαν ὅσον δυνατῶν κατὰ τὸν τερατώδη ἀριθμόν των.

Δὲν εἶναι τοῦτο μόνον· αὐτοὶ οἱ ξένοι νόμοι ἔδωκαν εἰς τὴν τάξιν τοῦ δικαίου μορφήν τινα, τῆς ὁποίας ἡ ὑπερβολὴ εἶναι τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ τὸ ὄνειδος. Ἤθελεν εἶσθαι ἱκανὰ δύσκολον ν' ὑποφασίσωμεν ἐὰν αὐτὴ ἡ μορφὴ κατεστάθη ὀλεθριωτέρα ὅτε εἰσήχθη εἰς τὴν δικολογίαν, ἢ ὅτε ἐνοίκησεν εἰς τὴν ἰατρικήν· ἐὰν ἐπροξένησε πλειοτέρας λεηλασίας ὑπὸ τὸ δικαστικὸν τοῦ

νομικοῦ φόρεμα, παρὰ ὑπὸ τὸ πλατὺ καπέλον τοῦ ἰατροῦ· καὶ ἐὰν διὰ τοῦ ἑνὸς ἐξολόθρευσε πλειοτέρους ἀνθρώπους παρ' ὅ τι ἐφόνευσε διὰ τοῦ ἄλλου.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 17 τῆς σελήνης Σαφὰρ, 1717.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΑ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ...

Ἐδῶ πάντοτε λαλοῦν περὶ τοῦ συντάγματος. Ἐμβῆκα προχθὲς εἰς οἰκίαν ὅπου κατὰ πρῶτον ἴδα γονδρὸν ἄνθρωπον μὲ χρῶμα ροδοκόκκινον, λέγοντα μὲ δύνατὴν φωνὴν· ἔδωκα τὴν ἀποστολήν μου· δὲν θέλω ν' ἀποκριθῶ εἰς ὅ τι μὲ λέγετε· ἀναγνώσετε ὅμως αὐτὴν τὴν ἀποστολὴν, καὶ θέλετε ἰδεῖν ὅτι ἔλυσα ὅλας τὰς ἀπορίας σας. Ἱκανὰ ἴδρωσα διὰ νὰ τὴν συντάξω, εἶπε, φέρων τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου του· ἐχρειάσθην ὅλην μου τὴν μάθησιν καὶ μ' ἔγινε χρεία ν' ἀναγνώσω πολλοὺς συγγραφεῖς Λατίνους. Τὸ πιστεύω, εἶπεν ἄτθρωπος ὅστις εὑρέθη ἐκεῖ, διότι τὸ σύγγραμμα εἶναι ἀξιόλογον· καὶ μὲ τὰ σωστά μου ἤθελα προκαλέσειν αὐτὸν τὸν Ἰησουΐτην, ὅστις τόσον συχνὰ ἔρχεται καὶ σᾶς βλέπει, νὰ τὸ κάμῃ καλήτερον. Ἀναγνώσετέ το λοιπὸν, ἐπανέλαβεν ἐκεῖνος, καὶ εἰς ἓν ὡροτέταρτον θέλετε μάθειν περὶ αὐτῆς τῆς ὕλης πλειότερα παρ' ἐὰν στᾶς ἐλαλοῦσα ὁλόκληρον ἡμέραν. Ἰδοὺ πῶς ἀπέφευγε νὰ ἔμβῃ εἰς συνδιάλεξιν καὶ νὰ ριψοκινδυνεύσῃ τὴν ἱκανότητά του. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἴδε τὸν ἑαυτόν του βιασμένον, ὑποχρεώθη νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰ χαρακώματά του· καὶ ἄρχισε θεολογικῶς νὰ λέγῃ πλῆθος ἀνοησιῶν, ὑποστηριζόμενος ἀπὸ Δερβίσην ὅστις μὲ πολὺ σέβας τὰς μετέδιδεν εἰς αὐτὸν· Ὅτε δύο ἐκ τῶν εὑρισκομένων ἐκεῖ ἀνθρώπων δὲν ἐδέχοντο κάμ-

μίαν ἀπὸ τὰς ἀρχάς του, ἔλεγεν εὐθὺς· αὐτὸ εἶναι βέβαιον· ἡμεῖς οὕτω τὸ ἐκρίναμεν, καὶ εἴμεθα κριταὶ ἀλάνθαστοι. Καὶ πῶς, τὸν εἶπα τότε, σεῖς εἶσθε κριταὶ ἀλάνθαστοι; Δὲν βλέπετε, ἐπανέλαβεν, ὅτι τὸ ἅγιον πνεῦμα μᾶς φωτίζει; Εὐτυχία σας, τὸν ἀπεκρίθην· διότι κατὰ τὸν ὁποῖον ἐλαλήσατε τρόπον ὅλην τὴν ἡμέραν σήμερον, ἀναγνωρίζω ὅτι μεγάλην ἔχετε χρείαν φωτισμοῦ.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 18 τῆς Σελήνης Ῥιβιὲ, 1, 1717.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΒ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ.

Εἰς Σμύρνην.

Αἱ δυνατώτεραι τῆς Εὐρώπης ἐπικράτειαι εἶναι αἱ τοῦ αὐτοκράτορος, τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας, τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Ἰταλία καὶ μέγα τῆς Γερμανίας μέρος εἶναι διηρημέναι εἰς ἄπειρον ἀριθμὸν μικρῶν ἐπικρατειῶν, τῶν ὁποιῶν οἱ πρίγκιπες εἶναι, διὰ νὰ εἴπω κυρίως, τῆς κυριαρχίας οἱ μάρτυρες. Οἱ ἔνδοξοι Σουλτάνοι μας ἔχουν πλειοτέρας γυναῖκας παρὰ τοὺς ὁποίους ἔχουν ὑπηκόους τινὲς αὐτῶν τῶν πριγκίπων. Οἱ τῆς Ἰταλίας, μὴν ὄντες τόσον ἐνωμένοι, εἶναι οἱ ἐλεεινότεροι: αἱ ἐπικράτειαί των εἶναι ἀνοικταὶ ὡς χιαρβασεράγια, ὅπου οἱ τυγόντες ὑποχρεοῦνται νὰ καταλύωσιν: ἀνάγκη λοιπὸν νὰ προσκολλῶνται πρὸς τοὺς μεγάλους πρίγκιπας, καὶ νὰ τοὺς μεταδίδωσι τὸν τρόμον των μᾶλλον παρὰ τὴν φιλίαν των.

Αἱ πλειότεραι Εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις εἶναι μοναρχικαὶ, ἢ μᾶλλον οὕτως ὀνομάζονται· διότι δὲν ἐξεύρω ἐὰν

τηαληθείᾳ τινὲς ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξαν ποτὲ τοιαῦται· τοὐλάχιστον εἶναι δύσκολον ἐὰν πολὺν χρόνον ὑπῆρξαν καθαρῶς μοναρχικαί. Τοιοῦτον πολίτευμα εἶναι βίαιον, καὶ πάντοτε μετατρέπεται εἰς δεσποτισμὸν ἢ εἰς δημοκρατίαν. Ἡ δύναμις ποτὲ δὲν δύναται ἐπίσης νὰ συμμερισθῇ μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἡγεμόνος· ἡ ἰσορροπία εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ φυλαχθῇ: ἀνάγκη ἡ δύναμις νὰ ὀλιγοστεύῃ ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους ἐνῷ αὐξάνῃ ἐκ τοῦ ἄλλου· ἀλλ' ὡς ἐπιπολὺ ἡ ὑπεροχὴ ὑπάρχει πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἡγεμόνος ὅστις εἶν' ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων.

Οὕτω, τῶν βασιλέων τῆς Εὐρώπης ἡ δύναμις εἶναι πολὺ μεγάλη, κ' ἐμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι τὴν ἔχουν τοιαύτην ὁποίαν τὴν θέλουν· ἀλλὰ ποτὲ δὲν τὴν μετέρχονται μὲ τόσην ἔκτασιν μὲ ὅσην οἱ Σουλτάνοι μας: πρῶτον, διότι δὲν θέλουν νὰ προσκρούσωσιν εἰς τὰ ἤθη καὶ τὴν θρησκείαν τῶν λαῶν: δεύτερον, διότι δὲν εἶναι τοῦ συμφέροντός των νὰ τὴν ὠθήσωσι τόσον μακράν.

Τίποτε δὲν πλησιάζει τοὺς ἡγεμόνας μας πλειότερον εἰς τὴν στάσιν τῶν ὑπηκόων των, ὅσον ἡ ἄπειρος αὐτὴ ἐξουσία τὴν ὁποίαν ἐπάνω των μετέρχονται· τίποτε δὲν τοὺς καθυποβάλλει πλειότερον εἰς τὰς μεταβολὰς καὶ τὰς παραλόγους τῆς τύχης ὁρμάς.

Ἡ συνήθεια νὰ θανατόνωσι μὲ τὸ ὁποῖον κάμνουν παραμικρὸν νεῦμα, ὅλους ὅσοι τοὺς εἶναι δυσάρεστοι, ἀνατρέπει τὴν μεταξὺ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τῶν ποινῶν συμμετρίαν, ἥτις λογίζεται ὡς στάσις καὶ ἁρμονία τῶν αὐτοκρατορίων· αὐτὴ δὲ ἡ συμμετρία, ὑπερακριβῶς φυλαττομένη ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας, τοὺς δίδει ἄπειρον ὑπεροχὴν ὡς πρὸς τοὺς Σουλτάνους μας.

Ὁ Πέρσης, ὅστις ἀπὸ ἀφροσύνην ἢ ἀπὸ κακοτυχίαν εἴλκυσεν εἰς ἑαυτὸν τὴν ὀργὴν τοῦ ἡγεμόνος, εἶναι βέβαιος

ν' ἀποθάνῃ: τὸ παραμικρὸν σφάλμα ἢ ἡ παραμικρὰ ἀλογορεξία τὸν καθυποβάλλει εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάγκην· ἀλλ' ἐὰν εἶχεν ἐπιβουλευθῆν τοῦ κυριάρχου του τὴν ζωὴν, ἐὰν εἶχε θελήσειν νὰ παραδώσῃ τὰς ὀχυράς του θέσεις εἰς τοὺς ἐχθροὺς, πάλιν μὲ ζωῆς χαμὸν ἤθελεν ἀνταμειφθῆν: κατὰ τὴν τελευταίαν λοιπὸν τούτην ὑπόθεσιν αὐτὸς δὲν κινδυνεύει πλειότερον παρὰ κατὰ τὴν πρώτην.

Οὕτως, εἰς τὸ παραμικρὸν δυστύχημα βλέπων τὸν θάνατον βέβαιον, καὶ μὴ βλέπων ἄλλο χειρότερον, φυσικὰ φέρεται νὰ ταράττῃ τὴν ἐπικράτειαν καὶ νὰ συνομνύῃ ἐναντίον τοῦ κυριάρχου, μόνον καταφύγιον τὸ ὁποῖον τὸν μένει.

Δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τοὺς μεγάλους τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ ὀργὴ ἄλλο παρὰ τὴν εὔνοιαν καὶ τὴν χάριν δὲν ἀφαιρεῖ. Ἀποσύρονται ἀπὸ τὴν αὐλὴν, μὴ φροντίζοντες εἰμὴ πῶς ν' ἀπολαύσωσι ζωὴν ἥσυχον καὶ τῆς γενέσεως τὰ πλεονεκτήματα. Ἐπειδὴ διὰ τὸ καθοσιώσεως ἔγκλημα μόνον τοὺς ἀφαιρεῖ τὴν ζωὴν, φοβοῦνται μὴ τὸ πράξωσι, προσέχοντες εἰς τὸ ὁποῖον ἔχουν νὰ χάσωσι, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἔχουν ὀλίγον νὰ κερδήσωσι· τοῦτο κάμνει νὰ βλέπῃ τις ὀλίγας ἐπαναστάσεις, καὶ ὀλίγους ἡγεμόνας νὰ χάνωνται μὲ βίαιον θάνατον.

Ἐὰν, ἔχοντες τὴν ἀπεριόριστον αὐτὴν ἐξουσίαν οἱ ἡγεμόνες μας δὲν ἐλάμβαναν τόσας προφυλάξεις διὰ ν' ἀσφαλίσωσι τὴν ζωήν των, δὲν ἤθελαν ζῇν οὐδὲ μίαν ἡμέραν· κ' ἐὰν δὲν εἶχαν ὑπὸ μισθὸν ἀνάριθμον στρατευμάτων ἀριθμὸν διὰ νὰ τυραννῶσι τοὺς λοιποὺς ὑπηκόους των, ἡ ἐξουσία των δὲν ἤθελεν ὑπάρξειν οὐδ' ἕνα μῆνα.

Δὲν εἶναι εἰμὴ τέσσαρες ἢ πέντε ἑκατονταετηρίδες ἀφο

ἔγας τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας, ἐναντίον τῆς συνηθείας τοῦ τότε καιροῦ, ἐπῆρε σωματοφύλακας διὰ ν' ἀσφαλισθῇ ἀπὸ τοὺς ὁποίους μικρός τις τῆς Ἀσίας πρίγκιψ εἶχε πέμψειν δολοφόνους νὰ τὸν ἀπολέσωσι· ἕως τότε οἱ βασιλεῖς ἐζοῦσαν ἥσυχοι ἐν μέσῳ τῶν τέκνων των.

Τῆς Γαλλίας οἱ βασιλεῖς ἐνῷ δὲν δύνανται αὐθόρμητοι ν' ἀφαιρέσωσιν, ὡς οἱ Σουλτάνοιμας, τὴν ζωὴν τινὸς τῶν ὑπηκόων των, ἐξ ἐναντίας πάντοτε φέρουν μεθ' ἑαυτῶν τὴν χάριν των πρὸς ὅλους τοὺς ἐγκληματίας: ἀρκεῖ νὰ ἦναι τις ἱκανὰ εὐτυχὴς, ὥστε νὰ ἴδῃ τὸ σεβαστὸν τοῦ ἡγεμόνος του πρόσωπον, διὰ νὰ παύσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι τοῦ ζῆν ἀνάξιος. Τοῦτοι οἱ μόναρχοι ὁμοιάζουν τὸν ἥλιον, παντοῦ φέροντες τὴν θέρμην καὶ τὴν ζωήν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 8 τῆς σελήνης Ῥεβιὰθ. 2, 1711.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΓ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ.

Διὰ νὰ ἐξακολουθήσω τὴν ἰδέαν τῆς τελευταίας μου ἐπιστολῆς, ἰδοὺ ἐπανωκάτω τί μὲ εἶπε τὴν προχθὲς ἕνας Εὐρωπαῖος ἀρκετὰ γνωστικός.

Τὸ κάκιστον ἀφ' ὅσα τῆς Ἀσίας οἱ πρίγκιπες ἐπῆραν μέτρα εἶναι νὰ κρύπτωνται, ὡς κρύπτωνται· Θέλουν νὰ κατασταθῶσι σεβαστότεροι· ἀλλ' οὕτω κάμνουν τὴν βασιλείαν νὰ σέβεται, καὶ ὄχι τὸν βασιλέα, καὶ προσκολλοῦν τὴν ψυχὴν ὑπηκόων εἰς κάποιον θρόνον, καὶ ὄχι εἰς κάποιον ὑποκείμενον,

Αὐτὴ ἡ κυβερνῶσα ἀθεώρητος δύναμις πάντοτε εἶναι

ἡ αὐτὴ διὰ τὸν λαόν. Ἂν καὶ δέκα βασιλεῖς, τοὺς ὁποίους δὲν γνωρίζει εἰμὴ ἐξ ὀνόματος, ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον ἐσφάγησαν, κἀμμίαν διαφορὰν δὲν αἰσθάνεται: εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐκυβερνᾶτο διαδοχικῶς ἀπὸ πνεύματα.

Ἐὰν ὁ μισητὸς βασιλοκτόνος τοῦ μεγάλου ἡμῶν βασιλέως Ἑρρίκου τετάρτου εἶχε φέρειν ἐκείνην τὴν πληγὴν εἰς ἓν' ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῶν Ἰνδιῶν, κύριος τῆς βασιλικῆς σφραγίδος καὶ ἀπείρου θησαυροῦ φαινομένου ὅτι ἐσυσσωρεύθη δι' αὐτὸν, ἤθελεν ἡσύχως ἐπάρειν τοῦ αὐτοκρατορίου τοὺς χαλινοὺς, χωρὶς κἂν ἕνας ἄνθρωπος ν' ἀνανοηθῇ νὰ ζητήσῃ τὸν βασιλέα του, τὴν οἰκογένειάν του καὶ τὰ παιδία του.

Ἐκπληττόμεθα, διατὶ σχεδὸν ποτὲ μεταβολὴ δὲν γίνεται εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἀνατολῆς: πόθεν τοῦτο, εἰμὴ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ κυβέρνησις εἶναι τυραννικὴ καὶ φρικτή;

Αἱ μεταβολαὶ δὲν ἐμποροῦν νὰ γένωσι παρὰ ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα ἢ ἀπὸ τὸν λαόν: ἀλλ' ἐκεῖ οἱ ἡγεμόνες ἀδιαφοροῦν περὶ μεταβολῶν· διότι, ὄντες εἰς τόσον ὑψηλὸν δυνάμεως βαθμὸν, ἔχουν ὅ τι δύνανται νὰ ἔχωσι: ἂν ἄλλαζαν κάτι, ἐδύνατο νὰ τοὺς ἐπιφέρῃ ζημίαν.

Περὶ δὲ τῶν ὑπηκόων, ἐάν τις ἐξ αὐτῶν σχηματίσῃ ἀπόφασιν, δὲν θέλει δυνηθῆν νὰ τὴν ἐκτελέσῃ, ἐπάνω τῆς ἐπικρατείας· ἀνάγκη πᾶσα αἰφνιδίως νὰ ἰσοσταθμηθῇ μὲ δύναμιν τρομερὰν καὶ πάντοτε μοναδικήν· ὁ καιρὸς τὸν λείπει ὡς καὶ τὰ μέσα: δὲν ἔχει λοιπὸν εἰμὴ νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὴν πηγὴν αὐτῆς τῆς δυνάμεως· καὶ ἄλλο δὲν τὸν χρειάζεται εἰμὴ ἕνας βραχίονας καὶ μία στιγμή.

Ὁ φονεὺς ἀναιβαίνει ἐπάνω τοῦ θρόνου ἐν ᾧ ὁ μοναρχης καταιβαίνει, πίπτει, καὶ ἔρχεται νὰ ἐκπνεύσῃ

ὑπὸ τοὺς πόδας του.

Ὁ δυσαρεστημένος εἰς τὴν Εὐρώπην διαλογίζεται νὰ κρατήσῃ μὲ ἄλλον μυστικήν τινα ἀνταπόκρισιν, νὰ ριφθῇ πρὸς τοὺς ἐχθρούς, νὰ κυριεύσῃ κἀμμίαν θέσιν, νὰ διεγείρῃ ματαίους τινὰς ψυθιρισμοὺς μεταξὺ τῶν ὑπηκόων. Ὁ δυσαρεστημένος εἰς τὴν Ἀσίαν ὑπάγει κατ' εὐθείαν εἰς τὸν ἡγεμόνα, βροντᾷ, κτυπᾷ, ἀναποδογυρίζει, ἐξαλείφει ὡς καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀναποδογυριζομένου· εἰς μίαν στιγμὴν, σκλάβος καὶ αὐθέντης· εἰς μίαν στιγμὴν, σφετεριστὴς καὶ νόμιμος ἡγεμών.

Κακότυχος ὁ βασιλεὺς ὅστις ἄλλην, παρὰ μίαν κεφαλὴν δὲν ἔχῃ· φαίνεται ὅτι δὲν ἐνόνει ἐπάνω της ὅλην του τὴν δύναμιν εἰμὴ διὰ νὰ δείξῃ πρὸς τὸν τυχόντα φιλόδοξον τὸν τόπον ὅπου ὁλόκληρον θέλει τήν εὑρεῖν,

Ἐκ Παρισίων, τὴν 17 τῆς σελήνης Ῥεβιάβ, 2, 1717.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΔ΄

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ.

Ὅλοι τῆς Εὐρώπης οἱ λαοὶ δὲν εἶν' ἐξίσου ὑποκείμενοι πρὸς τοὺς ἡγεμόνας των· λόγου χάριν, ἡ ἀνυπόμονος τῶν Ἄγγλων διάθεσις οὐδὲ καιρὸν ἀφίνει εἰς τὸν βασιλέα των νὰ ἐπιβαρύνῃ τὴν ἐξουσίαν του. Ἡ ὑποταγὴ καὶ ἡ εὐπείθεια εἶναι ἀρεταὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας παντάπασι δὲν κεντῶνται· αὐτοὶ λέγουν περὶ τούτου πολλὰ παράδοξα πράγματα. Κατ' αὐτοὺς, ἕνας καὶ μόνος δεσμὸς δύναται νὰ δεσμεύσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ὁ δεσμὸς τῆς ἀντιδωρήσεως: ὁ ἄνδρας, ἡ γυναῖκα, ὁ πατέρας καὶ υἱὸς εἶναι συνδεδεμένοι διὰ τοῦ ἀμειβαίου ἔρωτός των,

ἢ διὰ τῶν πρὸς ἀλλήλους εὐεργεσιῶν: καὶ αὐταὶ αἱ διάφοροι τῆς εὐγνωμοσύνης ἀφορμαὶ εἶναι ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν βασιλείων καὶ ὅλων τῶν κοινωνιῶν.

Ἀλλ' ἐὰν ὁ ἡγεμὼν ἀντὶ νὰ κάμῃ τοὺς ὑπηκόους του νὰ ζήσωσιν εὐτυχεῖς, θέλει νὰ τοὺς καταβαρύνῃ καὶ νὰ τοὺς ἀφανίσῃ, τῆς εὐπειθείας τὸ θεμέλιον παύει· τίποτε δὲν τοὺς ἑνόνει, τίποτε δὲν τοὺς συνδέει μὲ αὐτὸν· καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν. Διϊσχυρίζονται ὅτι πᾶσα ἀπεριόριστος ἐξουσία δὲν δύναται νὰ ἦναι νόμιμος, διότι ποτὲ ἀρχὴν νόμιμον δὲν δύναται νὰ λάβῃ. Δὲν δυνάμεθα, λέγουν, νὰ δώσωμεν εἰς ἄλλον πλειοτέραν ἐπάνω μας ἐξουσίαν παρὰ τὴν ὁποίαν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἔχομεν: δὲν ἔχομεν δὲ ἐπάνω τοῦ ἐμαυτοῦ μας δύναμιν ἀπεριόριστον· λόγου χάριν, δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς ν' ἀφαιρέσωμεν τὴν ζωήν μας: κἀνεὶς λοιπὸν, συνάγουν, ἐπάνω τῆς γῆς δὲν ἔχει τοιαύτην ἐξουσίαν;

Τὸ καθοσιώσεως ἔγκλημα κατ' αὐτοὺς ἄλλο δὲν εἶναι εἰμὴ τὸ ἔγκλημα τὸ πραττόμενον κατὰ τοῦ ἰσχυροτέρου ἀπὸ τὸν ἀνισχυρότερον ἀπειθοῦντα πρὸς ἐκεῖνον, καθ' ὁτιναδήποτε τρόπον καὶ ἂν ἀπειθῇ· Οὕτως, ὁ λαὸς τῆς Ἀγγλίας, εὑρεθεὶς ἰσχυρότερος ἐναντίον ἑνὸς τῶν βασιλέων του, ἐκήρυξεν ὅτι ὁ ἡγεμὼν ἔπραττε καθοσιώσεως ἔγκλημα πολεμῶν τοὺς ὑπηκόους του. Ἔχουν λοιπὸν μεγάλο δίκαιον ὅταν λέγωσιν ὅτι τοῦ Ἀλκορανίου των ἡ ἐντολὴ, ἡ προστάζουσα νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς ἐξουσίας, δὲν εἶναι πολὺ δύσκολος νὰ φυλαχθῇ, διότι τοὺς εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ τὴν φυλάξωσι· ἐνῷ μάλιστα τοὺς ὑποχρεόνει νὰ ὑποτάσσωνται ὄχ εἰς τὸν ἀναρετώτερον, ἀλλ' εἰς τὸν ἰσχυρότερον.

Οἱ Ἄγγλοι λέγουν, ὅτι ἕνας τῶν βασιλέων των, νική-

σας καὶ αἰχμαλωτίσας ἡγεμόνα ὅστις τοῦ ἐδιαφείλονέκοῦσε τὸν βασιλικὸν στέφανον, ἠθέλησε νὰ τὸν ὀνειδίσῃ ὡς ἄπιστον καὶ ἐπίβουλον. "Δὲν εἶναι παρὰ μία στιγμὴ, εἶπεν ὁ ἄτυχος ἡγεμὼν, ἀφ' ὅτου ἀπεφασίσθη ὁποῖος τῶν δύο μας εἶναι ἐπίβουλος."

Ὁ σφετεριστὴς κηρύττει ἀποστάτας ὅλους ὅσοι, ὡς ἐκεῖνος, δὲν ἐκαταδυνάστευσαν τὴν πατρίδα· καὶ, νομίζων ὅτι δὲν ὑπάρχουν νόμοι ἐκεῖ ὅπου ὁλότελα δὲν βλέπει κριτὰς, προστάζει νὰ σέβωνται ὡς ἀποφάσεις τοῦ οὐρανοῦ αἱ ἄλογοι τῆς τύχης ὁρμαί.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 20 τῆς σελήνης Ῥεβιάθ, 2, 1717.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕ.

ΡΑΙΔΗΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Παρισίους.

Εἰς μίαν τῶν ἐπιστολῶν σου μ' ἐλάλησες πολὺ περὶ τῶν καλλιεργουμένων εἰς τὴν Δύσιν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν. Θέλεις μὲ θεωρήσειν ὡς βάρβαρον· ἀλλὰ δὲν ἐξεύρω ἐὰν ἡ ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια ἀποζημιόνει τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν ὁποίαν καθ' ἑκάστην κάμνουσι κακὴν χρῆσιν εἰς αὐτάς.

Ἤκουσα νὰ λέγωσιν ὅτι μόνη τῶν βομβῶν ἡ ἐφεύρεσις ἀφαίρεσεν ἀπ' ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης τὴν ἐλευθερίαν. Οἱ Ἡγεμόνες μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ ἐμπιστευθῶσι τὴν φυλακὴν τῶν φρουρίων εἰς τοὺς πολίτας, οἵτινες, κατὰ τὸν πρῶτον τῆς βόμβας βομβυσμὸν ἤθελαν παραδοθῆν, εὗρηκαν πρόφασιν νὰ τρέφωσι χονδρὸν τακτικῶν στρατευμάτων σῶμα, μὲ τὸ ὁποῖον ἔπειτα

ἐκαταδυνάστευσαν τοὺς ὑπηκόους των.

Ἐξεύρεις ὅτι ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς βαρούτης πλέον δὲν ὑπάρχουν φρούρια ἄπαρτα, τουτέστιν ἐπάνω τῆς γῆς πλέον δὲν ὑπάρχει. Οὐσθὲκ, ἄσυλον κατὰ τῆς βίας καὶ τῆς ἀδικίας.

Τρέμω πάντοτε μὴ τέλος φθάσωσι ν' ἀνακαλύψωσιν ἀπόκρυφόν τι διὰ τοῦ ὁποίου συντομώτερα νὰ χάνωσι τοὺς ἀνθρώπους, νὰ ἐξολοθρεύωσι τοὺς λαοὺς, καὶ τὰ ἔθνη ὁλόκληρα.

Σὺ ἀνέγνωσες τοὺς Ἱστορικούς: δόσ' ἐκεῖ τὴν προσοχήν σου: ὅλαι σχεδὸν αἱ μοναρχίαι ἐπάνω τῆς τεχναμαθίας ἐθεμελιώθησαν, καὶ δὲν ἠφανίσθησαν εἰμὴ διότι αἱ τέχναι παραπολὺ ἐκαλλιεργήθησαν. Τὸ παλαιὸν τῆς Περσίας αὐτοκρατόριον δύναται νὰ μᾶς χορηγήσῃ οἰκεῖον τοῦ λεγομένου παράδειγμα.

Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀφότου εἶμαι εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀλλ' ἤκουσα γνωστικοὺς ἀνθρώπους λαλοῦντας περὶ τῶν λεηλασιῶν τῆς χημίας· Αὐτὴ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ τετάρτη μάστιξ ἡ μαστίζουσα τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐξολοθρεύουσα αὐτοὺς κατ' ὀλίγον ὀλίγον ἀλλ' ἀκαταπαύστως· ἐνῷ ὁ πόλεμος, ἡ πανοῦκλα, ἡ πεῖνα τοὺς ἐξολοθρεύουν σωρηδὸν, ἀλλ' ἐκ διαλειμμάτων!

Τί μᾶς ἐχρησίμευσε τῆς ναυτικῆς πυξίδος ἡ ἐφεύρεσις καὶ τῶν τόσων λαῶν ἡ ἀνακάλυψις; τί ἄλλο εἰμὴ νὰ μᾶς κοινοποιήσῃ τὰς ἀρρωστίας των μᾶλλον παρὰ τὰ πλούτη των; Ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος ἀπεφασίσθησαν μὲ γενικὴν τῶν ἀνθρώπων γνώμην νὰ ἦναι ἡ τιμὴ καὶ τὸ ἰσοδύναμον ὅλων τῶν πραγματειῶν ἐνέχυρον, διὰ τὸν λόγον ὅτι αὐτὰ τὰ μέταλλα ἦσαν σπάνια καὶ ἀνωφελῆ πρὸς πᾶσαν ἄλλην χρῆσιν. Τί λοιπὸν ἤθελε μᾶς ὠφελήσειν ἐὰν ἐγίνοντο κοινώτερα, κρὶ πρὸς δεῖξιν τοῦ ἰσοτίμου

τινὸς ζωοτροφίας, ἐὰν εἴχαμεν ἀνθ' ἑνὸς δύο ἢ τρία σημεῖα; τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι καὶ ἐνοχλητικώτερον.

Ἀλλ' ἐξ ἑνὸς ἄλλου μέρους, αὐτὴ ἡ ἐφεύρεσις ἐστάθη πολὺ ὀλέθριος εἰς τοὺς ἀνακαλυφθέντας τόπους. Ἔθνη ὁλόκληρα ἐξολοθρεύθησαν· καὶ οἱ γλυτώσαντες ἀπὸ τὸν θάνατον ἄνθρωποι κατήντησαν εἰς δουλείαν τόσον σκληρὰν ὥστε ἡ διήγησις μόνη κάμνει τοὺς Μουσουλμάνους νὰ φρίττωσι.

Μακαρία ἡ ἀμάθεια τῶν τέκνων τοῦ Μαωμέθ! Ἐρασμία ἁπλότης τόσον ὑπεραγαπητὴ ἀπὸ τὸν ἡμέτερον ἅγιον προφήτην! σεῖς πάντοτε μὲ ἀνακαλεῖτε τῶν ἀρχαίων χρόνων τὴν φυσικὴν ἀφέλειαν καὶ τὴν εἰρήνην τὴν βασιλεύουσαν ἐντὸς τῆς καρδίας τῶν πρώτων πατέρων μας!

Ἐκ Βενετίας, τὴν 5 τῆς σελήνης Ῥαχμαζάν, 1717.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΣ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ.

Εἰς Βενετίαν.

Ἢ δὲν συλλογίζεσαι ὅ τι λέγεις, ἢ κάμνεις κάλλιον νὰ μὴ συλλογίζεσαι. Σὺ ἄφηκες τὴν πατρίδα σου διὰ νὰ μάθῃς, καὶ σὺ καταφρονεῖς πᾶσαν μάθησιν: Ἔρχεσαι νὰ μορφωθῇς εἰς τόπον ὅπου αἱ ὡραῖαι τέχναι καλλιεργοῦνται, καὶ σὺ τὰς θεωρεῖς ὡς ὀλεθρίας. Θέλω ἄραγε σὲ τὸ εἰπεῖν, Ῥαίδη; πλειότερον σύμφωνος εἶμαι ἐγὼ μὲ σὲ παρ' ὅ τι σὺ εἶσαι μὲ τὸν ἑαυτόν σου.

Ἐσυλλογίσθης καλὰ τὴν βάρβαρον καὶ ἀθλίαν στάσιν ὅπου ἤθελε μᾶς κατασύρειν τῶν τεχνῶν ὁ χαμός; Δὲν ἔχει τις ἀνάγκην νὰ τὸ φαντασθῇ, ἐμπορεῖ νὰ τὸ ἴδῃ.

Ἐπάνω τῆς γῆς ὑπάρχουν ἀκόμη λαοὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων πίθηκας μ' ὀλίγην μάθησιν ἐδύνατο νὰ ζήσῃ ἐντίμως· αὐτὸς σχεδὸν ἤθελεν εὑρεθῆν εἰς τὴν αὐτὴν μὲ τοὺς λοιποὺς κατοίκους στάσιν· δὲν ἤθελέ τις εὑρεῖν τὸ πνεῦμα του μονότροπον, οὐδὲ τὸν χαρακτῆρα του ἀλλόκοτον· ἤθελε νομισθῆν ὡς καὶ πᾶς ἄλλος, καὶ μάλιστα ἤθελε διακρίνεσθαι κατὰ τὴν νοστιμάδα του.

Λέγεις ὅτι τῶν αὐτοκρατορίων οἱ θεμελιωταὶ σχεδὸν ὅλοι ἀγνοοῦσαν τὰς τέχνας. Δὲν σὲ ἀρνοῦμαι ὅτι λαοὶ βάρβαροι ἐδυνήθησαν ὡς ὁρμητικοὶ χείμαῤῥοι νὰ χυθῶσιν ἐπάνω τῆς γῆς, καὶ ὅτι μὲ τὰς θηριώδεις στρατιάς των ἐκάλυψαν τὰ πλειότερον πολιτισμένα βασίλεια: ἀλλὰ, ὅσε προσοχὴν, αὐτοὶ ἔμαθαν τὰς τέχνας ἢ ἔγιναν αἰτία νὰ τὰς μάθωσιν οἱ νικημένοι λαοὶ· χωρὶς τούτου ἡ δύναμίς των ἤθελε παρέλθειν ὡς ὁ θόρυβος τῆς βροντῆς καὶ τῶν τρικυμιῶν.

Φοβεῖσαι, λέγεις, μήπως ἐπινοηθῇ ἐξολοθρευτικόν τι μέσον σκληρότερον παρὰ τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς χρῆσιν. Ὄχι: ἐὰν ὀλέθριόν τι ἐφεύρεμα ἀνεκαλύπτετο, πάραυτα ἤθελεν ἀπαγορευθῆν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τὸ δικαίωμα· καὶ ἡ ὁμόφωνος τῶν ἐθνῶν συγκατάνευσις ἤθελε καταθάψειν αὐτὴν τὴν ἀνακάλυψιν. Δὲν εἶναι τοῦ συμφέροντος τῶν ἡγεμόνων νὰ κάμωσι κατακτήσεις μὲ τοιαῦτα μέσα· ὑπηκόους ὀφείλουν νὰ ζητῶσι καὶ ὄχι γαίας.

Παραπονεῖσαι διὰ τῆς βαρούτης καὶ τῶν βομβῶν τὴν ἐφεύρεσιν· νομίζεις παράδοξον ὅτι πλέον δὲν εὑρίσκεται θέσις ἄπαρτος· τοῦτέστι νομίζεις παράδοξον ὅτ' οἱ πόλεμοι σήμερον τελειόνουν ἐγρηγορώτερα παρ' ὅτι ἄλλοτε ἐτελείοναν.

Ἀναγινώσκων τὰς ἱστορίας πρέπει νὰ ἐσημείωσες ὅτι ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς βαρούτης, αἱ μάχαι εἶναι ὀλι-

γώτερον παρ' ὅ τι ἦσαν αἱματηραὶ, διότι σχεδὸν πλέον δὲν ὑπάρχει μεμιγμένη σύγκρουσις.

Ἐὰν δὲ καί τις μερικωτέρα περίστασις ἤθελεν εὑρεθῆν κατὰ τὴν ὁποίαν μία ἀπὸ τὰς τέχνας ἤθελεν εἶσθαι ἐπιζήμιος, ὀφείλομεν ἄραγε διὰ τοῦτο νὰ τὴν ἀπορρίψωμεν; Στοχάζεσαι, Ῥαίδη, ὅτ' ἡ θρησκεία τὴν ὁποίαν ὁ ἅγιος ἡμῶν προφήτης ἔφερεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἶναι ὀλέθριος διότι μίαν τῶν ἡμερῶν θέλει χρησιμεύσειν νὰ συγχίσῃ τοὺς ἐπιβούλους χριστιανούς;

Νομίζεις ὅτι αἱ τέχναι ἐκθηλύνουν τοὺς λαοὺς, καὶ γίνονται ἐκ τούτου αἰτία τῆς πτώσεως τῶν αὐτοκρατορίων. Λαλεῖς περὶ τοῦ παλαιοῦ Περσικοῦ αὐτοκρατορίου, τοῦ ὁποίου ὁ ἐξολοθρευμὸς ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα τῆς μαλθακότητος τῶν Περσῶν: ἀλλὰ πολὺ λείπεται ἀπὸ τοῦ ν' ἀποφασίσῃ περί τοῦ τοιούτου αὐτὸ τὸ παράδειγμα, ἐπειδὴ οἱ νικήσαντες τοσάκις καὶ ὑποζυγώσαντες αὐτοὺς Ἕλληνες ἐκαλλιεργοῦσαν τὰς τέχνας μὲ ἀπείρως πλειοτέραν παρ' ἐκείνους ἐπιμέλειαν.

Ὅταν τις λέγῃ ὅτι αἱ τέχναι ἐκθηλύνουν τοὺς ἀνθρώπους, δὲν λαλῇ τοὐλάχιστον περὶ τῶν εἰς αὐτὰς ἐνασχολουμένων ἀνθρώπων, ἐπειδὴ τοῦτοι ποτὲ δὲν ὑποπίπτουν εἰς τὴν ὀκνηρίαν, ἥτις παρὰ πάντα τὰ ἐλαττώματα εἶναι ἡ πλειότερον ἐκθηλύνουσα τὴν ἀνδρείαν.

Ὁ λόγος λοιπὸν εἶναι περὶ τῶν ὅσοι τὰς ἀπολαύουν. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς πολιτισμένον τόπον οἱ ἀπολαύοντες τὰς εὐκολίας μιᾶς τέχνης εἶναι ὑπόχρεοι νὰ καλλιεργῶσι μίαν ἄλλην, ἐὰν δὲν θέλωσι νὰ ὑποπέσωσιν εἰς ἐπονειδιστον πενίαν, ἕπεται ὅτι ἡ ὀκνηρία καὶ ἡ μαλθακία εἶναι ἀσυμβίβαστα μὲ τὰς τέχνας.

Οἱ Παρίσιοι ἴσως εἶναι ἡ φιληδονικωτέρα τοῦ κόσμου πόλις ὅπου αἱ ἡδοναὶ πλειότερον λεπτογυρεύονται· ἀλλ'

ἴσως εἶναι καὶ ἡ εἰς τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι διάγουν ζωὴν σκληροτέραν. Διὰ νὰ ἐμπορῇ ἕνας καὶ μόνος ἄνθρωπος νὰ ζῇ τρυφηλῶς, ἀνάγκη ἑκατὸν ἄλλοι ἀκαταπαύστως νὰ ἐργάζωνται· Ἡ δεῖνα γυναῖκα ἔβαλεν εἰς τὴν κεφαλήν της ὅτ' εἰς τὴν δεῖνα συναναστροφὴν ὀφείλει νὰ φανῇ μὲ τὸν δεῖνα στολισμὸν, ἀνάγκη ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης πενῆντα τεχνῖται νὰ μὴ κοιμηθῶσι πλέον, καὶ νὰ μὴν ἔχωσιν οὐδὲ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τρώγειν καὶ τοῦ πίνειν: αὐτὴ καὶ προστάζει καὶ ὑπακούεται προθυμότερον παρὰ τὸν ἡμέτερον μόναρχον, διότι τὸ συμφέρον εἶναι ὁ μεγαλήτερος τῆς γῆς μόναρχος

Αὐτὸς ὁ ὑπὲρ τῆς ἐργασίας πόθος, αὐτὸ τοῦ πλουτίζεσθαι τὸ πάθος διέρχεται ἐξ ἐπαγγέλματος εἰς ἐπάγγελμα, ἀρχίζον ἀπὸ τοὺς τεχνίτας, καὶ φθάνον ἄχρι τῶν μεγάλων. Κανεὶς δὲν ἀγαπᾷ νὰ ἦναι πτωχότερος παρὰ τὸν ὁποῖον βλέπει ἀμέσως κατώτερόν του. Εἰς Παρισίους βλέπετε ἄνθρωπον, ἔχοντα νὰ ζήσῃ ἄχρι τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως, ἀκατάπαυστα ἐργαζόμενον, καὶ τρέχοντα κίνδυνον νὰ συντέμνῃ τὰς ἡμέρας του διὰ νὰ συναθροίζῃ, λέγει, τὰ πρὸς ζωάρκειαν.

Τὸ αὐτὸ πνεῦμα κυριεύει τὸ ἔθνος· ἄλλο τις ἐδῶ δὲν βλέπει παρὰ ἐργασίαν καὶ βιομηχανίαν. Ποῦ λοιπὸν εἶναι ὁ ἐκτεθηλυμένος αὐτὸς λαὸς περὶ τοῦ ὁποίου σὺ λαλεῖς τόσον;

Ὑποθέτω, Ῥαίδη, ὅτι ἄλλαι παρὰ τὰς ἀπολύτως ἀναγκαίας εἰς τῶν γαιῶν τὴν καλλιέργειαν τέχνας, αἱ ὁποῖαι μολονοτοῦτο εἶναι πολυάριθμοι, δὲν ὑποφέρονται εἰς τὸ δεῖνα βασίλειον, καὶ ὅτι ὅσαι εἰς τὴν ἡδυπάθειαν ἢ εἰς τὴν φαντασίαν χρησιμεύουν, ὅλαι ἐξορίσθησαν: ἐπιμένω, αὐτὴ ἡ ἐπικράτεια ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἀθλιοτέρα παρ' ὅσας ἴδεν ὁ κόσμος.

Ὅταν οἱ κάτοικοι ἤθελαν ἔχειν ἱκανὴν γενναιοψυχίαν διὰ νὰ ἐγκρατεύωνται ἀπὸ τόσα πράγματα τὰ ὁποῖα χρεωστοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας των, ὁ λαὸς ἤθελε χάνεσθαι πᾶσαν ἡμέραν· ἡ δὲ ἐπικράτεια ἤθελε κατασταθῆν τόσον ἀδύνατος, ὥστε καὶ ἡ μικροτέρα δύναμις ἤθελε δυνηθῆν νὰ τὴν κατακτήσῃ.

Εὔκολον ἤθελεν εἶσθαι νὰ ἔμβωμεν εἰς μακρυνὴν λεπτολογίαν, καὶ νὰ σὲ κάμω νὰ ἴδῃς ὅτι τῶν ἰδιωτῶν τὰ εἰσοδήματα σχεδὸν ὁλότελα ἤθελαν παύσειν, καὶ ἐπομένως τὰ τοῦ ἡγεμόνος. Σχεδὸν περιουσίας ἀναφορὰ πλέον δὲν ἤθελεν ὑπάρχειν μεταξὺ τῶν πολιτῶν· ἠθέλαμεν ἰδεῖν νὰ τελειώσῃ αὐτοῦ τοῦ πλούτου ἡ κυκλοφορία καὶ αὐτὴ τῶν εἰσοδημάτων ἡ βαθμικὴ αὔξησις, ἡ προερχομένη ἀπὸ τὴν εἰς τὴν ὁποίαν αἱ τέχναι εὑρίσκονται πρὸς ἀλλήλας ἐξαρτησίαν· ἕκαστος ἰδιώτης ἤθελε ζῇν ἀπὸ τὸ χωράφιόν του, καὶ δὲν ἤθελε συνάγειν εἰμὴ ὅ τι κυρίως τὸν χρειάζεται διὰ νὰ μὴν ἀποθάνῃ τῆς πείνας. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτον εἰσόδημα δὲν εἶναι κάποτε τὸ εἰκοστὸν μέρος τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐπικρατείας, ἤθελε γενῆν χρεία ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ἀναλόγως νὰ σμικρυνθῇ καὶ νὰ μὴ μείνῃ εἰμὴ τὸ εἰκοστὸν μέρος αὐτῶν.

Δόσε προσοχὴν ἕως ποῦ ἀναβαίνουν τῆς βιομηχανίας τὰ εἰσοδήματα. Ἕνα ὑποστατικὸν προάγει κατ' ἔτος εἰς τὸν κύριόν του τὸ εἰκοστὸν μέρος τῆς ἰσοδυνάμου του τιμῆς· ἀλλὰ μὲ μίαν πιστόλαν χρυσῆν ὁ ζωγράφος ζωγραφίζει εἰκόνα ἰσοδυναμοῦσαν τὸ πεννηνταπλάσιον. Τὸ αὐτὸ δύναταί τις νὰ εἴπῃ περὶ τῶν χρυσοχόων, τῶν μαλουργῶν, τῶν μεταξουργῶν, καὶ ὅλων τῶν διαφόρων τεχνιτῶν.

Ἀπ' ὅλα ταῦτα ὀφείλει τις νὰ συμπεράνῃ, Ῥαίδη, ὅτι διὰ νὰ ἦναι ὁ ἡγεμὼν δυνατὸς, ἀνάγκη οἱ ὑπήκοοί του νὰ ζῶσιν εἰς εὐφροσύνας· ἀνάγκη νὰ καταγίνεται νὰ τοὺς

προμηθεύῃ πᾶν εἶδος περισσεύματος μὲ τόσην προσοχὴν ὅσαι εἶναι καὶ αἱ ἀνάγκαι τῆς ζωῆς.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 14 τῆς σελήνης Χαλβὰλ, 1717.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΖ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΙΕΒΕΝ.

Εἰς Σμύρνην.

Ἴδα τὸν νέον μόναρχον. Ἡ ζωή του εἶναι πολὺ πολύτιμος εἰς τοὺς ὑπηκόους του· δὲν εἶναι ὀλιγώτερον πολύτιμος εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην διὰ τὰς μεγάλας ταραχὰς, τὰς ὁποίας ἐδύνατο νὰ γεννήσῃ. Αλλ' οἱ βασιλεῖς εἶναι ὡς οἱ θεοί. καὶ ἐνόσῳ ζῶσιν, ὀφείλομεν νὰ τοὺς πιστεύωμεν ἀθανάτους. Ἡ φυσιογνωμία του εἶναι μεγαλοπρεπὴς, ἀλλὰ θελκτική: ἡ καλὴ ἀνατροφὴ φαίνεται ὅτι συνηγωνίσθη μὲ τὸ εὐτυχὲς φυσικόν, καὶ ἤδη ὑπόσχεται μεγάλον ἡγεμόνα.

Λέγουν ὅτι ποτέ τις δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ τὸν χαρακτῆρα τῶν βασιλέων τῆς Δύσεως, ἐὰν πρῶτον δὲν περάσωσιν ἀπὸ τὰ δύο μεγάλα δοκιμαστήρια: τῆς ἀγαπητικῆς των καὶ τοῦ πνευματικοῦ των. Ἐγρήγορα θέλομεν ἰδεῖν καὶ τοὺς δύο καταγινομένους νὰ κυριεύσωσι τὸ πνεῦμα τοῦ ἐδῶ βασιλέως· καὶ μεγάλαι μάχαι θέλουν συγκροτηθῆν διὰ τοῦτο. Διότι ἐπὶ τοῦ νέου ἡγεμόνος αὐταὶ αἱ δύο δυνάμεις πάντοτε εἶναι ἀντίζηλαι· Ἐπὶ δὲ τοῦ γέροντος συμβιβάζονται καὶ ἑνόνονται. Ἐπὶ τοῦ νέου ἡγεμόνος ὁ δερβίσης ἔχει παιγνίδιον πολὺ δύσκολον νὰ παίξῃ· τοῦ βασιλέως ἡ δύναμις κατασταίνει τὴν ἀδυναμίαν του: ἀλλ' ἡ ἀγαπητικὴ ἐπίσης θριαμβεύει καὶ κατ' τῆς δυνάμεώς του καὶ κατὰ τῆς ἀδυναμίας του.

Ὅτ' ἔφθασα εἰς Γαλλίαν, εὗρκα τὸν ἀποθανόντα βασιλέα ὁλωσδιόλου κυβερνώμενον ἀπὸ τὰς γυναῖκας· καὶ ὅμως, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο ἡλικίαν, νομίζω ὅτι ἦτον ὁ μόνος τῆς γῆς μόναρχος ὅστις εἶχεν ὀλιγωτέραν ἀνάγκην ἀπὸ γυναῖκας. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἤκουσα γυναῖκα νὰ λέγῃ: Πρέπει νὰ γενῇ κάτι διὰ τὸν νέον τοῦτον ταγματάρχην· ἡ ἀνδρεία του μὲ εἶναι γνωστή· θέλω ὁμιλήσειν περὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν ὑπουργόν. Ἄλλη ἔλεγε: παράξενον πῶς ὁ νέος οὗτος ἀββᾶς ἐλησμονήθη· πρέπει νὰ γενῇ ἐπίσκοπος· εἶναι ἀπὸ γένος καλὸν καὶ ἐμπορῶ ν' ἀποκριθῶ διὰ τὰ ἤθη του. Δὲν πρέπει μολαταῦτα νὰ φαντασθῇς ὅτι αἱ λέγουσαι τοὺς λόγους τούτους γυναῖκες εἶχαν καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ ἡγεμόνος: ἴσως ἐπὶ ζωῆς των δὲν ὡμίλησαν μὲ αὐτὸν οὐδὲ δύο φοράς· πρᾶγμα μολοντοῦτο εὐκολώτατον νὰ κάμῃ τις πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους ἡγεμόνας· Ἀλλὰ δὲν εἶναι κἀνεὶς ὅστις νὰ ἔχῃ ὑπούργημα εἰς τὴν αὐλὴν, εἰς τοὺς Παρισίους, εἰς τὰς ἐπαρχίας, καὶ ὅστις ἐνταυτῷ νὰ μὴν ἔχῃ γυναῖκα ἀπὸ τὰς χεῖρας τῆς ὁποίας ν' ἀπερνῶσιν ὅλαι αἱ χάριτες, κάποτε δὲ καὶ αἱ ἀδικίαι ὅσας αὐτὸς δύναται νὰ πράξῃ. Αὐταὶ αἱ γυναῖκες ὅλαι ἔχουν σχέσεις ἡ μία μὲ τὴν ἄλλην, καὶ σχηματίζουν εἶδος δημοκρατίας τῆς ὁποίας τὰ μέλη, πάντοτε ἐνεργὰ, συμβοηθοῦνται καὶ συνυπηρετοῦνται ἀμειβαίως· εἶναι ὡς νέα ἐπικράτεια ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας: ὁ δὲ εὑρισκόμενος εἰς τὴν αὐλὴν, εἰς τοὺς Παρισίους, καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας, καὶ βλέπων τοὺς ὑπουργοὺς, τοὺς δικαστὰς, τοὺς ἀρχιερεῖς νὰ ἐνεργῶσιν, ἐὰν δὲν γνωρίζῃ τὰς κυβερνώσας αὐτοὺς γυναῖκας, ὁμοιάζει τὸν ὅστις βλέπει μηχανὴν παίζουσαν, πλὴν δὲν γνωρίζει τὰ ἐλατήριά της.

Νομίζεις, ἄραγε, Ἰββὴν, ὅτι ἡ δεινὰ γυναῖκα σκοπεύει νὰ

γενῇ ἡ ἀγαπητικὴ ἑνὸς τῶν ὑπουργῶν διὰ νὰ πλαγιάζῃ μ' ἐκεῖνον; Ὁποία ἰδέα! ὁ σκοπός της εἶναι νὰ παρουσιάζῃ πρὸς αὐτὸν πᾶσαν ταχυνὴν πέντε ἢ ἓξ ἀναφορὰς: καὶ τοῦ φυσικοῦ των ἡ καλωσύνη φαίνεται εἰς τὴν ὁποίαν βάνουν προθυμίαν νὰ εὐεργετήσωσιν ἄπειρον πλῆθος δυστυχῶν, οἵτινες τὰς προμηθεύουν ἑκατὸν χιλιάδων λιβρῶν ἐτήσιον εἰσόδημα.

Παραπονοῦνται εἰς τὴν Περσίαν ὅτι τὸ βασίλειον κυβερνᾶται ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς γυναῖκας: χειρότερα εἶναι εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου αἱ γυναῖκες ἐνγένει κυβερνοῦν, καὶ ὄχι μόνον ὁλικῶς ἐπαίρνουν, ἀλλὰ καὶ λιανικῶς συμμερίζονται ὅλην τὴν ἐξουσίαν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν τελευταίαν τῆς σελήνης Χαλβάλ, 1717.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΗ̃.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ....

Ὑπάρχει ἕνα εἶδος βιβλίων τὰ ὁποῖα ἡμεῖς ὁλότελα δὲν γνωρίζομεν εἰς τὴν Περσίαν, καὶ τὰ ὁποῖα ἐδῶ μὲ φαίνονται μεγάλου συρμοῦ: τοιαῦτα εἶναι αἱ ἐφημερίδες. Ἡ ὀκνηρία αἰσθάνεται εὐχαρίστησιν ὅταν τὰς ἀναγινώσκῃ ὅστις κατὰ ἕνα ὡροτέταρτον δυνηθῇ νὰ διατρέξῃ τριάντα σώματα γίνεται ἄλλος ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὴν χαράν του.

Εἰς τὸ πλειότερον τῶν βιβλίων μέρος ὁ συγγραφεὺς ἀκόμη δὲν ἐτελείωσε τὰς συνειθισμένας προσρήσεις, καὶ οἱ ἀναγνῶσται εἶναι εἰς τὰ λοίσθια: τοὺς κάμνει νὰ ἔμβωσιν ἠμιθανεῖς εἰς ὕλην καταβυθισμένην ἐντωμέσῳ μιᾶς θαλάσσης λόγων. Τοῦτος θέλει ν' ἀπαθανατισθῇ διὰ τοῦ εἰς δωδέκατον, ἐκεῖνος διὰ τοῦ εἰς τέταρτον· ὁ ἄλλος ἔχων καλητέρας κλίσεις, ματιάζει τὸ εἰς φύλλον: ἀνάγκη

λοιπὸν ἀναλόγως νὰ ἐκτείνῃ καὶ τῆς ὑποθέσεώ του τὸ ἀντικείμενον· τὸ ὁποῖον κάμνει μὲ ἀσπλαγχνίαν, ὡς μηδὲν λογιζόμενος τοῦ πτωχοῦ ἀναγνώστου τὸν κόπον, ὅστις σκοτόνεται διὰ νὰ περιστείλῃ ὅ τι ὁ συγγραφεὺς τόσον ἐκοπίασε διὰ νὰ πλατύνῃ.

Δὲν ἐξεύρω..., ὁποία εἶναι τῆς συγγραφῆς παρομοίων συγγραμμάτων ἡ ἀξιομισθία: ἐδυνάμην νὰ κάμω τὰ ἴδια ἐὰν ἤθελα ν' ἀφανίσω καὶ τὴν ὑγείαν μου καὶ ἕνα ἀπὸ τοὺς βιβλιοπώλας.

Τὸ μεγάλον τῶν ἐφημεριδογράφων σφάλμα εἶναι ὅτι πάντοτε λαλοῦν περὶ νέων βιβλίων· ὡς ἐὰν ἡ ἀλήθεια ὑπῆρξέ ποτε νέα! Μὲ φαίνεται ὅτι ἑωσοῦ ὁ ἄνθρωπος ἀναγνώσῃ ὅλα τῶν παλαιῶν τὰ βιβλία, κανένα δὲν ἔχει δίκαιον νὰ προτιμήσῃ τὰ νέα παρ' ἐκεῖνα.

Ἀλλ' ὅταν ἐπιθέτωσιν εἰς ἑαυτοὺς τὸν νόμον νὰ μὴ λαλῶσιν εἰμὴ διά συγγράμματα ἀκόμη ὁλόζεστα ἀπὸ τὸν φοῦρνον, ἐπιθέττουν καὶ ἄλλον: τὸν νόμον νὰ ἦναι ἀηδέστατοι· Προσέχουν μὴ κρίνωσι τὰ βιβλία ἐκ τῶν ὁποίων συλλέγουν τὰ ἀποσπάσματα, ὁτιναδήποτε καὶ ἂν ἔχωσι περὶ τούτου λόγον: καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ὁποῖος εἶναι ὁ ἱκανὰ τολμηρὸς ἄνθρωπος ὅστις νὰ θέλῃ νὰ κάμνῃ δέκα ἢ δώδεκα ἐχθροὺς καθ' ἕκαστον μῆνα;

Οἱ πλειότεροι τῶν συγγραφέων ὁμοιάζουν τοὺς ποιητὰς, οἱ ὁποῖοι ὑποφέρουν ῥαβδοκτυπημάτων σωρὸν χωρὶς νὰ παραπονεθῶσιν· ἀλλ' οἱ ὁποῖοι, ἐνῷ ὀλίγον ζηλεύωσι τὰς ὠμοπλάτας των, εἶναι τόσον πολὺ ζηλότυποι τῶν συγγραμμάτων των ὥστε οὐδὲ τὴν παραμικρὰν κριτικὴν δὲν δύνανται νὰ ὑπομείνωσι. Χρεία λοιπὸν καλά τις νὰ φυλαχθῇ μὴ τοὺς κτυπήσῃ κατὰ τὸ τόσον αἰσθητικὸν μέρος· οἱ δὲ ἐφημεριδογράφοι τό ἐξεύρουν κάλλιστα· Πράττουν λοιπὸν ὅλον τὸ ἐναντίον: ἀρχίζουν νὰ ἐπαινῶσι τὴν

πραγματευομένην ὕλην· πρώτη ἀνοστάδα: ἐκεῖθεν μεταβαίνουν εἰς τοῦ συγγραφέως τοὺς ἐπαίνους· ἔπαινοι βίαιοι διότι ἔχουν νὰ κάμωσι μὲ ἀνθρώπους ἀκόμη ἀναπνέοντας, πάντοτ' ἑτοίμους νὰ βιάσωσι νὰ τοὺς δοθῇ τὸ δίκαιον, καὶ μὲ κονδυλοκτυπήματα νὰ κεραυνοβολήσωσι τὸν αὐθάδη ἐφημεριδογράφον.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 5 τῆς σελήνης Ζιλκαδέ, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΘ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ...

Τῶν Παρισίων ἡ Οὐνιβερσιτὰ εἶναι ἡ πρωτότοκος τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας θυγάτηρ, διότι ἔχει πλειοτέρους παρὰ ἐννεακοσίους χρόνους: μωραίνει λοιπὸν κάποτε.

Μ' ἐδιηγήθησαν ὅτι πρό τινος καιροῦ εἶχε μεγάλ' ἀνακατώματα μέ τινας τῶν πεπαιδευμένων περὶ τοῦ στοιχείου *Q*, τὸ ὁποῖον ἤθελε νὰ προφέρεται ὡς τὸ Κ. Ἡ φιλονεικία τόσον πολὺ ἄναψεν, ὥστε τινὲς ἐγυμνώθησαν ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά των: ἔγινε χρεία τὸ παρλαμέντο νὰ τελειώσῃ τὴν διαφοράν· καὶ, διὰ πανδήμου ἀποφάσεως, ἔδωκε πρὸς ὅλους τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας τοὺς ὑπηκόους ἄδειαν νὰ προφέρωσιν αὐτὸ τὸ στοιχεῖον κατὰ τὴν φαντασίαν των. Νοστιμώτατον ἦτο νὰ βλέπῃ τις τὰ δύο τῆς Εὐρώπης τά σεβασμιώτερα σώματα τόσον πολὺ προσκολλώμενα εἰς τὰς σμικροπρεπείας, εἰς τὰς ματαίας χρήσεις, ὥστε τὸ οὐσιῶδες ἔρχεται πάντοτε ἔπειτα. Ἤκουσα νὰ λέγωσιν ὅτι ἕνας τῶν βασιλέων τῆς Ἀραγῶνος ἐσυνάθροισε τὰς διαφόρους τάξεις τῆς Ἀραγῶνος καὶ Καταλωνίας, καὶ ὅτι αἱ πρῶται συνεδριάσεις ἐξοδεύθησαν διὰ ν' ἀποφασίσωσιν εἰς ὁποίαν γλῶσσαν ἔπρεπε νὰ γίνωνται αἱ σκέψεις: ἡ φι-

λονεικία ὑπῆρξε θερμή· αἱ δὲ συγκροτοῦσαι τὴν συνέλευσιν τάξεις χιλιάκις ἤθελαν διαλυθῆν ἐὰν δὲν ἐπενοεῖτο τὸ μέσον, ἡ μὲν ἐρώτησις νὰ γίνεται εἰς καταλωνικὴν, ἡ δὲ ἀπόκρισις εἰς ἀραγωνικὴν γλῶσσαν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 25 τῆς σελήνης, Ζιλχαγὲ. 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ...

Τὸ παιζόμενον ἀπὸ τὴν νόστιμον γυναῖκα παιγνίδιον εἶναι πολὺ βαρύτερον παρ' ὅτι τις στοχάζεται. Δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα σπουδαιότερον ἄλλο παρὰ τὸ ὁποῖον γίνεται τὸ πρωϊνὸν εἰς τὸν καλλωπισμόν της ἐντωμέσῳ τῶν οἰκοδούλων της: ὁ στρατηγὸς δίδει πλειοτέραν προσοχὴν εἰς τὴν θέσιν τῆς δεξιᾶς του πτέρυγος ἢ τοῦ προφυλακτικοῦ του σώματος παρ' ὅσην δίδει τούτη εἰς τὸ θέσιμον μιᾶς μούσας, ἥτις ἐνδέχεται ν' ἀποτύχῃ, ἀλλ' ἐκ τῆς ὁποίας αὐτὴ ἐλπίζει, ἢ προβλέπει ἐπιτυχίαν.

Ὁποῖα τοῦ νοὸς βάσανα! ὑποία προσοχὴ διὰ νὰ συμβιβάζῃ ἀκαταπαύστως δύο ἀντιζήλων τὰ συμφέροντα, διὰ νὰ φανῇ οὐδετέρα καὶ πρὸς τοὺς δύο, ἐνῷ εἶναι παραδομένη καὶ πρὸς τὸν ἕνα καὶ πρὸς τὸν ἄλλον, καὶ διὰ νὰ μεσολαβήσῃ πρὸς ὅλας τὰς ὁποίας τοὺς δίδει ἀφορμὰς νὰ παραπονῶνται!

Ὁποία ἐνασχόλησις διὰ νὰ κάμῃ τὰς ἡδονὰς νὰ διαδεχθῶσιν ἡ μία τὴν ἄλλην καὶ νὰ ἀναγεννηθῶσι, καὶ διὰ νὰ προλάβῃ ὅλα τ' ἀπροσδόκητα συμβάντα ὅσα δύνανται νὰ τὰς διαλύσωσι.

Μολαταῦτα ὁ μεγαλήτερος δι' αὐτὴν κόπος εἶναι ὄχι νὰ ξεραντόνῃ ἀλλὰ νὰ φαίνεται ὅτι ξεραντόνει. Δη-

διάζετέ τας, ὅσον θέλετε, θέλουν σᾶς τὸ συγχωρήσειν, φθάνει νὰ νομίζετε ὅτι εὐφραίνονται.

Πρότινων ἡμερῶν ἤμην κ' ἐγὼ ἕνας τῶν ὁμοτραπέζων εἰς δεῖπνον τὸ ὁποῖον γυναῖκες ἔδωκαν εἰς τὴν ἐξοχήν. Καθ' ὁδὸν ἔλεγαν ἀκαταπαύστως: Τοὐλάχιστον εἶναι χρεία καλὰ νὰ ξεφαντόσωμεν.

Εὑρέθημεν ἱκανὰ κακοταίριαστοι, καὶ ἐπομένως ἱκανὰ σοβαροί. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, λέγει μία ἐξ αὐτῶν τῶν γυναικῶν, ὅτι ἀξιόλογα ξεφαντόνομεν: σήμερον εἰς Παρισίους ἄλλη ξεφάντωσις εὐφροσυνωτέρα παρὰ τὴν ἰδικήν μας δὲν ὑπάρχει. Ἐπειδὴ ἡ ἀηδία μ' ἐκυρίευσε, μία γυναῖκα μ' ἐκούντησε καί μὲ εἶπε: Τί; δὲν εἴμεθ' ἄραγε εἰς τὰ καλά μας; Ναὶ, τὴν ἀπεκρίθην, χασμηρυάζων: νομίζω ὅτι θέλω σκάσειν ἀπὸ τὰ γέλια. Ἡ λύπη ὅμως ἐθριάμβευε πάντοτ' ἐπάνω τῶν συλλογισμῶν· καί, καθ' ὅσον μὲ ἀπέβλεπεν, ἠσθάνθην τὸν ἑαυτόν μου ἀπὸ χασμηρύματος εἰς χασμήρυμα ῥυθιζόμενον εἰς ληθαργικὸν ὕπνον, ὅστις ἐτελείωσεν ὅλας μου τὰς ἡδονάς.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 11 τῆς σελήνης Μαχαρράμ, 1728.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΑ

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ . . .

Ἡ βασιλεία τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως ὑπῆρξε τόσον μακροχρόνιος, ὥστε τὸ τέλος ἔγινεν αἰτία νὰ λησμονηθῇ ἡ ἀρχή. Τὴν σήμερον εἶναι συρμὸς νὰ μὴ καταγίνεταί τις εἰμὴ περὶ τῶν συμβάντων ὅσα συνέβησαν κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν του· καὶ ἄλλα παρὰ τῶν γρηνων ἐκείνων τὰ ἀπομνημονεύματα δὲν ἀναγινώσκονται.

Ἰδοὺ ὁ λόγος τὸν ὁποῖον ἕνας τῶν στρατηγῶν τῆς πόλεως

τῶν Παρισίων ἐξεφώνησεν ἔμπροσθεν πολεμικοῦ συμβουλίου· καὶ ὁμολογῶ ὅτι δὲν καταλαμβάνω μεγάλα πράγματα.

« Κύριοι, ἂν καὶ τὰ στρατεύματά μας ἀπωθήσθησαν μὲ « φθοράν, νομίζω ὅτι εὔκολον θέλει μᾶς εἶσθαι νὰ διορθώσω- « μεν αὐτὴν τὴν ἧτταν. Ἔχω ἑτοίμους νὰ δημοσιεύσω ἓξ « στροφὰς ἀσματικὰς, αἵτινες, εἶμαι βέβαιος, θέλουν ἐξα- « ναθέσειν ὅλα τὰ πράγματα εἰς τὴν ἰσορροπίαν των. Ἔκλεξα « φωνάς τινας πολὺ καθαρὰς, αἱ ὁποῖαι, ἐξερχόμεναι ἀπὸ « τὸ κοῖλον κάποιων στηθῶν πολὺ ἰσχυρῶν, θέλουν θαυμά- « σια διακινήσειν τὸν λαόν. Αἱ στροφαὶ αὐταὶ εἶναι εἰς ἓ- « χον, ὅστις ἕως τώρα ἔκαμεν ὅλως διόλου ἰδιαίτερον ἀποτέ- « λεσμα »

« Ἐὰν αὐτὸ δὲν ἐξαρκέσῃ, θέλομεν ἐκτυπώσειν εἰκόνα « χάρτινον παραστήνουσαν τὸν Μαζαρῖνον κρεμασμένον. »

« Κατ' εὐτυχίαν δὲν ὁμιλεῖ καλὰ τὴν Γαλλικήν· καὶ τὴν « ἐξευτελουδίζει εἰς τρόπον τοιοῦτον ὥστε εἶναι ἀδύνατον τὰ πράγματά του νὰ μὴ παραστρατήσωσι. Ἡμεῖς δὲν λείπομεν « ἀπὸ τοῦ τὰ κάμνωμεν τὸν λαὸν καλὰ νὰ παρατηρήσῃ τὸν « γελοῖον τόνον μὲ τὸν ὁποῖον τὴν προφέρει. Πρό τινων ἡμε- « ρῶν ἐδιορθώσαμεν γραμματικὸν ἁμάρτημα τόσον χονδρὸν « ὥστ' ἐδιακωμωδήθη περὶ τούτου καθ' ὅλα τὰ σταυροδρό- « μια. »

« Ἐλπίζω ὅτι πρὶν παρέλθωσιν ὀκτὼ ἡμέραι ὁ λαὸς θέλει « μεταχειρισθῆν τ' ὄνομα Μαζαρῖνος ὡς γενικὸν ὄνομα σή- « μαντικὸν ὅλων τῶν ὑποζυγίων καὶ φορτοφόρων ζώων. »

« Μετὰ τὴν ἧτταν μας, ἡ μουσική μας τόσον τὸν ἐλύσα- « ξε περὶ τοῦ προπατωρικοῦ ἁμαρτήματος, ὥστε διὰ νὰ « μὴν ἴδῃ τοὺς φατριαστάς του ἡμισευμένους, ὑποχρεώθη « ν' ἀποβάλῃ ὅλους τοὺς εὐγενοδούλους του. »

« Ἐμψυχωθῆτε λοιπὸν, ἐγκαρδιωθῆτε· καὶ εἶσθε βέβαι- « οι ὅτι θέλομεν τὸν κάμειν νὰ μεταπεράσῃ τὰ ὄρη μὲ

« σφυρισμοκτυπήματα . »

ἐκ Παρισίων, τὴν 4 τῆς σελήνης Χαχβάν, 1718

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΒ΄.

ΡΑΙΔΗΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Εἰς Παρισίους.

Κατὰ τὴν εἰς Εὐρώπην διατριβήν μου ἀναγινώσκω τοὺς παλαιοὺς καὶ νέους ἱστορικοὺς· παραβάλλω ὅλους τοὺς χρόνους· ἔχω εὐχαρίστησιν νὰ τοὺς βλέπω, διὰ νὰ εἴπω οὕτω, νὰ περνῶσιν ἔμπροσθέν μου· καὶ σταματῶ μάλιστα τὸ πνεῦμα μου πρὸ αὐτὰς τὰς μεγάλας μεταβολὰς, αἵτινες ἐκατάστησαν τοὺς αἰῶνας τόσον διαφορετικοὺς τῶν αἰώνων, καὶ τὴν γῆν τόσον ὀλίγον ὁμοίαν τοῦ ἑαυτοῦ της.

Ἴσως δὲν ἐπρόσεξες εἰς πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μὲ φέρ εἰς ἔκπληξιν πασαμέρα. Πῶς ὁ κόσμος εἶναι τόσον ὀλίγον πολυάνθρωπος παραβαλλόμενος μὲ ὅ τι ἄλλοτε ἦτο; Πῶς ἡ γῆ ἐδυνήθη νὰ χάσῃ τὸ τερατῶδες ἐκεῖνο τῶν πρώτων χρόνων γόνιμον; Ἔφθασεν ἄραγε εἰς τὰ γηρατεῖα της; καὶ θέλει ἄραγε πέσειν ἀπὸ μαρασμόν.

Διέτριψα πλειότερον παρὰ ἕνα χρόνον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου δὲν ἴδα εἰμὴ λείψανα τῆς παλαιᾶς ἐκείνης Ἰταλίας τῆς ἄλλοτε τόσον περιφήμου. Ἂν καὶ ὁ κόσμος ὅλος κατοικεῖ τὰς πόλεις, εἶναι ὅμως ὁλότελα ἐρημωμέναι καὶ ἀκατοίκηται.

Φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἀκόμη, εἰμὴ διὰ νὰ δείξωσι τὸν τόπον ὁποῦ ἦσαν ἐκεῖναι αἱ δυναταὶ πόλεις περὶ τῶν ὁποίων τόσα ἐλάλησεν ἡ ἱστορία.

Τινὲς διϊσχυρίζονται ὅτι μόνη ἡ πόλις τῆς Ῥωμης αὐ

λοτε ἐμπεριεῖχε λαὸν πλειότερον παρ' ὅ τι σήμερον ἐμπεριέχει τὸ μεγαλήτερον τῆς Εὐρώπης βασίλειον. Ὁ δεῖνα πολίτης Ῥωμαῖος εἶχε δέκα καὶ σχεδὸν εἴκοσι χιλιάδας σκλάβων μὴ ἀριθμουμένων τῶν, ὅσοι εἰργάζοντο εἰς τὰ ἀγροκήπια· καὶ, ἐπειδὴ ἀριθμοῦντο τετρακόσιαι ἢ πεντακόσιαι χιλιάδες πολιτῶν, εἶναι ἀδύνατον ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων της νὰ προσδιορισθῇ χωρὶς νὰ ἐπαναστατήσῃ ἡ φαντασία.

Ὑπῆρχαν ἄλλοτε εἰς τὴν Σικελίαν βασίλεια δυνατὰ καὶ λαοὶ πολυάριθμοι, οἵτινες ἠφανίσθησαν ἔπειτα: ἄλλο παρὰ τὰ ἠφαίστειά της αὐτὴ ἡ νῆσος πλέον δὲν ἔχει ἀξιοπαρατήρητον.

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι τόσον ἔρημος, ὥστε οὐδὲ τὸ ἑκατοστὸν ἐμπεριέχει μέρος τῶν παλαιῶν κατοίκων της.

Ἡ Ἱσπανία, ἡ ἄλλοτε τόσον πλήθουσα, δὲν μᾶς παρουσιάζει σήμερον εἰμὴ ἀκατοικήτους πεδιάδας· ἡδὲ Γαλλία εἶναι μηδὲν παραβαλλομένη μὲ τὴν παλαιὰν ἐκείνην Γαλατίαν περὶ τῆς ὁποίας λαλεῖ ὁ Καῖσαρ.

Οἱ βόρειοι τόποι εἶναι διόλου ἀδειασμένοι, καὶ πολὺ λείπεται ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι οἱ λαοὶ, ὡς ἄλλοτε, ὑπόχρεοι νὰ καταμερίζωνται, καὶ νὰ στέλλωσιν εἰς τὰ ἔξω, ὡς σμήνη, ἀποικίας καὶ ἔθνη ὁλόκληρα γυρεύοντα νέας κατοικίας.

Ἡ Πολωνία καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ Τουρκία σχεδὸν πλέον δὲν ἔχουν λαούς.

Δὲν ἤθελέ τις δυνηθῆν νά εὕρῃ εἰς τὴν Ἀμερικὴν οὐδὲ τὸ πεντηκοστὸν τῶν ἀνθρώπων μέρος, οἵτινες ἐσχημάτιζαν τόσον μεγάλα αὐτοκρατόρια.

Ἡ Ἀσία δὲν εἶναι εἰς καλητέραν στάσιν. Αὐτὴ ἡ μικρὰ Ἀσία, ἡ περιέχουσα τόσας δυνατὰς μοναρχίας, καὶ τοιοῦτον τερατώδη μεγαλοπόλεων ἀριθμὸν, πλέον δὲν ἔχει εἰμὴ δύο ἢ τρεῖς πόλεις. Περὶ τῆς μεγάλης Ἀσίας, τὸ ὑποκείμενον

εἰς τὸν Τοῦρκον μέρως δὲν εἶναι πλειότερον κατοικημένον: τὸ δὲ ὑπὸ τὴν κυριότητα τῶν βασιλέων μας, ἐὰν παραβληθῇ μὲ τὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἄλλοτε ἦτον ἀκμαίαν στάσιν, θέλει φανῆν ὅτι ἔχει πολὺ μέρος κατοίκων, οἵτινες κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ξερξῶν καὶ τῶν Δαρείων ἦσαν ἀναρίθμητοι.

Αἱ μικραὶ ἐπικράτειαι, αἱ οὖσαι τριγύρω τούτων τῶν μεγάλων Αὐτοκρατορίων, εἶναι τηαληθείᾳ ἔρημαι: τοιαῦτα εἶναι τῆς Ἰμιρήττου, τῆς Κιρκασίας, καὶ τῆς Γουριέλης τὰ βασίλεια. Οἱ ἡγεμόνες οὗτοι, μὲ εὐρυχώρους ἐπικρατείας, μόλις ἀριθμοῦν πενῆντα χιλιάδας ὑπηκόων.

Ἡ Αἴγυπτος δὲν ἀστόχησεν ὀλιγώτερον παρὰ τοὺς ἄλλους τόπους.

Τέλος, διατρέχω τὴν γῆν, καὶ δὲν ἀπαντῶ ἄλλο παρὰ καταξεσχίσματα: νομίζω ὅτι τὴν βλέπω νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τῆς πανούκλας καὶ τῆς πείνας τὰς λεηλασίας.

Ἡ Ἀφρικὴ ἐστάθη πάντοτε τόσον ἄγνωστος, ὥστε δὲν δύναται νὰ λαλήσῃ τις περὶ αὐτῆς τόσον ἀκριβῶς, ὅσον περὶ τῶν ἄλλων τοῦ κόσμου μερῶν· ἀλλὰ, δίδοντες μόνον προσοχὴν εἰς τῆς Μεσογείου τὰ παράλια, τὰ ὁποῖα πάντοτε ἦσαν γνωστὰ, βλέπομεν ὅτι αὐτὴ καθ' ὑπερβολὴν ἐξέπεσεν ἀπ' ὅ τι ἄλλοτε ἦτον ἐπὶ τῶν Καρχηδονίων, καὶ τῶν Ῥωμαίων. Σήμερον οἱ ἡγεμόνες της τόσον εἶναι ἀδύνατοι ὥστε εἶναι καὶ αἱ μικρότεραι τοῦ κόσμου δυνάμεις.

Μετὰ λογαριασμὸν τόσον ἀκριβῆ, ὅσον δύναται νὰ ἦναι ὁ περὶ τῶν τοιούτων πραγμάτων, εὗρηκα ὅτι ἡ γῆ μόλις ἔχει τὸ δέκατον τῶν ἀνθρώπων μέρος τοὺς ὁποίους εἶχε κατὰ τοὺς ἀρχαίους καιρούς. Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι αὐτὴ παρ' ἡμέραν ἐρημοῦται· καὶ, ἐὰν τοῦτο ἐξακολουθῇ, μετὰ δέκα ἑκατονταετηρίδας θέλ' εἶσθαι ὅλη ἔρημος.

Ἰδού, φίλτατε Οὐσβὲκ, ἡ τρομερωτέρα καταστροφὴ ἀπ' ὅσας ἴδεν ὁ κόσμος. Ἀλλὰ μόλις ἐπαρατηρήθη, διότι αὐτὴ συνέβη ἀνεπαισθήτως καὶ κατὰ παρέλευσιν μεγάλου ἀριθμοῦ ἑκατονταετηρίδων· τοῦτο δείχνει ἐλάττωμα ἐσωτερικὸν, φαρμάκιον μυστικὸν καὶ κεκρυμμένον, ἀρρωστίαν χαυνωτικὴν θλίβουσαν τὴν ἀνθρώπινον φύσιν.

Ἐκ Βενετίας, τὴν 10 τῆς σελήνης Ῥεγὲβ, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΓ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ.

Εἰς Βενετίαν.

Ὁ Κόσμος, φίλτατε Ῥαίδη, δὲν εἶναι παντάπασιν ἄφθαρτος· αὐτοὶ οἱ οὐρανοὶ δὲν εἶναι: οἱ ἀστρονόμοι εἶναι μάρτυρες αὐτόπται τῶν οὐρανίων μεταβολῶν, αἵτινες εἶναι ἀποτελέσματα φυσικώτατα τῆς καθολικῆς τῆς ὕλης κινήσεως.

Ἡ γῆ, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ πλανῆται, ὑπόκειται εἰς τοὺς νόμους τῆς κινήσεως· αὐτὴ ἔσωθεν πάσχει μάχην τῶν ἀρχῶν της παντοτεινήν: ἡ θάλασσα καὶ ἡ ἤπειρος φαίνονται ὅτ' εἶναι εἰς πόλεμον αἰώνιον· ἑκάστη στιγμὴ προάγει νεοσύνθετόν τι.

Οἱ ἄνθρωποι, ὄντες εἰς κατοικίαν τόσον ὑποκειμένην εἰς μεταβολὰς, εἶναι καὶ εἰς στάσιν ὡσαύτως ἀβέβαιον: ἑκατὸν χιλιάδων αἰτίαι δύνανται νὰ ἐνεργήσωσιν, ἱκαναὶ νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσωσι, καὶ κατὰ λόγον ἰσχυρότερον νὰ μεγαλύνωσιν ἢ νὰ σμικρύνωσι τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν.

Δὲν θέλω σὲ λαλήσειν περὶ τῶν μερικῶν ἐκείνων καταστροφῶν τῶν τόσον κοινῶν μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν, αἵτινες κατηφάνισαν πόλεις καὶ βασίλεια ὁλόκληρα: ὑπῆρξαν γενικαὶ καταστροφαὶ, αἱ ὁποῖαι πολλάκις ἔφεραν τὸ ἀνθρώπινον γέ-

νος εἰς τὴν τρίχα τοῦ παντελοῦς αὐτοῦ ἐξολοθρευμοῦ.

Αἱ ἱστορίαι γέμουν ἀπὸ τὰς καθολικὰς ἐκείνας λοιμικὰς, αἵτινες διαδοχικῶς κατερήμωσαν τὸ πᾶν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων λαλοῦν καὶ περὶ μιᾶς ἐξ αὐτῶν, ἥτις ἐστάθη τόσον βίαιος ὥστ' ἔκαυσεν ὡς καὶ τῶν φυτῶν τὰς ῥίζας, κ' ἔγινεν ἐπαισθητὴ καθ' ὅλον τὸν γνωστὸν κόσμον ἄχρι τοῦ αὐτοκρατορίου τῆς Κατυάς: ἕνας βαθμὸς μεγαλητέρας φθορᾶς ἤθελεν ἴσως κατὰ μίαν καὶ μόνην ἡμέραν ἐξολοθρεύσειν ὅλην τὴν ἀνθρώπινον φύσιν.

Δὲν εἶναι οὐδὲ δύο ἑκατονταετηρίδες ἀποῦ ἡ ἐπονειδιστοτέρα ὅλων τῶν ἀῤῥωστιῶν ἔγινεν ἐπαισθητὴ εἰς τὴν Εὐρώπην, εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Ἀφρικήν. Εἰς πολὺ ὀλίγον καιροῦ διάστημα ἔφερεν ἀποτελέσματα τερατώδη: τετέλεσται περὶ τῶν ἀνθρώπων ἐὰν μὲ τὴν αὐτὴν μανίαν ἐξακολουθοῦσε τὰς προόδους της. Καταβαρυμένοι ἀπὸ κακὰ ἐξ αὐτῆς τῆς γενέσεώς των, ἀνίκανοι νὰ βαστάσωσι τὸ βάρος τῶν φορτίων τῆς κοινωνίας, ἤθελαν χαθῆν ἀθλίως.

Τί ἤθελε συμβῆν ἐὰν τὸ φαρμάκιον ἦτον ὀλίγο σφοδρότερον; καὶ ἤθελε γενῆν ἀναμφιβόλως ἐὰν ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἦτον ἱκανὰ εὐτυχὴς διὰ νὰ εὕρῃ θεραπευτικὸν τόσον δυνατὸν ὅσον ἦτο τὸ ἀνακαλυφθέν. Ἴσως αὐτὴ ἡ ἀῤῥωστία, κτυποῦσα τὰ γεννητικὰ μόρια, ἤθελε κτυπήσειν αὐτὴν τὴν ἰδίαν γένεσιν.

Ἀλλὰ διατὶ νὰ λαλῶμεν περὶ τοῦ ἐξολοθρευμοῦ ὅστις ἐδύνατο νὰ συμβῇ εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος; Μήνα δὲν ἐσυνέβη τηαληθεία; καὶ ὁ κατακλυσμὸς μήνα δὲν τὸ κατήντησεν εἰς μίαν καὶ μόνην οἰκογένειαν;

Ὑπάρχουν φιλόσοφοι οἵτινες διακρίνουν δύο εἴδη δημιουργίας: τὴν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων. Δὲν δύνανται νὰ καταλάβωσι πῶς ἡ ὕλη καὶ τὰ δημιουργη-

θέντα πράγματα ἔχουν ἓξ χιλιάδας χρόνων: πῶς ὁ Θεὸς καθ' ὅλην τὴν αἰωνιότητα ἀνέβαλλε τὰ ἔργα του, καὶ ἀπὸ χθὲς μόνον ἐμεταχειρίσθη τὴν δημιουργικήν του δύναμιν. Διότι δὲν ἐδύνατο ἄραγε; ἢ διότι δὲν ἤθελε; Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει διαδοχὴ εἰς τὸν θεὸν, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἠθέλησε κάτι μίαν φορὰν, τὸ ἠθέλησε πάντοτε, καὶ ἐξ ἀρχῆς.

Ὅλοι ὅμως οἱ ἱστορικοὶ μᾶς λαλοῦν περὶ ἑνὸς πρώτου πατρός: μᾶς κάμνουν νὰ βλέπωμεν τὴν ἀνθρώπινον φύσιν γεννωμένην: Δὲν εἶναι ἄραγε φυσικώτερον νὰ στοχασθῶμεν ὅτι ὁ Ἀδὰμ ἐσώθη ἀπὸ κοινόν τι δυστύχημα ὡς ὁ Νῶε ἐσώθη ἀπὸ τὸν κατακλυσμόν; καὶ ὅτι ἀπὸ κτίσεως κόσμου τὰ μεγάλα αὐτὰ συμβάντα ἐστάθησαν κοινὰ ἐπάνω τῆς γῆς;

Ἀλλ' ὅλοι οἱ ἐξολοθρευμοὶ δὲν εἶναι βίαιοι. Ἡμεῖς βλέπομεν πολλὰ τῆς γῆς μέρη ἀποσταίνοντα νὰ χορηγῶσι τὰ πρὸς τροφὴν τῶν ἀνθρώπων: τὶ ἐξεύρομεν, ἐὰν ἡ γῆ ὁλόκληρος ἔχῃ αἰτίας ἀποστάσεως γενικὰς, βραδείας καὶ ἀθεωρήτους;

Εἶμαι πολὺ χαρούμενος ὅτι σ' ἔδωκα αὐτὰς τὰς γενικὰς ἰδέας πρὶν ἰδιαιτέρως ἀποκριθῶ εἰς τὴν ἐπιστολήν σου περὶ τῆς ὀλιγοστεύσεως τῶν λαῶν, τῆς συμβάσης ἀπὸ δεκαεπτὰ ἄχρι δεκαοκτὼ ἑκατονταετηρίδων. Εἰς τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν θέλω σὲ δείξειν ὅτι ἀνεξαρτήτως τῶν φυσικῶν αἰτιῶν εἶναι καὶ ἄλλαι ἠθικαὶ αἵτινες ἐγέννησαν αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 8 τῆς σελήνης Χαχβάν, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΔ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ.

Ζητεῖς τὸν λόγον διατὶ ἡ γῆ ἔχει ὀλιγωτέρους παρ' ὅ τι

ἄλλοτε εἶχε κατοίκους· ἐὰν δὲ καλὰ προσέξῃς, θέλεις ἰδεῖν ὅτι ἡ μεγάλη διαφορὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν τῶν ἠθῶν.

Ἀφότου ἡ χριστιανικὴ καὶ ἡ μωαμεθανικὴ θρησκεία ἐσυμμερίσθησαν τὸν ῥωμαϊκὸν κόσμον, τὰ πράγματα διόλου ἄλλαξάν: πολὺ λείπεται ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι, ὡς καὶ ἡ τῶν κοσμοκρατόρων, αὐταὶ αἱ δύω θρησκεῖαι ἐπίσης βοηθητικαὶ εἰς τὸν πληθυσμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Κατ' ἐκείνην ἡ πολυγαμία ἦτον ἀπηγορευμένη καὶ κατὰ τοῦτο μεγάλην εἶχε τὴν ὑπεροχὴν ἐπάνω τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας: τὸ διαζύγιον ἦτο συγχωρητὸν, τὸ ὁποῖον εἰς αὐτὴν ἔδιδε καὶ ἄλλην ἐπίσης ἀξιοπαρατήρητον ὑπεροχὴν ἐπάνω τῆς χριστιανικῆς.

Δὲν εὑρίσκω πρᾶγμα διαφωνητικώτερον ἄλλο παρὰ τὴν πληθὺν αὐτὴν τῶν γυναικῶν συγχωρουμένην ἀπὸ τὸ ἅγιον Ἀλκοράνιον, καὶ παρὰ τὴν διδομένην διὰ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου διάταξιν νὰ τὰς ἱκανοποιήσωσι. « Βλέπετε τὰς γυναῖκας σας, λέγει ὁ προφήτης, διότ' εἶσθε πρὸς αὐτὰς ἀναγκαῖοι ὡς τὰ ἐνδύματά των, καὶ διότι αὐταὶ σᾶς εἶναι ἀναγκαῖαι ὡς τὰ ἐνδύματά σας ». Ἰδοὺ μία ἐντολὴ καταστήνουσα τὴν ζωὴν τοῦ ἀληθοῦς μουσουλμάνου πολὺ φιλόπονον. Ὁ ἔχων τὰς τέσσαρας γυναῖκας τας συγχωρουμένας ἀπὸ τὸν νόμον, καὶ μόνον ἄλλας τόσας παλλακίδας ἢ σκλάβας, δὲν ὀφείλει ἄραγε νὰ ἦναι καταφορτομένος ἀπὸ τόσα ἐνδύματα;

« Αἱ γυναῖκες σας εἶναι τὰ ὀργώματά σας, λέγει πάλιν ὁ προφήτης· πλησιάσετε λοιπὸν εἰς τὰ ὀργώματά σας: κάμετε καλὸν διὰ τὰς ψυχάς σας, καὶ θέλετε τὸ εὑρεῖν μίαν ἡμέραν »

Θεωρῶ τὸν καλὸν μουσουλμάνον ὡς ἀθλητὴν, προορισμένον ἀκαταπαύστως νὰ μάχεται, ἀλλ' ἐγρήγορα ἀδυνατίζοντα καὶ καταβαρυμένον ἀπὸ τὴν πρώτην του κούρασιν, ν' ἀποσταίνῃ εἰς αὐτὸ τὸ πεδίον τῆς νίκης, καὶ νὰ εὑρίσκεται

διὰ νὰ εἴπω οὕτως, ἐνταφιασμένος ὑποκάτω τῶν ἰδίων του θριάμβων.

Ἡ φύσις ἐνεργεῖ πάντοτε μὲ βραδύτητα, καὶ, διὰ νὰ εἴπω οὕτω, μὲ φειδωλίαν: αἱ πράξεις της ποτὲ δὲν εἶναι βίαιαι. ὡς καὶ εἰς τὰς προαγωγάς της θέλει τὸν συγκερασμόν: δὲν προβατεῖ ποτὲ χωρὶς κανόνα καὶ μέτρον: ἐὰν τις τὴν ἐπιταχύνῃ, αὐτὴ πάραυτα πίπτει εἰς μαρασμόν· μεταχειρίζεται ὅλην τὴν μένουσαν εἰς αὐτὴν συντηρητικὴν ἰσχύν, ὁλωσδιόλου χάνουσα τὴν προαγωγικήν της ἀρετὴν, καὶ τὴν δύναμίν της τὴν γεννητικήν·

Εἰς αὐτὴν τὴν λειποθυμικὴν στάσιν μᾶς βάλλει πάντοτε ὁ μέγας τῶν γυναικῶν ἀριθμὸς, ἐπιτηδειότερος νὰ μᾶς ἐξαντλήσῃ παρὰ νὰ μᾶς ἱκανοποιήσῃ. Κοινότατον εἶναι μεταξὺ ἡμῶν νὰ βλέπωμεν εἰς τερατώδες σεράγιον ἄνθρωπον μὲ μικρότατον παιδιῶν ἀριθμόν. Ὡς καὶ αὐτὰ τὰ παιδία τὸ πλειότερον τοῦ χρόνου μέρος εἶναι ἀδύναμα καὶ φιλάσθενα, μετέχοντα ἀπὸ τὸν πατρικὸν μαρασμόν.

Δὲν εἶναι τοῦτο μόνον: αὐταὶ αἱ γυναῖκες, ὑποχρεωμέναι εἰς βίαιον ἀποχὴν, ἔχουν ἀνάγκην ἀνθρώπων διὰ νὰ τας φυλάττωσι· καὶ τοῦτοι δὲν δύνανται νὰ ἦναι εἰμὴ εὐνοῦχοι· ἡ θρησκεία, ἡ ζηλοτυπία καὶ αὐτὸς ὁ ὀρθὸς λόγος ἄλλους παρ' αὐτοὺς δὲν συγχωροῦν ν' ἀφίνωμεν νὰ τὰς πλησιάζωσι: αὐτοὶ οἱ φύλακες ὀφείλουν νὰ ἦναι πολυάριθμοι, εἴτε διὰ νὰ φυλάξωσι τὴν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν μεταξὺ τῶν πολέμων τῶν ἀκαταπαύστως γινομένων ἀπὸ αὐτὰς τὰς γυναῖκας, εἴτε διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὰς ἔξωθεν ἐπιχειρήσεις.

Τοιουτοτρόπως ὁ ἄνθρωπος ὁ ἔχων δέκα γυναῖκας ἢ πολλακίδας χρειάζεται νὰ ἔχῃ καὶ ἰσαρίθμους εὐνούχους διὰ νὰ τὰς φυλάττωσι. Ἀλλ' ὁποίαν φέρει ζημίαν εἰς τὴν κοινωνίαν ὁ μέγας αὐτὸς ἀριθμὸς ἀνδρῶν ἀποθαμμένων

ἐξ αὐτῆς τῆς γενέσεώς των! ὁποία λαοῦ ἐρήμωσις δὲν ἔπεται ν' ἀκολουθήσῃ ἐκ τούτου!

Αἱ σκλάβαι κόραι, αἱ ἐντὸς τοῦ σεραγίου διὰ νὰ συνυπηρετήσωσι μετὰ τῶν εὐνούχων τὸν μέγαν αὐτῶν τῶν γυναικῶν ἀριθμὸν, γηράζουν σχεδὸν πάντοτε μὲ θλιπτικὴν παρθενίαν: ἐνόσῳ ἐκεῖ μένωσι δὲν δύνανται νὰ ὑπανδρευθῶσι· αἱ δὲ δέσποιναί των, ἅπαξ συνειθίσασαι μὲ αὐτὰς, σχεδὸν ποτὲ δὲν τὰς ἀποχωρίζονται.

Ἰδοὺ πῶς ἕνας καὶ μόνος ἄνθρωπος ἐνασχολεῖ εἰς τὰς ἡδονάς του τόσα ἐκ τοῦ ἑνὸς καὶ ἐκ τοῦ ἄλλου γένους ὑποκείμενα, τὰ κάμνει ν' ἀποθάνωσι διὰ τὴν ἐπικράτειαν, καὶ τὰ καταστήνει ἀνωφελῆ εἰς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὴν ἐξάπλωσιν.

Ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἡ Ἰσπαχὰν εἶναι αἱ μητροπόλεις τῶν δύω μεγαλητέρων τοῦ κόσμου αὐτοκρατορίων· τὸ πᾶν ἐκεῖ ὀφειλει νὰ καταντήσῃ, καὶ οἱ λαοὶ μυριοτρόπως συρόμενοι πανταχόθεν συνέρχονται. Μολοντοῦτο ἀφ' ἑαυτοῦ των χάνονται· κ' ἐγρήγορα ἤθελαν ἀφανισθῆν, ἐαν οἱ κυριάρχαι σχεδὸν κατὰ πᾶσαν ἑκατονταετηρίδα δὲν τὰς ἐξανακατοίκιζαν μὲ Ἔθνη ὁλόκληρα. Εἰς ἄλλην μου ἐπιστολὴν θέλω ἀποτελειώσειν αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 13 τῆς σελήνης Χαχβὰν, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΕ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ,

Οἱ Ῥωμαῖοι δὲν εἶχαν σκλάβους ὀλιγωτέρους παρὰ ἡμᾶς εἶχαν μάλιστα πλειοτέρους: ἀλλ' ἡ περὶ αὐτῶν χρῆσις ἦτο καλητέρα.

Ἀντὶ μὲ μέσα βίαια νὰ ἐμποδίσωσι τὸν πολλαπλασιασμὸν αὐτῶν τῶν σκλάβων, ἐξ ἐναντίας τὸν ὑπερασπίζοντο

μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις των· τοὺς ἤνωναν, ὅσον πλειότερον ἐδύναντο, διὰ τοῦ γάμου: μὲ αὐτὸ τὸ μέσον ἐγέμιζαν τὰς οἰκίας των ἀπὸ οἰκοϋπηρέτας παντὸς γένους, πάσης ἡλικίας· τὴν δὲ ἐπικράτειαν ἀπὸ λαὸν ἀναρίθμητον.

Αὐτὰ τὰ παιδία, τὰ ὁποῖα μετὰ μακροχρόνιον διάστημα ἐσύστηναν τοῦ δεσπότου τὸν πλοῦτον, ἐγεννῶντο ἀνάριθμα τριγύρω του: ἦτο μόνος ἐπιφορτισμένος νὰ τὰ τρέφῃ καὶ νὰ τὰ παιδεύῃ: οἱ πατέρες ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸ φορτίον τοῦτο, μοναδικῶς ἀκολουθοῦσαν τῆς φύσεως τὴν κλίσιν, καὶ ἀφόβως ἐπολλαπλασίαζαν παραπολὺ πολυάριθμον οἰκογένειαν,

Σὲ εἶπα ὅτι μεταξὺ ἡμῶν οἱ σκλάβοι ὅλοι εἶν' ἐνασχολημένοι νὰ φυλάττωσι τὰς γυναῖκας μας, καὶ τίποτε πλειότερον· ὅτι, ὡς πρὸς τὴν ἐπικράτειαν, εἶναι εἰς παντοτεινὴν ληθαργίαν: εἰς τρόπον ὥστε πρέπει να περιορίσωμεν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γαιῶν τὴν καλλιέργειαν εἴς τινας ἀνθρώπους ἐλευθέρους, εἴς τινας ἀρχηγοὺς οἰκογενείας, οἱ ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ πρὸς τοῦτο δίδονται ὀλιγώτερον παρ' ὅ τι ἐμποροῦν.

Δὲν ἐσύμβαινε τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Ἡ δημοκρατία μὲ ἄμετρον ὄφελος ἐμεταχειρίζετο τὸν σκλάβον αὐτὸν λαόν. Ἕκαστος αὐτῶν εἶχε τὸ πεκούλιον του τὸ ὁποῖον κατεῖχε κατὰ τὰς ὁποίας ὁ δεσπότης τὸν ἐπέθετε συνθήκας: μὲ αὐτὸ τὸ πεκούλιον ἐργάζετο καὶ ἔστρεφεν ὅπου ἡ βιομηχανία του τὸν ὡδηγοῦσε. Τοῦτος ἐπαγγέλλετο τὸν τραπεζίτην: ἐκεῖνος ἐδίδετο εἰς τὸ ἐμπόριον τῆς θαλάσσης· ὁ ἕνας ἐπωλοῦσε λιανικῶς πραγματείας, ὁ ἄλλος ἀφιερόνετο εἰς κάποιαν μηχανικὴν τέχνην; ἢ ἐπάκτωνε καὶ ἀνάστηνε γαίας: ἀλλ' οὐδὲ ἕνας ὑπῆρχεν ὅστις παντοιοτρόπως δὲν ἐπροσηλόνετο νὰ καταστήσῃ χρησιμον αὐτὸ τὸ πεκούλιον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν παρῳ-

σαν δουλείαν ἐνταυτῷ τοῦ ἐπρομήθευε καὶ τὴν εὐκολίαν τοῦ ζῆν καὶ τὴν ἐλπίδα μελλούσης ἐλευθερίας: τοῦτο ἐκατάστηνε τὸν λαὸν φιλόπονον, ἐμψύχονε τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχανίαν.

Οἱ σκλάβοι τοῦτοι, διὰ τῆς ἐπιμελείας των καὶ τῆς ἐργασίας των πλουτίζοντες, ἀπελευθερόνοντο καὶ ἐγίνοντο πολῖται. Ἡ δημοκρατια ἀκαταπαύστως ἀνορθώνετο, καὶ εἰς τοὺς κόλπους της ἐδέχετο νέας οἰκογενείας ἀναλόγως τῆς φθορᾶς των παλαιῶν.

Θέλω ἴσως εὑρεῖν εὐκαιρίαν νὰ σὲ ἀποδείξω διὰ τῶν ἀκολούθων ἐπιστολῶν μου ὅτι ὅσον πλειότεροι ὑπάρχωσιν ἄνθρωποι εἰς τὴν ἐπικράτειαν, τόσον ἀκμάζει τὸ ἐμπόριον: εὔκολα θέλω σὲ ἀποδείξειν ὡσαύτως ὅτι ὅσον ἀκμάζει τὸ ἐμπόριον, τόσον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων αὐξάνει: τοῦτα καὶ τὰ δύο συμβοηθοῦνται συναλλήλως καὶ συνυπερασπίζονται ἀναγκαίως.

Ἐὰν τοῦτο ὑπάρχῃ, πόσον ὁ τερατώδης αὐτῶν τῶν σκλάβων ἀριθμὸς, ὁ πάντοτε φιλόπονος, ἔμελλε ν' αὐξάνῃ καὶ νὰ πληθύνῃ! Ἡ βιομηχανία καὶ ἡ ἀφθονία τοὺς ἐγεννοῦσαν καὶ αὐτοὶ πάλιν ἐγεννοῦσαν τὴν ἀφθονίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 16 τῆς Σελήνης Χαχβάν, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΣ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ.

Ἄχμι τοῦδ' ἐλαλήσαμεν περὶ τῶν μαωμεθανικῶν τόπων, καὶ ἐζητήσαμεν τὸν λόγον διατὶ εἶναι ὀλιγώτερον κατοικημένοι παρ' ὅτι ἦσαν ὅτε ὑπέκειντο ὑπὸ τὴν κυριότητα τῶν Ρωμαίων: ἂς ἐξετάσωμεν τώρα τί ἔφερεν αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα μεταξὺ τῶν χριστιανῶν.

Τὸ διαζύγιον ἦτο συγχωρητὸν εἰς τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν καὶ ἀπαγορεύθη πρὸς τοὺς χριστιανούς.

Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ, ἥτις κατὰ πρῶτον ἐφάνη τόσον μικρᾶς συνεπείας, ἀνεπαισθήτως ἐγέννησε τρομερὰ ἐπακολουθήματα, καὶ τοιαῦτα ὥστε μόλις δύναταί τις να τὰ πιστεύσῃ.

Ἀφαίρεσαν ὄχι μόνον τῆς συζυγίας τὴν γλυκύτητα, ἀλλ' ἐβάρεσαν καὶ αὐτὸν τὸν σκοπόν της: θέλοντες νὰ συσφίγξωσι τοὺς δεσμούς της, τοὺς ἀχάμνισαν· καὶ ἀντὶ νὰ ἑνώσωσι τὰς καρδίας, ὡς τό διϊσχυρίζοντο, τὰς ἀπεχώρισαν διὰ πάντα.

Εἰς πρᾶξιν τόσον ἐλευθέραν ὅπου ἡ καρδία ὤφειλε νὰ μετέχῃ τὸ μεγαλήτερον μέρος, ἔβαλαν τὴν στενοχωρίαν, τὴν ἀνάγκην, καὶ τὸ γραφτὸν αὐτῆς τῆς εἱμαρμένης. Ἐλογίσθησαν ὡς μηδὲν τὰς ἀηδίας, τὰς ἀλογορεξίας καὶ τῶν διαθέσεων τὸ ἀσυμβίβαστον: ἠθέλησαν νὰ στυλώσωσι τὴν καρδίαν, τοὐτέστι τὸ ποικιλώτερον καὶ τὸ ἀστατώτερον ἀφ' ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὴν φύσιν πράγματα: ἐπροσκόλλησαν διὰ πάντα καὶ χωρὶς ἐλπίδος ἀνθρώπους καταβαρυμένους ἀπ' ἀλλήλων, καὶ σχεδὸν πάντοτε κακοσυμβιβάστους, κ' ἔπραξαν ὡς οἱ τύραννοι ἐκεῖνοι οἵτινες ἐπρόσταξαν νὰ δένωσι μὲ νεκρὰ σώματα τοὺς ἀνθρώπους.

Ἄλλο παρὰ τὴν διαζευκτικὴν δύναμιν πλειότερον δὲν ἐσυνείσφερεν εἰς τὴν ἀμειβαίαν προσκόλλησιν: ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα ἐσυγκατάνευαν ὑπομονητικῶς νὰ ὑπομένωσι τὰ οἰκιακὰ βάσανα, ἐξεύροντες ὅτ' ἦσαν κύριοι νὰ τὰ παύσωσι· καὶ συχνὰ καθ' ὅλην των τὴν ζωὴν ἐφύλατταν εἰς χεῖρας αὐτὴν τὴν δύναμιν χωρὶς νὰ τὴν μεταχειρισθῶσι, διὰ μόνην τὴν ἰδέαν τούτην ὅτι ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ τὴν μεταχειρισθῶσι.

Δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τοὺς χριστιανοὺς, τοὺς ὁποίους τὰ παρόντα ὄχθανα ἀπελπίζουν διὰ τὸ μέλλον. Αὐτοὶ εἰς τὰς ἀνδρογυνικὰς δυσαρεσκείας δὲν βλέπουν παρὰ διάρκειαν· καὶ διὰ νὰ εἴπω οὕτως αἰωνιότητα: ἐκ τούτου γεννῶνται αἱ ἀηδίαι, αἱ δυσχόνοιαι, αἱ περιφρονήσεις καὶ τοῦτο φέρει χαμὸν εἰς τοὺς ἀπογόνους.

Μόλις ἔχουν τριῶν ἐτῶν γαμικὴν ἕνωσιν, καὶ ἀμελοῦν τὸ σύσιωδες τοῦ γάμου· περνοῦν ὁμαδὶ τριάντα χρόνους μὲ ψυχρότητα: σχηματίζονται ἐσωτερικοὶ ἀποχωρισμοὶ ὁμοίως ἰσχυροί, ἴσως δὲ καὶ ὀλεθριώτεροι παρὰ ἐὰν ἦσαν δημόσιοι: πασένας ζῇ καὶ μένει κατ' ἰδίαν, καὶ ὅλα τοῦτα πρὸς ζημίαν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν. Ἐγρήγορα ὁ ἄνδρας ἀηδιάσας διὰ τὴν παντοτεινήν του γυναῖκα, θέλει παραδοθῆν εἰς τὰς δημοσίους κόρας: Δηψοδοσία ἐπονείδιστος, καὶ τόσον ἐναντία πρὸς τὴν κοινωνίαν, διότι χωρὶς νὰ πληρώνῃ τὸν σκοπὸν τοῦ συνοικεσίου, τὸ μεγαλήτερον ἀφ' ὅσα παρουσιαζει εἶναι αἱ ἡδοναί.

Ἐὰν ἀπὸ τὰ δύο ὑποκείμενα, τὰ οὕτω συνδεδεμένα, τὸ ἕνα, εἴτε διὰ τὴν κρᾶσιν του εἴτε διὰ τὴν ἡλικίαν του, εἶναι ἀνίκανον εἰς τὸν σκοπὸν τῆς φύσεως καὶ εἰς τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· ἐνταφιάζει τὸ ἄλλο μὲ τὸν ἑαυτόν του, καὶ τὸ καταστήνει οὕτως ἀνωφελὲς ὡς εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιον.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ἐκπληττώμεθα ἐὰν μεταξὺ τῶν χριστιανῶν βλέπωμεν τόσα συνοικέσια νὰ χορηγῶσι τόσον μικρὸν ἀριθμὸν πολιτῶν· Τὸ διαζύγιον ἐκαταργήθη· τὰ κακοταίριαστα ἀνδρόγυνα δὲν συμβιβάζονται πλέον: αἱ γυναῖκες δὲν διέρχονται πλέον, ὡς μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων διαβοχικῶς ἀπὸ πολλὰς πολλῶν χεῖρας, αἵτινες κατὰ τὴν διοδον ἀπελάμβαναν, ὅσον τὸ δυνατὸν, καλητέραν ὠφέλειαν,

Τολμῶ νὰ τὸ εἴπω, ἐὰν εἰς δημοκρατίαν τινα, ὡς τὴν τῆς Λακεδαίμονος, ὅπου οἱ πολῖται ἀκαταπαύστως ἐστενοχωροῦντο ἀπὸ νόμους ἀλλοκότους καὶ περιέργους, καὶ ὅπου μία καὶ μόνη ὑπῆρχεν οἰκογένεια, ἡ τῆς δημοκρατίας, ἦτο νομοθετημένον καθ' ἕκαστον ἔτος οἱ ἄνδρες ν' ἀλλάζωσι γυναῖκας, ἤθελεν ἐκ τούτου γεννηθῆν λαὸς ἀναρίθμητος.

Ἱκανὰ δύσκολον εἶναι νὰ κάμωμεν εὐκατάληπτον τὸν λόγον ὅστις ἔφερε τοὺς χριστιανοὺς εἰς τοῦ διαζυγίου τὴν κατάργησιν. Τὸ συνοικέσιον, μεταξὺ ὅλων τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου, εἶναι συνάλλαγμα τάσης συνθήκης δεκτικὸν, ὅθεν δὲν ἔπρεπε νὰ ἐξορισθῶσιν εἰμὴ αἱ δυνάμεναι νὰ καταστήσωσιν ἀσθενὲς τὸ ἀντικείμενόν του. Οἱ χριστιανοὶ ὅμως δὲν τὸ θεωροῦν ἀπὸ τὸ θεωρικὸν τοῦτο σημεῖον: οὕτω πολὺ δυσκολεύονται νὰ εἴπωσι τί εἶναι συνοικέσιον. Κατ' αὐτοὺς αὐτὸ δὲν συνίσταται εἰς τὴν ἡδονὴν τῶν αἰσθήσεων· ἐξ ἐναντίας, ὡς σὲ τὸ προεῖπα, φαίνεται ὅτι θέλουν, ὅσον τὸ δυνατὸν, νὰ τὴν ἐξορίσωσι: ἀλλ' εἶναι εἰκόνα, μορφὴ, καὶ κάτι ἄλλο μυστηριῶδες τὸ ὁποῖον παντάπασι δὲν καταλαμβάνω.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 19 τῆς σελήνης Χαβὰν, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΖ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ.

Τοῦ διαζυγίου ἡ ἀπαγόρευσις δὲν εἶναι ἡ μόνη αἰτία τῆς ὀλιγανθρωπίας τῶν χριστιανικῶν τόπων· ὁ μέγας τῶν εὐνούχων ἀριθμὸς τὸν ὁποῖον ἔχουν μεταξύ των δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἀξιοπαρατήρητος ἄλλη αἰτία.

Λαλῶ περὶ τῶν Ἱερέων καὶ τῶν Δερβισῶν τοῦ ἑνὸς

καὶ τοῦ ἄλλου γένους, οἵτινες τάζονται εἰς παντοτεινὴν ἐγκράτειαν: τούτη εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἀρετὴ μεταξὺ τῶν χριστιανῶν· ὡς πρὸς τοῦτο δὲν τοὺς καταλαμβάνω, μὴν ἐξεύρων τὶ εἶναι ἡ ἀρετὴ, ἡ ἐκ τῆς ὁποίας τίποτε δὲν ἀποβαίνει.

Εὑρίσκω τοὺς διδασκάλους των φανερὰ διαφωνοῦντας ὅταν λέγωσιν ὅτ' εἶναι ἅγιος ὁ γάμος, ἡ δὲ ἀγαμία, ἡ ἀντικειμένη εἰς τὸν γάμον, ὅτ' εἶναι ἁγιωτέρα, χωρὶς νὰ συλλογισθῶσιν ὅτι ὡς πρὸς τὰ παραγγέλματα καὶ τὰ θεμελιώδη δόγματα καλὸν εἶναι πάντοτε τὸ καλήτερον.

Ὁ ἀριθμὸς τούτων τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐπαγγελλομένων τὴν ἀγαμίαν εἶναι τερατώδης. Ἄλλοτε οἱ πατέρες ἀπὸ τὴν κούνιαν ἐκαταδίκαζαν τὰ τέκνα των εἰς αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα: σήμερον αὐτὰ ἀφ' ἑαυτοῦ των τάζονται ἀπὸ δεκατεσσάρων χρόνων· τὸ ὁποῖον σχεδὸν εἶναι ὅλο τὸ ἴδιον

Αὐτὸ τῆς ἐγκρατείας τὸ ἔργον πλειοτέρους ἐμηδένισεν ἀνθρώπους παρ' ὅσους αἱ πανοῦκλαι καὶ οἱ αἱματηρότεροι πόλεμοι. Ἐντὸς ἑκάστης θρησκευτικῆς οἰκίας βλέπει τις παντοτεινὴν οἰκογένειαν ὅπου ψυχὴ δὲν γεννᾶται, καὶ ἥτις σώζεται μὲ ζημίαν ὅλων τῶν ἄλλων. Αὐταὶ αἱ οἰκίαι πάντοτε εἶναι ἀνοικταὶ ὡς τόσα βάραθρα ὅπου καταθάπτονται αἱ ἐπερχόμεναι γενεαί.

Ἡ πολιτικὴ τούτη εἶναι πολὺ διαφορετικὴ τῆς πολιτικῆς τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἔθεταν ποινικοὺς νόμους κατὰ τῶν ὅσοι ἀπειθοῦσαν εἰς τοὺς συνοικεσιακοὺς νόμους, καὶ ἤθελαν ν' ἀπολαύωσιν ἐλευθερίαν τόσον ἐναντίαν πρὸς τὴν δημόσιον ὠφέλειαν

Ἐδῶ δέν σε λαλῶ εἰμὴ περὶ τῶν καθολικῶν τόπων. Εἰς τὴν Πρωτεσταντικὴν θρησκείαν, ὅλος ὁ κόσμος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τεκνοποιήσῃ· αὐτὴ δὲν ὑποφέρει οὔτε Ἱερομονάχους οὔτε Δερβίσας, καὶ ἐὰν, ἐπὶ τῆς θεμελιώσεως

αὐτῆς τῆς θρησκείας ἥτις ἐπανέφερε τὸ πᾶν εἰς τοὺς πρώτους τῆς Ἐκκλησίας χρόνους, οἱ θεμελιωταί της ἀπαύστως δὲν ἐκατηγοροῦντο ὡς ἀκρατεῖς, δὲν πρέπει ν' ἀμφιβάλλωμεν ὅτι ἀφοῦ κατέστησαν τὴν πρᾶξιν τοῦ γάμου παγκόσμιον, ἤθελαν καταγλυκάνειν καὶ τὸν ζυγὸν αὐτοῦ, καὶ ἀποτελέσειν ν' ἀφαιρέσωσιν ὅλον τὸ μεσότειχον τὸ ἀποχωρίζον ὡς πρὸς τοῦτο τὸν Ναζωραῖον ἀπὸ τὸν Μαωμέθ.

Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ θρησκεία δίδει πρὸς τοὺς Πρωτεστάντας ἄπειρον ὑπεροχὴν ἐπάνω τῶν Καθολικῶν.

Τολμῶ νὰ τὸ εἴπω, εἰς τὴν παροῦσαν τῆς Εὐρώπης κατάστασιν, ἀδύνατον εἶναι ἡ καθολικὴ θρησκεία νὰ ὑπάρξῃ πεντακοσίους χρόνους.

Πρὸ τῆς ταπεινώσεως τῆς Ἱσπανικῆς δυνάμεως, οἱ Καθολικοὶ ἦσαν πολὺ ἰσχυρότεροι πρὰ τοὺς Πρωτεστάντας. Οἱ τελευταῖοι τοῦτοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔφθασαν εἰς ἰσορροπίαν. Οἱ Πρωτεστάνται θέλουν κατασταθῆν πλουσιώτεροι καὶ δυνατώτεροι, Οἱ δὲ Καθολικοὶ ἀσθενέστεροι.

Οἱ πρωτεσταντικοὶ τόποι ὀφείλουν νὰ ἦναι καὶ εἶναι τωόντι παρὰ τοὺς καθολικοὺς πολυανθρωπότεροι: Ἐκ τούτου ἕπεται πρῶτον ὅτι αὐτοῦ οἱ φόροι εἶναι πολυαριθμότεροι, διότι αὐξάνουν ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πληρονόντων· δεύτερον ὅτι αἱ γαῖαι εἶναι κάλλιον γεωργημέναι· τέλος ὅτι τὸ ἐμπόριον ἀκμάζει πλειότερον, διότι αὐτοῦ εἶναι καὶ πλειότεροι ἄνθρωποι ἔχοντες ἀνάγκην νὰ εὐτυχήσωσι· καὶ διότι, ἔχοντες πλειοτέρας ἀνάγκας, ἔχουν καὶ πλειοτέρους πόρους νὰ τὰς ἱκανοποιήσωσιν. Ὅταν δὲν ὑπάρχῃ εἰμὴ ὁ ἱκανὸς τῶν ἀνθρώπων ἀριθμὸς διὰ τῶν γαιῶν τὴν καλλιέργειαν, ἀνάγκη νὰ χαθῇ τὸ ἐμπόριον· καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχῃ εἰμὴ ὁ ἀναγκαῖος πρὸς διατήρησιν τοῦ ἐμπορίου, ἀνάγκη νὰ λείψῃ τῶν

γαιῶν ἡ καλλιέργεια : τοὐτέστιν ἀνάγκη καὶ τὰ δύο νὰ πέσωσι διὰ μιᾶς, διότι ποτέ τις δὲν προσκολλᾶται πρὸς τὸ ἕν χωρὶς νὰ φέρῃ διὰ τούτου βλάβην πρὸς τὸ ἄλλο.

Περὶ τῶν καθολικῶν τόπων, ὄχι μόνον τῶν γαιῶν ἡ καλλιέργεια εἶναι παραιτημένη, ἀλλὰ καὶ ἡ βιομηχανία ὀλέθριος : τούτη συνίσταται εἰς τὸ νὰ μάθῃ τις πέντε ἢ ἓξ λέξεις ἀποθαμμένης γλώσσης. Εὐθὺς ἀποῦ τις ἐφοδιασθῇ μὲ τοῦτο τὸ ἐφόδιον, πλέον δὲν ὀφείλει ν' ἀπορῇ περὶ τῆς τύχης του· εὑρίσκει εἰς τὸ μοναστήριον ζωὴν ἥσυχον, ἥτις μέσα εἰς τὸν κόσμον ἤθελε τὸν στοιχίσειν ἱδρῶτας καὶ λύπας.

Δὲν εἶναι τοῦτο μόνον. Οἱ Δερβίσαι ἔχουν εἰς χεῖρας των ὅλα τῆς ἐπικρατείας τὰ πλούτη. Αὐτοὶ εἶναι κοινωνία φιλαργύρων ἀνθρώπων, πάντοτε λαμβανόντων καὶ ποτὲ μὴ ἀποδιδόντων· ἀκαταπαύστως συσσωρεύουν ἔσοδα διὰ νὰ ἀποκτήσωσι κεφάλαια. Τόσα πλούτη πίπτουν, διὰ νὰ εἴπω οὕτως, εἰς παραλυσίαν· οὐδὲ κυκλοφορία πλέον, οὐδὲ ἐμπόριον, οὐδὲ τέχναι, οὐδὲ χειροτεχνήματα.

Δὲν ὑπάρχει πρίγκιψ Πρωτεστάντης ὅστις νὰ μὴ συνάγῃ ἀπὸ τοὺς λαούς του πολὺ πλειότερα δοσίματα παρ' ὅσα ὁ Πάπας ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του: μολοντοῦτο οἱ τελευταῖοι τοῦτοι εἶναι πτωχοὶ ἐνῷ οἱ πρῶτοι ζοῦν εἰς τὴν ἀφθονίαν. Τὸ ἐμπόριον ἐμψυχόνει τὸ πᾶν πρὸς ἐκείνους, ὁ δὲ μοναχισμὸς παντοῦ φέρει τὸν θάνατον πρὸς τούτους.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 26 τῆς Σελήνης χαχὰν, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΗ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ.

Δὲν ἔχομεν πλέον τίποτε νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης· ἂς ἀπεράσωμεν εἰς τὴν Ἀφρικήν. Δὲν ἐμπορεῖ τις νὰ λαλήσῃ εἰμὴ περὶ τῶν παραλίων της, διότ τὰ ἐν-

δότερα εἶναι ἄγνωστα.

Τὰ τῆς Βαρβαρίας ὅπου ἡ μαωμεθανικὴ θρησκεία ἐστερεώθη, πλέον δὲν εἶναι τόσον πολυάνθρωπα ὅσον ἦσαν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ῥωμαίων διὰ τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἤδη σὲ εἶπα. Περὶ δὲ τῶν παραλίων τῆς Γουϊνέας, ἡ ἐρήμωσις αὐτῶν ἀπὸ διακοσίων ἐτῶν ὀφείλει νὰ ἦναι τρομερὰ, ἀφότου δηλαδὴ οἱ βασιλίσκοι ἢ ἀρχηγοὶ τῶν χωρίων πωλῶσι τοὺς ὑπηκόους των πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης διὰ νὰ τοὺς φέρωσιν εἰς τὰς ἀποικίας των, εἰς τὴν Ἀμερικήν.

Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Ἀμερικὴ, ἡ καθ' ἕκαστον χρόνον δεχομένη τόσους νέους κατοίκους, εἶναι ἔρημος, καὶ παντάπασι δὲν ὠφελεῖται ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς τῆς Ἀφρικῆς χαμούς. Αὐτοὶ οἱ μετακομιζόμενοι εἰς ἄλλο κλίμα σκλάβοι χάνονται κατὰ χιλιάδας· αἱ δ' ἐργασίαι τῶν μεταλλείων ὅπου ἀκατάπαυστα ἀπασχολοῦνται καὶ οἱ ξένοι καὶ οἱ αὐτόχθονες, αἱ ἐξερχόμεναι ἐξ αὐτῶν τῶν μεταλλείων βλαβεραὶ ἀναθυμιάσεις, ὁ ὑδράργυρος οὗτινος εἶναι χρεία νὰ κάμνωσιν ἀδιάκοπον χρῆσιν, τοὺς ἐξολοθρεύουν χωρὶς ἀφορμῆς.

Δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα τόσον ἀνόητον ὅσον τὸ νὰ κάμνῃ τις νὰ χάνεται ἀνάριθμος ἀνθρώπων ἀριθμὸς διὰ νὰ σύρῃ ἀπὸ τὸ βάθος τῆς γῆς τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον, αὐτὰ τὰ μέταλλα, τὰ ὁποῖα ἀφ' ἑαυτῶν εἶναι παντάπασιν ἀνωφελῆ, καὶ τὰ ὁποῖα δὲν λογίζονται πλούτη εἰμὴ διότι τὰ ἔκλεξαν ὡς σημεῖα πλούτου.

Ἐκ Παρισίων, τὴν τελευταίαν τῆς Σελήνης Ζαχβάν, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΘ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ.

Ἡ γονιμότης τοῦ λαοῦ κάποτε ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς μικροτέρας περιστάσεις τοῦ κόσμου, ὥστε συχνὰ δὲν χρειάζεται εἰμὴ νέα τις εἰς τὴν φαντασίαν του κίνησις διὰ νὰ τὸν καταστήσῃ πολὺ πολυαριθμότερον παρ' ὅτι ἦτον.

Οἱ Ἑβραῖοι πάντοτε ἀφανιζόμενοι καὶ πάντοτε ἀναγεννώμενοι ἀνώρθωσαν τοὺς χαμούς των καὶ τοὺς ἀδιακόπους ἐξολοθρευμούς των διὰ μόνης αὐτῆς τῆς ἐλπίδος, τὴν ὁποίαν μεταξύ των ἔχουν ὅλαι αἱ οἰκογένειαι νὰ ἴδωσιν εἰς τοὺς κόλπους των νὰ γεννηθῇ βασιλεὺς δυνατὸς ὅστις θέλ' εἶσθαι τῆς γῆς ὁ κύριος.

Οἱ παλαιοὶ τῆς Περσίας βασιλεῖς δὲν εἶχαν τόσα ὑπηκόων ἑκατομμύρια εἰμὴ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ δόγματος τῆς θρησκείας τῶν μάγων, ὅτι αἱ εὐαρεστότεραι πρὸς τὸν θεὸν πράξεις, ἀφ' ὅσας οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ πράξωσιν ἦσαν νὰ γεννήσωσι τέκνον, νὰ γεωργήσωσι χωράφιον, καὶ νὰ φυτεύσωσι δένδρον.

Ἐὰν ἡ Κίνα ἔχῃ εἰς τοὺς κόλπους της τόσον τερατώδη λαὸν, τοῦτο προέρχεται ἀπὸ κάποιον τρόπον τοῦ συλλογίζεσθαι, διότι, ἐπειδὴ τὰ τέκνα θεωροῦν ὡς θεοὺς τοὺς πατέρας των, ἐπειδὴ ὡς τοιούτους σέβονται αὐτοὺς ἀπὸ τῆς παρούσης ζωῆς, ἐπειδὴ μετὰ θάνατον τοὺς τιμοῦν μὲ θυσίας, διὰ τῶν ὁποίων δοξάζουν ὅτι αἱ ψυχαί των μηδενισθεῖσαι ἐν τῷ Τιὲν ἀναλαμβάνουν νέαν ζωὴν, ἕκαστος φέρεται ν' αὐξάνῃ οἰκογένειαν τόσον εὐπειθῆ εἰς τὴν παροῦσαν, καὶ τόσον ἀναγκαίαν εἰς τὴν ἄλλην ζωήν.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, τῶν Μαωμεθανῶν οἱ τόποι πᾶσαν ἡμέραν καταστήνονται ἔρημοι διὰ δόξαν, ἥτις, μολονότι ἁγίᾳ, ἔχει ὀλεθριώτατα ἀποτελέσματα ὅταν ἦναι ῥιζωμένη μέ-

σα εἰς τὰ πνεύματα. Ἡμεῖς θεωροῦμεν ἑαυτοὺς ὡς ταξειδιώτας ὀφείλοντας νὰ στοχαζώμεθα ἄλλην πατρίδα: αἱ ὠφέλιμαι καὶ διαρκεῖς ἐργασίαι, ἡ φροντὶς ν' ἀσφαλίσωμεν τὴν τύχην τῶν τέκνων μας, τὰ σχέδια τὰ τείνοντα πέραν ζωῆς βραχείας καὶ ἀπεραστικῆς, μᾶς φαίνονται μωρία. Ἥσυχοι πρὸς τὸ παρὸν, χωρὶς ἡσυχίας πρὸς τὸ μέλλον δὲν κοπιάζομεν οὐδὲ τὰ δημόσια οἰκοδομήματα νὰ ἀνορθώσωμεν, οὐδὲ τὰς χέρσους γαίας νὰ καθαρίσωμεν, οὐδὲ τὰς οὔσας εἰς στάσιν νὰ δεχθῶσι τὰς ἐπιμελείας μας νὰ καλλιεργήσωμεν: ζῶμεν εἰς γενικὴν ἀναισθητότητα, καὶ ἀφίνομεν εἰς τὴν Πρόνοιαν νὰ κάμῃ τὸ πᾶν.

Μάταιος ὁ νοῦς ὅστις μεταξὺ τῶν Εὐρωπαίων ἔθεσε τὸ ἄδικον τῆς πρωτοτοκίας δικαίωμα, τὸ τόσον ἐναντίον εἰς τὸν πληθυσμὸν, καθότι φέρει τοῦ πατρὸς τὴν προσοχὴν εἰς ἕνα καὶ μόνον ἀπὸ τὰ τέκνα του, καὶ ἀποστρέφει τοὺς ὀφθαλμούς του ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα· καθότι, διὰ νὰ καταστήσῃ βεβαίαν τὴν τύχην τοῦ ἑνὸς, τὸν ὑποχρεόνει νὰ ἐναντιόνεται εἰς τῶν πολλῶν τὴν κατάστασιν· τέλος, καθότι ἀφανίζει τῶν πολιτῶν τὴν ἰσότητα τὴν δίδουσαν πᾶσαν εὐπορίαν πρὸς αὐτούς.

Ἐκ Μαρσίων, τὴν ς τῆς Σελήνης Ῥαχμαζάν, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ. ΡΚ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ.

Οἱ κατοικούμενοι ἀπὸ τοὺς ἀγρίους τόποι ὡς ἐπιπολὺ εἶναι ὀλίγον πολυάνθρωποι, διὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι σχεδὸν ἔχουν πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τῆς γῆς τὴν καλλιέργειαν ἀποστροφήν. Ἡ κακότυχος αὐτὴ ἀντιπάθεια τόσον εἶναι ἰσχυρὰ ὥστε, ὅταν καταρῶνται τινὰ τῶν ἐχθρῶν των, ἄλλο παρὰ νὰ καταντήσῃ νὰ γεωργῇ κάμπον δὲν κατεύχονται πρὸς αὐτὸν, νομίζοντες ὅτι μόνη εὐγενὴς καὶ τοῦ ἑαυτοῦ των ἀξία ἐργασία

εἶναι τὸ κυνήγιον καὶ τ' ὀψάρευμα.

Ἀλλ' ἐπειδὴ συχνὰ ἔρχονται χρόνοι κατὰ τοὺς ὁποίους τὸ κυνήγιον καὶ τὸ ὀψάρευμα ὀλίγον κερδοφοροῦν, αὐτοὶ ἀμηχανοῦν ἀπὸ συνεχῆ πεῖναν: χωρὶς νὰ συλλογισθῶσιν ὅτι δὲν ὑπάρχει τόπος τόσον ἄφθονος ἀπὸ ἀγρίμια καὶ ὀψάρια, δυνάμενος νὰ δίδῃ τὰ πρὸς ζωάρκειαν εἰς πολυάριθμον λαόν. διότι τὰ ζῶα πάντοτε φεύγουν τοὺς παραπολὺ κατοικημένους τόπους.

Προσέτι τῶν ἀγρίων τὰ πολύχνια, κατοικούμενα ἀπὸ διακοσίους ἢ τριακοσίους κατοίκους, ἀποσπασμένα ἀπ' ἀλλήλων, ἔχοντα συμφέροντα τόσον ἀποχωρισμένα ὅσον καὶ τὰ δύο αὐτοκρατορίων, δὲν δύνανται νὰ βασταχθῶσι, διότι οὐδὲ τὰς ἀφορμὰς ἔχουν τῶν μεγάλων ἐπικρατειῶν, τῶν ὁποίων ὅλα τὰ μέρη ἀνταποκρίνονται καὶ συμβοηθοῦνται ἀμοιβαίως.

Μεταξὺ τῶν ἀγρίων ὑπάρχει καὶ ἄλλη συνήθεια ὄχι ὀλιγώτερον παρὰ τὴν πρώτην ὀλεθρία· τοιαύτη εἶναι ἡ σκληρὰ ἕξις τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ γυναῖκες ἑκουσίως ν' ἀποβάλλωσι τὰ ἔμβρυα διὰ νὰ μὴ τὰς καταστήσῃ ἡ ἐγγαστρία των δυσαρέστους πρὸς τοὺς ἄνδρας των.

Ἐδῶ ὑπάρχουν νόμοι τρομεροὶ ἐναντίον αὐτῆς τῆς ἀταξίας· εἶναι καθ' ὑπερβολὴν ἀπάνθρωποι. Πᾶσα κόρη, ἥτις δὲν ἦλθε πρὸς τὸν ἄρχοντα νὰ κηρύξῃ τὴν ἐγγαστρίαν της, τιμωρεῖται μὲ θάνατον ἐὰν ὁ καρπὸς της χαθῇ: ἡ αἰδὼς καὶ τὸ ὄνειδος, αὐτὰ τὰ ἴδια συμβάντα, δὲν τὴν δικαιολογοῦν ποτέ.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 9 τῆς Σελήνης Ραχμαζάν, 1718

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΑ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ

Τὸ κοινότερον τῶν ἀποικιῶν ἀποτέλεσμα εἶναι ν' ἀδυνα-

πίσωσι τοὺς τόπους ὅθεν ἀπέρχονται, χωρὶς νὰ πολυανθρωπίσωσι τοὺς πρὸς τοὺς ὁποίους ἀποπέμπονται.

Οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ μένωσιν ὅπου εἶναι· ὑπάρχουν ἀρρωστίαι αἵτινες προέρχονται, διότι ἀλλάζομεν καλὸν μὲ κακὸν ἀέρα· ἄλλαι, διότι ἀλλάζομεν αὐτὸν τὸν ἀέρα.

Ὁ ἀέρας πληροῦται, ὡς τὰ φυτὰ, ἀπὸ μόρια τῆς γῆς ἑκάστου τόπου· Ἐνεργεῖ τοιουτοτρόπως ἐπάνω μας ὥστ' ἐξ αὐτοῦ προσδιορίζεται ἡ κρᾶσις μας. Ὅταν μεταβαίνωμεν εἰς ἄλλον τόπον, ἀρρωστοῦμεν. Τὰ ῥευστὰ συνειθισμένα εἰς κάποιαν σύμπηξιν, τὰ στερεὰ εἰς κάποιαν προδιάθεσιν, ἀμφότερα εἰς κάποιον βαθμὸν κινήσεως, πλέον δὲν δύνανται νὰ ὑποφέρωσιν ἄλλα μόρια, καὶ ἀντιστέκουν εἰς νέον λύγισμα.

Ὅταν ἕνας τόπος ἦν' ἔρημος, τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ἰδιαιτέρου τινὸς ἐλαττώματος τῆς φύσεως τῆς γῆς ἢ τοῦ κλίματος: ὥστε ὅταν ἀφαιρῶμεν τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ οὐρανὸν εὐτυχῆ διὰ νὰ τοὺς ἐξαποστείλωμεν εἰς τόπον τοιοῦτον, κυρίως πράττομεν τὸ ἐναντίον ἀφ' ὅ τι σκοπεύομεν.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ πείρας ἔξευραν τοῦτο· ἐξώριζαν ὅλους τοὺς ἐγκληματίας εἰς Σαρδινίαν, καὶ μετέφεραν εἰς τὴν Ῥώμην Ἑβραίους. Ἀνάγκη ἦτο νὰ παρηγορηθῶσι διὰ τὸν χαμόν των· πρᾶγμα καταστηνόμενον εὐκολώτατον διὰ τὴν ὁποίαν εἶχαν πρὸς τοὺς ταλαιπώρους τούτους περιφρόνησιν.

Ὁ Μέγας Σὰχ Ἀβᾶς, θέλων ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ μέσον τοῦ τρέφειν ἐπάνω τῶν συνόρων πολυάριθμα στρατεύματα, μετέφερεν ὅλους σχεδὸν τοὺς Ἀρμενίους ἐκτὸς τῆς πατρίδος των, καὶ ἔπεμψε πλειοτέρας παρὰ εἴκοσι χιλιάδας οἰκογενειῶν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Γιλάν, οἵτινες σχεδὸν ὅλοι ἐχάθησαν εἰς πολὺ ὀλίγον καιρὸν.

Πᾶσα λαῶν μετακόμισις εἰς Κωνσταντινούπολιν ποτὲ

δὲν ἐπέτυχε.

Αὐτὸς ὁ τερατώδης τῶν Μαύρων ἀριθμὸς περὶ τῶν ὁποίων ἐλαλήσαμεν δὲν ἐγέμισε τὴν Ἀμερικήν.

Ἀπὸ τοῦ ἐξολοθρευμοῦ τῶν Ἑβραίων, ἐπὶ Ἀδριανοῦ, ἡ Παλαιστίνη εἶναι χωρὶς κατοίκων.

Πρέπει λοιπὸν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ μεγάλοι ἐξολοθρευμοὶ σχεδὸν εἶναι ἀδιόρθωτοι, διότι ὁ λαὸς ὁ ἀποτυχαίνων ἄχρι τινὸς βαθμοῦ, μένει εἰς τὴν αὐτὴν στάσιν· καὶ ἐὰν κατὰ περίστασιν ἀνορθωθῇ, ἑκατονταετηρίδες χρειάζονται διὰ τοῦτο. Ὅτι ἐὰν, κατὰ τὴν λειποθυμικὴν τοῦ λαοῦ στάσιν, ἡ παραμικροτέρα περίστασις, περὶ τῶν ὁποίων σ' ἐλάλησα, συντρέξῃ, αὐτὸς ὄχι μόνον δὲν ἀνορθόνεται, ἀλλὰ καὶ χάνεται πασαμέρα καὶ τείνει πρὸς τὸν μηδενισμόν του.

Τῶν Μαύρων ἡ ἔξωσις ἀπὸ τὴν Ἱσπανίαν ἀκόμη καὶ σήμερον εἶναι ἐπαισθητὴ ὡς καὶ ἐπί τῆς πρώτης τῆς ἐξώσεώς των ἡμέρας: τὸ κενὸν τοῦτο ἀντὶ ν' ἀναπληρωθῇ γίνεται κενώτερον καθ' ἡμέραν.

Ἀπὸ τῆς ἐρημώσεως τῆς Ἀμερικῆς, οἱ Ἱσπανοὶ οἱ ἀντικατασταθέντες ἐκεῖ ἀντὶ τῶν παλαιῶν κατοίκων δὲν ἐμπόρεσαν νὰ τὴν ἐξαναγεμίσωσιν ἀπὸ λαὸν· ἐξ ἐναντίας, διά τινος πεπρωμένου τὸ ὁποῖον κάλλιον ἤθελα κάμειν ἐαν ὠνόμαζα θείαν δίκην, οἱ ἐξολοθρευταὶ αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτοῦ των ἐξολοθρεύονται καὶ συμφθείρονται πασαμέρα.

Οἱ Ἡγεμόνες λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ στοχάζωνται μὲ ἀποικίας νὰ πολυανθρωπίζωσι μεγάλους τόπους. Δὲν λέγω ὅτι κἄποτε δὲν ἐπιτυχαίνουν: ὑπάρχουν κλίματα τόσον καλότυχα ὅπου τὸ ἀνθρώπινον γένος πάντοτε πολλαπλασιάζεται· μάρτυς αἱ νῆσοι ἐκεῖναι, αἱ κατοικισθεῖσαι ἀπὸ ἀῤῥώστους παραιτημένους ἐκεῖ ἀπὸ πλοῖα, καὶ ἀνακτήσαντας πάραυτα τὴν ὑγείαν των.

Ἀλλὰ καὶ ἐὰν αἱ ἀποικίαι αὗται ἐπιτύχωσιν, ἀντὶ ν'

αὐξήσωσι τῆς μητροπόλεως τὴν δύναμιν, τὴν συμμερίζονται, παρεκτὸς ἐὰν ἔχωσι πολὺ ὀλίγην ἔκτασιν ὡς αἱ πεμπόμεναι διὰ νὰ κατοικήσωσιν ἐμπορικήν τινα θέσιν.

Οἱ Καρχηδόνιοι εἶχαν, ὡς καὶ οἱ Ἱσπανοὶ, ἀνακαλύψειν τὴν Ἀμερικὴν, ἢ τοὐλάχιστον μεγάλας νήσους ὅπου ἔκαμναν τερατῶδες ἐμπόριον· ἀλλ' ἀφοῦ ἴδαν τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων των νὰ ὀλιγοστεύῃ, ἡ φρόνιμος ἐκείνη δημοκρατία ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς ὑπηκόους της αὐτὸ τὸ ἐμπόριον καὶ αὐτὴν τὴν θαλασσοπλοΐαν.

Τολμῶ νὰ τὸ εἴπω· ἀντὶ νὰ μεταφέρωσι τοὺς Ἱσπανοὺς εἰς τὰς Ἰνδίας, ἔπρεπε νὰ μεταφέρωσι τοὺς Ἰνδοὺς καὶ τοὺς Μητίας εἰς τὴν Ἱσπανίαν· ἔπρεπε ν' ἀποδώσωσιν εἰς αὐτὴν τὴν μοναρχίαν ὅλους τοὺς διασκορπισμένους λαούς της· καὶ ἐὰν τὸ ἥμισυ μόνον τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀποικιῶν διεσώζετο, ἡ Ἱσπανία ἤθελε κατασταθῆν ἡ τρομερωτέρα τῆς Εὐρώπης δύναμις.

Ἐμποροῦμεν νὰ παραβάλλωμεν τὰ αὐτοκρατόρια μὲ δένδρον οὗτινος οἱ παραπολὺ ἐκτεταμένοι κλάδοι ἀφαιροῦν ὅλον τοῦ κορμοῦ τὸν χυμὸν, καὶ δὲν χρησιμεύουν εἰμὴ νὰ κάμωσιν ἴσκιον,

Ἄλλο παρὰ τῶν Πορτουγάλλων καὶ τῶν Ἱσπανῶν τὸ παράδειγμα δὲν εἶναι προσφορώτερον νὰ διορθώσῃ τοὺς ἡγεμόνας κατὰ τὴν μανίαν τῶν μακρυνῶν κατακτήσεων.

Αὐτὰ τὰ δύο ἔθνη μὲ ἀκατανόητον ταχύτητα κατακτήσαντα βασίλεια ἀπέραντα, πλειότερον ἐκπεπληγμένα διὰ τὰς νίκας των παρὰ οἱ νικημένοι λαοὶ διὰ τὰς ἥττας των, ἐσυλλογίσθησαν τὰ μέσα νὰ τὰ συντηρήσωσι, κ' ἐπῆραν ἕκαστον διὰ τοῦτο δρόμον διαφορετικόν.

Οἱ Ἱσπανοὶ, ἀπελπισμένοι νὰ κρατήσωσι τὰ νικημένα ἔθνη πιστὰ πρὸς τὸν ἑαυτόν των, ἀπεφάσισαν νὰ τὰ ἐξολοθρεύσωσι, καὶ νὰ πέμψωσιν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Ἱσπανίαν

λαοὺς πιστούς: ποτὲ φρικῶδες σχέδιον δὲν ἐκτελέσθη μὲ πλειοτέραν ἀκρίβειαν. Λαὸς ἐπίσης πολυάριθμος, ὡς καὶ ὅλοι ἐντάμα τῆς Εὐρώπης οἱ λαοὶ, ἐθεωρήθη ν' ἀφανισθῇ ἀπὸ τὴν γῆν μετὰ τὸ φθάσιμον αὐτῶν τῶν βαρβάρων, οἵτινες, ἀνακαλύπτοντες τὰς Ἰνδίας, ἐφάνησαν ὅτι ἐστοχάζοντο νὰ ἀνακαλύψωσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁποία ἦτον ἡ τελευταία τῆς σκληρότητος περίοδος.

Δι' αὐτῆς τῆς βαρβαρότητος ἐσυντήρησαν ἐκεῖνον τὸν τόπον ὑπὸ τὴν κυριότητά των. Κρῖνον ἐκ τούτου πόσον αἱ κατακτήσεις εἶναι ὀλέθριαι ἐπειδὴ τοιαῦτα εἶναι τὰ ἀποτελέσματα. Διότι τέλος ἡ φρικώδης αὕτη θεραπεία ἦτο μοναδική. Πῶς ἤθελαν δυνηθῆν νὰ κρατήσωσι τόσα ἀνθρώπων ἑκατομμύρια εἰς ὑποταγήν; Πῶς τόσον μακρόθεν νὰ ὑποστηρίξωσιν ἐμφύλιον πόλεμον; Τί ἤθελαν κατασταθῆν ἐὰν εἶχαν δώσειν καιρὸν εἰς αὐτοὺς τοὺς λαοὺς νὰ ἐπανέλθωσιν ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐκρατήθησαν θαυμασμὸν ὅτ' ἔφθασαν αὐτοὶ οἱ νέοι θεοὶ, καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῶν κεραυνῶν των;

Περὶ δὲ Πορτουγάλλων, αὐτοὶ ἔπιασαν δρόμον διόλου ἐναντίον· δὲν ἐμεταχειρίσθησαν τὴν σκληρότητα· ἐγρήγορα λοιπὸν ἐδιώχθησαν ἀπ' ὅλους τοὺς ὁποίους εἶχαν ἀνακαλύψειν τόπους. Οἱ Ὁλλανδοὶ ὑπερασπίσθησαν αὐτῶν τῶν λαῶν τὴν ἐπανάστασιν, καὶ ὠφελήθησαν ἐξ αὐτῆς.

Τὶς ἡγεμὼν δύναται νὰ φθονήσῃ τὴν τύχην τούτων τῶν κατακτητῶν; οἱ μὲν πάραυτα ἐδιώχθησαν ἀπὸ τὰς κατακτήσεις των· οἱ δὲ τὰς ἐρήμωσαν καταστήσαντες ἔρημον καὶ τὸν ἴδιον αὐτῶν τόπον.

Τοιαύτη εἶναι τῶν ἡρώων ἡ τύχη, ν' ἀφανίζωνται κατακτοῦντες τόπους τοὺς ὁποίους αἰφνιδίως χάνουν, καὶ νὰ καθυποτάττωσιν ἔθνη τὰ ὁποῖα αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ὑποχρεοῦνται νὰ ἐξολοθρεύωσι· ὡς ὁ μωρὸς ἐκεῖνος ὅστις

κατεξοδεύετο ν' ἀγοράζῃ ἀγάλματα τὰ ὁποῖα ἔρριπτεν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ καθρέπτας τοὺς ὁποίους πάραυτα ἐσύντριβε.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 18 τῆς σελήνης ῥαχμαζάν, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΒ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ.

Τῆς κυβερνήσεως ἡ γλυκύτης θαυμάσια συνεισφέρει πρὸς τὸν πληθυσμὸν τσῦ ἀνθρωπίνου γένους. Αἱ δημοκρατίαι ὅλαι εἶναι σταθερὰ τοῦ λεγομένου ἀπόδειξις· καὶ πλειότερον παρὰ τὰς ἄλλας αἱ τῆς Ἑλβετίας καὶ Ὁλλανδίας, αἵτινες ἐὰν παρατηρήσωμεν τῆς γῆς τὴν φύσιν, εἶναι οἱ χειρότεροι τῆς Εὐρώπης τόποι, καὶ μολοντοῦτο εἶναι πολυανθρωπότεραι.

Οὐδὲν ἄλλο παρὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πάντοτε συνακόλουθον αὐτῆς εὐπορίαν πλειότερον δὲν ἑλκύει τοὺς ξένους: ἡ πρώτη αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ζητεῖται, ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τὰς ἀνάγκας μας ὁδηγούμεθα πρὸς τοὺς τόπους ὅπου εὑρίσκεται ἡ δευτέρα.

Τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐκεῖ πολλαπλασιάζεται, ὅπου ἡ ἀφθονία χορηγεῖ πρὸς τὰ τέκνα χωρὶς παντάπασιν νὰ ὀλιγοστεύσῃ τὰ πρὸς ζωάρκειαν τῶν πατέρων.

Καὶ αὐτὴ τῶν πολιτῶν ἡ ἰσότης, ἥτις ὡς ἐπιπολὺ γεννᾷ τοῦ πλούτου τὴν ἰσότητα, φέρει τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀφθονίαν καὶ παντοῦ τὴν χύνει πρὸς ὅλα τῆς πολιτείας τὰ μέρη.

Δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τοὺς ὑπὸ ἀπόλυτον ἐξουσίαν ὑποκειμένους τόπους: ὁ ἡγεμὼν, οἱ αὐλικοὶ, καί τινες ἰδιῶται κατέχουν ὅλα τὰ πλούτη· ἐνῷ οἱ λοιποὶ ὅλοι στενάζουν ὑπὸ τὴν ἐσχάτην πενίαν.

Ἐὰν τις ἦναι ἄπορος, καὶ αἰσθάνεται ὅτι θέλει γεννήσειν ἀπορώτερα παρὰ τὸν ἑαυτὸν του τέκνα, δὲν νυμφεύεται· ἢ, ἐὰν νυμφευθῇ, φοβεῖται μὴ γεννήσῃ παραπολὺ μεγάλον ἀριθμὸν τέκνων, τὰ ὁποῖα ἤθελαν ἀποτελέσειν τὸν διαμελισμὸν τῆς τύχης του καὶ ξεπέσειν ἀπὸ τὴν στάσιν τοῦ πατρός των.

Ὁμολογῶ ὅτι ὁ ἀγροῖκος ἢ χωρικὸς, ἀφοῦ ἅπαξ νυμφευθῇ, ἀδιαφόρως θέλει πολυτεκνήσειν, εἴτε πλούσιος εἶναι ἢ πτωχός; αὐτὴ τῆς πτωχείας ἢ ἡ τοῦ πλούτου παρατήρησις δὲν τὸν ἐγγίζει: ἔχει πάντοτε κληρονομίαν βέβαιον ν' ἀφήσῃ πρὸς τὰ τέκνα του, τὴν δίκελλάν του· καὶ τίποτε δὲν τὸν ἐμποδίζει τυφλὰ ν' ἀκολουθήσῃ τῆς φύσεως τὸν αὐτοματισμόν.

Ἀλλὰ τί χρησιμεύουν εἰς τὴν ἐπικράτειαν αὐτὰ τὰ πολυάριθμα τέκνα τὰ βασανιζόμενα ἀπὸ τὴν ταλαιπωρίαν; Σχεδὸν ὅλα χάνονται ἀναλόγως τῆς γενέσεώς των· ποτὲ δὲν εὐτυχοῦν: ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατα, κατὰ χιλίους τρόπους ἀποθαίνουν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἐνῷ σωρηδὸν ἁρπάζονται ἀπὸ τὰς συχνὰς δημώδεις ἀῤῥωστίας, τὰς πάντοτε γεννωμένας ἀπὸ τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὴν κακὴν τροφήν: ὅσα ἐξ αὐτῶν γλυτώσουν, φθάνουν εἰς τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν χωρὶς νὰ ἀποκτήσωσι καὶ τὴν ἀνδρικὴν εὐῤῥωστίαν, καὶ εἶναι μαραμένα καθ' ὅλον τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς των.

Οἱ ἄνθρωποι εἶναι ὡς τὰ φυτὰ, τὰ ὁποῖα ποτὲ εὐτυχῶς δὲν αὐξάνουν ἐὰν δὲ εἶναι καὶ καλῶς καλλιεργημένα. Μεταξὺ τῶν ταλαιπωρουμένων λαῶν, τὸ ἀνθρώπινον γένος χάνει, κάποτε δὲν καὶ μετατρέπεται εἰς τὸ χεῖρον.

Ἡ Γαλλία δύναται νὰ μᾶς χορηγήσῃ μέγα παράδειγμα ὅλων τῶν λεγομένων. Κατὰ τοὺς παρελθόντας πολέμους, ὁ κυριεύων ὅλα τῶν οἰκογενειῶν τὰ τέκνα φόβος

μὴ καταγραφθῶσιν εἰς τὸν στρατιωτικὸν κατάλογον, τὰ ὑποχρέωνε νὰ νυμφεύωνται, καὶ νὰ νυμφεύωνται εἰς παραπολὺ τρυφερὰν ἡλικίαν καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῆς πτωχείας. Ἀπὸ τόσα ἀνδρόγυνα ἐγεννῶντο πολλὰ παιδία, τὰ ὁποῖα ἀκόμη ζητοῦνται εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ τὰ ὁποῖα ἡ ταλαιπωρία, ἡ πεῖνα, καὶ ἡ ἀῤῥωστία ἔκαμαν ἄφαντα.

Ὥστε, ἐὰν ὑπὸ τόσον εὐτυχῆ οὐρανὸν, ἐντὸς τόσον πολιτισμένου βασιλείου ὅσον τὸ τῆς Γαλλίας, κάμνωμεν παρομοίας παρατηρήσεις, ὁποίας θέλομεν κάμειν εἰς τὰς ἄλλας ἐπικρατείας;

Ἐκ Παρισίων, τὴν 23 τῆς σελήνης Ῥαμαζάν, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΓ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΟΛΑΚ ΜΕΧΜΕΤ ΛΑΗ, Φύλακα τῶν τριῶν τάφων.

Εἰς Κόμ.

Τί μᾶς χρησιμεύουν τῶν ἰμμάμων αἱ νηστεῖαι καὶ τῶν μολλάκων οἱ τρίχινοι σάκκοι; Ἡ χεῖρα τοῦ θεοῦ δὶς κατεβάρυνεν ἐπάνω τῶν τέκνων τοῦ νόμου: ὁ ἥλιος σκοτινιάζει, καὶ παρὰ τὰς ἥττας των ἄλλο φαίνεται ὅτι δὲν φωτίζει: αἱ στρατιαί των συναθροίζονται καὶ ὡς κονιορτὸς διαλύονται.

Τῶς Ὀσμανλίδων τὸ αὐτοκρατόριον ἀνεσείσθη ἀπὸ τοὺς δύο τοὺς μεγαλητέρους παρ' ὅσους ποτὲ ἔλαβε κτύπους. Ὁ χριστιανὸς μουφτὴς μὲ κόπον τό ὑποστηρίζει: ὁ μέγας τῆς Γερμανίας Βιζύρης εἶναι ἡ μάστιξ τοῦ θεοῦ, σταλμένος νὰ κολάσῃ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ὁμὰρ: παντοῦ φέρει τὴν ὀργὴν τοῦ οὐρανοῦ, ὠργισμένου κατὰ τῆς ἀποστασίας καὶ ἀπιστίας των.

Ἱερὸν τῶν ἰμμάμων πνεῦμα! σὺ ἡμέραν καὶ νύκτα κλαίεις τον προφήτου τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα ὁ μισητὸς Ὀ-

μὰρ ἐπαραστράτησε· τὰ σπλάγχνα σου τιτρώσκονται ὅταν βλέπῃς τὰς δυστυχίας των· ἐπιθυμεῖς τὴν εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν ἐπιστροφήν των, καὶ ὄχι τὸν χαμόν των· ἤθελες μὲ τὰ δάκρυα τῶν ἁγίων νὰ τοὺς ἴδῃς ἑνωμένους ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Ἀλῆ, καὶ ὄχι μὲ τὸν τρόμον τῶν ἀπίστων διασκορπισμένους εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰς ἐρημίας!

Ἐκ Παρισίων, τὴν πρώτην τῆς Σελήνης Χαλβάλ, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΔ΄.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ.

Εἰς Βενετίαν.

Ὁποία δύναται νὰ ἦναι ἡ ἀφορμὴ αὐτῶν τῶν ἀπείρων φιλοδωριῶν τὰς ὁποίας οἱ ἡγεμόνες ἐπιδαψιλεύουν εἰς τοὺς αὐλικούς των; Θέλουν ἄραγε νὰ τοὺς προσκολήσωσιν εἰς ἑαυτούς; αὐτοὶ ἤδη εἶναι ἰδικοί των καθ' ὅσον δύνανται νὰ ἦναι, καὶ περιπλέον, ἐὰν ἀποκτῶσι τινὰς τῶν ὑπηκόων των ἀγοράζοντες αὐτούς, ἀνάγκη, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, νὰ χάνωσιν ἀπειρίαν ἄλλων, πτωχύνοντες αὐτούς.

Ὅταν στοχάζωμαι τὴν θέσιν τῶν ἡγεμόνων, πάντοτε περικυκλομένων ἀπὸ ἀνθρώπους φιλαργύρους καὶ ἀχορτάστους, δὲν δύναμαι νὰ μὴ τοὺς κλαίω· καὶ ἔτι πλειότερον τοὺς κλαίω ὅταν δὲν ἔχωσι τὴν δύναμιν νὰ ἐναντιοθῶσιν εἰς ζητήσεις πάντοτε βλαβερὰς πρὸς τοὺς μὴ ζητοῦντας τίποτε.

Ποτὲ δὲν ἀκούω νὰ λαλῶσι περὶ τῶν μεγαλοδωριῶν των καὶ τῶν διδομένων χαρίτων καὶ σιτηρεσίων, χωρὶς νὰ παραδοθῶ εἰς μυρίους διαλογισμούς: πλῆθος ἰδεῶν παρουσιάζεται εἰς τὸ πνεῦμα μου· μὲ φαίνεται ὅτι ἀκούω νὰ δημοσιεύεται ἡ παροῦσα διαταγή.

« Ἡ ἀκούραστος εὐψυχία τινῶν ὑπηκόων μας νὰ μᾶς « ζητῶσιν ἀδιακόπως σιτηρέτια ἐνησχόλησε τὴν βασιλι- « κήν μας μεγαλοπρέπειαν, καὶ τέλος ἐπαραχωρήσαμεν εἰς « τὸ πλῆθος τῶν ἐγγράφων δεήσεων τὰς ὁποίας μᾶς ἐ-

«παρουσίασαν, καὶ πρὸς τὰς ὁποίας ἕως ὥρας ἐδόθη ἡ
«μεγαλητέρα τοῦ θρόνου φροντίς· Μᾶς ἐπαράστησαν
«ὅτι ἀπὸ τῆς ἀναγορεύσεώς μας, παντάπασι δὲν ἔλειψαν
«νὰ παρευρίσκωνται τὴν ὥραν τῆς ἐγέρσεώς μας ἀπὸ
«τὴν κλίνην, ὅτι πάντοτε τοὺς ἴδαμεν κατὰ τὰς διό-
«δους μας, ἀκινήτους ὡς ὁροθέσια, καὶ ὅτι καθ' ὑπερ-
«βολὴν ἐτεντώθησαν διὰ νὰ κυττάξωσιν ἀπὸ τοὺς ὑψη-
λοτέρους ὤμους των τὴν γαληνότητά μας. Ἐδέχθημεν καὶ
«πολλὰς ἐγγράφους δεήσεις ἀπὸ μέρους τινῶν ὑποκει-
«μένων τοῦ ὡραίου γένους. διὰ τῶν ὁποίων ἱκετικῶς
«μᾶς παρεκάλεσαν νὰ δώσωμεν προσοχὴν ὅτ' εἶναι ἀξιο-
«σημείωτος ἡ πολὺ δύσκολος συντήρησις τῆς στάσεώς
«των· τινὲς μάλιστα, παμπάλαιαι, μᾶς παρεκάλεσαν, σεί-
«ουσαι τὴν κεφαλὴν, νὰ προσέξωμεν ὅτι ὑπῆρξαν ὁ καλ-
«λωπισμὸς τῆς αὐλῆς τῶν προκατόχων μας Βασιλέων· καὶ
«ὅτι ἐὰν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν στρατευμάτων των διὰ τῶν στρα-
«τιωτικῶν πράξεών των ἐκατάστησαν τὴν ἐπικράτειαν φο-
«βερὰν, αὐταὶ διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν των ἐκατάστησαν τὴν
«αὐλὴν ἐπίσης περίφημον. Ἐπιθυμοῦντες λοιπὸν εὐνοϊ-
«κῶς νὰ φερθῶμεν πρὸς τοὺς ἱκέτας μας καὶ νὰ συγκα-
«τανεύσωμεν πρὸς ὅλας τὰς παρακλήσεις των, ἐπροστά-
«ξαμεν τὰ ἀκόλουθα:

«Ὅτι πᾶς γεωργὸς ἔχων πέντε τέκνα καθημερινῶς θέλει
«ἀποκόπτειν τὸ πέμπτον μέρος τυῦ διδομένου πρὸς
«αὐτὰ ἄρτου. Προστάζομεν τοὺς πατέρας νὰ κάμνωσιν
αὐτὴν τὴν ὀλιγόστευσιν ἐφ' ἑκάστου τῶν τέκνων των,
«ὅσον τὸ δυνατὸν, δικαιοτέραν.

«Ῥητῶς ἀπαγορεύομεν τοὺς διδομένους εἰς τὴν καλλι-
«έργειαν τῶν κληρονομιῶν των, ἢ τοὺς δίδοντας αὐτὰς
«πακτωτικῶς, νὰ κάμωσι κἀμμίαν διόρθωσιν, ὁποιανδή-
«ποτε.

« Διατάττομεν τοὺς ἐργαζομένους ἐργασίας ποταπὰς « καὶ μηχανικὰς, ὅλους, ὅσοι ποτὲ δὲν ἦλθαν, ὅτε ἡ « μεγαλειότης μας ἐγείρετο ἀπὸ τὴν κλίνην, εἰς τὸ ἑξῆς « οὐδὲ δι' ἑαυτοὺς, οὐδὲ διὰ τὰς γυναῖκας των, οὐδὲ διὰ « τὰ παιδία των ν' ἀγοράζωσιν ἐνδύματα εἰμὴ ἀπὸ τε- « τραετίας εἰς τετραετίαν· τοὺς ἀπαγορεύομεν περιπλέον « στενώτατα τὰς ὁποίας εἶχαν συνήθειαν νὰ προσφέρωσιν « εἰς τὰς οἰκογενείας των εὐθυμίας τὰς πρωτίστας ἑορτὰς « τοῦ ἔτους.

« Καὶ, ἐπειδὴ εἴμεθα εἰδοποιημένοι ὅτ' οἱ πλειότεροι « τῶν καλῶν μας πόλεων πολῖται ὁλωσδιόλου καταγίνον- « ται νὰ προβλέπωσι τὴν ἐξοικονόμησιν τῶν θυγατέρων « των, ὕσαι δὲν ἔγιναν ἀξιοσύστητοι εἰς τὴν ἐπικράτειάν « μας, εἰμὴ διά τινος ἀχάρου καὶ ἀηδοῦς μετριοφροσύνης, « ἐπιτάττομεν ὅτι θέλουν περιμένειν νὰ τὰς ὑπανδρεύ- « σωσιν ἀφοῦ, φθάσασαι εἰς τὴν προσδιωρισμένην ἀπὸ τὰς δια- « ταγὰς ἡλικίαν, ἔλθωσιν αἱ ἴδιαι νὰ τοὺς ἀναγκάσωσι. Ἀπα- « γορεύομεν εἰς τοὺς ὑπουργούς μας νὰ προβλέπωσιν ὑπὲρ τῆς « ἀνατροφῆς τῶν τέκνων των.

Ἐκ Παρισίων, τὴν πρώτην τῆς σελήνης Χαλβὰλ, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΕ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ...

Εἶναι τις πολὺ ἐμπεριδεμένος εἰς ὅλας τὰς θρησκείας ὅταν πρόκειται νὰ δώσῃ ἰδέαν τινὰ τῶν ἡδονῶν τῶν προορισμέ- νων διὰ τοὺς ὅσοι ἔζησαν καλῶς. Εὔκολα τρομάζουν οἱ κα- κοὶ μὲ τὴν ὁποίαν τοὺς φοβερίζει τις μακρυνὴν σειρὰν τῶν ποινῶν: ἀλλὰ εἰς τοὺς ἐναρέτους δὲν ἐξεύρει τί νὰ τοὺς ὑπο- σχεθῇ. Φαίνεται ὅτι τῶν ἡδονῶν ἡ φύσις εἶναι διαρκείας κον- τινῆς· ἡ φαντασία δυσκολεύεται νὰ παρουσιάσῃ ἄλλας.

Ἴδα περιγραφὰς τοῦ παραδείσου ἱκανὰς νὰ κάμωσιν ὅλους τοὺς ἔχοντας σῶας τὰς φρένας ν' ἀποταχθῶσι: τινὲς δίδουν εἰς ἐκείνας τὰς μακαρίας σκιὰς ἀκαταπαύστως νὰ παίζωσι φλογέραν· ἄλλοι τὰς καταδικάζουν εἰς τὴν βάσανον τοῦ περιδιαβάζειν αἰωνίως. ἄλλοι, τέλος, οἵτινες τὰς θέλουν ἐκεῖ ἐπάνω νὰ ὀνειρεύωνται τὰς ἐδῶ κάτω ἐρωμένας των, δὲν ἐστοχάσθησαν ὅτι ἑκατὸν ἑκατομμύρια ἐτῶν εἶναι ἀρκετὰ μακρυνὸς ὅρος διὰ νὰ τοὺς ἀφαιρέσῃ αὐτῶν τῶν ἐρωτικῶν ἀνησυχιῶν τὴν αἴσθησιν.

Τὸ λεγόμενον μ' ἐνθυμίζει τὴν ὁποίαν ἤκουσα ἱστορίαν νὰ διηγῆται ἀπ' ἄνθρωπον διατρίψαντα εἰς τὸν τόπον τοῦ Μογόλ· αὐτὴ μᾶς δείχνει ὅτι οἱ Ἰνδοὶ ἱερεῖς δὲν εἶναι ὀλιγώτερον παρὰ τοὺς ἄλλους ἄγονοι κατὰ τὰς ὁποίας ἔχουν ἰδέας περὶ τῶν ἡδονῶν τοῦ παραδείσου.

Γυναῖκα ἥτις εἶχε χάσειν τὸν ἄνδρα της ἦλθε μετὰ πομπῆς πρὸς τὸν κυβερνήτην τῆς πόλεως διὰ νὰ τὸν ζητήσῃ τὴν ἄδειαν νὰ καυθῇ· ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τοὺς Μαωμεθανικοὺς τόπους, ὅσον τὸ δυνατὸν, καταργεῖται ἡ σκληρὰ αὕτη συνήθεια, ὁ κυβερνήτης ἀπολύτως τὴν ἀπαγόρευσε.

Βλέπουσα ἐκείνη ἀδυνάτους τὰς παρακλήσεις της ἐκυριεύθη ἀπὸ μανιώδη θυμόν. Ἴδετε, ἔλεγε, πόσον στενοχωρούμεθα! οὐδὲ εἶναι τοὐλάχιστον συγχωρημένον εἰς πτωχὴν γυναῖκα νὰ καῇ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν της! Ἴδέτις ποτὲ παρόμοιον ἄλλο πρᾶγμα; Ἡ μητέρα μου, ἡ θεία μου, αἱ ἀδελφαί μου ἐκάησαν ἀξιόλογα! Ἐγὼ δὲ ὅταν ἔρχωμαι καὶ ζητῶ τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν κατάρατον τοῦτον κυβερνήτην, ὀργίζεται, καὶ ἀρχίζει ὡς λυσσασμένος νὰ φωνάζῃ.

Κατὰ τύχην ἐκεῖ εὑρέθη νέος τις Βόνζος. Ἄπιστε ἄνθρωπε, τὸν εἶπεν ὁ κυβερνήτης, μήνα ἦσαι σὺ ὅστις ἔκαλες αὐτὴν τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὰ καύκαλά της; Ὄχι, ἀπεκρίθη, ποτὲ δὲν τὴν ὡμίλησα· ἀλλ' ἐὰν μὲ πιστεύσῃ,

θέλει τελειώσειν τὴν θυσίαν της· θέλει κάμειν πρᾶξιν εὐάρεστον εἰς τὸν θεὸν Βραμᾶν, καὶ θέλει διὰ τοῦτο ἀπολαύσειν μεγάλην ἀνταμοιβήν· διότι εἰς τὸν ἄλλον κόσμον θέλει ἐξαναεύρειν τὸν ἄνδρα της καὶ θέλει μ' ἐκεῖνον ἐξαναρχήσειν δεύτερον γάμον. Τί λέγετε; εἶπεν ἡ γυναῖκα ἐκπεπληγμένη. Θέλω ἐξαναεύρειν τὸν ἄνδρα μου; Ἄ! δὲν καίομαι. Ἐκεῖνος ἦτο ζηλιάρης, παράξενος· καὶ περιπλέον τόσον γέρων, ὥστ', ἐὰν ὁ Θεὸς Βραμᾶς δὲν τὸν μετεμόρφωσεν ὀλίγον, βεβαιότατα δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἐμέ. Νὰ καῶ δι' ἐκεῖνον!... οὐδὲ κἂν τοῦ δακτύλου τὸ ἄκρον διὰ νὰ τὸν σύρω ἀπὸ τοῦ ᾅδου τὰ καταχθόνια. Δύο γέροντες Βόνζοι οἵτινες μ' ἐπλανοῦσαν, καὶ οἵτινες ἔξευραν πῶς ἔζοῦσα μ' ἐκεῖνον, ἐφυλάχθησαν νὰ μὲ εἴπωσι τὸ πᾶν· ἀλλ' ἐὰν ὁ θεὸς Βραμᾶς ἄλλο παρὰ τὸ δῶρον τοῦτο δὲν ἔχει νὰ μὲ δωρήσῃ, ἀποστρέφομαι τοιαύτην μακαριότητα. Κύριε Κυβερνήτα, γίνομαι μαωμεθάνα: Σεῖς δὲ, εἶπεν ἐκείνη κυττάζουσα τὸν Βόνζον, ἐμπορεῖτε, ἐὰν θέλετε, νὰ ὑπάγετε νὰ εἴπητε πρὸς τὸν ἄνδρα μου ὅτι εἶμαι πολλὰ καλὰ.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 2 τῆς σελήνης Χαλβὰλ, 1718

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚϛ΄

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Εἰς . . .

Σὲ προσμένω ἐδῶ αὔριον· σὲ στέλω μολονοῦτο τὰς ἐπιστολάς σου τῆς Ἰσπαχάν. Αἱ ἰδικαί μου φέρουν ὅτι τοῦ μεγάλου Μογόλου ὁ πρέσβυς ἔλαβε διαταγὴν νὰ ἐξέλθῃ τοῦ βασιλείου. Προσθέτουν ὅτι ἐσταμάτησαν τὸν πρίγκιπα, θεῖον τοῦ βασιλέως, ὅστις ἀνεδέχθη τὴν ἀνατροφήν του· ὅτι τὸν ὡδήγησαν εἰς φρούριον, ὅπου στενώτατα εἶναι

ται· καὶ ὅτι τὸν ὑστέρησαν ἀπ' ὅλας του τὰς τιμάς. Πικραίνομαι περὶ τῆς τύχης τούτου τοῦ πρίγκιπος, καὶ τὸν συγκλαίω.

Σὲ τ' ὁμολογῶ, Οὐσβὲκ, ποτὲ δὲν ἤδα δάκρυα νὰ ῥέωσιν ἀπό τινα χωρὶς νὰ μαλαχθῶ: αἰσθάνομαι φιλανθρωπίαν διὰ τοὺς δυστυχεῖς ὡς νὰ ἦσαν αὐτοὶ μόνον ἄνθρωποι· καὶ αὐτοὺς τοὺς μεγάλους διὰ τοὺς ὁποίους εὑρίσκω εἰς τὴν καρδίαν μου σκληρότητά τινα ὅταν ἦναι ὑψωμένοι, τοὺς ἀγαπῶ ἅμα πέσωσι.

Τῆ ἀληθείᾳ τὶ νὰ τὴν κάμωσιν, εὐτυχοῦντες, αὐτὴν τὴν ἄχρηστον τρυφερότητα, αὐτὴ παραπολὺ πλησιάζει τήν ἰσότητα. Ἀγαποῦν πολὺ κάλλιον τὸ σέβας, τὸ ὁποῖον δὲν ζητεῖ ἀπόδοσιν. Ἀλλ' εὐθὺς ἀποῦ πέσωσιν ἀπὸ τὴν μεγαλειότητά των, ἄλλο παρὰ τοὺς θρήνους μας δὲν δύναται νὰ τοὺς ἀνακαλέσῃ τὴν ἰδέαν τῆς τρυφερότητος.

Εὑρίσκω κάτι πολὺ φυσικὸν καὶ μάλιστα πολὺ μεγάλον εἰς τοὺς λόγους ἡγεμόνος τινὸς, ὅστις ἕτοιμος νὰ πέσῃ εἰς τῶν ἐχθρῶν του τὰς χεῖρας, βλέπων τριγύρω του τοὺς αὐλικοὺς κλαίοντας, τοὺς εἶπε: Αἰσθάνομαι ἀπὸ τὰ δάκρυά σας ὅτι ἀκόμη εἶμαι βασιλεύς σας.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 3 τῆς Σελήνης Χαλβάλ, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ. ΡΚΖ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ.

Εἰς Σμύρνην.

Σὺ χιλιάκις ἤκουσες νὰ λαλῶσι περὶ τοῦ περιφήμου βασιλέως τῆς Σουηδίας: αὐτὸς ἐπολιορκοῦσε φρούριον εἰς τὸ βασίλειον τὸ ὀνομαζόμενον Νορβεγία: ἐνῷ ἐπεσκέπτετο τὰ περιχανδακώματα, μόνος μ' ἕνα μηχανικὸν, ἔλαβε λαβωματίαν εἰς τὴν κεφαλὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέθανε.

Πάραυτα ἐσταματήθη ὁ πρῶτος αὐτοῦ ὑπουργός· αἱ διάφοροι τοῦ ἔθνους τάξεις συνήχθησαν καὶ τὸν κατεδίκασαν νὰ χάσῃ τὴν κεφαλήν.

Ἐκατηγορεῖτο διὰ μεγάλον ἔγκλημα· τοὐτέστιν ὅτι ἐσυκοφάντησε τὸ ἔθνος καὶ τὸ ἔκαμε νὰ χάσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ βασιλέως του: ἀνοσιούργημα τὸ ὁποῖον, κατ' ἐμέ, ἀξιομισθεῖ μυρίους θανάτους.

Διότι τέλος, ἐὰν ἦναι κακὴ πρᾶξις ν' ἀμαυρώσῃ τις εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἡγεμόνος τὸν ἔσχατον τῶν ὑπηκόων του, τί εἶναι ὅταν τὶς ἀμαυρώνῃ τὸ ἔθνος ὁλόκληρον, καὶ τοῦ ἀφαιρῇ τὴν εὔνοιαν ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἡ Πρόνοια ἐπροώρισε διὰ νὰ τὸ κατάστήσῃ εὐτυχές;

Ἤθελα τοὺς ἀνθρώπους νὰ ὁμιλῶσι πρὸς τοὺς βασιλεῖς ὡς οἱ ἄγγελοι ὁμιλοῦν εἰς τὸν ἡμέτερον ἅγιον προφήτην.

Σὺ ἐξεύρεις ὅτι, κατὰ τὰς ἱερὰς εὐωχίας, ὅταν ὁ αὐθέντης πῶν αὐθεντῶν καταβαίνει ἀπὸ τὸν ἀνώτατον τοῦ κόσμου θρόνον διὰ νὰ συναναστραφῇ μετὰ τῶν σκλάβων του, ἐγὼ ἐπέθεσα εἰς ἐμαυτὸν νόμον νὰ αἰχμαλωτίσω γλῶσσαν ἀπειθῆ: κἀνεὶς ποτὲ δὲν μὲ ἴδε νὰ παραιτήσω οὐδὲ κἂν ἕνα λόγον ὅστις ἐδύνατο νὰ ἦναι πικρὸς εἰς τὸν ἔσχατον τῶν ὑπηκόων του. Ὅτ' ἔγινε χρεία νὰ παύσω ἀπὸ τοῦ νὰ ἦμαι ἐγκρατὴς, δὲν ἔπαυσα καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ ἦμαι τίμιος ἄνθρωπος· καὶ, δοκιμάζων τὴν πιστότητά μας, ἐκινδύνευσα τὴν ζωήν μου, ποτὲ ὅμως καὶ τὴν ἀρετήν μου.

Δὲν ἐξεύρω πῶς συμβαίνει σχεδὸν ποτὲ νὰ μὴν ὑπάρχῃ ἡγεμὼν τόσον κακὸς χωρὶς ὁ ὑπουργός του νὰ ἦναι πλειότερον κακός: ἐὰν ἐκεῖνος πράξῃ κάτινα πρᾶξιν κακὴν, σχεδὸν ἀπὸ τοῦτον πάντοτε εἶναι ὑπαγορευμένη· ὥστε τῶν ἡγεμόνων ἡ φιλοδοξία ποτὲ δὲν εἶναι τόσον κινδυνώδης ὅσον τῶν συμβούλων αὐτῶν ἡ χαμέρπεια. Ἀλλὰ καταλαμβάνεις ἐ-

σὺ πῶς ἕνας ἄνθρωπος, ὅστις ἐχθὲς ἀκόμη ἐμβῆκεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ὅστις αὔριον ἴσως δὲν θέλ' εἶσθαι ἐκεῖ, εἰς μίαν στιγμὴν δύναται νὰ κατασταθῇ ἐχθρός τοῦ ἑαυτοῦτων, τῆς οἰκογενείας του, τῆς πατρίδας του, καὶ τοῦ λαοῦ ὅστις διὰ παντὸς θέλει γεννᾶσθαι ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἔρχεται νὰ καταστήσῃ δυνάστην.

Ὁ Ἡγεμὼν ἔχει πάθη· ὁ ὑπουργὸς τὰ κινεῖ· διὰ τοῦ μέσου τούτου διευθύνει τὸ ὑπουργεῖον του· σκοπὸν ἄλλον δὲν ἔχει, ἀλλ' οὐδὲ θέλει ἄλλον νὰ γνωρίσῃ. Οἱ αὐλικοὶ τὸν φθείρουν μὲ τοὺς ἐπαίνους των· ὁ δὲ ὑπουργὸς τὸν κολακεύει κινδυνωδέστερα μὲ τὰς συμβουλάς του, μὲ τὰ ὁποῖα τοῦ ἐμπνέει σχέδια καὶ μὲ τὰς ὁποίας τοῦ προτείνει συμβουλάς.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 25 τῆς σελήνης Σαφὰρ, 1719.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΑ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς...

Ἀπερνοῦσα τὴν προχθὲς ἀπὸ τὴν νέαν γέφυραν μ' ἕνα τῶν φίλων μου· αὐτὸς ἀπήντησε γνώριμόν του τινα, τὸν ὁποῖον μὲ εἶπεν ὅτι ἦτο γεωμέτρης· ὅλα του τὸν ἐπαράστηναν τοιοῦτον, διότι ἦτο βυθισμένος εἰς ὑψηλὰ ὀνειροπολήματα: ἔγινε χρεία ὁ φίλος μου πολλὴν ὥραν νὰ τὸν σύρνῃ ἀπὸ τὴν χειρίδα, καὶ νὰ τὸν ἀνατεινάζῃ διὰ νὰ τὸν κάμῃ νὰ καταβῇ εἰς τὸν ἑαυτόν του· τόσον ἦτον ἐνασχολημένος εἰς μίαν καμπύλην ἥτις τὸν ἐβασάνιζεν ἴσως ἀπὸ ὀκτὼ ἡμερῶν καὶ ἐπέκεινα! ἔδειξαν ἀμφότεροι πρὸς ἀλλήλους πολλὴν φιλοφροσύνην, κ' ἔμαθαν ἀμοιβαίως κάποια φιλολογικὰ νέα: αἱ ὁμιλίαι αὐταὶ τοὺς ἔφεραν ἕως τῆς θύρας ἑνὸς καφενείου, ὅπου ἐμβῆκα μὲ αὐτούς.

Ἐπαρατήρησα ὅτι ὁ γεωμέτρης μας ὑπεδέχθη προθύμως

ἀπ' ὅλον τὸν ἐκεῖ κόσμον, καὶ ὅτι τοῦ καφενείου τὰ παιδία τὸν ἐπεριποιήθησαν πολὺ καλήτερα παρὰ τοὺς δύο τουφεκολόγους τοὺς ὄντας εἰς μίαν γωνίαν. ὅσον τὸ κατ' αὐτὸν, ἐφάνη ὅτι εὑρίσκετο εἰς τόπον εὐάρεστον, διότι ἐξεζάρωσεν ὀλίγον τὸ προσωπόν του, καὶ ἄρχισε νὰ γελᾷ ὡς νὰ μὴν εἶχε τὸν παραμικρὸν γεωμετρίας χρωματισμόν.

Ἐντοσούτῳ τὸ πνεῦμα του τὸ κανονικὸν ἐμετροῦσεν ὅ τι ἐλέγετο εἰς τὴν συναναστροφήν. Ὡμοίαζεν ἐκεῖνον, ὅστις εὑρισκόμενος εἰς κῆπον, ἔκοπτε μὲ τὸ σπαθίον του τὴν κεφαλὴν τῶν ἀνθέων τῶν ὑψονομένων ὑπεράνω τῶν ἄλλων. Μάρτυρ τῆς ἀκριβείας του, ἐπειράζετο ἀπὸ τὰ ἀνώμαλα τῆς ὁμιλίας πράγματα ὡς ἡ ἀσθενὴς ὅρασις πειράζεται ἀπὸ τὸ παραπολὺ ζωηρὸν φῶς· Τίποτε δὲν τὸν ἦτον ἀδιάφορον, φθάνει νὰ ἦτον ἀληθές. Ἡ συνομιλία του λοιπὸν ἦτο παράξενος.

Ἦλθεν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀπὸ ἐμᾶς ἐξοχὴν μὲ ἄνθρωπον ὅστις εἶχεν ἰδεῖν φρούριον ὑπερήφανον καὶ κήπους μεγαλοπρεπεῖς· εἶχεν ἰδεῖν καὶ τοῦτος οἰκοδομὴν ἑξήντα ποδῶν μῆκος καὶ τριάντα πλάτος ἔχουσαν, καὶ δάσος μικρὸν χιλίων γαλλοστρεμάτων ὄχι ἀνάλογον κατὰ τὸ μῆκος: πολὺ ἐπιθυμοῦσεν οἱ διοπτικοὶ κανόνες νὰ φυλαχθῶσιν οὕτως, ὥστε τῶν εἰσόδων αἱ δενδροστιχίδες παντοῦ νὰ φαίνονται τοῦ αὐτοῦ πλάτους, καὶ εἶχε διὰ τοῦτο νὰ δώσῃ μέθοδον ἀλάνθαστον. Ἐφάνη πολὺ εὐχάριστος περὶ ἑνὸς ἡλιακοῦ ὡρολογίου τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐξανοίξειν ἐκεῖ, κατασκευῆς πολὺ παραδόξου, καὶ ἄναψε πολὺ ἐναντίον ἑνὸς σαφοῦ ὅστις ἦτο πλησίον μου, καὶ ὅστις κατὰ δυστυχίαν τὸν ἠρώτησεν ἐὰν αὐτὸ τὸ ὡρολόγιον ἔδειχνε τὰς ὥρας τὰς βαβυλωνιακάς. Ἕνας νεοπώλης ὡμίλησε περὶ τοῦ βομβαρδίσματος τοῦ φρουρίου τῆς Φονταραβίας· καὶ αἰφνιδίως ἐκεῖνος μᾶς ἔδωκε τὰς ἰδιότητας τῆς γραμμῆς τὴν ὁποίαν αἱ βόμβαι εἶχαν καταγράψειν εἰς τὸν ἀέρα· καὶ ὑπέρχαρης νὰ ἐξεύρῃ τοῦτο, ἠ-

θέλησεν ὁλωσδιόλου ν' ἀγνοῇ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῶν. Ἕνας ἄνθρωπος ἐπροσκλαίετο ὅτι τὸ προηγούμενον ἔτος ἠφανίσθη ἀπότινα πλημμύραν: Αὐτὸ τὸ ὁποῖον μὲ λέγετε, μὲ εἶναι πολὺ εὐάρεστον, εἶπε τότε ὁ γεωμέτρης: βλέπω ὅτι δὲν ἠπατήθην εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαμα παρατήρησιν, καὶ ὅτι ἔπεσεν ἐπάνω τῆς γῆς δύο δακτύλων νερὸν πλειότερον παρὰ τὸν παρελθόντα χρόνον.

Μίαν στιγμὴν ἔπειτα ἐξῆλθε, καὶ ἡμεῖς τὸν ἀκολουθήσαμεν· ἐπειδὴ ὑπῆγενεν ἱκανὰ ἐγρήγορα καὶ ἀμελοῦσε νὰ κυττάξῃ ἔμπροσθέν του, ἐσυναπαντήθη κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ ἄλλον ἄνθρωπον· ἐσυγκρούσθησαν βιαίως, καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν σύγκρουσιν ἀνεπήδησαν ἕκαστος πρὸς τὸ μέρος του κατὰ λόγον ἀμειβαῖον τῆς ταχύτητός του καὶ τοῦ ὄγκου των. Ἀφοῦ ὀλίγον συνῆλθαν ἀπὸ τὴν ζάλην των, ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, φέρων ἐπάνω τοῦ μετώπου τὴν χεῖρα του, εἶπε πρὸς τὸν γεωμέτρην: Εἶμαι πολὺ χαρούμενος ὅτι μ' ἔσπρωξες, διότι ἔχω μεγάλο νέον νὰ σὲ μάθω. Ἡρὸ ὀλίγου ἔδωκα εἰς τὸ κοινὸν τὸν Ὁράτιόν μου. Ἠῶς! εἶπεν ὁ γεωμέτρης· εἶναι δύο χιλιάδων ἔτη ἀφότου τὸν ἔχει τὸ κοινόν. Δεν μ' ἐννοεῖτε, ἐπανέλαβεν ὁ ἄλλος, σᾶς λαλῶ περὶ τῆς μεταγλωττίσεως αὐτοῦ τοῦ παλαιοῦ συγγραφέως τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου ἐδημοσίευσα: εἶναι εἴκοσι χρόνοι ἀφότου καταγίνομαι εἰς μεταγλωττίσσεις.

Τί! κύριε, εἶπεν ὁ γεωμέτρης, εἶναι εἴκοσι χρόνοι ἀφότου δὲν συλλογίζεσθε; ὁμιλεῖτε διὰ τοὺς ἄλλους καὶ αὐτοὶ συλλογίζονται διὰ σᾶς. Κύριε, εἶπεν ὁ σοφὸς, νομίζετε ἄραγε ὅτι δὲν ἀπέδωκα μεγάλην δούλευσιν εἰς τὸ κοινὸν καταγινόμενος νὰ καταστήσω πρὸς αὐτὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν καλῶν συγγραφέων οἰκείαν; Δὲν λέγω ὁλωσδιόλου τοῦτο: τιμῶ ὅσον καὶ ἄλλος τις τοὺς ὑψηλοὺς νόας τοὺς ὁποίους διέρχεσθε: ἀλλὰ δὲν θέλετε τοὺς ὁ-

μοιάσειν ποσῶς· διότι ἐὰν ἐσεῖς πάντοτε μεταγλωττίζετε, κανεὶς ποτὲ δὲν θέλει σᾶς μεταγλωττίσειν.

Αἱ μεταγλωττίσεις εἶναι ὡς τὰ χάλκινα ἐκεῖνα νομίσματα, τὰ ἔχοντα τὴν αὐτὴν τιμὴν τὴν ὁποίαν κ' ἕνα νόμισμα χρυσοῦν, καὶ μάλιστα εἶναι μεγαλητέρας χρήσεως διὰ τὸν λαόν· εἶναι ὅμως πάντοτε ἀσθενῆ καὶ κακῆς ποιότητος.

Θέλετε, λέγετ' ἐσεῖς, ν' ἀναγεννηθῶσι μεταξὺ ἡμῶν οἱ ἔνδοξοι αὐτοὶ θνητοί· καὶ ὁμολογῶ ὅτι τοὺς δίδετε σῶμα, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἀποδίδετε καὶ ζωήν· πάντοτε τοὺς λείπει ἡ ψυχὴ διὰ νὰ τοὺς ἐμψυχώσῃ.

Διατὶ δὲν καταγίνεσθε μᾶλλον εἰς τὴν ἔρευναν τόσων ἀληθειῶν τὰς ὁποίας ἕνας εὔκολος λογαριασμὸς μᾶς κάμνει ν' ἀνακαλύπτωμεν καθημέραν; Μετὰ τὴν μικρὰν αὐτὴν συμβουλὴν ἀπεχωρίσθησαν, νομίζω, πολὺ δυσαρεστημένοι ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον.

Ἐκ Παρισίων, τὴν τελευταίαν τῆς σελήνης Ρεβιάβ, α, 1719.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΘ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΡΑΙΔΗΝ.

Εἰς Βενετίαν.

Οἱ πλειότεροι νομοθέται ἦσαν περιορισμένου νοὸς ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἡ τύχη ἔθεσεν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἄλλων καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἐσυμβουλεύθησαν εἰμὴ τὰς προλήψεις των καὶ τὴν φαντασίαν των.

Φαίνεται ὅτι κακὰ ἐγνώρισαν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀξίαν αὐτὴν τοῦ ἔργου των: ἐξεφάντωσαν νὰ κάμωσι θεσμοθεσίας παιδικὰς διὰ τῶν ὁποίων ἐσυμμορφώθησαν τὴν ἀλήθειαν μὲ τοὺς μικρόνους, ἀλλ' ἔχασαν τὴν ὁποίαν οἱ καλόνοες ὤφειλαν νὰ τοὺς χρεωστῶσιν ὑπόληψιν.

Ἐρρίφθησαν εἰς λεπτομερείας ἀνωφελεῖς· ἔπεσαν εἰς τὰ ἰδιαίτερα περιστατικά· τοῦτο δείχνει νοῦν στενὸν, ὅστις δὲν βλέπει εἰμὴ ἐν μέρει τὰ πράγματα, καὶ δὲν συμπεριλαμβάνει τίποτε μὲ τὴν θεωρίαν τὴν γενικήν.

Τινὲς φιλοδόξως ἠθέλησαν νὰ μεταχειρισθῶσιν ἄλλην παρὰ τὴν κοινὴν γλῶσσαν· πρᾶγμα παράλογον διὰ ἕνα νομοθέτην: πῶς ἐμπορεῖ τις νὰ τοὺς φυλάξῃ ἐὰν δὲν ἦναι γνωστοί;

Πολλάκις χωρὶς ἀνάγκης κατήργησαν ὅσους εὗρηκαν διορισμένους· τοὐτέστιν ἔῤῥιψαν τοὺς λαοὺς εἰς ἀταξίας ἀχωρίστους μεταβολῶν.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι διά τινα ἀλλοκοτίαν προερχομένην μᾶλλον ἀπὸ τὴν φύσιν, ἢ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων, εἶναι κάποτε ἀναγκαῖον ν' ἀλλαχθῶσι νόμοι τινές. Ἀλλὰ τὸ περιστατικὸν τοῦτο εἶναι σπάνιον· καὶ ὅταν συμβῇ, δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἐγγίζῃ τις εἰμὴ μὲ χεῖρα τρέμουσαν: εἶναι ἀνάγκη τότε νὰ γενῶσι πολλαὶ πομπώδεις προετοιμασίαι καὶ νὰ ληφθῶσι τόσαι προφυλάξεις, ὥστε ὁ λαὸς φυσικὰ νὰ συμπεράνῃ ἐκ τούτου ὅτ' οἱ νόμοι εἶναι πολὺ ἅγιοι, διότι τόσα χρειάζονται νόμιμα διὰ νὰ τοὺς ἀκυρώσωσι.

Πολλάκις τοὺς ἔκαμαν ὑπὲρ τὸ δέον περιέργους, καὶ ἠκολούθησαν ἰδέας λογικὰς μᾶλλον παρὰ τὴν φυσικὴν ἐπιείκειαν. Εἰς τὸ μετὰ ταῦτα εὑρέθησαν παραπολὺ σκληροὶ, καὶ ἀπὸ πνεῦμα δικαιοσύνης κινούμενοι οἱ ἄνθρωποι ἐνόμισαν ὅτι ὀφείλουν ν' ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ αὐτούς· ἀλλ' αὐτή ἡ θεραπεία ἦτο νέον κακόν. Ὁποιοιδήποτε ἦναι οἱ νόμοι, ἀνάγκη πάντοτε νὰ τοὺς ἀκολουθῇ τις, καὶ νὰ τοὺς θεωρῇ ὡς τὴν δημόσιον συνείδησιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ τῶν μερικῶν ὀφείλει νὰ συμμορφόνεται πάντοτε.

Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τινὲς τῶν νομοθετῶν ἔδωκαν προσοχὴν ἥτις φανερόνει πολλὴν φρόνησιν·

τοῦτέστιν ἔδωκαν εἰς τοὺς πατέρας μεγάλην ἐξουσίαν ἐπάνω τῶν τέκνων των. Τίποτε ἄλλο δὲν ἐλαφρόνει πλειότερον τοὺς ἄρχοντας, τίποτε ἄλλο δὲν εὐκαιρόνει πλειότερον τὰ δικαστήρια, τίποτε ἄλλο τέλος δὲν διαχύνει πλειοτέραν ἡσυχίαν εἰς τὴν ἐπικράτειαν, ὅπου τὰ ἤθη κάμνουν πάντοτε καλητέρους πολίτας παρὰ οἱ νόμοι.

Ἀπ' ὅλας τὰς ἐξουσίας ἡ πατρικὴ εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποίαν τις κακομεταχειρίζεται ὀλιγώτερον· αὐτὴ εἶναι ἡ ἱερωτέρα παρ' ὅλας τὰς δικαστικὰς ἀρχάς· αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη ἥτις δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ συνθήκας, καὶ ἥτις προηγήθη ὅλων τῶν ἄλλων.

Παρατηρεῖται ὅτι εἰς τοὺς τόπους ὅπου τὶς θέτει πλειοτέρας ἀμειβὰς καὶ τιμωρίας εἰς τὰς χεῖρας τὰς πατρικὰς, αἱ οἰκογένειαι εἶναι κάλλιον κυβερνημέναι: οἱ πατέρες εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ δημιουργοῦ τοῦ σύμπαντος, ὅστις, ἂν καὶ δυναται νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦ ἔρωτός του, δὲν ἀφίνει καὶ τὸ νὰ τοὺς προσκολλήσῃ εἰς ἑαυτὸν διὰ τῶν ἀφορμῶν τῆς ἐλπίδος καὶ τοῦ φόβου.

Δὲν θέλω τελειώσειν αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν χωρὶς νὰ σὲ κάμω νὰ σημειώσῃς τὸ παράξενον πνεῦμα τῶν Γάλλων.

Λέγεται ὅτι ἐφύλαξαν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς νόμους ἄπειρον ἀριθμὸν πραγμάτων ἀνωφελῶν, καὶ κάτι χειρότερον ἀκόμη, καὶ δὲν ἔλαβαν ἀπὸ αὐτοὺς τὴν ἐξουσίαν τὴν πατρικὴν, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνοι ἐστερέωσαν ὡς τὴν πρώτην νόμιμον ἐξουσίαν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 4 τῆς σελήνης Γεμμάδι, 2, 1719.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΑ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ . . .

Θέλω σὲ λαλήσειν διὰ τούτης τῆς ἐπιστολῆς περί τινος ἔθνους ὀνομαζομένου οἱ Νεολόγοι, οἵτινες συν-

γονται εἰς μεγαλοπρεπῆ κῆπον, ὅπου ἡ ὀκνηρία των πάντοτε εἶναι ἐνασχολημένη. Αὐτοὶ εἶναι πολὺ ἄχρηστοι εἰς τὴν ἐπικράτειαν, καὶ αἱ πεντηκονταετεῖς ὁμιλίαι των δὲν ἔχουν ἀποτέλεσμα διαφορετικώτερον παρὰ τὸ ὁποῖον ἤθελε δυνηθῆν νὰ παράξῃ σιωπὴ ἐπίσης μακρυνή: νομίζονται ὅμως κάτι, διότι συνδιαλέγονται περὶ μεγαλοπρεπῶν σχεδίων καὶ διαπραγματεύονται μεγάλα συμφέροντα.

Τῶν συνομιλιῶν των ἡ βάσις εἶναι ματαία τις καὶ γελοία περιέργεια: δὲν ὑπάρχει μυστικοσυμβούλιον τόσον ἀπόκρυφον ὥστε νὰ μὴ διϊσχυρίζωνται ὅτι τὸ διέβησαν· δὲν δύνανται νὰ συγκατανεύσωσιν εἰς τὸ ν' ἀγνοῶσι κάτι· ἐξεύρουν πόσας ὁ σεβαστός μας σουλτάνος ἔχει γυναῖκας, πόσα κάμνει παιδία καθ' ἕκαστον ἔτος· καὶ μολονότι τίποτε δὲν ἐξοδεύουν εἰς κατασκόπους, εἶναι εἰδοποιημένοι περὶ τῶν μέτρων ὅσα λαμβάνει διὰ νὰ ταπεινώσῃ τοὺς αὐτοκράτορας τῶν Τούρκων καὶ τῶν Μογόλων·

Μόλις ἐξήντλησαν τὸ παρὸν καὶ κατευθύσθησαν εἰς τὸ μέλλον· καὶ προοδεύοντες ἔμπροσθεν τῆς Προνοίας, τὴν προλαμβάνουν εἰς ὅλα τὰ κινήματα τῶν ἀνθρώπων. Χειραγωγοῦν στρατηγόν τινα· καὶ ἀφοῦ τὸν ἐπαίνεσαν διὰ χιλίας μωρίας τὰς ὁποίας δὲν ἔκαμε, τοῦ προετοιμάζουν χιλίας ἄλλας τὰς ὁποίας δὲν θέλει κάμειν.

Κάμνουν τὰ στρατεύματα νὰ πετῶσιν ὡς οἱ γερανοί, καὶ τὰ τείχη νὰ πίπτωσιν ὡς παιγνιδοχάρτια: ἔχουν γεφύρας ἐπάνω ὅλων τῶν ποταμῶν, δρόμους κρυφούς εἰς ὅλα τὰ βουνά, ἀποθήκας ἀπειρομεγέθεις ἐντὸς τῶν ἄμμων τῶν καυστικῶν: ἄλλο παρὰ τὴν γνῶσιν δὲν τοὺς λείπει.

Ὑπάρχει κάποιος ἄνθρωπος μετὰ τοῦ ὁποίου συγκατοικῶ, ὅστις ἔλαβεν αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν ἀπό τινα νεολόγον: ἐπειδὴ μ' ἐφάνη παράδοξος, τὴν ἐφύλαξα

ἰδού την.

Κίριε.

« Σπανίως ἀπατῶμαι εἰς τοὺς συμπερασμούς μου περὶ
« τῶν πραγμάτων τοῦ καιροῦ. Τὴν πρώτην Ἰανουαρίου
« 1711 ἐπροφήτευσα ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωσὴφ ἐμελλε ν' ἀ-
« ποθάνῃ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ χρόνου: εἶναι ἀληθὲς
« ὅτι, ἐπειδὴ ἦτο καλὰ, ἐνόμισα ὅτι ἤθελα περιπαιχθῆν
« ἐὰν ἐξηγούμην κατά τινα τρόπον πολὺ σαφῆ· τοῦτο μ'
« ἔκαμε νὰ μεταχειρισθῶ ὅρους ὀλίγον αἰνιγματώδεις: ἀλλ'
« οἱ ἄνθρωποι ὅσοι ἐξεύρουν νὰ συλλογίζωνται μ' ἐνόησαν
« καλά. Τὴν 17 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέθανεν
« ἀπὸ εὐλογιάν.

« Ἅμα ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος
« καὶ τῶν Τούρκων, ὑπῆγα νὰ ζητήσω τοὺς κυρίους
« μας εἰς ὅλας τὰς γωνίας τοῦ Κεραμικοῦ· τοὺς ἐσύναξα
« πλησίον τῆς λίμνης, καὶ τοὺς ἐπροφήτευσα ὅτ' ἤθελε
« γενῆν ἡ πολιορκία τοῦ Βελιγραδίου, καὶ ὅτ' ἤθελε
« κυριευθῆν. Ἐσταθην ἱκανὰ εὐτυχὴς ὥστε ἡ προφητεία
« μου ἐπληρώθη. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι περὶ τὰ μέσα τῆς πο-
« λιορκίας ἐστοιχημάτισα ἑκατὸν πιστόλας ὅτ' ἤθελ' ἐπαρ-
« θῆν τὴν 18 Αὐγούστου· δὲν ἐπάρθη εἰμὴ τὴν ἐπαύριον:
« δύναταί τις νὰ χάσῃ μ' ἕνα τόσον καλὸν παιγνίδιον;

« Ὅτε ἤδα ὅτι ὁ Ἱσπανικὸς στόλος ἔκαμνεν ἀπόβα-
« σιν εἰς τὴν Σαρδινίαν, ἔκρινα ὅτ' ἤθελε τὴν κατακτή-
« σειν: τὸ εἶπα, καὶ ἀλήθευσε. Ἐπαρμένος ἀπὸ αὐτὴν τὴν
« ἐπιτυχίαν, ἐπρόσθεσα ὅτι αὐτὸς ὁ στόλος ἤθελεν ὑπα-
« γειν εἰς Φινάλιον ν' ἀποβιβάσῃ στρατεύματα διὰ νὰ κα-
« τακτήσῃ τὰ Μεδιόλανα. Ἐπειδὴ εὕρισκα ἀνθίστασιν νὰ
« κάμω παραδεκτὴν αὐτὴν τὴν ἰδέαν, ἠθέλησα νὰ τὴν
« ὑποστηρίζω ἐνδόξως: ἐστοιχημάτισα πενῆντα πιστόλας
« καὶ τὰς ἔχασα πάλιν· διότι αὐτὸς ὁ διαβολεμένος Ἀλβη-

« ρόνης, ἐναντίον τῆς πίστεως τῶν συνθηκῶν, ἔστειλε τὸν « στόλον του εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ ἠπάτησεν ἐνταυτῷ « δύο μεγάλους πολιτικοὺς, τὸν δοῦκα τῆς Σαβοΐας καὶ « ἐμέ.

« Αὐτὰ ὅλα, Κύριε, τόσον πολὺ μὲ ὀπισθοδρομοῦν, « ὥστ' ἀπεφάσισα πάντοτε νὰ προφητεύω καὶ ποτὲ νὰ « μὴ στοιχηματίζω. Ἄλλοτε ἡμεῖς εἰς τὸν Κεραμικὸν πο- « σῶς δὲν ἐγνωρίζαμεν τὴν χρῆσιν τῶν στοιχημάτων, καὶ « ὁ μακαρίτης Κόμης κύριος Δὲ Λ . . . παντάπασι δὲν « τὰ ὑπόφερνε: ἀλλ' ἀφότου μία πλυθὺς καμαρωμένων νέων « ἀνακατώθη μὲ ἡμᾶς, ἡμεῖς πλέον δὲν ἐξεύρομεν ποῦ « εἴμεθα. Μόλις ἀνοίγομεν τὸ στόμα διὰ νὰ εἴπωμεν κά- « τι νέον, κ' ἐξ αὐτῶν ἕνας προτείνει κατά.

« Τὴν προχθὲς, ὡς ἄνοιγα τὸ χειρόγραφόν μου κ' « ἐπροσάρμοζα τὰ ὀμματογυάλιά μου ἐπάνω τῆς μύτης « μου, ἕνας ἐξ αὐτῶν τῶν καυχησάρων, ἁρπάζων ἀκρι- « βῶς τὸ μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας λέξεως διά- « στημα, με λέγει: Στοιχηματίζω ἑκατὸν πιστόλας ὅτι « ὄχι. Ἐκαμώθην ὅτι δὲν ἐπρόσεξα εἰς αὐτὴν τὴν μωρίαν, « καὶ ἐπαναλαμβάνων τόν λόγον μὲ φωνὴν ἰσχυροτέραν εἶ- » πα: ὁ κύριος προτοστάτωρ Δὲ. . . μαθὼν. . . Αὐτὸ εἶναι ψεῦ- « μα, μὲ εἶπε: σεῖς πάντοτε ἔχετε εἰδήσεις μωρὰς· δὲν ὑπάρχει « ὁ κοινὸς νοῦς εἰς αὐτὰ ὅλα. Σᾶς Παρακαλῶ, κύριε, νὰ « μὲ κάμετε τὴν χάριν νὰ μὲ δανείσετε τριάντα πιστόλας. « διότι σᾶς ὁμολογῶ ὅτι αὐτὰ τὰ στοιχήματα μ' ἔρριψαν « εἰς ἄκραν ἀταξιαν· Σᾶς στέλλω τὸ ἀντίγραφον δύο ἐ- « πιστολῶν τὰς ὁποίας ἔγραψα πρὸς τὸν ὑπουργόν. εἶμαι, κτλ.

Ἐπιστολὴ ἑνὸς Νεολόγου πρὸς τὸν Ὑπουργόν.

« Αὐθέντα

« Εἶμαι ὁ ὑπήκοος ὁ πλέον ζηλωτὴς ἀφ' ὅσους εἶχε

« ποτὲ ὁ βασελεύς. Ἐγὼ εἶμαι ὅστις ὑποχρέωσα ἕνα
τῶν φίλων μου νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιον τὸ ὁποῖον εἶχα
« σχηματίσειν περί τινος βιβλίου διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι
« ὁ Μέγας Λουδοβῖκος ἦτον ὁ μεγαλήτερος ὅλων τῶν
« ἡγεμόνων ὅσοι ἐκρίθησαν ἄξιοι τοῦ ὀνόματος Μέγας.
« Ἀπὸ πολλῆς καταγίνομαι εἰς ἄλλο σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον
« θέλει κάμειν ἔτι πλειοτέραν τιμὴν εἰς τὸ ἔθνος μας,
« ἐὰν ἡ μεγαλειότης σας θελήσῃ νὰ μὲ χαρίσῃ κάποιον
« προνόμιον: ὁ σκοπός μου εἶναι ν' ἀποδείξω πῶς ἀπὸ
« τῆς ἀρχῆς τῆς μοναρχίας οἱ Γάλλοι ποτὲ δὲν ἐνική
« θησαν, καὶ πῶς ὅ τι εἶπαν οἱ Ἱστορικοὶ περὶ τῶν ἐ-
« λαττωμάτων μας εἶναι ἀληθινὴ συκοφαντία· Εἶμαι ὑπο-
« χρεομένος νὰ τοὺς βάλω εἰς τὸν ἴσον δρόμον κατὰ
« πολλὰς περιστάσεις· καὶ τολμῶ νὰ κολακεύωμαι ὅτι πρὸ
« πάντων λάμπω εἰς τὴν κριτικήν. Εἶμαι, αὐθέντα, κτλ.

« Αὐθέντα.

« Ἀφότου ἐχάσαμεν τὸν Κόμητα κύριον Δὲ Λ..., ἰ-
« κετικῶς σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ ἔχετε τὴν καλωσύνην νὰ
« μᾶς συγχωρήσετε τὴν ἐκλογὴν ἑνὸς προέδρου. Ἡ ἀταξία
« ἐμβαίνει εἰς τὰς συνελεύσεις μας, καὶ τῆς ἐπικρατείας
« τὰ πράγματα δὲν διαπραγματεύονται μὲ τὴν αὐτὴν ἀ-
« κρίβειαν μὲ τὴν ὁποίαν καὶ πρότερον: οἱ νέοι μας ὁλω-
« σδιόλου ζοῦν χωρὶς σέβας πρὸς τοὺς μεγαλητέρους καὶ
« μεταξύτων χωρὶς εὐταξίας: αἱ συνελεύσεις μας εἶναι
« ἀληθινὸν συμβούλιον τοῦ Ῥοβοὰμ, ὅπου οἱ νέοι ἐπιθέ-
« τουν σέβας πρὸς τοὺς γέροντας. Ἂς τοὺς λέγωμεν ὅ-
« σον θέλομεν ὅτ' εἴκοσι χρόνους πρὶν γεννηθῶσιν ἡμεῖς
« εἰρηνικῶς κατείχαμεν τὸν Κεραμικόν: νομίζω ὅτι τέλος
« πάντων θέλουν μᾶς διώξειν ἐκεῖθεν, καὶ ὑποχρεομένοι ν'
« ἀφήσωμεν αὐτούς τοὺς τόπους ὅπου πολλάκις ἐπεκα-
« λέσθημεν τὰς σκιὰς τῶν ἡρώων μας Γάλλων, ὅτι θέλει

« γενῆν χρεία νὰ ὑπάγωμεν νὰ συγκροτήτωμεν τὰς συ-
« λεύσεις μας εἰς τὸν κῆπον τοῦ βασιλέως ἢ εἰς ἄλλόν
« τινα παράμερον τόπον. Εἶμαι, κτλ.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 7 τῆς σελήνης Γερμιάδι, 2, 1719.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΑ.

ΡΑΙΔΗΣ ΠΡΟΣ ΡΙΚΑΝ.

Εἰς Παρισίους.

Ἓν ἀπὸ τὰ πράγματα, τὸ ὁποῖον παρὰ τὰ λοιπὰ πλειότερον ἐκίνησε τὴν περιέργειάν μου, φθάσας εἰς τὴν Εὐρώπην, εἶναι ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν δημοκρατιῶν. Σὺ ἐξεύρεις ὅτ' οἱ πλειότεροι τῶν Ἀσιανῶν οὐδὲ ἰδέαν ἔχουν αὐτοῦ τοῦ εἴδους τῆς κυβερνήσεως, καὶ ὅτ' ἡ φαντασία δὲν τοὺς ἐβοήθησεν οὐδὲ νὰ καταλάβωσι πῶς δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐπάνω τῆς γῆς ἄλλη παρὰ τὴν δεσποτικήν.

Αἱ πρῶται κυβερνήσεις τὰς ὁποίας γνωρίζομεν ἦσαν μοναρχικαί: αἱ δὲ δημοκρατίαι δὲν ἐσχηματίσθησαν εἰμὴ ἀπὸ τύχης καὶ διὰ τῆς διαδοχῆς τῶν αἰώνων.

Ἡ Ἑλλὰς ἐπειδὴ ἐκαταποντίσθη ἀπὸ κατακλυσμὸν, νέοι κάτοικοι ἦλθαν καὶ τὴν ἐκατοίκησαν: ἔσυρε σχεδὸν ὅλας της τὰς ἀποικίας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀπὸ τὰς γειτονικωτέρας τῆς Ἀσίας χώρας· καὶ καθὼς αὐτοὶ οἱ τόποι ἦσαν κυβερνώμενοι ἀπὸ βασιλεῖς, οἱ ἐξελθόντες ἐκεῖθεν λαοὶ ὁμοίως ἐκυβερνήθησαν. Ἡ τυραννία ὅμως αὐτῶν τῶν ἡγεμόνων ἐπειδὴ κατεστάθη παραπολὺ ἀνυπόφορος, ἀπετείναξε τὸν ζυγόν· καὶ ἀπὸ τὰ ἐρείπια τόσων βασιλείων ἀνηγέρθησαν αὐταὶ αἱ δημοκρατίαι, αἵτινες ἔφεραν εἰς τόσην ἀκμὴν τὴν Ἑλλάδα μόνην πολιτισμένην ἐντωμέσῳ τῶν βαρβάρων.

Ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρως, τὸ πρὸς τοὺς βασιλεῖς μῖσος πολὺν καιρὸν ἐφύλαξεν ἀνεξάρτητον τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἔκτεινε μακρὰν τὴν δημοκρατικὴν κυβέρνησιν. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις εὗρηκαν συμμάχους εἰς τὴν μακρὰν Ἀσίαν: ἔπεμψαν αὐτοῦ ἀποικίας ὡς ἑαυτὰς ἐλευθέρας, αἵτινες ὑπὲρ αὐτῶν ἐχρησίμευσαν ὡς ἐπιτειχίσματα κατὰ τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν βασιλέων τῆς Περσίας. Δὲν ἔμεινε τὸ πρᾶγμα ἕως ἐδῶ. Ἡ Ἑλλὰς ἐκατοίκισε τὴν Ἰταλίαν, ἡ Ἰταλία τὴν Ἱσπανίαν, ἴσως καὶ τὴν Γαλατίαν. Ἐξεύρομεν ὅτι αὐτὴ ἡ μεγάλη Ἑσπερία, ἡ τόσον περίφημος μεταξὺ τῶν ἀρχαίων, ἦτο κατ' ἀρχὰς ἡ Ἑλλὰς τὴν ὁποίαν οἱ γείτονές της ἐθεωροῦσαν ὡς τὴν διαμονὴν τῆς εὐδαιμονίας: οἱ Ἕλληνες μὴν εὑρίσκοντες εἰς τὴν πατρίδα των αὐτὸν τὸν εὐδαίμονα τόπον, ὑπῆγαν νὰ τὸν ζητήσωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν· οἱ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἱσπανίαν· οἱ τῆς Ἱσπανίας εἰς τὴν Βαιτικὴν ἢ τὴν Πορτουγαλλίαν: εἰς τρόπον ὥστε μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ὅλαι αὐταὶ αἱ χῶραι ἔφεραν αὐτὸ τὸ ὄνομα. Αὐταὶ αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἔφεραν μεθ' ἑαυτῶν τῆς ἐλευθερίας τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον εἶχαν ἐπάρειν εἰς αὐτὸν τὸν γλυκὺν τόπον. Δὲν βλέπει λοιπόν τις, κατ' αὐτοὺς τοὺς ἀπομακρυσμένους τόπους, μοναρχίαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἱσπανίαν, τὴν Γαλατίαν. Σὺ θέλεις ἰδεῖν μετ' ὀλίγον ὅτ' οἱ βόρειοι λαοὶ καὶ οἱ τῆς Γερμανίας δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον ἐλεύθεροι: καὶ ἐὰν μεταξὺ αὐτῶν εὑρίσκῃ τις κάποια βασιλείας ἴχνη, τοῦτο εἶναι διότι ὑπέλαβαν ὡς βασιλεῖς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν στρατευμάτων ἢ τῶν δημοκρατιῶν.

Αὐτὰ ὅλα ἐγίνοντο εἰς τὴν Εὐρώπην: διότι ὡς πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν, αὐταὶ πάντοτε ἦσαν καταβαρυμέναι ὑπὸ τὸν δεσποτισμὸν, ἐὰν ἐξαιρέσετε ὀλίγας

τῆς μικρᾶς Ἀσίας πόλεις, περὶ τῶν ὁποίων ἐλαλήσαμεν, καὶ τὴν δημοκρατίαν τῆς Καρχηδόνος εἰς τὴν Ἀφρικήν.

Ὁ Κόσμος ἐκαταμερίσθη μεταξὺ δύο δυνατῶν δημοκρατιῶν, τὴν τῆς Ῥώμης καὶ τὴν τῆς Καρχηδόνος. Δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα τόσον γνωστὸν ὅσον αἱ ἀρχαὶ τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας, οὐδὲ τόσον ἄγνωστον ὅσον ἡ ἀρχὴ τῆς Καρχηδόνος. Παντάπασιν ἀγνοεῖται ἡ ἀρχὴ τῶν Ἀφρικανῶν ἡγεμόνων ἀφότου ἤκμασεν ἡ Διδὼ, καὶ τὸ πῶς ἔχασαν τὴν δύναμίν των. Ἡ τερατώδης αὔξησις τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας ἤθελεν εἶσθαι μεγάλη εὐδαιμονία διὰ τὸν κόσμον, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἄδικος ἐκείνη διαφορὰ ἡ μεταξὺ τῶν πολιτῶν ρωμαίων καὶ τῶν νικημένων λαῶν· ἐὰν ἐδίδετο εἰς τοὺς κυβερνήτας τῶν ἐπαρχιῶν ἐξουσία ὀλιγώτερον μεγαλητέρα· ἐὰν οἱ τόσον ἅγιοι νόμοι διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν τυραννίαν των ἐφυλάττοντο· κ' ἐὰν διὰ νὰ τοὺς κάμωσι νὰ σιωπήσωσι δὲν ἐμεταχειρίζοντο τοὺς αὐτοὺς θησαυροὺς ὅσους εἶχε συσσωρεύσειν ἡ ἀδικία των.

Φαίνεται ὅτι ἡ ἐλευθερία ἔγινε διὰ τὴν φύσιν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, ἡ δὲ δουλεία διὰ τὴν τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας. Ματοίως οἱ Ῥωμαῖοι ἐπρόσφεραν εἰς τοὺς Καπαδόκας αὐτὸν τὸν πολύτιμον θησαυρόν· αὐτὸ τὸ ἄνανδρον ἔθνος τὸν ἀπέῤῥιψε κ' ἔτρεξε πρὸς τὴν δουλείαν μὲ τὴν αὐτὴν προθυμίαν μὲ τὴν ὁποίαν ἔτρεχαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν οἱ ἄλλοι λαοί.

Ὁ Καῖσαρ κατέθλιψε τὴν ρωμαϊκὴν δημοκρατίαν, καὶ τὴν ὑπέταξεν εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν.

Ἡ Εὐρώπη πολὺν καιρὸν ἐστέναζεν ὑπὸ τὴν στρατιωτικὴν καὶ βιαίαν κυβέρνησιν· ἡ δὲ ρωμαϊκὴ γλυκύτης μετεβλήθη εἰς σκληρὰν καταδυνάστευσιν.

Ἐντοσούτῳ ἀπειρία ἐθνῶν ἀγνώστων ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ βόρεια μέρη, διεχύθησαν ὡς χείμαῤῥοι εἰς τὰς ρωμαϊκὰς

ἀρχίας, καὶ εὑρίσκουσα τόσην εὐκολίαν νὰ κάμῃ τὰς κατακτήσεις της, ὅσην καὶ νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν τὰς πειρατείας της, διεμέλισαν τὸ αὐτοκρατόριον, καὶ ἐθεμελίωσαν βασίλεια. Αὐτοὶ οἱ λαοὶ ἦσαν ἐλεύθεροι· καὶ τόσον πολὺ ἐπεριόριζαν τὴν ἐξουσίαν τῶν βασιλέων των ὥστε τοῦτοι δὲν ἦσαν εἰμὴ ἀρχηγοὶ ἢ ἀρχιστράτηγοι. Οὕτως αὐτὰ τὰ βασίλεια, ἂν καὶ θεμελιωμένα διὰ τῆς βίας, ποσῶς δὲν ἠσθάνθησαν τὸν ζυγὸν τοῦ νικητοῦ. Ὅτε οἱ λαοὶ τῆς Ἀσίας, ὡς οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Τάρταροι, ἔκαμαν κατακτήσεις, καθυποβληθέντες εἰς τὴν θέλησιν ἑνὸς μόνου, δὲν ἐστοχάσθησαν εἰμὴ νὰ τὸν δώσωσι νέους ὑπηκόους, καὶ νὰ στερεώσωσι διὰ τῶν ὅπλων τὴν βιαίαν ἐξουσίαν του· ἀλλ' οἱ βόρειοι λαοί, ἐλεύθεροι εἰς τοὺς τόπους των, κυριεύσαντες τὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας, ποσῶς δὲν ἔδωκαν εἰς τοὺς ἀρχηγούς των μεγάλην ἐξουσίαν. Τινὲς μάλιστα τῶν λαῶν τούτων, ὡς οἱ Βάνδαλοι εἰς τὴν Ἀφρικὴν, οἱ Γότθοι εἰς τὴν Ἱσπανίαν, κατέθεταν τοὺς βασιλεῖς των εὐθὺς ἀπου δὲν ἦσαν εὐχάριστοι· πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους τοῦ ἡγεμόνος ἡ ἐξουσία ἦτο περιορισμένη διὰ χιλίων διαφορετικῶν τρόπων: μέγας αὐθεντῶν ἀριθμὸς τὴν ἐσυμβουλίζοντο μετ' αὐτοῦ· οἱ πόλεμοι δὲν ἐπιχειρίζοντο εἰμὴ διὰ τῆς συγκαταθέσεώς των· τὰ λάφυρα ἐμερίζοντο μεταξὺ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τῶν στρατιωτῶν· κανεὶς ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος φόρος· οἱ νόμοι ἦσαν θεμέλιοι ἀπὸ τὰς συνελεύσεις τοῦ ἔθνους. Ἰδοὺ ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ ὅλων αὐτῶν τῶν ἐπικρατειῶν αἵτινες ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ τὰ λείψανα τοῦ ρωμαϊκοῦ αὐτοκρατορίου.

Ἐκ Βενετίας, τὴν 20 τῆς σεπτέμβρης Ραιγὲς, 1817.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΑΒ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ . . .

Πρὸ πέντε ἢ ἓξ μηνῶν ἤμην εἰς καφενεῖον· ἐπαρατήρησα ἐκεῖ εὐγενῆ ἀρκετὰ καλοφορεμένον, ὅστις ἐγίνετο ἀκουστός: ἐλαλοῦσε περὶ τῆς εὐχαριστήσεως τὴν ὁποίαν εἶχε νὰ ζῇ εἰς Παρισίους· ἐλεεινολογοῦσε τὴν θέσιν του ὅτι ἦτον ὑπόχρεως νὰ ὑπάγῃ νὰ κατατήκεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἔχω, εἶπεν, εἰσόδημα δεκαπέντε χιλιάδων λιβρῶν εἰς γαίας, καὶ ἤθελα νομισθῆν εὐτυχέστερος ἐὰν εἶχα τὸ τέταρτον αὐτῶν τῶν ὑπαρχόντων εἰς ἀργύρια, καὶ εἰς χρήματα παντοῦ φερτά. Ἂς στενοχωρῶ, ὅσον θέλω, τοὺς πακτωτάς μου, ἂς τοὺς καταβαρύνω μὲ τὰ ἔξοδα τοῦ δικαστηρίου, δὲν κάμνω μὲ τοῦτο εἰμὴ νὰ τοὺς καταστήνω ἀδυνατωτέρους νὰ μὲ πληρώσωσι· ποτὲ δὲν ἐμπόρεσα νὰ ἴδω ἑκατὸν πιστόλας διὰ μιᾶς. Ἐὰν ἐχρωστοῦσα δέκα χιλιάδας φράγκων, ἤθελαν βάλειν οἱ δανεισταί μου χέρι εἰς ὅλας τὰς γαίας μου καὶ ἤθελα εἶσθαι εἰς τὸ πτωχοτροφεῖον.

Ἐξῆλθα χωρὶς νὰ δώσω μεγάλην προσοχὴν εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν: ἀλλ' εὑρισκόμενος ἐχθὲς κατὰ τοῦτο τὸ μέρος, ἐμβῆκα εἰς αὐτὴν τὴν οἰκίαν, ὅπου ἴδα ἄνθρωπον σοβαρὸν, ὠχρὸν καὶ μακροπρόσωπον, ὅστις, ἐντωμέσῳ πέντε ἢ ἓξ πολυλόγων, ἐφαίνετο κατηφὴς καὶ σκεπτικὸς, ἐωσοῦ, λαβὼν ἀποτόμως τὸν λόγον: Ναὶ, κύριε εἶπεν ὑψόνων τὴν φωνήν του, εἶμαι ἀφανισμένος· δὲν ἔχω πλέον τίποτε νὰ ζήσω· διότι κατὰ τὸ παρὸν δὲν ἔχω εἰς τὴν οἰκίαν μου εἰμὴ διακοσίων χιλιάδων λιβρῶν χάρτινα νομίσματα, καὶ ἑκατὸν χιλιάδων σκοῦτα ἀργυρᾶ: εὑρίσκομαι εἰς δεινὴν θέσιν· ἐνόμισα τὸν ἐμαυτόν μου πλούσιον· καὶ ἰδού με εἰς τὸ πτωχοτροφεῖον: ταὐ-

λάχιστον ἐὰν εἶχα μικρὰν γῆν ὅπου νὰ ἐμπορέσω νὰ ἀποσυρθῶ, ἤθελα εἶσθαι βέβαιος ὅτι ἔχω κάτι νὰ ζήσω· ἀλλὰ δὲν ἔχω οὐδὲ ὡς αὐτὸ τὸ καπέλον ὑποστατικά.

Ἔστρεψα κατὰ τύχην τὴν κεφαλὴν πρὸς ἄλλο μέρος, καὶ ἴδ' ἄλλον ἄνθρωπον ὅστις ἐστραβομούριζεν ὡς δαιμονισμένος. Πρὸς ποῖον νὰ ἐμπιστευθῇ τις εἰς τὸ ἑξῆς; ἐφώναζε. Ἐπιβουλός τις τὸν ὁποῖον τόσον πολὺ ἐνόμιζα ὡς ἕνα τῶν φίλων μου, ὥστε τὸν ἐδάνεισα τὸ ἀργύριόν μου, μὲ τὸ ἀπέδωκε! ὁποία τρομερὰ ἀπιστία! Ἂς κάμῃ ὅ τι θέλῃ, μέσα εἰς τὸ πνεῦμα μου θὲλ' εἶσθαι πάντοτε ἀτιμασμένος.

Ἐκεῖ ὁλόσιμα ἦτον ἄλλος ἄνθρωπος πολὺ κακοενδυμένος, ὅστις ὑψόνων τὰ ὀμμάτια εἰς τὸν οὐρανὸν ἔλεγε: Ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ τοὺς σκοποὺς τῶν ὑπουργῶν μας: εἴθε νὰ ἴδω τὰ μερίδια ἕως δύο χιλιάδων, καὶ ὅλους τῶν Παρισίων τοὺς εὐγενοδούλους πλουσιωτέρους παρὰ τοὺς κυρίους των! Ἔλαβα τὴν περιέργειαν νὰ ἐρωτήσω τ' ὄνομά του. Αὐτὸς εἶναι ἄνθρωπος καθ' ὑπερβολὴν πτωχὸς, μὲ εἶπε, ἔχει ὡσαύτως καὶ πτωχὸν ἐπάγγελμα: εἶναι γενεαλογιστὴς· κ' ἐλπίζει ὅτι ἡ τέχνη του θέλει εὐτυχήσειν ἐὰν αἱ τύχαι ἐξακολουθῶσι, καὶ ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ νεόπλουτοι θέλουν λάβειν τὴν ἀνάγκην του διὰ νὰ μετασχηματίσωσι τ' ὀνομάτων, νὰ ξελαιρόσωσι τοὺς προγόνους των, καὶ νὰ κοσμήσωσι τὰς ἁμάξας των: φαντάζεται ὅτι θέλει κάμειν τόσους, ὅσους θελήσῃ, εὐγενεῖς· καὶ ἀναπηδᾷ ἀπὸ χαρὰν βλέπων πολλαπλασιαζομένους τοὺς ἀγοραστάς του.

Ἴδα τέλος νὰ ἐμβαίνῃ γέροντα ὠχρὸν καὶ ξηρὸν, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισα ὡς νεοπώλην πρὶν καθίσῃ: τοῦτος δὲν ἦτον ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ ἐκείνων οἵτινες ἔχουν βεβαιότητα νικητικὴν ἐναντίον ὅλων τῶν δυστυχιῶν, καὶ πάντοτε

προλέγουν νίκας καὶ τρόπαια: ἐξ ἐναντίας ἦτον ἕνας ἀπὸ τοὺς τρέμοντας ἐκείνους, οἵτινες δὲν ἔχουν εἰμὴ νέα θλιβερά. Τὰ πράγματα ὑπάγουν πολὺ κακὰ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Ἱσπανίας, εἶπε: δὲν ἔχομεν ἱππικὸν ποσῶς ἐπάνω τῶν συνόρων· καὶ εἶναι φόβος μήπως ὁ πρίγκιψ Πῖος ὅστις ἔχει χονδρὸν ἱππικὸν σῶμα, ἀναγκάσῃ ὅλον τὸ Λαγγουεδὸκ νὰ φοροδοτήσῃ. Ἦτον ἄντικρύ μου ἕνας φιλόσοφος ἱκανὰ κακότακτος, ὅστις αἰσθάνετο οἶκτον διὰ τὸν νεοπώλην, καὶ ὕψονε τοὺς ὤμους καθ' ὅσον ἐκεῖνος ὕψονε τὴν φωνήν. Τὸν ἐπλησίασα, καὶ μὲ εἶπεν εἰς τὸ αὐτίον: Βλέπετε τὸν μωρόνουν αὐτὸν ὅτι ἀπὸ μιᾶς ὥρας μᾶς λαλεῖ περὶ τῆς φρίκης του διὰ τὸ Λαγγουεδόκ: καὶ ἐγώ χθὲς τὸ βραδὺ ἐξάνοιξα μίαν κηλίδα εἰς τὸν ἥλιον, ἤτις, ἐὰν ηὔξανε, ἤθελε κάμειν ὅλην τὴν φύσιν νὰ μουδιάσῃ· καὶ δὲν εἶπα οὐδὲ μίαν λέξιν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 17 τῆς σελήνης ῥαχμαζάν, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΓ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ....

Τὴν προχθὲς ὑπῆγα νὰ ἴδω βιβλιοθήκην μεγάλην εἰς μοναστήριον δερβισῶν, οἵτινες τὴν φυλάττουν ὡς παρακαταθήκην, ἀλλ' οἵτινες εἶναι ὑπόχρεοι ν' ἀφίνωσιν εἴς τινας ὥρας ὅλον τὸν κόσμον νὰ ἐμβαίνῃ.

Ἐμβαίνων ἴδα βαρὺν ἄνθρωπον νὰ περιδιαβάζῃ ἐντωμέσῳ ἀναρίθμου ἀριθμοῦ τόμων οἵτινες τὸν ἐπερικύκλωναν. Ὑπῆγα πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἐπαρακάλεσα νὰ μὲ εἴπῃ ὁποῖα ἦσαν τινὰ ἐξ αὐτῶν τῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα ἔβλεπα καλήτερα παρὰ τ' ἄλλα δεμένα. Κύριε, μὲ εἶπεν, ἐγὼ ἐδῶ κατοικῶ ξένον τόπον· δὲν γνωρίζω ψυχήν. Πολλοὶ ἄνθρωποι μὲ κάμνουν παρομοίας ἐρωτήσεις· ἀλλ' ἐσεῖς βλέ-

πετὲ καλὰ ὅτι δὲν θέλω ὑπάγειν ν' ἀναγνώσω ὅλα αὐτὰ τὰ βιβλία διὰ νὰ τοὺς ἱκανοποιήσω: ἔχω τὸν βιβλιοθηκάριόν μου ὅστις θέλει σᾶς εὐχαριστήσειν, διότι νύκτα καὶ ἡμέραν καταγίνεται νὰ ξεδιαλύνῃ ὅσα βλέπετε αὐτοῦ: αὐτὸς εἶναι ἄνθρωπος ὅστις διὰ τίποτε δὲν εἶναι καλὸς, καὶ ὅστις μᾶς εἶναι μέγα φορτίον διότι ποσῶς δὲν κοπιάζει διὰ τὸ μοναστήριον. Ἀλλ' ἀκούω τὴν ὥραν τῆς τραπεζαρίας νὰ σημαίνῃ: ὅσοι, ὡς ἐγὼ, εἶν' ἐπὶ κεφαλῆς κοινότητός τινος ὀφείλουν νὰ ἦναι οἱ πρῶτοι εἰς ὅλας τὰς γυμνασίας. Λέγων τοῦτο ὁ μοναχὸς μ' ἔσπρωξεν ἔξω, ἔκλεισε τὴν θύραν, καὶ, ὡς νὰ ἤθελε πετάξειν, ἔγινεν ἄφαντος ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 21 τῆς σελήνης Ραχμαζὰν, 1719.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ. ΡΓΔ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ...

Τὴν ἐπαύριον ἐπέστρεψα εἰς αὐτὴν τὴν βιβλιοθήκην, ὅπου εὗρηκα παντάπασι διαφορετικὸν ἄνθρωπον παρὰ τὸν ὁποῖον εἶχα ἰδεῖν τὴν πρώτην φοράν. Τὸ ἦθος του ἦτον ἁπλοῦν, ἡ φυσιογνωμία του πνευματώδης, καὶ τὸ πλησίασμά του εὐπροσήγορον. Εὐθὺς ἀποῦ τὸν ἔκαμα νὰ γνωρίσῃ τὸν περιέργειάν μου ἐνόμισε χρέος του νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ, καὶ μάλιστα ὡς ξένον νὰ μὲ διδάξῃ.

Πάτερ μου, τὸν εἶπα, ὁποῖοι εἶναι αὐτοὶ οἱ χονδροὶ τόμοι οἵτινες κρατοῦν ὅλον αὐτὸ τῆς βιβλιοθήκης τὸ μέρος; Αὐτοὶ, μὲ εἶπεν, εἶναι οἱ μεθερμηνευταὶ τῆς Γραφῆς. Μέγας εἶναι ὁ ἀριθμός των, ἐπανέλαβα: ἡ Γραφὴ ἄλλοτε πρέπει νὰ ἦτο πολὺ σκοτεινὴ, καὶ τώρα πολὺ σαφής. Μένουν ἄραγε ἀκόμη πολλαὶ ἀμφιβολίαι; εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ ἀκόμη πράγματα διαφειλονεικούμενα; Ἐὰν ἔχῃ! μεγαλοδύναμε θεὲ, ἐὰν ἔχῃ! μὲ ἀπεκρίθη· σχεδὸν ἔχει

τόσα ὅσας ἔχει γραμμάς. Ναί! τὸν εἶπα: καὶ τί λοιπὸν ἔκαμαν ὅλοι αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς; Οἱ συγγραφεῖς αὐτοί, μ' ἐπανέλαβε, ποσῶς δὲν ἐζήτησαν εἰς τὴν γραφὴν ὅ τι πρέπει νὰ πιστεύωμεν, ἀλλ' ὅτι πιστεύουν αὐτοί: δὲν τὴν ἐθεώρησαν ὡς βιβλίον ὅπου ἐμπεριείχοντο τὰ ὁποῖα ὤφειλαν νὰ δεχθῶσι δόγματα, ἀλλ' ὡς σύγγραμμα τὸ ὁποῖον ἐδύνατο νὰ δώσῃ αὐθεντείαν εἰς τὰς ἰδικάς των ἰδέας: διὰ τοῦτο ἔφθειραν ὅλας αὐτῆς τὰς ἐννοίας, καὶ ἐστρέβλωσαν ὅλα τὰ χωρία της. Ἡ Γραφὴ εἶναι τόπος ὅπου ὅλων τῶν αἱρέσεων οἱ ἄνθρωποι κάμνουν ἀποβάσεις, καὶ ὑπάγουν νὰ λεηλατήσωσιν· εἶναι τὸ πεδίον τῆς μάχης ὅπου τὰ συναπαντώμενα ἐχθρικὰ ἔθνη συγχροτοῦν πολλὰς μάχας, ὅπου κτυπῶνται, ὅπου ἀκροβολίζονται κατὰ πολλοὺς τρόπους.

Αὐτοῦ ὁλόσιμα βλέπετε τὰ βιβλία τὰ ἀσκητικὰ, ἢ εὐλαβητικά· ἔπειτα τὰ βιβλία τὰ ἠθικὰ, πολὺ πλέον ὠφελιμώτερα· τὰ τῆς θεολογίας διπλασίως ἀκατάληπτα καὶ διὰ τὴν εἰς αὐτὰ πραγματευομένην ὕλην καὶ διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον πραγματεύονται· τὰ συγγράμματα τῶν ἀλληγορικῶν τουτέστι τῶν θεοβλαβῶν, οἵτινες ἔχουν τρυφερὰν τὴν καρδίαν. Ἆ! πάτερ μου τὸν εἶπα, μίαν στιγμήν· μὴ τρέχετε τόσον ἐγρήγορα: ὁμιλήσατέ με περὶ αὐτῶν τῶν ἀλληγορικῶν. Κύριε, εἶπεν, ἡ θεοευλάβεια ζεσταίνει τὴν καρδίαν τὴν διαθέσιμον εἰς τὴν τρυφερότητα, καὶ τὴν κάμνει νὰ στείλῃ πνεύματα εἰς τὸν ἐγκέφαλον, τὰ ὁποῖα ὡσαύτως τὸν ζεσταίνουν, ὅθεν γεννῶνται αἱ ἐκστάσεις, καὶ οἱ ἁναρπασμοί. Ἡ τοιαύτη στάσις εἶναι ἡ παραφροσύνη τῆς θεοευλαβείας· πολλάκις τελειοποιεῖται, ἢ μᾶλλον μετατρέπεται εἰς τὴν ἡσυχαστικὴν τελειότητα: σεῖς ἐξεύρετε ὅτι ἡσυχαστὴς ἄλλο δὲν εἶναι εἰμὴ ἄνθρωπος τρελλὸς, θεοβλαβὴς, καὶ

ακόλαστος.

Ἰδοὺ οἱ ἠθικοθεολόγοι οἵτινες δημοσιεύουν τὰ μυστήρια τῆς νυκτὸς, οἵτινες σχηματίζουν εἰς τὴν φαντασίαν των ὅλα ὅσα ὁ ἐρωτικὸς δαίμων δύναται νὰ γεννήσῃ τέρατα, τὰ συνάγουν, τὰ παραβάλλουν καὶ τὰ κάμνουν τὸ αἰώνιον τῶν διαλογισμῶν των ἀντικείμενον: εὐδαίμονες ἐὰν ἡ καρδία των δὲν λάβῃ μέρος, καὶ δὲν καταστα θῇ καὶ αὐτὴ συνένοχος τόσων ἀποπλανήσεων τὰς ὁποίας μὲ τόσην ἁπλότητα περιγράφουν καὶ μὲ τόσην ἀπροσποιησίαν ζωγραφίζουν.

Βλέπετε, Κύριε, ὅτι ἐλεύθερα συλλογίζομαι, καὶ ὅτι σᾶς λέγω ὅλους τοὺς στοχασμούς μου. Εἶμαι φυσικὰ ἁπλοῦς, καὶ πολὺ πλειότερον μὲ σᾶς οἵτινες εἶσθε ξένοι, οἵτινες θέλετε νὰ ἐξεύρετε τὰ πράγματα, καὶ νὰ τὰ ἐξεύρετε τοιαῦτα ὁποῖα εἶναι. Ἐὰν ἤθελα, ἐμποροῦσα νὰ σᾶς ὁμιλήσω περὶ αὐτῶν ὅλων μὲ θαυμασμόν· ἐμποροῦσα νὰ σᾶς λέγω ἀκατάπαυστα: Τοῦτο εἶναι θεῖον! αὐτὸ εἶναι ἀξιοσέβαστον! ἐκεῖνο θαυμάσιον! Καὶ ἤθελε συμβῆ ἀπὸ τὰ δύο τὸ ἕνα, ἢ ἐγὼ νὰ σᾶς ἀπατήσω, ἢ ἐσεῖς νὰ μὲ θεωρήσετε ὡς ἄτιμον.

Ἐμείναμεν ἐδῶ: κάτι αἰφνίδιον πρᾶγμα διέκοψεν ἕως τῆς ἐπαύριον τὴν μὲ τὸν δερβίσην συνομιλίαν μας.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 23 τῆς σελήνης Ραχμαζὰν, 1719.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΑΕ΄.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ . . .

Ἐπανῆλθα τὴν διορισμένην ὥραν, καὶ ὁ ἄνθρωπός μου μὲ ὡδήγησεν ἀκριβῶς εἰς τὸν τόπον ὅπου εἴχαμεν ἀφεθῆν. Ἰδοὺ, μὲ εἶπεν, οἱ γραμματικοὶ, οἱ γλωσσογράφοι, καὶ οἱ ὑπομνηματισταί. Πάτερ μου, τὸν εἶπα, ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται ἄραγε νὰ ἐξαιρεθῶσιν ἀπὸ τοῦ

νὰ ἔχωσι νοῦν; Ναί, εἶπε, δύνανται· καὶ ὅμως δὲν τοὺς φαίνεται: τὰ συγγράμματά των δὲν εἶναι διὰ τοῦτο χειρότερα· τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ καλόβολον δι' αὐτούς. Αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν, τὸν εἶπα· καὶ γνωρίζω πολλοὺς φιλοσόφους οἵτινες καλὰ ἤθελαν κάμειν ἐὰν ἐδίδοντο εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος τῶν ἐπιστημῶν.

Ἰδού, ἐξηκολούθησεν, οἱ ῥήτορες οἵτινες ἔχουν τὸ τάλαντον τοῦ πείθειν χωρὶς νὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοὺς κανόνας τοῦ ὀρθοῦ λόγου· καὶ οἱ γεωμέτραι οἵτινες ὑποχρεόνουν τὸν ἄνθρωπον καὶ στανικῶς του νὰ πεισθῇ καὶ τὸν καταπείθουν τυραννικῶς.

Ἰδοὺ τὰ βιβλία τῆς μεταφυσικῆς τὰ ὁποῖα διαπραγματεύονται περὶ συμφερόντων τόσων μεγάλων, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ἄπειρον ἀπαντᾶται παντοῦ· τὰ βιβλία τῆς φυσικῆς τὰ ὁποῖα δὲν εὑρίσκουν πλειότερα θαυμάσια εἰς τὴν ἁρμονίαν τοῦ εὐρυχώρου σύμπαντος παρὰ εἰς τὴν ἁπλουστέραν τῶν τεχνιτῶν μας μηχανήν.

Τὰ βιβλία τῆς ἰατρικῆς, αὐτὰ τὰ μνημεῖα τῆς εὐθραυστότητος τῆς φύσεως καὶ τῆς δυνάμεως τῆς τέχνης, τὰ προξενοῦντα τρόμον ὅταν διαπραγματεύωνται καὶ περὶ αὐτῶν τῶν ἐλαφροτέρων ἀῤῥωστιῶν· τόσον μᾶς καταστήνουν τὸν θάνατον παρόντα! ἀλλὰ καὶ θέτουν ἡμᾶς εἰς ἐντελῆ ἀσφάλειαν ὅταν λαλῶσι περὶ τῆς ἀρετῆς τῶν ἰατρικῶν, ὡς νὰ ἐμέλλαμεν δι' αὐτῶν νὰ κατασταθῶμεν ἀθάνατοι.

Αὐτοῦ πλησίον εἶναι τὰ βιβλία τῆς ἀνατομίας, τὰ περιέχοντα πολὺ ὀλιγώτερον τὰς περιγραφὰς τῶν μερῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος παρὰ τὰ βάρβαρα ὀνόματα μὲ τὰ ὁποῖα τὰ ὠνόμασαν· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἰατρεύει οὐδὲ τὸν ἄῤῥωστον ἀπὸ τὴν ἀῤῥωστίαν του, οὐδὲ τὸν ἰατρὸν ἀπὸ τὴν ἀμάθειάν του.

Ἰδοὺ ἡ χημία ἡ ἐνοικοῦσα τώρα τὰ νοσοκομεῖα, καὶ τώρα τὰ τρελλοκομεῖα, ὡς κατοικίας αἴτινες τὴν εἶναι ἐπίσης κατάλληλαι.

Ἰδοὺ τὰ ἐπιστημονικὰ βιβλία, ἢ μᾶλλον τὰ βιβλία τῆς κεκρυμμένης ἀμαθίας· τοιαῦτα εἶναι τὰ ἐμπεριέχοντα κάποιον εἶδος διαβολιᾶς: κατάρατα κατὰ τοὺς πλειοτέρους ἀνθρώπους, οἰκτρὰ κατ' ἐμέ. Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ βιβλία τῆς δικανικῆς ἀστρολογίας. Τί λέγετε Πάτερ μου; Τὰ βιβλία τῆς δικανικῆς ἀστρολογίας! ἐπανέλαβα μὲ ζῆλον· καὶ αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἡμεῖς πλειότερον προτιμοῦμεν εἰς τὴν Περσίαν. Αὐτὰ κανονίζουν ὅλας τῆς ζωῆς μας τὰς πράξεις, καὶ μᾶς ἀποφασίζουν εἰς ὅλας μας τὰς ἐπιχειρήσεις: οἱ ἀστρολόγοι κυρίως εἶναι οἱ διευθυνταί μας· κατορθόνουν μεγαλήτερα, ἐμβαίνουν εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς ἐπικρατείας. Ἐὰν τοῦτο οὕτως ἔχῃ, μὲ εἶπε, σεῖς ζῆτε ὑπὸ ζυγὸν πολὺ σκληρότερον παρὰ τὸν τοῦ λογικοῦ: ἰδοὺ ἡ πλέον παράξενος ἀπ' ὅλας τὰς ἐξουσίας: πολὺ κλαίω τὴν οἰκογένειαν, καὶ πλειότερον ἀκόμη τὸ ἔθνος τὸ ἀφινόμενον τόσον πολὺ νὰ κυριεύεται ἀπὸ τοὺς πλανήτας. Ἡμεῖς μεταχειριζόμεθα, ἐπανέλαβα, τὴν ἀστρολογίαν ὡς ἐσεῖς μεταχειρίζεσθε τὴν ἄλγεβραν. Ἕκαστον ἔθνος ἔχει τὴν ἐπιστήμην του, κατὰ τὴν ὁποίαν κανονίζει τὴν πολιτικήν του. Ὅλοι ὁμοῦ οἱ ἀστρολόγοι δὲν ἔκαμαν τόσας εἰς τὴν Περσίαν μας μωρίας ὅσας ἕνας μόνος τῶν ἀλγεβραϊστῶν σας ἔκαμεν ἐδῶ. Νομίζετε ἄραγε ὅτι ἡ κατὰ συμβεβηκὸς τῶν ἄστρων συνδρομὴ δὲν εἶναι κανόνας τόσον βέβαιος ὅσον καὶ οἱ καλοὶ τῶν συστηματουργῶν σας λόγοι; Ἐάν τις ἐλογάριαζε τὰς περὶ τούτου γνώμας εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὴν Περσίαν, τοῦτο ἤθελαν εἶσθαι καλὸν ὑποκείμενον θριάμβου διὰ τὴν ἀστρολογίαν· ἠθέλετε ἰδεῖν τοὺς λογαριαστὰς πολὺ τα-

πεινομένους· ὁποῖον φορτικὸν συμπέρασμα δὲν ἤθελέ τις συνάξειν κατ' αὐτῶν!

Ἡ φιλονεικία μας διεκόπη, κ' ἔγινε χρεία ν' ἀφήσωμεν ἕνας τὸν ἄλλον.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 26 τῆς σελήνης ῥαχμαζάν, 1719.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΖ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ...

Κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἐντάμωσίν μας, ὁ σοφός μου μὲ ὡδήγησεν εἰς ταμεῖον ἰδιαίτερον. Ἰδοὺ τὰ βιβλία τῆς νέας Ἱστορίας, μὲ εἶπε. Ἰδέτε κατὰ πρῶτον τοὺς ἱστορικοὺς τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν παπῶν· βιβλία τὰ ὁποῖα ἀναγινώσκω διὰ νὰ διορθωθῶ, καὶ τὰ ὁποῖα πολλάκις εἰς ἐμὲ κάμνουν ἀποτέλεσμα παντάπασιν ἐναντίον.

Ἐκ' εἶναι ὅσοι ἔγραψαν περὶ τῆς πτώσεως τοῦ φοβεροῦ ῥωμαϊκοῦ αὐτοκρατορίου, τὸ ὁποῖον ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὰ συντρίμματα τόσων μοναρχιῶν, καὶ ἀπὸ τὴν πτῶσιν τοῦ ὁποίου ἐσχηματίσθησαν τόσαι ἄλλαι νέαι. Ἀριθμὸς ἄπειρος λαῶν βαρβάρων τόσων ἀγνώστων, ὅσον καὶ οἱ τόποι τοὺς ὁποίους ἐκατοικοῦσαν, ἐφάνησαν αἰφνιδίως, τὸ κατεπλημμύρισαν, τὸ κατερήμωσαν, τὸ κατεμέλισαν, καὶ ἐθεμελίωσαν ὅλα τὰ βασίλεια ὅσα τώρα βλέπετε εἰς τὴν Εὐρώπην. Αὐτοὶ οἱ λαοὶ δὲν ἦσαν κυρίως βάρβαροι, διότι ἦσαν ἐλεύθεροι· ἀποκατεστάθησαν ὅμως βάρβαροι ἀφοῦ, ὑποταχθέντες οἱ πλειότεροι εἰς δύναμιν ἀπόλυτον, ἔχασαν τὴν γλυκείαν ἐκείνην ἐλευθερίαν τὴν τόσον σύμφωνον μὲ τὸ λογικὸν, μὲ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ μὲ τὴν φύσιν.

Ἰδέτε ἐδῶ τοὺς Ἱστορικοὺς τοῦ αὐτοκρατορίου τῆς Γερμανίας, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι εἰμὴ σκιὰ τοῦ προτέρου αὐτοκρατορίου· ἀλλὰ τὸ ὁποῖον εἶναι, νομίζω, ἡ μόνη

ἐπάνω τῆς γῆς δύναμις τὴν ὁποίαν ἡ διαίρεσις δὲν ἐξησθένισεν· ἡ μόνη, νομίζω πάλιν, ἥτις ἐνδυναμοῦται κατὰ τὸ μέτρον τῶν χαμῶν της, καὶ ἥτις, βραδέως ὠφελουμένη ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας, καταστήνεται ἀδάμαστος μὲ τὰς ἥττας της.

Ἰδοὺ οἱ ἱστορικοὶ τῆς Γαλλίας, ὅπου τις κατὰ πρῶτον βλέπει τῶν βασιλέων τὴν δύναμιν νὰ σχηματίζεται, ν' ἀποθαίνῃ δύο φορὰς, ν' ἀναγεννᾶται ὁμοίως, νὰ χαυνόνεται ἔπειτα κατὰ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας· ἀλλ' ἀναλαμβάνουσα ἀνεπαισθήτως, αὐξάνουσα πανταχόθεν, ν' ἀναβαίνῃ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κολοφῶνος της, ὁμοιάζουσα τοὺς ποταμοὺς ἐκείνους οἵτινες, κατὰ τὸ τρέξιμόν των, χάνουν τὰ νερά των ἢ κρύπτονται ὑπὸ τὴν γῆν, ἔπειτα, ἐξαναφαινόμενοι πάλιν, χονδρυνόμενοι ἀπὸ τοὺς εἰς αὐτοὺς ῥέοντας ποταμοὺς, μὲ ὁρμὴν κατασύρουν ὅ τι ἀνθίστανται εἰς τὴν διάβασίν των.

Ἰδέτε αὐτοῦ τὸ Ἱσπανικὸν ἔθνος ἐξερχόμενον ἀπὸ κάποια ὄρη· τοὺς μαωμεθανοὺς ἡγεμόνας μὲ τόσην ἀνεπαισθητότητα ὑποζυγομένους μὲ ὅσην εἶχαν κατακτήσειν ταχύτητα· τόσα βασίλεια ἑνωμένα πρὸς σχηματισμὸν εὐρυχώρου μοναρχίας, ἥτις ἀποκατεστάθη σχεδὸν ἡ μόνη· ἑωσοῦ καταπλακωθεῖσα ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐτῆς μεγαλειότητος καὶ τοῦ ψευδοῦς πλούτου της, ἔχασε τὴν δύναμίν της καὶ αὐτὴν τὴν ὑπόληψίν της, καὶ παρὰ τὸν τύφον τῆς πρώτης αὐτῆς δυνάμεως ἄλλο δὲν ἐσυντήρησε.

Τοῦτοι ἐδῶ εἶναι οἱ ἱστορικοὶ τῆς Ἀγγλίας, ὅπου τις βλέπει τὴν ἐλευθερίαν ἀκατάπαυστα νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὰς φωτίας τῆς διαφωνίας καὶ τῆς διαιρέσεως· τὸν ἡγεμόνα πάντοτε κλονούμενον ἐπάνω ἀδιασείστου θρόνου· τὸ ἔθνος ἀνυπόμονον, φρόνιμον ὡς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν μανίαν του, καὶ τὸ ὁποῖον, κύριον τῆς θαλάσσης, (πρᾶ-

γμα ἕως τότε ἀνήκουστον), νὰ μιγνύῃ τὸ ἐμπόριον μὲ τὸ αὐτοκρατόριον.

Αὐτοῦ ὁλόσιμα εἶναι οἱ ἱστορικοὶ αὐτῆς τῆς ἄλλης βασιλίσσης τῆς θαλάσσης, τῆς δημοκρατίας τῆς Ὁλλάνδας, τῆς τόσον σεβομένης εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ τόσον τρομερᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου οἱ ἔμποροί της βλέπουν τόσους βασιλεῖς γονυπετοῦντας ἔμπροσθέν των.

Τῆς Ἰταλίας οἱ Ἱστορικοὶ σᾶς παρουσιάζουν ἔθνος ἄλλοτε κύριον τοῦ κόσμου, σήμερον δοῦλον ὅλων τῶν ἄλλων· τοὺς ἡγεμόνας της διηρημένους καὶ ἀδυνάτους, καὶ χωρὶς ἄλλου κυριαρχικοῦ προνομίου παρὰ τὴν ματαίαν πολιτικήν.

Ἰδοὺ ἐκεῖ τῶν δημοκρατιῶν οἱ Ἱστορικοί· οἱ τῆς Ἑλβετίας, ἥτις εἶναι τῆς ἐλευθερίας ὁ τύπος· οἱ τῆς Βενετίας, ἥτις δὲν ἔχει πόρους παρὰ εἰς τὴν οἰκονομίαν της· καὶ οἱ τῆς Γένοβας, ἥτις δὲν εἶναι ὑπερήφανος παρὰ κατὰ τὰς οἰκοδομάς της.

Ἰδοὺ ἐδῶ οἱ τῶν βορείων μερῶν, καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων οἱ τῆς Πολωνίας, ἥτις τόσον κακῶς μετέρχεται τὴν ἐλευθερίαν της, καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει δικαίωμα νὰ ἐκλέγῃ τοὺς βασιλεῖς της, ὥστε φαίνεται ὅτι ἐκ τούτου θέλει νὰ παρηγορήσῃ τοὺς γειτονικούς της λαοὺς, οἵτινες ἔχασαν καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο.

Ἐδῶ ἀπεχωρίσθημεν ἕως τῆς ἐπαύριον.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 2 τῆς σελήνης Χαλβὰλ, 1719.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΑΖ'

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ....

Τὴν ἐπαύριον μὲ ὡδήγησεν εἰς ἄλλο ταμεῖον. Ἐδῶ εἶναι, μὲ εἶπεν οἱ ποιηταὶ, τουτέστιν οἱ συγγραφεῖς ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων τὸ ἔργον εἶναι νὰ θέτωσιν ἐμπόδια εἰς

σὸν νοῦν, καὶ νὰ καταβαρύνωσι τὸν ὀρθὸν λόγον ὑπὸ τὰ περπνὰ, ὡς ἄλλοτ' αἱ γυναῖκες ἐθάπτοντο ὑπὸ τὰ στολίδιά των καὶ τοὺς κάλλωπισμούς των. Τοὺς γνωρίζετε· αὐτοὶ δὲν εἶναι σπάνιοι μεταξὺ τῶν Ἀνατολικῶν, ὅπου ὁ ἥλιος θερμότερος, φαίνεται ὅτι θερμαίνει καὶ αὐτὰς τὰς φαντασίας.

Ἰδοὺ τὰ ἐπικὰ ποιήματα. Αἴ! τί εἶναι αὐτὰ τὰ ἐπικὰ ποιήματα; Ἀληθεία, μὲ εἶπε, δὲν ἐξεύρω τίποτε: οἱ εἰδήμονες λέγουν ὅτι δὲν ἔγιναν παρὰ δύο, καὶ ὅτι τ' ἄλλα πρὸς τὰ ὁποῖα δίδεται αὐτὸ τὸ ὄνομα δὲν εἶναι ἐπικά: τοῦτο εἶναι τὸ ὁποῖον δὲν ἐξεύρω. Λέγουν προσέτι ὅτ' εἶναι ἀδύνατον νὰ κάμῃ τις ἄλλα· καὶ τοῦτο εἶναι ἀκόμη παραδοξότερον.

Ἰδοὺ οἱ δραματικοὶ ποιηταὶ, οἵτινες, κατ' ἐμὲ, εἶναι οἱ κατ' ἐξοχὴν ποιηταὶ, καὶ οἱ κύριοι τῶν παθῶν. Ὑπάρχουν δύο εἰδῶν δραματικοὶ ποιηταὶ· οἱ κωμικοὶ, οἵτινες μᾶς κινοῦν τὴν καρδίαν τόσον γλυκά· καὶ οἱ τραγικοὶ, οἵτινες μᾶς τὴν ταράττουν καὶ μᾶς τὴν κλονίζουν μὲ τόσην βίαν.

Ἰδοὺ οἱ λυρικοὶ τοὺς ὁποίους τόσον περιφρονῶ, ὅσον ὑπολήπτομαι τοὺς ἄλλους, καὶ οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς τέχνης των σχηματίζουν μωρίαν ἁρμονικήν.

Βλέπει τις ἔπειτα τοὺς συγγραφεῖς τῶν εἰδυλλίων καὶ τῶν βουκολικῶν, οἵτινες ἀρέζουν ὡς καὶ εἰς τοὺς αὐλικούς, διότι τοῦτοι δίδουν εἰς τοὺς αὐλικοὺς τὴν ἰδέαν κάτινος ἡσυχίας τὴν ὁποίαν δὲν ἔχουν, καὶ τὴν ὁποίαν τοὺς δείχνουν εἰς τὴν στάσιν τῶν ποιμένων.

Ἀπ' ὅλους τοὺς συγγραφεῖς ὅσους ἴδαμεν, ἰδοὺ οἱ κινδυνωδέστεροι· αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀκονίζοντες τὰ ἐπιγράμματα, τὰ ὁποῖα εἶναι μικρὰ βέλη λεπτὰ πληγόνοντα βαθέως καὶ καταστήνοντα τὴν πληγὴν ἀνίατον.

Ἐδῶ ἰδέτε τὰ ῥωμανὰ, τῶν ὁποίων οἱ συγγραφεῖς εἶναι εἶδος ποιητῶν, οἵτινες ἐπίσης καταστήνουν δεινὴν καὶ τοῦ νοὸς καὶ τῆς καρδίας τὴν γλῶσσαν: ἀπερνοῦν τὴν ζωὴν των ἐρευνῶντες τὴν φύσιν καὶ πάντοτε ἀποτυχαίνοντες· οἱ ἥρωές των τόσον εἶναι παράξενοι ὅσον καὶ οἱ πτερωτοὶ δράκοντες καὶ οἱ ἱπποκένταυροι.

Ἴδα, τὸν εἶπα, κάποια ἀπὸ τὰ ῥωμανά σας· καὶ, ἐὰν ἰδῆτε τὰ ἰδικά μας, ἀκόμη πλειότερον θέλετε δυσαρεστηθῆν: τοῦτα εἶναι ὡσαύτως ὀλίγον φυσικὰ, καὶ περιπλέον καθ' ὑπερβολὴν ἐναντία μὲ τὰ ἤθημας: δέκα ἔρωτος ἔτη χρειάζονται πρὶν ὁ ἐραστὴς δυνηθῇ μόνον τὸ πρόσωπον τῆς ἐρωμένης του νὰ ἴδῃ· Οἱ συγγραφεῖς ὅμως εἶναι βιασμένοι νὰ κάμωσι τοὺς ἀναγνώστας νὰ περάσωσιν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀηδῆ προλεγόμενα. Εἶναι δὲ ἀδύνατον τὰ μεταξὺ συμβάντα νὰ ἦναι ποικίλα: καταφεύγουν εἰς τέχνασμα χειρότερον παρὰ τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον θέλουν νὰ θεραπεύσωσι· τοὐτέστιν εἰς τερατουργήματα. Εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θέλετ' εὑρεῖν καλὸν μία μαγισσα νὰ κάμνῃ ἕνα στράτευμα νὰ ἐξετρυπόνῃ κάτωθεν τῆς γῆς ὅτι ἕνας καὶ μόνος ἥρως νὰ ἐξολοθρεύῃ στράτευμα ἑκατὸν χιλιάδων ἀνδρῶν. Μολονοῦτο ἰδοὺ τὰ ῥωμανά μας: αὐτὰ τὰ ψυχρὰ συμβάντα καὶ τὰ πολλάκις ἐπαναλαμβανόμενα μᾶς κάμνουν νὰ λαγγεύωμεν, καὶ αὐταὶ αἱ μωραὶ τερατεῖαι μᾶς ἐπαναστατοῦν.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 6 τῆς σελήνης Χαλβὰλ, 1719

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΗ΄

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ,

Εἰς Σμύρνην.

Οἱ ὑπουργοὶ ἐδῶ διαδέχονται ἀλλήλους καὶ παρέρ-

ρονται ὡς αἱ ὧραι. Κατὰ τὸ διάστημα τριῶν χρόνων τετράκις ἰδα ν' ἀλλαχθῇ σύστημα περὶ οἰκονομίας. Οἱ φόροι σήμερον συνάγονται εἰς Τουρκίαν καὶ εἰς Περσίαν ὡς ἐσυνάγοντο καὶ ἀπὸ τοὺς θεμελιωτὰς αὐτῶν τῶν αὐτοκρατορίων: πολὺ λείπεται ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι τὸ αὐτὸ καὶ ἐδῶ. εἶναι ἀληθὲς ὅτι περὶ τούτου ἡμεῖς δὲν πονοκεφαλοῦμεν τόσον ὅσον οἱ δυτικοί. Ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι μεταξὺ τῆς διαχειρίσεως τῶν εἰσοδημάτων τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῆς τῶν ὑπαρχόντων ἰδιώτου τινὸς δὲν ὑπάρχει πλειοτέρα διαφορὰ παρὰ τὴν μεταξὺ τοῦ λογαριάζειν ἑκατὸν χιλιάδας τομάνους ἢ μόνον ἑκατόν: ἀλλ' ἐδῶ ὑπάρχει πλειοτέρα λεπτόνοια καὶ μυστικότης. Ἀνάγκη μεγάλοι νόες νύκτα καὶ ἡμέραν νὰ καταγίνωνται ἀκαταπαύστως καὶ μετὰ πόνου νὰ γεννῶσι νέα σχέδια· νὰ ἀκούωσι τὰς γνώμας ἀπείρων ἀνθρώπων οἵτινες δι' αὐτοὺς κοπιάζουν χωρὶς νὰ παρακαλεσθῶσι· ν' ἀπσσύρωνται καὶ νὰ ζῶσιν εἰς τὸ βάθος ταμείου ἀδιαχωρήτου εἰς τοὺς μεγάλους καὶ ἱεροῦ εἰς τοὺς μικρούς· νὰ ἔχωσι πάντοτε γεμάτην τὴν κεφαλὴν ἀπὸ μεγάλα μυστικὰ, ἀπὸ σχέδια θαυμασιώδη, ἀπὸ συστήματα νέα· καὶ βυθισμένοι εἰς τὰς μελέτας νὰ ὑστερῶνται τὴν χρῆσιν τῆς ὁμιλίας, κἄποτε δὲ καὶ τὴν τῆς εὐγενικότητος.

Εὐθὺς ἀποῦ ὁ ἀποθανὼν βασιλεὺς ἔκλεισε τὰ ὀμμάτια, ἐστοχάσθησαν νὰ καταστήσωσι νέαν διαχείρισιν. Αἰσθάνοντο ὅτι δὲν ἦσαν καλά· ἀλλὰ δὲν ἔξευραν πῶς νὰ κάμωσι διὰ νὰ ἦναι καλήτερα. Δὲν εἶχαν εὑρεθῆν καλὰ μὲ τὴν ἀπεριόριστον τῶν πρώην ὑπουργῶν ἐξουσίαν· ἠθέλησαν νὰ τὴν συμμερισθῶσι. Ἔπλασαν δια τοῦτο ἓξ ἢ ἑπτὰ συμβούλια· καὶ τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο εἶναι ἴσως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐκυβέρνησε τὴν Γαλλίαν μὲ πλειοτέραν φρόνησιν παρ' ὅλα τὰ ἄλλα: ἡ διάρκειά του ὑπῆρξεν ὀλιγοχρόνιος ὡς καὶ ἡ τοῦ καλοῦ τὸ ὁποῖον ἐπροξένησε.

Ἡ Γαλλία μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως ἦτον ἕνα σῶμα καταβαρυμένον ἀπὸ χίλια κακά: ὁ Νοαίλλης ἐπῆρε τὸν σίδηρον εἰς τὴν χεῖρα, ἀπέκοψε τὰς ἀνωφελεῖς σάρκας, ἐφάρμοσε κάποια φάρμακα κατὰ τόπους. Ἀλλ' ἔμενε πάντοτ' ἕνα κακὸν ἐσωτερικὸν διὰ νὰ ἰατρευθῇ. Ξένος τις ἦλθεν ὅστις ἐπιχειρίσθη αὐτὴν τὴν ἰατρείαν: μετὰ πολλὰ ἰατρικὰ βίαια αὐτὸς ἐνόμισεν ὅτι τὴν ἐπάχυνεν, ἀλλ' ἄλλο δὲν ἔκαμεν εἰμὴ νὰ τὴν φουσκώσῃ.

Ὅλοι ὅσοι πρὸ ἓξ μηνῶν ἦσαν πλούσιοι τώρα εἶναι πτωχοί· καὶ ὅσοι δὲν εἶχαν ψωμίον πνίγονται ἀπὸ τὰ πλούτη. Ποτὲ αὐταὶ αἱ ὑπερβολαὶ δὲν ἔγιναν καὶ αἱ δύο εἰς τόσον ὀλίγον διάστημα καιροῦ. Ὁ ξένος ἐγύρισε τὴν ἐπικράτειαν ὡς ὁ παλαιοπώλης γυρίζει τὸ φόρεμα: αὐτὸς κάμνει νὰ φανῇ ἀπ' ἔξω ὅ τ' ἦτον ἀπὸ μέσα· καὶ ὅ τ' ἦτον ἀπ' ἔξω τὸ θέτει τ' ἀνάστροφα. Ὁποῖαι τύχαι ἀνέλπιστα, ἀπίστευται ὡς καὶ ἀπὸ ἐκείνους οἵτινες τὰς ἔλαβαν! Ὁ θεὸς δὲν σύρει ταχύτερα τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τό μηδέν. Πόσοι δοῦλοι ὑπηρετούμενοι ἀπὸ τοὺς συνδούλους των: ἴσως δὲ αὔριον καὶ ἀπὸ τοὺς δεσπότας των!

Αὐτὰ ὅλα πολλάκις γεννοῦν παράδοξα πράγματα. Οἱ εὐγενόδουλοι, οἱ εὐτυχήσαντες ἐπὶ τῆς παρελθούσης βασιλείας, καυχῶνται σήμερον διὰ τὴν γέννησίν των: ἀποδίδουν πρὸς τοὺς ὅσοι πρὸ ὀλίγου ἄφησαν εἰς κάποιαν στράταν τὴν λιβραίαν των, ὅλην τὴν περιφρόνησιν ὅσην πρὸ ἓξ μηνῶν αἰσθάνοντο ἄλλοι δι' αὐτούς: φωνάζουν μ' ὅλας των τὰς δυνάμεις: Ἡ εὐγένεια εἶναι ἀφανισμένη! ὁποία ἀταξία εἰς τὴν ἐπικράτειαν! δὲν βλέπει τις εἰμὴ ἀγνώστους νὰ πλουτύνωσι! Σὲ ὑπόσχομαι ὅτι τὰ αὐτὰ καὶ τοῦτοι θέλουν ἀποδώσειν πρὸς τοὺς μέλλοντας νὰ ἔλθωσιν ἐξόπισθεν των, καὶ ὅτι μετὰ τριάντα χρόνους οἱ εὐγε-

ναῖς οὗτοι θέλουν κάμειν πολὺν θόρυβον.

Ἐκ Παρισίων, τὴν πρώτην τῆς σελήνης Ζιλκαδέ, 1720.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΘ΄.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΙΒΒΗΝ

Ἰδοὺ ἕνα μέγα παράδειγμα τῆς ἀνδρογυνικῆς τρυφερότητος, ὄχι μόνον ἀπὸ γυναῖκα ἀλλὰ καὶ ἀπὸ βασίλισσαν. Ἡ βασίλισσα τῆς Σουηδίας κατὰ πάντα τρόπον θέλουσα νὰ κάμῃ σύντροφον εἰς τὸ διάδημα τὸν πρίγκιπα τὸν σύζυγόν της, διὰ νὰ ἐξομαλίσῃ ὅλας τὰς δυσκολίας, ἔπεμψεν εἰς τῆς ἐπικρατείας τὴν συνέλευσιν ἐγγράφως τὴν παραίτησίν της ἀπὸ τὴν ἀντιβασιλείαν διὰ νὰ ἐκλεχθῇ βασιλεὺς ὁ ἄνδρας της.

Εἶναι χρόνοι ἑξῆντα καὶ κάτι περισσότερον ἀποῦ μία ἄλλη βασίλισσα, ὀνομαζομένη Χριστίνα, ἐπαράτησε τὸ διάδημα διὰ νὰ δοθῇ ὁλωσδιόλου εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Δὲν ἐξεύρω ὁποῖον ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ παραδείγματα ὀφείλομεν περισσότερον νὰ θαυμάζωμεν.

Ἂν καὶ ἱκανὰ εὔλογον ἐγκρίνω ἕκαστος νὰ μένῃ σταθερὸς εἰς τὴν ὁποίαν ἡ φύσις τὸν ἔθεσε θέσιν· ἐὰν καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἐπαινέσω τὴν ἀδυναμίαν ἐκείνων, ὅσοι, εὑρίσκοντες ἑαυτοὺς κατωτέρους τῆς στάσεώς των, τὴν ἀφίνουν ὡς ἔκ τινος λειποταξίας· εἶμαι ὅμως ἐκπληγμένος διὰ τὴν μεγαλειότητα τῆς ψυχῆς αὐτῶν τῶν δύο ἡγεμονίδων, καὶ διότι βλέπω τὸ πνεῦμα τῆς μιᾶς καὶ τὴν καρδίαν τῆς ἄλλης ἀνώτερα τῆς τύχης των. Ἡ Χριστίνα ἐστοχάσθη νὰ γνωρίσῃ τότε, ὅταν οἱ ἄλλοι ἄλλο δὲν στοχάζωνται παρὰ ν' ἀπολαύσωσι· ἡ δὲ ἄλλη δὲν θέλει ν' ἀπολαύσῃ εἰμὴ ἀφοῦ θέσῃ τὴν εὐδαιμονίαν της

βλην εἰς τὰς χεῖρας τοῦ σεβαστοῦ συζύγου της.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 27 τῆς σελήνης Μαχαρράμ, 1720.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜ.'

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Εἰς . . .

Τῶν Παρισίων τὸ παρλαμέντον πρὸ ὀλίγου ἐξορίσθη εἰς μικράν τινα πόλιν ὀνομαζομένην Ποντουάσην. Τὸ συμβούλιον ἔπεμψεν εἰς αὐτὸ διὰ νὰ καταχωρισῃ ἢ νὰ ἐγκρίνῃ διακήρυξίν τινα ἥτις τὸ ἀτιμάζει· καὶ αὐτὸ τὴν κατεχώρισεν εἰς τρόπον ὅστις ἀτιμάζει τὸ συμβούλιον.

Ἡ αὐτὴ περιποίησις ἐπαπειλεῖται εἰς κάποια παρλαμέντα τοῦ βασιλείου.

Αὐτὰ τὰ σώματα πάντοτε εἶναι μισητά: δὲν πλησιάζουν τοὺς βασιλεῖς εἰμὴ διὰ νὰ τοὺς εἴπωσι λυπηρὰς ἀληθείας· καὶ ἐνῷ πλῆθος αὐλικῶν ἀκαταπαύστως τοὺς παρουσιάζει λαὸν εὐδαίμονα ὑπὸ τὴν κυβέρνησίν των, αὐτὰ ἔρχονται νὰ ψευματίσωσι τὴν κολακείαν, καὶ νὰ φέρωσιν εἰς τοὺς πόδας τοῦ θρόνου τοὺς ἀναστεναγμοὺς καὶ τὰ δάκρυα τὰ παρακατατεθέντα εἰς αὐτὰ ἀπὸ τὸν λαόν.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι φορτίον βαρὺ, φίλτατε Οὐσβὲκ, ὅταν ἦναι χρεία νὰ τὴν φέρῃ τις ἕως εἰς τοὺς ἡγεμόνας! Οἱ ἡγεμόνες ὀφείλουν καλὰ νὰ συλλογισθῶσιν ὅτι οἱ ἀποφασιζόμενοι πρὸς τοῦτο ἀποφασίζονται ἐξ ἀνάγκης, καὶ ὅτι ποτὲ δὲν ἤθελαν συγκατανεύσειν νὰ κάμωσι κινήματα τόσον λυπηρὰ καὶ τόσον καταθλιπτικὰ δι' ἑαυτοὺς, ἐὰν δὲ ἦσαν ἀναγκασμένοι ἀπὸ τὸ χρέος των, ἀπὸ τὸ σέβας των καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν ἔρωτά των.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 21 τῆν σελήνης Γεμμάδι, 1, 1720

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΑ.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Θέλω ἐλθεῖν νὰ σὲ ἴδω πρὸς τὸ τέλος τῆς ἑβδομάδος. Πόσον εὐάρεστα μαζί σου θέλουν ῥεύσειν αἱ ἡμέραι!

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐπαρουσιάσθην εἰς τινα κυρίαν τῆς Αὐλῆς, ἥτις εἶχε κάποιαν ἐπιθυμίαν νὰ ἴδῃ τὴν ξένην μου μορφήν. Τὴν εὗρηκα ὡραίαν, ἀξίαν τῶν βλεμμάτων τοῦ ἡμετέρου μονάρχου, καὶ σεβαστοῦ τινος βαθμοῦ εἰς τὸν ἱερὸν τόπον ὅπου ἡ καρδία του ἐπαναπαύεται.

Μ' ἔκαμε χιλίας ἐρωτήσεις περὶ τῶν ἠθῶν τῶν Περσῶν καὶ περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ζῆν τῶν Περσίδων. Μ' ἐφάνη ὅτι τοῦ σεραγίου ἡ ζωὴ δὲν εἶναι τῆς κλίσεώς της, καὶ ὅτι εὕρισκεν ἀπέχθειαν νὰ βλέπῃ ἕνα ἄνδρα συμμεριζόμενον ἀπὸ δέκα ἢ δώδεκα γυναῖκας. Χωρὶς φθόνον δὲν ἐμπόρεσε νὰ βλέπῃ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἑνὸς, καὶ χωρὶς οἶκτον τὴν στάσιν τῶν ἄλλων. Ἐπειδὴ ἀγαπᾷ τὴν ἀνάγνωσιν, μάλιστα τὴν τῶν ποιητῶν καὶ τὴν τῶν ῥωμανῶν, ἐπεθύμησε νὰ λαλήσω περὶ τῶν ἰδικῶν μας. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τὴν εἶπα, ἐδιπλασίασε τὴν περιέργειάν της: μ' ἐπαρακάλεσε νὰ δώσω νὰ τῆς μεταγλωττίσωσιν ἕνα τεμάχιον ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔφερα μαζί μου. Τὸ ἔκαμα, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἔπεμψα πρὸς αὐτὴν μίαν διήγησιν περσικήν. Ἴσως θέλεις εὐχαριστηθῆν νὰ τὴν ἴδῃς παραφρασμένην:

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χεὶκ Ἀλῆ Κὰν, ἦτον εἰς τὴν Περσίαν γυναῖκα τις, ὀνομαζομένη Ζουλημᾶ: ἔξευρεν ἀπὸ στήθους ὅλον τὸ ἅγιον Ἀλκοράνιον: δὲν ὑπῆρχε δερβίσης νὰ ἐννοῇ παρ' αὐτὴν καλήτερα τὰς παραδόσεις τῶν ἁγίων προφητῶν· οἱ διδάσκαλοι ἄραβες τίποτε δὲν εἶχαν εἰπεῖν τόσον μυστηριῶδες τοῦ ὁποίου αὐτὴ νὰ μὴ καταλαμβάνῃ τὰς ἐννοίας ὅλας· ὁμοῦ μὲ τόσας γνώσεις εἶχε καὶ κάποιον χαρακτῆρα πνεύματος εὐθύμου, τὸ ὁ-

τοῖον μόλις ἄφινεν ἐκείνους πρὸς τοὺς ὁποίους ἐλαλοῦσα νὰ μαντεύσωσιν ἐὰν αὐτὴ ἤθελε νὰ τοὺς ἠδύνῃ ἢ νὰ τοὺς διδάξῃ.

Μίαν τῶν ἡμερῶν, ἐνῷ αὐτὴ μὲ τὰς συντρόφισσάς της ἦτον εἰς ἕνα τῶν θαλάμων τοῦ σεραγίου, τὴν ἠρώτησεν ἐξ αὐτῶν μία τι ἐστοχάζετο περὶ τῆς ἄλλης ζωῆς, καὶ ἐὰν ἐπίστευε τὴν παλαιὰν ἐκείνην τῶν διδασκάλων μας παράδοσιν ὅτι ὁ παράδεισος ἔγινε μόνον διὰ τοὺς ἄνδρας.

Αὐτὴ εἶναι ἡ κοινὴ γνώμη, εἶπεν ἐκείνη: τίποτε ὁ κόσμος δὲν παρημέλησε διὰ νὰ ἐκβαθμίσῃ τὸ γένος μας. Ὑπάρχει μάλιστα καθ' ὅλην τὴν Περσίαν ἔθνος διεσπαρμένον, ὀνομαζόμενον ἔθνος ἰουδαϊκὸν, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς αὐθεντείας τῶν ἱερῶν βιβλίων του βεβαιόνει ὅτι δὲν ἔχομεν καθόλου ψυχήν.

Αὐταὶ αἱ τόσον ὑβριστικαὶ δοξασίαι ἄλλην παρὰ τὴν ἀλαζονείαν τῶν ἀνδρῶν ἀρχὴν δὲν ἔχουν, οἵτινες καὶ πέραν τῆς ἰδίας των ζωῆς θέλουν νὰ φέρωσι τὴν ὑπεροχήν των, καὶ δὲν στοχάζονται ὅτι τὴν μεγάλην ἐκείνην ἡμέραν ὅλα τὰ πλάσματα ὡς μηδὲν θέλουν φανῆν ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ, χωρὶς νὰ ἔχωσιν ἄλλο παρὰ τὸ προνόμιον τὸ ὁποῖον ἡ ἀρετὴ δίδει.

Ὁ θεὸς ποσῶς δὲν θέλει περιορισθῆν εἰς τὰς ἀνταμοιβάς του· καὶ καθὼς οἱ ἄνδρες, οἵτινες καλῶς ἔζησαν καὶ καλῶς ἐμεταχειρίσθησαν τὴν ὁποίαν ἐδῶ κάτω ἔχουν ἐξουσίαν ἐπάνω μας, θέλουν εἶσθαι εἰς παράδεισον γεμάτον ἀπὸ οὐρανίους καὶ ἐξαισίους καλλονὰς, καὶ τοιαύτας ὥστε, ἐὰν θνητός τις τὰς εἶχεν ἰδεῖν πάραυτα ἤθελε θανατωθῆν ἀνυπόμονος νὰ τὰς ἀπολαύῃ: οὕτως αἱ ἐνάρεται γυναῖκες θέλουν ὑπάγειν εἰς τόπον τερπνόν, ὅπου θέλουν εἶσθαι μεθυσμέναι ἀπὸ χείμαρρον ἡδυπαθειῶν

μὲ ἄνδρας θείους οἵτινες θέλουν τὰς ὑποτάσεσθαι: ἐξ αὐτῶν ἑκάστη θέλει ἔχειν σεράγιον ὅπου θέλουν εἶσθαι ἔγκλεισται, καὶ εὐνούχους πιστοτέρους παρὰ τοὺς ἰδικούς μας διὰ νὰ τὰς φυλάττωσι.

Ἀνέγνωσα, ἐπρόσθεσεν, εἰς βιβλίον ἀραβικὸν, ὅτι ἕνας ἄνθρωπος ὀνομαζόμενος Ἰβραὶμ ἐκυριεύετο ἀπὸ ζηλοτυπίαν ἀνυπόφορον. Εἶχε δώδεκα γυναῖκας καθ' ὑπερβολὴν ὡραίας, τὰς ὁποίας ἐμεταχειρίζετο πολὺ σκληρά: δὲν ἐμπιστεύετο πλέον εἰς τοὺς εὐνούχους του, οὐδὲ εἰς τὰ τείχη τοῦ σεραγίου του· σχεδὸν πάντοτε τὰς ἐκράτουσε κλειδομένας εἰς τὴν κάμεράν των, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ βλέπωσιν ἡ μία τὴν ἄλλην οὐδὲ νὰ ὁμιλῶσι· διότι ἦτο ζηλότυπος ὡς καὶ διὰ τὴν ἀθῴαν φιλίαν: ὅλαι του αἱ πράξεις εἶχαν τὸν χρωματισμὸν τῆς φυσικῆς του κτηνότητος· ποτὲ γλυκὺς λόγος δὲν ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ στόμα του, καὶ ποτὲ δὲν ἔκαμε τὸ παραμικρὸν σημεῖον τὸ ὁποῖον νὰ μὴ προσθέσῃ κάτι εἰς τὴν αὐστηρότητα τῆς σκλαβείας των.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐνῷ τὰς εἶχεν ὅλας συναγμένας εἰς ἕνα τῶν θαλάμων τοῦ σεραγίου του, ἐξ αὐτῶν μία, ἡ τολμηροτέρα παρὰ τὰς ἄλλας, τοῦ ὠνείδισε τὸ κακόν του φυσικόν. Ὅταν τις τόσον πολὺ ζητῇ τὰ μέσα νὰ γενῇ φοβερὸς, πάντοτε προευρίσκει τὰ μέσα τοῦ νὰ κατασταθῇ μισητός. Ἡμεῖς τόσον εἴμεθα δυστυχεῖς ὥστε ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐμποδισθῶμεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιθυμήσωμεν κάποιαν μεταβολήν: ἄλλαι εἰς τὴν θέσιν μου ἤθελαν εὐχηθῆν τὸν θάνατόν σου: ἐγὼ δὲν εὔχομαι εἰμὴ τὸν ἰδικόν μου· καὶ ἐπειδὴ δι' ἄλλου μέσου δὲν δύναμαι νὰ ἐλπίσω τὸν ἀποχωρισμόν μου ἀπὸ σὲ, θέλει μὲ εἶσθαι πολὺ γλυκύτερον νὰ σὲ ἀποχωρισθῶ διὰ αὐτοῦ. Αὐτὴ ἡ ὁμιλία, ἥτις ὤφειλε νὰ τὸν μαλάξῃ, τὸν ἔκαμε

νὰ κρατηθῇ ἀπὸ μανιώδη θυμόν· ἔσυρε τὸ μαχαιρίδιον καὶ τὸ ἔχωσεν εἰς τὸ στῆθος τῆς. Ἀκριβαί μου συντρόφισσαι, εἶπεν αὐτὴ μὲ θνήσκουσαν φωνὴν, ἐὰν ὁ οὐρανὸς μ' ἐλεήσῃ διὰ τὴν ἀρετήν μου, θέλετε εἶσθαι ἐκδικημέναι. Μετὰ τοὺς λόγους τούτους, αὐτὴ ἄφησε τὴν ἄτυχον τούτην ζωὴν διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν τερπνὴν διαμονήν, ὅπου αἱ γυναῖκες, ὅσαι καλῶς ἔζησαν, ἀπολαύουν εὐδαιμονίαν πάντοτε ἀνανεομένην.

Κατὰ πρῶτον ἴδε γελῶσαν πεδιάδα, τῆς ὁποίας ἡ πρασινάδα ἐποικίλετο ἀπὸ τὰ χρώματα τῶν ζωηροτέρων ἀνθέων: ἕνας ῥύακας, τὰ νερὰ τοῦ ὁποίου ἦσαν καθαρώτερα παρὰ τὸν κρύσταλλον, ἐσχημάτιζεν ἀπειραρίθμους πεστροφάς. Ἐμβῆκεν ἔπειτα εἰς δασάκια θελκτικὰ, ἡ σιωπὴ τῶν ὁποίων δὲν διακόπτεται εἰμὴ ἀπὸ τὸ γλυκὺ τῶν πουλίων κελάδημα. Μεγαλοπρεπεῖς κῆποι ἐπαρουσιάσθησαν ἔπειτα· ἡ φύσις τοὺς εἶχεν ἐστολισμένους μὲ τὴν ἁπλότητά της καὶ μὲ ὅλην τὴν μεγαλοπρέπειάν της. Εὗρηκεν ἔπειτα παλάτιον ὑπερήφανον ἑτοιμασμένον δι' αὐτὴν, καὶ γεμάτον ἀπὸ ἄνδρας οὐρανίους προωρισμένους διὰ τὰς ἡδονάς της.

Δύο ἐξ αὐτῶν ἐπαρουσιάσθησαν πάραυτα διὰ νὰ τὴν ἐκδύσωσι· ἄλλοι τὴν ἔθεσαν εἰς τὸ λουτρὸν καὶ τὴν ἐμύρισαν μὲ τὰ τερπνότερα μύρα: τὴν ἔδωκαν ἔπειτα ἐνδύματα ἀπείρως πλουσιώτερα παρὰ τὰ ἰδικά της· μετὰ τοῦτο τὴν ὡδήγησαν εἰς μεγάλον θάλαμον ὅπου εὗρηκε φωτίαν ἀναμμένην μὲ ξύλα εὐώδη, καὶ τράπεζαν ἐσκεπασμένην μὲ τὰ ἐξαιρετώτερα φαγητά. Τὸ πᾶν ἐφαίνετο ὅτι συντρέχῃ νὰ θέλξῃ τὰς αἰσθήσεις της: ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους ἤκουε μουσικὴν τόσον θειοτέραν ὅσον ἦτο καὶ τρυφερωτέρα· ἐκ τοῦ ἄλλου δὲν ἔβλεπεν εἰμὴ χορεύς αὐτῶν τῶν θείων ἀνδρῶν, μοναδικῶς ἐνασχολουμένων νὰ τὴν

εὐαρεστήσωσι. Τόσαι ὅμως ἡδοναὶ ἔμελλαν νὰ χρησιμεύσωσιν ἀνεπαισθήτως νὰ τήν ὁδηγήσωσιν εἰς ἡδονὰς μεγαλητέρας. Τὴν ὡδήγησαν εἰς τὴν κάμεράν της· καὶ ἀφοῦ τὴν ἔκδυσαν ἀκόμη μίαν φορὰν, τὴν ἔφεραν εἰς κλίνην ὑπερήφανον, ὅπου δύο ἄνδρες μαγευτικῆς ὡραιότητος τὴν ἐδέχθησαν εἰς τὰς ἀγκάλας των. Τότε εὑρέθη μεθυσμένη καὶ αἱ ἐκστάσεις της ἐξαπέρασαν ὡς καὶ αὐτὰς τὰς ἐπιθυμίας της. Εἶμαι ὅλη ἔξω τοῦ ἐμαυτοῦ μου, τοὺς ἔλεγεν ἐκείνη, ἤθελα νομίσειν ὅτι ἀποθνήσκω ἐὰν δὲν ἤμην βεβαία περὶ τῆς ἀθανασίας μου. Αὐτὸ εἶναι παραπολὺ, ἀφήσετέ με· χάνομαι ἀπὸ τὴν βίαν τῶν ἡδονῶν. Ναὶ, ἀποδίδετε ὀλίγον τὴν γαλήνην εἰς τὰς αἰσθήσεις μου· ἀρχίζω ν' ἀνασαίνω καὶ νὰ ἐπανέρχωμαι εἰς ἐμαυτήν. Διατὶ ἀφαίρεσαν τὰ φῶτα; Διατὶ νὰ μὴν ἐμπορῶ τώρα νὰ θεωρήσω τὸ θεῖον κάλλος σας! Διατὶ νὰ μὴν ἐμπορῶ νὰ ἴδω:.. Ἀλλὰ διατὶ νὰ ἴδω; Σεῖς μὲ κάμνετε νὰ μεταπέσω εἰς τὰς πρώτας μου παραφοράς. ὦ θεοί! πόσον αἱ σκιαὶ αὐταὶ εἶναι ἀξιέραστοι! Τί! θέλω εἶσθαι ἀθάνατος, καὶ ἀθάνατος ὁμοῦ μὲ σᾶς· θέλω εἶσθαι.... Ὄχι, σᾶς ζητῶ ἔλεος, διότι καλὰ βλέπω ὅτ' εἶσθε ἄνθρωποι νὰ μὴ ζητήσετε ποτὲ ἔλεος.

Μετὰ πολλὰς ἐπαναλαμβανομένας προσταγὰς, τὴν ὑπήκουσαν· ἀλλ' αὐτὴ δὲν ἐπέτυχε τοῦτο εἰμὴ τότε ὅταν μὲ ὅλα τὰ σωστά της τὸ ἠθέλησε. Ἀνεπαύθη κατά τινα τρόπον χαυνωτικὸν, καὶ ἀπεκοιμήθη εἰς τὰς ἀγκάλας των. Δύο στιγμῶν ὕπνος τὴν ἔκαμε νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὴν κούρασίν της: ἐδέχθη δύο φιλήματα τὰ ὁποῖα αἰφνιδίως τὴν ἐφλόγισαν καὶ τὴν ἔκαμαν ν' ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμούς. Εἶμαι ἀνήσυχος εἶπε· φοβοῦμαι μήπως δὲν μὲ ἀγαπᾶτε πλέον. Εἰς τοιαύτην ἀμφιβολίαν δὲν ἤθελε νὰ μένῃ πολὺν καιρόν: ἔλαβε λοιπὸν ἀπὸ αὐτοὺς ὅλας τὰς σαφη-

νείας ὅσας ἐδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ. Ἐκβῆκα ἀπὸ τὴν ἀπάτην, ἐφώναξε· συγχώρησιν, συγχώρησιν· εἶμαι βεβαία διὰ σᾶς. Σεῖς δὲν μὲ λέγετε τίποτε· ἀλλὰ μὲ τὴν σιωπὴν ἐξηγεῖσθε καλήτερα παρὰ μὲ ὅ τι ἠθέλετε δυνηθῆν νὰ μὲ εἴπετε: ναὶ, ναὶ, σᾶς τὸ ἐξομολογοῦμαι, ποτὲ τὶς δὲν ἀγάπησε τόσον. Ἀλλὰ τί! σεῖς καὶ οἱ δύο διαφιλονικεῖτε περὶ τῆς τιμῆς τοῦ νὰ μὲ καταπείσετε! Ἄ! ἐὰν ἔσεῖς διαφιλονικῆτε, ἐὰν εἰς τὴν ἡδονὴν τῆς ἥττας μου ἑνόσετε καὶ τὴν φιλοδοξίαν, εἶμαι χαμένη· σεῖς θέλετε εἶσθαι καὶ οἱ δύο νικηταὶ, ἐγὼ μόνον θέλω εἶσθαι ἡ νικημένη: ἀλλὰ πολὺ ἀκριβὰ θέλω σᾶς πωλήσειν τὴν νίκην.

Αὐτὰ ὅλα δὲν διεκόπησαν εἰμὴ μὲ τὸν ἐρχομὸν τῆς ἡμέρας. Οἱ πιστοί της καὶ ἐράσμιοι ὑπηρέται ἐμβῆκαν εἰς τὴν κάμεράν της, καὶ ἔκαμαν τοὺς δύο αὐτοὺς νέους νὰ ἐγερθῶσι, τοὺς ὁποίους δύο γέροντες ὡδήγησαν ὀπίσω εἰς τοὺς τόπους ὅπου ἦσαν φυλαγμένοι διὰ τὰς ἡδονάς της. Ἠγέρθη ἔπειτα αὐτὴ, καὶ κατὰ πρῶτον ἐφάνη μὲ τὰ θέλγητρα ἁπλοῦ γυμνομένου, καὶ ἔπειτα ἐσκεπασμένη μὲ τὰ πολυτελέστερα στολίδια. Ἡ νύκτα ἐκείνη τὴν εἶχεν εὐμορφύνειν· εἶχε δώσειν ζωὴν εἰς τὸ χρῶμα της καὶ ἐκφραστικότητα εἰς τὰς χάριτάς της. Δὲν ἔγιναν ὅλην τὴν ἡμέραν εἰμὴ χοροὶ, συμφωνίαι, εὐωχίαι, παιγνίδια, περίπατοι· καὶ ἐπαρατηρεῖτο ὅτι ἡ Ἀναΐς ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ὑπεκλέπτετο καὶ ἀπετοῦσε πρὸς ἐκείνους τοὺς δύο νέους ἥρωας. Μετά τινας πολυτίμους στιγμὰς ἐνταμώσεως, ἐπανήρχετο πρὸς τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀφημένον, πάντοτε μὲ πρόσωπον πλέον γαληνιαῖον. Τέλος πρὸς τὸ βραδὺ τὴν ἔχασαν ὁλότελα: ὑπῆγε νὰ κλεισθῇ εἰς τὸ σεράγιον, ὅπου ἤθελεν, ἔλεγεν ἐκείνη, νὰ κάμῃ γνωριμίαν μὲ τοὺς ἀθανάτους ἐκείνους αἰχμαλώτους, οἵ-

τινες διὰ παντὸς ἔμελλαν νὰ ζήσωσι μετ' αὐτῆς. Ἐπεσκέφθη λοιπὸν τὰ οἰκήματα αὐτῶν τῶν τόπων τὰ πλέον παράμερα καὶ τὰ πλέον θελκτικὰ, ὅπου ἐλογάριασε πενήντα σκλάβους θαυμασίου ὡραιότητος: ἐπεριπλανήθη ὅλην τὴν νύκτα ἀπὸ θαλάμου εἰς θάλαμον, παντοῦ δεχομένη λατρείας πάντοτε διαφορετικὰς καὶ πάντοτε τὰς αὐτάς.

Ἰδοὺ πῶς ἡ ἀθάνατος Ἄναϊς ἀπερνοῦσε τὴν ζωήν της, τώρα εἰς ἡδονὰς δημοσίους, καὶ τώρα εἰς ἡδονὰς μοναχικάς· θαυμαζομένη ἀπὸ πλῆθος λαμπρὸν, ἢ πολυαγαπωμένη ἀπὸ ἐραστὴν καθ' ὑπερβολὴν ἐρωτόληπτον: συχνὰ ἄφινε παλάτιον καταγοητευμένον διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς σπήλαιον ἀγροικικόν: τὰ ἄνθη ἐφαίνοντο ὅτι γεννῶνται ὑπὸ τὰ βήματά της, καὶ τὰ παιγνίδια ἐπαρουσιάζοντο εἰς πλῆθος ἔμπροσθέν της.

Εἶχεν ὀκτὼ ἡμέρας καὶ ἐπέκεινα ἀφότου ἦτον εἰς αὐτὴν τὴν εὐδαίμονα διαμονὴν, ὅπου, πάντοτε ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ της, δὲν εἶχε κάμειν οὐδ' ἕνα συλλογισμόν: ἀπελάμβανε τὴν εὐδαιμονίαν της χωρὶς νὰ τὴν γνωρίζῃ, καὶ χωρὶς νὰ λάβῃ οὐδεμίαν ἀπὸ τὰς ἡσύχους ἐκείνας στιγμὰς κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ψυχὴ δίδει, διὰ νὰ εἴπω οὕτω, λογαριασμὸν εἰς τὸν ἑαυτόν της καὶ ἀκροάζεται ἑαυτὴν εἰς τὴν σιωπὴν τῶν παθῶν.

Οἱ μακάριοι ἔχουν ἡδονὰς τόσον ζωηρὰς, ὥστε σπανίως δύνανται ν' ἀπολαύσωσιν αὐτὴν τοῦ πνεύματος τὴν ἐλευθερίαν: διὰ τοῦτο ἀκαταμαχήτως προσκολλημένοι εἰς τὰ παρόντα ἀντικείμενα, ὁλότελα χάνουν τὴν ἐνθύμησιν τῶν παρελθόντων πραγμάτων, καὶ πλέον δὲν ἔχουν κἀμμίαν φροντίδα περὶ ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἐγνώρισαν ἢ ἀγάπησαν εἰς τὴν ἄλλην ζωήν.

Ἀλλ' ἡ Ἄναϊς, τῆς ὁποίας τὸ πνεῦμα ἦτον ἀληθινὰ φιλόσοφον, εἶχε σχεδὸν περάσειν ὅλην της τὴν ζωὴν νὰ

μελετᾷ: εἶχε σπρώξειν τοὺς σολλογισμούς της πολὺ μακρύτερα παρ' ὅ τι ἐδύνατο νὰ τὸ προσμένῃ τις ἀπὸ γυναῖκα ἀφιμένην εἰς τὸν ἑαυτόν της. Ἡ αὐστηρὰ μοναξία, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνδρας της τὴν εἶχεν ἀναγκασμένην νὰ φυλάττῃ, δὲν τῆς εἶχεν ἀφήσειν εἰμὴ αὐτὸ τὸ πλεονέκτημα.

Αὐτὴ τοῦ πνεύματος ἡ δύναμις τὴν εἶχε κάμειν νὰ καταφρονήσῃ τὸν φόβον ἀπὸ τὸν ὁποῖον αἱ συντρόφισσαί της ἦσαν κυριευμέναι, καὶ τὸν θάνατον, ὅστις ἔμελλε νὰ ἦναι τὸ τέλος τῶν δυστυχιῶν της καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς εὐδαιμονίας της.

Οὕτως ἐξῆλθεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπὸ τὴν μέθην τῶν ἡδονῶν, καὶ ἐκλείσθη μόνη εἰς ἕνα μέρος τοῦ παλατίου της. Ἀφέθη νὰ ἔλθῃ εἰς πολὺ γλυκεῖς συλλογισμοὺς περὶ τῆς παρελθούσης καταστάσεώς της καὶ τῆς παρούσης εὐδαιμονίας της· δὲν ἐμπόρεσε νὰ ἐμποδισθῇ ἀπὸ τοῦ νὰ μαλαχθῇ διὰ τὴν δυστυχίαν τῶν συντρόφισσῶν της· ὁ ἄνθρωπος εἶναι εὐαίσθητος εἰς τὰ βάσανα τὰ ὁποῖα ἐσυμμέθεξε. Ἡ Ἄναϊς δὲν ἐσταμάτησεν εἰς τὰ ἁπλᾶ τῆς συμπαθείας ὅρια· τρυφερωτέρα πρὸς αὐτὰς τὰς ἀτύχους, αἰσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ τὰς συνδράμῃ.

Ἔδωκε διαταγὴν εἰς ἕνα ἐξ ἐκείνων τῶν νέων οἵτινες ἦσαν πλησίον της νὰ λάβῃ τὴν μορφὴν τοῦ ἀνδρός της, νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ σεράγιόν του, νὰ κατασταθῇ κύριος, νὰ τὸν διώξῃ καὶ νὰ μείνῃ εἰς τὸν τόπον του ἑωσοῦ τὸν ἀνακαλέσῃ.

Ἡ ἐκτέλεσις ὑπῆρξεν ἐγρήγορος: αὐτὸς ἔσχισε τοὺς ἀέρας, ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν τοῦ σεραγίου τοῦ Ἰβραὶμ, ὅστις δὲν ἦτον ἐκεῖ: κτυπᾷ, αἱ θύραι ὅλαι ἀνοίγουν: οἱ εὐνοῦχοι πίπτουν εἰς τοὺς πόδας του. Πετᾷ πρὸς τὰ φικήματα ὅπου τοῦ Ἰβραὶμ αἱ γυναῖκες ἦσαν ἔγκλεισται. Αὐτὸς διαβαίνων, εἶχεν ἐπάρειν τὰ κλειδία ἀπὸ τὸν κόρ-

φον ἐκείνου τοῦ ζηλοτύπου, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχε κατασταθῆν ἀθεώρητος. Ἐμβαίνει καὶ κατὰ πρῶτον τὰς ἐκπλήττει μὲ τὸ ἦθος του τὸ γλυκὺ καὶ εὐπροσήγορον· καὶ μετ' ὀλίγον τὰς ἐκπλήττει πλειότερον μὲ τὴν σπουδήν του καὶ μὲ τὴν ταχύτητα τῶν ἐπιχειρήσεών του. Ὅλαι ἐπίσης ἐκπλάγησαν καὶ ἤθελαν τὸν ὑπολάβειν ὡς ὄνειρον, ἐὰν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του ἔβλεπεν ὀλιγωτέραν πραγματικότητα.

Ἐνῷ αἱ νέαι αὐταὶ σκηναὶ παίζονται εἰς τὸ σεράγιον, ὁ Ἰβραὶμ κτυπᾷ, ὀνομάζεται, θορυβεῖ καὶ φωνάζει. Ἀφοῦ πολλὰς ἐδοκίμασε δυσκολίας, ἐμβαίνει καὶ ῥίπτει τοὺς εὐνούχους εἰς ἄκραν ἀταξίαν. Προβατεῖ μὲ μεγάλα βήματα· ἀλλ' ὀπισθοδρομεῖ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ νομίζει ὅτι πέφτει ὁ οὐρανὸς ὅτε ἴδε τὸν ψευδῆ Ἰβραὶμ, τὴν ἀληθινήν του εἰκόνα, εἰς ὅλην τὴν δεσποτικήν του ἐλευθερίαν. Φωνάζει συνδρομὴν· θέλει νὰ τὸν βοηθήσωσιν οἱ εὐνοῦχοι διὰ νὰ φονεύσῃ τὸν πλάνον ἐκεῖνον, ἀλλὰ δὲν ὑπακούεται. Δὲν ἔχει πλέον εἰμὴ πολὺ ἀσθενὲς καταφύγιον, τοὐτέστι νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν κρίσιν τῶν γυναικῶν του. Εἰς μίαν ὥραν ὁ ψευδὴς Ἰβραὶμ εἶχε δελεάσειν ὅλους του τοὺς δικαστάς. Ὁ ἄλλος διώκεται καὶ σύρεται ἀναξίως ἐκτὸς τοῦ σεραγίου· καὶ χιλιάκις ἤθελε λάβειν τὸν θάνατον, ἐὰν ὁ ἀντίζηλός του δὲν ἐπρόστζε νὰ τοῦ σώσωσι τὴν ζωήν. Τέλος ὁ νέος Ἰβραὶμ, μείνας κύριος τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐδείχθη πλειότερον ἄξιος τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς, καὶ κατεστάθη περίφημος μὲ θαύματα ἕως τότε ἄγνωστα. Σεῖς δὲν ὁμοιάζετε τὸν Ἰβραὶμ, ἔλεγαν αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι. Εἰπέτε κάλλιον ὅτι αὐτὸς ὁ πλάνος δὲν μὲ ὁμοιάζει ἔλεγεν ὁ τροπαιοῦχος Ἰβραίμ· πῶς πρέπει νὰ κάμω διὰ νὰ εἶμαι σύζυγός σας, ἐὰν αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔκαμα δὲν ἀρκεῖ;

Ἄ! ἡμεῖς δὲν ἐμποροῦμεν νὰ ἀμφιβάλλωμεν, εἶπαν

αἱ γυναῖκες: ἐὰν δὲν ἦσθε Ἰβραὶμ, μᾶς ἀρκεῖ ὅτι ἐστάθητε τόσον ἄξιος νὰ ἦσθε: σεῖς εἰς μίαν ἡμέραν εἶσθε πλειότερον Ἰβραὶμ παρ' ὅ τι δὲν ἦτον ἐκεῖνος εἰς τὸ διάστημα δέκα χρόνων. Μὲ ὑπόσχεσθε λοιπὸν, ἐπανέλαβεν, ὅτι θέλετε κηρυχθῆν ὑπὲρ ἐμοῦ κατὰ τοῦ πλάνου τούτου; Μὴν ἀμφιβάλλετε, εἶπαν ὅλαι μὲ μίαν φωνήν: ἡμεῖς σᾶς ὀμνύομεν πιστότητα αἰωνίαν: παραπολὺν καιρὸν εἴμεθα ἠπατημέναι: ὁ ἐπίβουλος ποσῶς δὲν ὑποπτεύετο διὰ τὴν ἀρετήν μας, δὲν ὑποπτεύετο εἰμὴ διὰ τὴν ἀδυναμίαν του: καλὰ βλέπομεν ὅτ' οἱ ἄνδρες δὲν εἶναι ὡς ἐκεῖνος· ἐσᾶς βέβαια ὁμοιάζουν: ἐὰν ἐξεύρατε πόσον μᾶς κάμνετε νὰ τὸν μισῶμεν! Ἄ! πολλάκις θέλω σᾶς δώσειν νέας μίσους ἀφορμὰς, ἐπανέλαβεν ὁ ψευδὴς Ἰβραίμ: ἐσεῖς ἀκόμη δὲν γνωρίζετε ὅλο τὸ ἄδικον τὸ ὁποῖον σᾶς ἔκαμε. Ἡμεῖς ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐκδικήσεώς σας κρίνομεν περὶ τῆς ἀδικίας του, ἐπανέλαβαν ἐκεῖναι. Ναὶ, ἔχετε δίκαιον, εἶπεν ὁ θεῖος ἄνθρωπος· ἐγὼ ἐμέτρησα τὸν ἁγνισμὸν μὲ τὸ ἔγκλημα: εἶμαι πολὺ χαρούμενος ὅτ' εἶσθε εὐχαριστημέναι εἰς τὸν τρόπον τοῦ τιμωρεῖν μου. Ἀλλὰ, εἶπαν αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι, ἐὰν ὁ πλάνος αὐτὸς ἐπανέλθῃ, τί θέλομεν κάμειν ἡμεῖς; Ἤθελε τὸν εἶσθαι, νομίζω, δύσκολον νὰ σᾶς ἀπατήσῃ, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος: εἰς τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατέχω πλησίον σας δὲν ὑποστηρίζεταί τις διὰ τοῦ δόλου· καὶ περιπλέον τόσον μακρὰν θέλω τὸν στείλειν ὥστε δὲν θέλετε ἀκούσειν πλέον νὰ λαλῇ τις περὶ αὐτοῦ. Τότε ἐγὼ θέλω ἐπάρειν ἐπάνω μου τὴν φροντίδα τῆς εὐτυχίας σας. Δὲν θέλω εἶσθαι ποσῶς ζηλότυπος· ἐξεύρω ν' ἀσφαλισθῶ ἀπό μέρους σας χωρὶς νὰ σᾶς στενοχωρῶ· ἔχω καλὴν ἰδέαν τῆς ἀξιομισθίας μου διὰ νὰ πιστεύω ὅτι θέλετε μὲ εἶσθαι πισταί: ἐὰν δὲν εἶσθε ἐνάρεται μὲ ἐμὲ, μὲ ποῖον ἠθέλετε εἶσθαι; Αὐτὴ

ἡ συνομιλία διήρκεσε πολὺν καιρὸν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν γυναικῶν ἐκείνων, αἵτινες πλειότερον ἐκπληγμέναι διὰ τὴν διαφορὰν τῶν δύο Ἰβραὶμ παρὰ διὰ τὴν ὁμοιότητά των, δὲν ἐσυλλογίζοντο οὐδὲ σαφηνείας νὰ ζητήσωσι περὶ τόσων θαυμασίων. Τέλος ὁ ἄνδρας, ἀπελπισμένος, ἐπανέρχεται νὰ τὰς ταράξῃ πάλιν: Εὗρηκεν ὅλην του τὴν οἰκίαν εἰς τὴν χαρὰν, καὶ τὰς γυναῖκας του πλειότερον δυσπίστους παρὰ ποτέ. Ζηλότυπος ἄνθρωπος δὲν ἐμποροῦσε νὰ βασταχθῇ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην· ἐξῆλθε μανιακός· καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν ὁ ψευδὴς Ἰβραὶμ τὸν ἀκολούθησε, τὸν ἐπῆρε, τὸν μετέφερε διὰ τοῦ ἀέρος καὶ τὸν ἄφησε δύο χιλιάδας λεύγας μακράν.

Ὦ θεοί! εἰς ὁποίαν ἀθυμίαν εὑρέθησαν αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι κατα τὴν ἀπουσίαν τοῦ φιλτάτου των Ἰβραίμ! Οἱ εὐνοῦχοι των ἤδη εἶχαν ἐπάρειν τὴν φυσικήν των αὐστηρότητα· ἡ οἰκία ὅλη ἦτον εἰς δάκρυα· κάποτε ἐφαντάζοντο πῶς ὅ τι τὰς εἶχε συμβῆν δὲν ἦτον εἰμὴ ὄνειρον· ἐκύτταζαν ὅλαι ἡ μία τὴν ἄλλην, καὶ ἀνακαλοῦσαν εἰς τὴν μνήμην των ὡς καὶ τὰ παραμικρότερα περιστατικὰ τῶν παραδόξων ἐκείνων συμβάντων. Τέλος ὁ οὐράνιος Ἰβραὶμ ἐπιστρέφει, πάντοτε ἐρασμιώτερος: ἐφάνη πρὸς αὐτὰς ὅτι τὸ ταξειδιόν του δὲν ὑπῆρξε κοπιαστικόν. Ὁ νέος κύριος ἐπῆρε διαγωγὴν τόσον ἀντίθετον τῆς τοῦ ἄλλου, ὥστε ἔκπληξεν ὅλους τοὺ τοὺς γείτονας. Ἀπέλυσεν ὅλους τοὺς εὐνούχους, κατέστησε τὴν οἰκίαν του εὐπρόσιτον εἰς ὅλον τὸν κόσμον: οὐδὲ νὰ ὑποφέρῃ ἠθέλησεν ὥστ' αἱ γυναῖκες του νὰ σκεπάζωνται.

Ἦτο παράξενον τὰ τὰς βλέπῃ τις τὰς ἑορτὰς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, τόσον ἐλευθέρας ὅσον καὶ τοὺς ἄνδρας· Ὁ Ἰβραὶμ ἐνόμισε, καὶ δικαίως, ὅτι τοῦ τόπου τὰ ἔθιμα δὲν ἦσαν διὰ πολίτας ὁποῖος ἦτον αὐτὸς. Ἐν-

τοσούτῳ δὲν ἀρνεῖτο κἀνένα ἔξοδον εἰς τὸν ἑαυτόν του· κατεξόδευσε μὲ μεγάλην ἀσωτίαν τα ὑπάρχοντα τοῦ ζηλοτύπου, ὅστις, μετὰ τὴν τριετῆ ἐπιστροφήν του ἀπὸ τοὺς μακρυνοὺς τόπους ὅπου εἶχε μεταφερθῆν, δὲν εὗρηκε πλέον παρὰ τὰς γυναῖκας του καὶ τριάντα ἓξ παιδία.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 26 τῆς σελήνης Γεμμάδι, 1720.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΒ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Εἰς . . .

Ἰδοὺ μία ἐπιστολὴ τὴν ὁποίαν ἐχθὲς ἔλαβα ἀπό τινα σοφόν· θέλει σὲ φανῆν παράξενος.

Κύριε·

Εἶναι μῆνες ἓξ, ἀπού ἐσύναξα τὴν κληρονομίαν ἑνὸς « θείου μου πολὺ πλουσίου, ὅστις μὲ εἶχεν ἀφήσειν πεν- « τακοσίας ἢ ἑξακοσίας χιλιάδας λιβρῶν, καὶ μίαν οἰκίαν « μεγαλοπρεπῶς ἐπιπλομένην. Εὐάρεστον εἶναι νὰ ἔχῃ τις « πλοῦτον ὅταν ἐξεύρῃ νὰ τὸν μεταχειρίζεται καλῶς. « Δὲν ἔχω ποσῶς φιλοδοξίαν, οὐδὲ κλίσιν πρὸς τὰς ἡ- « δονάς: σχεδὸν πάντοτε εἶμαι ἔγκλειστος εἰς τὸ γραφεῖον « μου, ὅπου διάγω ζωὴν φιλοσόφου. Ἐδῶ εἶναι ὅπου « εὑρίσκει τις τὸν περίεργον ἐραστὴν τῆς σεβασμίου ἀρ- « χαιότητος.

« Ὅτε ὁ θεῖος μου ἔκλεισε τὰ ὀμμάτια, πολὺ ἤθελα ἐπιθυμήσειν νὰ τὸν θάψω μὲ τὰς φυλαττομένας ἀπὸ τοὺς « παλαιοὺς Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους τελετάς· ἀλλὰ τότε « δὲν εἶχα οὐδὲ δακρυοδοχεῖα, οὐδὲ κάλπας, οὐδὲ λύ- χνους ἀρχαίους.

« Ἀλλ' εἰς τὸ μετὰ ταῦτα ἐπροβλέφθην ἀπὸ τὰς πο-
« λυτίμους αὐτὰς σπανιότητας. Εἶναι κάμποσαι ἡμέραι ἀ-
« πού ἐπώλησα τὰ ἀσημικὰ τῆς τραπέζης μου διὰ ν' ἀγο-
« ράσω ἕνα λύχνον χωματένιον ὅστις εἶχε χρησιμεύσειν εἰς
« τινα φιλόσοφον στωϊκόν. Ἐξέκαμα ἀπ' ὅλους τοὺς καθρέ-
« πτας μὲ τοὺς ὁποίους ὁ θεῖος μου σχεδὸν εἶχεν ἐσκεπα-
« σμένους ὅλους τοὺς τοίχους τῶν οἰκημάτων του, διὰ ν'
« ἀποκτήσω μικρὸν καθρεπτάκιον ὀλίγον ραϊσμένον, τὸ
« ὁποῖον εἶχεν ἄλλοτε χρησιμεύσειν εἰς τὸν Βιργίλιον: εἶ-
« μαι ὑπέρχαρης νὰ βλέπω εἰς αὐτὸ παρουσιαζόμενον τὸ
« πρόσωπόν μου ἀντὶ τοῦ προσώπου τοῦ κύκνου τῆς Μάν-
« τουας. Δὲν εἶναι τοῦτο μόνον: ἀγόρασα δι' ἑκατὸν λου-
« δοβικίων χρυσῶν, πέντε ἢ ἓξ νομίσματα χάλκινα τὰ ὁ-
« ποῖα εἶχαν πέρασιν πρὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν. Δὲν ἐξεύρω
« ἐὰν τώρα ἔχω εἰς τὴν οἰκίαν μου τοὐλάχιστον ἕνα ἔ-
« πιπλον τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ἔγινε πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ
« ρωμαϊκοῦ αὐτοκρατορίου. Ἔχω μικρὸν ταμεῖον πολυτί-
« μων καὶ πολὺ ἀκριβῶν χειρογράφων: ἂν καὶ σκοτόνω
« τὰ ὀμμάτιά μου νὰ τὰ ἀναγινώσκω, ἀγαπῶ πολὺ κάλ-
« λιον νὰ μεταχειρίζωμαι αὐτὰ παρὰ τὰ τυπωμένα ἀν-
« τίτυπα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι τόσον διορθωμένα, καὶ
« τὰ ὁποῖα ὅλος ὁ κόσμος ἔχει εἰς τὰς χεῖρας του. Ἂν
« καὶ δὲν ἐξέρχωμαι σχεδὸν ποτὲ, δὲν λείπω ἀπὸ τοῦ νὰ
« ἔχω πάθος ὑπέρμετρον νὰ γνωρίσω ὅλους τοὺς παλαιοὺς
« δρόμους ὅσοι ὑπῆρξαν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ῥω-
« μαίων. Εἶναι πλησίον μου ἕνας ἐξ αὐτῶν, τὸν ὁποῖον ἀνθύπα-
« τός τις τῶν Γαλατῶν πρὸ χιλίων διακοσίων περίπου χρόνων
« ἐπρόσταξε νὰ ἀνοίξωσι: ὁσάκις ὑπαγένω εἰς τὸ ἀγροκήπιον
« ποτὲ δὲν λείπω ἀπὸ τοῦ νὰ περάσω ἀπὸ αὐτὸν, ἂν καὶ ἦναι
« πολὺ ἀκαλόβολος καὶ μὲ μακρύνῃ τὴν ὁδοιπορίαν πλειό-
« τερον παρὰ μίαν λεύγαν· ἀλλὰ τὸ ὁποῖον μὲ κάμνει νὰ

« λυσσσάζω εἶναι ὅτι αὐτοῦ κατὰ διαστήματα ἔθεσαν πα-
« σάλους ξυλίνους διὰ νὰ σημειώσωσι τὴν ἀπόστασιν τῶν
« πλησιοχώρων πόλεων. Ἀπελπίζομαι νὰ βλέπω αὐτὰ
« τὰ ἄθλια δεικτήρια ἀντὶ τῶν μιλιαρίων τὰ ὁποῖα αὐ-
« τοῦ ἄλλοτε ἐστέκοντο: δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι διὰ τῶν
« κληρονόμων μου θέλω κάμειν νὰ τ' ἀντικαταστήσωσι·
« καὶ ὅτι διὰ τῆς διαθήκης μου θέλω τοὺς ὑποχρεώσειν
« εἰς αὐτὴν τὴν δαπάνην. Ἐὰν ἐσεῖς, κύριε, ἔχετε κά-
« νένα περσικὸν χειρόγραφον, θέλετε μὲ κάμειν τὴν χά-
« ριν νὰ μὲ τὸ παραχωρήσετε· θέλω σᾶς τὸ πληρώσειν μὲ
« ὁσηνδήποτε τιμὴν θέλετε, καὶ περιπλέον θέλω σᾶς δώ-
« σειν κάποια τῆς τέχνης μου συγγράμματα διὰ τῶν ὁ-
« ποίων θέλετε ἰδεῖν ὅτι παντάπασι δὲν εἶμαι μέλος τῆς
« δημοκρατίας τῶν γραμμάτων ἄχρηστον. Εἰς αὐτὰ, με-
« ταξὺ τῶν πολλῶν, θέλετε παρατηρήσειν καὶ μίαν ὁμι-
« λίαν ὅπου ἀποδείχνω ὅτι ὁ στέφανος, τὸν ὁποῖον ἄλ-
« λοτε εἰς τοὺς θριάμβους ἐμεταχειρίζοντο, ἦτο δρύϊνος
« καὶ ὄχι δάφνινος: θέλετε θαυμάσειν μίαν ἄλλην ὅπου,
« διὰ σοφῶν συμπερασμάτων ἐξαχθέντων ἀπὸ τοὺς ἐμβρι-
« θεστέρους συγγραφεῖς Ἕλληνας παραστήνω ὅτι ὁ Καμ-
« βύσης ἐλαβώθη τὴν ἀριστερὰν καὶ ὄχι τὴν δεξιὰν κνή-
« μην. μίαν ἄλλην ὅπου ἀποδεικνύω ὅτι μεταξὺ τῶν
« ρωμαίων, τὸ μικρὸν μέτωπον ἦτον ὡραιότης ἐντελεστάτη.
« Θέλω προσέτι σᾶς στείλειν ἕνα τόμον εἰς τέταρτον πρὸς
« ἐξήγησιν τρόπον τινα ἑνὸς στίχου τοῦ ἕκτου τῆς Αἰ-
« νιάδος βιβλίου τοῦ Βιργιλίου. Δὲν θέλετε δεχθῆν αὐτὰ
« ὁλα εἰμὴ μετ' ὀλίγας ἡμέρας· καὶ κατὰ τὸ παρὸν εὐ-
« χαριστοῦμαι νὰ σᾶς στείλω τὸ τεμάχιον τοῦτο παλαιοῦ
« μυθολόγου ἕλληνος, τὸ ὁποῖον ἕως ὥρας δὲν εἶχε φα-
« νῆν, καὶ τὸ ὁποῖον ἀνεκάλυψα εἰς τὴν σκόνην μιᾶς βι
« βλιοθήκης. Σᾶς ἀφίνω διά τινα ἀξιόλογον ὑπόθεσιν τὴν

» ὁποίαν ἔχω ἀνὰ χεῖρας: πρόκειται περὶ τῆς διορθώσεως
« καλοῦ τινὸς χωρίου τοῦ φισιολόγου Πλινίου, τὸ ὁποῖον
« οἱ ἀντιγραφεῖς, τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταετηρίδος
« ἀσχήμισαν εἰς τρόπον παράξενον.

« Εἶμαι, κ τ λ. »

Τεμάχιον παλαιοῦ τινος Μυθολόγου.

« Εἴς τινα νῆσον πλησίον τῶν Ὀρκάδων ἐγεννήθη παι-
« δίον τὸ ὁποῖον εἶχε πατέρα τὸν Αἴολον, θεὸν τῶν ἀνέ-
« μων, καὶ μητέρα νύμφην ἐκ τῆς Καληδονίας. Λέγεται
« περὶ αὐτοῦ ὅτι ὁλομόναχον ἔμαθε νὰ λογαριάζῃ μὲ τὰ
« δάκτυλά του, καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς ἡλικίας τεσσάρων ἐτῶν
« τόσον ἐντελῶς διέκρινε τὰ μέταλλα, ὥστε, ὅτε ἡ μητέ-
« ρα του ἠθέλησεν ὡς χρυσοῦν νὰ τοῦ δώσῃ δακτυλίδιον
« παφιλένιον, αὐτὸ ἐγνώρισε τὴν ἀπάτην καὶ τὸ ἔῤῥιψε
κατὰ γῆς.

Ἀφοῦ ἐμεγάλυνε, ὁ πατήρ του τὸν ἔμαθε τὸ μυστικὸν
« νὰ ἐγκλείῃ τοὺς ἀνέμους εἰς ἀσκούς, τοὺς ὁποίους ἔπει-
« τα ἐπωλοῦσε πρὸς ὅλους τοὺς θαλασσοπόρους· ἀλλ' ἐπει-
« δὴ ἡ πραγματεία δὲν εἶχε μεγάλην πέρασιν εἰς τὸν τό-
« πον του, τὸν ἀφησε, καὶ ἄρχισε νὰ περιτρέχῃ τὸν κόσμον
« ὡς σύντροφος τῆς τύχης, τῆς τυφλῆς θεᾶς.

« Ἔμαθε κατὰ τὰς περιοδίας του ὅτι εἰς τὴν Βαιτικὴν
« τὸ χρυσίον ἔλαμπε παντοῦ· τοῦτο τὸν ἔκαμε νὰ ταχύνῃ
« πρὸς αὐτὸ τὸ μέρος τὰ βήματά του. Ὁ Κρόνος ὅστις
« αὐτοῦ ἐβασίλευε τότε, τὸν ἐδέχθη πολὺ κακά· ἀλλ' ὁ
« θεὸς οὗτος ἐπειδὴ ἄφησε τὴν γῆν, αὐτὸς ἐστοχάσθη νὰ
« ὑπάγῃ εἰς ὅλα τὰ σταυροδρόμια ὅπου ἀκαταπαύστως
« ἐφώναζε μὲ βραχνώδη φωνήν: Λαοὶ τῆς Βαιτικῆς, σεῖς
« νομίζετε ὅτι εἶσθε πλούσιοι διότι ἔχετε πολὺ χρυσίον
« καὶ ἀργύριον! ἡ πλάνησας μὲ προξενεῖ οἶκτον· πιστεύ-

« σετέ με, ἀφήσατε τὸν τόπον τῶν ποταπῶν μετάλλων
« ἔλθετε εἰς τὸ αὐτοκρατόριον τῆς φαντασίας, καὶ
« σᾶς ὑπόσχομαι πλούτη τὰ οποῖα καὶ σᾶς τοὺς ἰ-
« δίους θέλουν ἐκπλήξειν. Πάραυτ' ἄνοιξε πολλοὺς ἀπὸ
« τοὺς ἀσκοὺς τοὺς ὁποίους εἶχε φέρειν μαζί του, καὶ
« διεμοίρασεν ἀπὸ τὴν πραγματείαν του πρὸς τὸν ὅστις
« ἤθελε.

« Τὴν ἐπαύριον ἐπανῆλθεν εἰς τὰ αὐτὰ σταυροδρόμια,
« καὶ ἐφώναζε: Λαοὶ τῆς Βαιτικῆς, θέλετε νὰ καταστα-
« θῆτε πλούσιοι; Φαντάζεσθε ὅτ' εἶμαι πολὺ πλούσιος,
« καὶ ὅτ' εἶσθε καὶ σεῖς πολύ: βάνετε κάθε πρωνὸν εἰς
« τὴν κεφαλὴν ὅτι ὁ πλοῦτος σας ἔγινε τὴν νύκτα διπλά-
« σιος· ἐγείρεσθε ἔπειτα· καὶ ἐὰν ἔχετε δανειστὰς, ὑπα-
« γένετε νὰ τοὺς πληρόνετε μὲ ὅ τι θέλετε φαντασθῆν, καὶ
« λέγετέ τους νὰ φαντάζωνται καὶ αὐτοὶ ἀπὸ μέρους των
« ὅτι ἐπληρώθησαν.

« Ὀλίγας ἡμέρας ἔπειτα ἐξαναφάνη, καὶ ὡμίλησεν οὕτω.
« Λαοὶ τῆς Βαιτικῆς, βλέπω καλὰ ὅτι ἡ φαντασία σας
« δὲν εἶναι τόσον ζωηρὰ ὅσον ἦτο τὰς πρώτας ἡμέρας,
« ἀφεθῆτε νὰ ὁδηγηθῆτε ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου: κάθε πρω-
« νὸν θέλω θέτειν ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν σας ἐπιγραφὴν
« ἥτις θέλ' εἶσθαι πηγὴ πλούτου διὰ σᾶς: δὲν θέλετε
« βλέπειν εἰς αὐτὴν εἰμὴ τέσσαρας λέξεις· ἀλλ' αὐταὶ θέλουν
« εἶσθαι πολὺ σημαντικαὶ, διότι θέλουν βάνειν εἰς τάξιν τὴν
« προῖκα τῶν γυναικῶν σας, τὰ ἀνήκοντα εἰς τὰ τέκνα σας
« μερίδια, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν οἰκοϋπηρετῶν σας. Ὅσον
« δὲ διὰ σᾶς· εἶπε πρὸς ἐκείνους ἐκ τοῦ πλήθους, οἵτινες
« ἦσαν πλησιέστεροι πρὸς αὐτὸν, ὅσον διὰ σᾶς φίλτατά
« μου τέκνα, (ἐμπορῶ νὰ σᾶς ὀνομάζω μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα
« διότι ἐλάβετε δευτέραν γέννησιν ἀπὸ ἐμὲ), ἡ ἐπιγραφή
« μου θέλει ἀποφασίζειν περὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τῶν

« ἀποσκευῶν σας, περὶ τῆς πολυτελείας τῶν συμποσίων
« σας, περὶ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ σιτηρεσίου τῶν ἐρωμέ-
« νων σας.

« Μετά τινας ἡμέρας, ἔφθασεν εἰς τὸ σταυροδρόμιον,
« ὅλος ἀσθμαίνων· καὶ ἄλλος ἐξ ἄλλου ἀπὸ θυμῶν, ἐφώ-
« ναξε: Λαοὶ τῆς Βαιτικῆς, σᾶς ἐσυμβούλευσα νὰ φαν-
« τάζεσθε, καὶ βλέπω ὅτι δὲν τὸ κάμνετε· Ἔ, τώρα σᾶς
« τὸ προστάζω. Ἀφοῦ εἶπε τοῦτο τοὺς ἄφησε μὲ ὁρμήν:
« ἀλλ' ὁ λογισμὸς τὸν εἶπε νὰ ἐξαναγυρίσῃ. Μανθάνω ὅτι
« τινὲς ἀπὸ σᾶς εἶναι ἱκανὰ μισητοὶ διὰ νὰ φυλάττωσι
« τὸ χρυσίον των καὶ τὸ ἀργύριόν των· Ὑπομονὴ τὸ ἀρ-
« γύριον· ἀλλὰ τὸ χρυσίον... τὸ χρυσίον... Ἄ! αὐτὸ
« μὲ βάλλει εἰς ἀγανάκτησιν!... Ὀμνύω εἰς τοὺς ἱερούς
« μου ἀσκοὺς ὅτι, ἐὰν δὲν ἔλθωσι νὰ μὲ τὸ φέρωσι, θέλω
« τοὺς τιμωρήσειν αὐστηρά. Ἔπειτα ἐπρόσθεσε μὲ ἦθος
« ὀλωσδιόλου καταπειστικόν. Μήπως νομίζετε ὅτι σᾶς
« ζητῶ αὐτὰ τὰ ἄθλια μέταλλα διὰ νὰ τὰ φυλάξω;
« Δεῖγμα τῆς εἰλικρινείας μου εἶναι ὅτι, ὅτε πρό τινων
« ἡμερῶν μὲ τὰ ἐφέρετε, σᾶς ἀπέδωκα τὸ ἥμισυ πα-
« ρευθύς.

« Τὴν ἐπαύριον τὸν ἐξάνοιξαν μακρόθεν, καὶ μὲ φω-
«νὴν γλυκείαν καὶ κολακευτικὴν τὸν ἴδαν νὰ εἰσχωρῇ
« εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀκροατῶν: Λαοὶ τῆς Βαιτικῆς, μαν-
« θάνω ὅτι εἰς τοὺς ξένους τόπους ἔχετε μέρος τῶν θη-
« σαυρῶν σας· σᾶς παρακαλῶ προστάξετε νὰ μὲ ἔλθωσι,
« θέλετε μὲ κάμειν εὐχαρίστησιν, καὶ θέλω σᾶς γνωρίζειν
« αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην.

« Ὁ υἱὸς τοῦ Αἰόλου ὡμιλοῦσε πρὸς ἀνθρώπους οἵτι-
« νες δὲν εἶχαν μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ γελάσωσι· δὲν ἐδυ-
« νήθησαν ὅμως νὰ ἐμποδισθῶσιν ἀπὸ τὰ γέλια· τοῦτο
« τὸν ἔκαμε νὰ ἐπιστρέψῃ πολλὰ συγχισμένος. Ἀλλ' ἀ-

« ναλαμβάνων καρδίαν ἐρριψοκινδύνευσε πάλιν μικρὰν πα-
« ράκλησιν : Ἐξεύρω ὅτι ἔχετε λίθους πολυτίμους· διὰ
« ὄνομα τοῦ Διὸς ἐλευθερωθῆτε ἀπὸ αὐτοὺς· τίποτε δὲν
« σᾶς πτωχύνει τόσον ὅσον τὰ τοιαῦτα πράγματα· ἐλευ-
« θερωθῆτε ἀπὸ αὐτοὺς, σᾶς λέγω. Ἐὰν δὲν δύνασθε σεῖς
« οἱ ἴδιοι, θέλω σᾶς δώσειν ἀνθρώπους εἰς τοῦτο ἀξι-
« ολόγους. Ὁποῖα μέλλουν νὰ ῥεύσουν εἰς τὰς οἰκίας σας
« πλούτη ἐὰν κάμετε τὸ ὁποῖον σᾶς συμβουλεύω! Ναὶ,
« σᾶς ὑπόσχομαι ὅτι καθαρώτερον ὑπάρχει εἰς τοὺς
« ἀσκούς μου.

« Τέλος ἀνέβη ἐπάνω τετραπόδου σανιδώματος, καὶ
« μὲ φωνὴν σταθερωτέραν, εἶπε : Λαοὶ τῆς Βαιτικῆς,
« ἐπαράβαλα τὴν εὐτυχῆ στάσιν εἰς τὴν ὁποίαν εἶσθε μὲ
« τὴν ὁποίαν σᾶς εὗρηκα ὅταν ἔφθασα ἐδῶ· σᾶς βλέπω
« τὸν πλουσιώτερον τῆς γῆς λαόν· ἀλλὰ διὰ νὰ φέρετε
« εἰς ἐντέλειαν τὴν τύχην σας, ὑποφέρετε νὰ σᾶς ἀφαι-
« ρέσω τὸ ἥμισυ τῶν ὑπαρχόντων σας. Εἰπὼν αὐτοὺς τοὺς
« λόγους, μὲ ἐλαφρὸν πέταμα ὁ υἱὸς τοῦ Αἰόλου ἔγινεν
« ἄφαντος, καὶ ἄφησε τοὺς ἀκροατάς του εἰς κατήφειαν ἀ-
« νέκφραστον· τοῦτο τὸν ἔκαμε νὰ ἐπανέλθῃ τὴν ἐπαύριον
« καὶ ἐλάλησεν οὕτως. Ἐχθὲς ἐπαρατήρησα ὅτι ἡ ὁμιλία
« μου καθ' ὑπερβολὴν σᾶς ἐδυσαρέστησε· Ἔστω! ὑπο-
« θέσετε ὅτι δὲν σᾶς εἶπα τίποτε. Ἀληθινὸν ὅτι τὸ ἥμισυ
« εἶναι παραπολύ. Δὲν ἔχομεν εἰμὴ νὰ ἐπάρωμεν ἄλλα
« μέτρα διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον
« ἐσκόπευσα· Ἂς συνάξωμεν εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον
« τὰ πλούτη μας· εὐκόλως ἐμποροῦμεν νὰ τὸ κατορθώσωμεν
« διότι δὲν εἶναι ὑπέρογκα. Πάραυτα ἔγιναν ἄφαντα τὰ
« τρία τέταρτα.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 9 τῆς σελήνης Χαχβὰν, 1720.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΓ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΝΑΘΑΝΑΗΛ ΛΕΒΗΝ, ΙΑΤΡΟΝ ΙΟΥΔΑΙΟΝ.

Εἰς Λιβόρνον.

Μὲ ζητεῖς τὶ στοχάζομαι περὶ τῆς ἀρετῆς τῶν χαμαϊλίων καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Ταλισμάν. Διατὶ διευθύνεσαι πρὸς ἐμέ; Σὺ εἶσαι Ἑβραῖος, κ' ἐγὼ εἶμαι Μαωμεθανός, τοὐτέστι εἴμεθα καὶ οἱ δύο πολὺ μωροπίστευτοι.

Ἐγὼ πάντοτε φέρω μαζί μου πλειότερα παρὰ δύο χιλιάδων χωρία τοῦ ἁγίου Ἀλκορανίου, προσαρμόζω εἰς τοὺς βραχίονάς μου μικρὸν φάκελλον ὅπου εἶναι γραμμένα τὰ ὀνόματα διακοσίων δερβισσῶν καὶ ἐπέκεινα: τὰ τοῦ Ἀλῆ, τῆς Φατμὲ καὶ ὅλων τῶν καθαρῶν εἶναι κρυμμένα εἰς πλειοτέρους παρὰ εἴκοσι τόπους τῶν φορεμάτων μου.

Δὲν ἀποδοκιμάζω ὅμως ἐκείνους ὅσοι ἀπορρίπτουν αὐτὴν τὴν ἀρετὴν τὴν ἀποδιδομένην εἰς κάποιους λόγους. Εἶναι πολὺ δυσκολώτερον εἰς ἡμᾶς ν' ἀποκριθῶμεν εἰς τοὺς συλλογισμούς των, παρὰ εἰς αὐτοὺς ν' ἀποκριθῶσιν εἰς τὰς πείρας μας.

Ἕκτινος πολυχρονίου ἕξεως φέρω μαζί μου ὅλα αὐτὰ τὰ ἱερὰ παλαιόπανα διὰ νὰ συμμορφωθῶ μὲ παγκόσμιόν τινα συνείθιαν: νομίζω ὅτι, ἐὰν δὲν ἔχωσι πλειοτέραν ἀρετὴν παρὰ τὰ δακτυλίδια καὶ τὰ ἄλλα στολίδια διὰ τῶν ὁποίων στολιζόμεθα, δὲν ἔχουν ὅμως ὀλιγωτέραν. Ἀλλὰ σὺ, σὺ θέτεις ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην σου εἰς κάποια γράμματα μυστηριώδη, καὶ χωρὶς αὐτῆς τῆς προφυλάξεως ἤθελες εἶσθαι εἰς τρόμον ἀδιάκοπον.

Οἱ ἄνθρωποι εἶναι πολὺ δυστυχεῖς ἀκατάπαυστα πλέουν μεταξὺ ψευδῶν ἐλπίδων καὶ φόβων γελοίων· καὶ, ἀντὶ νὰ ἐπιστηριχθῶσιν ἐπάνω τοῦ λογικοῦ, πλάττουν

τέρατα τὰ ὁποῖα τοὺς φοβερίζουν, ἢ φαντάσματα τὰ ὁποῖα τοὺς πλανοῦν.

Ὁποῖον ἀποτέλεσμα θέλεις ἐσὺ νὰ παράξῃ κάποιων γραμμάτων ἡ διάταξις; ὁποίαν ἐκτέλεσιν θέλεις ἡ ἀταξία των νὰ ἐμπορέσῃ νὰ παράξῃ; ὁποίαν αὐτὰ ἔχουν μὲ τοὺς ἀνέμους σχέσιν διὰ νὰ καταπραΰνωσι τὰς τρικυμίας, μὲ τὴν βαρούτην διὰ νὰ νικήσωσι τὴν δύναμίν της, μὲ ὅ τι οἱ ἰατροὶ ὀνομάζουν ὑγρὸν περιττὸν καὶ αἰτίαν νοσοποιὸν διὰ νὰ ἰατρεύωσι τὰς ἀσθενείας;

Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι, ὅσοι βιάζουν τὸ λογικόν των διὰ νὰ τὸ κάμωσι ν' ἀναφέρῃ συμβάντά τινα εἰς ἀρετὰς ἀποκρύφους, δὲν ἔχουν ὀλιγωτέραν βίαν νὰ κάμωσι διὰ νὰ ἐμποδισθῶσιν ἀπὸ τοῦ νὰ ἴδωσι τὴν ἀληθῆ αἰτίαν.

Θέλεις μὲ εἰπεῖν ὅτι κάποια μαγεύματα ἔκαμαν νὰ κερδηθῇ ἡ δεῖνα μάχη· καὶ ἐγὼ σὲ λέγω ὅτι πρέπει νὰ ἦσαι τυφλωμένος διὰ νὰ μὴν εὑρίσκῃς εἰς τὴν θέσιν τοῦ τόπου, εἰς τὸν ἀριθμὸν ἢ εἰς τὴν ἀνδρείαν τῶν στρατιωτῶν, εἰς τὴν πεῖραν τῶν στρατηγῶν, αἰτίας ἱκανὰς διὰ νὰ παράξωσιν αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου θέλεις ν' ἀγνοῇς τὴν αἰτίαν.

Συγκατανεύω διὰ μίαν στιγμὴν, ὅτι ὑπάρχουν μαγεῖαι· συγκατάνευσε ὁμοίως καὶ σὺ διὰ μίαν στιγμὴν ὅτι ποσῶς δὲν ὑπάρχουν· διότι τοῦτο δὲν εἶναι ἀδύνατον. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον μὲ συμφωνεῖς δὲν ἐμποδίζει ὥστε δύο στρατεύματα νὰ μὴν ἐμπορέσωσι νὰ κτυπηθῶσι: θέλεις ἄραγε διὰ τὴν ὑπόθεσιν τούτην κανὲν ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ στρατεύματα νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ κερδίσῃ τὴν νίκην;

Πιστεύεις ὅτι ἡ τύχη των θέλει μείνειν ἀβέβαιος ἐωσοῦ δύναμίς τις ἀθεώρητος ἔλθῃ νὰ τὴν ἀποφασίσῃ, ὅτι ὅλα τὰ κτυπήματα θέλουν ὑπάγειν χαμένα, ὅλη ἡ φρόνησις μάταιος, καὶ ὅλη ἡ ἀνδρεία ἀνωφελής;

Στοχάζεσαι ὅτι κατὰ τὰς περιστάσεις αὐτὰς ὁ θάνατος, κατασταθεὶς παρὼν διὰ χιλίων τρόπων, δὲν θέλει ἐμπορέσειν νὰ γεννήσῃ εἰς τὰ πνεύματα τὸν πανικὸν αὐτὸν φόβον τὸν ὁποῖον τόσον ἔχεις κόπον νὰ ἐξηγήσῃς; Θέλεις εἰς ἑκατὸν χιλιάδων ἀνθρώπων στράτευμα νὰ μὴν εὑρεθῇ τοὐλάχιστον ἕνας καὶ μόνος δειλὸς ἄνθρωπος; Πιστεύεις ὅτι ἡ ἀκαρδία τούτου δὲν θέλει δυνηθῆν νὰ φέρῃ τὴν ἀκαρδίαν ἑνὸς ἄλλου· ὅτι ὁ δεύτερος, ὅστις ἀφίνει ἄλλον τρίτον, δὲν θέλει κάμειν καὶ τοῦτον ἐγρήγορα νὰ παραιτήσῃ ἄλλον τέταρτον; Πλειότερον δὲν χρειάζεται διὰ νὰ κρατηθῇ αἰφνιδίως ὁλόκληρον στράτευμα ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν τοῦ νικᾶν, καὶ διὰ νὰ κρατηθῇ τόσον εὐκολώτερα ὅσον εἶναι πολυαριθμότερον.

Ὅλος ὁ κόσμος ἐξεύρει καὶ ὅλος ὁ κόσμος αἰσθάνεται ὅτ' οἱ ἄνθρωποι, ὡς καὶ ὅλα τὰ δημιουργήματα τὰ τείνοντα νὰ συντηρήσωσι τὴν ὕπαρξίν των, μὲ πολὺ πάθος ἀγαποῦν τὴν ζωήν των: ὅλοι ἐν γένει ἐξεύρομεν τοῦτο· καὶ ζητεῖται διατὶ κατὰ τὴν δεῖνα ἰδιαιτέραν περίστασιν φοβῶνται μὴ τὴν χάσωσιν αὐτὴν τὴν ζωήν.

Ἂν καὶ ὅλα ὅλων τῶν ἐθνῶν τὰ ἱερὰ βιβλία ἦναι γεμάτ' ἀπὸ τοὺς πανικοὺς αὐτοὺς ἢ ὑπερφυσικοὺς φόβους, ἐγὼ παρὰ τοῦτο ἄλλο τόσον σμικροπρεπὲς δὲν φαντάζομαι· διότι, διὰ νὰ βεβαιωθῇ τις ὅτι τὸ δεῖνα ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ γεννηθῇ ἀπὸ ἑκατὸν χιλιάδων αἰτίας φυσικὰς εἶναι ὑπερφυσικόν, ἀνάγκη πρότερον νὰ ἐξετάσῃ ἂν κἀμμία ἀπὸ αὐτὰς τὰς αἰτίας δὲν ἐνήργησε: τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδύνατον.

Πλειότερα δὲν θέλω σὲ εἰπεῖν, Ναθαναήλ: μὲ φαίνεται ὅτι ἡ ὕλη τούτη δὲν ἀξίζει τόσον σπουδαίως νὰ διαπραγματευθῇ.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 20 τῆς σελήνης Χαχβὰν, 1720.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΕΠΕΙΤΑ. Ἅμα ἐτελείωσα, ἤκουσα εἷς τὴν στράταν νὰ φωνάζωσιν Ἐπιστολὴ ἰατροῦ ἐκ τῆς ἐπαρχίας πρὸς ἄλλον ἰατρὸν τῶν Παρισίων· (διότι ἐδῶ ὅλα τὰ τιποτένια τυπόνονται, δημοσιεύονται, καὶ ἀγοράζονται). Ἐνόμισα ὅτι καλὰ ἤθελα κάμειν νὰ σὲ τὴν στείλω, διότι ἔχει ἀναφορὰν μὲ τὸ προκείμενόν μας.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΑΤΡΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ.

Πρὸς ἄλλον ἰατρὸν τῶν Παρισίων.

Εἰς τὴν πόλιν μας ἦτον ἕνας ἄῤῥωστος ὅστις κατὰ τριάκοντα πέντε ἡμέρας δὲν ἐκοιμᾶτο. Ὁ ἰατρός του τὸν ἐδιόρισε τὸ ὄπιον: ἀλλὰ δὲν ἐμποροῦσε νὰ ἀποφασίσῃ νὰ τὸ ἐπάρῃ· εἶχε τὸ ποτήριον εἰς τὴν χεῖρα, καὶ ἦτο πλειότερον ἀναποφάσιστος παρὰ ποτέ. Τέλος εἶπε πρὸς τὸν ἰατρόν του: Κύριε, σᾶς ζητῶ συμπάθιον μόνον ἕως αὔριον: γνωρίζω ἄνθρωπον ὅστις δὲν ἐπαγγέλλεται τὸν ἰατρὸν, ἀλλ' ὅστις ἔχει ἀνάριθμον ἀριθμὸν φαρμάκων ἀντυπνωτικῶν εἰς τὴν οἰκίαν του· ὑποφέρετε νὰ στείλω νὰ τὸν ζητήσω· καὶ, ἐὰν αὐτὴν τὴν νύκτα δὲν κοιμηθῶ σᾶς ὑπόσχομαι νὰ ἐπανέλθω πρὸς ἐσᾶς αὔριον. Ὁ ἰατρὸς ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἄδειαν ν' ἀπέλθῃ, ὁ ἄῤῥωστος ἐπρόσταξε νὰ τοῦ κλείσωσι τὰ παραπετάσματα, καὶ εἶπεν εἰς ἕνα μικρὸν ὑπηρέτην: Ἄκουσε, ὕπαγε πρὸς τὸν Κύριον Ἀνῆν, καὶ εἰπέ τον νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν ὁμιλήσω. Ὁ κύριος Ἀνῆς φθάνει. Ἀκριβέ μου κύριε Ἀνῆ, ἀποθαίνω· δὲν ἐμπορῶ νὰ κοιμηθῶ: δεν ἔχετε ἄραγε εἰς τὸ ἐργαστήριόν σας τὴν Γ. τῆς Σ, ἢ κάνένα βιβλίον εὐλαβητικὸν συνθεμένον ἀπὸ σεβάσμιόν τινα πατέρα Ἰησουΐτην, τὸ ὁποῖον δὲν ἐμπορέσατε νὰ πωλήσετε, διότι πολλάκις τὰ πλειότερον φυλαγμένα ἰατρικὰ εἶναι καὶ τὰ καλήτερα; Κύριε, εἶπεν ὁ βιβλιο-

πώλης, ἔχω τὴν ἁγίαν Κοὺρ τοῦ πατρὸς Καυσσίνου εἰς ἓξ τόμους· ἕτοιμος νὰ σᾶς δουλεύσω· μετ' ὀλίγον σᾶς τὴν στέλλω: εὔχομαι νὰ ὠφεληθῆτε ἀπὸ αὐτήν. Ἐὰν θέλετε τὰ συγγράμματα τοῦ σεβασμίου πατρὸς Ῥοδριγούζη, Ἰησουΐτου Ἱσπανοῦ, μὴ τὰ ὑστερηθῆτε· Ἀλλὰ πιστεύσατέ με, ἂς πιασθῶμεν ἀπὸ τὸν πατέρα Καυσσῖνον: ἐλπίζω μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ, ὅτι μία περίοδος τοῦ πατρὸς Καυσσίνου θέλει σᾶς κάμειν τόσον καλὸν ὅσον φύλλον ὁλόκληρον τῆς Γ· τῆς Σ. Ἐδῶ ὁ κύριος Ἀνῆς ἐξῆλθε, καί ἔτρεξεν εἰς τὸ ἐργαστήριόν του νὰ γυρεύσῃ τὸ ἰατρικόν. Ἡ ἁγία Κοὺρ ἔρχεται, τῆς τεινάζουν τὴν σκόνην: ὁ υἱὸς τοῦ ἀῤῥώστου μικρὸν σχολειαρόπουλον ἀρχίζει νὰ τὴν ἀναγινώσκῃ. Αὐτὸ αἰσθάνθη τό πρῶτον ἀποτέλεσμα· εἰς τὴν δευτέραν σελίδα πλέον δὲν ἐπρόφερεν εἰμὴ μὲ φωνὴν κακῶς ἐναρθρωμένην, καὶ ἤδη ὅλη ἡ συντροφία αἰσθάνετο ἑαυτὴν ἀδυνατισμένην: μετὰ μίαν στιγμὴν ὅλοι ἐρωγχάλιζαν, ἐκτὸς τοῦ ἀῤῥώστου, ὅστις ἀφοῦ πολὺν καιρὸν ἐστάθη δόκιμος, τέλος ἀποκάρωσε,

Ὁ ἰατρὸς μὲ τὰ γλυκοχαράγματα φθάνει· Ἔ δά! ἐπάρθη τὸ ὄπιόν μου; Κανεὶς δὲν τὸν ἀποκρίνεται: ἡ γυναῖκα, ἡ κόρη, τὸ μικρὸν παιδάκι, ὅλοι καλόκαρδοι, δείχνουν πρὸς αὐτὸν τὸν πατέρα Καυσσῖνον. Αὐτὸς ἐρωτᾷ τὶ εἶναι; τὸν λέγουν: Ζήτω ὁ πατὴρ Καυσσῖνος! πρέπει νὰ στείλωμεν νὰ τὸν ἀσταχόσωμεν, Τὶς ἤθελε τὸ εἰπεῖν; τὶς ἤθελε τὸ πιστεύσειν; αὐτὸ εἶναι θαῦμα! Νὰ, κύριε, ἰδέτε λοιπὸν τὸν πατέρα Καυσσῖνον· αὐτὸς ὁ τόμος εἶναι ὅστις ἔκαμε τὸν πατέρα μου νὰ κοιμηθῇ. Καὶ ἐδῶ τὸν ἐξήγησαν πῶς συνέβη τὸ πρᾶγμα.

Εἶναι πολλὰ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἐννοῶ· ἀλλὰ σὺ, ὅστις εἶσαι ἰατρὸς, πρέπει νὰ ἐννοῇς τῶν συναδελφῶν σου τὴν γλῶσσαν.

Ὁ ἰατρὸς ἦτον ἄνθρωπος πανοῦργος, γεμάτος ἀπὸ τὰ μυστήρια τῆς καβαλιστικῆς, καὶ ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν λόγων καὶ τῶν πνευμάτων: τοῦτο τὸν ἐξέπληξε· καὶ μετὰ πολλοὺς συλλογισμοὺς ἀπεφάσισεν ὁλωσδιόλου ν' ἀλλάξῃ πρακτικήν. Ἰδοὺ ἕνα πρᾶγμα πολὺ παράξενον, ἔλεγεν αὐτὸς. Ἔχω μίαν πεῖραν, ἀνάγκη νὰ τὴν σπρώξω μακρύτερα. Ἔ! διατὶ ἕνα πνεῦμα δὲν ἤθελεν ἐμπορέσειν νὰ διαδώσῃ εἰς τὸ σύγγραμμά του τὰς αὐτὰς ἀρετὰς τὰς ὁποίας ἔχει αὐτὸ τὸ ἴδιον; Μήνα δὲν τὸ βλέπωμεν καθ' ἡμέραν; Τοὐλάχιστον τοῦτο ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὸ δοκιμάσωμεν. Ἐβαρέθηκα τοὺς φαρμακοπώλας· τὰ σιρόπιά των, τά γιουλέπιά των, καὶ ὅλα των τὰ Γαληνικὰ φάρμακα, ἀφανίζουν τοὺς ἀῤῥώστους καὶ τὴν ὑγίαν των. Ἂς ἀλλάξωμεν μέθοδον· ἂς δοκιμάσωμεν τῶν πνευμάτων τὴν ἀρετήν. Κατὰ τὴν ἰδέαν τούτην, ἐσύστησε νέαν φαρμακευτικὴν, ὡς θέλετε ἰδεῖν ἀπὸ τὰ πρώτιστα ἰατρικὰ τὰ ὁποῖα ἔβαλεν εἰς πρᾶξιν.

Πτισάνη καθαρτική.

Ἐπάρετε τρία φύλλα τῆς λογικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους γραμμένης ἑλληνιστὶ· δύο φύλλα ἐγχειριδίου σχολαστικῆς θεολογίας τῆς ὀξυτέρας, ὡς λόγου χάριν, τοῦ λεπτονόου Σκὼτ· τέσσαρα τοῦ Παρακέλσου· ἕνα τοῦ Ἀβικαίννου· ἓξ τοῦ Ἀβερρόη· τρία τοῦ Πορφυρίου· ἄλλα τόσα τοῦ Πλωτίνου· ἄλλα τόσα τοῦ Ἰαμβλίκου· Μοσκεύσατέ τα ὅλα εἰκοσιτέσσαρας ὥρας, καὶ ἐπαίρνετε τέσσαρας δακτυλιὰς καθ' ἡμέραν.

Καθάρσιον βιαιότερον.

Ἐπάρετε δέκα Ἀ. τοῦ Σ. ἀφορώσας τὴν Β. καὶ τὸ Σ. τῶν Ἰ. Ἀλαμβικάρετέ τας δι' ἀναβραστοῦ νεροῦ· σκοτώσετε τὸν στυφὸν καὶ ὀξὺν χυμὸν τῆς μιᾶς σταλαγμα-

τίας ἥτις θέλει ἀποστάξειν, εἰς ποτήριον γεμάτον ἀπὸ κοινὸν νερόν· καὶ ῥουφίζετέ το ὅλον θαῤῥετά.

Ἐμετικόν.

Ἐπάρετε ἓξ δημηγορίας· μίαν δωδεκάδα λόγων ἐπιταφίων ἀδιοφόρως· προσέχετε ὅμως μὴν ἐπάρετε κἀνένα ἀπὸ τοὺς τοῦ Κ. Δε Ν· μίαν συλλογὴν νέων δραμάτων· πενῆντα ῥωμανά· τριάντα νέα ἀπομνημονεύματα: βάλετέ τα ὅλα εἰς πήλινον ἀγγεῖον μακρόλαιμον· ἀφήσετέ τα δύο ἡμέρας νὰ χωνεύσωσι· ἀλαμβικάρετέ τα ἔπειτα δι' ἀμμώδους λουτροῦ. Καὶ ἐὰν αὐτὰ ὅλα δὲν ἐξαρκέσωσι:

Ἄλλο δυνατώτερον,

Ἐπάρετε ἕνα χαρτίου φύλλον μαρμαρώχρουν τὸ ὁποῖον ὡς ἐξώφυλλον νὰ ἐχρησίμευσεν εἰς κάμμίαν συλλογὴν συγγραμμάτων τῶν Ι. Γ. Ἀλαμβικάρετέ το εἰς τρία λεπτὰ, ζεστάνετε μίαν κουταλιὰν ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἀποστάλαγμα, καὶ ῥουφιξετέ το.

Ἰατρικὸν ἁπλούστατον διὰ τὰ ἄσθμα.

Ἀναγνώσετε ὅλα τὰ συγγράμματα τοῦ σεβασμίου πατρὸς Μαιμβούργου, πρώην Ἰησουΐτου, μὲ προσοχὴν ὅμως μὴ σταματήσετε εἰμὴ πρὸς τὸ τέλος ἑκάστης περιόδου: καὶ θέλετε αἰσθανθῆν τὴν δύναμιν τοῦ ἀναπνέειν νὰ σᾶς ἐπανέρχεται κατ' ὀλίγον, χωρὶς νὰ λάβετε ἀνάγκην νὰ δευτερώσετε τὸ ἰατρικόν.

Διὰ νὰ φυλαχθῆτε ἀπὸ τὴν ψώραν, λειχήνας, κασσίδα, ἀλογόψωραν.

Ἐπάρετε τρεῖς κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους, δύο μεταφυσικὰς κλίμακας, μίαν διάκρισιν, ἓξ στίχους τοῦ Χαπελαὶν, μίαν φράσιν ἀπὸ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ κυρίου ἀββᾶ

τοῦ Σαιντ-Κυρὰν: γράψετέ τα ὅλα εἰς κομμάτιον χαρτίου, διπλώσετέ το, προσαρμόσετέ το εἰς σειρίτιον, καὶ κρεμάσετέ το εἰς τὸν λαιμόν σας.

MIRACULUM CHIMICUM, DE VIOLENTA FERMENTATIONE, CUM FUMO, IGNE, ET FLAMMA.

Misce quesnellianam infusionem, cum infusione Lallemanianâ; fiat fermentatio cum magnâ vi, impetu et tonitru, acidis pugnantibus, et invicem penetrantibus alcalinos sales: fiet evaporatio ardentium spirituum. Pone liquorem fermentatum in alambico: nihil inde extrahes, et nihil invenies, nisi caput mortuum.

LENITIVUM.

Recipe Molinae anodyni chartas duas; Escobaris relaxativi paginas sex; Vasquii emollientis folium unum: infunde in aquae communis libras IV: ad consumptionem dimidiae partis colentur et exprimantur; et, in expressione, dissolve Bauni detersivi et Tamburini abluentis folia iij. Fiat elyster.

IN CHLOROSIM, QUAM VULGUS PALLIDOS COLORES, AUT FEBRIM AMATORIAM APPELLAT.

Recipe Aretini figuras IV: R. Thomae Sanchii de matrimonio folia ij. Infundantur in aquae communis libras quinque. Fiat ptisana aperiens.

Ἰδοὺ τὰ ἰατρικὰ τα ὁποῖα ὁ ἰατρός μας ἔβαλεν εἰς πρᾶξιν μὲ φαντασιώδη επιτυχίαν. Δὶν ἤθελεν, ἔλεγεν αὐτὸς, διὰ νὰ μὴν ἀφανίσῃ τοὺς ἀρρώστους του μὲ τὰ ἔξοδα, νὰ μεταχειρισθῇ σπάνια ἰατρικὰ, τὰ ὁποῖα σχεδὸν δὲν εὑρίσκονται ποσῶς· ὡς, λόγου χάριν, κάτινα ἐπιστολὴν ἀφιερωτικὴν, ἥτις δὲν ἔκαμε κἀνένα νὰ χασμυρισθῇ· κάποιον προοίμιον συντομώτατον· κάποιον διάταγμα ἐπισκοπικόν· καὶ τὸ σύγγραμμα κάτινος Ἰανσηνιανοῦ περιφρονουμένου ἀπὸ ἄλλον Ἰανσηνιανὸν, ἢ θαυμαζομένου ἀπὸ κἀνένα Ἰησουΐτην. Ἔλεγεν ὅτι τὰ τοιαῦτα ἰατρικὰ πρὸς

ἄλλο παρὰ πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς ἀγυρτίας δὲν εἶναι ἱκανὰ, κατὰ τῆς ὁποίας εἶχεν ἀκαταμάχητον ἀντιπάθειαν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΔ'.

ΡΙΚΑΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εὗρηκα εἴς τινα οἰκίαν τῆς ἐξοχῆς, ὅπου εἶχα ὑπάγειν, δύο σοφοὺς οἵτινες ἐδῶ εἶναι περίφημοι. Ὁ χαρακτῆρας των μ' ἐφάνη θαυμάσιος. Τοῦ πρώτου ἡ συνομιλία, καλῶς ἐκτιμημένη, ἐκαταντοῦσεν εἰς τοῦτο: Ὅ,τι εἶπα εἶναι ἀληθινὸν, διότι τὸ εἶπα. Ἡ συνομιλία τοῦ δευτέρου ἔτεινεν εἰς ἄλλο: Ὅ,τι δὲν εἶπα, δὲν εἶναι ἀληθινὸν διότι δὲν τὸ εἶπα.

Ἀρκετ' ἀγαποῦσα τὸν πρῶτον: διότι νὰ ἦναι τις πεισματάρης, τοῦτο παντάπασι δὲν μὲ πειράζει· ἀλλὰ νὰ ἦναι αὐθάδης, τοῦτο πολὺ μὲ βλάπτει. Ὁ πρῶτος ὑπερασπίζεται τὰς δοξασίας του, τουτέστι τὴν ἰδιοκτησίαν του! ὁ δεύτερος προσβάλει τὰς δοξασίας τῶν ἄλλων· καὶ αὐτὰ εἶναι ἡ ἰδιοκτησία ὅλου τοῦ κόσμου.

Ὦ φίλτατε Οὐσβέκ! Πόσον κακὰ ἡ ματαιότης χρησιμεύει ἐκείνους ὅσοι ἔχουν δόσιν μεγαλητέραν παρὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἀναγκαία πρὸς συντήρησιν τῆς φύσεως! Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι θέλουν νὰ θαυμάζωνται, βιάζοντες ἑαυτοὺς νὰ δυσαρεστῶσι. Ζητοῦν νὰ ἦναι ἀνώτεροι καὶ δὲν εἶναι οὐδὲ ἴσοι.

Ἄνθρωποι μετριόφρονες, ἔλθετε, νὰ σᾶς φιλήσω! σεῖς κάμνετε τὴν ζωὴν γλυκείαν καὶ θελκτικήν. Νομίζετε ὅτι τίποτε δὲν ἔχετε· κ' ἐγὼ σᾶς λέγω ὅτι ἔχετε τὸ πᾶν. Στοχάζεσθε ὅτι κἀνένα δὲν ταπεινόνετε, καὶ σεῖς ταπει-

νόνετε ὅλον τὸν κόσμον· καὶ ὅταν εἰς τὴν ἰδέαν μου σᾶς παραβάλλω μὲ τοὺς ἀπολύτους αὐτοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους παντοῦ βλέπω, τοὺς κατακρημνίζω ἀπὸ τὸ δικαστήριόν των καὶ τοὺς βάλλω εἰς τοὺς πόδας σας.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 22 τῆς σελήνης Χαχβὰν, 1720

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΕ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ . . .

Ὁ πνευματώδης ἄνθρωπος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι δύσκολος εἰς τὰς συναναστροφάς. Ὀλίγους ἐκλέγει ἀνθρώπους: ἀηδιάζει μὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς πολλοὺς τοὺς ὁποίους τὸν ἀρέζει νὰ ὀνομάζῃ κακὴν συντροφίαν: ἀδύνατον εἶναι νὰ μή κάμῃ ὀλίγον ἐπαισθητὴν τὴν δυσαρέσκειάν του: τόσους ἐχθρούς.

Βέβαιος τοῦ ἀρέζειν ὅταν θέλῃ, συχνότατα ἀμελεῖ νὰ τὸ κάμῃ.

Φέρεται πρὸς τὴν κριτικήν. διότι παρ' ἄλλον τινὰ βλέπει πλειότερα πράγματα, καὶ τὰ αἰσθάνεται καλήτερα.

Ἀφανίζει σχεδὸν πάντοτε τὴν περιουσίαν του, διότι τὸ πνεῦμα του τὸν χορηγεῖ πλειότερα πρὸς τοῦτο μέσα.

Ἐπιτυχαίνει εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του, διότι ριψοκινδυνεύει πολύ. Ἡ ὅρασίς του, ἥτις πάντοτε φέρεται μακρὰν, τὸν κάμνει νὰ ἴδῃ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα εἶναι εἰς παραπολὺ μεγάλας ἀποστάσεις· δὲν λογαριάζω ὅτι, ἐνῷ συλλαμβάνει σκοπόν τινα, ὀλιγώτερον πλήττεται ἀπὸ τὰς δυσκολίας τὰς ἐρχομένας ἀπὸ τὸ πρᾶγμα παρ' ἀπὸ τὰ θεραπευτικὰ τὰ ἐρχόμενα ἀπὸ αὐτὸν, καὶ τὰ ὁποῖα ἐξάγει ἀπὸ τὸ ἴδιον αὐτοῦ κεφάλαιον.

Ἀμελεῖ τὰς λεπτομερίας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὅμως ἐξαρ-

τάται ἡ ἐπιτυχία σχεδὸν ὅλων τῶν μεγάλων ὑποθέσεων.

Ὁ μετριόφρων ἐξ ἐναντίας, ζητεῖ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὸ πᾶν: αἰσθάνεται καλὰ ὅτι τίποτε δὲν ἔχει νὰ χάσῃ ἀμελῶν.

Ἡ παγκόσμιος εὐφημία ὡς ἐπιτοπλεῖστον εἶναι πλειότερον ὑπὲρ τοῦ μετριόφρονος. Ἠδύνεταί τις νὰ δώσῃ πρὸς τοῦτον· καταγοητεύεται ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ ἐκεῖνον. Ἐνῷ ὁ φθόνος ὁρμᾷ κατὰ τούτου, καὶ ἐνῷ τίποτε δὲν τοῦ συγχωρεῖται, τὸ πᾶν ἀναπληροῦται ὑπὲρ τοῦ ἄλλου: ἡ ματαιότης κηρύττεται ὑπὲρ ἐκείνου.

Ἀλλ' ἐὰν ὁ πνευματώδης ἔχει τόσα μειονεκτήματα, τὶ θέλομεν εἰπεῖν περὶ τῆς σκληρᾶς στάσεως τῶν σοφῶν;

Δὲν συλλογίζομαι πρὸς τοῦτο ποτὲ χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶ τὴν ἐπιστολήν τινος ἐξ αὐτῶν πρὸς ἕνα τῶν φίλων του. Ἰδού την.

« *Κύριε*

« Εἶμαι ἄνθρωπος ὅστις πᾶσαν νύκτα καταγίνομαι νὰ θεωρῶ μὲ τριάντα ποδῶν τηλεσκόπια αὐτὰ τὰ μεγάλα σώματα τὰ περιστρεφόμενα ἐπάνω τῶν κεφαλῶν μας· καὶ ὅταν θέλω νὰ ξεκουρασθῶ ἐπαίρνω τὰ μικρά μου μικροσκόπια, καὶ παρατηρῶ κἀμμίαν κηρίαν ἢ κἀνένα τυροσκώληκα.

« Δὲν εἶμαι ποσῶς πλούσιος, καὶ δὲν ἔχω εἰμὴ μίαν καὶ μόνην κάμεραν· δὲν τολμῶ οὐδὲ φωτίαν ν' ἀνάψω διότι αὐτοῦ ἔχω τὸ θερμεμετρόν μου, καὶ διότι ἡ ξένη φωτία ἤθελε τὸ ὑψώσειν. Τὸν ἀπερασμένον χειμῶνα ἐνόμισα ὅτι ἀποθαίνω τῆς ψύχρας· καὶ μολονότι τὸ θερμόμετρόν μου, τὸ ὁποῖον ἦτον εἰς τὴν κατωτάτην μοίραν, μὲ εἰδοποίησεν ὅτι αἱ χεῖρες μου ἔμελλαν νὰ παγώσωσι, ἐγὼ δὲν ἀνησύχησα. Καὶ ἔχω τὴν παρηγορίαν

ὅτι ἀκριβῶς ἐδιδάχθην τὰς ἀνεπαισθητοτέρας μεταλλαγὰς τοῦ καιροῦ τοῦ παρελθόντος χρόνου.

« Πολὺ ὀλίγον συγκοινονῶ· καὶ ἀπ' ὅλους τοὺς ὁποίους βλέπω ἀνθρώπους κανένα δὲν γνωρίζω. Ἀλλ' εἰς Στοκχόλμον εἶν' ἕνας ἄνθρωπος, εἰς Λειψίαν ἄλλος ἕνας, εἰς Λονδῖνον ἄλλος ἕνας, τούς ὁποίους ποτὲ δὲν ἴδα, καὶ τοὺς ὁποίους ἀναμφιβόλως ποτὲ δὲν θέλω ἰδεῖν: μὲ αὐτοὺς ἔχω ἀλληλλογραφίαν τόσον ἀκριβῆ, ὥστε οὐδ' ἕνα ταχυδρόμον ἀφίνω χωρὶς νὰ τοὺς γράψω,

Ἀλλὰ μολονότι ψυχὴν δὲν γνωρίζω εἰς τὴν ἐνορίαν μου, μ' ἔχουν εἰς τόσον κακὴν ὑπόληψιν, ὥστε τέλος θέλω εἶσθαι ὑποχρεομένος νὰ τὴν ἀφήσω. Πρὸ πέντε χρόνων ὑβρίσθην σκληρῶς ἀπὸ τὴν γειτόνισσάν μου, διότι ἀνέτεμα σκύλλον τὸν ὁποῖον διϊσχυρίζετο ἰδικόντης. Ἡ γυναῖκα κάτινος κρεοπώλου, ἥτις εὑρέθη ἐκεῖ ἐπῆρε τὸ μέρος της· καὶ, ἐνῷ ἐκείνη μὲ κατέθλιβεν ἀπὸ ὕβρεις, τούτη μὲ κατεσκότονεν ἀπὸ πετροβολήματα, ὁμοῦ καὶ τὸν Ἰατροφιλόσοφον . . . ὅστις ἦτο μαζί μου καὶ ὅστις ἐδέχθη κτύπημα τρομερὸν ἐπάνω τοῦ μετωπιαίου καὶ ἰνιαίου κοκκάλου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεσείσθη ἡ καθέδρα τοῦ λογικοῦ.

« Ἔκτοτε, εὐθὺς ἀποῦ σκύλλος τις ἀπομακρυνθῇ ὡς εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δρόμου, πάραυτα ἀποφασίζουν ὅτι ἀπέρασεν ἀπὸ τὰς χεῖρας μου. Ἀγαθὴ τις γυναῖκα ἥτις εἶχε χάσειν μικρὸν σκυλλάκιον, τὸ ὁποῖον ἀγαποῦσε, ἔλεγε, πλειότερον παρὰ τὰ παιδία της, ἦλθε νὰ λειποθυμήσῃ εἰς τὴν κάμεράν μου· καὶ, ἐπειδὴ δὲν τὸ εὗρηκε, μ' ἐγκάλεσεν ἔμπροσθεν τοῦ δικαστοῦ. Νομίζω ὅτι ποτὲ δὲν θέλω ἐλευθερωθῆν ἀπὸ τὴν ἐνοχλητικὴν πανηρίαν αὐτῶν τῶν γυναικῶν, κἴτινες, μὲ τὰς ὀξυφω-

νίας των ἀκατάπαυστα μ' ἐμποδίζουν ἀπὸ τὸν ἐπιτάφιον λόγον ὅλων τῶν μωρῶν ὅσοι ἀπό δέκα χρόνων ἀπέθαναν.

« Εἶμαι κ. τ. λ. »

Ὅλ' οἱ σοφοὶ ἄλλοτε ἐκατηγοροῦντο ὡς μάγοι. Τοῦτο δὲν μ' ἐκπλήττει ποσῶς. Ἕκαστος ἔλεγεν εἰς ἑαυτόν: Ηὔξησα τὰ φυσικὰ τάλαντα ὅσον ἦτο δυνατὸν ν' αὐξηνθῶσι· ὁ δεῖνα σοφὸς ὅμως εἶναι ἀνώτερός μου: πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐδῶ κάποια διαβολιά.

Τώρα ἐπειδὴ αἱ κατηγορίαι αὐταὶ κατεστάθησαν ἀνίσχυραι, ὁ κόσμος κατέφυγεν εἰς ἄλλο· ὁ σοφὸς δὲν δύναται ν' ἀποφύγῃ τὴν κατηγορίαν ἄθρησκος ἢ αἱρετικός. Ἂς ἀθωωθῇ ἀπὸ τὸν λαόν: ἡ πληγὴ ἔγινε, ποτὲ καλὰ δὲν θέλει κλείσειν. Αὐτὴ θέλ' εἶσθαι δι' αὐτὸν πάντοτε τόπος ἄῤῥωστος. Κάποιος ἀντίδικος θέλει ἔλθειν μετὰ τριάντα χρόνους νὰ τὸν εἴπῃ κοσμίως: Ὁ θεὸς μὴ τὸ δώσῃ νὰ εἴπω ὅτι αὐτὸ περὶ τοῦ ὁποίου σᾶς κατηγοροῦν εἶναι ἀληθινόν· ἀλλ' ἐσεῖς ὑποχρεώθητε να ὑπερασπισθῆτε. Ἰδοὺ πῶς κατ' αὐτοῦ στρέφουν τὴν ἰδίαν του δικαιολογίαν.

Ἐὰν συγγράψῃ κάτινα ἱστορίαν, καί ἔχῃ κάτι εὐγενὲς εἰς τὸ πνεῦμα, καὶ κάποιαν εὐθύτητα εἰς τὴν καρδίαν, τοῦ διεγείρουν χιλίας καταδρομάς. Θέλουν ὑπάγειν νὰ διαγείρωσιν ἐναντίον του τὸν ἄρχοντα περὶ πράγματος τὸ ὁποῖον ἔγινε πρὸ χιλίων χρόνων· καὶ θέλουν τὸ κονδύλιόν του νὰ ἦναι αἰχμάλωτον ἐὰν δὲν ἦναι ἀγοραστόν.

Εὐτυχέστερος ὅμως παρὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους οἵτινες διὰ μέτριον σιτηρέσιον παραιτοῦν τὴν πίστιν των· οἵτινες, ἐὰν λεπτομερῶς παρατηρηθῶσιν ὅλοι οἱ

δόλοι των, δὲν τοὺς πωλοῦν οὐδ ἕνα ὀβολόν· οἵτινες ἀνατρέπουν τὸ σύνταγμα τοῦ αὐτοκρατορίου, σμικρύνουν τὰ δικαιώματα τῆς μιᾶς δυνάμεως, αὐξάνουν τὰ τῆς ἄλλης, δίδουν εἰς τοὺς λαοὺς, ἀφαιροῦν ἀπὸ τοὺς λαοὺς, κάμνουν ἀποθαμένα δικαιώματα ν' ἀναζήσωσι, κολακεύουν τὰ πάθη τὰ ἔχοντα ὑπόληψιν κατὰ τοὺς χρόνους των, καὶ τὰ ἐλαττώματα τὰ ἐπάνω τοῦ θρόνου, ἀπατῶντες τὴν ἐπερχομένην γενεὰν, τόσον πλειότερον ἀναξίως ὅσον ὀλιγώτερα ἔχει μέσα ν' ἀπαλείψῃ τὴν μαρτυρίαν των.

Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ διὰ τὸν συγγραφέα ὅτι ἐδοκίμασεν ὅλας αὐτὰς τὰς ὕβρεις· δὲν ἀρκεῖ δι' αὐτὸν ὅτι εὑρέθη εἰς ἀνησυχίαν διηνεκῆ περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ βιβλίου του, δημοσιεύεται τέλος αὐτὸ τὸ σύγγραμμα τὸ ὁποῖον τόσον τοῦ ἐστοίχισε· τοῦ ἑλκύει πανταχόθεν λογομαχίας. Καὶ πῶς νὰ τὰς ἀποφύγῃ; Αὐτὸς εἶχεν ἕνα αἴσθημα, τὸ ὑπεστήριξε μὲ τὰς συγγραφάς του: δὲν ἔξευρεν ὅτι ἄλλος ἄνθρωπος δύο χιλιάδας λεύγας μακρὰν ἀπὸ αὐτὸν εἶχεν εἰπεῖν ὅλο τὸ ἐναντίον. Ἰδοῦ ὅμως ὁ πόλεμος ὅστις κηρύττεται.

Ἐὰν ἐδύνατο τοὐλάχιστον νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θέλει ἐπιτύχειν κάποιαν ὑπόληψιν! Ὄχι: σχεδὸν δὲν ὑπολήπτεται εἰμὴ ἐξ ἐκείνων ὅσοι ὡς αὐτὸς ἐδόθησαν εἰς τὸ αὐτὸ τῆς ἐπιστήμης εἶδος. Ὁ φιλόσοφος ἔχει μεγίστην περιφρόνησιν πρὸς τὸν ἔχοντα τὴν κεφαλὴν γεμάτην ἀπὸ πράγματα, καὶ αὐτὸς πάλιν θεωρεῖται ὡς ὀνειροπόλος ἀπὸ τὸν ὅστις ἔχει καλὸν μνημονικόν.

Περὶ δὲ τῶν ὅσοι ἐπαγγέλλονται τὴν ἀλαζόνα ἀμαθίαν, ἤθελαν ὥστε ὅλο τὸ ἀνθρώπινον γένος νὰ ἐνταφιασθῇ εἰς τὴν λήθην ὅπου θέλουν εἶσθαι ἐνταφιασμένοι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι.

Ὁ ἄνθρωπος ὅστις ὑστερεῖται τὸ δεῖνα τάλαντον ἀποζημιόνεται περιφρονῶν αὐτό: ἀφαιρεῖ τὸ ὁποῖον ἀπαντοῦσεν ἐμπόδιον μεταξὺ τοῦ προτερήματος καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, καί οὕτως εὑρίσκεται εἰς τὸ αὐτὸ ἀλφάδιον μὲ ἐκεῖνον τοῦ ὁποίου φοβεῖται τὰ συγγράμματα.

Τέλος μὲ τὴν ἀμφίβολον ὑπόληψιν πρέπει νὰ ἐνόσωμεν καὶ τὴν ὑστέρησιν τῶν ἡδονῶν καὶ τὸν χαμὸν τῆς ὑγείας.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 26 τῆς σελήνης Χαχβὰν, 1720.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΣ.

Πολύς καιρὸς εἶναι ἀποῦ ἐρρέθη ὅτι ἡ εἰλικρίνεια ἦτον ἡ ψυχὴ κάτινος μεγάλου ὑπουργείου.

Ὁ ἰδιώτης ἐμπορεῖ νὰ ἐξευτελισθῇ ἐκεῖ ὅπου εὑρίσκεται, δὲν δυσφημίζεται εἰμὴ ἔμπροσθεν ὀλίγων ἀνθρώπων, εἶν' ἐσκεπασμένος ἔμπροσθεν τῶν ἄλλων: ἀλλ' ὁ ὑπουργὸς ὅστις ἔλειψεν ἀπὸ τὰ καθήκοντα τῆς χρηστότητος ἔχει τόσους μάρτυρας, τόσους δικαστὰς ὅσοι εἶναι καὶ οἱ κυβερνώμενοι ἄνθρωποι.

Θέλω ἄραγε τολμήσειν νὰ τὸ εἴπω; τὸ μεγαλήτεραν κακὸν τὸ ὁποῖον κάμνει ὁ χωρὶς χρηστότητος ὑπουργὸς δὲν εἶναι ὅτι ἔβλαψε τὸν βασιλέα του καὶ ἀφάνισε τὸν λαόν του; εἶναι κάτι ἄλλο, κατ' ἐμὴν ἰδέαν, χιλιάκις κινδυνωδέστερον: τὸ κακὸν παράδειγμα τὸ ὁποῖον δίδει.

Σὺ ἐξεύρεις ὅτι πολὺν καιρὸν ἐπεριηγήθην εἰς τὰς Ἰνδίας. Αὐτοῦ ἴδα ἔθνος φυσικὰ γενναῖον, εἰς μίαν στιγμὴν νὰ διαφθαρῇ, ἀπὸ τὸν ἔσχατον ἕως εἰς τὸν πρῶτον, διὰ τοῦ κακοῦ παραδείγματος ἑνὸς ὑπουργοῦ: Αὐτοῦ ἴδα λαὸν ὁλόκληρον, τοῦ ὁποίου ἡ γενναιότης, ἡ χρηστότης, ἡ εἰλι-

κρίνεια καὶ ἡ καθαρότης διὰ παντὸς ἐνομίσθησαν φυσικὰ προτερήματα, αἰφνηδίως νὰ κατασταθῇ ὁ ἐσχατώτερος τῶν λαῶν· τὸ κακὸν νὰ διαδοθῇ, καὶ νὰ μὴ φειδευθῇ οὐδὲ τὰ ἁγιώτερα μέλη· τοὺς ἐναρετωτέρους ἀνθρώπους νὰ πράττωσι πράξεις ἀναξίας, καὶ νὰ διάζωσι τὰς πρώτας τῆς δικαιοσύνης ἀρχὰς ὑπὸ τὴν ματαίαν πρόφασιν ὅτι ἄλλος τὰς εἶχε βιάσειν κατ' αὐτῶν.

Ἐπροσκαλοῦσαν νόμους μισητοὺς διὰ νὰ ἀσφαλισθῶσιν ἀπὸ τὰς ἀνανδροτέρας πράξεις, καὶ ὠνόμαζαν ἀνάγκην τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἐπιβουλήν.

Ἴδα τὴν συναλλαγματικὴν πίστιν ἐξορισμένην, τὰς ἁγιωτέρας συνθήκας μηδενισμένας, ὅλους τοὺς οἰκογενειακοὺς νόμους ἀνατραμμένους. Ἴδα χρεώστας πλεονέκτας ὑπερηφανευομένους διά τινα ὑβριστικὴν πτωχείαν, ἀνάξια ὄργανα τῆς μανίας τῶν νόμων καὶ τῆς δεινότητος τῶν καιρῶν, νὰ ὑποκρίνωνται πληρωμὴν τὴν ὁποίαν ὤφειλαν νὰ πληρώσωσι, καὶ νὰ φέρνωσι τὸ μαχαίριον εἰς τὸ στῆθος τῶν εὐεργετῶν των.

Ἴδα ἐξ αὐτῶν ἄλλους, ἔτι ἀναξιωτέρους, ν' ἀγοράζωσι σχεδὸν διὰ τιποτε, ἢ κάλλιον νὰ μαζεύωσιν ἀπὸ τὴν γῆν τὰ φύλλα τῆς δρυὸς διὰ νὰ τὰ δίδωσιν ὡς τροφὴν πρὸς τὰς χήρας καί τὰ ὀρφανά.

Ἴδα αἰφνηδίως νὰ γεννᾶται εἰς ὅλων τὰς καρδίας ἡ ἀκόρεστος δίψα τοῦ πλούτου. Ἴδα εἰς μίαν στιγμὴν νὰ σχηματίζεται ἡ ὀδελυκτὴ συνομωσία τοῦ πλουτίζεσθαι, ὄχι διά τινος ἐργασίας τιμίας καὶ βιομηχανίας γενναίας, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀφανισμοῦ τοῦ ἡγεμόνος, τῆς ἐπικρατείας, καὶ τῶν συμπολιτῶν.

Ἴδα τίμιόν τινα πολίτην, κατὰ τοὺς δυστυχεῖς αὐτοὺς χρόνους, νὰ μὴ πλαγιάζῃ ἐὰν δέν ἔλεγε: Ἀφάνισα σήμερον μίαν οἰκογένειαν, αὔριον θέλω ἀφανίσειν ἄλλην

μίαν.

Ὑπάγω, ἔλεγεν ἄλλος, μὲ τὸν δεῖνα μαῦρον ἄνθρωπον ὅστις φέρει μελανοδοχεῖον εἰς τὴν χεῖρα καὶ σίδηρον μυτηρὸν εἰς τὸ αὐτίον, νὰ θανατώσω ὅλους ἐκείνους πρὸς τοὺς ὁποίους ἔχω κάτινα ὑποχρέωσιν.

Ἄλλος ἔλεγε: Βλέπω ὅτι εὐθειάνω τὰς ὑποθέσεις μου: εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὅτε πρὸ τριῶν ἡμερῶν ὑπῆγα νὰ κάμω κάποιαν πληρωμὴν, ἄφησα εἰς δάκρυα ὁλόκληρον οἰκογένειαν, κατεξόδευσα τὴν προῖκα δύο τιμίων κορῶν, ἀφαίρεσα τὰ πρὸς ἀνατροφὴν ἑνὸς μικροῦ νέου: ὁ πατὴρ θέλει ἀποθάνειν τῆς λύπης, ἡ μήτηρ χάνεται ἀπὸ τὸν πόνον της· ἀλλὰ δὲν ἔκαμα εἰμὴ ὅ τι ὁ νόμος συγχωρεῖ.

Ὁποῖον ἔγκλημα μεγαλήτερον ἄλλο παρὰ τὸ ὁποῖον πράττει ὁ ὑπουργὸς ὅταν διαφθείρῃ τὰ ἤθη ὁλοκλήρου ἔθνους, ἐκβαθμίζει τὰς ψυχὰς τὰς πλέον γενναίας, ἀμαυρόνει τὴν λαμπρότητα τῶν ἀξιωμάτων, καταστήνει ζοφερὰν καὶ αὐτὴν ἰδίαν ἀρετήν, καὶ συγχέει εἰς τὴν παγκόσμιον περιφρόνησιν τὸν ὑψηλότερον γόνον;

Τί θέλ' εἰπεῖν ἡ ἐπερχομένη γενεὰ ὅταν γενῇ χρεία νὰ ἐρυθριᾷ διὰ τὸ ὄνειδος τῶν πατέρων της; Τί θέλ' εἰπεῖν ὁ γεννώμενος λαὸς ὅταν παραβάλῃ τὰς δυστυχεῖς ἡμέρας τῶν προγόνων του μὲ τὰς εὐτυχεῖς ἐκείνων πρὸς τοὺς ὁποίους ἀμέσως χρεωστεῖ τὴν ζωήν; Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτ' οἱ εὐγενεῖς θέλουν ἀποκόψειν ἀπὸ τὴν γενεαλογίαν των βαθμὸν εὐγενείας ὅστις τοὺς ἀτιμάζει, καὶ ὅτι θέλουν ἀφήσειν τὴν παροῦσαν γενεὰν εἰς τὸν τρομερὸν μηδενισμὸν εἰς τὸν ὁποῖον καθυπεβάλθη.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 11 τῆς σελήνης Ραχμαζὰν, 1720.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΖ'.

Ο ΜΕΓΑΣ ΕΥΝΟΥΧΟΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Παρισίους.

Τὰ πράγματα κατήντησαν εἰς στάσιν ἥτις εἶναι ἀδύνατον πλέον νὰ βασταχθῇ: αἱ γυναῖκες ἐφαντάσθησαν ὅτ' ἡ ἀναχώρησίς σου ἄφινεν εἰς αὐτὰς τελείαν ἀτιμωρησίαν: ἐδῶ γίνονται φρικτὰ πράγματα: ἐγὼ ὁ ἴδιος τρέμω διὰ τὴν σκληρὰν διήγησιν τὴν ὁποίαν ἔρχομαι νὰ σὲ κάμω.

Ἡ Ζελίδα, πρό τινων ἡμερῶν ὑπαγένουσα εἰς τὸ τσαμίον, ἄφησε τὴν σκέπην της νὰ πέσῃ, καὶ ἐφάνη σχεδὸν ἀξεσκέπαστη τὸ πρόσωπον εἰς ὅλον τὸν λαόν.

Εὕρηκα τὴν Ζάχην πλαγιασμένην μὲ μίαν ἀπὸ τὰς σκλάβας της, πρᾶγμα τόσον ἀπηγορευμένον ἀπὸ τοῦ σεραγίου τοὺς νόμους.

Αἰφνιδίως ἔπιασα, ἐκ τινος τύχης τῆς μεγαλητέρας τοῦ κόσμου, μίαν ἐπιστολήν τὴν ὁποίαν σὲ στέλλω: δὲν ἐμπόρεσα νὰ ἐξεσκεπάσω πρὸς ποῖον διευθύνετο.

Χθὲς τὸ βραδὺ νέον παλληκαρόπουλον εὑρέθη εἰς τὸν κῆπον τοῦ σεραγίου, κ' ἐγλύτωσεν ἐπάνω ἀπὸ τὰ τείχη.

Πρόσθεσε εἰς ταῦτα καὶ ὅ τι δὲν ἔφθασα νὰ ἐξεσκεπάσω· διότι βέβαια σὺ εἶσαι προδομένος. Προσμένω τὰς διαταγάς σου· καὶ, ἕως τῆς εὐτυχοῦς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν θέλω τὰς λάβειν, θέλω εἶσθαι εἰς στάσιν θανατηράν. Ἀλλ' ἐὰν ἐσὺ δὲν θέσῃς αὐτὰς τὰς γυναῖκας εἰς τὴν διάκρισίν μου, δὲν σ' ἀποκρίνομαι διὰ κἀμμίαν ἀπὸ αὐτὰς, καὶ καθ' ἑκάστην θέλω ἔχειν εἰδήσεις λυπηρὰς νὰ σὲ μηνύω.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν πρώτην τῆς σελήνης, Ραιγέβ. 1717.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΗ΄.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΕΥΝΟΥΧΟΝ.

Εἰς τὸ σεράγιον τῆς Ἰσπαχάν.

Δεχθῆτε διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐξουσίαν ἀπεριόριστον ἐπάνω ὅλου τοῦ σεραγίου: προστάζετε μὲ τόσην ἐξουσίαν μὲ ὅσην καὶ ἐγώ· ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος ἂς συμπεριπατῶσι μὲ σᾶς: τρέχετε ἀπὸ οἰκήματος εἰς οἴκημα καὶ φέρνετε τὰς τιμωρίας καὶ τὰς κολάσεις· τὸ πᾶν ἂς ζῇ εἰς τὴν κατήφειαν· τὸ πᾶν ἔμπροσθέν σας ἂς διαλυθῇ εἰς δάκρυα: ἐρωτήσατε ὅλο τὸ σεράγιον, ἀρχίσατε ἀπὸ τὰς σκλάβας· μὴ χαρισθῆτε οὐδὲ εἰς τὸν ἔρωτά μου. τὸ πᾶν ἂς ὑπομείνῃ τὸ φοβερόν σας δικαστήριον: ἀνακαλύψετε τὰ μυστικὰ τὰ πλέον ἀπόκρυφα: καθαρίσατε αὐτὸν τὸν ἐπονείδιστον τόπον, καὶ κάμετε τὴν ἐξορισθεῖσαν ἀρετὴν νὰ ἐξαναέμβῃ. Διότι ἀπὸ τῆς στιγμῆς τούτης ἐπάνω τῆς κεφαλῆς σας θέτω καὶ τὰ παραμικρότερα ἁμαρτήματα ὅσα θέλουν πραχθῆν. Ὑποπτεύω τὴν Ζελίδα μὴ διευθύνεται πρὸς ἐκείνην ἡ ἐπιστολὴ τὴν ὁποίαν ἐπιάσετε: ἐξετάσετε τοῦτο μὲ λυγκὸς ὀμμάτια.

Ἐκ . . . , τὴν 11 τῆς σελήνης Ζιλχαγέ, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΘ΄.

ΝΑΡΣΙΤ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Παρισίους.

Ὁ μέγας εὐνοῦχος ἀπέθανε, μεγαλοπρεπῆ δεσπότη: ἐπειδὴ εἶμαι ὁ γεροντότερος τῶν σκλάβων σου, ἐπῆρα τὴν θέσιν του ἐωσοῦ μᾶς κάμῃς νὰ γνωρίσωμεν ἐπάνω τίνος θέλεις νὰ ῥίψῃς τὰ ὀμμάτια.

Δύο ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατόν του μ' ἔφεραν μίαν τῶν ἐπιστολῶν σου ἤτις διευθύνετο πρὸς αὐτόν: ἐφυλάχθηκα καλὰ μὴ τὴν ἀνοίξω· τὴν ἐπερικάλυψα μὲ σέβας, καὶ τὴν ἐφύλαξα ἑωσοῦ μὲ μάθῃς τὰ ἅγιά σου θελήματα.

Χθὲς ἕνας σκλάβος ἦλθε, κατὰ τὸ μεσονύκτιον, νὰ μὲ εἴπῃ ὅτι εἶχεν εὑρεῖν κάτινα νέον εἰς τό σεράγιον: ἐσηκώθην, ἐξέτασα τὸ πρᾶγμα, κ' εὕρηκα ὅτι ἦτον ὀνειροπόλημα.

Σοῦ φιλῶ τοὺς πόδας, μεγαλοπρεπῆ δεσπότη· καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ λογαριάζῃς εἰς τὸν ζῆλον μου, τὴν πεῖραν μου καὶ τὸ γῆρας μου.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν 5 τῆς σελήνης Γεμμάδι, ι. 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝ'.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΝΑΡΣΗ.

Εἰς τὸ σεράγιον τῆς Ἰσπαχάν.

Ἄθλιε! ἔχετε εἰς τὰς χεῖρας ἐπιστολὰς αἵτινες ἐμπεριέχουν διαταγὰς ταχείας καὶ βιαίας. ἡ παραμικροτέρα ἀναβολὴ δύναται νὰ μὲ ἀπελπίσῃ: καὶ σεῖς ὑπὸ ματαίαν πρόφασιν μένετε ἥσυχος!

Γίνονται φρικτὰ πράγματα: ἔχω ἴσως τὸ ἥμισυ τῶν σκλάβων μου οἵτινες ἀξιομισθοῦν τὸν θάνατον. Σᾶς στέλνω τὴν ἐπιστολήν τὴν ὁποίαν ὁ πρῶτος εὐνοῦχος μ' ἔγραψε περὶ τούτου πρὸ τοῦ θανάτου του. Ἐὰν ἀνοίγετε τὸν πλίκον τὸν διευθυνόμενον πρὸς ἐκεῖνον, ἠθέλετ' εὑρεῖν αἱματηρὰς διαταγάς. Ἀναγνώσετέ τας λοιπὸν, αὐτὰς τὰς διαταγάς· καὶ εἶσθε χαμένοι, ἐὰν δὲν τὰς ἐκτελέσετε.

Ἐκ . . . τὴν 25 τῆς σελήνης Χαλβάλ, 1718.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΑ.

ΣΟΛΙΜ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Παρισίους.

Ἐὰν πλειότερον καιρὸν ἐφύλαττα τὴν σιωπὴν, ἤθελα εἶσθαι τόσον ἔνοχος ὅσον καὶ ὅλοι οἱ ἐγκληματίαι τοὺς ὁποίους ἔχεις εἰς τὸ σεράγιον.

Ἤμην ὁ ἔμπιστος τοῦ μεγάλου εὐνούχου, ὁ πιστότερος τῶν σκλάβων σου. Ὅτ' ἐθεωρήθη πλησίον τοῦ τέλους του ἐπρόσταξε νὰ μὲ κράξωσι, καὶ μὲ εἶπεν αὐτοὺς τοὺς λόγους: Ἀποθαίνω· ἀλλ' ἡ μόνη λύπη τὴν ὁποίαν ἔχω, ἀφίνων τὴν ζωὴν, εἶναι ὅτι τὰ τελευταῖα βλέμματά μου εὗρηκαν ἐγκληματίας τὰς γυναῖκας τοῦ δεσπότου μου. Εἴθε ὁ οὐρανὸς νὰ τὸν φυλάξῃ ἀπ' ὅλας τὰς δυστυχίας ὅσας προβλέπω! Εἴθε, μετὰ τὸν θάνατόν μου, ἡ ἀπειληтική μου σκιὰ νὰ ἔλθῃ νὰ εἰδοποιήσῃ αὐτὰς τὰς ἐπιβούλους ὑπὲρ τοῦ χρέους των, καὶ νὰ τὰς φοβερίσῃ καὶ πάλιν! Ἰδοὺ τὰ κλειδία τῶν φοβερῶν αὐτῶν τόπων· ὕπαγε νὰ τὰ φέρῃς πρὸς τὸν γεροντότερον τῶν μαύρων· Ἀλλ' ἐὰν, μετὰ τὸν θάνατόν μου, λείπῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπαγρυπνῇ, στοχάσου νὰ εἰδοποιήσῃς περὶ τούτου τὸν δεσπότην σου. Τελειώσας αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἐξέπνευσεν εἰς τὰς ἀγκάλας μου.

Ἐξεύρω τί σ' ἔγραψε, κάμποσον καιρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του, περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν γυναικῶν σου. Ὑπάρχ' εἰς τὸ σεράγιον μία ἐπιστολὴ ἥτις ἤθελε φέρειν τὸν τρόμον μεθ' ἑαυτῆς ἐὰν ἀνοίγετο. Ἡ τὴν ὁποίαν ἔπειτα ἔγραψες ἐπιάσθη τρεῖς λεύγας μακρὰν ἀπ' ἐδῶ. Δὲν ἐξεύρω τ' εἶναι τοῦτο· ὅλα κατὰ δυστυχίαν ἀνάποδα ἔρχονται.

Ἐν τοσούτῳ αἱ γυναῖκες σου δὲν ἔχουν πλέον κάμμίαν ἐντροπὴν: μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου εὐνούχου φαίνεται ὅτι ὅλα εἶναι πρὸς αὐτὰς συγχωρημένα: μόνη ἡ Ῥωξάνη ἔμεινεν εἰς τὰ καθήκοντά της καὶ φυλάττει μετριότητα. Βλέπει τὶς τὰ ἤθη καθ' ἑκάστην νὰ διαφθείρωνται. Δὲν εὑρίσκει τὶς πλέον ἐπάνω τοῦ προσώπου τῶν γυναικῶν σου τὴν ἀνδρικὴν ἐκείνην καὶ αὐστηρὰν ἀρετὴν ἥτις εἰς αὐτὰς ἄλλοτε ἐβασίλευε: νέα τις χαρὰ, διαχυθεῖσα εἰς τούτους τοὺς τόπους, εἶναι κατ' ἐμὲ, τεκμήριον ἀλάνθαστον κάτινος νέας εὐχαριστήσεως. Εἰς τὰ παραμικρότερα πράγματα παρατηρῶ ἐλευθερίαν ἕως τότε ἄγνωστον. Βασιλεύει, μάλιστα μεταξὺ τῶν σκλάβων σου, κάποια ἀπάθεια περὶ τοῦ χρέους των καὶ περὶ τῆς φυλακῆς τῶν κανόνων διὰ τὴν ὁποίαν ἐκπλήττομαι· δὲν ἔχουν πλέον διὰ τὴν δούλευσίν σου αὐτὸν τὸν ἔνθερμον ζῆλον, ὅστις ἐφαίνετο ἐμψυχόνων ὅλο τὸ σεράγιον.

Αἱ γυναῖκες σου ὀκτὼ ἡμέρας διέτριψαν εἰς τὴν ἐξοχήν εἰς ἕν' ἀπὸ τὰ ἀγροκήπιά σου τὰ πλέον παραιτημένα. Λέγεται ὅτι ἐκερδήθη ὁ σκλάβος ὁ ἔχων τὴν φροντίδα αὐτοῦ τοῦ ἀγροκηπίου, καὶ ὅτι πρὸ μιᾶς ἡμέρας, πρὶν αὐταὶ φθάσωσιν, εἶχε κρύψειν δύο ἄνδρας εἰς τὸ παράμερον πέτρινον χώρισμα τὸ ἐντὸς τοῦ τοίχου τῆς πρώτης καμάρας, ὅθεν ἐξήρχοντο τὸ βραδὺ ὅτε ἡμεῖς ἐπαραμερίζαμεν. Ὁ γέρων εὐνοῦχος, ὅστις τώρα εἶναι ἐπὶ κεφαλῆς μας, εἶν' ἕνας εὐήθης τὸν ὁποῖον κάμνουν νὰ πιστεύῃ ὅ τι θέλουν.

Εἶμαι ταραγμένος ἀπὸ θυμὸν ἐκδικητικὸν ἐναντίον τόσων ἐπιβουλιῶν: καὶ ἐὰν ὁ οὐρανὸς διὰ τὸ καλὸν τῆς ἐκδουλεύσεώς σου ἤθελε νὰ μὲ κρίνῃ ἱκανὸν τοῦ κυβερνᾶν, σὲ ὑπόσχομαι ὅτι ἐὰν αἱ γυναῖκες σου δὲν ἦσαν ἐ-

νάρετοι, τοὐλάχιστον ἤθελαν εἶσθαι πισταί.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν 6 τῆς σελήνης Ῥεβιὰβ 1, 1719.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΒ΄.

ΝΑΡΣΙΤ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Παρισίους.

Ἡ Ῥωξάνη καὶ ἡ Ζελὶς ἐπεθύμησαν νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν ἐξοχήν: δὲν ἐνόμισα χρέος μου νὰ τὸ ἀποποιηθῶ. Εὐδαίμων Οὐσβέκ! σὺ ἔχεις γυναῖκας πιστὰς καὶ σκλάβους ἀγρύπνους: ἐγὼ προστάζω εἰς τόπους ὅπου ἡ ἀρετὴ φαίνεται ὅτι ἔκλεξεν ἄσυλον. Λογάριαζε ὅτι τίποτε δὲν θέλει γενῆν ἐδῶ τὸ ὁποῖον οἱ ὀφθαλμοί σου νὰ μὴ δυνηθῶσι νὰ ὑποφέρωσι.

Συνέβη κάτι δυστύχημα τὸ ὁποῖον μὲ ῥίπτει εἰς μεγάλην λύπην. Κάποιοι πραγματευταὶ Ἀρμένιοι, νεωστὶ φθάσαντες εἰς τὴν Ἰσπαχὰν, εἶχαν φέρειν μίαν ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς σου δι' ἐμέ· ἔπεμψα ἕνα σκλάβον διὰ νὰ τὴν ζητήσῃ· αὐτὸς κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκλέφθη, καὶ ἡ ἐπιστολὴ ἐχάθη. Γράψε με λοιπὸν ἐγρήγορα· διότι φαντάζομαι ὅτι κατὰ τὴν μεταβολὴν αὐτὴν σὺ πρέπει νὰ ἔχῃς ἀναγκαῖα πράγματα νὰ μὲ μηνύσῃς.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Φατμὲ, τὴν 6 τῆς σελήνης Ῥεβιὰβ 1, 1719.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΓ΄.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΣΟΛΙΜ.

Εἰς τὸ σεράγιον τῆς Ἰσπαχάν.

Σοῦ θέτω τὸν σίδηρον εἰς τὴν χεῖρα. Σ' ἐμπιστεύομαι

ὅ τι τώρα ἔχω εἰς τὸν κόσμον ἀκριβώτερον, τοὐτέστι τὴν ἐκδίκησίν μου. Ἔμβα εἰς τοῦτο τὸ νέον ὑπούργημα· ἀλλὰ μὴ φέρῃς μαζί σου οὐδὲ καρδίαν οὐδὲ οἶκτον. Ἔγραψα πρὸς τὰς γυναῖκας μου νὰ σὲ ὑποτάσσωνται τυφλά· συγχισμέναι ἀπὸ τόσα ἐγκλήματα, θέλουν πέσειν ἔμπροσθεν τῶν βλεμμάτων σου. Πρέπει νὰ σὲ χρεωστῶ τὴν εὐτυχίαν μου καὶ τὴν ἡσυχίαν μου. Κατάστησέ μου τὸ σεραγιόν μου τοιοῦτον ὁποῖον τὸ ἄφησα. Ἀλλ' ἄρχησε ἀπὸ τὸν καθαρμόν· ἐξολόθρευσε τοὺς ἐνόχους, καὶ φέρε τὸν τρόμον πρὸς ἐκείνους ὅσοι ἐσκόπευαν νὰ καταστηθῶσιν ἔνοχοι.

Τὶ δὲν ἐμπορεῖς νὰ ἐλπίζῃς ἀπὸ τὸν δεσπότην σου διὰ ἐκδουλεύσεις τόσον λαμπράς; Δὲν κρέμαται εἰμὴ ἀπὸ σὲ νὰ τεθῇς ὑπεράνω αὐτῆς τῆς στάσεώς σου, καὶ ὑπεράνω ὅλων τῶν ἀνταμειβῶν ὅσας ποτὲ ἐπεθύμησας.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 4 τῆς σελήνης Χαχβάν, 1719.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΔ΄.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΤΟΥ.

Εἰς τὸ σεράγιον τῆς Ἰσπαχάν.

Εἴθε αὐτὴ ἡ ἐπιστολὴ νὰ ἦναι ὡς ὁ κεραυνὸς ὅστις πίπτει ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀστραπῶν καὶ τῶν τρικυμιῶν! Ὁ Σολὶμ εἶναι ὁ πρῶτος εὐνοῦχος σας, ὄχι διὰ νὰ σᾶς φυλάττῃ, ἀλλὰ διὰ να σᾶς τιμωρῇ. Ὅλο τὸ σεράγιον ἂς ταπεινωθῇ ἔμπροσθέν του· Αὐτὸς ὀφείλει νὰ δικάσῃ τὰς παρελθούσας πράξεις σας· καὶ, ὡς πρὸς τὸ μέλλον θέλει σᾶς κάμειν νὰ ζῆτε ὑπὸ ζυγὸν τόσον δεινὸν, ὥστε θέλετε ἀναζητᾷν τὴν ἐλευθερίαν σας, ἐὰν δὲν ἀναζητᾶτε τὴν ἀρετήν σας.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 4 τῆς σελήνης Χαχβάν, 1719.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΕ.

ΟΥΣΒΕΚ ΠΡΟΣ ΝΕΣΣΙΡ.

Εἰς Ἰσπαχάν.

Εὐδαίμων ὅστις, γνωρίζων ὅλην τὴν τιμὴν τῆς γλυκείας καὶ ἡσύχου ζωῆς, ἐπαναπαύει τὴν καρδίαν του ἐντωμέσῳ τῆς οἰκογενείας του, καὶ δὲν γνωρίζει ἄλλην γῆν παρὰ τὴν ὁποίαν τοῦ ἔδωκε τὴν ζωήν!

Ζῶ εἰς κλίμα βάρβαρον, παρὼν εἰς ὅ τι μὲ ἐνοχλεῖ, ἀπὼν εἰς ὅ τι μὲ διαφέρει. Μαύρη λύπη μὲ κυριεύει· πίπτω εἰς ἀθυμίαν δεινήν: μὲ φαίνεται ὅτι χάνομαι, καὶ ὅτι δὲν ἐξαναευρίσκω ἐμαυτὸν εἰμὴ ὅταν μαύρη ζηλοτυπία ἔλθῃ ν' ἀνάψῃ, καὶ νὰ γεννήσῃ εἰς τὴν ψυχήν μου τὸν φόβον, τὰς ὑποψίας, τὸ μῖσος, καὶ τὰς ἀναζητήσεις.

Σὺ μὲ γνωρίζεις Νεσσίρ, σὺ πάντοτε ἴδες τὴν καρδίαν μου ὡς καὶ τὴν ἰδικήν σου. Ἤθελα σὲ προξενήσειν οἶκτον ἐὰν ἔξευρες τὴν ἐλεεινὴν στάσιν μου. Προσμένω κάποτε ἓξ μῆνας ὁλοκλήρους εἰδήσεις ἀπὸ τὸ σεράγιον· λογαριάζω ὅλας τὰς στιγμὰς, ὅσαι παρέρχονται· ἡ ἀνυπομονησία μου μὲ τὰς μακρύνει πάντοτε· καὶ, ὅταν ἐκείνη ἥτις τόσον ἐπεριμένετο ἦναι κοντὰ νὰ φθάσῃ, αἰσθάνομαι εἰς τὴν καρδίαν μου αἰφνίδιον μεταβολήν· ἡ χεῖρα μου τρέμει ν' ἀνοίξῃ μοιραίαν ἐπιστολήν· αὐτὴ ἡ ἀνησυχία ἥτις μὲ ἀπήλπιζε, τὴν εὑρίσκω ὅτ' εἶναι ἡ εὐτυχεστέρα ὅπου ἐδυνάμην νὰ ἦμαι, καὶ φοβοῦμαι μὴν ἐξέλθω διά τινος κτυπήματος σκληροτέρου δι' ἐμὲ παρὰ χιλίους θανάτους.

Ἀλλ' ὁτιναδήποτε λόγον καὶ ἂν εἶχα νὰ ἐξέλθω ἀπὸ τὴν πατρίδα μου, ἂν καὶ χρεωστῶ τὴν ζωήν μου εἰς τὴν ἀναχώρησίν μου, δὲν ἐμπορῶ πλέον, Νεσσὶρ, νὰ μένω εἰς αὐτὴν τὴν τρομερὰν ἐξορίαν. Καὶ δὲν θέλω ἄραγε

ἀποθάνειν ὁμοίως, γινόμενος τὸ λάφυρον τῶν θλίψεών μου; Χιλιάκις ἀνάγκασα τὸν Ῥίκα ν' ἀφήσωμεν αὐτὴν τὴν ξένην γῆν: ἀλλ' αὐτὸς ἐναντιόνεται εἰς ὅλας μου τὰς ἀποφάσεις: μὲ προσκολλᾷ ἐδῶ διὰ χιλίων προφάσεων: φαίνεται ὅτι ἐλησμόνησε τὴν πατρίδα του, ἢ κάλλιον φαίνεται ὅτι μ' ἐλησμόνησεν ἐμὲ τὸν ἴδιον, τόσον εἶναι ἀναίσθητος εἰς τὰς λύπας μου.

Πόσον εἶμαι δυστυχής! εὔχομαι νὰ ἐξαναΐδω τὴν πατρίδα μου, ἴσως διὰ νὰ κατασταθῶ ἔτι δυστυχέστερος! Ἔ! τί θέλω κάμειν αὐτοῦ; ἔρχομαι νὰ ἐξαναφέρω τὴν κεφαλήν μου πρὸς τοὺς ἐχθρούς μου. Δὲν εἶναι τοῦτο μόνον: θέλω ἐμβῆν εἰς τὸ σεράγιον· ἀνάγκη νὰ ζητήσω λογαριασμὸν τοῦ ὀλεθρίου καιροῦ τῆς ἀπουσίας μου· καὶ, ἐὰν εὕρω ἐνόχους, τί θέλω γενῆν; Καὶ ἐὰν ἡ ἰδέα μόνη μὲ θλίβει τόσον μακρόθεν, τί θέλ' εἶσθαι ὅταν ἡ παρουσία μου τὴν καταστήσῃ ζωηροτέραν; τὶ θέλ' εἶσθαι, ἐὰν γενῇ χρεία νὰ βλέπω, ἐὰν γενῇ χρεία ν' ἀκούω ὅ τι χωρὶς φρίκην δὲν τολμῶ νὰ φαντασθῶ; τὶ θέλ' εἶσθαι τέλος, ἐὰν γενῇ χρεία νὰ ἦν' αἱ κολάσεις τὰς ὁποίας ἐγὼ ὁ ἴδιος θέλω προφέρειν δείγματα αἰώνια τῆς συγχύσεώς μου καὶ τῆς ἀπελπισίας μου;

Θέλω ἐλθεῖν νὰ κλεισθῶ εἰς τείχη τρομερώτερα δι' ἐμὲ παρὰ διὰ τὰς γυναῖκας αἵτινες αὐτοῦ φυλάττονται· θέλω φέρειν μαζίμου ὅλας μου τὰς ὑποψίας· τὸ πρόθυμον τῶν κλίσεών των τίποτε δὲν θέλει μὲ ὑποκλέψειν· εἰς τὴν κλίνην μου, εἰς τὰς ἀγκάλας των δὲν θέλω ἀπολαύειν εἰμὴ τὰς ἀνησυχίας μου· εἰς καιρὸν τόσον ὀλίγον πρόσφορον εἰς συλλογισμοὺς, ἡ ζηλοτυπία μου θέλει εὑρεῖν νὰ κάμῃ συλλογισμούς. Ἀπόρριμα ἀνάξιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, σκλάβοι μηδαμινοί τῶν ὁποίων ἡ καρδία διὰ παντὸς ἐκλείσθη εἰς ὅλα τοῦ ἔρωτος τὰ αἰσθήματα, πλέον

δὲν ἠθέλετε ἀναστενάξειν διὰ τὴν στάσιν σας, ἐὰν ἐγνωρίζετε τὴν δυστυχίαν τῆς ἰδικῆς μου.

Ἐκ Παρισίων, τὴν 4 τῆς σελήνης Χαχβὰν, 1719.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΣ'.

ΡΩΞΑΝΗ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Παρισίους

Ἡ φρίκη, ἡ νύκτα, καὶ ὁ τρόμος βασιλεύουν εἰς τὸ σεράγιον: δεινὸν πένθος τὸ περικυκλώνει· μία τίγρις κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐδῶ γυμνάζει ὅλην της τὴν λύσσαν. Ἔβαλεν εἰς τὰ βασανιστήρια δύο λευκοὺς εὐνούχους οἵτινες δὲν ὡμολόγησαν εἰμὴ τὴν ἀθωότητά των: ἐπώλησεν ἕνα μέρος τῶν σκλάβων μας, καὶ μᾶς ὑποχρέωσε ν' ἀλλάξωμεν εἰς τὰ μεταξύ μας ἐκείνας ὅσαι μας ἔμεναν· Ἡ Ζάχη καὶ ἡ Ζελίδα, κατὰ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς, ἐδέχθησαν εἰς τὰς κάμαράς των περιποίησιν ἀναξίαν· ὁ ἱερόσυλος δὲν ἐφοβήθη νὰ φέρῃ ἐπάνω των τὰς ποταπάς του χεῖρας. Μᾶς κρατεῖ ἐγκλείστους καθεμίαν εἰς τὸ οἴκημά της· καὶ, μολονότι εἴμεθ' αὐτοῦ ὁλομόναχαι, μᾶς ἀναγκάζει νὰ ἤμεθα ἐσκεπασμέναι. Δὲν μᾶς εἶναι πλέον συγχωρημένον νὰ συνομιλῶμεν· ἤθελεν εἶσθ' ἔγκλημα νὰ γράψωμεν ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλην· πλέον δὲν ἔχομεν ἄλλην ἐλευθερίαν παρὰ τὴν τῶν δακρύων.

Πλῆθος νέων εὐνούχων ἐμβῆκεν εἰς τὸ σεράγιον, ὅπου μᾶς πολιορκοῦν νύκτα καὶ ἡμέραν: ὁ ὕπνος μας ἀκατάπαυστα διακόπτεται ἀπὸ τὰς πλαστὰς ἢ ἀληθινὰς δυσπιστίας των. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μὲ παρηγορεῖ εἶναι ὅτι αὐτὸ δὲν θέλει διαρκέσειν πολὺν καιρὸν, καὶ ὅτι τὸ

βάσανά μου θέλουν τελειώσειν μὲ τὴν ζωήν μου.

Αὐτὴ δὲν θέλει εἶσθαι πολυχρόνιος, σκληρὲ Οὐσβέκ! δὲν θέλω σὲ δώσειν καιρὸν νὰ προστάξῃς νὰ παύσωσιν ὅλαι αὐταὶ αἱ ὕβρεις,

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν 2 τῆς σελήνης, Μαχαρράμ. 1720.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΖ.΄

ΖΑΧΗ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ

Εἰς Παρισίους

Ὦ οὐρανέ! ἕνας βάρβαρος μὲ ὕβρισεν ὡς καὶ εἰς τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου μ᾽ ἐτιμώρησε! Μ᾽ ἐπέθεσεν αὐτὴν τὴν τιμωρίαν τὴν ἀρχίζουσαν ἀπὸ τὴν ταραχὴν τῆς αἰδοῦς· αὐτὴν τὴν τιμωρίαν τὴν ἐξευτελίζουσαν εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν· αὐτὴν τὴν τιμωρίαν τὴν φέρουσαν ὀπίσω, διὰ νὰ σὲ εἴπω οὕτω, τὴν παιδικὴν ἡλικίαν.

Ἡ ψυχή μου, κατὰ πρῶτον ἐξουθενομένη ἀπὸ τὸ ὄνειδος, ἀνελάμβανε τὸ αἴσθημα τοῦ ἑαυτοῦ της, καὶ ἄρχιζε ν᾽ ἀναξιοπαθῇ, ὅταν αἱ κραυγαί μου ἀντήχησαν εἰς τοὺς θόλους τῶν οἰκημάτων μου. Μὲ ἤκουσεν ὁ κόσμος νὰ ζητῶ ἔλεος ἀπὸ τὸν μηδαμινώτερον ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ δοκιμάζω τὸν οἶκτον του καθ᾽ ὅσον ἐγίνετο ἀδυσώπητος.

Ἔκτοτε, ἡ αὐθάδης καὶ δουλικὴ ψυχή του ὑψώθη ὑπεράνω τῆς ἰδικῆς μου. Ἡ παρουσία του, τὰ βλέμματά του, οἱ λόγοι του, ὅλα τὰ δυστυχήματα ἔρχονται νὰ μὲ καταπλακόσωσι. Ὅταν ἤμαι μόνη, ἔχω τοὐλάχιστον τὴν παρηγορίαν νὰ χύνω δάκρυα· ἀλλ᾽ ὅταν παρουσιάζεται εἰς τὴν ὅρασίν μου, ἡ μανία μὲ κυριεύει· τὴν εὑρίσκω ἀδύ-

νατον, καὶ πίπτω εἰς τὴν ἀπελπισίαν.

Ἡ Τίγρις τολμᾷ νὰ μὲ εἴπῃ ὅτι σὺ εἶσαι ὁ αἴτιος ὅλων αὐτῶν τῶν βαρβαροτήτων. Ἤθελε νὰ μ' ἀφαιρέσῃ τὸν ἔρωτά μου, καὶ νὰ βεβηλώσῃ ὡς καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας μου. Ὅταν μὲ προφέρῃ τὸ ὄνομα ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἀγαπῶ, δὲν δύναμαι πλέον νὰ παραπονεθῶ· δὲν ἐμπορῶ πλέον εἰμὴ ν' ἀποθάνω.

Ὑπέφερα τὴν ἀπουσίαν σου, καὶ ἐσυντήρησα τὸν ἔρωτά μου διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἔρωτός μου. Αἱ ἡμέραι, αἱ νύκτες, αἱ στιγμαὶ, ὅλα διὰ σὲ ἦσαν. Ἤμουν ὑπερήφανη διὰ τὸν ἔρωτά μου· καὶ ὁ ἰδικός σου μ' ἔκαμνε νὰ σέβωμαι ἐδῶ. Ἀλλὰ τώρα... Ὄχι, δὲν ἐμπορῶ πλέον νὰ ὑποφέρω τὴν ταπείνωσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐκατάβηκα. Ἐὰν ἤμαι ἀθῶα, ἔλα ὀπίσω διὰ νὰ μὲ ἀγαπᾷς· ἐὰν ἤμαι ἔνοχος, ἔλα ὀπίσω διὰ νὰ ἐκπνεύσω εἰς τοὺς πόδας σου.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν 2 τῆς σελήνης Μαχαρράμ, 1720.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΗ.

ΖΕΛΙΣ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Παρισίους.

Χιλίας λεύγας μακρὰν ἀπὸ ἐμὲ, σεῖς μὲ κρίνετε ἔνοχον! χιλίας λεύγας μακρὰν ἀπὸ ἐμὲ, σεῖς μὲ τιμωρεῖτε!

Ἂς φέρῃ ἐπάνω μου τὰς ποταπάς του χεῖρας ὁ βάρβαρος εὐνοῦχος, αὐτὸς ἐνεργεῖ κατὰ διαταγήν σας: ὁ τύραννος εἶναι ὅστις μὲ ὑβρίζει, καὶ ὄχι ἐκεῖνος ὅστις ἐκτελεῖ τὴν τυραννίαν.

Σεῖς ἐμπορεῖτε, κατὰ τὴν φαντασίαν σας, νὰ διπλασιάσετε τὰς κακάς σας περιποιήσεις.

Ἡ καρδία μου εἶναι ἥσυχη, ἀφότου δὲν ἐμπορεῖ πλέον

νὰ σᾶς ἀγαπᾷ. Ἡ ψυχή σας ἐξαχρειοῦται καὶ καταστήνεσθε σκληρός. Ἐστὲ βέβαιοι ὅτι δὲν εἶσθε ὁλότελα εὐτυχής. Ὑγιαίνετε.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν 2 τῆς σελήνης Μαχαρράμ, 1720.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΘ.

ΣΟΛΙΜ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Παρισίους

Σὲ συγκλαίω, μεγαλοπρεπῆ δεσπότη, καὶ κλαίω ἐμαυτόν: ποτὲ πιστὸς δοῦλος δὲν ἐκατήντησεν εἰς τὴν δεινὴν ἀπελπισίαν ὅπου εὑρίσκομαι. Ἰδοὺ αἱ δυστυχίαι σου καὶ αἱ ἰδικαί μου· δὲν σὲ τὰς γράφω εἰμὴ τρέμων.

Ὀμνύω εἰς ὅλους τοῦ οὐρανοῦ τοὺς προφήτας ὅτι ἀφότου μ' ἐμπιστεύθης τὰς γυναῖκας σου ἐπαγρύπνησα νύκτα καὶ ἡμέραν ἐπάνω των· ὅτι οὐδὲ μίαν στιγμὴν διέκοψα τὴν συνέχειαν τῶν ἀνησυχιῶν μου. Ἄρχισα τὸ ὑπουργεῖον μὲ κολάσεις καὶ τὰς ἀνέβαλα χωρὶς νὰ ἐξέλθω ἀπὸ τὴν φυσικήν μου αὐστηρότητα.

Ἀλλὰ τί λέγω; Διατὶ νὰ σὲ καυχῶμαι ἐδῶ διὰ πιστότητα ἥτις σ' ἐστάθη ἀνωφελής; Λησμόνησε ὅλας τὰς παρελθούσας μου ἐκδουλεύσεις· θεώρει με ὡς προδότην, καὶ τιμώρησέ με δι' ὅλα τὰ ἐγκλήματα ὅσα δὲν ἐδυνήθην νὰ ἐμποδίσω.

Ἡ Ῥωξάνη, ἡ ὑπερήφανος Ῥωξάνη, . . . ὦ οὐρανέ! πρὸς ποῖον νὰ ἐμπιστευθῇ τις εἰς τὸ ἑξῆς! Σὺ ὑποπτεύουσουν τὴν Ζελίδα, καὶ εἶχες διὰ τὴν Ῥωξάνην ἀσφάλειαν ἐντελῆ· ἀλλ' ἡ θηριώδης της ἀρετὴ ἦτο σκληρὰ ὑπόκρισις· ἦτο τὸ κάλυμμα τῆς ἐπιβουλίας της. Τὴν

ἁφάρπασα εἰς τὰς ἀγκάλας ἑνὸς νέου, ὅστις ἅμα ἐφωράθη ἦλθε κατ' ἐπάνω μου· μ' ἔδωκε δύο μαχαιροκτυπήματα. Οἱ εὐνοῦχοι, τρέξαντες εἰς τὸν θόρυβον, τὸν ἐπεριτριγύρισαν: ὑπερασπίσθη πολὺν καιρὸν, ἐλάβωσε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν· ἤθελε μάλιστα νὰ ἐξαναέμβῃ εἰς τὴν κάμεραν διὰ ν' ἀποθάνῃ, ἔλεγεν, εἰς τὰ ὀμμάτια τῆς Ῥωξάνης. Ἀλλὰ τέλος ἐνέδωκεν εἰς τὸν ἀριθμὸν καὶ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας μας.

Δὲν ἐξεύρω ἐὰν θέλω προσμείνειν, μεγαλοπρεπῆ δεσπότη, τὰς αὐστηράς σου διαταγάς. Σὺ ἔθεσες τὴν ἐκδίκησίν σου εἰς τας χεῖρας μου· δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀφήσω νὰ χαυνωθῇ.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν 8 τῆς σελήνης Ῥεβιὰθ. ῥ. 1720.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞ'.

ΣΟΛΙΜ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ,

Εἰς Παρισίους.

Ἔπῆρα τὴν ἀπόφασίν μου: τὰ δυστυχήματά σου μέλλουν νὰ γένωσιν ἄφαντα· ὑπάγω νὰ τιμωρήσω.

Αἰσθάνομαι ἤδη κρυφήν τινα χαράν: ἡ ψυχή μου καὶ ἡ ἰδική σου ἔρχονται νὰ καταπραϋνθῶσι: ὑπάγομεν νὰ ἐξολοθρεύσωμεν τὸ ἔγκλημα, καὶ ἡ ἀθωότης μέλλει νὰ ὠχριάσῃ.

Ὦ σεῖς, αἵτινες φαίνεσθε ὅτι δὲν ἐγείνετε εἰμὴ διὰ ν' ἀγνοῆτε ὅλας σας τὰς αἰσθήσεις καὶ ν' ἀγανακτῆτε δι' αὐτὰς τὰς ἐπιθυμίας σας: αἰώνια θύματα τοῦ ὀνείδους καὶ τῆς αἰδοῦς, πῶς δὲν δύναμαι νὰ σᾶς κάμω σωρηδὸν νὰ ἔμβετε εἰς αὐτὸ τὸ δυστυχὲς σεράγιον, διὰ νὰ σᾶς ἴδω ἐκπληγμένας διὰ ὅλον τὸ αἷμα τὸ ὁποῖον αὐτοῦ ἔρχομαι

νὰ χύσω.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν 8 τῆς σελήνης Ῥεβιάθ. 1, 1720.

ΕΝΙΣΤΟΛΗ ΡΞΑ.

ΡΩΞΑΝΗ ΠΡΟΣ ΟΥΣΒΕΚ.

Εἰς Παρισίους.

Ναὶ, σὲ ἠπάτησα. διέφθειρα τοὺς εὐνούχους σου· ἔπαιξα μὲ τὴν ζηλοτυπίαν σου, καὶ ἔξευρα νὰ καταστήσω τὸ τρομερὸν σεράγιόν σου τόπον τερπνοτήτων καὶ ἡδονῶν.

Μετ' ὀλίγον ἀποθαίνω· τὸ φαρμάκιον ὑπάγει νὰ ῥεύσῃ εἰς τὰς φλέβας μου: διότι τὶ νὰ κάμω ἐδῶ ἀφοῦ ὁ μόνος ἄνθρωπος ὅστις μ' ἐκρατοῦτεν εἰς τὴν ζωὴν δὲν ὑπάρχει πλέον; Ἀποθαίνω· ἀλλ' ἡ ψυχή μου πετᾷ καλὰ συντροφευμένη: προαπέστειλα αὐτοὺς τοὺς ἱεροσύλους φύλακας οἵτινες ἔχυσαν τὸ ὡραιότερον τοῦ κόσμου αἷμα.

Πῶς! ἐστοχάσθης ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἱκανὰ εὐκολόπιστος ὥστε νὰ φαντασθῶ ὅτι δὲν ἦλθα εἰς τὸν κόσμον εἰμὴ διὰ νὰ λατρεύω τὰς ἀλογορεξίας σου· ὅτι, ἐνῶ σὺ συγχωρῇς εἰς τὸν ἑαυτόν σου τὸ πᾶν, εἶχες τὸ δικαίωμα νὰ καταθλίβῃς ὅλας τὰς ἐπιθυμίας μου; Ὄχι: ἐμπόρεσα νὰ ζήσω εἰς τὴν δουλείαν, ἀλλὰ πάντοτε ἐστάθην ἐλευθέρα. Μετερρύθμησα τοὺς νόμους σου κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως· καὶ τὸ πνεῦμα μου ἐβαστάχθη πάντοτε ἀνεξάρτητον.

Σὺ μάλιστα ὤφειλες νὰ μὲ ἀποδώσῃς χάριτας περὶ τῆς θυσίας τὴν ὁποίαν σ' ἔκαμα· περὶ τοῦ ὅτι ἐταπεινώθην ὡς καὶ νὰ σὲ φανῶ πιστή· περὶ τοῦ ὅτι ἀγενῶς ἐφύλαξα εἰς τὴν καρδίαν μου ὅ τι ὤφειλα νὰ γνωστοποι-

ήσω εἰς ὅλην τὴν γῆν· τέλος, περὶ τοῦ ὅτι ἐβεβήλωσα τὴν ἀρετὴν, ὑποφέρουσα νὰ ὀνομάζεται οὕτως ἡ ὑπόκλισίς μου εἰς τὰς ἀλογορεξίας σου.

Σὺ ἤσουν ἔκθαμβος ὅτι δὲν εὕρισκες εἰς ἐμὲ τὰς ὁρμὰς τοῦ ἔρωτος: ἐὰν μὲ εἶχες γνωρίσειν καλὰ, ἤθελες εὑρεῖν ὅλην τοῦ μίσους τὴν σφοδρότητα.

Ἀλλὰ πολὺν καιρὸν εἶχες τὸ πλεονέκτημα τοῦ πιστεύειν ὅτι καρδία. ὡς ἡ ἰδική μου, σὲ ἦτον ὑποκειμένη. Ἤμεθα καὶ οἱ δύο πολὺ εὐτυχεῖς: σὺ μ' ἐνόμιζες ἠπατημένην κ' ἐγὼ σὲ ἀπατοῦσα.

Αὐτὴ ἡ γλῶσσα, ἀναμφιβόλως, σὲ φαίνεται νέα. Ἤθελεν εἶσθαι ἄραγε δυνατὸν ἀφοῦ μὲ πόνους σὲ κατεβάρυνα νὰ σὲ ἀναγκάσω ἀκόμη νὰ θαυμάζῃς τὴν γενναιοψυχίαν μου; Ἀλλὰ τετέλεσται, τὸ φαρμάκιον μὲ καταδαπανᾷ, ἡ δύναμίς μου μὲ ἀφίνει, τὸ κονδύλιον πίπτει ἀπὸ τὰς χεῖρας μου, αἰσθάνομαι ἀδυνατισμένον ὡς καὶ τὸ μῖσος μου· ἀποθαίνω.

Ἐκ τοῦ σεραγίου τῆς Ἰσπαχὰν, τὴν 8 τῆς σελήνης Ῥεβιὰβ 1, 1720

ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

Ἐπ. Ι. Μίρζας ἢ Μίρτσα· τίτλος τιμητικὸς διδόμενος ἢ λαμβανόμενος εἰς Περσίαν ἀπό τοὺς γραμματισμένους καὶ πρίγκιπας· μὲ τὴν διαφορὰν τούτην ὅτι οἱ γραμματισμένοι θέτουν τὸ Μίρτσα πρὸ τοῦ ὀνόματός των, οἱ δὲ Πρίγκιπες μετὰ τὸ ὄνομά των.--Αὐτόθι σελ. 18. στίχ 11. Ὁ Μολλὰς ἢ Μολλὰ εἰς τὴν Περσίαν δὲν εἶναι δικαστὴς ὡς εἰς τὴν Τουρκίαν, ἀλλὰ εἶναι εἶδος ἀρχιερέων ἐξόχων ἢ ἱερέων οἵτινες ἔχουν τὸν αὐτὸν βαθμὸν μὲ τοὺς Πρωτοπαπάδασμας.

Ἐπ ΙΕ. σελ. 30. στ. 30. Οἱ Μουσουλμᾶνοι πιστεύουν ὅτι ὁ ναὸς τῆς Μέκκας τὸν ὁποῖον ὀνομάζουν Καμπὰ [οἶκον τετραγωνικὸν, ἢ οἶκον θεοῦ) ἐκτίσθη ἀπὸ αὐτὸν τὸν θεόν. ὅτι ὁ Μωαμὲθ, ταξειδεύων, εὗρηκεν αὐτὸν τὸν ναὸν εἰς τὸν οὐρανὸν· ὅτι οἱ Ἄγγελοι ἐσυναθροίζοντο εἰς αὐτὸν διὰ νὰ προσεύχωνται. ὅτι ὁ προφήτης ζεσθεὶς ἀπὸ τὴν ἁγιότητα αὐτοῦ τοῦ ναοῦ, τὸν ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν θεὸν διὰ τοὺς πιστούς του· καὶ ὅτι ὁ θεὸς τὸν ἔστειλεν ὁλόκτιστον, ὡς εἶναι, εἰς Μέκκαν· ἀπαράλλακτα ὡς εἰς Λαυρέτταν (Lorette) πόλιν ἀπέχουσαν τῆς Ἀγκῶνος μίλια 15, πιστεύουν οἱ Παπισταί μας ὅτι εὑρίσκεται ὁ οἰκίσκος τῆς Παναγίας, μετακομισθεὶς ἐκεῖ ἀπὸ τὸν ἀρχάγγελον Γαβριὴλ, ὅστις ἀφοῦ τὸν ἔφερε πρῶτον εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν, κἀκεῖθεν εἰς Βενετίαν, τελευταῖον τὸν ἔφερεν εἰς Λαυρέτταν (ἰδὲ Γεωγ. Μελ. τόμ. β. σελ 174.) Τινὲς τῶν πιστῶν διϊσχυρίζονται ὅτι ὁ ναὸς τῆς Μέκκας ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ, καὶ ὅτι ἡ σεβομένη ἐκεῖ μαύρη πέτρα, ἡ φερθεῖσα καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὸν ἀρχάγγελον Γαβριὴλ, ἐχρησίμευσεν ὡς πάτωμα εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα ἅγιον πατριάρχην. Ὀλίγα βήματα μακρὰν τοῦ Καμπᾶ εἶναι καὶ τὸ πηγάδιον Ζεμζὲμ (βρύσις τῆς Ἄγαρ). Οἱ Μουσουλμᾶνοι προσευχόμενοι στρέφουν πρὸς τὴν Μέκκαν ὡς οἱ Ἑβραῖοι πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ πιστὸς τοῦ προφήτου ὀπαδὸς ὑποχρεοῦται ἐν συνειδήσει νὰ πέμπῃ κατ' ἔτος δῶρα εὐσεβῆ πρὸς τὸν ναὸν, καὶ νὰ κάμνῃ τοὐλάχιστον ἅπαξ ἐπὶ ζωῆς του τὸ εὐσεβὲς ταξείδιον αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ τόπου ὅπου οἱ ἅγιοι ἄγγελοι ἀκαταπαύστως παρίστανται.

Ἐπ. ΙΣ. σελ. 31. Εἰς τὸν ναὸν τῆς Κὸμ ὑπάρχουν τρεῖς τάφοι, μεγάλως σεβόμενοι ἀπὸ τοὺς Μουσουλμάνους: ὁ τῆς Φατμὲ εἶναι ὁ περιφημότερος: οἱ ἄλλοι δύο ἀνήκουν εἰς δύο ἁγίους ἐκ τῆς οἰκογενείας της. -- Αὐτόθι στίχ. 11. Ζουφαγὰρ ἢ ὀρθότερον Ζουλφεκὰρ, σπαθίον μὲ δύο λεπίδας, ἢ λάμας τὸ ὁποῖον ὁ Ἀλῆς ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Μαωμέθ. Αὐτὸ μὲ πολὺ σέβας ἐφυλάττετο εἰς

τὴν οἰκίαν τῶν Καλίφων ἑωσοῦ ἕνας τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀβδουλὰχ β. τὸ ἐσύν-τριψεν εἰς τὸ κυνήγιον. Τὸ βλέπει τις παριστανόμενον καὶ εἰς τὰς θαλασσίους σημαίας τῶν Ὀθωμανῶν.

Ἐπ. ΙΖ. σελὶς 33. στίχ. 18. Τινὲς τῶν γραμματισμένων μουσουλμάνων θέλουν ὅτι ὁΜαωμὲθ ἔγραψε τὸ ἅγιον Ἀλκοράνιον, τοὐλάχιστον ἕνα μέγα μέρος αὐτοῦ, ὑπαγορευόμενος ἀπὸ τὸν ἄγγελον Γαβριὴλ. Ἄλλοι εἶναι πεπεισμένοι ὅ τι ὅλα τοῦ Ἀλκορανίου τὰ κεφάλαια ἐφέρθησαν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν γραμμέναι ἐπάνω τῆς πρόβεας τοῦ κριοῦ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀβραὰμ ἐθυσίασεν ἀντὶ τοῦ υἱοῦ του. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἱερὰ αὐτὴ βίβλος ἐσυλλέχθη καὶ ἐβάλθη εἰς τάξιν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προφήτου ἀπὸ τὸν πενθερόν του Ἀβουβαΐκρ.

Ἐπ. ΙΗ. σελ. 35. στίχ. 20. Ὁ γάτος μολονοῦτο δὲν θεωρεῖται ὡς ἀκάθαρτον ἀπ' ὅλας τὰς αἱρέσεις, αἵτινες ἀποχωρίζουν τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Μαωμέθ, Ἀναμφιβόλως πρέπει αὐτὸ τὸ ζῶον νὰ λογίζεται καθαρὸν ἀπὸ τοὺς πιστεύοντας ὅτι ὁ προφήτης ἔθεσε τὸν γάτον του εἰς τὸν οὐρανὸν, διότι ὕψωσε τὴν οὐράν του ὑπὸ τὴν χεῖρα του, ἐνῷ τὸν ἐχάδευεν κατὰ τὸ μέσον ἁγίας τινος ὀπτασίας.--Σελ. 36. στ. 2. Χαχβὰν ἢ Σιαβὰν (μῆνας τῆς ἀνοίξεως τῶν δένδρων) εἶναι ὁ ὄγδοος μὴνας τοῦ ἔτους.

Ἐπ. ΙΘ. σελ. 37. στ. 9. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶναι οἱ ἱππόται (Καβαλλιέροι τῆς Μάλτας.) -- Στ. 27 Ῥαχμαζὰν ἢ Ῥαμαδχὰν (μῆνας τῆς Ζέφτης) ὁ ἔνατος τοῦ ἔτους.

Ἐπ. Κ. σελ. 40 στίχ. 20. Ζιλκαδὲ ἢ κάλλιον Ὀζιὺλ Καδὲχ (μῆνας τῆς ἀναπαύσεως) ὁ ἑνδέκατος τοῦ ἔτους.

Ἐπ. ΚΑ. σελ. 41 στ. 22. Οἱ Πέρσαι ἀπαριθμοῦν ἑκατὸν χιλιάδων προφήτας. [ἰδὲ καὶ ἐπ. μα.] οἱ δὲ Τοῦρκοι ἑκατὸν σαράντα χιλιάδας.

Ἐπ. ΚΑ. σελ. σελ- 45. στ. 30. Οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ἄλλοτε εἶχαν τὴν χάριν διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν νὰ ἰατρεύωσι τὰ χελώνια, κάμνοντες τὸ σημεῖον τοῦ σαυροῦ, καὶ λέγοντες ὁ βασιλεὺς σ' ἐγγίζει, ὁ θεὸς θέλει σε ἰατρεύσειν. Ὁ Φραγκίσκος Α. ἐκαμενεῖς Μαδρίτην πολλὰς θαυματουργίας τοιαύτας. τοὐλάχιστον ἐπειδὴ εἶναι γραμμένον πρέπει νὰ τὸ πιστεύσωμεν. -- Σελ. 46 στ. 20. Τὸ σύνταγμα τοῦτο εἶναι ἡ περιβόητος βοὺλλα Οὐνιγένιτους διὰ τῆς ὁποίας ἡ αὐτοῦ ἁγιότης ὁ Πάππας Κλήμης ιά. ἐνὸνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπαγόρευεν εἰς τοὺς

χριστιανοὺς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἁγίας Γραφῆς, καὶ ἀναθεμάτιζε τοὺς πι-
στεύοντας ὅτι ἡ ἄδικος ἐξωκλησίασις δὲν ἔπρεπε νὰ τοὺς ἐμποδίζῃ ἀπὸ
τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων των. Αὐτὴ ἐγέννησε μεγάλας διαιρέσεις
εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰανσενίου καὶ
Μολλίνα οἵτινες κατὰ τὸ διάστημα πενῆντα χρόνων ἔγραψαν ὑπὲρ τὰς
δέκα χιλιάδας βιβλία ὑπὲρ καὶ κατά. Χάρις εἰς τὸ γυναικεῖον φῦλλον·
Κατ' αὐτὴν τὴν περίστασιν (1710) αἱ γυναῖκες ἐδείχθησαν ἀνώτεραι
τῆς φύσεώς των, καὶ χωρὶς νὰ φοβηθῶσι τὸν ἄδικον ἐξωκλησιασμὸν τῆς
Μακαριότητός του, ἔκαμαν τὴν ἀλήθειαν νὰ θριαμβεύσῃ κατὰ τοῦ συν-
τάγματος. -- Σελ. 47. στ. 13. Οἱ Ἰανσενῖσται, ἐχθροὶ ἄσπονδοι τοῦ Λου δο-
βίκου ιδ, διότι τοῦτος ἦτον Ἰησουΐτης.

Ἐπ, ΚΣ· σελ. 52. στ. 21. Ῥεγὲβ ἢ Ῥεδγὲβ (μῆνας σεβάσμιος) ὁ ἕβδο-
μος τοῦ ἔτους.

Ἐπ. ΚΖ. σελ. 52. στ· 26. Πόλις Ἥλίου ἡ Ἰσπαχάν, πρωτεύουσα τῆς Περσίας·

Ἔπ. ΚΗ. σελ. 51 στ. 23. Χαλβὰλ ἢ Χαββὰλ (μῆνας τῆς συζεύξεως) ὁ
δέκατος τοῦ ἔτους.

Ἐπ. ΚΘ. σελ. 57. στ. 24. Ἄλλοτε διὰ 29 λιβρῶν καὶ 5 σολδίων οἱ
πιστοὶ ἀγόραζαν τὴν ἐξαίρεσιν αὐτὴν (συγχωροχάρτιον) ἀπὸ τὴν ἁγίαν
αὐλὴν τῆς Ῥώμης. δι' αὐτοῦ τοῦ συγχωροχαρτίου ἐμποροῦσαν μὲ ἀσφά-
λειαν συνειδήσεως νὰ κάμωσιν ὅρκους ψευδεῖς κ. τ. λ. (Ἰδὲ βιβλίον πε-
ρὶ φορολογίας τῆς ῥωμαϊκῆς Γραμματείας. Κεφ. 36. ἔκδ. Παρισίων 1820.
Σελ. 59. στὶχ. 13 Οἱ Πέρσαι εἶναι ὀλιγώτερον μισαλλόδοξοι παρὰ τοὺς
Ὀθωμανούς· δὲν εἶναι ὅμως παντάπασιν ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸ ἐξολοθρευτικὸν
πνεῦμα τοῦ φανατισμοῦ. Ὁ προκάτοχος τοῦ πρὸ ὀλίγου ἀποθανόντος βα-
σιλέως τῆς Περσίας ἐπρόσταξε νὰ κόψωσι τὰς μύτας καὶ τὰ αὐτία
πολλῶν ὀπαδῶν τοῦ Σοφφισμοῦ. [ἰδὲ ἱστ. τῆς Περσίας τοῦ στρατηγοῦ Μαλκολμ.]

Ἐπ ΛΒ. Τοῦτο εἶναι τὸ εἰς τοὺς Παρισίους τυφλοκομεῖον τὸ ὀνομαζό-
μενον hospice des quinje - vingts.

Ἐπ· ΛΔ· Σελ 66. στ. 24. Ζιλχαγὲ ἢ Ὀζοὺλ Ἀτσὲχ (μῆνας διὰ τὴν
προσκύνησιν τῆς Μέκκας) ὁ δωδέκατος καὶ τελευταῖος μῆνας τοῦ Μου-
σουλμανικοῦ ἔτους· αὐτὴ ἡ προσκύνησις ἐδιορίσθη ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ καὶ
ἐφυλάχθη ἀπὸ τὸν Μαωμεθ.

Ἐπ. ΑΣ. σελ. 89. στ. 6. Τὸ καφενεῖον τοῦτο εἶναι le café Procope εἰς Παρισίους.

Ἐπ. ΜΕ. σελ. 84. στίχ. 13. Ὁ Συγγραφεὺς ἐδῶ ζωγραφίζει τὴν ματαιότητα τῶν Ἀλχημικῶν, οἵτινες βασανίζονται εἰ μάταιοι ν' ἀνακαλύψωσι τὴν λεγομένην φιλοσοφικὴν λίθον διὰ τῆς ὁποίας θέλουν δυνηθῆν νὰ μεταβάλλωσιν εἰς χρυσὸν ὅλα τὰ μέταλλα, νὰ ἰατρεύωσι λαβωματίας, καὶ νὰ καταστήσωσιν ἑαυτοὺς ἀθανάτους. Τοιούτους ἐγνώρισα ἄλλοτε καὶ ἐδῶ καὶ εἰς Ἑλλάδα· Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἀκόμη πλουτεῖ ὁ τόπος μας ἀπὸ τοιούτους.

Ἐπ. ΜΣ. σελ. 86. στίχ. 10. Ἀπὸ τοὺς τρεῖς τούτους ὁ πρῶτος ἦτον Ἑβραῖος· ὁ δεύτερος, Τοῦρκος· ὁ τρίτος, Ἀρμένιος.

Ἐπ. ΝΑ. σελ. 100. στίχ. 29. Αὐτὴ ἡ συνείθια τοῦ ῥαβδίζεσθαι δὲν ὑπάρχει σήμερον εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ἄλλοτε ὅμως ὑπῆρχεν. -- Σελ. 102 στίχ. 13. Οἱ Μοσχοβῖται ἐθεώρησαν ὡς τυραννίαν τὴν ὁποίαν ὁ μέγας Πέτρος τοὺς ἔδωκε πρόσταγμὴν νὰ ξυρίσωσι τὰ γένειά των (Esprit des Lois. Liv. 19. Chap. 14.) -- Στίχ. 14 Οἱ Μοναχοὶ ἔκαυσαν τὰς πρώτας τυπογραφίας αἵτινες ἐφέρθησαν εἰς Ῥωσσίαν, καὶ ἀντεστάθησαν μὲ ὅλα τὰ γνωστὰ μέσα εἰς τὴν σύστασιν τῆς τυπογραφίας (ἰδὲ Perry dans son état présent de la Moscovie.)

Ἐπ. ΞΘ. σελ. 15. στίχ. 3. Ὁ Πραξιτέλης καὶ ὁ Ζεῦξις, ὁ πρῶτος ἐζωγράφησε τὴν Ἀφροδίτην τῆς Κνίδου. καὶ ὁ δεύτερος τὴν Ἑλένην διὰ τοὺς Ἀκραγαντίνους.

Ἐπ. ΟΕ. σελ. 16α. στ. 3. Οἱ Μωαμεθανοὶ δὲν φροντίζουν νὰ κυριεύσωσι τὴν Βενετίαν διὰ τὸν λόγον ὅτι αὐτοῦ βρυσικὸν νερὸν δὲν ὑπάρχει διὰ νὰ πλύνωνται.

Ἐπ. ΟΗ. σελ. 166. ς· 11. Ὁ Πορτογάλλος τοῦτος ἦτον Ἰωάννης ὁ Κάστρος. -- Σελ. 169. στ. 2. Le Don-Quichotte.

Ἐπ. Π. σελ. 172. ς. 6. Ὁ Βεκκαρίας μᾶς ἐβεβαίωσεν ἔπειτα αὐτὰς τὰς ἰδίας προτάσεις, τῶν ὁποίων τὴν ἀλήθειαν μᾶς ἀποδείχνει καθ' ἑκάστην ἡ πεῖρα. (Ἰδὲ τὸ περὶ ἐγκλημάτων καὶ ποινῶν ΙΕ. Κεφ). Ὁ συγγραφεὺς λέγει καὶ εἰς ἄλλο μέρος: « Ἂς ἀκολουθῶμεν τὴν φύσιν ἤτις ἔδεσεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὡς μάστιγα τὸ ὄνειδος, καὶ τὸ μεγαλήτερον τῆς ποινῆς μέρος ἂς ἦναι ἡ ἀτιμία τοῦ νὰ ὑποφέρωσιν οἱ ἄνθρωποι αὐτὴν τὴν ποινήν. » [Esprit des Lois. liv. VI, chap. 12).

Ἔπρεπε νὰ σημειώσωμεν ὅλα τὰ χωρία τοῦ πνεύματος τῶν νόμων, ὅπου ὁ Μοντεσκιῶ ἀνέπτυξε τὰς φωτεινὰς ἰδέας ὅσας ἐνέσπειρεν εἰς τὰς Περσικάς του ἐπιστολάς: ὁ ἀναγνώστης ἴσως ἐξεύρει πόσα ὑπέφερεν ἡ ἀνὰ χεῖρας ἔκδοσις θέλει συγχωρήσειν τὸν μεταφραστήν. Ἐλπίζω ὅτι θέλει γενῇ καὶ δευτέρα ἔκδοσις τούτου καὶ μετάφρασις ἐκείνου, καὶ τότε ἴσως εὐχαριστηθῇ ὁ ἀναγνώστης καλήτερα.

Ἐπ. ΠΣ. σελ. 184 στ. 2 Lorsque l' on commença à admettre chez nos pères les accusations d' inpuissance, on s' en rapporta d' abord au serment du mari. On éxigea bientôt aussi le serment de la femme; puis il fallut que sept témoins attestassent l' inpuissance. Plus tard, on visita les femmes, pour s' assurer qu' elles étaient ancore vierges. Les juges de ses sortes de causes étaient souvent des eccléciastiques. enfin on établit le congrès au commencement du dix - septiéme siècle; et il fallut que l' époux accusé d' inpuissance se justifiât devant ses juges accompagnés de témoins. Cette infâme manière de procéder en matière si délicate fut assez long-temps en usage. Le congrès ne fut snpprimé que vers la fin du même siècle qui en avait vu naitre l' usage sur le requsitoire de Lamoignon, avocat général. (C. Y.)

Ἐπ. ΥΙ. σελ. 191. στ. 7. Οἱ δύο ἀντίδικοι ἐδύναντο νὰ μονομαχήσωσι δι' ἀντιπροσώπων τοὺς ὁποίους ἐπλήρωναν ἀκριβά· Νικητὴς ἦτον ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ὁ ἀντιπρόσωπος ἤθελεν ἀγωνισθῇ καλήτερα. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ μάλιστα ἐφυλάττοντο καλὰ μὴ μονομαχήσωσι προσωπικῶς. Κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας δὲν ἐμονομαχοῦσαν πλέον ἀντιπροσωπευόμενοι ἀπὸ ἄλλους· κάποτε ὅμως οἱ φίλοι τοῦ ὑβρισθέντος μάχονται μὲ τοὺς φίλους τοῦ ὑβρίσαντος ἀκόμη καὶ σήμερον.

Ἐπ. ΥΙΑ. σελ. 192. στ. 9. Αὐτὴ ἡ πρεσβεία εἶναι πολὺ ἀμφίβολος. Τινὲς ὅμως διϊσχυρίζονται ὅτι ὁ πρέσβυς οὗτος ἦτον Ἰησουίτης Πορτογάλλος· ὅστις ἤθελε νὰ παίξῃ κάτι παιγνίδιον νόστιμον.

Ἐπ. ΥΙΒ. σελ. 193. στ. 6. Ἀπέθανε τὴν πρώτην τοῦ Σεπτεμβρίου 1715.

Ἐπ. ΥΙΣ. Σελ. 201. στ. 7. Νόμισμα περσικὸν καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ 22 -23 φράγκα.

Ἐπ. ΥΙΖ. σελ. 203. ς. 26. Οἱ φιλόσοφοι οὗτοι εἶναι ὁ Νεύτων καὶ οἱ ὀπαδοί του.

Επ. ΥΙΗ. σελ. 207. ς. 13. Τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὰς ἀταξίας τοῦ συστήματος τοῦ Λάβ. Ἰδὲ καὶ σελ. 315 τὸ τεμάχιον τοῦ παλαιοῦ μυθολόγου.

Επ. ΡΑ. σελὶς 212. στ. 7. Τὸ σύνταγμα τοῦτο εἶναι ἡ Κονστιτουσιὸν ἡ ὀνομασθεῖσα unigenitus. Τόσον ἐνασχόλησε τὰς κεφαλὰς τοῦ τότε καιροῦ ὥστε κάποιος ἀββᾶς τὴν μετέφερεν εἰς ρωμανὸν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Don Rinucio d' Alètès.

Ἐπ. ΡΕ. σελ. 221. στ. 13. Τὸ παράδειξον τοῦτο ἐβεβαίωσεν ὁ παραδεξολόγος Ρουσσῶ· ἰδὲ son discours contre les sciences et les arts· Ὁ συγγραφεύς μας ὅμως τὸ ἀναιρεῖ εἰς τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν ΓΞ.

Ἐπ. ΡΘ. σελ. 231. Στ. 15. Τὸ πανεπιστήμιον τοῦτο (université) ἐθεμελιώθη ἀπὸ τὸν μέγαν Κάρολον. - Στ. 10 Τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὴν λογομαχίαν τοῦ Ῥάμου [Ramus ἢ la Ramée] ὁ Ῥάμος οὗτος ἐστάθη θεμελιωτὴς μιᾶς καθέδρας μαθηματικῶν εἰς τὸ βασιλικὸν σχολεῖον τῶν Παρισίων, καὶ καλὸς φιλόσοφος τοῦ καιροῦ του· ἐκατατρέχετο διὰ βίου· ἐθανατώθη ἀπὸ τοὺς προφέσσωρας καὶ μαθητὰς τῆς Οὐνιβερσιτᾶς· τὸ σῶμα του κατακομματιάσθη ἀπὸ τῆς μιᾶς πρὸς τὴν ἄλλην θύραν ἕλων τῶν σχολείων· Αὐτὸς ὁ φρικτὸς καταδιωγμὸς εἶχεν αἰτίαν πρωτίστην τον τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου ἔπρεπε νὰ προφέρεται τὸ quisquis καὶ quanquam, τὰ ὁποῖα ὁ ἐνάρετος Ῥάμος (ὡς τὸν ὀνομάζει ἄλλος μεταγενέστερός του φιλόσοφος) ἤθελε νὰ προφέρωνται kiskis καὶ kankan. Ἤτον ἄραγε ἄξιος παρομοίας περιπετείας ὁ Ῥάμος, ἐὰν ἔχων ὀλιγώτερον παρὰ τοὺς ἄλλους ἁρμονικὸν τὸ αὐτίον, ἤθελε τὰς λέξεις νὰ προφέρωνται οὕτως; Πόσον εὐτυχίστερει εἴμεθα τῶν προγενεστέρων μας! Πόσον ὀφείλομεν νὰ εὐγνωμονῶμεν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς θείας φιλοσοφίας, μόνης ἱκανῆς ν' ἀνθρωπίσῃ τὸν ἄνθρωπον, καὶ νὰ τὸν κάμῃ ἀληθῶς ἄξιον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν!

Ἐπ ΡΚΑ. σελ. 258. Στ. 12. Μητίαι (Métis) εἶ γεννημένα ἀπὸ Ἰν. δὶν καὶ Εὐρωπαίαν, καὶ τἀνάπαλιν.

Ἐπ. ΡΚΓ. σελ. 262. στ. 24. Ὁ πρίγκιψ Εὐγένιος ἔστις ἐνίκησε τοὺς Τούρκους εἰς Πατροβαραδῖν τὸ 1716, ἐκυρίευσε τὸ Βελιγράδιον καὶ τοὺς ἠνάγκασεν εἰς εἰρήνην,... τὸ 1718.

Ἐπ. ΡΚΕ. σελ. 266. στ. 2. Εἰς τὸ βιβλίον τὸ ἐπιγραφόμενον con-

solation des pusillanimes affligés ὁ ἅγιος πατὴρ Ἐρρίκος Σοῦζος (Henri Suzo) ὑπόσχεται πρὸς τοὺς μέλλοντας νὰ κληρονομήσωσι τὸν Παράδεισον στράτας χρυσοστρώτους, εἰκίας μαργαριτοπλέκτους, ὄργανα μουσικά, καὶ βλέμματα χαρίεντα ἀπὸ μέρους τῶν φίλων των. Ἄλλος Πατὴρ Ἐρρικουέζος (Henriquez) ὑπισχνεται κάτι πλειότερον: Αἱ γυναῖκες, λέγει ὁ θεολόγος οὗτος, εἰς τὸν παράδεισον θέλουν ἐξαναεύρειν τοὺς ἄνδρας των καὶ ἐπαναλάβειν τὰς ἡδονὰς τοῦ συνοικεσίου. Μακάρια τὰ τέκνα τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα δὲν πιστεύουν ἀλλ' οὐδὲ θέλουν νὰ πιστεύωσιν ἄλλας παρὰ τὰς σοφὰς καὶ θείας διδασκαλίας τῶν πρώτων αὐτῆς Πατέρων. Τοῦτοι ἀρκοῦνται νὰ μᾶς εἴπωσιν ὅτι ὁ Παράδεισος διὰ τὰ λογικὰ τοῦ Χριστοῦ πρόβατα εἶναι τόπος τερπνὸς, τόπος ἀναψύξεως, ἔνθα ἀπέδρα πᾶσα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός· Ἀλήθεια φυσικωτάτη δι' ἐκείνους, ὅσοι διὰ τοῦ θανάτου ἐκδύθησαν τὰ κοσμικὰ, τοῦτέστι τὰ σαρκικὰ, καὶ ἐνδύθησαν τὰ οὐράνια.

Ἐπ. ΡΚΖ. σελ. 268, κατὰ τὸ τέλος. Κάρολος ιϐ. φονευθεὶς μὲ βάλλαν ἥτις διεπέρασε τὸν δεξιὸν αὐτοῦ κρόταφον εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Φριδερικοσταδίου. -- Αὐτόθι σελ. 270. στ. 12. Ὁ κακὸς ἡγεμὼν καλεῖ ὑπουργοὺς ποτὲ δὲν ἐκλέγει· ἀνάγκη πᾶσα μάλιστα οἱ κακοὶ ὑπουργοὶ νὰ ἦναι ἢ νὰ πασχίζωσι νὰ φαίνωνται χειρότεροι παρὰ τὸν κακὸν ἡγεμόνα ὅστις τοὺς ἐκλέγει, ἀλλέως δὲν ἐμποροῦν νὰ τοῦ ἀρέσωσι. Ὁ ὠμότερος τῶν τυράννων εὐαρεστεῖται νὰ νομίζῃ τὸν ἑαυτόν του καλὸν, καὶ πιστεύει ὅτι εἶναι τοιοῦτος ὅταν περικυκλόνεται ἀπὸ ἀνθρώπους χειροτέρους παρὰ τὸν ἑαυτόν του.

Ἐπ. ΡΛ. σελ. 276. στ. 1. Ὁ μεγαλοπρεπὴς οὗτος κῆπος εἶναι ὁ Κεραμικὸς τῶν Παρισίων (Les Tuileries).

Ἐπ. ΡΛΔ. σελ. 289. στ. 10. Ἀνάγνωσε τὸ περιβόητον σύγγραμμα τοῦ πατρὸς Σανχέζου περὶ γάμου [P. Sanchez de matrimonio] Ὁ πατὴρ οὗτος μὲ ἄκραν εὐαρέστησιν ἐξετάζει τὰ ἀποκρυφότερα τῆς γαμικῆς ἑνώσεως πράγματα, καὶ αὐτὰς τὰς τερατώδεις τῆς ἀκρασίας ἀποπλανήσεις, αἵτινες ὥρειλαν νὰ ἦναι χίμαιραι παντάπασι ξέναι εἰς τὴν φαντασίαν, δὲν λέγω μόνον ἑνὸς ἁγίου Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ παντὸς τιμίου ἀνθρώπου. Γι. βλίον αὐτὸ, δι' αὐτὸ καὶ μόνον διότι εἶναι βιβλίον θεολόγου, ἔφερε μεγάλα κακὰ εἰς τὴν καθαρότητα τῶν ἠθῶν. Ἡ αὐτοῦ Μακαριότης ἐὰν εἶχεν εἰς τὴν μακαρίαν του κεφαλὴν ἄλλο παρὰ τὴν ἀποκτήνωσιν τῶν

Πεγικῶν τοῦ προβάτων ὤφειλε νὰ προστάξῃ τὸ Ἱερόν του δικαστήριον νὰ κατακαύσῃ καὶ τὸν Σαγχέζον καὶ τὸ θεολογικὸν βιβλίον τοῦ Σαγχέζου.

Ἐπ. ΡΛΘ. σελ. 299. στ. 7. Ἡ βασίλισσα τούτη εἶναι Οὐλρίκη Ἐλεονόρα, ἀδελφὴ τοῦ Καρόλου ιϐ. κηρυχθεῖσα βασίλισσα τῆς Σουϊδίας κατὰ θέλησιν τοῦ λαοῦ, καὶ ὑπανδρευθεῖσα μετὰ τοῦ Πρίγκιπος Φριδερίκου.

Ἐπ. ΡΜ. σελ. 30. στ. 7. Τὸ Παρλαμέντον τοῦτο ἐξορίσθη διότι ἐναντεύνετο εἰς τοὺς ἀθλίους νεωτερισμοὺς τοῦ συστήματος τοῦ Lavv (ἰδὲ τὸ τεμάχιον τοῦ παλαιοῦ μυθολόγου, σελ. 315, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὅλον εἰς τὸ ὀλέθριον σύστημα τοῦ Lavv).

Ἐπ. ΡΜΓ. Σελ. 322. στ. 27. Μὲ τὰ γράμματα Γ. Σ, ὁ συγγραφεὺς ἐννοεῖ τὸ σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον La connaissance du globe. --- Αὐτόθι σελ. 324. ς. 28. Ἀ τοῦ Σ. ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου (Arrêts duConseil) ἀφορώσας τὴν Βοῦλλαν (ἀφορισμὸν τῆς Μακαριότητός του) καὶ τὸ σύνταγμα τῶν Ἰησουϊτῶν. — Αὐτόθι Σελ. 325· στ' 6· τοῦ Κ. Δὲ Ν' τοῦ κυρίου· δὲ Νίμης (ὁ Φλαιχιέρος ἐπίσκοπος Νίμης) -- Αὐτόθι στίχ· 24, Τῶν Ἰ· Γ» τῶν Ἰησουϊτῶν Γάλλων.

Παράφρασις τῶν τριῶν ἰατρικῶν παραγγελμάτων τὰ ὁποῖα βλέπεις εἰς τὴν σελίδα 326.

Θαῦμα χημικόν· ζύμωσις ἢ φούσκωσις βιαία μὲ καπνὸν καὶ φλόγα

Ἀνακάτωσε ἔγχυμα Κουεσνελιακὸν μὲ ἔγχυμα Ἀλλεμανιακὸν· ἐκ τούτου θέλει γεννηθῆν φούσκωσις βιαία μὲ κρότον, διότι τὰ ὀξέα των, ἀντιμαχόμενα, ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο θέλουν διαπεράσειν τὰ ἀλκαλικὰ ἅλατα. Θέλει ἀκολουθήσειν ἔπειτα ἐξάτμησις σωμάτων πυριφλεγῶν. Μετὰ τὴν φούσκωσιν βάλε αὐτὸ τὸ ὑγρὸν εἰς ἀλαμβίκον καὶ θελεις ἐξάξειν μίαν κεφαλὴν ἀποφαμένου.

Γλυκαντικὸν

Ἔπαρε δύο φύλλα Μοϊλιναϊκοῦ ἀνωδύνου, ἓξ σελίδας Ἐσκοβαρείου, κινητικοῦ, ἕνα φύλλον Βασκουϊκοῦ μαλακτικοῦ, ἀνακάτωσέ τα ὅλα μὲ τεσσαρας λίβρας κοινοῦ νεροῦ, στράγγισέ τα καὶ θλίψε τα ἐωσοῦ μεί-

νῃ τὸ ἥμισυ. Ἐνῷ τὰ θλίβῃς, διάλυσε μὲ αὐτὰ καὶ τρία φύλλα Βαυνικοῦ καθαρτικοῦ καὶ Ταμβουρινείου ἀπεσμηκτικοῦ καὶ ἑπαρέτα διὰ κλύσηρίου.

Κατὰ τῆς χλωρώσεως, κοινῶς ὀνομαζομένης κιτρινάδας ἢ θέρμης ἐρωτικῆς

Ἔπαρε τέσσαρα σχήματα τοῦ Ἀρετίνου, δύο φύλλα τεῦ σεβασμίου πατρὸς Θωμᾶ Σαγχέζου περὶ συνοικεσίου· ῥίψετα εἰς πέντε λίβρας κοινοῦ νεροῦ, καὶ κάμε πτισάνην (τιζάναν) ἀπελευθερωτικήν.

Κουεσνέλιος Πασκουιέρος ἱερεὺς Παρισινὸς ἐχημάτισεν ὁ αἴτιος πολλῶν ταραχῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἡ ψυχή μιᾶς φατρίας ἰανσινιανῆς. Ὁ πάπας Κλήμης ιά διὰ τοῦ περιβοήτου ἀφορισμοῦ του τοῦ ὀνομασθέντος bulle unigenitus ἐκατάδικασεν 101 χωρία τοῦ βιβλίου του Μολλίνας Ἰησουΐτης Ἱσπανὸς. τὸ βιβλίον του ἐπιγραφόμενον Concordiâ gratiae et liberi arbitrii ἔκαμε πολὺν θόρυβον.

Ἐκκόβαρος θεολόγος Ἰησουΐτης.

ΤΕΛΟΣ.

ΟΙ ΧΟΡΗΓΗΣΑΝΤΕΣ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΙ

εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ παρόντος βιβλίου.

Ἀπὸ Σμύρνης.

Δημήτριος Ἀμηρᾶς Σώμ. 2
Μ. Κλάδος. . . . 1
Γεώργιος Σάββας . . 1
Παῦλος Ὅμηρος. . . 1
Ἰωαννάκης Γιαγιτσόγλους. 1
Γεώργιος Μπαλτατσῆς.. 1
Ἀναστάσ. Κιουπεντσόγλους. 1
Γεώργιος Βώσκοβιτς . . 1
Ἀναστάσιος Παπαδόπουλος 1
Ἀγγελῆς Χαϊκάλης. . 1
Ἀλέξανδρος Σ. Λάτρη. . 1
Λεωνίδας Σ. Λάτρης . 1
Παῦλος Γαΐτας . . 2
Πέτρος Βενάρδος . . 2
Ἰωάννης Λέσβιος . . 1
Ἀλέξανδρος Λαζάρου . 1
Ἐμμανουὴλ Πετροκόκκινος 1
Ἠλίας Βυζάντιος . . 2
Ἰωσὴφ Μάγνης . . 2
Μιχαὴλ Καλοθὴς . . 1
Γεώργιος Καλοθὴς . . 1
Δανιὴλ , . 1
Ἰωάννης Μηστανὲς. . 1
Μιχαὴλ Καισαρεὺς. . 1
Ἀδὼς Περβάνογλους. . 1
Μιχαὴλ Σπορίδης . . 1

Παντελῆς Ψύχας . . 1
Θεόδωρος Μπαλτατζῆς κ.σ. 1
Α. Εὐσταθίου . . . 1
Βασίλειος Σέχας . . 1
Κουζηνὸς Κατακουζηνὸς 1
Φίλιππος Περδικίδης. . 1
Κυριακὸς Παππαδάκης. 1
Ἰωάννης Σαβέριος . . 1
Γεώργιος Βαντόρος. . 1
Ἰωάννης Ἁγιορείτης. . 1
Πέτρος Πυλλαρινὸς. . 1
Γεώργιος Δ. Κατζουρέλης 1
Οἱ ἐν τῇ ἑλληνικῇ Σχολῇ
τοῦ Θεολόγου Ἐπ. Μαχ. 1
Κυριακὸς Λαμπρύλλος. 1
Δημήτριος Καλλιγέρης. 1
Δημήτριος Πετρίτσης . 1
Πέτρος Καλόβολος. . 1
Ἀλέξιος Δημητρίου. . 1
Ἰωάννης Μπρούσαλης . 1
R. J. Francois Müller 1
Γ. Κλέντσος. . . . 1
J, A. Jetter . . . 1
Goscah Brouer . . 1
Daniel Temple . . 1
John B. Adger . . 2
Γ. Βοσκώφ . . 1
Γ. Ἀγγελόπουλος , . 1

Α. Βοσκώφ. . . . 1
Βαντινᾶς . . 1
ὁΑὐδόπουλοςτοῦ Β΄. Ἱππικ. 1
Ἐμμ. Μοδινὸς Πλοίαρ.3. τ. 1
Ἰω. Περβάνογλους . . 1
Γ. Γιοβαννώφ . . 1
Παντολέων Χριστιανούδης 1
Ἰωάννης Βόσκωφ, . 1
Ἐμμανουὴλ Μητάκης . 2
Μιχαὴλ Ἰωακείμ . . 1
Ἐμμανουὴλ Χ. Πέτρου. 1
Χαράλαμπος Σπαρταλίδης. 1
Ἑλένη Μπαλτατζῆ. . 1
Κωνσταντῖνος Σαβελλῆς. 1
Ἰωάν. Κωνστ. Παππᾶ. 1
Σπαρταλίδης. . . . 1
Ἰωάννης Πετρᾶς . . 1
Ἐμμανουὴλ Χ. Πέτρου. 1

Ἐκ τοῦ Ἐμπορικοῦ Γυμνασίου τοῦ Βουρνόβα.

Simon Roux, le principal de l' école spésiale de commerce . . . 6
Ἰωάννης Ἰ Παλλάδης . 1
Ἀδελφοὶ Βώσκοβίκ. . 1
Γεώργιος Ἀμηρᾶς . . 1
Paul Etienne Homère 1
Les fréres Rallys. . 1
Paul Bronghio . . 1
Nicolas Mussabini. 1
Alexandre Jouannoff. 1

Ἐκ Κυδωνιῶν.

Σταυράκης Ἀναγνώστου Διδάσκαλος ὁ Λέσβιος . 1
Εὐστράτιος χ. Κωνσταντίτίνου Λέσβιος. . . 1
Παναγιώτης Δημητρίου Αδαμαντιάδους, . . 1
Γεώργ. Παναγ. Χ. Φωτίου. 1
Δημήτριος Γριανταφύλλου. 1
Ὁ Διδάσκαλος Γεώργιος Παναγιώτου. . . . 1
Ὁ ἀλληλ. Ἀναγ. Μιχαήλου 1
Καλλίνικος Ἱεροδιάκονος Ἰωαννίδης.. . . . 1
Ὁ πανοσιώτατος Πρωτοσύγκελλος Δανιὴλ . . 1
Ὁ τιμιώτατος Χ. Νικόλαος Χ. Γεωργίου. . . 1
Ὁ τιμιώτατος Παρασκευᾶς Χ. Δρακούλη. . . 1
Ὁ τιμιώτατος Εὐστράτιος Τουλουμετσόγλους. . . 1
Δημήτ. Ἰωάν. Ζαγοραῖος. 1
Ἀπόστολος Χ. Μιχάλογλους Κυδωνιεύς. . . . 1

Ἐξ Ἀθηνῶν.

Δ. Μαργαρίτης. . . 2
Ι. Γ. Λάτρης.. . . 1
Πιπ. Ν. Στεφανοπούλου. 1
Ἰωάν. Γ. Γλαράκης. . 1
Σ. Κοπανίτσας. . . 1
Ἰω. Χρύσανθος. . . 1

Καλαμογδάρτης . 1
Ἰωάν. Πολυμέρης . 1
Ν. Δημητρίου. . . 1
Χαρ. Χριστόπουλος. . 1
Π. Δαμῖλας . . . 1
Κ. Παρήδορος . . . 1

Ἐκ Ναυπλίας.

Ἀναστάσιος Λοιδωρίκης. 1
Χ. Βενάρδος Καθηγ. τῶν μαθ 1
Χ. Ζιμβρακάκης. . . 1
Νικόλαος Στούπης. . 1
Ἰωάννης Προῒξος . . 1
Π. Ζαφειρόπουλος- . 1
Γεώργιος Πετρόπουλος . 1
Κοντοπάσχης. . . . 1
Ἀνδρέ. Ζυγομαλᾶς ἰατρός. 1
Κ. Μαργαρίτου. . . 1
Δ. Σ. Στρουμπος. . . 1
Ν. Χαριτίδης . . . 1
Γ. Καρακατσάνης . . 1
Ἰωάννης Θεοτόκης . . 1
Λάζαρος Δ. Τσαμαδοῦ 1

Ἐκ Βιέννης.

Ἰωάννης καὶ Γρηγόριος Κομανιάνου σῶμα . . 1
Ὁ Ἄρχ. Γρηγόριος Καλαγάννης
Ὁ Ἄρχ. Καλλίνικος Σταματιάδης ὁ Θάσιος . . 1
Ὁ Ἰωάννης Χ. Χαβιαρᾶς καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἀλέξανδρος. 1
Ἀναστάσιος Οὐριάνος . 1
Ἀλέξανδρος Πλαγινός . 1

Ὁ Μικὲς Βλαστὸς Χῖος. 1
Παράσχος Παρασκευᾶ Σμυρ. 1
Ἀναστάσιος Δουδούμη . 1
Ζωρζῆς Σκαραμαγκᾶς Χῖος 1
Μιχαὴλ Γαλάτης Χῖος. 1
Δημήτριος Μπατλὴ. . 1
Αὐτάδελφοι Δοῦμπα. . 1
Μαργαρίτης Δ. Παμφίλης 1
Ἀντώνιος Κ. Τιμολέων 1
Κωνσταντίνου Κοημτζῆ Υἱοὶ 1
Νικόλαος Χρυσοχὸς. . 1
Δημήτριος Πουστολάκας 1
Ἀλέξανδρος Γκαρπολᾶ. 1
Μιλτιάδης Κ. Γκαρπολᾶ. 1
Ζώης Χαραμὴς . 1
Νικόλαος Ἀργυριάδης . 1
Στέφανος Ῥόμπης . . 1
Ἱερόθεος Ἱερομόναχος Κου 1
τλουμουσιανὸς Καῤῥαῖος. 1
Ζυχνίδιος 1

Ἀξάρη.

Ἰωάννης Δημ. Μωρίσης. 1
Χ΄ Σταμάτης Μεϊμάρογλους 1
Χ΄ Κυριάκος Χ΄ Μάρκου Ἀμπατζῆς . . 1
Λάζαρος Χ΄ Κυριακοῦ Λευκοπολίτης. 1

Ἀπὸ Σμυρνης.

Ἀθανάσιος Λεομβάρδος. 1
Σμαράγδα Γ. Ἀτκινσόν. 1
Ἑλένη Γεωρ. Βαλτατζῆ. 1
Κ. Σμαραγδοῦλας . . 1